“Ey halkımız! Allah’ın davetçisine uyun ve ona iman edin ki, Allah da günahlarınızı bağışlasın ve sizi elemli bir azaptan korusun.” (Ahkâf, 46/31)

İMAN

Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler

EHL-İ SÜNNET'E GÖRE

İMAN

Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler

Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî

İnceleme ve takdim

Seçkin Bir Âlimler Heyeti

Çeviren

Dr. Ahmet İyibildiren

k

“Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.” *(Bakara, 2/127)*

Allah’ım! Amellerimin tümünü sâlih kıl, kendin için halis kıl, amelimden hiçbir şeyi senden başkası için yapılmış kılma.

Allah’ım! Bu kitabı yazan için, okuyan için, dinleyen için ve yayınlayan için yararlı kıl… Âmîn.

Müellifin Yeni Baskıya Önsözü

Hamd, âlemlerin Rabbi, amellerin karşılık göreceği günün mâliki, öncekilerin ve sonrakilerin ilâhı Allah'a mahsustur.

Salât ve selam olsun! O'nun emîn rasûlü, nebi ve rasûllerin sonuncusu Abdullah oğlu Muhammed'e! O'nun temiz ailesine, nurlu, saygıdeğer ve mübarek ashabına da salât ve selam olsun. Onlar, müminler ve sâlihler için uyulacak birer örnektirler. O Nebi'yi kendisine dost edinenlere, ona yardım edenlere ve kıyâmete kadar onu rehber edinenlere de salât ve selâm olsun!

"Eğer şükrederseniz size olan nimetlerimi artırırım" *(İbrahim: 7)* buyuran Allah'a hamd olsun.

Bana verdiği sayısız ve büyük nimetlerden dolayı her zaman ve her yerde O, yüce ve her şeye güç yetiren Allah'a zâhiren ve bâtınen hamd ve şükrederim. **"Allah'ın nimetlerini saymak isteseydiniz sayamazdınız."** *(İbrahim: 34)*

O'na lâyık olduğu şekilde senâ eder ve överim. Bununla beraber ben onu kendisinin senâ ettiği şekilde senâ edemem. Dünyada ve âhirette bütün hamdler ve bütün övgüler O'nadır. İzzet, şeref, yücelik ve büyüklük O'nundur.

Bu büyük, yüce ve –inşallah- kalıcı nimetlerden birisi de ***el-İman: Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakıduhu Inde Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa*) "İman: Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler**" adını verdiğim bu değerli ve Allah'ın izniyle faydalı kitabı yazma imkânını bana lütfetmiş olmasıdır.

Bu kitapta imanla ilgili meselelerin tamamı veya büyük çoğunluğu, her okuyucunun istifade edebileceği kolay ve anlaşılır bir üs-

lupla, güzel ve ayrıntılı bir düzenleme içinde bir araya getirilmiştir. Bu konuları ilk defa öğrenecek bir kişiye bu kitabı okumak hiç zor gelmeyeceği gibi, bu konuları çok iyi bilen kişi için de kitabın seviyesi düşük değildir. Bu sebepledir ki çeşitli seviyelerdeki değerli okuyucular tarafından büyük bir kabul görmüş ve kitabın birinci baskısı tükenmiştir. Bunların hepsi Yüce Allah'ın lütfu, ihsanı ve kereminin bir sonucudur.

Her türlü noksanlıktan münezzeh Yüce Allah'ın bana olan lütuf ve iyiliklerinden birisi de –ki O'nun bana olan lütfu ve ihsanı çok büyüktür- ilim adamlarının bu kitap hakkında söyledikleri övücü sözlerdir. Onların övgüleri ve kitap için yazdıkları takdim yazıları, kitabı yeniden gözden geçirerek tekrar basıma hazırlamam için beni teşvik etti ve cesaretlendirdi. Bu yeni baskıda kitaba önemli ve çok faydalı yeni bölümler ve konular ilave ettim. İzaha muhtaç gördüğüm yerleri izah ettim. Bazı ibarelerinde ve konu başlıklarında değişiklikler, takdim ve tehirler yaptım. Böylece kitap, ilk kitabın ayrıntılı bir şerhi olarak yeni bir elbiseye bürünmüş oldu.

Değerli okuyucu! Kitabın her iki baskısı arasında hacim yönünden büyük bir fark göreceksin. Kitabın bu yeni şekliyle şerefli ismine lâyık olacağını ümit ediyorum.

Kitabın birinci baskısına gelince onu, pek çok ilim adamı ve değerli davetçinin taleplerini de dikkate alarak olduğu gibi muhafaza edeceğim. Çünkü ibaresinin kolaylığı ve sayfa sayısının azlığı sebebiyle Müslümanların genelinin ona da acil ihtiyaçları vardır. Çok değerli hocamız, araştırmacı âlim ve büyük eğitimci Prof. Dr. Abdurrahman b. Sâlih el-Mahmûd birinci baskının da olduğu gibi muhafaza edilmesini isteyenlerin başında yer alır. Her hayırlı işinde Allah onu muvaffak eylesin, onu her türlü kötülükten korusun ve onun ilmini ve amelini bereketli kılsın. Bu değerli hocamız o kitabı da ***"el-Vecîz fi'l-İman: Hakikatuhu, Mesâiluhu, Nevakıduhu İnde Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa"*** diye isimlendirmemi teklif etti.

Son olarak -Yüce Allah'a şükrettikten sonra- üzerimde emeği ve hakkı olan herkese şükranlarımı arz ediyorum. Özellikle bu kitabın her iki baskısını da inceleyip takdim yazıları yazmak nezaketini gösteren hocalarımız ve değerli ilim adamlarımıza şükranlarımı arz ediyorum. Onların etkileyici pek çok fikirlerinden, başarılı görüşlerinden ve isabetli düzeltmelerinden yararlandım. Allah hepsinden razı olsun. Onların ilimlerini Müslümanlara yararlı ve bereketli kılsın. Allah'ım, bu duamı kabul et.

● Kitabın birinci baskısını inceleyen ve takdim yazısı yazan âlimler şunlardır:

Faziletli Şeyh Allâme Abdullah b. Abdilaziz b. Akîl el-Akîl.

Faziletli Şeyh Allâme Abdulaziz b. Abdillah er-Râcihî.

Faziletli Şeyh Muhaddis Abdullah b. Abdirrahman es-Sa'd.

Faziletli Şeyh Prof. Dr. Abdurrahman b. Sâlih el-Mahmûd.

Faziletli Şeyh Dr. Abdulaziz b. Muhammed el-Abdullatîf. (Muhammed b. Suûd Üniversitesi Usûluddin Fakültesi Akîde Bölümü profesörüdür. Kitabı sadece incelemiştir.)

●● Kitabın genişletilmiş ikinci baskısını inceleyen ve takdim yazısı yazan âlimler ise şunlardır:

Faziletli Şeyh Prof. Dr. Abdurrahman b. Sâlih el-Mahmûd.

Faziletli Şeyh Dr. Nâsır b. Yahya el-Hanînî.

Faziletli Şeyh Muhammed b. Raşid b. Halid Dündar el-Karaköylü

Bu ilim ehlinin hepsine en içten teşekkürlerimi sunuyorum ve yaptıklarının karşılığında ve gayretlerinin mükâfatı olarak Allah'tan kendilerine kat kat ecir ve sevap vermesini, onları en yüksek derecelere yükseltmesini ve ilimlerini Müslümanlar için yararlı kılmasını diliyorum. Şüphesiz O, her şeyi işitendir ve dualara icabet edendir.

İlave edilmiş ve genişletilmiş bu yeni baskının da kabul görmesini, kendi rızasına ve peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve*

sellem'in sünnetine uygun kılmasını, Müslümanları bundan yararlandırmasını, onu benden kabul etmesini, mal ve evladın fayda vermediği kıyâmet günü için bir sevap kılmasını, hatalarımı, kötülüklerimi ve günahlarımı bağışlamasını Yüce Allah'tan niyaz ediyorum. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir ve kerem sahibidir.

Allah'ın salât ve selamı hidayet rehberi, müjdeleyici ve aydınlatıcı, peygamberimiz, mürşidimiz, önderimiz ve örneğimiz ümmi Peygamber Abdullah oğlu Muhammed'e, onun büyük ailesine ve saygıdeğer ashabına olsun. Âmîn.

Bağışlayıcı Rabbinin merhametine muhtaç

Ebu Muhammed

Abdullah b. Abdulhamid b. Abdulmecid

Âlu İsmail el-Eserî el-Irâkî.

1 Ramazan 1427 h.

YENİ BASKININ SUNUŞ YAZILARI

Değerli İlim Adamı Prof. Dr. Abdurrahman b. Sâlih el-Mahmûd'un Sunuş Yazısı

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selam, nebilerin ve rasûllerin en şereflisi peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün ashabına olsun.

Kıymetli kardeşimiz, ilim adamı Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî daha önce iman konusunda ***(İman; Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler)*** adını verdiği veciz/özlü bir kitap yazmıştı.

O kitap basılmış, yayınlanmış ve ibaresinin kolaylığı, meselelerinin açıklığı, kapsamlı oluşu ve sağlam delillere dayanması sebebiyle de Allah'ın izniyle yararlı olmuştu.

Allah kendisini başarılı kılsın ve doğrudan ayırmasın, müellif daha sonra bu kısa esere pek çok ilaveler yapmış ve onu iman konusunda büyük bir kitap haline getirmiştir. Onda çeşitli meseleleri toplamış, çok yararlı dipnotlarla birlikte bu meselelerin açıklanması, delillerinin beyan edilmesi ve ilim önderlerinin görüşlerinin nakledilmesi için büyük gayretler göstermiştir.

Ben bu ilaveler ve açıklamalar ile birlikte kitabı inceledim ve onu ilim öğrencileri için çok yararlı ve bu konuda bazı kimseler için problem olan pek çok meseleyi açıklayıcı bir kitap olarak buldum. Allah teâlâ kendisini en güzel şekilde ödüllendirsin.

Ben, ilave edilmiş ve genişletilmiş bu baskıyı size takdim ederken birinci baskının da olduğu gibi muhafaza edilmesini ve onu *(el-Veciz fi'l-İman: Hakikatuhu ve Mesailuhu ve Nevakıduhu)* diye adlandırmasını öneriyorum.

Çünkü sayfa sayısının azlığı ve ibaresinin kolaylığı sebebiyle Müslüman halkın elinde bulunması için bu faydalı kısa kitaba da son derece ihtiyaç vardır.

Şu halde müellifin bu konuda iki kitabı vardır:

Birisi: Takdim ettiğimiz genişletilmiş şu büyük kitap.

Diğeri: Daha önce basılan kısa ve özlü kitap. Onu da biz diğer ilim adamlarıyla birlikte takdim etmiştik.

Allah teâlâ'dan bu kitapların müellifine bol sevap vermesini, bizi ve onu ihlâstan ayırmamasını diliyorum.

Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.

Abdurrahman es-Sâlih el-Mahmûd
İmam Muhammed b. Su'ûd Üniversitesi
Usûlüddin Fakültesi Akide Bölümü Profesörü
20. 8. 1427 h.

Değerli İlim Adamı
Dr. Nâsır b. Yahyâ el-Hanînî'nin
Sunuş Yazısı

Hamd sadece Allah'a mahsustur. Salât ve selam da son Peygamber Muhammed'edir.

Kıymetli kardeşimiz, ilim adamı Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî'nin telif edip de ***"İman; Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan şeyler"*** adını verdiği bu kitabı okuyup inceledim. Allah kendisini en güzel şekilde ödüllendirsin.

Ben bu kitabın çok faydalı olduğunu, iman meselelerini ve esaslarını topladığını ve insanların genelinin ihtiyaç duyduğu itikat meselelerini kapsadığını gördüm.

Bu kitap konusunda tektir. Çünkü müellif *–Allah kendisini muvaffak etsin-* itikat meselelerini halkın anlayacağı şekilde kolay bir üslupla anlatmıştır. Bu kitap, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akîdesinin yayılması ve Müslümanların geneli tarafından kabul edilmesi için çok yararlıdır.

Şüphelerin ve batılın davetçilerinin çoğaldığı şu zamanda bu gibi kitaplara şiddetle ihtiyaç vardır.

Müellif Şeyh Abdullah el-Eserî'ye, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesinin yayılması ve desteklenmesi için yapmış olduğu takdire değer çalışmalarından ve özellikle de telife verdiği önemden dolayı Allah'ın onu ödüllerin en hayırlısı ile ödüllendirmesini diliyorum. Çünkü kitap bu akideyi en iyi yayacak ve asırlar boyu kalacak bir araçtır.

Başarı Allah'tandır. Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün arkadaşlarına salât ve selam olsun.

Dr. Nâsır b. Yahyâ el-Hanînî
Çağdaş Araştırmalar ve İncelemeler Merkezi
Genel Danışmanı ayrıca
İmam Muhammed b. Su'ûd Üniversitesi
Usûlüddin Fakültesi Akide ve Çağdaş
Mezhepler Bölümü Profesörü
4 Rabiussani 1427

Değerli İlim Adamı Muhammed Raşit b. Halid el-Karaköylü'nün Sunuş Yazısı

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selam, sevgili peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün ashabına olsun.

Yaratılışımızın temel gayesi Allah teâlâ'ya ibadet etmektir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İnsanları ve cinleri sadece bana ibadet etsinler diye yarattım."**[1]

İstenen ibadet, dini sadece Allah'a has kılarak eda edilen bir kulluktur. Böyle bir ibadet, babamız Âdem'den zamanımıza ve kıyâmet kopuncaya kadar bütün insanlıktan istenen bir kulluktur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak yalnız Allah'a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla ifa etmeleri, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur."[2]

"Biz bu Kitabı sana hak ile indirdik; sen dini yalnız Allah'a halis kılarak O'na ibadet et."[3]

Bu ihlâs ancak peygamberlerin getirdiği sahih bir imanla ortaya konulabilir. Peygamberler ya bu imanı açıklamak için, ya da şeytanların aldatmaları ve insanları saptırmaları sonucu iman binasında boşluklar ve zaaflar meydana geldikçe onu yenilemek ve tamir etmek için gönderilmişlerdir.

O halde iman İslam'ın temel esaslarından biridir. O olmadığı

---

1 Zariyat, 56.
2 Beyyine, 5.
3 Zümer, 2.

zaman insan hüsrandadır. Bu sebepledir ki sahih imana sahip olmayan kimseleri Allah teâlâ'nın tehdit ettiğini ve yaptıkları işlerin boşa gideceğini söylediğini görüyoruz. O şöyle buyurmaktadır:

"Rablerine karşı nankörlük edenlerin iyi işleri, tıpkı fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu küle benzer."[4]

Hatta böyle kimseler bazı âyetlerde –başka ilimlerin sahibi bile olsalar- hayvan mertebesine indirilmişlerdir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Onlara, kendisine âyetlerimiz hakkında ilim nasip ettiğimiz kimsenin de kıssasını anlat: Evet, o adam bu ilme rağmen o âyetlerin çerçevesinden sıyrıldı, şeytan da onu peşine taktı, derken azgınlardan biri olup çıktı. Eğer dileseydik, onu o âyetler sayesinde yüksek bir mevkie çıkarırdık, lâkin o yere saplandı ve hevasının esiri oldu. Onun hali tıpkı köpeğin durumuna benzer: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi haline bıraksan da yine dilini salar solur! İşte bu, âyetlerimizi yalan sayan kimselerin misalidir. Sen kıssayı anlat, olur ki düşünüp kendilerine çekidüzen verirler."[5]

Sahih iman, Kitap ve Sünnet'e uygun olan imandır. Bunun dışındaki ancak insan ve cin şeytanlarının empoze ettiğidir.

Davetçi kardeşimiz, değerli üstad Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî hocamızın telif ettiği ve ***(el-İman: Hakikatuhu, Havarimu-hu, Nevakıduhu İnde Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa) "İman: Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler"*** adını verdiği bu kıymetli kitap, dinin temeli olarak kabul ettiğimiz bu önemli konuda gerçekten çok faydalı bir eserdir. Çünkü ben bu eseri dikkatle okuduğum zaman onun, bilgisi olsun olmasın konuyu anlamak isteyen herkesin yararlanabileceği kolay ve çekici bir ibare ile Kur'an ve Sünnet'e dayalı iman meselelerini ihtiva ettiğini gördüm.

4 İbrahim, 18.
5 Araf, 175-176.

Bu sebeple ben diyorum ki; bu değerli kitap hakkında onun, sapık ve ateist akımlarla çağdaş ilmin cehaleti arasında üstü örtülü bir şekilde garip olarak yaşayan iman davasına hizmet edeceğini söylediğim zaman mübalağa etmiş olmam. Bu, hakka destek olmak için yapılan samimi bir cihattır; her Müslümanın kalbine sahih ve derin bir imanı yerleştirmektir; kalplere ve düşüncelere takılan şirk, küfür, bid'at, sapıklık, aşırılık, irca, ifrat ve tefrit gibi pislikleri temizlemektir.

Ben bütün kardeşlere, dostlara ve öğrencilere bu kitaptan edinmelerini ve istifade etmelerini tavsiye ediyorum.

Kur'an ve Sünnet'in öğrencilerinden, otuz beş seneden fazla bir zamandan beri çeşitli İslami ilimlerle meşgul olanlardan biri ve bir o kadar zamandan beri de Türkiye'nin güneydoğusundaki Van şehrinde bulunan "Medresetü'ş-Şerefiye" isimli bir medresenin sahibi ve idarecisi olarak ben, *-Allah'a hamd olsun-* öğrencilerimi akide ve yaşantı olarak selefi salihin metoduna göre eğitiyorum. İbn Ebî'l-'Izz'in *"el-Akidetü't-Tahaviye"*si, Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin *"el-Akidetü'l-Vasitıyye"*si, kardeşimiz Şeyh Abdullah el-Eserî'nin *"Selefi Salihîn Akîdesi"* ve selef akidesi konusundaki diğer önemli kitaplar, bu medresede okuttuğumuz kitaplar arasında yer almaktadır.

On beş seneden beri bu kıymetli eserin müellifi olan bu değerli kardeşimizle aramızda sağlam ve ilmi bir ilişki bulunmaktadır. Tanıştığımızdan bugüne kadar kendisi hakkındaki gözlemim şudur: Hiç kimseyi Allah'a karşı tezkiye edemem ama kanaatimce o, Allah'ın dini konusunda çok gayretli ve selefi sâlih yani Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat metoduna göre itidalli ve orta yollu bir şekilde davet faaliyetinde bulunan bir kimsedir.

Daha önce de *"el-Veciz fi Akideti's-Selefi's-Sâlih"* ve *"Ahkâmu ve Envau't-Tevessül el-Meşru ve'l-Memnu"* isimli iki faydalı eseri telif ederek takdire şayan bir gayret göstermiş olması da bunun bir kanıtıdır. Hâlbuki gerek sahih ilmin neşri yolunda ve gerekse ister malla

ister canla olsun insanların iki cihan mutluluğuna sevk edilmeleri yolunda fazla bir imkâna sahip değildi.

Bir İslâm davetçisi olarak Türkiye'nin dört bir yanını dolaşıyor, Müslüman cemaatlerle buluşuyor, insanları sahih akideye davet ediyor, ilim medreselerini ziyaret ediyor, durumun elverdiği ölçüde onlara gerekli hizmetleri sunmak için onlar hakkında araştırmalar yapıyor.

Medresemize yönelik gösterdiği üstün gayretler ve bize sunduğu unutmayacağımız ilmi hizmetlerden dolayı şahsım adına kendisine teşekkür ediyorum. Bu hizmetler sayesinde medresemizde ve civarımızdaki diğer medreselerde selef akidesini iyice yerleştirme imkânına kavuştuk.

Türkiye'nin neresinde bir davet faaliyeti ve akide faaliyeti duysak orada kardeşimiz Abdullah'ın büyük bir başarısını ve etkisini görürüz. Değerli kardeşimiz daima oradadır. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına aldırış etmez.

İslam'a ve Müslümanlara hizmet edebilmesi için Allah'tan ona uzun ömürler vermesini, gösterdiği gayretlerde onu başarılı kılmasını, bu değerli hizmetlerini kabul etmesini, onları mizanına yaptığı iyiliklerin kefesine koymasını ve bunların rızasına uygun olmasını diliyorum. Şüphesiz O her şeyi işiten ve dualara icabet edendir.

Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün arkadaşlarına olsun.

Muhammed Raşid b. Halid Dündar el-Karaköylü

Şerefiye Medresesi Hocası ve İdarecisi, Van vilayeti

Şerefiye Camii Eski İmam ve Hatibi.

16 Cumadelahir 1427 h.

BİRİNCİ BASKININ SUNUŞ YAZILARI

Allâme Abdullah b. Abdulazîz b. Akîl el-Akîl'in Sunuş Yazısı

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. O'nun emin Peygamberi, Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve bütün ashabına salât ve selam ederim.

Üstad ve ilim adamı Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî'nin telif ettiği ve ***(İman; Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler)*** adını verdiği bu risaleyi okuyup inceledim. Bu risalenin bütün iman meselelerini, imanın hakikatinin beyanını, mertebelerini, müsemmasına dâhil olan şeyleri, söz ve fiil olarak onu zedeleyen ve ihlal eden şeyleri, ayrıca imanın artması ve eksilmesi konusunu, her meselenin dayandığı delili ve kendilerine uyulan selef imamlarının bu konularda söyledikleri şeyleri ihtiva ettiğini ve insanın akidesini karıştıracak ihtilaflı tartışmalara girmediğini gördüm.

Bu muhtasar eserde müellifin yaptığı şey tertibindeki güzel üslup benim hoşuma gitti. Kardeşlerime ve çocuklarıma bu kitaptan yararlanmalarını ve meyvelerini devşirmelerini tavsiye ediyorum. Çünkü bu risale gerçekten imanı kalplerde kökleştirir ve gaypları en iyi bilen Allah'a ihlâslı olmaya yardım eder.

Allah teâlâ'dan bu kitabı ilim talebeleri için yararlı kılmasını ve onu en güçlü vasıtalardan biri yapmasını dilerim.

Allah'a muhtaç kul

Abdullah b. Abdulaziz b. Akil el-Akil

Yüksek Yargı Meclisi Daimi Heyeti

Eski Başkanı

10. 1. 1426 h.

Allâme Şeyh
Abdulazîz b. Abdullah er-Râcihî'nin
Sunuş Yazısı

Şüphesiz her türlü hamd Allah'a mahsustur. Ona hamd ederiz, O'ndan yardım isteriz ve O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet ettiğini kimse saptıramaz, saptırdığını da kimse hidayete sevk edemez. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Onun tek olduğuna ve ortağının olmadığına şahitlik ederim. Muhammed'in de Onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim. O, öncekilerin ve sonrakilerin efendisidir, bizim örneğimiz ve önderimizdir. Allah'ın salâtı, selamı ve bereketi onun, ailesinin, arkadaşlarının, izinden gidenlerin ve ona yardım edenlerin üzerine olsun.

Allah Teâlâ kitabının korunmasını bizzat kendisi üstlenmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

"Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'an'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz."[6]

Allah teâlâ'nın Kur'anı koruması demek, bu dini koruması demektir. Bu dinin aslı ve esası ise Allah'a, O'nun rububiyetine, isimlerine, sıfatlarına, fiillerine imandır, Allah'ı birlemektir, dini sadece Ona has kılmaktır ve her çeşidiyle ibadeti O'na yapmaktır. Kur'an'a ve indirilen bütün kitaplara inanmaktır. Muhammed'e ve bütün peygamberlere inanmaktır. Âhiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, hesaba, cezaya, cennete ve cehenneme inanmaktır. Allah'ın kaderine, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmaktır.

---

6 Hicr, 9.

Allah'ın Kur'an-ı Kerim'i koruması demek temiz /sahih sünneti de korumak demektir. Çünkü Sünnet, ikinci bir vahiydir. Allah teâlâ bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."[7]

Demek ki Allah teâlâ dinini, Kitabını ve Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetini korumuş, sahabeyi hazırlamış, Allah'ın dinine yardım etmeyi onlara nasip etmiş, onları başarılı kılmış ve hidayet etmiştir. Onlar da Allah'ın kitabını ve Peygamberi'nin sünnetini korumuşlar, Allah'ın kelimesini yüceltmek için Allah yolunda cihâd etmişler, ülkeler fethetmişler, oralara gidip Allah'ın dinini insanlara öğretmişler ve yeryüzünün doğusunda batısında İslam'ı yaymışlardır. Sonra tabiînler ve tebei tabiînler de bu konuda onların izinden gitmişler, onlardan sonra gelen imamlar ve âlimler ise İslam'ın unutulan ve silinen ilkelerini diriltmişler, bu ümmet için dini yeniden hatırlatmışlar, insanlara gerçekleri göstermişler, bid'atleri, şüpheleri ve sapıklıkları reddetmişlerdir. İnsanlara sahtesini ve hakkın batılla karışanını ortaya koymuşlardır.

Dinin aslı ve esası, Allah'a ve Rasûlüne imandır. Sahih bir iman ise ilme ve basirete dayanır.

Ameller, bu sahih itikat üzerine bina edilir. Canlar ve mallar bu iman ile korunur. Kimin imanı ve itikadı sahih ise ameli de sahihtir ve onun canı da malı da koruma altındadır.

Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: "Andolsun, eğer (Allah'a) **ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve kaybedenlerden olursun!"**[8]

---

7 Al-i İmran, 31.
8 Zümer, 65.

“Eğer (onlar Allah'a) **ortak koşsalardı, yaptıkları** (güzel) **şeyler boşa giderdi.”**[9]

“Yaptıkları her işin önüne geçmişiz de onu (etrafa) **saçılmış toz zerreleri haline getirmişizdir.”**[10]

Buhârî ve Müslim’in Abdullah b. Mes’ûd *radıyallahu anh*’ten rivâyet ettikleri bir hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

“Allah’tan başka hak ilah olmadığına ve benim de Allah’ın elçisi olduğuma şahitlik eden bir Müslümanın kanı helal değildir, ancak şu üç sebepten dolayı helaldir: Cana can kısas, zina eden evli veya dul, dininden ayrılıp Müslümanlar topluluğunu terk eden.”[11]

Sahih bir hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

“Kim dinini değiştirirse onu öldürün.”[12]

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*’ten rivâyet edilen sahih bir hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

“Allah'tan başka hak ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah’ın rasûlü olduğuna (zâhirde) şahâdet, namazı ikame, zekâtı eda edinceye kadar insanlarla muharebe etmekliğim bana emrolundu. Onlar bu işleri yapınca -Müslümanlık hakkının gereği (olan hadler) müstesna- İslâm hakkı olmak üzere canlarını ve mallarını benim elimden kutrarırlar. (Bâtınlarından dolayı olan) hesaplarına gelince, o (hesabı görmek) Allah'a âittir.”[13]

---

9 Enam, 88.

10 Furkan, 23.

11 Buhârî, Diyat, “Cana Can, Göze Göz” âyetinin tefsiri babı; Müslim, Kasame, Müslümanın Canını Mubah Kılan Şeyler Babı.

12 Buhârî, Cihâd ve Siyer, “Allah’ın azabıyla azap edilmez” babı.

13 Buhârî, İman, “Eğer tövbe ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirlerse yollarını serbest bırakın.” (Tevbe, 5) babı; Müslim, İman, “La ilahe illallah deyinceye kadar insanlarla savaş emri” babı.

Sahih bir iman, toplumların amellerini, ahlaklarını ve gidişatlarını düzeltir. Tecrübeler göstermektedir ki milletlerin ahlaklarının düzgünlüğü ile fertlerinin akidelerinin düzgünlüğü arasında doğru bir orantı vardır. Milletlerin ahlaklarının bozukluğu ile fertlerinin akidelerinin zayıflığı ve sapıklığı arasında da doğru bir orantı vardır. Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'de kaldığı on üç sene boyunca insanları hep tevhide ve Allah'a ve Rasûlüne imana çağırmış ve şöyle buyurmuştur:

"La ilahe illallah deyin, kurtulursunuz."[14]

Allah'ın gönderdiği her peygamber kavimlerini daha işin başında sahih bir akideye davet etmişler ve onlara şöyle demişlerdir:

"Allah'a ibadet edin; sizin için O'ndan başka bir ilah yoktur."[15]

Nitekim Allah teâlâ Nûh, Hûd, Sâlih, Lût, Şuayb ve diğer peygamberlerin de aynı şeyi söylediklerini haber vermektedir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun biz, her millet içinde: "Allah'a ibadet edin, Tağûtdan kaçının" diye bir elçi gönderdik."[16]

"Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona: "Benden başka hak ilâh yoktur, öyleyse yalnız bana ibadet edin!" diye vahyetmiş olmayalım."[17]

Bundan dolayı davetçilerin ve ıslahatçıların ilk olarak ve her şeyden önce toplumların akidelerini düzeltmeleri için çağrıda bulunmaları, akideleri düzelmedikçe, şirk, bid'at, hurafe ve cahili âdetlerden kurtulmadıkça hayatın başka yönlerini ıslah etmeye çalışmamaları gerekmektedir.

14 Ahmed, *Müsned*, 25/404 (16023).
15 Müminun, 23-32.
16 Nahl, 36.
17 Enbiya, 25.

Değerli kardeşimiz, ilim adamı Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî sahih akide konusunda bir eser telif etmiş ve onu: ***"İman; Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler"*** diye isimlendirmiştir.

Ben bu kitabı ufak tefek düzeltmeler yaparak baştan sona okudum. Basılmaya, insanlar arasında dağıtılmaya ve başka dillere tercüme edilmeye elverişli özellikleri sebebiyle bu kitabı beğendim.

Bu kitabın en önemli özellikleri şunlardır:

1- Bu kitap iman ve itikat meselelerini kapsamaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

İmanın lügat ve şer'i tarifleri.

Amellerin imandan bir cüz oluşu.

İmanın mertebelerinin, imanın ve İslam'ın müsemmasının açıklanması.

Zâhir ve bâtın arasındaki bağlılık.

İman ve İslam'da istisna.

İman mahlûk mudur, değil midir?

İmanın altı rüknünün açıklanması ki bunlar: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere iman etmektir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre imana aykırı olan şeyler ve şirk, küfür, günah ve nifak gibi aykırılıkların beyanı, bunlardan en büyük ve en küçüklerinin beyanı.

Kavli ve ameli aykırılıkların beyanı.

Mutlak tekfir ve muayyen tekfirin beyanı.

Tekfiri engelleyen şeylerin beyanı.

Allah'ın indirdiği şeylerin dışındakilerle hükmetmek.

İmanı terk etme ve ondan yüz çevirmenin sebepleri.

2- Kitap bu meseleleri araştırmış, ayrıntılı bir şekilde anlatmış, aralarındaki farkları ve benzerlikleri açıklamıştır.

3- Bu meseleleri Allah'ın kitabından ve peygamberinin sünetinden delillerle delillendirmektedir.

4- Ehl-i Sünnet imamlarından, basiret ve sahih itikat sahibi âlimlerden ve müelliflerden çok sayıda nakiller yapmaktadır.

5- Kitabın sonunda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat metoduna göre yazılmış eserlerin isimlerini sıralamaktadır.

6- Kitabın ibaresi herkesin anlayabileceği bir kolaylıktadır.

7- Meselelerin ayrıntılarına, ihtilaflara, reddiyelere ve kitabın hacmini büyütecek ve halkın kitaptan istifadesini azaltacak tartışmalara fazla yer vermemiştir.

Bu münasebetle ben bu kitabın neşredilmesini ve başka dillere tercüme edilmesini tavsiye ettiğim gibi, Müslüman halka da bu kitabı okumalarını ve ondan yararlanmalarını tavsiye ediyorum.

İnanıyorum ki müellif bu kitabı Allah'ın rızasını kazanmak için ve Müslüman kardeşleri yararlansın diye yazmıştır.

Büyük Arş'ın sahibi Allah teâlâ'dan beni ve müellifi ihlâslı ve sadece kendi rızasını isteyen, kullarına nasihat eden, onlara faydalı olan ve onları yönlendiren ve irşat eden kullarından eylemesini diliyorum.

Allah'tan hem kendim, hem de bütün Müslümanlar için dinde anlayış ve basiret, Sünneti yaymada gayret vermesini ve dinde bid'at ve hurafelerden sakınmayı nasip etmesini diliyorum.

Ayrıca hem kendim için, hem de Müslüman kardeşlerim için Allah'ın dininde sebat etmeyi, Allah'a ve Rasûlüne iman etmeyi ve ölünceye kadar istikamet üzere kalmayı nasip etmesini diliyorum.

Benim bu konudaki yardımcım Allah'tır. Onun buna gücü yeter. Allah'ın salâtı, selamı ve bereketi Onun kulu ve elçisi olan

Peygamberimiz Muhammed'e, onu ailesine, ashabına ve kıyâmete kadar en güzel şekilde onun izinden gidenlere olsun.

Abdulaziz b. Abdullah er-Râcihî

11 Rabiussani 1427

Değerli İlim Adamı Muhaddis Abdullah b. Abdurrahman Âl-u Sa'd'ın Sunuş Yazısı

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, O'ndan yardım ister, O'na tevekkül eder ve O'na sığınırım. Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine, ashabına ve kıyâmete kadar en güzel şekilde onun izinden gidenlere salât ve selam olsun.

Allah'ın isimlerine, sıfatlarına, eksiksizliğine ve sadece O'na ibadet edileceğine iman etmek dinin aslı ve temelidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Elif, Lâm, Mim. İşte bu Kitap! Şüphe yoktur onda. Rehberdir muttakilere! O muttakiler ki gayba inanırlar. Namazlarını tam dikkatle ifa ederler. Kendilerine ihsan ettiğimiz nimetlerden infak ederler. Hem sana indirilen kitabı, hem de senden önce indirilen kitapları tasdik ederler. Âhirete de kesin olarak inanırlar. İşte bunlardır Rableri tarafından doğru yola ulaştırılanlar. Ve işte bunlardır felah bulanlar."[18]

"Siz hacca gelenlere su dağıtma ve Mescid-i Haramı onarmayı, Allah'a ve âhiret gününe iman edip Allah yolunda cihad eden kimsenin işi ile bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah indinde eşit olmazlar. Allah o zalimler güruhuna hidayet etmez, umduklarına eriştirmez. İman edip hicret edenler, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler var ya, işte onlar Allah indinde daha yüksek derecelere sahiptirler ve işte onlardır umduklarına nail olanlar. Onların Rableri onları kendi katın-

18 Bakara, 1–5.

dan bir rahmetş bir rıza ve içinde daimi nimetler bulunan cennetler ile müjdeler."[19]

"Asra andolsun ki, insan ziyandadır. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler ziyanda değillerdir."[20]

Bu konudaki deliller çoktur ve dinde zorunlu olarak bilinen şeylerdendir.

Şüphesiz ki imanı olmayan kimse dünyada da âhirette de ziyandadır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim imanı inkâr ederse bütün yaptığı işler boşa gider ve o, âhirette de ziyana uğrayanlardan olur."[21]

Her Müslümanın bu temel esasa çok önem vermesi gerekir. Bu onun mutluluğunun kaynağıdır ve en önemli sermayesidir. Kur'an ve Sünnet buna dikkat çeken ve bunu emreden ifadelerle doludur.

Allah teâlâ Peygamberine görevlendiriliş gayesini hatırlatarak şöyle buyurmaktadır:

"O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka hak ilah yoktur. Sen hem kendi günahından, hem mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarından ötürü Allah'tan af dile."

Bu âyet-i kerîm'e Peygamberimize peygamberlik görevinin verilişinden çok uzun bir süre sonra nazil olmuştur. Çünkü bu âyet Medenî bir sûrede, Muhammed sûresinde geçmektedir.

O, bu kelime ile gönderilmiş olmasına, uzun bir süreden beri insanları bu kelimeye davet etmesine, bunun için cihad etmesine ve bunu gerçekleştirmek için ülkesinden hicret etmesine rağmen Allah teâlâ İslam dininin temel esası olan bu büyük esası ona tekrar hatırlatıyor.

19 Tevbe, 19-21.
20 Asr, 1-3.
21 Maide, 5.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: "Andolsun, eğer (Allah'a) **ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve kaybedenlerden olursun!" Hayır, yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol.”**[22]

“De ki: O, Allah birdir. Allah Samed’dir. Ne doğurdu, ne de doğruldu. Ne de herhangi bir şey O’na denk oldu.”[23]

Bu âyetlerde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e hangi temel esaslar için gönderildiği hatırlatılmaktadır.

İbrahim *aleyhisselam* yaratılış sebebi olan esasa önem verir ve ona aykırı bir şey yapmaktan çok korkardı. Allah teâlâ’nın haber verdiğine göre o şöyle dua etmektedir:

“İbrahim, bir vakit şöyle demişti: “Ya Rabbi! Burayı emin bir belde kıl, beni de evlatlarımı da putlara tapmaktan uzak tut. Ya Rabbi! Doğrusu onlar (putlar) **insanların birçoğunu saptırdılar. Artık bundan sonra kim bana tâbi olursa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse o da Senin merhametine kalmıştır, şüphesiz Sen gafursun, rahîmsin.”**[24]

İbn Cerir et-Taberi bu âyeti tefsir ederken şöyle der: “Bunun manası: Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut, demektir. **“Ya Rabbi! Doğrusu onlar (putlar) insanların birçoğunu saptırdılar.”** âyetinin anlamı ise: Ya Rabbi, putlar insanlardan pek çoğunu hidayet yolundan, hak yoldan saptırdılar da onlara ibadet ettiler ve sana küfrettiler, demektir.”[25]

O, İbn Humeyd’den şöyle rivâyet etti: Bize Muğire’den naklen Cerir rivâyet etti. O şöyle dedi: İbrahim et-Teymi anlatıyor ve anlatırken de şöyle diyordu: Allah’ın dostu olan İbrahim bile “**beni**

22 Zümer, 65-66.
23 İhlâs, 1-4.
24 İbrahim, 35-36.
25 *Tefsiru’t-Taberi*, *c.13, s.228.*

de evlatlarımı da putlara tapmaktan uzak tut” dedikten sonra şirk belasından kim emin olabilir ki?

Hâlbuki o İbrahim, elleriyle putları kırmış, Rabbine itaat etmek için kendi oğlunu bile kurban etmek istemişti. Bundan başka tevhidi gerçekleştirmek ve Rabbine karşı ibadet görevini yerine getirmek için çok büyük sıkıntılarla karşılaşmıştı. Buna rağmen kendisini ve çocuklarını putlara tapmaktan uzak tutması için Rabbine yalvarmıştır. Çünkü insanların pek çoğu bu vartaya düşüyordu.

Allah teâlâ Cebrail’i insanlar iyice öğrensinler diye dinin esaslarını, rükünlerini ve kurallarını sorması için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e göndermişti.

Buhârî ve Müslim[26] Ebu Hayyan yoluyla tahriç etmişlerdir. O Ebu Zür’a’dan, o da Ebu Hureyre’den şöyle rivâyet etti: Bir gün Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanların arasında oturuyordu. Yanına bir adam geldi ve: İmân nedir? diye sordu.

Rasûlullah: *“İmân Allah'a, meleklerine, Allah'a kavuşmaya, peygamberlerine ve (öldükten sonra) dirilmeye inanmandır,”* cevabını verdi.

O zat: İslâm nedir? Ey Allah’ın Rasûlü! dedi.

Rasûlullah: “*Allah'a ibadet edip, O'na hiçbir şeyi ortak kılmaman, namazı dosdoğru kılman, farz edilmiş olan zekâtı vermen, ramazanda oruç tutmandır,”* buyurdu.

Sonra o zat: İhsan nedir? diye sordu.

Rasûlullah: *“Allah'ı sanki görüyormuşsun gibi ibadet etmendir; eğer sen Allah'ı görmüyorsan şüphesiz O seni görmektedir,”* buyurdu.

O zat: Kıyâmet ne zaman? dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah: *“Bu meselede sorulan, sorandan da-*

26 Buhârî, İman, “Cebrail’in Peygamber’e imanı, İslam’ı, ihsanı ve kıyamet saatini sorması” babı; Müslim, K.İman, İman İslam ve İhsanın Beyanı babı.

ha âlim değildir. (Şu kadar var ki kıyâmetten evvel zuhur edecek) alâmetlerini sana haber vereceğim. Ne zaman satılmış cariye sahibini (yani efendisini) doğurur, kim oldukları belirsiz deve çobanları yüksek bina kurmakta birbiriyle yarışa çıkarsa kıyâmetin alâmetleri görülmüş olur. (Kıyâmetin vakti) Allah'tan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir," buyurduktan sonra: *"O saatin ilmi şüphesiz ki Allah'ın nezdindedir. Yağmuru (mukadder olan vakitte ve yerde) O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez- Şüphesiz Allah (her şeyi) bilendir. Her şeyden haberdardır" (Lokman: 31/34)* âyetini tilâvet eyledi.

Sonra o zat arkasını dönüp gitti. Rasûlullah: *"Onu geri getirin"* diye emretti; fakat sahabeler onun izini bulamadılar. Bunun üzerine Rasûlullah:

"İşte bu Cibril'dir. İnsanlara dinlerini öğretmek için geldi" buyurdu.

Müslim'de Umare b. Ka'ka' yoluyla Ebu Zur'a'dan, onun da Ebu Hureyre'den rivâyet ettikleri hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Haydi bana soru sorun."* İnsanlar ona soru sormaktan çekindiler. Bunun üzerine bir adam geldi ve yukarıdaki soruları sordu. Rivayetin sonunda Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "*Bu gelen Cebrail'dir. Siz sormadığınız için size öğretmek istedi."*[27]

Bu hadisi Ömer ve diğer sahabeler de rivâyet etmişlerdir. Hepsinden Allah razı olsun.

Bu olay Medine'de cereyan etmiştir. Hatta Abdullah b. Mende'nin *Kitâbu'l-İman*'da tahriç ettiği[28] Ömer hadisinde[29] ifade edil-

---

27 Müslim, K. İman, no, 11.

28 *Kitâbu'l-İmân, c.1, s.145, no, 12.*

29 İbn Hacer Fethu'l-Bari'de bu hadisin sahih olduğunu söyler. c.1, s.119. Bu hadis Müslim'in şartına uygundur. Bu konuda bazı görüşler vardır. Doğrusunu Allah bilir.

diğine göre bu olay Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ömrünün sonunda cereyan etmiştir.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamberlikle görevlendirilişi ile bu olay arasında uzun bir süre bulunmasına rağmen o hep iman ve İslam'ı beyan etmiştir. Bu esasların önemini, onları bilmenin ve onlarla amel etmenin önemini ümmetine hatırlatmak için hayatının sonunda bile bunlar hakkında soru sorulmuştur.

Allah rahmet eylesin 'Iyad b. Abdullah şöyle demiştir: "Bu hadis, görünen ve görünmeyen bütün ibadet görevlerini içermektedir. Her şeyin başında, devamında ve sonunda iman bağları ile bağlı olmak, organların amelleri, gizli hallerinde bile ihlâslı olmak, amellerin afetlerinden sakınmak, hatta bütün şer'i ilimler ve bölümleri bile bu hadisin kapsamı içindedir."[30]

Kurtubî şöyle der:

"Bu hadis, sünnet ilminin tamamını ihtiva ettiği için sünnetin anası denilmeye layıktır.)[31]

Bilinmelidir ki iman ile nitelendirilmek kolay bir şey değildir. Çünkü bu iddiada bulunan herkes iddiasında sadık değildir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Kalpleri iman etmediği halde ağızlarıyla "iman ettik" diyen münafıklarla, Yahudilerden kâfirlikte yarışanlar seni üzmesin. Zira onlar yalancılık etmek için dinlerler. Senin yanında olmayan bir grup hesabına casusluk için dinlerler. Kelimeleri konuldukları yerlerden çıkarıp tahrif ederler. "Size şu fetva verilirse onu kabul edin, o verilmezse onu kabul etmekten geri durun" derler. Allah birini şaşırtmak isterse, sen onun lehinde Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar öyle kimselerdir ki Allah onların kalplerini arındırmak

30 Bak: *Fethu'l-Bari, c.1, s.125.*

31 Aynı eser.

istememiştir. Onların hakkı dünyada rüsvaylık olduğu gibi, âhirette de müthiş bir cezadır."[32]

"Bedeviler 'iman ettik' dediler. De ki: Siz iman etmediniz, lâkin 'İslâm olduk' deyin. Zira iman henüz kalplerinize girmiş değildir. Eğer Allah'a ve Rasûlüne itaat ederseniz, sizin emeklerinizden hiçbir şeyin mükâfatını eksiltmez. Yaptığınızı zayi etmez. Gerçekten Allah gafur ve ra-hîmdir (mağfireti, merhamet ve ihsanı boldur)**."**[33]

Allah teâlâ bir insanın itikadı sahih, ameli istikamet üzere olmadıkça gerçek bir mümin olamayacağını beyan etmiştir. Bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler yok mu, işte onların üzerine melekler inip: 'Hiç endişe etmeyin, hiç üzülmeyin ve size vaat edilen cennetle sevinin!' derler. Dünya hayatında da, âhirette de biz sizin dostunuzuz. Orada sizin canınızın çektiği her şey gafur ve rahîm'den (affı, merhamet ve ihsanı bol olan Allah tarafından) **bir ikram olarak sizindir. Hem orada siz bütün istediklerinize kavuşacaksınız."**[34]

Müslim, Hişam b. Urve'den; o, babasından; o da Sufyân b. Abdullah es-Sekafi'den rivâyet etti. Sufyân şöyle anlatıyor: Dedim ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Bana İslam hakkında öyle bir söz söyle ki artık senden sonra bu konuda hiç kimseye bir şey sormayayım. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah'a iman ettim de, sonra istikamet üzere ol."[35]

Tirmizi, Zühri'den; o, Abdurrahman b. Maiz'den, o da Sufyân es-Sekafi'den rivâyet etti: Sufyân dedi ki: Dedim ki: Ey Allah'ın

32 Maide, 41.
33 Hucurat, 14.
34 Fussilet, 30-32.
35 Müslim, K.İman, "İslam'ın Vasıflarını Toplayan" babı.

Rasûlü! Bana sıkı sıkıya sarılacağım bir şey söyle. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Rabbim Allah'tır de sonra istikamet üzere ol"[36]

Ebu İsa et-Tirmizî der ki: "Bu hadis hasen-sahihtir.

Nevevi'nin Müslim Şerhinde ifade edildiğine göre Kadı 'Iyad şöyle der: Bu hadis, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in az bir kelimeyle çok manaları ifade ettiği özlü sözlerinden biridir ve **"'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler.."** ayetine uygundur. Allah'ı birleyin, iman edin, tevhitten sapmayın ve ölünceye kadar bu şekilde Ona itaatten ayrılmayın, demektir. Sahabeden ve daha sonraki müfessirlerin çoğu bu manayı vermişlerdir. İnşallah hadisin manası budur.[37]

Ebu Ferec İbn Receb şöyle der:

"Asıl istikamet, kalbin tevhid üzere istikametidir, sabit kalmasıdır. Nitekim Ebu Bekir es-Sıddık *radıyallahu anh* ve diğer müfessirler **"'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler…"** âyetini "onlar tevhitten başka bir şeye iltifat etmemek suretiyle istikamet üzere olanlar" diye tefsir etmişlerdir. Demek ki kalp Allah'ı tanımak, Ona saygı göstermek, Onu yüceltmek, O'ndan korkmak, Onu sevmek, Onun rızasını istemek, Ona ümit bağlamak, Ona dua etmek, Ona tevekkül etmek ve O'ndan başkasından yüz çevirmek suretiyle istikamet üzere olduğu zaman organlar da Ona itaatte istikamet üzere olurlar. Çünkü kalp, organların melikidir/komutanıdır, organlar da kalbin askerleridir. Melik ve komutan doğru yolda olduğu zaman, askerleri ve halkı da doğru yolda olurlar…"[38]

İlim adamları bu konuyu açıklayan pek çok eserler telif etmişlerdir.

---

36 Tirmizi, K. Zühd, "Dilin Korunması" babı.

37 *en-Nevevî, el-Minhac Şerhu Sahîhi Müslim, c.2, s.9.*

38 *İbn Receb el-Hanbelî, Camiu'l-Ulûm ve'l-Hikem, s.179, no, 21.*

Kanaatimce bu eserlerden biri de kardeşimiz Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî'nin ***"İman: Hakikati, Onu Zedeleyen ve Ona Aykırı Olan Şeyler"*** isimli eseridir. Allah kendisini başarılı kılsın.

Faydalı güzel bir eserdir. Bu önemli meseleler hakkında Kitap ve Sünnette geçen şeyleri beyan etmektedir. Allah teâlâ kendisini iyilikle ödüllendirsin.

Kardeşlerime bu kitabı okumalarını ve ondan yararlanmalarını tavsiye ederim. Tevfik Allah'tandır.

Abdullah b. Abdurrahman Âlu's-Sa'd

27. 12. 1425 h.

Değerli İlim Adamı
Prof. Dr. Abdurrahman b. Sâlih el-Mahmûd'un
Sunuş Yazısı

Hamd sadece Allah'a mahsustur. Salât ve selam son Peygamber Muhammed'edir.

Bu kitap, iman ve imanla ilgili meseleler hakkında değerli kardeşim ilim adamı Abdullah b. Abdulhamid el-Eserî tarafından hazırlanan veciz /özlü bir eserdir.

Bu kitabı da tıpkı onun daha önce basılan diğer iki özlü ve faydalı kitabına benzemektedir. Bunlardan birisi ***"Selefi Salihîn Akidesi"*** diğeri ise ***"Meşru ve Gayrimeşru Tevessül"*** idi.

Ben onun (**Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre İman**) isimli bu kitabını okudum ve onu özlü, kapsamlı, Kitap ve Sünnetten delillerle ve muteber Ehl-i Sünnet imamlarından yapılan nakillerle desteklenmiş bir eser olarak buldum. Sonra yazar bu eserinde meselelerin ayrıntılarından, bu ayrıntılardaki ihtilaflardan –tarafların birbirlerine verdikleri- cevaplardan ve uzman kişilerin ilgilendiği ve önem verdiği tartışmalardan uzak durmuştur.

Bu sebeple onun kitabı:

1- Farklı seviyelerdeki bütün Müslümanlar için faydalıdır, özlüdür, kapsamlıdır ve delillidir.

2- Bu konuyu bütün yönleriyle bir arada görmek, onu başkalarına ders olarak okutmak ve öğretmek isteyen bir ilim adamının böyle bir kitaba ihtiyacı vardır.

3- Ayrıca, kendi dillerine tercüme edildiği zaman Arapça konuşmayan Müslümanlar için de gerçekten uygun bir eserdir. Çünkü

onlar bu kitapta bir kolaylığı, uzun uzun anlatımlara ve farklı görüş sahiplerinin münakaşalarının zorluğuna muhtaç etmeyecek bir açıklığı bulacaklardır.

Allah teâlâ müellifi en güzel şekilde ödüllendirsin. Onu ve ilmini yararlı kılsın. Onu ve bizi faydalı ilim ve sâlih amelle nurlandırsın.

Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salât ve selam olsun.

Abdurrahman es-Sâlih el-Mahmûd
İmam Muhammed b. Su'ûd Üniversitesi
Usûlü'd-Din Fakültesi Akide Bölümü Profesörü
9 Şevval 1423

MUKADDİME

Mukaddime

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. O, Rahman'dır ve Rahim'dir. Karşılık gününün sahibidir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilahıdır. Yücelik ve mükemmellikte tektir. Ortaklardan, eş ve benzerlerden münezzehtir. Dilediğini hidayete sevk eder, dilediğini sapıklığa düşürür. Dilediğini yapar. Hikmetiyle yarattıklarını bedbahtlar ve mutlular diye ikiye ayırmıştır. Müminlere imanı sevdiren, kalplerinde onu güzelleştiren; küfrü, isyanı ve günahı onlara çirkin gösteren ve onları hidayete sevk edendir.

Salât ve selamın en üstünü ve eksiksizi O'nun emin Peygamberinedir. O Peygamber müjdeleyici ve aydınlatıcıdır. Takva sahibi, samimi ve muvahhid müminlerin önderidir. İnsanların ve cinlerin efendisidir. Âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Tevhidi gerçekleştirmiş, Rabbine sadakat göstermiş, imanın ve dinin hakikatlerini yaşamış ve ashabına da ilmin ve imanın hakikatini öğretmiştir.

Ve onun temiz ailesine, nurlu, saygıdeğer ve mübarek ashabına da salât ve selam olsun. Ki biz, Rabbimize onların hepsini severek yaklaşırız. Ayrıca onlardan sonra gelen büyük tabiilere ve kıyâmete kadar en güzel şekilde onların izinden gidenlere de salât ve selam olsun.

Allah'ım! Bize yararlı olanı öğret ve öğrettiğin şeylerden bizi yararlandır.

Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden ve korkmayan kalpten sana sığınırız. Âmîn

Şüphesiz sahih İslam akidesi bu dinin temelidir. Kişinin Müs-

lümanlığının başlangıç noktasıdır. Bütün bilgiler bu akide üzerine bina edilir. Akidesi sahih/doğru ve geçerli olanın ameli de sahih ve geçerli olur. Akidesi bozuk olanın diğer amelleri de bozuk ve geçersiz olur. Onun dini de sahih ve geçerli değildir. Allah katında bir amel, ancak şirkten arındırılmış, sahih bir akidenin bina edildiği sahih bir amel ile kabul edilir.

Allah'a imanın bir Müslümanın hayatında çok önemli bir yeri vardır. Çünkü onun her iki cihanda da mutluluğu, Rabbine olan imanının kuvvetine ve Ona olan yakınlığına bağlıdır. Kim emrettiği şeylerde Allah'a itaat eder, yasakladığı şeylerden sakınır ve: İşittik, inandık ve tasdik ettik derse gerçekten büyük bir kurtuluşa ermiş olur.

Öte yandan kulun, Allah'ın azabından ve şiddetli cezasından kurtuluşu da Onun emin Peygamberinin bize öğrettiği sahih iman ile mümkündür. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Her can ölümü tadacaktır. Kıyâmet günü ecirleriniz size eksiksiz verilecektir. Kim ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulursa, işte o, kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı zevkten başka bir şey değildir."[39]

Gayba iman, emrinde ve nehyinde Allah'a tam bir teslimiyetin temelidir. Müminin kalbinde bu iman yerleştiği zaman onun nazil olan dinden hiçbir şeye itiraz etmediğini ve onun dini yaşamasına hiçbir şeyin engel olmadığını görürsün. O artık Allah'ın dinine karşı tam bir gönül ferahlığı ve bağlılık içindedir.

Sahih, samimi ve mümin kulun kalbine iyice yerleşmiş bir iman, Allah'a yaklaştıran, Onun dostluğunu ve rızasını temin eden ve mümini, insan ve cin şeytanları düşmanlarının tuzağından, onların bozuk itikatlarından ve kötü fiillerinden koruyan bir etkendir. Bu gerçek imanın temel esasları şunlardır:

---

39 Al-i İmran, 185.

Kur'an ve Sünnetten alınan sahih bir bilgi, gayba inanmak, tâğutu inkâr etmek, dini yükümlülüklerin gereğini yerine getirmek, sadece Allah'a ibadet etmek ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e tabi olmada sadakat göstermek.

İman ağacı, müminin kalbinde bu esaslarla kökleşir, sonra o imanın tadını ve lezzetini bulur. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir ki Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir."[40]

İman ağacının kökleri onun altı esasıdır. Gövdesi, ihlâs ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e tabi olmaktır. Dalları, kalbin ve organların sâlih amelleridir. Onun olgunlaşmış sayısız meyveleri ise, kalpte canlılık, hakta güçlülük sonra huzur, güven, temiz bir hayat, dünya ve âhiret mutluluğu ve Allah teâlâ'nın dostluğu, O'nun yardımı ve hoşnutluğudur. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"İyi bilesiniz ki Allah'ın velilerine korku yoktur, onlar üzüntüye de uğramazlar. Veliler o kimselerdir ki O'na iman edip, emirlerine aykırı hareketlerden sakınırlar."[41]

İslam ümmeti, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Rabbinden getirdiği ve yüce ashabına tebliğ ettiği bu sahih iman ve gerçek akide üzerinde bulunuyordu. Onlar iman, güven, anlayış ve bu akideyi tebliğ yönünden insanların en mükemmeli idiler. Bu akideye sımsıkı sarılmışlardı. Onların nazarında iman doğal olarak amelle irtibatlı idi. Onlar dinde bid'at çıkarmaktan, cedelleşmekten, tartışmaktan ve gösterişten hoşlanmazlardı. Onların yolu, Allah'ın dinine tam bir teslimiyetti.

---

40 İbrahim, 24–25.
41 Yunus, 62–63.

İkinci Raşit halife Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın öldürülmesiyle birlikte fitne kapıları kırılınca karanlık geceler gibi fitneler peşi peşine geldi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve değerli sahabelerinin metoduna muhalefet eden bid'at fırkaları ortaya çıktı. Onlardan sonra ümmet paramparça oldu. Gruplara ve hiziplere ayrıldı. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştu:

"(O ortak koşanlardan olmayın ki onlar) **Dinlerini parçaladılar ve bölük bölük oldular. Her grup kendi yanındakiyle sevin**(ip övün)**mektedir.**"[42]

"Fakat işlerini aralarında parçalayıp, çeşitli Kitaplara ayırdılar. Her grup, kendi yanında bulunanla sevinmektedir."[43]

Aynı şekilde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de bu fitneleri, ümmetin içine düşeceği ihtilafları ve diğer ümmetlerin peşinden gideceklerini haber vermişti. Yüce sahabe Abdullah b. Amr b. el As *radıyallahu anhuma* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini haber verdi:

"İsrailoğullarının başına gelen şeyler tıpatıp ümmetimin de başına gelecektir. Hatta onlardan birisi annesi ile alenen zina etmişse ümmetimin içinde de bunu yapan birisi bulunacaktır. İsrailoğulları yetmiş iki millete ayrılmıştı. Ümmetim ise yetmiş üç millete ayrılacaktır. Bunlardan bir tanesi hariç, hepsi cehenneme gidecektir."

Dediler ki: Ey Allah'ın Rasûlü! O kurtulan millet hangisidir?

"Benim ve ashabımın bulunduğu yol üzerinde bulunanlardır" buyurdu.[44]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haber verdiği gibi ümmetin içinde bu fırkalar ortaya çıksa da ümmette hayır bitmedi ve bit-

---

42 Rum, 32.

43 Müminun, 53.

44 Tirmizi, İman, İftiraku Hâzihi'l-Ümme; *el-Elbânî, Sahîhu Suneni't-Tirmizî, c.2, s. 333.*

meyecektir. Bu ümmetten bir grup hidayet ve hakka sımsıkı bağlı kaldılar ve onlar kıyâmete kadar da var olacaklardır. Onları yardımsız bırakanlar veya onlara muhalefet edenler onlara hiçbir zarar veremeyeceklerdir. Bunun böyle olacağını Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlar hakkındaki şu müjdesi doğrulamaktadır:

"Ümmetimden bir grup hak üzere muzaffer olarak kıyâmete kadar var olamaya devam edecek ve onlar bu durumda iken muhalifleri onlara hiçbir zarar veremeyecek."[45]

Şüphesiz Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, sahabenin, tabiilerin ve onlara güzel bir şekilde uyanların izinden gitmişlerdir. Onlar, söz, fiil ve davet olarak Allah'ın hak dinine bağlı muzaffer ve kurtulan bir topluluktur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadisi şeriflerle kast ettiği kimseler de onlardır.

Bundan dolayı Rabbine sadakatle bağlı her Müslümanın gerçek İslam'a bağlı bu mübarek topluluğun akidesini tanıması gerekir.

Yine her Müslümanın, iman edenlerin ve bu imanlarıyla birlikte amel edenlerin imanını, bu imanın hakikatini, kapsamını, mertebelerini, bölümlerini, onu zayıflatan, yok eden ve engel olan şeyleri ve rükünlerini tanıması gerekir ki bu rükünler şunlardır: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmaktır. Çünkü bu gaybî meselelere inanmak, dinin esasıdır/temelidir. Allah teâlâ, bunların hepsine birden inanıncaya kadar herhangi birini inkâr eden kimsenin imanını kabul etmez.

Çünkü imanın ismi ve hakikatinin anlaşılmasında içine düşülecek bir hata, daha sonra ortaya çıkan bir şeyin isminin veya başka bir ismin anlaşılmasında içine düşülecek bir hataya benzemez. Çünkü cennet ve cehennemi, mutluluk ve mutsuzluğu, dostluk ve düşmanlığı, öldürülme ve korunmayı hak etmek açısından dünya ve

45 Müslim, İmara, Kavluhu (s. a. v.) La Tezalu Taifetun Min Ümmeti Zâhirine.

âhirete ait hükümler, iman, İslam, küfür, nifak ve şirk isimleriyle doğrudan alakalı hükümlerdir.

İman meselesi, akide meselelerinin en önemlilerindendir. Hatta bütün meselelerin aslıdır. Dünya ve âhiretle ilgili şer'i hükümlerin tamamı ondan kaynaklanır. İman temelinde insanlar iki gruba ayrılırlar: Samimi iman sahipleri bir grup, kâfirler, müşrikler ve sa-pıklar diğer grup. Her bir grubun dünya ve âhirette kendilerine ait hükümleri ve halleri vardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yoksa kötülükleri işleyen kimseler, kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler gibi yapacağımızı mı sandılar? Hayatları ve ölümleri onlarla bir olacak öyle mi? Ne kötü hüküm veriyorlar!"[46]

"Biz Müslümanları suçlular gibi yapar mıyız hiç? Siz ne yapıyorsunuz, nasıl hüküm veriyorsunuz?"[47]

Hatta iman iddiasında bulunan kişi eğer bu davasında sâdık değil ve sâlih ameller ile bu iddiasını doğrulamıyorsa, Allah katında bu iman iddiası geçersizdir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Elif lâm mim. İnsanlar yalnız "inandık" demekle, hiç sınanmadan bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun biz, onlardan öncekilerini sınadık. Elbette Allah (sınayıp) **doğruları bilecek, yalancıları bilecektir. Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi geçeceklerini** (bizim, kendilerine yetişip onları cezalandıramayacağımızı) **mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar. Kim Allah ile buluşmayı umarsa; Allah'ın** (buluşma) **süresi gelmektedir. O, işitendir, bilendir. Kim cihad ederse ancak kendi yararına cihad eder. Allah, âlemlerden müstağnidir.** (Kimsenin cihadına muhtaç değildir. İnsanların cihad ve ibadetleri kendi menfaatleri içindir)**. İnanıp iyi işler yapanların, mutlaka kötülüklerini**

46 Casiye, 21.
47 Kalem, 35.

örteceğiz ve onları, yaptıklarının en güzeliyle mükâfatlandıracağız."[48]

İslam'ın ve imanın tarifi konusunda insanlar pek çok şey söyleyip bunun sonucunda eski ve yeni çok sayıda tartışma ve cedelleşme ortaya çıkınca ve bununla ayaklar kayınca, bu tartışmaları yapanlar hem kendileri sapıttılar, hem de başkalarını saptırdılar. Tartışmacılar öldü gitti fakat geride tartışmalar kaldı. Bunlar ümmetin birliğini tehdit etmeye ve varlığını sarsmaya bundan sonra da devam edecek. Allah yardımcımız olsun.

İnsanların dini ilimlere ilgisinin azlığına ve uzaklığına rağmen günümüzdeki çağdaş Müslümana bu açıdan baktım ve gördüm ki İslâmi ilimlerin onun için kolaylaştırılarak sunulmasına büyük ihtiyaç vardır. Çünkü halka yaşadıkları çağın diliyle ve anlayacakları seviyeden hitap etmek,[49] akıllarını bulundukları mertebede görmek ve gönüllerinin derinliklerine nüfuz etmek Allah'ın izniyle onların hidayeti için önemli sebep ve vasıtalardandır. Bu, İslami alanda faaliyet gösteren ilim sahibi davetçilerin de kabul ettikleri bir şeydir. Bu, halkı İslam'a davet etmenin, onlara yaklaşmanın ve çok yakından hitap etmenin gereklerindendir. Davetçilerin önderi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in davranışlarında bizim için buna dair çok sayıda örnek vardır.

Davetçilerin, imanın kolay ve anlaşılır bir tarifine ve tanımına ihtiyaçları vardır. İman ismi ne zaman kullanılır, ne zaman kullanılmaz, İman ile İslam ne zaman aynı manaya gelir, ne zaman farklı manalara gelir ve hangisi daha kapsamlıdır? İmanın rükünleri, dereceleri, mertebeleri, müminlerin vasıfları, imanın meyveleri, imanı zayıflatan, yok eden, hükmünü izale eden ve eserini iptal eden şeyler nelerdir? Onlardan birisi farkında olmadan/farkında olmayarak

48 Ankebut, 1-7.
49 Ancak bununla beraber dilin değişmez sabitelerini korumak ve ilmi ibarelerde birçok manaya gelebilecek bir genişlikten de uzak durmak gerekir.

dinden çıkabilir! İmanı terk etmenin ve ondan yüz çevirmenin sebepleri nelerdir? –Bütün bunların bilinmesi gerekir.-

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının eserlerinde geçen irtidat, küfür, şirk, nifak, fısk, zulüm, heva, dostluk ve düşmanlık gibi bazı ilmi kavramların tariflerini bilmeye ve bunların büyük ve en küçüklerinin açıklanmasına özellikle İslamî uyanış gençliğinin ihtiyaçları vardır.

Genel olarak tekfir meselesi ile ilgili olarak Ehl-i Sünnetin bakış açısının beyan edilmesi ve bir Müslümanı tekfir etmenin ne kadar tehlikeli olduğunun, tekfirin kurallarının ve acizlik, cehalet, yanlışlık, te'vil, tehdit altında kalma ve taklit gibi tekfire engel olan şeylerin açıklanması gerekir. Ve yine mutlak ve muayyen tekfiri birbirinden ayırt etmemenin ne kadar tehlikeli olduğunun da bilinmesi gerekir. Mutlak tekfirden çekinmemek gerekir, belgesiz ve bilgisiz tekfir müslümanın imanına zarar verir. Bununla birlikte kâfirleri tekfirde de tereddüt etmemek gerekir. Küfür ve iman meselesinde zâhire itibar edilir. Va'd ve vaid nedir? Buna benzer diğer ilmi kavramların, kaidelerin ve şer'i kavramların açıklanması gerekir.

İşte ben Allah'ın yardımına sığınarak imanla ilgili meselelerden toplayabildiklerimi bir araya topladım. Bunları Allah'ın Kitabından, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinden ve Ehl-i Sünnetin muteber imamlarının sözlerinden derledim.

Meseleleri yeterince bilimsel maddeler haline getirerek sunmaya çalıştım. Halkın anlayışına daha yakın olması, daha kolay anlamaları, okumalarına ve daha sonra da Allah'ın izniyle hidayetlerine sebep olması için akıcı bir üslupla ve ibareyle özlü bir şekilde arz ettim ve konuya uygun başlıklar seçtim.

Mümkün olduğunca Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarından rivâyet edilen şer'i lafızlara bağlı kaldım.

Bu kitabın ilmi ve kolay bir risale olmasını, istikamet sahibi samimi bir Müslüman için veya yeni hidayete ermiş bir Müslüman

için onu hak yola, nimet cennetine ve Allah'ın rızasına götürücü açık bir rehber olmasını ve iman ve iman ile ilgili meselelerde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesini topluca öğrenmesinde ona bir yardımcı olmasını çok arzu ettim.

Halkın kafasını karıştırmasın ve onların saf akide ve fıtratları bozulup da iman meselesindeki sahih anlayışları sarsılmasın diye sapık fırkaların hiçbirisinin görüşünü almadım. Çünkü onların hakkı arayan kimseleri hakka ulaşmaktan alıkoymak için şeytana uyarak ortaya attıkları pek çok şüpheleri vardır. İlmi sağlam kaynağından alsınlar diye de böyle yaptım. Nitekim fırkalara ayrılmadan önce bu masum ümmetin ilk dönemlerinde de durum böyle idi.

İman konusunu ele almanın özellikle yeterli güce ve donanıma sahip değilken kolay bir iş olmadığını bilmeme rağmen, Allah'ın Kitabının ve Peygamberin Sünnetinin de bize işaret ettiği gibi bana bir çıkış yolu göstereceğini ve beni hakka ve doğruya muvaffak kılacağını ümit ederek Allah'a tevekkül ettim. Allah yardımcım olsun. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu yaratır."[50]

"Kim Allah'a karşı gelmekten korunursa, Allah onun işinde bir kolaylık verir."[51]

"Müminler Allah'a tevekkül etsinler."[52]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Eğer siz Allah'a hakkıyla tevekkül etmiş olsaydınız sabahleyin yuvalarından aç çıkıp tok dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi siz de rızıklandırılırdınız."[53]

---

50 Talak, 2.
51 Talak, 4.
52 İbrahim, 11.
53 Tirmizi, Kitâbu'z-Zühd, Allah'a Tevekkül babı. el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler.

Sonra bu kitabın, bir müslümanın bu konuda akide yönünden ihtiyacı olan şeyleri içine alması için bütün gücümü ortaya koydum. Özellikle benden önce büyük müçtehit imamlar tarafından iman konusunda çok güzel eserler yazılmışken bu çalışmayla ben arzu edilen neticeye ulaştığımı iddia edemem. Müslümanlara yaptıkları hizmetlerden dolayı Allah onları en güzel şekilde mükâfatlandırsın.

Fakat ben gayretlerimde –inşaallah- başarılı olacağımı, konuyu açıklığa kavuşturacağımı ve ***"Ehl-i Sünnete Göre İman: Hakikati, Onu Zedeleyen Ve Ona Aykırı Olan Şeyler"*** diye isimlendirdiğim bu kitapta konunun ifade ediliş tarzını kolaylaştıracağımı ümit ediyorum.

Bu kitap, güçsüz ve aciz bir kulun çabasının bir semeresidir. Başarılı olur ve isabet edersem bu eşi ve benzeri olmayan Yüce Allah'ın bir lütfudur. Başarıya ulaştıracak olan O'dur.

Başaramaz ve hata edersem bu bendendir, benim acizliğimden ve çaresizliğimdendir.

Şeytandan ve çaresiz kalmaktan Rahman'a sığınırım.

Benim eksikliğimi gösterene, bu hususta bana cimrilik etmeyene ve beni uyarana Allah iyilikler ihsan etsin, onu mükâfatlandırsın. Ben ona teşekkür ederim.

Ayrıca görüş belirtmek veya yazdıklarımı gözden geçirmek, öğüt vermek veya dua etmek suretiyle bana yardım eden herkese dua ediyorum. Allah onları iyilikle mükâfatlandırsın.

Allah teâlâ'nın bizi gerçek iman üzere sabit kılmasını, bize imanı sevdirmesini, kalbimize onu güzel göstermesini; imanın tadını tatmamız ve iman ile hayatın tadına varmamız için kalbimize iman ağacını dikmesini ve bize onun gölgesinde bir hayat ikram etmesini diliyorum.

Yüce kudret sahibi Allah'ın güç ve kuvvetiyle bizi şeytandan korumasını; şeytana karşı, onun hilesine, tuzağına ve şüphelerine, adımlarına ve tehlikelerine karşı bize yardım etmesini diliyorum.

Allah'ın salâtı, selamı ve bereketleri hidayet rehberi, müjdeleyici ve aydınlatıcı Peygamberimiz ve önderimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün ashabına olsun.

Bağışlayıcı Rabbinin merhametine muhtaç

Ebu Muhammed

Abdullah b. Abdulhamid b. Abdulmecid

Âl-u İsmail el-Eserî el-Irâkî

Allah onu fazlı ve ikramı ile affetsin.

16 Zilhicce 1422 h.

EHLİSÜNNET VE'L-CEMAATE GÖRE
İMANIN HAKİKATI

Ehl-i Sünnet ve´l-Cemaat´e Göre İmanın Hakikatı

- **İmanın Tanımı**
- **İmanın Organların Amelleriyle İlişkisi**
- **Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in İmanın Tanımında İcma Etmeleri**
- **İmanın Artması Eksilmesi**
- **İmanın Artmasının ve Eksilmesinin Sebepleri**
- **İmanın Şubeleri**
- **İmanın Mertebeleri**
- **Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamlarının İmanın Müsemması Hakkındaki Görüşleri**
- **İmanda İstisna**
- **İslam'da İstisna**
- **İman ve İslam**
- **Zâhir ve Bâtın Arasındaki Ayrılmazlık**
- **İmanın Rükünleri**
- **İman Nimeti ve Semereleri**
- **İmanın Faydaları ve Semereleri**
- **İman Ehlinin Vasıflarından Bazıları**

İmanın Tanımı

Sözlükte İman:

Lügat yönünden imanın iki anlamı vardır:

Birincisi **"emniyettir"**. Yani güven ve huzur vermektir. Korkunun zıddıdır. "Onu korkuttum" demenin zıddı olarak "ona güven verdim" denilir.

Nitekim Allah teâlâ âyet-i kerimede şöyle buyurmuştur: **"Allah onları korkudan emin kıldı."**[54]

"آمن" güvenlik içine girdi anlamına gelir. **"اِسْتَأْمَنَ اِلَيْهِ"** onun güvenliği altına, himayesi altına girdi, demektir.

"الأَمنة والأَمانة" sadakat ve güvenilirlik demektir, hıyanetin zıddıdır.

Allah teâlâ'nın "el-Mü'min" ismi buradan gelir. Çünkü O, kullarına zulmetmeyeceğine dair güven vermiştir.

İmanın sözlükteki ikinci anlamı **"tasdik"**'tir. Yani sözünü davranışıyla doğrulayan, tasdik eden demektir.

Tasdik: Tekzibin, yani yalanlamanın zıddıdır.

Kul, "Rab olarak Allah'a iman ettim" dediği zaman "Onu tasdik ettim" anlamına gelir.

Mümin tasdikini açıkça ifade ettiği gibi gizleyebilir de.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Biz Allah'a iman ettik deyin."**[55]

---

54 Kureyş, 4.
55 Bakara, 136.

Bir başka âyette de şöyle buyrulur: **"Onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz?"**[56]

Tasdik, emniyet ve güveni de içerir.

Bu sebeple Yûsuf'un kardeşleri babalarına şöyle demişlerdi: **"Ama biz doğru da söylesek sen bize inanmayacaksın."**[57]

Yani biz doğru da söylesek sen bizim haberimizi tasdik etmez, bu habere güvenmezsin ve bununla kalbin tatmin olmaz.

O halde kullanış yönüne göre lügatte imanın iki anlamı vardır: Güven ve tasdik. Bu iki anlam birbiriyle iç içedir.[58]

❖ İmanın lügat anlamı konusunda Şeyhulislam İbn Teymiye'nin başka bir görüşü daha vardır ki bu da onun isabetli görüşlerinden ve başarılı tercihlerinden birisidir. O, imanın anlamları içine "ikrar" anlamını da dâhil etmiştir.

Çünkü "ikrar etti" anlamına gelen **"أَقَـرَّ"** lafzı, birtakım sebeplerden dolayı şer'î imanın anlamını diğer lafızlardan daha doğru bir şekilde ifade etmektedir. İbn Teymiye bu sebepleri zikretmiş, sonra bunları akla uygun olarak münakaşa etmiş, imanın tasdik kelimesinin eş anlamlısı olduğunu iddia edenlerin görüşünü kuvvetli bir ilmi araştırmayla reddetmiş ve bunların eş anlamlı oldukları iddiasını çürütecek şekilde aralarındaki farkları zikretmiştir.

Şeyhulislam *rahimehullah* şöyle der: "İmanın ikrar lafzıyla tefsiri, aralarındaki farka rağmen tasdik lafzıyla tefsirinden daha uygundur."[59]

---

56 Bakara, 75.

57 Yusuf, 17.

58 Lügatlerin **"أمن"** e-m-n maddesine bakınız, *Ezherî, "Tehzibu'l-Luğa"* c.15, s.513; *Cevherî, es-Sıhah,* c.5, s.2071; *Fîrûzâbâdî, "el-Kamusu'l-Muhit"* s.1518; *İbn Manzur, "Lisanu'l-Arab"* c.13, s.21-27; *er-Râzi, "Muhtaru's-Sıhah"* s.18. *el-Esfehani, "Mufredatu Elfazi'l-Kur'an"* s.90; *İbnu'l-Esîr, "en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis"* c.1, s.69-71.

59 *Mecmûu'l-Fetâvâ,* c.7, s.291.

Daha sonra şöyle der: "Malumdur ki iman, ikrar demektir. Sadece tasdik demek değildir. İkrar, hem tasdik kelimesiyle ifade edilen kalbin sözünü, hem de bağlılık ve itaat anlamındaki inkıyat kelimesiyle ifade edilen kalbin fiilini ifade eder."[60]

Şeyhulislam, iman ile tasdik kelimelerinin eş anlamlı olduğunu iddia edenlere karşı çıkarken de şöyle der:

"İman, tasdikin eş anlamlısı değildir. Çünkü görülen veya görülmeyen bir şeyden haber veren herkes için "doğru söyledin" anlamında صَدَقْتَ (sadakte), ya da "yalan söyledin" anlamında كَذَبْتَ (kezebte) denilir. "Gök bizim üstümüzdedir" diyen kimseye yine "doğru söyledin" veya "yalan söyledin" denilir.

İman lafzına gelince bu ancak gaipten yani görülmeyen bir şeyden verilen haber hakkında kullanılır. Konuşurken müşahede edilen bir şeyi haber veren mesela güneş doğdu veya güneş battı diyen bir kimse için, "biz onu tasdik ettik" denilir, "biz ona iman ettik" denilmez.

Bu sebeple konuşmacılar, şahitler ve benzerleri hakkında "biz onları tasdik ettik" denilir. "Biz olara iman ettik" denilmez. Çünkü iman kelimesi güven anlamındaki emn kökünden türemiştir ve ancak habercisine güvenilen bir haber hakkında kullanılır. Mesela güvenilir bir kimse gaybî bir konuda haber veriyorsa **"آمَنّا"** (amenna), yani iman ettik/inandık denilir. Bu sebeple Kur'an'da ve başka bir yerde ona inandı anlamındaki **"آمَنَ لَهُ"** (âmene lehu) tabiri ancak bu tür yerlerde kullanılır."[61]

İbn Teymiyye sözlerinin devamında şunları söyler: "İman kelimesi lügatte tasdik kelimesi gibi tekzip kelimesinin karşılığı değildir. Çünkü malumdur ki lügatte haberci için: Doğru söyledin veya yalan söyledin, denilir veya: Biz onu tasdik ettik/doğruladık

---

60 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.638.
61 Mecmûul-Fetâva, c.7, s.291.

veya: Biz onu tekzip ettik/yalanladık, denilir. Fakat her haberci için: Biz ona iman ettik veya: Biz onu yalanladık denilmez.

Sen onun müminisin veya yalanlayıcısısın denilmez. Bilakis imanın karşılığının küfür olduğu bilinen bir şeydir. O mümindir veya kâfirdir, denilir. Küfür tekzibe tahsis edilmez."[62]

Allâme Şeyh Muhammed b. Sâlih el-'Useymîn şöyle der:

"İlim adamlarının çoğu lügatte imanın tasdik anlamına geldiğini söyler. Fakat bu konunun iyice incelenmesi gerekir. Çünkü bir kelime bir başka kelimenin anlamında olduğu zaman onun gibi mef'ul alır. Malumdur ki tasdik kelimesi doğrudan mef'ul alırken iman kelimesi doğrudan mef'ul almaz/mef'ulünü harf-i cerle birlikte alır. Mesela onu tasdik ettim anlamında "صَدَّقْتُهُ" (saddaktuhu) deriz, "آمَنْتُهُ" (âmentuhu) demeyiz. Bilakis "آمَنْتُ بِهِ" (âmentu bihi) veya "آمَنْتُ لَهُ" (âmentu lehu) deriz.

Ancak harf-i cerle mef'ul alabilen lazım bir fiili, doğrudan mef'ul alan müteaddi bir fiille tefsir etmemiz mümkün değildir. Sonra "صَدَّقْتُ" (saddaktu) kelimesi, "آمَنْتُ" (âmentu) kelimesinin anlamını da vermez. Çünkü "آمَنْتُ" (âmentu) kelimesi habercinin haberine karşı "صَدَّقْتُ" (saddaktu) kelimesinden daha fazla bir güveni ve gönül yatkınlığını ifade eder.

Bu sebeple "iman" kelimesi "ikrar" ile tefsir edilirse daha güzel olur. Biz deriz ki, iman ikrardır; ikrar da ancak tasdik ile olur. "آمَنَ بِهِ" (âmene bihi) dediğin gibi "أقَرَّ بِهِ" (ekarra bihi) de dersin. "آمَنَ لَهُ" (âmene lehu) dediğin gibi "أقَرَّ له" (ekarra lehu) da dersin."[63]

Ey Müslüman kardeşim Allah teâlâ bize de sana da selef-i salihîn'in yolunu göstersin, bil ki:

İman gibi hakikatlerin anlamı şeriat vasıtasıyla bilinebilir. Güneş gibi şeylerin anlamı lügat vasıtasıyla bilinebilir. Kabz/tutmak/tes-

62 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.292.
63 Bak: *Şerhu'l-Akîdeti'l-Vasıtıyye,* c.2, s.229.

lim almak gibi kelimelerin anlamı da örf vasıtasıyla bilinebilir.

Şer'î tanımla lügavî tanım bazen birleşebilir, bazen de şer'î anlamın lügavî anlamdan daha kapsamlı olması sebebiyle farklılaşabilir. Bu gibi durumlarda şer'î anlama itibar edilmesi gerekir, çünkü biz onlarla Allah'a ibadet ederiz.

Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* der ki:

"Bilinmelidir ki Kur'an ve hadisteki mevcut lafızların tefsirleri ve kast edildikleri anlamlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den öğrenilmişse artık bunlar hakkında ne lügatçilerin ne de başkalarının sözlerine itibar edilmez. Bu sebeple fıkıhçılar dediler ki: İsimler üç türlüdür: Namaz, zekât gibi bir kısım isimlerin anlamları dinden öğrenilir. Güneş ve ay gibi bir kısım isimlerin anlamları dilden öğrenilir. Kabz/tutmak lafzı gibi bir kısım kelimelerin anlamı da örften öğrenilir."[64]

Yine Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* şöyle der: "Müslümanların diğer imamlarının metodu da budur. Peygamberin beyânına ulaşmak için bir yol buldukları zaman onlar başka hiçbir şeye dönüp bakmazlar. Bu imamların yönteminin dışına çıkanlar bid'atlerin içine düşerler ki o zaman da ya Allah hakkında bilmedikleri bir şeyi söylemiş olurlar veya gerçek dışı bir şey söylemiş olurlar. Bu ise Allah ve Rasûlünün yasakladığı şeylerdendir."[65]

İmanın müsemması/kapsamı konusunda da durum böyledir. Çünkü tasdik, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları nazarında sahih ve meşhur olan görüşe göre iman kelimesinin şer'î anlamının parçalarından sadece biridir. Kitap ve Sünnetin nasları da buna delâlet eder.

O halde lügat yönünden imanın tercih edilen anlamı güven, tasdik ve ikrardır.

İkrar da iki şeyle birlikte gerçekleşir:

64 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.286.
65 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.288.

❖ **Kalbin itikadıyla, yani kalbin haberleri tasdik etmesiyle,**

❖ **Kalbin ameliyle, yani emirlere itaat etmesi ve boyun eğmesiyle.**

Dinî Bir Terim Olarak İman:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman:

«أَشْـهَدُ أَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ وأَشْهَدُ أَنَّ مُـحَـمَّداً رَسُـولُ الله»

"Şahitlik ederim ki Allah'tan başka hak ilah yoktur. Yine ben şahitlik ederim ki Muhammed O'nun elçisidir." Kelime-i tevhidine şehadette bulunmaktır.

"Allah'tan başka hak ilah yoktur" şehadetinin anlamı, Allah'ın varlığını, rabliğini, ilahlığını, isimlerini, sıfatlarını ve ibadete sadece O'nun lâyık olduğunu kesin bir şekilde tasdik etmek, tam bir ikrar ve eksiksiz bir itiraftır; kulun davranışlarında izleri görülecek şekilde kalbin buna tam bir yatkınlığıdır; Allah'ın emirlerine bağlılık ve yasaklarından sakınmaktır.

"Muhammed Allah'ın elçisidir" şehadetinin anlamı, Abdullah oğlu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Allah'ın elçisi olduğunu ve son peygamber olduğunu tasdik etmektir. O'nun Rabbinden verdiği haberlerin hepsini, gaybi konular ve şer'î hükümler yönünden İslam dininden ve dinin bütün ayrıntıları ve hükümleriyle ilgili haberleri ve bilgileri kabul etmektir. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrettiği hususlara açıkta ve gizlide mutlak bir itaatle boyun eğmek ve yasakladığı şeylerden de vazgeçmektir. Bütün bunlara tam bir gönül hoşluğuyla boyun eğdiğini açıkça ortaya koymaktır.

Özet olarak **iman, açık ve gizli bütün itaatlerdir.**

• **Gizli itaatler:** Mesela kalbin amelleri gibi. Bunlar kalbin tasdiki ve ikrarıdır.

• **Açık itaatler:** Vacip ve menduplar cinsinden bedenin fiilleridir.

Ey muvahhid kardeşim şunu da bil ki: Bütün bunları dil ile söylemenin ve organlarla amel etmenin de izlemesi gerekir. Bu üçünden herhangi birisi diğeri olmadıkça geçerli değildir. Çünkü organların amel etmesi imanın anlamı ve kapsamı içindedir ve ondan bir parçadır.

Önceki ve sonraki imamlarının ve âlimlerinin üzerinde icma ettiklerine göre Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in nazarında imanın müsemması/kapsamı ve anlamı şudur:

"Kalp ile tasdik, dil ile söylemek ve organlarla amel etmektir. İman itaatlerle artar, masiyetlerle azalır."

Gerek icmalî, gerekse tafsilî olarak imanı tanımlarken karışıklıktan ve kapalılıktan korktukları için ifadelerindeki farklılığa rağmen imanın müsemması/kapsamı konusunda onların üzerinde ittifak ettikleri yönteme göre iman:

"Söz ve ameldir."

Veya: **"Söz, amel ve niyettir."**

Veya: **"Söz, amel, niyet ve sünnete ittibadır."**

Yani iman denilen şey Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre üç hasletin hepsine birden isim olarak verilir. Bunlardan herhangi birisine diğeri olmaksızın iman denilemez. Bu üç şey İslam dinini kapsamlı bir şekilde ifade eder:

"Kalbin bağlanması, dilin ikrarı ve organların ameli."

Onlara göre başka bir ifadeyle iman:

- **Kalbin ve dilin sözü.**
- **Kalbin ve organların amelidir.**

Daha iyi anlaşılabilmesi için bunu aşağıdaki şekilde ayrıntılı olarak açıklamak mümkündür:

1- Kalbin sözü: Kalbin hakkı tanıması, ona bağlanması, onu tasdik etmesi, onu ikrar etmesi ve ona kesin olarak inanmasıdır.

İman kalbin bağlandığı, tutunduğu ve hakkında tereddüt etmediği şeydir. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Ama hak ve gerçeği getiren ve onu tasdik edenler var ya, işte onlar her türlü fenalıktan korunanlardır. Âhirette Rab'leri nezdinde onlara istedikleri her şey vardır. İşte güzel işler yapanların mükâfatı budur."[66]

"Biz İbrahim'e (şirkin çirkinliğini gösterdiğimiz gibi) **imanında yakîne ulaşması için göklerin ve yerin muhteşem hükümranlığını da öylece gösteriyorduk."**[67]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"La ilahe illallah diyen ve kalbinde bir arpa ağırlığında hayır bulunan kimse cehennemden çıkarılacaktır."*[68]

- **Dilin sözü:** Dilin ikrarı ve bağlanmasıdır.

Yani kelime-i şahadeti söylemek ve gereklerini ikrar etmektir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Deyiniz ki: "Biz Allah'a, bize indirilen Kur'ân'a, keza İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Ya'kûb'a ve onun torunlarına indirilene ve yine Musa'ya, İsa'ya, hülasa bütün peygamberlere Rab'leri tarafından verilenlere iman ettik. Onlar arasında asla bir ayrım yapmayız ve biz yalnız O'na teslim olan Müslümanlarız."[69]

"Onlar ki "Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da istikamet üzere olurlar, işte onlara korku ve endişe yoktur, onlar kendilerini üzecek hiçbir durumla da karşılaşmazlar."[70]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allah'tan*

66 Zümer, 33-34.
67 Enam, 75.
68 Buhârî, K.İman, B.İmanın Artması Eksilmesi.
69 Bakara, 136.
70 Ahkaf, 13.

başka hak ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet edinceye, namazı kılıncaya ve zekâtı verinceye kadar insanlarla savaşmak bana emredildi. İslam'ın korunmasını emrettiği bir hakkı ihlal etmedikleri müddetçe bunları yaptıkları zaman canlarını ve mallarını benden kurtarırlar. Onların hesabı Allah'a aittir."[71]

2- Kalbin Ameli: Kalbin niyeti, teslimiyeti, ihlâsı, boyun eğmesi, itaati, bağlanması, Allah'a yönelmesi, O'na tevekkül etmesi, O'na ümit beslemesi, O'ndan korkması, O'na saygı göstermesi, O'nu sevmesi ve O'ndan istemesidir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam Ona yalvaranları yanından kovma."[72]

"O, verdiğini kendisine yapılan bir iyiliğin karşılığı olarak vermez. Verdiğinden ötürü hiç kimseden mükâfat da beklemez. Sadece ve sadece yüce Rabbini razı etmek ister. Kendisi de elbet hoşnut olacaktır."[73]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Ey diliyle iman edip de kalbiyle iman etmeyenler topluluğu!"*[74]

● **Dilin ve Organların Ameli:** Yani emredilen şeyleri ve vacipleri yapmak, yasaklanan şeyleri ve haramları terk etmektir.

■ **Dilin ameli:** Bunlar ancak dil ile yapılan amellerdir. Kur'an okumak ve tesbih, hamd, kelime-i tevhid, tekbir, dua ve istiğfar cinsinden diğer zikirler, Allah'a davet, insanlara iyiliği öğretmek ve dil ile eda edilen diğer ameller, bütün bunlar imandandır.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

---

71 Buhârî, K.İman, B. "Tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekatı verirlerse serbest bırakın."

72 Enam, 52.

73 Leyl, 19-21.

74 Ebu Dâvûd, K.Edeb, B.Gıybet; *el-Elbânî, Sahihu Sünen-i Ebi Dâvûd, c.3, s.923.*

“Allah’ın Kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için gizli ve açık harcayanlar, zarar etmeyecek bir ticareti umarlar.”[75]

“Ey iman edenler! Allah’ı çokça zikredin.”[76]

■ **Organların Ameli:** Mesela namaz, kıyam, rükû, secde, oruç, sadakalar; Allah yolunda yürümek, mescitlere gitmek, hac ve Allah yolunda cihâd, iyiliği emretmek, kötülüğü engellemek ve imanın şubelerinden diğer ameller organların amelidir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

“Ey inananlar, rükû' edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayır işleyin ki umduğunuza eresiniz. Allah uğrunda, hakkıyla cihâd edin. O, sizi seçti.”[77]

“Rahman’ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine laf atarsa “Selametle!” derler. Geceyi Rab’lerine secde ve kıyam ile ibadetle geçirirler.”[78]

“Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah’ın Tevrat’ta da, İncil’de de, Kur’an’da da üstlendiği gerçek bir vaattir. Verdiği sözde Allah’tan daha sadık kim olabilir? O halde yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinin ey müminler! Müjdeler olsun size, işte en büyük mutluluk, işte en büyük başarı! O tevbe edenler, o ibadet edenler, o hamd edenler, o oruç tutanlar, o rükû edenler, o secdeye kapananlar, iyilikleri yayanlar, kötülükleri önleyenler ve Allah’ın hudutlarını bekleyip koruyanlar yok mu? İşte o müminleri müjdele!”[79]

---

75 Fatır, 29.
76 Ahzab, 41.
77 Hac, 77-78.
78 Furkan, 63-64.
79 Tevbe, 111-112.

İşte bütün bunlar şu üç haslettir:

Kalbin itikadı, dilin ikrarı ve organların ameli.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman kavramı bu üç unsuru da içine alır. Kişi bunların hepsini yerine getirirse, imanı sahihtir ve mükemmeldir. Bunlardan ikisini yerine getirir birini bile yerine getirmezse imanı sahih olmaz.

Ehl-i Sünnet'e Göre İman İle Organların Amelleri Arasındaki İlişki

İman ile organların amelleri arasındaki ilgi ve farz olan amelleri terk eden kimsenin imanının da olmayacağı, Ehl-i Sünnet imamlarının önemle üzerinde durduğu meselelerden biridir. Allah teâlâ'nın pek çok âyette sadık müminleri, tasdik sıfatına ilave birtakım başka sıfatlarla da nitelendirmiş olması, kalbin itikadı (:tasdiki, inanması) ile birlikte dilin ikrarı ve organların amelinin de gerekli olduğunun bir delilidir. Çünkü o, müminleri sözü edilen bu üç hasletle de nitelendirmiştir. Nitekim O azze ve celle, Allah'a iman eden, Peygamberini tasdik eden ve bu konuda şüphe ve tereddüt beslemeyen, O'nun emrine boyun eğen; sonra dinin usûlünden füruundan, zahirinden ve bâtınından ne varsa inandığı şeylerle amel eden ve itikatlarında, sözlerinde, gizlideki ve açıktaki amellerinde bu imanın izleri görülen kimselere gerçek ve kâmil müminler sıfatını lâyık görmüştür. Onlar kâmil imanı bu amellerle gerçekleştirdiler ve Rableri tarafından bu vasıfla vasıflandırılmayı hak ettiler. Bütün bunlar imanın bu üç hasleti de kapsadığının delilidir. Çünkü Allah teâlâ Kur'an âyetlerinde imanın ifade ettiği şeyin içine onların amellerini de dâhil etmiş ve bunları imanın kabulü için şart kılmıştır.

O halde bir mümin Allah teâlâ'nın da buyurduğu gibi ancak bu sâlih amellerle birlikte gerçek mümin olur:

"Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman bu onların imanlarını artırır ve onlar yalnız Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızık-

tan (Allah için) harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık vardır."[80]

"Onlar ki, iman ettiler, hicret ettiler, Allah yolunda savaştılar ve onlar ki, (hicret edenleri) barındırdılar ve (onlara) yardım ettiler, işte gerçek müminler bunlardır. Onlar için bağış ve bol rızık vardır."[81]

"Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik değildir. Asıl iyilik, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği malını yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilencilere ve boyunduruk altında bulunan(köle ve esir)**lere veren; namazı kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıkları zaman antlaşmalarını yerine getirenler ile sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenlerinkidir. İşte doğru olanlar onlardır,** (Allah'ın azabından) **korunanlar da onlardır."**[82-83]

---

80 Enfal, 2-4.
81 Enfal, 74.
82 Bakara, 177.
83 Ey mümin kardeşim bil ki! Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat inancında amelden kasıt sâlih amellerin genelidir. Yani amelin cinsidir, tek tek ameller değildir. Çünkü ameller cins olarak imandan bir rükün ve cüzdür. Amelleri tek başına değerlendirdiğimizde ise her biri tek başına imanın rüknü değillerdir. İman adı inanç, kalp amelleri, sözler, organların amelleri, helali helal görmek, haramı haram kabul etmek, emirlere sarılmak, yasaklardan kaçınmak türünde şeriatın bütün emirlerini kapsamaktadır. Yine iman adına birbirinden farklı derecelerdeki çok sayıdaki vacip ve müstehapları işlemek, haram ve mekruhları terk etmek de girer. Bundan dolayı Ehl-i Sünnet'e göre tek bir şahısta hem sevabı gerektiren hasenatlar, hem de azabı gerektiren kötülükler bir arada bulunabilir. İman ismine mutlak olarak müstehak olmasa da, mümin bir kimse farz amellerden bazısını terk ettiği halde mümin olarak kalabilir. Ameli tamamen terk edene gelince, şüphesiz ki bu kişide iman mutlak olarak yok olmuştur. Çünkü ameli cins olarak terk etmek imanın aslını giderir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iki şehadet ile birlikte amel cinsini yerine getirmeyen mümin olamaz. Bu husus üzerinde sahabe asrından günümüze değin onların önceki ve sonraki imamları –*rahimehumullah*- icma etmişlerdir. Onların şiarı şudur: "İmansız amel olmaz. Amelsiz iman olmaz." Böylelikle onlar kendilerine muhalif bid'at fırkalarından ayrılırlar.

Amellerin İmandan Bir Parça Olduğuna Dair Kur'ân'dan Deliller

Allah tebâreke ve teâlâ indirdiği kitabın muhkem âyetlerinde şöyle buyurmaktadır:

"Meleklerin inmesini mi? Rabbinin gelmesini mi? Rabbinin âyetlerinden bazısının gelmesini mi? Neyi bekliyorlar! Rabbinin alâmetlerinden biri geldiği gün, daha önce iman etmeyen yahut imanıyla hayır kazanmayan hiçbir kimseye o günkü imanı asla fayda vermez. De ki: "Bekleyin, biz de beklemekteyiz."[84] [(*)]

"Müminler onlardır ki Allah'a ve elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. İşte (iman sözlerinde) **doğru olanlar onlardır."**[85]

84 En'am, 158.

(*) Müfessirlerin imamı Ebu Cafer et-Taberî bu âyeti kerimenin tefsirini yaparken şöyle der: "**Yahut imanıyla hayır kazanmayan**" buyruğuna gelince bunun anlamı şudur, Yani Allah'ı tasdik ederken sözünü doğrulayacak sâlih amel işlemeyen ve güneşin batıdan doğacağı kıyamet saatinden önce söylediğine uygun bir ameli gerçekleştirmeyen kimseye bu imanı ve tasdiki fayda vermeyecektir… Allah'ın farz kıldığı şeyleri yapmadığı ve organlarıyla Allah'a itaat etmediği halde Allah'a ve Rasûlüne iman eden kimseye, güneşin batıdan doğduğu kıyamet saatinde bir takım ameller ve iyi işler yapsa bile bunları daha önce yapmayı ihmal ettiği için bu imanın ona hiçbir faydası olmayacaktır. Nitekim Muhammed ibnu'l-Hüseyin bana Ahmed ibnu'l-Mufaddal'den duyduğu, onun el-Esbat'tan, onun da Süddi'den duyduğu bir tefsiri nakletti. Suddî: **"Rabbinin alâmetlerinden biri geldiği gün, daha önce iman etmeyen yahut imanıyla hayır kazanmayan hiçbir kimseye o günkü imanı asla fayda vermez."** âyetinin tefsirinde şöyle dedi. Yani sâlih amel işleyerek bu tasdikiyle hayır kazanamayan kimseye demektir. Bunlar aslında ehli kıbledirler. Daha önce amel etmedikleri halde tasdik de etseler ve kıyamet alâmetini gördükten sonra amel de etseler bu amelleri kabul edilmez. Fakat kıyamet alâmetini görmeden önce iyi ameller işleseler ve kıyamet alâmetini gördükten sonra da önceden yapa geldikleri sâlih amelleri işleseler onların bu amelleri kabul edilir."

85 Hucurat, 15.

"Kim şeref istiyorsa (bilsin ki) **şeref tamamen Allah'ındır, (onu başkasından değil, Allah'tan istesin). Güzel söz O'na çıkar, iyi amel onu yükseltir. Kötü şeyleri tasarlayıp kuranlara gelince, onlar için çetin bir azap vardır. Ve onların tuzağı bozulacaktır."**[86] [(*)]

"İman eden erkekler ve iman eden kadınlar, birbirlerinin velisidirler. İyiliği emrederler, kötülükten menederler, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Elçisine itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah daima üstündür ve hikmet sahibidir."[87]

"Tevbe edenler, ibadet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredip kötülükten menedenler ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar... İşte o müminleri müjdele (ne mutlu onlara)!"[88]

"Hayır, Rabbin hakkı için onlar aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da senin verdiğin hükme, içlerinde bir burukluk duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olamazlar."[89]

"Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik değildir. Asıl iyilik, o(kimsenin iyiliği)**dir ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitaba ve peygamberlere iman eder; sevdiği malını yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilencilere ve boyunduruk altında bulunan**(köle ve esir)**lere verir; namazı**

---

86 Fatır, 10

(*) Müfessirlerin imamı Ebu Cafer et-Taberî bu âyeti kerimenin tefsirini yaparken şöyle der: "Âyetteki, **"Güzel söz O'na çıkar,"** ifadesi, kulun Allah'ı zikretmesi ve Onu övmesi Allah'a ulaşır, anlamına gelir. **"İyi amel onu yükseltir"** ifadesi ise, kulun Rabbini zikretmesi, sâlih amelini de Allah'a yükseltir demektir. Bu sâlih amel ise O'na itaatle, farzlarını eda etmekle, emredilen şeyleri yapmakla ve bu konuda söylediğimiz benzeri şeyleri yapmakla olur. Tefsir ehli böyle dediler."

87 Tevbe, 71

88 Tevbe, 112

89 Nisa, 65

kılar, zekâtı verir. Antlaşma yaptıkları zaman antlaşmalarını yerine getirenler; sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenler, işte doğru olanlar onlardır, (Allah'ın azabından) **korunanlar da onlardır."**[90] [(*)]

"Muhakkak ki müminler, mutluluk ve başarıya erdiler. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini eşleri ve cariyeleri hariç korurlar. Bundan dolayı da kınanmazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar. İşte vâris olanlar, ebedî kalacakları Firdevs cennetine vâris olanlar onlardır."[91]

"İman edip sâlih ameller işleyenlere, bundan böyle Allah'a karşı gelmekten sakındıkları ve imanlarında sebat ile iyi ve yararlı işlerine devam ettikleri, sonra takvaları ve imanları tam sağlamlaşıp kökleştiği, daha sonra da bu takva ile beraber, başkalarına iyilik eden ve her yaptığını güzel yapan ihsan mertebesine erdikleri takdirde, daha önce yiyip içtiklerinden dolayı kendilerine bir vebal yoktur. Allah da böyle güzel davrananları sever."[92]

---

90 Bakara, 177

(*) İmam el-Hâfız İbn Batta *"el-İbânetu'l-Kubrâ"* isimli kıymetli esrinin 2. cilt, 771. sayfasında bu âyeti kerime hakkında şöyle der: "Allah teâlâ yüce kitabının pek çok âyetinde imanın ancak amelle ve farzları kalpler ve organlar yoluyla eda etmekle sahih olacağını haber vermiştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* sünnetinde bunu açıklamış, şerh etmiş ve ümmetine öğretmiştir. İmanın amel olduğu ve amelin imandan bir parça olduğu hususu Allah teâlâ'nın kitabında söylediği ve bize öğrettiği şeylerden biridir. Bakara suresinde söylediği şey… Ve 177. âyeti zikretti." İbn Batta sonra şöyle der: "Bu âyet-i kerîme söz, amel ve ihlâs yö-nünden imanın vasıflarını ve şartlarını sıraladı. Ebu Zer, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e imanı sorunca ona bu âyeti okudu."

91 Müminun, 1-11.

92 Maide, 93.

"Muhacirlerden ve Ensârdan (İslâm'a girmekte) **ilk öne geçenler ile bunlara güzelce tabi olanlar... Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır.** (Allah) **onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur."**[93]

• Aziz ve celil olan Allah, şerefli kitabında bütün itaatleri ve sâlih amelleri imandan saymıştır. Pek çok âyet-i kerîmede bu böyledir. Bir âyet-i kerîmede şöyle buyurmaktadır:

"Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir."[94]

Önceki ve sonraki müfessirler "**sizin imanınız**" ifadesiyle "Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığınız namazınız" manasının kast edildiğinde ihtilaf etmemişlerdir. Bu âyette namaz, iman diye isimlendirilmiştir. Eğer namaz, imandan bir parça ve bir rükün olmasaydı onun iman diye isimlendirilmesi doğru olmazdı. Bu da amelin imandan bir parça olduğunun ve onun müsemmasına dâhil olduğunun kesin ve açık bir delilidir. [95] (*)

• Allah teâlâ yine pek çok âyet-i kerîmede imanı amelle birlikte zikretmiş ve cenneti sâlih amelleri işleyenlerin mükâfatı olarak göstermiştir.

Bu âyetlerde Allah teâlâ şöyle buyurur:

"İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlara da konak olarak Firdevs cennetleri hazırlandı."[96]

"Ne mutlu iman edip de sâlih amel işleyenlere! Eninde sonunda dönüp gidilecek güzel yurt onların olacaktır."[97]

---

93 Tevbe, 100.

94 Bakara, 143.

95 Bak: İbn Abdilber, *et-Temhid*, c. 9, s. 245.

(*) Ebu Ubeyd el-Kâsım İbn Sellâm *"Kitâbu'l-İman"* s. 11'de bu âyeti kerime hakkında şöyle der: "Artık bu âyet-i kerimeden sonra namazın imandan bir parça olduğuna dair başka hangi delil aranır?"

96 Kehf, 107.

97 Ra'd, 29.

"'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler yok mu, işte onların üzerine melekler inip: 'Hiç endişe etmeyin, hiç üzülmeyin ve size vaat edilen cennetle sevinin!' derler."[98]

"İşte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur."[99]

"Asra yemin olsun ki, insan ziyandadır. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler ziyanda değillerdir."[100]

"Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak yalnız Allah'a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla ifa etmeleri, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur."[101] [(*)]

"Rabbin hakkı için, onların hepsini sorguya çekeceğiz! Onları yaptıkları işlerden sorumlu tutacağız."[102]

Ameli imanın kapsamı içine alan âyetler gerçekten çoktur ve malumdur. Çok bağışlayıcı Allah'ın kitabında geçen bu apaçık âyetlerin hepsi sâlih amelleri ve açık, gizli bütün itaatleri imanın müsemması, yani iman diye isimlendirilen şeyin içine dâhil etmektedirler.

O halde Kur'an-ı Kerim'de sadık mümin şu şekilde tanıtılır:

Mümin, açık ve gizli kalbin, dilin ve diğer organların amellerinden olup dinin vacip kıldığı amelleri yapan kimsedir. Bunların tamamını yapan kimsenin Allah katındaki mükâfatı cennete

---

98 Fussilet, 30.

99 Zühruf, 72.

100 Asr, 1-3.

101 Beyyine, 5.

(*) İbn Kesîr bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Zührî ve Şafi'î gibi pek çok alim, amellerin imana dâhil olduğuna bu âyet-i kerimeyi delil getirmişlerdir. Bu sebeple Allah teâlâ: **"Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak yalnız Allah'a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla ifa etmeleri, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur."** buyurmuştur."

102 Hicr, 92-93.

girdirilmesi, günahlarının üstünün örtülmesi ve ateşten uzaklaştırılmasıdır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Her canlı ölümü tadacaktır. Siz ey insanlar, yaptıklarınızın karşılığını ancak kıyâmet günü tam bir şekilde alacaksınız. O vakit, kim ateşten uzaklaştırılıp cennete yerleştirilirse, işte o muradına ermiştir. Yoksa bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir."[103]

103 Al-i İmran, 185.

Amellerin İmandan Bir Parça Olduğuna Dair Sünnet'ten Deliller

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah'a iman ettim de ve istikamet üzere (:inancın doğrultusunda) *yaşa."*[104]

"İman yetmiş küsur şubedir. En yükseği lâ ilâhe illallâh sözüdür. En aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ imandan bir şubedir."[105]

"Bir kimsede şu üç haslet (tam olarak) bulunursa imanın tadını tadar. Allah ve Rasûlü kendisine başkalarından daha sevgili olmak, sevdiği kimseyi sadece Allah için sevmek, Allah onu küfürden kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi ateşe atılmak gibi çirkin görmek."[106]

"Sizden biriniz beni anasından-babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."[107]

İbn Abbas *radıyallahu anh*'ten şöyle rivâyet edildi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Abdulkays heyeti kendisine gelip sorular sorduğu zaman onlara şöyle emretti:

"Sadece Allah'a iman edin." Sonra şöyle dedi: *"Sadece Allah'a iman etmenin ne olduğunu biliyor musunuz?"* Onlar: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir, dediler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allah'tan başka hak ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tut-*

---

104 Müslim, İman, Camiu Evsâfi'l-İslam.
105 Müslim, İman, İmanın Şubeleri, En Faziletlisi ve En Aşağısı.
106 Buhârî, İman, Küfre Dönmeyi Çirkin Gören.
107 Buhârî, İman, Peygamber'i Sevmek İmandandır.

mak ve elde ettiğiniz ganimetlerden beşte birini vermenizdir."[108(*)]

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ten şöyle rivâyet edildi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: "Hangi amel daha hayırlıdır?" diye soruldu. *"Allah ve Rasûlüne iman"* diye cevap verdi. Sonra hangisi? denildi. *"Allah yolunda cihâd etmek"* dedi. Sonra hangisi? denildi. *"Makbul bir hac"* diye cevap verdi.[109]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Her kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek Ramazanı ibadetle geçirirse onun geçmiş günahları affedilir."*[110]

"Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiğini kardeşi için de sevip arzu etmedikçe iman etmiş olmaz."[111]

Konu ile ilgili nebevî hadislerden bazıları bunlardır. Amellerin de imanın kapsamı içine girdiğine, amel olmaksızın ve farzları eda etmeksizin sadece tasdik ve sözün fayda vermeyeceğine delâlet eden bunlardan başka sayılamayacak kadar çok hadis vardır.

- Bunlar amellerin imandan bir cüz olduğuna ve imanın kapsamına girdiklerine delâlet eden Kitap ve Sünnet'ten delillerdir. Bunlarda ancak beraberinde görünen ve görünmeyen ameller bulunan bir imana övgü vardır, amelsiz imana değil.

Bu ümmetin mübarek selefinin, sahabelerin, tabiinlerin ve günümüze kadar en güzel şekilde onların izinden gidenlerin üzerinde icma ettikleri apaçık hak görüş budur. Hatta bu görüş, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in en önemli özelliklerinden biridir ve onlarla kendilerine muhalif bid'atçiler ve heva ehli arsındaki farktır.

---

108 Buhârî, İman, Beş Şeyi Eda Etmek İmandandır.

(*) İbn Ebi'l-İz el-Hanefî bu hadisi zikrettikten sonra şöyle der: "Amellerin imanın müsemmasına dâhil olduğuna bu delilin üstünde başka hangi delil olabilir? Bu hadiste, iman ameller olarak tefsir edilmiştir. İnkârla birlikte bu amellerin hiç-bir fayda vermeyeceğini bildiği halde tasdiki zikretmedi." Bak: *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahaviyye*, s. 478.

109 Buhârî, İman Ameldir, diyen kimse.

110 Buhârî, İman, Ramazan Gecesini İbadetle Geçirmek İmandandır.

111 Buhârî, İman, Kendisi İçin İstediğini Kardeşi İçin İstemek İmandandır.

Onların iman tanımları, menkule (Kitap ve Sünnet'ten nakledilene) uygun şer'î bir hükümdür. Diğerlerine gelince, onlar haktan sapmış, doğrudan uzaklaşmışlardır. Çünkü Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Kitap ve Sünnette gelen nasların hepsine birden uymuşlar, bu naslara dayanmışlar, sağa sola sapmamış ve tereddüde düşmemişler, fırkaların içinde orta bir yol tutmuşlar, hak yolu tutarak onların en mutlusu olmuşlardır.

Allah teâlâ yüce kitabında onlardan şöyle söz etmektedir:

"Müminler onlardır ki Allah'a ve Elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihâd ettiler. İşte (iman sözlerinde) **doğru olanlar onlardır."**[112]

"Haklarında hüküm verilmek üzere Allah'a ve Rasûlüne davet edilen müminlerin söyledikleri tek söz: "İşittik ve itaat ettik!" demek olmuştur. İşte felaha erenler onlar olacaklardır."[113]

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman etti. 'O'nun rasûllerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz' dediler ve eklediler: 'İşittik ve itaat ettik ey Rabbimiz, affını dileriz, dönüşümüz Sanadır'."[114]

• Ey kavrayış sahibi okuyucu kardeş! Allah hepimize hak ve hakikat yolunu öğrenmeyi nasip etsin. Şunu bilmelisin ki, Rabbine sadakat gösteren, hakka talip ve âhireti için çalışan bir mümin şeytanın şüphelerinden ve peşine takılmaktan uzak durur, cemaate tabi olur. Muteber Ehl-i Sünnet imamlarından herhangi birisini kendisine rehber edinmeden bu konuda ne bir söz söyler, ne de bir amel işler. Bu işe inanması ve onunla amel etmesi için de şeriatten tek-bir

112 Hucurat, 15.
113 Nur, 51.
114 Bakara, 285.

tane sahih delil kendisi için yeterlidir. Halbuki imanın müsemması (:hakikati ve bu ismin ne anlam ifade ettiği) konusunda ve onların bütün inançları hakkında, Allah'ın kitabında ve Peygamber *sallalla-hu aleyhi ve sellem*'in sünnetinde bu masum ümmetin selefinin üzerin-de icma ettikleri hususların sahihliğine dair hamdolsun, çok sayıda delil vardır. Daha başka ne söylenebilir?

İmanın Müsemması Konusunda Sözün Özü

İman kalpte kesinlik kazanan, lisan ve davranışlarla doğrulanan, Allah'ın emirlerine uyularak ve yasaklarından sakınılarak organlarda meyveleri açıkça görülen şeydir.

Çünkü iman ismi, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Rabbinden getirdiklerinin tamamını inanç, ifade ve eylem şeklinde doğrulayan kimseye verilir/ona mümin denir.

Kullar iman konusunda hiçbir zaman eşit değildirler. Bu sebeple kalbiyle tasdik eden ve diliyle ikrar eden fakat emredilen ibadetleri organlarıyla yapmayan kimse iman ismine lâyık değildir.

Diliyle ikrar eden ve organlarıyla amel eden fakat bunu kalbiyle tasdik etmeyen kimse de iman ismine lâyık değildir.

Çünkü tasdik amelden soyutlandığı zaman onun faydası yoktur. Amelden soyutlanmış bir tasdikin herhangi bir kimseye faydası olsaydı İblis'e faydası olurdu. -Ondan ve onun peşinden gitmekten Allah'a sığınırız.- İblis Allah'ın birliğini, ortağının olmadığını ve dönüşün kesinlikle ona olacağını biliyordu fakat: "**Âdem'e secde edin**" emri geldiği zaman "**İblis secde etmedi, yüz çevirdi, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.**"[115] Allah'ın birliğini ve rabliğini bilmesi ona hiç fayda vermedi. Çünkü o, Allah'ın insanları ve cinleri kendisi için yarattığı ibadet tevhidini gerçekleştirmedi.

O halde amelden soyutlanmış bir tasdikin âlemlerin Rabbi nazarında hiçbir kıymeti yoktur.

---

115 Bakara, 34.

İman, Kur'an'da ve Sünnet'te amelden soyutlanmış olarak gelmemiştir. Bilakis pek çok âyette ve hadiste sâlih amel, imana atfedilmiştir. Bu atıf, özelin genele, parçanın bütüne atfı kabilindendir. Bu, sâlih amele vurgu yapmak için yapılan bir atıftır. Mesela Allah teâlâ bir âyette şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'a, meleklerine, rasûllerine, Cebrail'e, Mikail'e düşman ise, iyi bilsin ki Allah da kâfirlerin düşmanıdır."[116] Bu âyeti kerimede ismi geçen Cebrail ve Mikail de melekler kapsamına dâhildir.

Şu âyette de önce nebiler kelimesi geçer sonra nebilerin ismi geçer: **"Bir vakit, Biz nebilerden, kuvvetli bir söz almıştık: Senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem'in oğlu İsa'dan. Evet, onlardan pek sağlam söz almıştık."**[117]

Şu âyetlerde de bunun benzeri bir durum vardır: **"Namazları ve orta namazı koruyun, gönülden bağlılık ve saygı ile Allah'ın huzuruna durun."**[118]

"Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak yalnız Allah'a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla ifa etmeleri, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur."[119]

Namaz ve zekât ibadetten birer parçadır.

• İman ve amel birbirine bağlıdır, biri diğerinden ayrılmaz. Amel, imanın sureti ve cevheridir, onun gereklerindendir, manasının yarısıdır.

116 Bakara, 98.
117 Ahzab, 7.
118 Bakara, 238.
119 Beyyine, 5.

Ehl-i Sünnet İmamlarının, İmanın Tanımında İcmaı

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları, imanın söz ve amel olduğunda, artıp eksildiğinde ve amelsiz imanın sahih ve geçerli olmadığında icma etmişlerdir. Tabiin imamlarının büyük çoğunluğu ve onlara en güzel şekilde uyanlar onların bu konuda icma ettiklerini nakletmişlerdir. Bu nakillerden bazıları şunlardır:

• İmam Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah* şöyle der:

"İman, söz ve ameldir. Bizden öncekilerden onu, söz ve amel olarak aldık. Amel olmadan söz olmaz."[120]

• İmam Şafi'î *rahimehullah* şöyle der:

"Sahabe, tabiin ve onlardan sonra bizim kendilerine yetiştiğimiz kimseler: İman söz, fiil ve niyettir; bu üçünden birisi diğeri olmadıkça geçerli değildir diye icma ettiler."[121]

• İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullah* şöyle der:

"Tabiinden, Müslümanların imamlarından, selef imamlarından ve çeşitli ülkelerin fıkıhçılarından doksan kişi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefat ettiği esnadaki sünnetine göre –ki bu sünnetten pek çok örneği zikretti- iman söz ve fiildir; itaatle artar, masiyetle eksilir, diye icma ettiler."[122]

• İmam el-Âcurri *rahimehullah* şöyle der:

"Allah size ve bize merhamet etsin. Biliniz ki Müslüman âlimlerin üzerinde icma ettikleri esasa göre iman, bütün insanlara farzdır. O da, kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organlarla amel etmektir.

---

120 el-Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/604 (239).

121 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûli İtikadi Ehli's-Sünne*, 5/956 (1593).

122 İbn Receb el-Hanbelî, *Tabakatu'l-Hanâbile*, 1/130.

Ve yine biliniz ki beraberinde dilin söylemesi olmadıkça sadece kalp ile bilmek ve tasdik etmek yeterli değildir. Organlarla amel etmek olmadıkça da kalp ile bilmek ve lisan ile söylemek yeterli değildir. Bu üç haslet bir kimsede eksiksiz bulunduğu zaman mümin olur. Kur'an, sünnet ve Müslüman âlimlerin görüşleri buna delâlet eder."[123]

• İmam el-Beğavî *rahimehullah* şöyle der:

"Sahabeler, tabiinler ve onlardan sonra gelen sünnet âlimleri amellerin imandan bir cüz olduğu konusunda görüş birliği içindedirler… Onlar dediler ki: İman söz, amel ve akîdedir."[124]

• İmam İbn Batta *rahimehullah* şöyle der:

"-Allah size rahmet etsin- bilin ki, Allah teâlâ kalplerin kendi-sini tanımasını ve kendisini, peygamberini, kitaplarını ve sünnetin getirdiği her şeyi tasdik etmesini, dillerin bunu söylemesini ve söz olarak bunu ikrar etmesini, bedenlerin ve organların emrettiği her şeyi yapmasını farz kıldı. Amelleri farz kıldı. Bunlardan herhangi birisi diğerleri olmadıkça geçerli değildir. Kul bunların hepsini kendisinde bulundurmadıkça mümin olamaz. Ta ki kalbiyle inanmış, dili ile ikrar etmiş ve organları ile amel etmiş olsun. Bununla beraber yine de mümin olamaz. Ancak bütün söylediklerinde ve yaptıklarında sünnete uygun olduğu, bütün sözlerinde ve amellerinde Kitab ve ilme uyduğu zaman mümin olur. Size açıkladığım her şey Kur'an'da ve Sünnet'te geçmektedir ve ümmetin âlimleri bunun üzerinde icma etmiştir."[125]

• İmam Sufyân es-Sevrî *rahimehullah* şöyle der:

"Fıkıhçılar şöyle derlerdi: Söz ancak amelle isabetli ve gerçek olur; söz ve amel ancak niyetle isabetli ve gerçek olur; söz, amel ve niyet ise ancak Sünnet'e uygun olmakla isabetli ve gerçek olur."[126]

---

123 el-Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/611, Daru'l-Vatan.

124 el-Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, 1/38

125 İbn Batta, *el-İbânetu'l-Kubrâ*, 2/760, Bab, "İmanın, onun farz oluşunun, kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organlarla amel etmek oluşunun ve bu üçü olmadıkça bir kimsenin mümin olamayacağının beyânı".

126 İbn Batta, *el-İbânetu'l-Kubrâ*, 1/333

• İmam Ebu Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm *rahimehullah* şöyle der:

"Allah teâlâ imanın ancak şartlarına uygun bir amelle gerçek bir iman olacağını belirlemiştir. Amel olmaksızın sadece sözle iman iddiasında bulunanı gerçek mümin olarak kabul eden kimse Allah'ın Kitabına ve Sünnet'e inatla karşı çıkıyor demektir. Allah teâlâ'nın insanları sözün fiille tasdik edilip edilmediğiyle imtihan ettiğini ve amel olmaksızın sadece sözden razı olmadığını görmedin mi? Böylece birini diğerinin bir parçası kılmış olmadı mı? Allah'ın kitabından, Peygamberinin sünnetinden ve ondan sonraki selefin metodundan sonra artık başka hangi şeye uyulur? Ki örnek alınacak ve güvenilecek kimseler onlardır. Şu kitabımızda naklettiğimiz şeylerden âlimlerimizin belirlediği bize göre Sünnete uygun olan hüküm şudur: Niyet, söz ve amelin hepsi birden imandır."[127]

• el-Hâfız Ebu Ömer İbn Abdilberr *rahimehullah* şöyle der:

"Fıkıhçılar ve hadisçiler imanın söz ve amel olduğunda icma ettiler. Niyetsiz amel olmaz. Onlara göre iman itaatle artar masiyetle eksilir. Onlara göre Allah'a itaatlerin hepsi imandır."[128]

• İbn Ebî'l-Iz el-Hanefî *rahimehullah* şöyle der:

"Malik, Şafi'î, Ahmed, Evzâî, İshak b. Rahaveyh, diğer hadisçiler, Medineliler, Zâhirîler ve kelamcılardan bir topluluk imanın kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organlarla amel etmek olduğunda icma ettiler."[129] (*)

---

127 Ebu Ubeyd el-Kâsım İbn Sellâm, *Kitâbu'l-İman*, s.18-19.Tahkik, el-Elbânî.

128 İbn Abdilberr, *et-Temhîd*, c.9, s.238

129 *Şerhu'l-Akideti't-Tahaviyye*, s.459

(*) İmanın bu tanımı üzerinde selefi salihîn'in icma ettiği nakledilmiştir, Ebu Ubeyd el-Kâsım İbn Sellâm –Allah rahmet eylesin- imanın söz ve amel olduğunu söyleyen bütün tabiinleri zikretmiştir. İbn Batta da *el-İbânetu'l-Kubrâ* isimli eserinin c.2, s.814-826'de bunu rivâyet etmiştir. Allah rahmet eylesin Buhârî de binden fazla âlimden nakilde bulunmuştur. Bunu el-el-Lâlekâî, *Şerhu İtikadi Usûlu Ehli's-Sunne* isimli eserinin c.1, s.194'de rivâyet etmiştir. Elinizdeki kitabın da Ehl-i Sünnet İmamlarının İmanın Müsemması Hakkında Görüşü bölümüne bakınız. [s. 125]

İmanın Artması ve Eksilmesi

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in üzerinde icma ettikleri akîdeye göre iman dağ gibi oluncaya kadar itaatlerle artar ve hiçbir şey kalmayıncaya kadar da masiyetlerle eksilir. Müminler arasında da fazilet yönünden farklılıklar vardır. İmanın birtakım derecelerinin ve şubelerinin olduğuna ve artıp eksilebileceğine dair âyetlerden, hadislerden ve selef-i sâlihîn'in imamlarından çok sayıda delil vardır.

• İman; kalbin ve organların amelleri ve dilin söylediği şeylerle artar. Mesela tasdik, marifet, ilim, takva, ihlâs, sâlih amel, Allah'ı zikretmek, Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek, Allah'tan korkmak, O'na saygı göstermek ve O'ndan ümit etmek, Allah'a tevekkül etmek, O'nun rızasına koşmak vs. gibi dinin sembolleri durumundaki bütün ibadetlerle ve sâlih amellerle iman artar.

• İman, yine kalbin ve organların amelleri ve dilin söylediği şeylerle azalır. Mesela masiyet ve kötülüklerle, büyük ve küçük günahlarla, çirkin söz ve fiillerle, Allah'ı zikretmeyi kalbin unutması ve gafletiyle, çekememezlik, büyüklenme, kendini beğenmişlik, gösteriş, cehalet ve yüz çevirmeyle, dünyaya bağlanmakla, kötü arkadaşlarla ve her türlü kötü amellerle iman azalır.

İman ehli, ilimleri ve amelleri ölçüsünde imanlarında farklı derecelere sahiptirler. İman yönünden onların bir kısmı bir kısmından daha üstündür.

İmanın Arttığına Dair Kur'ân'dan Deliller

Allah teâlâ yüce kitabında şöyle buyurdu:

"...Böylece iman edenlerin imanını artırsın diye..."[130]

"Ne zaman bir sûre indirilse onlardan kimi: "Bu, hanginizin imanını artırdı?" der. Bu, inananların imanını artırır."[131][(*)]

"Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık vardır."[132][(**)]

"O, imanlarına iman katsınlar diye müminlerin kalplerine huzur indirdi."[133]

"Onlar öyle kimselerdir ki halk kendilerine: "Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan korkun" dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve "Hasbunallah ve ni'me'l-vekil" "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" demişlerdir."[134]

---

130 Müddessir, 31.

131 Tevbe, 124.

(*) İbn Kesîr bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Bu âyet-i kerîme imanın artıp eksildiğinin en büyük delillerinden biridir. Nitekim önceki ve sonraki büyük âlimlerin çoğu bu görüştedir. Birden fazla kişi bu konuda icma olduğunu haber vermiştir."

132 Enfal, 2-4.

(**) İbn Kesîr bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Buhârî ve diğer imamlar imanın artıp eksildiğine ve kalplerdeki imanın farklılığına bu ve benzeri ayetlerle delil getirmişlerdir. Hatta Şafi'î, Ahmed ve Ebu Ubeyd gibi birden fazla imam bu konuda icma olduğunu haber vermişlerdir. Nitekim ben bunu – Allah'a hamd olsun- Buhârî'ye yaptığım Şerhin başında uzun uzun açıkladım."

133 Fetih, 4.

134 Al-i İmran, 173.

“Allah doğru yola gidenlerin hidayetini artırır.”[135]

“Biz onların hidayetini artırdık.”[136]

“Müminler saldıran o düşman birliklerini karşılarında görünce: “İşte bu, Allah ve Rasûlünün bize vaat ettiği zaferdir, derler! Allah da, Rasûlü de elbette doğru söylemişlerdir.” Müminlerin, düşman birliklerini görmeleri onların sadece, iman ve teslimiyetlerini artırdı.”[137]

“Hidayeti kabul edenlerin ise Allah hidâyetlerini artırır ve kendilerine haramlardan ve cehennemden korunmayı nasip eder.”[138]

“Eğer onlar da sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse doğru yolu bulmuş olurlar. Yok, yüz çevirirlerse, mutlaka size karşı bir ayrılık ve düşmanlık içindedirler. Bu takdirde ise onların hakkından gelmek için Allah sana yeter. O hakkıyla işitir ve bilir.”[139]

Ehl-i Sünnet imamları imanın artıp eksilmesi konusunda Allah’ın kitabındaki bu âyetlerle ve diğer âyetlerle delil getirmişlerdir.

• Tabiinin büyüklerinden Hasan el-Basrî *rahimehullah* “**Müminlerin, düşman birliklerini görmeleri onların sadece, iman ve teslimiyetlerini artırdı.**” âyet-i kerîmesi hakkında şöyle der:

“Bela ve musibetler onların sadece Rablerine imanlarını ve O’nun hükmüne teslimiyetlerini artırır.”[140]

• İbn Batta *rahimehullah* şöyle der:

“Biliniz ki Allah teâlâ daha önce kendilerine rahmetini takdir ettiği ve mutlu etmek istediği kimselere imanı lütfetmiş, sonra mü-

135 Meryem, 76.
136 Kehf, 13.
137 Ahzab, 22.
138 Muhammed, 17.
139 Bakara, 137.
140 el-Lâlekâî, *Şerhu İtikadi Usûlu Ehli’s-Sünne*, 5/1023 (1731)

minleri imanda derecelendirmiş, bazısını bazısından derece yönünden üstün kılmış, sonra onlara ilim ve itaatle imanlarını artırma ve güçlendirme imkânını vermiş, gaflet ve masiyetleri sebebiyle de imanlarını eksiltmiştir.

Kitap ve Sünnet'te geçen şey budur. Akıl ve basiret sahibi müçtehit imamlar bunun üzerinde icma etmişlerdir. Kalbi hasta, çarpık görüşlü ve şeytanî dostlarının oyuncağı pis Mürcieden başkası bunu inkâr etmemiş ve buna muhalefet etmemiştir. Onlar, Allah'ın kendileri hakkında şöyle buyurduğu kimselerdendir:

"Şeytanların dostlarına gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürükler, sonra da yakalarını bırakmazlar."[141]

141 Bak: İbn Batta, *el-İbânetu'l-Kübrâ*, 2/832.

İmanın Arttığına Dair Sünnet'ten Deliller

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"İman bağlarının en sağlamı, Allah için dostluk, Allah için düşmanlık, Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir."[142]

"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için mani olursa imanını tamamlamış olur."[143]

"Müminlerin iman yönünden en mükemmeli, ahlakı en güzel olanıdır."[144] [*]

"Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin, gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Yine de gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin ki bu imanın en zayıf olanıdır."[145] [**]

"Kalbinde bir arpa ağırlığı hayır olduğu halde lâ ilâhe illallâh diyen kimse cehennemden çıkacaktır. Kalbinde bir buğday ağırlığı hayır olduğu halde lâ ilâhe illallâh diyen kimse cehennemden çıkacaktır. Kalbinde bir zerre ağırlığı hayır olduğu halde lâ ilâhe illallâh diyen kimse cehennemden çıkacaktır."[146] [***]

---

142 Bu hadisinin tahrici için bak: *el-Elbânî, Silsiletu'l-Ehadîsi's-Sahîha, no: 998.*

143 Ebu Dâvûd, Sünnet, İmanın Artması ve Eksilmesinin Delili; el-Elbânî, *Sahihu Süneni Ebi Dâvûd, c.3, s.886.*

144 Ebu Dâvûd, Sünnet, İmanın Artması ve Eksilmesinin Delili; el-Elbânî, *Sahihu Süneni Ebi Dâvûd, c.3,s.886*

(*) İbn Abdilberr şöyle der: "Malumdur ki diğeri noksan oldukça bu mükemmel olamaz." Bak: *et-Temhîd*, c.2, s.245.

145 Müslim, İman, İyiliği Emretmek ve Kötülüğü Engellemenin İmandan Olduğu ve İmanın Artıp Eksildiği Babı.

(**) İbn Mende *rahimehullah* şöyle der: "Bu hadis, imanın dil ile söylemek, kalp ile inanmak ve organlarla amel etmek olduğunun ve artıp eksildiğinin delilidir." Bak: *et-Temhîd, c.2, s.331*

146 Buhârî, İman, İmanın Artması ve Eksilmesi.

(***) İmam el-Hâfız Ebu Bekir İbnu'l-Esrem şöyle der: Ebu Abdullah'a yani Ahmed b. Hanbel'e denildi ki, Biz iman artar ve eksilir, diyoruz, ne dersin? Ahmed şöyle dedi: "Kalbinde şöyle bir şey olan cehennemden çıkarılacak… hadisi buna delâlet ediyor." Bunu el-Hallal, "es-Sunne"de rivayet etmiştir. (1041).

"Zina eden kişi zina ettiği sırada mümin olduğu hâlde zina edemez. İçki içen de içki içtiği sırada mümin olarak içemez. Hırsız da hırsızlık yaptığı sırada mümin olduğu hâlde hırsızlık edemez. Yağmacılık yapan kimse de insanlar gözlerini ona doğru yükseltip bakarlarken (yani insanların gözleri önünde) *yağmacılık ettiği zaman mümin olarak yağmacılık ve çapulculuk edemez"*[147] [(*)]

Kur'an ve Sünnet'te geçen bu deliller imanın artıp eksilebileceğini ve müminler arasında fazilet yönünden farklılıklar olduğunu açıklamaktadır. Müminlerden kimisi iyiliklerde önde giderler, kimisi ortadadır/iyiliği ve kötülüğü aynı seviyededir, kimisinin günahı fazladır, böylece kendisine zulmetmiş olur. Kimisi yaptığını iyi ve güzel yapar, kimisi mümindir, kimisi müslimdir. Allah katında hepsi bir değildir. Allah bazısını bazısından daha faziletli kılmıştır, bazısını bazısının derecesinden üstün kılmıştır. Allah kullarından dilediğine lütfu ihsanından verir. Hiç kimse Allah'ın verdiği hükmün önüne geçemez ve onu eleştiremez. O her şeyi bilir, hikmet sahibidir. Çok güçlüdür ve kerem sahibidir.

Bil ki bu deliller imanın arttığına açıkça, eksildiğine de zorunlu olarak delâlet etmektedir. Çünkü imanın artması eksilmesini de gerektirir. Bu ikisi birbirinden ayrılmaz. Selef imamlarının da dediği gibi artması caiz olan şeyin eksilmesi de caizdir. Artışla nitelendirilen bir şeyin eksiklikle nitelendirilmesi de kaçınılmazdır. Çünkü art-

---

147 Buhârî, Hudut, Sakınılacak Sınırlar Babı

(*) İmam Nevevî şöyle der: "Hak ehlinin icma ettikleri şeylerden biri de şudur: Zina eden, hırsızlık yapan, adam öldüren ve şirk hariç diğer büyük günahları işleyen kimseler bu suçlarından dolayı tekfir edilmezler. Onlar, imanı eksik müminlerdir. Tevbe ederlerse âhiretteki cezaları düşer. Eğer büyük günahlarda ısrar ederlerse Allah'ın dilemesine kalmışlardır. Allah dilerse onları affeder ve cennete sokar. Ya da dilerse onlara azap eder, sonra cennete sokar." Bak: *Şerhu Müslim, c.2, s.229*, İman, İmanın Masiyetlerle Eksilmesi Babı.

Derim ki: İmam Nevevî'nin sözü, masiyetini helal görmeyen kimse hakkındadır. İşlediği masiyetin helal olduğunu söyleyen kimse tekfir edilir. Bu konuda ilim adamlarının icmaı vardır.

madan önceki durumu sonraki durumundan daha eksiktir. Öyle olmasaydı artmasının bir anlamı olmazdı. Artmaya elverişli olan bir şeyin eksilmeye elverişli olmadığı düşünülemez.

Kur'an ve Sünnet'te imanın arttığına delâlet eden bütün deliller onun eksilebileceğinin de delilidir. Bunun tersi de doğrudur. Yani eksildiğine delâlet eden bütün deliller arttığının da delilidir.

• İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullah*'a imanın nasıl eksildiği sorulunca şöyle dedi: "Nasıl artıyorsa öyle eksilir."[148]

• İmam Beyhakî *rahimehullah* şöyle der: "İman artar ve eksilir. Artmayı kabul ettiği zaman eksilmeyi de kabul eder."[149]

• Büyük tabii Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah*'a soruldu:

İman artar ve eksilir mi?

Şöyle cevap verdi: **"**Kur'an'ı okumuyor musunuz? Yüce Allah şöyle buyurur: "Bu, iman edenlerin imanını artırır." Birden fazla yerde imanın arttığına işaret edilir."

Ona denildi ki: Eksilir mi? Şöyle dedi: "Eksilmeyen bir şey artmaz."[150]

• Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* şöyle der: "İman artar eksilir sözü sahabelerin sözüdür. Bu söze muhalefet eden herhangi bir sahabe bilinmemektedir."[151]

• Müminler imanın artmasına ve eksilmesine göre imanlarında tekâmül ederler, Allah'a itaatleri ve şeriatine uymaları ölçüsünde birbirinden faziletçe üstün olurlar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"**Rabbin, göklerde ve yerde olan kimseleri daha iyi bilir** (O, peygamber olmaya kimi lâyık görürse onu seçer)**. Andolsun ki**

148 Hallal, *es-Sunne*, /1030)
149 Bak: *el-İ'tikadu ve'l-Hidayetü ila Sebili'r-Reşad*, Bab, el-Kavlu fi'l-İman.
150 el-Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/605 (240). Daru'l-Vatan.
151 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.224.

biz, peygamberlerin kimini kimine üstün kıldık, Dâvûd'a da Zebur'u verdik."[152]

"Sizden, fetihten önce infak eden ve savaşan kimse ile bunları yapmayan elbette bir olmaz. İşte onlar, bundan sonra infak edip savaşanlardan derece bakımından daha yüksektirler. Bununla beraber Allah, her birine de cennet vaat eder. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır."[153]

"Allah içinizden iman edenlerin ve ilim nasib edilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[154(*)]

---

152 İsra, 55

153 Hadid, 10

154 Mücadele, 11

(*) Bil ki ey Müslüman kardeş iman artıp eksildiği ve mertebeleri olduğu gibi, küfür de artabilir ve onun da derekeleri vardır. Allah korusun bazıları bazılarından daha karanlıktır. Allah teâlâ şöyle buyurdu: **"De ki: "Ey Ehli Kitap! Siz Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni tatbik etmedikçe, hiçbir temele dayanmış sayılmazsınız, hiçbir dayanağınız yoktur." Rabbinden sana indirilen âyetler, mutlaka onlardan birçoğunun azgınlık ve inkârcılığını fazlalaştıracaktır. O halde o kâfirlerden dolayı üzülme!"** (Maide, 68) **"Bir zaman sana, "Rabbin insanları kuşatmıştır,** (suçluları cezalandırmak üzeredir)" **demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'an'da lanetlenmiş ağacı, insanları**(n imanını) **sınama** (aracı) **yaptık. Biz onları** (çeşitli biçimlerde) **korkutuyoruz. Fakat korkutmamız onların azgınlıklarını daha da artırmaktan başka bir katkı yapmıyor."** (İsra, 60)

İmanın Artmasının Sebepleri

Allah teâlâ imanı güçlendirip kuvvetlendirecek pek çok yolu göstermiş ve onu artırıp geliştirecek çok sayıda sebebi var etmiştir. Kul bunları yaptığı, bunların peşinde koştuğu ve Allah teâlâ'ya yaklaşmak için bunları işlediği zaman yakîni (:kesin inancı) güçlenir, imanı artar, dünyada ve âhirette dereceleri yükselir. İman, şimdi ve gelecekteki her türlü iyiliğin sebebidir.

Kitap ve Sünnet'te geçen imanı arttırıcı önemli sebeplerden bazıları şunlardır:

1- Allah'ın Kitabından ve Peygamberinin Sünnetinden yararlanarak faydalı ilim öğrenmek için çaba sarf etmek ve öğrendiklerini pratikte uygulamak. Çünkü faydalı ilim sâlih amele ve Allah'a saygıya götürür. Kim bunda başarılı olursa imanın artmasının en büyük sebebini elde etmede de başarılı olmuş olur.

2- Halis tevhidi gerçekleştirmek, Allah'ın Kitap ve Sünnet'te geçen güzel isimlerini tanımak ve onların manalarını anlamada arzulu ve gayretli olmak suretiyle Allah'a yaklaşmak ve O'nu tanımak.

3- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i örnek almak, onun yoluna uymak, büyük küçük her şeyde onun izinden gitmek, onun sünnetine sımsıkı sarılmak, siretini incelemekve üzerinde düşünmek, yüksek ahlakını, üs-tün vasıflarını, değerli hasletlerini ve övülen kişiliğini öğrenmek. Çünkü onun siretini ve niteliklerini araştırıp inceleyen kişi kendisi için pek çok iyiliği ve güzelliği kazanmış olur ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e olan sevgisi ve inancı artar. Bu sevgi onu Peygamberin izinden gitmeye ve sünnetiyle amel etmeye sevk eder.

4- Allah'a yaklaşmak ve Onun rızasını kazanmak için haramları, masiyetleri ve yasakları terk etmek.

5- Âhiret yurduna yönelmek, söz ve davranışlarıyla âhiret için çalışmak, dünyaya değer vermemek, Allah'a itaatten alıkoyacak dünyevî süslerden ve zevklerden yüz çevirmek, fakat bunu ifrat ve tefrite kaçmadan şer'î ölçüler içinde yapmak.

6- Kur'an'ı okumak ve onun üzerinde düşünmek. Bu, imanın artmasının en yararlı sebeplerinden birisidir. Kur'an'ı anlayarak ve düşünerek okuyan kimse onda imanını kuvvetlendirecek, artırıp geliştirecek maharetleri bulacaktır. Bu artış ancak Kur'an'ı anlamakla, uygulamakla ve onunla amel etmekle elde edilebilir.

7- Yalvarıp yakararak, istiğfar ederek, tesbih ve tehlil getirerek çokça dua etmek ve Allah'ı zikretmek. Çünkü dua ve zikir, kulun yüce Rabbine bağlanmasının en önemli sebeplerindendir. Bu ikisi iman ağacını kalbe diker, besler ve kuvvetlendirir.

8- Farzlardan sonra nafileleri çoğaltmak. Çünkü nafileler kulu Rabbine yaklaştırırlar. Bütün ibadetleri en güzel şekilde yapmak ve ibadette ihsan mertebesine ulaşmak için çalışmak da imanı artıran ve güçlendiren sebeplerdendir.

9- Sadık müminlerin ve Allah'ın sâlih dostlarının vasıflarıyla vasıflanmak, onların izlerinden gitmek, onları rehber edinmek ve onlarla beraber olmak. Çünkü bu davranış kula Rabbini hatırlatır, kalbini inceltir ve imanını artırır.

10- Allah'ın mümin kullarına, anaya, babaya, akrabalara ve komşulara iyilik yapmak, insanlara karşı iyi ahlaklı olmak, onların ihtiyaçlarını gidermek, sıkıntılarını kaldırmak, sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşmak.

11- İslam'ın güzelliklerini düşünmek. Çünkü İslam dini tamamen güzelliklerden ibarettir. Onun akîdeleri dinlerin akîdeleri arasında en güzeli, en faydalısı ve en doğrusudur. Onun hükümleri kul-

lar için en güzel ve en âdil hükümlerdir. Onun ortaya koyduğu ahlak, kesin olarak en güzel ve en mükemmel ahlaktır. Bütün bunlar üzerinde düşünmek kişinin kalbinde imanı güzelleştirir ve ona imanı sevdirir. Böylece imanının tadına varır ve imanı artar.

12- Allah'ın âyetlerini (:varlığına, birliğine, sonsuz güç ve kudretine işaret eden alâmetleri) ve yarattıklarını düşünmek. Göklerin, yerin ve onlardaki çeşitli ve ilginç varlıkların yaratılışındaki büyüklüğü, insanın bizzat kendisini ve sahip olduğu özellikleri düşünen kimse bunda imanı güçlendirecek ve onu kalpte kökleştirecek kuvvetli sebepler bulur.

13- İnsanları Allah'a çağırmak, halis tevhid olan ebedi İslam mesajını yaymak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, hakkı ve sabrı tavsiye etmek.

14- Küfrün bölümlerinden, büyük günahlardan, münafıklık, kötülük ve isyandan ve imana aykırı olan her şeyden uzak durmak. Çünkü bu masiyetler kalpte imanın zayıflamasına sebeptir; bunlardan uzak durmak ise imanın artmasına ve güçlenmesine sebeptir.

Bunların dışında imanı artırıcı daha başka sebepler ve yollarda vardır.

• Ey Müslüman kardeş! Allah teâlâ bize de sana da kurtuluş yolunu öğretsin, bil ki: Kulun kalbindeki imanın azalmasının en önemli sebeplerinden birisi imanı artırıcı sebeplere sarılmamak, onu kuvvetlendirmeyi ihmal etmek ve buna özen göstermemektir. Nitekim bu sebeplere sarılmak, imanın artmasının, onları ihmal etmek azalmasının sebebidir.

Sözün Özü: Müminin sâlih amelleri arttıkça imanı da artar, sonra Allah katında yüksek bir mertebeye ulaşır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle

beraberdir. Onlar da ne güzel arkadaştır!"[155]

"Muhakkak ki müminler, mutluluk ve başarıya erdiler. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini korurlar. Yalnız eşleri ve cariyeleri ile ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar."[156]

155 Nisa, 69.
156 Müminun, 1-9.

İmanın Azalmasının Sebepleri

İmanı artıran ve geliştiren sebepler olduğu gibi, onu azaltan ve zayıflatan sebepler de vardır. Muvahhit bir Müslümanın bunların içine düşmekten kendisini sakındırması için bu sebepleri öğrenmeye çalışması gerekir. Bu sebeplerden en önemlileri şunlardır:

• Dinî meseleleri ve şer'î bilgileri bilmemek, körü körüne taklit etmek,

• Dinde bid'at çıkarmak ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetini terk etmek,

• Dalâlete götüren heva ve bid'at ehlinin imamlarına uymak,

• Hevalara, şehvet ve şüphelere tabi olmak,

• Cehennemlikleri, yani kâfirleri, müşrikleri ve Allah'a isyan edenleri örnek almak,

• İslam düşmanlarından beri olduğunu ve onlarla dost olmadığını ortaya koyamamak,

• İslam ümmetine ve Müslümanlara karşı sorumluluklarının bilincinde olmamak,

• Kötülüğü emreden nefse uymak ve onunla mücadele etmemek,

• Boş ve faydasız meclislerde kötü arkadaşlarla oturup kalkmak,

• Gaflet, ihmal ve Allah'ı zikretmeyi unutmak,

• Günahları ve masiyetleri işlemek, günah işlemeyi basit görmek,

• Fani dünyaya, onun fitnelerine, güzelliklerine ve gelip geçici, boş ve aldatıcı şeylerine bağlanmak, kendisini tamamen bunlara kaptırmak, mal, evlat ve şehvet gibi dünya lezzetlerinin peşinde koşmak,

• Âhiret yurdunu ihmal etmek ve âhiret için çalışmamak,

• İtaatlerde ve Allah'a yaklaştıracak amellerde kusur etmek, tembellik yapmak ve vakitlerini sâlih amellerle değerlendirmemek,

• Şeytanın peşinden gitmek. Çünkü şeytan müminin azılı bir düşmanıdır. Onun başını belaya sokmak için pusuda bekler. Onun en büyük gayesi ve düşüncesi müminlerin akîdelerini bozmak, kalplerindeki imanı sarsmak, tahrip etmek ve zayıflatmaktır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Ey iman edenler! Sakın şeytanın izinden gitmeyin. Her kim şeytanın peşinden giderse bilsin ki o kendisinden hep fena, çirkin ve meşru olmayan şeyleri yapmasını ister. Eğer Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Ancak Allah dilediğini temizleyip arındırır. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla işitir ve bilir."**[157]

Ey muvahhid kardeş bil ki, bir kul şeytanın şerrinden, adımlarından, tehlikelerinden ve vesveselerinden faydalı dualarla ve bereketli zikirlerle Allah'a sığınmadığı zaman şeytan onun imanını zayıflatır, azaltır; hatta bazen şeytana uyması ve Allah'ın korumasından uzak kalması ölçüsünde imanını tamamen kaybedebilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Rahman'ın gönderdiği Kur'an'ı göz ardı ederse, biz de ona bir şeytan musallat ederiz; artık o, ona arkadaş olur. Bu şeytanlar onları yoldan çıkarırlar, ama onlar kendilerinin hâlâ doğru yolda olduklarını sanırlar. Ta ki huzurumuza gelinceye kadar böyle devam eder. Huzurumuza çıktığında arkadaşına: "Keşke seninle aramız doğu ile batı arası kadar uzak olsaydı! Meğer sen ne kötü arkadaşmışsın!" der."[158]

157 Nur, 21.
158 Zuhruf, 36-38.

●● Bunların dışında da kulun imanını azaltıcı, onu Rabbinden uzaklaştırıcı ve -Allah korusun- O'nun buğzu ve şiddetli azabıyla karşı karşıya getirici başka sebepler de vardır.

Fayda: Allah teâlâ Meryem sûresinde bazı peygamberlerin siretlerini/hal ve hareketlerini, ortaya koydukları sarsılmaz imanlarını, halis tevhidlerini, Allah'a sadakatlerini, Allah'ın sınırlarına nasıl riayet ettiklerini, emirlerine uyup yasaklarından sakınmalarını, Allah'a davetlerini, insanlara iyiliği öğretmelerini, şirkten ve küfürden sakındırmalarını, sabırlarını, imtihandaki başarılarını, sâlih amellerini ve davet yolunda karşılaştıkları pek çok eza ve cefayı söz ettikten sonra, rızasına ve cennete nail olanları anlattı ve onlar hakkında şöyle buyurdu:

"İşte bunlar, Âdem neslinden, Nuh ile beraber gemide taşıdıklarımızın evlatlarından, İbrahim ve İsrail'in nesillerinden ve hidayete erdirip seçtiğimiz Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebilerdendir. Onlar Rahman'ın âyetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı."[159]

Allah teâlâ bundan sonra dini kaybeden, şehvetlere uyan ve imanı zedeleyen ve gideren şeyleri yapan kimselerin vasıflarını zikretti, onların sonlarının kıyâmet günü hüsran olacağını haber verdi. Sonra onlardan samimiyet ve ihlâsla tevbe edip sâlih ameller işleyenlere rızasını ve cenneti vaat etti.

Allah teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu:

"Onlardan sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki, namazı zayi ettiler, şehvetlerine uydular. Onlar kötülük bulacaklardır. Ancak tevbe eden, inanan ve iyi işler yapanlar, cennete girecekler ve hiç haksızlığa uğratılmayacaklardır. Rahman'ın kullarına gıyaben vaat ettiği Adn cennetleri(ne gireceklerdir). Şüphesiz O'nun vaadi yerine gelecektir. Orada boş söz değil, yalnız

---

159 Meryem, 58.

selâm işitirler. Orada sabah akşam rızıkları da hazırdır. İşte kullarımızdan, korunanlara vereceğimiz cennet budur."[160] [(*)]

"**Nefsini arındıran felaha erer. Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar.**"[161] [(**)]

Büyük sahabe Huzeyfe ibnu'l-Yeman *radıyallahu anh*'ın şöyle dediği rivâyet edildi:

"İnsanlar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hep hayrı sorarlardı. Ben ise bana bulaşmasından korktuğum için ona şerri sorardım…"[162]

---

160 Meryem, 59-63.

(*) İbn Kesîr –Allah rahmet eylesin- bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Allah teâlâ mutlu kişileri yani peygamberleri ve Allah'ın koyduğu sınırlara riayet ederek, emirleri ve farzları yerine getirip yasaklarından sakınarak onların yolundan gidenleri zikrettikten sonra şöyle dedi: **"Onlardan sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki, namazı zayi ettiler…"** Onlar diğer vacipleri terk etseler bile namazı terk etmekle daha çok ziyandadırlar. Çünkü namaz dinin direğidir ve kulun amellerinin en hayırlısıdır. Namazı terk ettikleri, dünya şehvetlerine ve lezzetlerine yöneldikleri, dünya hayatına razı oldukları ve onunla huzur buldukları zaman azgınlıklarının cezasını bulacaklar, yani kıyamet günü hüsrana uğrayacaklardır. **"Ancak tevbe eden, inanan ve iyi işler yapanlar…"** Yani namaza tekrar dönenler, şehvetlere uymaktan vazgeçenlerin tevbesini Allah kabul eder, sonlarını güzel eyler ve onları nimet cennetlerine varis kılar."

161 Şems, 9-10.

(**) Müfessirlerin imamı İbn Cerîr et-Taberî bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Nefsini arındıran, küfür ve masiyetlerden iyice temizleyen ve onu sâlih amellerle ıslah eden kimse kurtulmuştur… Nefsini günahlarla örten kaybetmiştir, istediğini ve aradığı yararı elde edememiştir. Yani masiyetler işlediği ve itaati terk ettiği için Allah'ın kendisini sıkıştırdığı, gizlediği ve hidayetten mahrum ettiği kimse ise ziyandadır."

162 Müslim, İmara, Fitne Zamanlarında ve Her Durumda Cemaatten Ayrılmamanın Vacipliği, İtaatin Dışına Çıkmanın ve Cemaatten Ayrılmanın Haramlığı.

İmanın Şubeleri

Bundan önceki bölümlerde geçen bilgilerden açıkça anladık ki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre imanın hakikati, inanç, söz ve ameldir. İtaatlerle artar, çünkü itaatlerin tamamı imandan kaynaklanır; günahlar ve masiyetlerle de azalır.

İmanın şubeleri, parçaları, mertebeleri ve farklı dereceleri vardır. Bazıları bazılarından üstündür. Bazılarının ecri ve sevabı bazılarınkinden daha fazladır.

İman sahiplerinin de ilimlerine ve amellerine göre birbirinden farklılıkları ve üstünlükleri vardır. Onlar ilimleri, kesin inançları, sadakatleri, ihlâsları, sevgileri, Allah'a itaatleri, sâlih amelleri, iyilik ve takvaları, Allah'ın emirlerine bağlılıkları ve yasaklarından sakınmaları ölçüsünde kemâle ererler ve dereceler kazanırlar.

İmanın şubelerinden çoğunu yerine getirenler azını yerine getirenlerden Allah katında daha üstündürler. İmanın şubelerinden en yükseğini yerine getiren en aşağısını yerine getirenden daha faziletlidir. Allah dilediği kimseleri derecelerle yükseltir. O her şeyi bilir, her şeyden haberdardır.

İman sahiplerinin Allah katında derece yönünden en üstün olanı azimet sahibi peygamberlerdir. *–Allah'ın salât ve selamı onların üzerine olsun.-* Peygamberlerden sonra en yüksek iman derecesi ihlâslı muvahhitlerindir. Bunlardan başka daha pekçok mertebeler ve dereceler vardır. Bunları ancak Allah bilir. Ebediyet cennetine girmede buna göre yarışırlar. Allah katındaki makamları ve dereceleri buna göredir. Allah teâlâ rahmetini dilediği kimselere tahsis eder. Allah, büyük lütuf sahibidir. Onun her şeye gücü yeter.

Allah teâlâ yüce kitabında imanın itikadî, kavlî, fiilî, açık ve gizli şubelerinin olduğuna işaret eden pek çok âyet zikretmiştir. Bu şubeleri yerine getirenleri övmüş, onları takva sahibi, sadık müminler diye isimlendirmiş, sonra onlara kurtuluşu, başarıyı ve cenneti müjdelemiştir. O şöyle buyurmaktadır:

"Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik değildir. Asıl iyilik, o(kimsenin iyiliği)dir ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitaba ve peygamberlere inandı; sevdiği malını yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilencilere ve boyunduruk altında bulunan(köle ve esir)**lere verdi; namazı kıldı, zekâtı verdi. Antlaşma yaptıkları zaman antlaşmalarını yerine getirenler; sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenler, işte doğru olanlar onlardır,** (Allah'ın azabından) **korunanlar da onlardır."**[163]

"Muhakkak ki müminler, mutluluk ve başarıya erdiler. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini günahlardan korurlar. Yalnız eşleri ve cariyeleri ile ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar. İşte vâris olanlar, ebedî kalacakları Firdevs cennetine vâris olanlar onlardır."[164]

"Gerçekten insan hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Başı derde düştü mü sızlanır durur. Ama servet sahibi olunca da pinti kesilir. Ancak namazlarını devamlı kılanlar böyle değildir. Onlar o kimselerdir ki mallarında isteyen ve yoksun olanların haklarını ayırırlar. Onlar hesap gününü tasdik ederler. Onlar Rab'le-

163 Bakara, 177.
164 Müminun, 1–11.

rinin cezasından korkarlar. Çünkü Rab'lerinin azabından kimse emin olamaz. Onlar edep yerlerini, eşleri ve cariyelerinden başkasından korurlar. Yalnız bunlarla münasebeti olanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçenler haddi aşmış, zulüm işlemiş olurlar. Onlar üzerlerine aldıkları emanetlere ve verdikleri sözlere riayet ederler. Onlar şahitliklerini dürüstçe ifa ederler. Onlar namazlarını ihtimamla korurlar."[165]

"O tevbe edenler, o ibadet edenler, o hamd edenler, Allah'ın rızası için sefer edenler, o rükû edenler, o secdeye kapananlar, iyilikleri yayanlar, kötülükleri önleyenler ve Allah'ın hudutlarını bekleyip koruyanlar yok mu? İşte o müminleri müjdele!"[166]

"İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlara da konak olarak Firdevs cennetleri hazırlandı."[167]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"İman yetmiş küsur veya altmış küsur*[168] *şubedir. En faziletlisi*[169] *la ilahe illallah sözüdür. En aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ imandan bir şubedir."*[170] [(*)]

---

165 Mearic, 19-34.

166 Tevbe, 112.

167 Kehf, 107

168 İlim adamlarının tercih ettiği "yetmiş küsur" şeklindeki rivayettir.

169 Bazı rivâyetlerde "en yükseği" veya en yücesi olarak gelmiştir.

170 Hadisi bu lafızlarla rivayet eden Müslimdir. Müslim, K. İman, Bab, İmanın Şubeleri En yükseği ve En Aşağısı. Buhârî, K.İman, Bab, Umuru'l-İman (Buhârî bu hadisi, ***"İman altmış küsur şubedir, hayâ imandandır"*** lafızlarıyla rivayet etmiştir. Ebu Dâvûd, K.Sünnet, Bab, Reddü'l-İrca. Tirmizi, K.İman, Bab, İstikmalü'l-İman. Nesai, K.İman, Bab, Zikru Şuabu'l-İman. Bunların hepsi hadisi Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir.

(*) "Küsur" diye tercüme ettiğimiz **"بضع"** kelimesi sayı olarak üçten dokuza kadar olan miktarı ifade eder. Bir görüşe göre de birden ona kadar olan miktarı ifade eder. Bak: *en-Nihaye, c.1/133.*

"Şube" kelimesi ise parça anlamına gelir. Fakat hadiste şube kelimesi ile kastedilen mana haslet veya bölümdür. Yani imanın da çeşitli hasletleri vardır, demektir. Bak: İbn Hacer, *Fethu'l-Bari c.1, s.72*. Daru's-Selam.

İmanın şubelerine dair çok sayıda âyet ve hadis vardır. Bunların hepsini –özellikle bu kitapta- zikretmek zordur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bütün emirler ve yasaklar ve dinin sağlam kaynaklarına dayanan bütün hükümleri imanın şubelerinden sayılır. Bunların en yükseği Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de belirttiği gibi la ilahe illallah sözüdür. En aşağısı ise eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. İster sözlü olsun ister fiili olsun, görünsün veya görünmesin bütün ameller imanın şubeleridir.

Büyük hadisçi âlim İbn Hacer el-Askalanî *rahimehullah* şöyle der:

"Bu şubeler kalbin amellerinden, dilin amellerinden ve bedenin amellerinden doğar ve kollara ayrılır."[171]

İbnu'l-Kayyım *rahimehullah* şöyle der:

"İman, çeşitli şubeleri olan bir asıl olunca ve her şubesi iman diye isimlendirilince namaz da imandan bir şubedir. Zekât, hac ve oruç da böyledir. Hayâ, tevekkül, Allah'tan korkmak ve O'na yönelmek gibi bâtıni ameller de imandan birer şubedir. Hatta bu şubeler yoldan gelip geçene zarar veren bir şeyi uzaklaştırmaya kadar ulaşır. Çünkü o dahi imanın şubelerinden bir şubedir. Kelimeyi şahadet şubesi gibi bunlardan öyleleri vardır ki onun zail olmasıyla iman zail olur/yok olur. Yoldan eziyet verici bir şeyin uzaklaştırılması gibi öyleleri vardır ki bunların zail olması imanın da zail olmasını gerektirmez. Bu ikisi arasında da birbirinden çok farklı şubeler vardır. Bunlardan bir kısmı şahadet şubesine dâhil olur ve ona yakındır. Bir kısmı da yoldan eziyet verici bir şeyi uzaklaştırma şubesine dâhil olur ve ona yakındır."[172]

Allah rahmet eylesin âlimler "İmanın Şubeleri" konusunda çok sayıda önemli eserler te'lif etmişler, bu şubelerin hepsini anlatmaya, belirlemeye ve onları Kitap'tan ve Sünnet'ten delilleriyle birlikte ihata etmeye çalışmışlardır.

---

171 Bak: *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî,* c.1,s.72.

172 Bak: *es-Salatu ve Hukmu Târikiha, Fasıl, fi'l-Hukmi Beyne'l-Ferikayni.*

Bu önemli kitapları ve müelliflerinin imanın şubelerini belirlerken gösterdikleri gayretleri kolayca okuyup inceleyebilmemiz için bu kitaplardan birinin konu başlıklarını nakletmemiz faydalı olacaktır.

Bu değerli kitaplardan birisi büyük hadisçi Hâfız Ebu Bekir el-Beyhakî'nin *"el-Cami' li Şuabi'l-İman"* isimli eseridir. Müellif kitabında konu başlıklarını tespit ederken ve imanın şubelerini sıraya koyarken büyük bir başarı göstermiştir. Bu şubeleri yetmiş yedi başlıkta toplamış, her bir başlıkta söylediklerini Kur'an ayetlerine ve Peygamber'in hadislerine dayandırmıştır. Buna ilaveten kalbi incelten şeyler, züht, nefis terbiyesi ve tezkiyesi, tutum ve davranışlar gibi çeşitli konularda çok faydalı şeyler söylemiş, rivâyetler ve nakiller yapmıştır.

Beyhakî, bu büyük kitabında imanın şubelerini yetmiş yedi şubeye ayırmıştır. Ben bazı kısaltmalar ve basit tasarruflarla bunları nakledeceğim. Bu konu başlıkları şunlardır:

1- Allah'a iman.

2- Allah'ın elçilerine iman.

3- Meleklere iman.

4- Kur'an'a ve ondan önce inen bütün kitaplara iman.

5- Kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman.

6- Âhiret gününe iman.

7- Öldükten sonra tekrar dirilmeye iman.

8- İnsanların yeniden dirildikten sonra kabirlerinden çıkıp mahşer yerinde toplanacaklarına iman.

9- Müminlerin âhiretteki yurdunun cennet, kâfirlerin yurdunun da cehennem olduğuna iman.

10- Allah'ı sevmenin vacipliğine iman.

11- Allah'tan korkmanın vacipliğine iman.

12- Allah’tan ümit etmenin vacipliğine iman.

13- Allah’a tevekkül etmenin vacipliğine iman.

14- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’i sevmenin vacipliğine iman.

15- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e saygı göstermenin vacipliğine iman.

16- Kişinin küfre düşmektense ateşe atılmaya razı olacak kadar dinine düşkün olması.

17- İlim öğrenmek.

18- İlmi yaymak.

19- Yüce Kur’an’ı öğrenmek, öğretmek, hadlerini ve hükümlerini korumak, helalini haramını bilmek, Kur’an ehline ve hafızlarına saygı göstermek suretiyle Kur’an’a saygı göstermek.

20- Temizlik.

21- Namaz.

22- Zekât.

23- Oruç.

24- Hac.

25- İtikâf.

26- Allah yolunda cihâd.

27- Allah yolunda cihâd için hazırlık yapmak.

28- Düşman karşısında sağlam durmak, savaş meydanından kaçmamak.

29- Ganimetin beşte birini devlete ve ganimet memurlarına teslim etmek.

30- Allah’a yaklaşmak için köle azat etmek.

31- İşlediği suçlar için kefaret ödemek.

32- Anlaşmalara bağlı kalmak.

33- Allah'ın nimetlerini saymak ve bunların şükrünü eda etmek.

34- Dili gereksiz konuşmalardan korumak.

35- Emanetler ve onları ehline vermenin vacipliği.

36- Adam öldürmenin ve cinayet işlemenin haramlığı.

37- Zinanın haramlığı ve iffetli kalmanın vacipliği.

38- Haram mala el sürmemek.

39- Helal olmayan yiyecek ve içeceklerden sakınmak.

40- Giyecekler, süsler, kaplar ve bunlardan mekruh olanlar.

41- Şeraite aykırı oyun ve eğlencelerin haramlığı.

42- Harcamalarda iktisatlı olmak ve haksız yere başkasının malını yemenin haramlığı.

43- Kin, haset ve benzeri şeyleri terk etmek.

44- İnsanların ırz ve namuslarının saygınlığı ve onlar hakkında dedikodu yapmanın haramlığı.

45- İhlâslı olmak ve riyayı terk etmek.

46- İyilik yapınca sevinmek, kötülük yapınca üzülmek.

47- Bütün kötülükleri tevbe ile tedavi etmek.

48- Kurban kesmek.

49- Yöneticiye itaat etmek.

50- Cemaatten ayrılmamak.

51- İnsanlar arasında adaletle hükmetmek.

52- İyiliği emredip kötülükten sakındırmak.

53- İyilik ve takvada yardımlaşmak.

54- Hayâ.

55- Anaya babaya iyilik etmek.

56- Akraba ile ilişkiyi koparmamak.

57- Güzel ahlak.

58- Kölelere/emri altında çalışanlara iyi davranmak.

59- Efendilerin kölelere hakkını vermesi.

60- Çocukların ve ailenin hakları.

61- Müslümanların birbirlerine yaklaşmaları, dostlukları, selamı aralarında yaymaları ve musafaha etmeleri.

62- Selama karşılık vermek.

63- Hastaları ziyaret etmek.

64- Ehli kıbleden ölenlere dua etmek.

65- Aksırıp da elhamdülillah diyenlere Allah sana merhamet etsin diye dua etmek.

66- Kâfirlerden bozgunculardan uzak durmak, onlara sert davranmak ve onlarla ilişkiyi kesmek.

67- Komşuya ikram etmek.

68- Misafire ikram etmek.

69- Kusur işleyenlerin kusurlarını örtmek.

70- Musibetlere ve nefsin zevk ve arzularına sabretmek.

71- Zühd ve kısa emel.

72- Eşini kıskanmak ve deyyusluğu terk etmek.

73- Boş şeylerden yüz çevirmek.

74- Cömertlik ve eli açık olmak.

75- Küçüklere merhamet, büyüklere saygı göstermek.

76- İki kişinin arasını düzeltmek.

77- Bir adamın kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemesi, kendisi için nefret ettiği şeyden kardeşi için de nefret etmesi.

• İşte bunlar âlimlerin toplamaya ve açıklamaya çalıştıkları imanın şubeleridir. Bu şubelerde İslam tam olarak bir araya getirilmiştir. Dünya ve âhiretin bütün iyiliklerine sahip olabilmemiz için bizim bunları öğrenmemiz ve bunlarla amel etmemiz gerekir.

Büyük hadisçi İbn Hıbban *rahimehullah* şöyle der:

"Bir süredir hayır ve iyiliğin anlamını araştırmaktayım. Bizim görüşümüze göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* faydası olmayan hiçbir şey söylememiştir ve onun sünnetleri içinde de manası olmayan hiçbir şey yoktur. İman kapsamı içine giren itaatleri saymaya başladım. Bir de gördüm ki bunların sayısı çok fazladır. Sonra sünnetlere müracaat ettim ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in iman kapsamına dâhil ettiği itaatleri saydım, bunların da yetmiş küsurdan az olduğunu gördüm. Sonra Rabbimin iki kapak arasındaki kelamına müracaat ettim. Âyet âyet düşünerek okudum. Allah teâlâ'nın iman kapsamına dâhil ettiği bütün itaatleri saydım. Bunların da yetmiş küsurdan eksik olduğunu gördüm. Kur'an'da geçenlerle Sünnet'te geçenleri birleştirdim. Tekrar edilenleri çıkardım. Sonunda gördüm ki Allah'ın kitabında iman kapsamına dâhil ettiği şeylerle, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinde iman kapsamına dâhil ettiği şeylerin tamamı –mükerrerler çıkınca- yetmiş dokuz tanedir. Bundan fazla da değil, eksik de değildir. Sonunda anladım ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söz konusu haberde kast ettiği şey, Kitap'ta ve Sünnet'te imanın yetmiş küsur şube olduğudur."[173]

173 Bak: *el-İhsan fi Takribi Sahihi'bni Hıbban*, c.1, s.387, K. İman, B. Zikru Beyani Bienne'l-İman Eczaün ve Şuabun.

İmanın Mertebeleri

Yukarıdaki bilgilerden öğrendik ki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman, inanmak, söylemek ve amel etmektir. İtaatlerle artar, masiyetlerle azalır. İman edenler de bilgileri ve amelleri ölçüsünde imanlarında farklı farklıdırlar.

İman şubelerden ve parçalardan oluşur. Bunlar mertebeler ve derecelerdir. İmanın en yüksek sınırı sahibini sıddikler derecesine ulaştıran imandır. En alt sınırı ise ihlal edenin imanını gideren sınırdır.

- İman, itaatlerle ve sâlih amellerle Allah'ın dilediği kadar artar. Hatta sahibini veliler, salihler, şehitler ve sıddıklar derecesine kadar ulaştırır. Onu nimet cennetlerinde Illiyyin'e kadar yükseltir. Bu metrebeye "İmanın Hakikati" ismi verilir.

- İman masiyetlerle eksilir, fakat yine de sahibini cehennemden çıkaracak asıl iman kalır. Orada ebedi kalmaz. Ona Müslüman denilir, mutlak manada mümin denilmez, kayıtlı olarak söylemek gerekir. Mesela imanı eksik mümin denir veya büyük günah işlemişse fasık mümin denir. Öte yandan iman vasfından tamamen de soyutlanamaz. Gerçek mümin değil, sadık mümin değil, denilir. Bu, imanın en alt mertebesidir.

Bu mertebeye İslam veya imanın aslı denilir. Bu mertebe ancak şu üç şeyle birlikte gerçekleşir:

Birincisi: Şehadet kelimelerini söylemektir.

İkincisi: Kalbin sözüdür. Kalbin sözü demek, şahadet kelimelerini bilmek ve onların manalarını tasdik etmek peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haber verdiği her şeyin ve Allah'tan getirdiği emirlerin doğru olduğunu tasdik etmek demektir.

Üçüncüsü: Kalbin amelidir. Kalbin ameli ise, tevhidi kabul etmek, şirkten uzak durmak, Allah'ı, Peygamberini ve dinini sevmek, Allah'a ve Peygamberine itaat etmek demektir.

Bunların her üçünü birden yerine getirmeyen bir kul, imanın aslını gerçekleştirmiş olamaz/iman etmiş sayılmaz. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Hayır, hayır! Rabbin hakkı için, onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar."[174]

Çünkü Allah teâlâ yüce kitabında, kendi şeriatı dışında başka bir hükmü kendilerine hakem tayin edenleri münafık olarak isimlendirmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Şunları görmedin mi, kendilerinin, sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını sanıyorlar da hakem olarak tâğuta başvurmak istiyorlar! Oysa kendilerine onu inkâr etmeleri emredilmişti. Şeytan da onları iyice saptırmak istiyor. Kendilerine: "Allah'ın indirdiğine ve Rasûle gelin!" denince, o ikiyüzlülerin, senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün."[175]

Kul imanın aslını yerine getirdiği zaman Allah'ın emirlerine itaat ederek, haramlarından sakınarak onun sonrasını da tamamlamakla mükelleftir.

Çünkü Allah teâlâ bir kulun Müslümanlığının sıhhatli olması hakkında şöyle buyurdu:

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse, dinde sizin kardeşlerinizdirler. Biz, bilen bir kavme âyetleri böyle uzun uzun açıklıyoruz."[176]

174 Nisa, 65.
175 Nisa, 60-61.
176 Tevbe, 11.

• Aynı şekilde iman –Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre- azala azala öyle bir hale gelir ki sahibini büyük bir tehlikenin eşiğine getirir. Hatta muhalefetinin miktarı ve günahta ısrarı müslümanı kendisini imandan çıkaracak şeyleri işlemeye götürür, böylece de imanı, tamamen gidebilir. Kıyâmet günü Allah'ın huzuruna imandan yana tamamen eli boş olarak ve kendisine fayda verecek hiçbir şeye sahip olmayarak gelir.

O halde imanın öyle bir alt sınırı var ki, bunu ihlal eden kimsenin imanı gider ve Allah korusun sahibi ebedî cehennemlik olmaktan kurtulamaz.

• Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre imanın mertebeleri, dereceleri ve menzilleri vardır. Müminler imanlarının mertebelerinde farklı farklıdırlar. Onlardan kimisi imanın aslı mertebesindedir, kimisi onun hakikatleriyle amel eder, imanını tamamlar ve imanın vacip veya müstehap derecelerine ulaşır. Bunlar "imanın hakikati" mertebesindedir.

Ehl-i Sünnet'e göre imanın mertebeleri şunlardır:

Birinci Mertebe: "İmanın Aslı" Mertebesi:

Buna "mücmel iman" (:icmali iman) veya "mutlak iman" da denilir.

İmanın bu mertebesi daha da eksilmeyi kabul etmez. Çünkü bu, İslam'ın sınırıdır. İman ile küfür arasındaki ayırt edici noktadır.

Bu tür bir iman, iman ve İslam dairesine giren herkes için vaciptir. Sıhhatinin şartıdır. Şer'î hükümler bununla sabit olur. Çünkü iman ismi ve hükmü ona dâhil olan herkesi -onların imanı kemâl derecesinde olmasa bile- kapsamı içine alır. Fakat onunla beraber ondan daha da aşağı bir sınır vardır ki, o sınırda olana da Müslüman demek sahihtir/doğrudur.

Büyük günah işleyen kimse bu mananın içine girer, yani bu

sınırdadır. İman ismini ve imanın içinde olma olgusunu bu sınırda olmak (:yani büyük günah işlemek) ortadan kaldırmaz. Ancak imanın hakikatini ve vacip olan kemâlini (:olgun mümin vasfını) ortadan kaldırır. Büyük günah işlemek imanın aslını kişiden çekip almaz. Fakat ona mutlak olarak tam bir iman vasfı da verilemez.

Bu iman, tasdikle, icmalî (:toptan, genel) bir bağlılıkla; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde Allah'ı birlemekle; ibadete sadece O'nu lâyık görmekle; emirlerine ve yasaklarına uymakla ve Peygamberine tabi olmakla gerçekleşir.

Bu mertebede olmak için imanı tam olarak bilmek şart değildir. Kul bunların hepsi ile amel ettiği zaman kendisini küfürden kurtaracak imanın aslını gerçekleştirmiş olur. Âhirette de ebedi cehennemde kalmaktan kurtulur. Bazı vaciplerde kusurlu olsa bile veya haramlara dalsa bile bu iman üzere ölür ve bu imanı bir söz veya bir amel veya itikad ile bozmamış ise sonunda varacağı yer cennettir. Fakat onlardan bazıları daha başında Allah'ın rahmeti ve bağışlamasıyla cennete girer, bazıları şefaatle ve başka bir sebeple cennete girer. Bazıları da Allah korusun cehennemde bir müddet azap gördükten sonra cennete girer.

Bu mertebenin sahibi İslam dairesinin ve sınırlı imanın (:mukayyet imanın) içindedir. Kalplerinde imanın hakikati tam olarak nüfuz etmeyen kimselerden sâlih ameller işleyen Müslümanlar da bu mertebededirler. Aynı şekilde genel olarak büyük günah işleyenler de buna dâhildir. Bu mertebenin sahipleri noksan imanlı mümin veya fasık ya da asi gibi isimlerle isimlendirilirler.[177]

177 Şeyhulislam İbn Teymiye *rahimehullah* şöyle der: "İnsanların geneli küfürden sonra Müslüman oldukları, İslam üzere doğdukları ve İslam'ın hükümlerine bağlanıp Allah ve Rasûlüne itaat ettikleri zaman müslümandırlar, icmalî imanın sahibidirler fakat onların kalplerine imanın hakikatinin girmesi Allah bunu kendilerine nasip ederse ancak yavaş yavaş gerçekleşir. Yoksa onların pek çoğu kesin inanca ve cihâd bilincine ulaşamazlar. İnsanlar şüpheye düştükleri zaman onlar da şüpheye düşerler, cihâd etmeleri emredildiği zaman cihâda

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçekten büyük bir günah işlemiştir."[178]

Bunlar her ne kadar Müslümanlardan sayılsalar da zulüm ve masiyetlerinden dolayı tevbe etmezlerse, dinin istediği şekilde imanlarını söylemezlerse büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar. Çünkü zulüm ve günahları sebebiyle cin ve insan şeytanlarının tasallutuna maruz kalabilirler. Şehvetleri ve şüpheleri onları küfre veya nifaka sürükleyebilir. Dünya ve âhirette cezalarla da karşılaşabilirler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Öyleyse Peygamberin emrine aykırı hareket edenler başlarına dünyada bir bela gelmesinden yahut âhirette gayet

katılmazlar. Kâfir değildirler, münafık da değildirler. Onların kalplerindeki şüpheyi kaldıracak bir kalp bilgisi ve marifet yoktur. Mal ve evlat sevgisinden öne geçirecekleri kuvvetli bir Allah ve Peygamber sevgisi de onlarda mevcut değildir. Onlar herhangi bir mihnetle/işkence ile karşılaşmadan ölürlerse, kendilerini şüpheye düşürecek şeylere müptela olsalar bile cennete girerler. Allah kendilerine bu şüphelerden kurtulmayı nasip ederse ne ala, yoksa şüphecilerden olurlar ve bir tür münafıklığa intikal ederler…" İbn Teymiyye daha sonra bunlar hakkında şunları söyler, "Onlar eğer mihnete ve münafıklığa düşmeden ölürlerse sevap alacakları bir İslam üzere ölürler. Fakat –cihâd gibi sıkıntılarla- imtihan edilip de imanlarında sebat eden gerçek müminlerden değildirler; mihnetle imandan çıkan gerçek münafık da değildirler. Zamanımızdaki Müslümanların çoğu veya çoğunluğu böyledir. Ehl-i imanı zillete ve perişanlığa düşüren mihnetlerle/sıkıntılarla imtihan edildikleri zaman bunların çoğunun veya çoğunluğunun imanları azalır. Düşman galip geldiği zaman bunlardan bazıları dinden çıkar. Bunda bir takım ibretler olduğunu biz de gördük, başkaları da gördü. Barış ve esenliğin egemen olduğu durumlarda veya Müslümanların düşmanlarına galip geldiği durumlarda onlar müslümandırlar; açıkta da gizlide de Peygamber'e iman ederler fakat bu imanları mihnet ve sıkıntılarla sebat bulmamıştır, sağlamlaşmamıştır. Bu sebeple bunların pek çoğu farzları terk ederler, haramları irtikâp ederler." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.271-281.

178 Nisa, 48.

acı bir azap gelmesinden korkup çekinsinler."[179]

"De ki: "O, sizin üzerinize üstünüzden yahut ayaklarınızın altından bir azap göndermeğe, ya da sizi grup grup birbirinize düşürüp kiminize kiminizin hıncını tattırmağa kadirdir." Bak, anlasınlar diye âyetleri nasıl açıklıyoruz?!"[180]

İkinci Mertebe: "Vacip İman" Mertebesi:

Bu mertebeye "mufassal iman" veya "iman-ı mutlak" ya da "imanın hakikati" mertebesi de denilir.

Bu mertebe "imanın aslı" mertebesinden sonra gelir. Bu mertebede bulunanlar vacip imanın gereğini hakkıyla yerine getirenlerdir. Bunlar vacipleri eda ederler, büyük günahlardan ve kötülüklerden sakınırlar, dinin bütün ayrıntılı hükümlerini tasdik ederler, güçleri yettiğince gizlide ve açıkta onlarla amel ederler ve bağlı kalırlar. Bilgileri ve amelleri arttıkça imanları da artar. Basiretli ve bilinçli bir şekilde Allah'a ibadet ederler. Kalpleri şirkten ve şüpheden, şüphe ve şehvet hastalıklarından kurtulmuştur.

Günahlarda da ısrar etmekten kurtulmuşlardır. Devamlı Allah'a itaat ederler ve bağışlanma dilerler. Bazı küçük günahları işledikleri zaman, farzları eda etmeleri ve büyük günahlardan sakınmaları bunlara kefaret olur. Fakat küçük günahlardan sakınan kimselerin imanı bu günahlara düşen kimselerin imanından daha mükemmeldir.

Bunlar dünyada Allah'ın koruması, yardımı, gözetimi ve rahmeti altındadırlar. Bu onların günahlardan arınmaları, sabır ve imanı kanıtlamaları, iyiliklerinin artması, derecelerinin yükselmesi ve günahlarına kefaret olması için bazı musibetlerle ve hoşa gitmeyen şeylerle karşılaşmalarına mani değildir.

---

179 Nur, 63.

180 Enam, 65.

Âhirette Allah onlara rahmetiyle muamele eder, kıyâmetin en büyük korkudan onları güvende kılar ve onları doğrudan cennete sokar. Çünkü Allah teâlâ onlara cehennemi haram kılmıştır. Bu, onların dünya da işledikleri günahlara kefaret olması için ölüm esnasında veya kabirde veya haşirde bir takım sıkıntılarla ve hoşa gitmeyen şeylerle karşılaşmalarına mani değildir.

Bu mertebenin sahipleri hem dünyada hem de âhirette esenlik, güvenlik, kurtuluş ve başarıya nail olmuşlardır. Allah teâlâ bunlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler yok mu, işte onların üzerine melekler inip: "Hiç endişe etmeyin, hiç üzülmeyin ve size vaat edilen cennetle sevinin!" derler. Dünya hayatında da, âhirette de biz sizin dostunuzuz. Orada sizin canınızın çektiği her şey gafur ve rahîm'den (affı, merhamet ve ihsanı bol olan Allah tarafından) bir ikram olarak sizindir. Hem orada siz bütün istediklerinize kavuşacaksınız. Allah yoluna çağıran, makbul ve güzel işler işleyen ve "Ben Müslümanlardanım" diyen kimseden daha güzel söz söyleyen kim olabilir?"[181]

Bunlar Allah teâlâ'nın kendileri hakkında şöyle buyurduğu sâlih müminlerdendirler:

"İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık vardır."[182]

"Müminler onlardır ki Allah'a ve Elçisine iman ettiler, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. İşte (iman sözlerinde) **doğru olanlar onlardır."**[183]

181 Fussilet, 30-33.
182 Enfal, 2-4.
183 Hucurat, 15.

Üçüncü Mertebe: Kâmil İman Mertebesi:

Buna “müstehap iman” mertebesi de denilir.

Bu mertebe “vacip iman” mertebesinden sonra gelir.

Nafilelerle ve müstehaplarla olgunlaştığı için buna “kâmil iman” mertebesi denilmiştir.

Bu “ihsan” mertebesidir. Bu mertebe Allah’a yakın olanların, Allah’a O’nu görür gibi ibadet edenlerin, ihlâs ve takva sahibi iyi insanların, Allah’ın kullarının, Rahman’ın kullarının ve iyiliklerde yarışanların derecesidir. Bunlar peygamberler, sıddikler, şehitler, Allah dostları ve salihlerdir.

- Bunlar mukarreplerdir (:Allah’a yakın olan kimselerdir). İyilik yaparak, vacipler, müstehaplar ve menduplar cinsinden Allah’a yaklaştırıcı itaatleri yapmaya çalışarak, bunları hiç bırakmayarak, iyiliklerde yarışarak ve Allah’ın verdiği imkânlar ölçüsünde kötülüklerden ve şüpheli şeylerden sakınarak Allah’a yaklaşırlar.

- Bunlar İslam ve iman mertebelerini tamamlayıp ihsan mertebesine yükselen muhsinlerdir. Bunlar sanki Allah’ı görüyormuş gibi ibadet ederler. Her ne kadar Allah’ı görmeseler de Allah’ın kendilerini gördüğünü hissederler.

Allah’a tam bir samimiyet, doğruluk, tevazu, itaat ve yöneliş içinde ibadet ederler. Kendilerini iman mertebelerinin en yükseğine çıkaran tasdik ve kesin inanç gücüne sahiptirler. Rahmanın dostluğundan en büyük payı onlar alırlar ve nimet cennetlerinde derecelerin en yükseğine nail olurlar.

- Bunlar Allah’ın gerçek kullarıdırlar, Rahmanın kullarıdırlar. Kalpleri tam bir tevazu ve yönelişle Allah’a bağlıdır. Kalpleri Allah’a itaatle huzur bulur. Gönülleri Allah’la ünsiyet içindedir. Dilleri tevazu ile Allah’ı zikreder. Organları Onun dininin hükümlerine boyun eğer. Allah’ı çok severler. Öyle ki Allah’ı ve Peygamber’ini kendi canlarından, mallarından ve çoluk çocuklarından daha çok severler.

• Bunlar kelime-i tevhidin her iki bölümünü de gerçekleştiren Allah'a ihlâsla bağlı kullardır. Bu bölümlerden biri:

❖ "Allah'tan başka hak ilah olmadığına şahitlik etmektir". Bu şahitlik, halis tevhid ile gerçekleştirilir. Onların gizli ve açık bütün amelleri, sevgileri, nefretleri, vermeleri ve engellemeleri ve buna benzer amelleri Allah içindir. Kelime-i tevhidin ikinci bölümü:

❖ "Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmektir". Bu şahitlik ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği şeriate tam bir bağlılıkla gerçekleşir. Onların bütün amelleri ve ibadetleri onun sünnetine ve yoluna uygundur.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: "Benim namazım, her türlü ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hep Rabbulalemîn olan Allah'a aittir. Eşi ortağı yoktur O'nun. Bana verilen emir budur. O'na ilk teslim olan da benim."[184]

• Bunlar sadık müminlerdir. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrıyla şerriyle kaderin Allah'tan olduğuna gerçek bir bilgiyle inanarak imanlarını kökleştirmişlerdir. Onların en belirgin vasıfları Allah'ı, O'nun birliğini, ilahlığı ve ibadete ancak Onun lâyık olduğunu çok iyi bilmeleri, varlık âlemindeki âyetleri ve peygamberine indirdiği âyetleri düşünürken Onun sıfatlarının anlamlarını kendi kalplerinde hissetmeleridir.

• Bu yüce sıfatların hepsi bu mertebede olanlara imanın tadını gerçekten ve hakkıyla tattırır, sonra onları canlarıyla mallarıyla Allah yolunda cihâda veya cihâd hazırlığına, ilme, davete, Müslümanlara nasihate, iyiliği emredip, kötülükten sakındırmaya ve Allah'ın sevip razı olduğu diğer sâlih amellere sevk eder.

Bu mertebede bulunanlar, peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle ve salihlerle arkadaşlık ettikleri için çok yüce mertebelere ve

184 Enam, 162-163.

makamlara da ulaşırlar. Onlar ne güzel arkadaştırlar.

❖ Onlar dünyada inanç, söz ve amel yönünden Allah'ın ihlâslı kullarıdırlar. Âhirette ise en yüksek Firdevs cennetinde o kudret sahibi hükümdarın huzurunda dürüstlük meclislerindedirler.

• Bunlar Allah'ın velileri ve dostlarıdır. Allah'ın özel denetimi ve gözetimi altındadırlar. Onun has ve seçilmiş kullarıdırlar. Allah teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu:

"İyi bilesiniz ki Allah'ın velilerine korku yoktur, onlar üzüntüye de uğramazlar. Veliler o kimselerdir ki O'na iman edip, emirlerine aykırı hareketlerden sakınırlar."[185]

■ İşte Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre imanın mertebeleri bunlardır. Bu mertebeler Kur'an ve Sünnet'in âlimler tarafından incelenmesi sonucu belirlenmiştir. Allah onlara rahmetiyle muamele etsin.

Bu mertebelerin sahipleri ilimleri, amelleri ve ihlâslarındaki farklılıkları ölçüsünde dünyada ve âhirette Allah katında birbirlerinden farklıdırlar. Bu farklılıklarına göre ebedilik cennetinde en yüksek derecelere ve ebedi nimetlere nail olacaklardır.

Allah teâlâ bu mertebeler hakkında yüce Kitabında şöyle buyurmaktadır:

"Sonra Biz, kitabı seçtiğimiz kullarımıza miras verdik. Onlardan kimi nefsine zulmeder. Kimi mutedildir, orta yolu tutar. Kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçer. İşte büyük lütuf budur. (Onların mükâfatları) **Adn cennetleridir. Oraya girerler, orada altın bilezikler, incilerle süslenirler, elbiseleri de ipektendir."**[186]

185 Yunus, 62-63.
186 Fatır, 32-33.

❖ Hayırlarda öne geçen/yarışan:

Bu, sanki Allah'ı görüyormuş gibi ibadet eden ihsan mertebesindeki kuldur. Vacipleri, müstehapları ve mendupları yapar, haramları terk eder, mekruhlardan sakınır, mahzurlu ve şüpheli şeylerden uzak durur, şehevi arzularına uymaz.

O, Allah'ın velisidir ve dostudur. Onun has ve seçilmiş kuludur.

O, kâmil ve müstehap iman sahibidir.

❖ Orta Yolu Tutan (:Muktesit):

Sünnetleri, mendupları ve müstehapları yapmasa da bazı yasaklardan ve mekruhlardan sakınmasa da vacipleri yapmakla ve yasaklardan sakınmakla yetinen kimsedir.

Bu, "vacip iman" sahibidir.

❖ Kendine Zulmeden:

Bazı vacipleri ve farzları terk eden veya büyük küfür ve büyük şirk derecesine ulaşmayan bazı haramları, masiyetleri ve günahları işleyen kimsedir.

Bu "icmalî iman" sahibidir.

Bu ümmetin büyük âlimi İbn Abbas *radıyallahu anhumâ* şöyle der:

"Hayırlarda yarışan, hesaba çekilmeksizin cennete girer. Ortada giden Allah'ın rahmetiyle cennete girer. Kendisine zulmeden ve Araf'ta olanlar ise Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şefaatiyle cennete girer."[187]

İbn Kesîr *rahimehullah* bu âyetin tefsirinde şunları söyler:

"Allah teâlâ buyuruyor ki: Kendisinden önceki kitapları tasdik

---

187 Bak: *Tefsiru İbn Kesîr*, Fatır suresi, âyet, 32.

eden yüce kitaba uyanları seçkin kullarımızdan kıldık ki işte bu İslâm ümmetidir. Âyet-i kerîme bu ümmeti üç ayrı kısma ayırmaktadır:

Bir kısmı için: **"Onlardan kimi nefsine zulmeder"** buyurdu. Bunlar bazı farzları ihmal ederek bazı yasakları işlemektedirler.

"Kimi mutedildir, orta yolu tutar." Bunlar vacipleri eda eder, haramları terk ederler. Ancak bazen bazı müstehapları terk edebilirler ve bazı mekruhları da yapabilirler.

"Kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçer." Bunlar vacipleri müstehapları yaparlar, haramları, mekruhları ve bazı mubahları terk ederler.

Ali b. Ebî Talha, İbn Abbas'ın: **"Sonra Biz, kitabı seçtiğimiz kullarımıza miras verdik"** âyeti hakkında şöyle dediğini aktarmıştır:

"Bunlar Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmetidir. Allah teâlâ indirmiş olduğu her kitaba onları varis kıldı. Bu ümmetin zalimi affedilir, orta yolda gideni kolay bir hesapla hesaba çekilir, hayırlarda öne geçen ise hesaba çekilmeden cennete girer."

EHLİSÜNNET VE'L-CEMAAT ÂLİMLERİNİN İMANIN MÜSEMMASI

(İMANIN KAPSAMI)

KONUSUNDAKİ SÖZLERİ

İmanın Kapsamı Konusunda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamlarının Sözleri

Önceki ve sonraki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları imanın itikat, söz ve amel olduğunda görüş birliği içindedirler.

İman, kalbin ve dilin sözü, kalbin ve organların amelidir.

Bu iman, itaatle, çok ve devamlı ibadetle artar; masiyet ve gafletle ve itaatteki kusurlarla azalır.

İlim adamlarının çoğu bunun üzerinde icma olduğunu söylemişlerdir. Hatta bu görüş, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in belirleyici niteliklerindendir ve onlarla bid'atçiler ve heva ehli arasındaki ayırt edici özelliklerdendir.

Onların bu konudaki sözleri gerçekten çoktur. Bunları bu kitapta saymak mümkün değildir. Fakat biz burada bunların hepsini değil de örnek olarak bir kısmını zikredeceğiz. Çünkü bunların tamamı bu kitabın alamayacağı kadar çoktur, ciltler dolusudur.

Önce sahabenin sözlerinden başlayalım. Sonra tabiin ve tebe-i tabiinin sözleriyle devam ederiz. Sonra onlardan sonraki âlimlerden nakiller yaparız. Sahabe ve tabiinin dışındakileri vefat tarihlerine göre sıraladık. Sahabeye gelince onların en meşhurlarına göre sıralayacağız:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Âlimlerinin İmanın Müsemması Konusundaki Sözleri:

1- Müminlerin Emiri Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* arkadaşlarına: "Geliniz, imanımızı artıralım" der. Bunun üzerine Allah'ı zikrederlerdi."[188]

2- Müminlerin Emiri Ali b. Ebî Talib *radıyallahu anh* şöyle der: "Vücutta baş hangi konumdaysa sabır da imanda aynı konumdadır. Sabrı olmayanın imanı da olmaz."[189]

3- Abdullah b. Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der: "Allah'ım! İmanımızı, yakinimizi ve fıkhımızı artır."[190]

4- Abdullah b. Ravaha *radıyallahu anh* şöyle der:

"Geliniz bir saat iman edelim; geliniz Allah'ı zikredelim ve imanımızı artıralım; geliniz Allah'a itaat ederek O'nu analım. Umulur ki Allah da bizi mağfireti ile anar."[191]

5- Muaz b. Cebel *radıyallahu anh* şöyle der: "Bizimle otur, bir saat iman edelim. –Yani aziz ve celil olan Allah'ı zikredelim.-"[192]

6- Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle der:

"İman temiz ve paktır. Her kim zina ederse iman ondan ayrılır. O kimse nefsini ayıplar ve kendine dönerse iman da ona geri döner."[193]

7- Abdullah b. Abbas, Ebu Hureyre ve Ebu'd-Derda *–Allah hepsinden razı olsun-* "İman artar ve eksilir."[194] Derlerdi.

---

188 Hallal, *es-Sunne*, 5/39 (1122); el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1012 (1700); İbn Batta, *el-İbâne*, 2/846 (1134).

189 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/924 (1569); İbn Ebî Şeybe, *el-İman*, s.48 (130).

190 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1013 (1704).

191 İbn Ebî Şeybe, *el-İman*, s.43 (116).

192 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1014 (1706).

193 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/596 (228), Tahkik, Abdullah ed-Demici, Daru'l-Vatan.

194 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1016 (1709,1711,1712).

8- Ammar b. Yasir *radıyallahu anh* şöyle der:

“Üç şey vardır ki, bunları kendisinde toplayan kimse imanı da toplamış olur: Nefsine adaletli davranmak, herkese selam vermek, yokluk zamanlarında infak etmek.”[195]

9- Cundub b. Abdillah el-Becelî *radıyallahu anh* şöyle der:

“Biz yiğit delikanlılar olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber bulunuyorduk. Kur'an'ı öğrenmeden önce imanı öğrendik. Sonra Kur'an'ı öğrendik ve onunla imanımızı artırdık.”[196]

10- Umeyr b. Habib el-Hutamî *radıyallahu anh* şöyle der:

“İman artar ve eksilir. Denildi ki: Onun artması ve eksilmesi nedir? Dedi ki: Allah'ı zikrettiğimiz ve O'na hamd ettiğimiz ve tesbih ettiğimiz zaman bu, imanın artmasıdır. Gaflet ettiğimiz ve unuttuğumuz zaman bu, imanın azalmasıdır.”[197]

11- Ukbe b. Amir el-Cuhenî *radıyallahu anh* şöyle der: “Kişi, bir kadının kendi elbisesine büründüğü gibi, imana bürünür.”[198]

12- Tabiin fıkıhçısı âlim hafız Ebu Şibl Alkame b. Kays en-Nehaî *-Allah rahmet eylesin-* arkadaşlarına şöyle der: “Bizi izleyin, imanımız artsın. –Yani dindeki bilgimiz artsın.-”[199]

13- Büyük tabii Urve ibnu'z-Zubeyr *rahimehullah* şöyle der: “Bir kimsenin güvenilirliği ancak imanı azaldığı zaman azalır.”[200]

14- Adil halife Ömer b. Abdulaziz *rahimehullah* şöyle der:

“İmanın farzları, hükümleri, sınırları ve sünnetleri vardır. Kim bunları tam olarak yerine getirirse imanı kemâle ulaşır. Kim bunları tam olarak yapmazsa imanı da eksik olur.”[201]

---

195 Buhârî, K. İman, B. Selamı Yaymak, İmandandır.
196 İbn Mace, Mukaddime, K. Sünnet, B. İman, (61). Bak: *Sahîhu Suneni İbm Mâce*,1/16.
197 İbn Batta, *el-İbâne*, 2/845 (1131).
198 İbn Batta, *el-İbâne*, 2/716 (969).
199 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1023 (1730).
200 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1023 (1729).
201 Buhârî, K.İman, B. İman Beş Şey üzerine Bina Edilmiştir.

15- Tabiin imamlarından müfessir Mücahid b. Cebr *rahimehullah* şöyle der: "İman söz ve ameldir; artar ve eksilir."[202]

16- Şeyhulislam İmam el-Evzâî *rahimehullah* (ölümü:157 h.) şöyle der:

"İman ancak söz ile istikamet bulur (:doğrulanır). İman ve söz ancak amel ile istikamet bulur. İman, söz ve amel ise ancak Sünnet'e uygun niyetle istikamet bulur. Seleften geçip gitmiş olanlar ameli imandan, imanı amelden ayırmıyorlardı. İman şu dinlerin kendi isimlerini kapsadığı gibi kapsayıcı bir isimdir ve amelin onu tasdik etmesini de kapsar. Her kim ki dili ile iman eder, kalbi ile tanır, ameli ile de bunu doğrularsa işte bu kopmayan bir kulptur. Her kim de dili ile söyler, kalbi ile tanımaz, ameliyle onu doğrulamazsa, onun imanı kabul edilmez ve âhirette kaybedenlerden olur."[203]

17- İmam el-Hâfız Sufyân es-Sevrî *rahimehullah* (ölümü:161 h.) şöyle der:

"İman söz, amel ve niyettir; artar eksilir. İtaatle artar, masiyetle eksilir. Amelle birlikte olmadıkça sadece söylemek caiz değildir. Niyetle beraber olamadıkça sadece söz ve amel caiz değildir. Sünnete uygun olmadıkça sadece söz, amel ve niyet de caiz değildir."[204]

18- İmam Malik *rahimehullah* (ölümü:179 h.) şöyle der: "İman söz ve ameldir."[205]

19- Velid b. Müslim el-Kuraşî *rahimehullah* şöyle der: Evzaî, Malik b. Enes ve Sa'îd b. Abdulaziz'i dinledim. Onlar: "İman amelsiz sözdür" diyenleri hoş karşılamaz ve: "Amelsiz iman, imansız amel olmaz" derlerdi.[206]

---

202 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1023 (1728).

203 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/955–956 (1591).

204 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 1/170 (314); İbn Batta, *el-İbâne*, 1/333 (190).

205 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1030 (1742).

206 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/930 (1086).

Yine O, şöyle der: Onların şöyle dediklerini duydum: "İmanın sonu yoktur, o daima artış içindedir. Onlar "onun imanı mükemmeldir, onun imanı Cebrail'in imanı gibidir" diyenleri de hoş karşılamazlardı."[207]

20- İmam Halid b. el-Haris *rahimehullah* (ölümü:179 h.) şöyle der: "İman söz ve ameldir, artar ve eksilir."[208]

21- İmam Veki' b. el-Cerrah *rahimehullah* (ö:179 h.) şöyle der: "Ehl-i Sünnet: İman, söz ve fiildir der."[209]

22- İmam Abdullah ibnu'l-Mübarek *rahimehullah* (ö:181) şöyle der: "İman söz ve fiildir ve imanın eksiği olur, fazlası olur."[210]

23- el-Fudayl b. 'Iyaz *rahimehullah* (ö:186) şöyle der:

"Bize göre imanın içi vardır, dışı vardır; bunlar dil ile ikrar, kalp ile söylemek ve organlarla amel etmektir."[211]

Yine şöyle der: "Amelle birlikte olmadıkça sadece sözün bir yararı yoktur."[212]

24- İmam Yahya b. Sa'îd el-Kattan *rahimehullah* (ö.198) şöyle der:

"Kendilerine yetiştiğim bütün imamlar şöyle diyorlardı: İman söz ve fiildir; artar, eksilir. Onlar Cehmiyeyi tekfir eder. Ebu Bekir ve Ömer'i fazilet ve hilafet konusunda önde görürlerdi."[213]

25- İmam Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah* (ö:198) şöyle der: "İman, söz ve ameldir; artar, eksilir."[214]

Yine şöyle der: "İman söz ve ameldir. Biz onu kendimizden öncekilerden söz ve ameldir diye öğrendik. Amelsiz söz olmaz."[215]

---

207 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/322 (687). *el-İbâne*, 2/901 (1259).
208 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/336 (699).
209 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/930 (1575).
210 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/315 (627).
211 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1033 (1747).
212 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/337 (702).
213 Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 9/169.
214 Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 8/468.
215 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/604 (239).

26- el-Humeydî *rahimehullah* şöyle der: "İman söz ve fiildir; artar eksilir." Kardeşi İbrahim b. Uyeyne ona der ki: Ey Ebu Uyeyne! İman artar ve eksilir, deme. Bunun üzerine el-Humeydi öfkelendi ve dedi ki: "Sus ey çocuk! Evet, o kadar eksilir ki, ondan hiçbir şey de kalmayabilir."[216]

27- el-Hasan el-Basrî *rahimehullah* (ö:110 h.) şöyle der: "Süslenip püslenmeyle ve temennilerle iman olmaz. Fakat iman kalpte yerleşen ve amellerin tasdik ettiği bir şeydir."[217]

28- en-Nadr b. Şumeyl *rahimehullah* (ö.110 h.) şöyle der: "İman söz ve fiildir ve imanın eksiği olur, fazlası olur."[218]

29- İmam Şafi'î *rahimehullah* (ö:204 h.) şöyle der:

"İman söz ve fiildir; artar eksilir. İtaatle artar, masiyetle azalır. Sonra şu âyeti okudu: 'Böylece iman edenlerin imanını artırsın diye…'."[220]

Yine şöyle der: "Sahabe, tabiin ve onlardan sonra bizim kendilerine ulaşabildiğimiz kimseler: İman, söz, fiil ve niyettir; bu üçünden birisi diğeri olmadıkça geçerli değildir."[221]

30- Abdurrezzak es-San'anî *rahimehullah* (ö:211 h.) şöyle der:

"Ma'mer, Sufyân es-Sevrî, Malik b. Enes, İbn Cureyc ve Sufyân b. Uyeyne'nin: İman söz ve fiildir; artar ve eksilir, dediklerini duydum."[222]

31- Abdullah el-Humeydî *rahimehullah* (ö:219 h.) şöyle der:

"İman söz ve fiildir; artar ve eksilir. Amelsiz imanın faydası yoktur. Niyetsiz söz ve amelin faydası yoktur. Sünnete uygun olmayan söz, amel ve niyetin de faydası yoktur."[223]

---

216 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/607 (244).
217 İbn Batta, *el-İbâne*, 2/805 (1094). el-Hatîb el-Bağdâdî, *İktizau'l-İlim ve'l-Amel* (56).
218 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/316 (632).
220 el-Esfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, 9/110; Ayet, Müddessir suresi, 131.
221 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/956 (1593).
222 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/607 (244).
223 el-Humeydi, *Usulü's-Sünne veya Müsned*, c.2, s.546.

32- Ebu Ubeyd el-Kâsım b. Selâm *rahimehullah* (ö:224 h.) şöyle der:

"Bil ki, ilim adamları ve din ile ilgilenenler bu konuda iki gruba ayrıldılar.

Bir grup dedi ki: İman, Allah'a karşı ihlâslı olmak, dillerin şahitlik etmesiyle ve amelle gerçekleşir.

Diğer grup ise şöyle dedi: Hayır, iman kalplerle ve dillerle gerçekleşir. Amellere gelince bunlar takva ve iyiliktir, İmandan değildir.

Biz iki grubun ihtilafını incelediğimiz zaman Kitap ve Sünnet'in, iman niyet, söz ve amelin hepsiyle birlikte gerçekleşir, diyen grubu doğruladığını ve diğer grubun görüşünü reddettiğini görürüz."[224]

Yine şöyle der: "Bu şartlara uygun bir amelle birlikte olmadıkça imanın gerçek bir iman olamayacağını Allah buyurmuştur. Bir kimsenin ameli olmadan özellikle sadece sözle gerçek mümin olacağını iddia eden kişi, Allah'ın Kitabına ve Sünnet'e inatla karşı çıkıyor demektir."[225]

33- Ali İbn el-Medinî *rahimehullah* (ö:234 h.) şöyle der**:** "İman, sözdür, sünnete uygun ameldir, isabettir ve niyettir. İman artar ve eksilir."[226]

34- Ebu Sevr el-Kelbi el-Bağdadî *rahimehullah* (ö:240 h.) şöyle der: "İman kalp ile tasdik, dil ile söylemek ve organlarla amel etmektir."[227]

35- İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullah* (ö:241 h.) şöyle der:

"Tabiinden, Müslümanların imamlarından, selef imamlarından ve çeşitli ülkelerin fıkıhçılarından doksan kişi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefat ettiği esnadaki sünnetine göre –ki bu sün-

224 Ebu Ubeyd el-Kasım İbn Sellam, s.18. el-Mektebu'l-İslami.
225 Ebu Ubeyd el-Kasım İbn Sellam, s.9. Tahk, el-Elbânî.
226 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 1/187 (318).
227 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/932 (1590).

netten pek çok örneği zikretti- iman, söz ve fiildir; itaatle artar, masiyetle eksilir diye icma etmişlerdir."[228] Yine şöyle der:

"İman artar eksilir. Amelle artar, ameli terk etmekle eksilir."[229]

Abdulmelik b. Abdulhamid el-Meymûni'den rivâyet edildi: O, Ebu Abdullah'a sordu: İman, söz, amel ve niyettir, öyle mi? Abdulmelik der ki: Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel *rahimehullah* bana şöyle cevap verdi:

"Niyetsiz nasıl olsun ki; evet söz, amel ve niyettir. Niyet gereklidir. Bana dedi ki: Niyetin önceliği vardır."[230]

36- İmam Buhârî *rahimehullah* (ö.256 h.) şöyle der:

"Binden fazla âlimden ilim yazdım. Kimden yazdıysam hepsi de iman, söz ve fiildir dedi. İman sadece sözdür diyen hiç kimseden bir şey yazmadım."[231]

Yine şöyle dedi: "Çeşitli ülkelerden binden fazla âlimle karşılaştım. Hiç kimsenin imanın söz ve fiil olduğunda, artıp eksilebileceğinde ihtilaf ettiğini görmedim."[232]

37- İshak b. Rahaveyh *rahimehullah* (ö:283 h.) şöyle der: "İman artar ve eksilir; hatta ondan hiçbir şey kalmayabilir."[233]

38- Ebu Zur'a er-Razî *rahimehullah* (ö:264 h.) şöyle der:

"Bize göre iman söz ve fiildir; artar ve eksilir. Kim bunun dışında başka bir şey söylerse o bid'atçidir, mürciidir."[234]

39- Ebu Hatim er-Razî *rahimehullah* (ö:277 h.) şöyle der:

"Bizim mezhebimiz, tercihimiz, inancımız, Allah'a itaat ettiği-

---

228 İbn Receb el- Hanbelî, Tabakatü'l-Hanabile, 1/130.
229 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1056 (1798)
230 Hallal, *es-Sunne*, 3/579 (1002).
231 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/959 (1597).
232 İbn Hacer el-Askalani, Fethu'l-Bari, c.1, s.47.
233 Hallal, *es-Sunne*, 4/680 (1011).
234 İbn Receb el-Hanbelî, *Tabakatu'l-Hanabile*, 1/203.

miz ve bundan ötürü dünya ve âhirette selamet istediğimiz görüşümüz şudur ki, iman söz ve fiildir, artar ve eksilir."[235]

40- Ebu Yûsuf Ya'kûb b. Yusuf el-Besevî *rahimehullah* şöyle der:

"Ehl-i Sünnet'e göre iman, kalplerle, dillerle ve organlarla Allah'a karşı ihlâslı olmaktır. İman söz ve ameldir; artar ve eksilir. Mekke'de, Medine'de, Şam'da, Basra'da ve Kûfe'de çağımızda kendisine yetiştiğimiz kimselerin hepsinin bu görüşte olduklarını gördük."

Ya'kûb b. Yusuf sonra kendilerinden ilim aldığı otuz kişinin ismini verir ve şöyle der: Bunların hepsi şunu diyorlar:

"İman söz ve ameldir. Onlar Mürcie'yi eleştirir ve onların görüşlerini kötülerler."[236]

41- Muhammed b. Nasr el-Mervezî *rahimehullah* (ö:294 h.) şöyle der:

""İman: Allah'a inanmandır." Yani Onu birlemen, kalp ve dil ile O'nu tasdik etmen, O'na ve emrine boyun eğmendir; gurur ve kibirden uzak durarak O'nun emrettiği şeyleri yerine getirmek için azimli olmandır. Bunu yaparsan sevgisini kazanır, gazabından kurtulursun."[237]

42- Müfessirlerin imamı, direği, büyük âlim Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî *rahimehullah* (ö:310 h.) şöyle der:

"İman, söz ve amel midir, artar ve eksilir mi veya onda artma ve eksilme olmaz mı? Bu konuda söylenecek söze gelince; iman söz ve ameldir, artar ve eksilir diyenlerin görüşü doğrudur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluğun bu görüşte olduğu haber verilmiştir. Geçmişte din ve fazilet sahibi kimseler bu görüşü benimsemişlerdir."[238]

---

235 İbn Receb el-Hanbelî, *Tabakatü'l-Hanabile*, 1/286.
236 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/959 (1597).
237 el-Mervezi, *Ta'zimu Kadri's-Salat*, c.1, s.394.
238 İbn Cerir et-Taberi, *Sarihu's-Sünne*, s.25. Tahk, Bedr İbn Yusuf el-Ma'tuk.

“Güzel söz ve sâlih amel O’na yükselir” âyetini tefsir ederken el-Hasan ve Katade’den naklen şöyle dedi: “Allah teâlâ amelle birlikte olmadıkça sözü kabul etmez. İnandığını söyleyen ve güzelce amel eden kimsenin sözünü kabul eder.”[239]

43- İmam Ebu’l-Hasan el-Eş’arî *rahimehullah* (ö:324 h.) selefin üzerinde icma ettiği esaslardan söz ederken şöyle dedi: “Onlar imanın itaatle arttığı, masiyetle azaldığı konusunda icma ettiler.”[240]

44- Uyulacak örnek İmam el-Berbeharî *rahimehullah* (ö:329 h.) şöyle der:

“İman söz ve ameldir. Amel ve sözdür. Niyet ve isabettir. Artar ve eksilir. Allah’ın dilediği kadar artar, hiçbir şey kalmayıncaya kadar azalır.”[241]

45- İmam Muhaddis el-Âcurrî *rahimehullah* (ö:360 h.) şöyle der:

“Allah size de bize de merhamet etsin. Biliniz ki, Müslüman âlimlerin üzerinde icmasına göre iman, bütün insanlara farzdır. O da, kalp ile tasdik, dil ile ikrar, organlarla amel etmektir.

Sonra biliniz ki, beraberinde dilin söylediği bir iman olmadıkça sadece kalp ile bilmek ve tasdik etmek yeterli değildir. Organlarla amel etmek olmadıkça da kalp ile bilmek ve lisan ile söylemek yeterli değildir. Bu üç haslet bir kimsede tamam olduğu zaman mümin olur. Kur’an, Sünnet ve Müslüman âlimlerin görüşleri buna delâlet eder.”[242]

Yine şöyle der: “Organlarla yapılan ameller, kalp ve lisanla imanı tasdik etmek demektir. İmanı temizlik, namaz, zekât, oruç, hac, cihad ve benzeri amellerle tasdik etmeyen ve kalp ile bilmeyi ve dil ile söylemeyi kendisine yeterli gören kimse mümin olamaz, bilmek ve söylemek ona fayda veremez. Ameli terk etmesi imanını

---

239 *Tefsiru’t-Taberi*, c.12, s.121. Ayet, Fatır, 10.

240 el-Eş’ari, *Risaletün ila Ehl’s-Sağr*, s.272. Tahk, Abdullah Şakir el-Cündi.

241 el-Hasen İbn Ali el-Berbehari, s.67. Tahk, Halit er-Reddâdî.

242 Âcurri, *Kitâbu’ş-Şeria*, c.22, s.611. Daru’l-Vatan.

yalanlaması demektir. Zikrettiğimiz amelleri yapması ise imanını doğrulaması demektir. Başarı Allah'tandır."[243]

Allah rahmet eylesin şu sözler de ona aittir: "Allah bize de size de merhamet etsin; biliniz ki ey ehli Kur'an, ey Sünnet âlimleri ve ey Allah'ın dinde kendilerine haramı ve helali bilme meziyetini lütfettiği kimseler topluluğu! Şüphesiz eğer siz Kur'an'ı –Allah'ın size emrettiği gibi- iyice düşünürseniz bilirsiniz ki Allah teâlâ müminlere, kendisine ve Rasûlüne iman etmelerinden sonra ameli de farz kılmıştır ve O, müminleri ancak kendisine iman edip buna ilaveten sâlih ameller işledikleri takdirde Allah'ın razı olduğu, onların da Allah'tan razı olduğu ve bu karşılıklı rıza üzerine onları cennete ve kurtuluşa dâhil etmek suretiyle mükâfatlandırdığı kimseler olarak övmüştür.

Allah teâlâ imanı sâlih amelle birlikte zikretmiştir. Allah'ın kendilerini başarılı kıldığı sâlih ameli ilave etmedikçe sadece imanla onları cennete sokmamıştır. Bu sebeple bir kimse, kalbiyle tasdik etmedikçe, diliyle söylemedikçe ve organlarıyla amel etmedikçe onun imanı tamamlanmış olmaz. Kur'an'ı düşünen ve inceleyen kimse, bunun benim anlattığım gibi olduğunu açıkça görür.

Biliniz ki ben Kur'an'ı inceledim ve Allah'ın Kitabında elli yerde şu anlattığıma benzer şeyler buldum. Allah teâlâ müminleri sadece imanla cennete sokmamış. Bilakis onlara olan rahmetiyle ve sâlih amellerindeki Allah'ın lütfettiği başarıyla cennetine sokmuş-tur."[244]

Âcurri, *Kitabu'ş-Şeria* isimli büyük eserinde şunları da söyler:

"Bab: İmanın kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organlarla amel etmek olduğu ve kendisinde bu üç haslet birleşmeyen kimsenin mümin olamayacağı görüşü hakkında"[245]

---

243 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, c.22, s.614. Daru'l-Vatan.
244 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, c.22, s.618. Daru'l-Vatan.
245 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, c.22, s.611. Daru'l-Vatan.

46- Muhaddis Ebu Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Batta el-Ukberî (ö:387 h.) *"el-İbânetu'l-Kubrâ"* isimli önemli kitabında şöyle der:

"İman ve onun farz oluşu, onun kalp ile tasdik, dil ile ikrar, organlarla amel ve hareketler oluşu ve bu üçü olmadıkça bir kişinin mümin olamayacağı hakkında:

Bilin ki Allah teâlâ kalbe Allah'ı tanımasını, Allah'ı, peygamberlerini, kitaplarını ve Sünnetin getirdiği her şeyi tasdik etmesini; dillere bunu söylemelerini ve bunu sözlü olarak ikrar etmelerini; bedenlere ve organlara ise emrettiği her şeyi yapmalarını farz kılmıştır. Bunlardan herhangi birisi diğerleri bulunmadıkça geçerli değildir. Kul bunların hepsini birlikte yapmadıkça mümin olmaz. Yani hem kalbiyle inanmalı, hem diliyle ikrar etmeli, hem de organlarıyla amel etmelidir. Sonra söylediği ve yaptığı her şey Sünnet'e uygun olmadıkça, bütün sözlerinde ve amellerinde Kitab'a ve ilme tabi olmadıkça yine mümin olmaz. Size açıkladığım şeylerin hepsi Kur'an'da zikredil-miştir, Sünnet'te geçmektedir ve ümmetin âlimleri de bunlar üze-rinde icma etmişlerdir."[246]

O şunu da söylemiştir: "Bilin ki Allah teâlâ müminleri sâlih bir amelleri ve kârlı bir çalışmaları olmadıkça övmemiş, onlar için hazırladığı kalıcı nimetleri ve acıklı azaptan kurtuluşlarını anlatmamış ve onlardan razı olduğunu bildirmemiştir. Söz, fiil ve ihlâslı niyeti birlikte zikretmiş, böylece iman ismi bu üç anlamı da kapsar hale gelmiştir. Bunlar birbirinden ayrılmazlar, biri olmadan diğerinin yararı yoktur. Böylece iman, kalplerinde eğrilik bulunan ve akılları şeytanın oyuncağı haline gelen sapık mürcienin görüşünün aksine dil ile söylemek, organlarla amel etmek ve kalp ile tanımak anlamını kazanmış oldu."[247]

246 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.760.
247 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.779 (1072).

İbn Batta *rahimehullah* ayrıca şöyle der: "Allah teâlâ'nın Kitabında farz kıldığı veya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Sünnetinde teyit ettiği şeylerden herhangi birisini bilerek inkâr eden ve yalanlayan kimse kâfirdir, küfrü açıktır. Allah'a ve âhiret gününe inanan akıllı bir kimsenin buda şüphesi olamaz. Kim bunu ikrar eder, dili ile söyler de sonra önemsemeyerek ve hafife alarak ya da mürcienin görüşüne inanarak ve onların mezhebine uyarak ameli terk ederse imanı terk etmiş olur. Artık onun kalbinde imanın azı da yoktur, çoğu da yoktur. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e münafıklık yapan ve Kur'an'ın niteliklerinden söz etiği münafıkların içine dâhil olmuştur. Onlar cehennemin en alt derekesindedirler. Sapık mürcienin görüşlerinden Allah'a sığınırız."[248]

Yine İbn Batta *rahimehullah* şöyle der: "Size Allah'ın Kitabından akıllı müminlere yol gösterecek şu gerçeği okudum: İman söz ve ameldir. Kim sözleriyle tasdik eder de ameli terk ederse yalancı olur ve imandan çıkar. Allah teâlâ sözü ancak amelle birlikte kabul eder, ameli de ancak sözle birlikte kabul eder."[249]

47- Ebu Bekir el-İsmailî *rahimehullah* (ö:371) hadis ve din âlimlerinin itikâdından söz ederken onların şöyle dediklerini söyler:

"İman: Söz, amel ve marifettir. İtaatle artar, masiyetle azalır. İtaati çok olan kimseni imanı itaati az olan kimsenin imanından daha çoktur."[250]

48- İbn Ebî Zeyd el-Kayravanî *rahimehullah* (ö:386 h.) şöyle der:

"İman: Dil ile söylemek, kalp ile ihlâslı olmak ve organlarla amel etmektir. Amellerin artmasıyla artar, azalmasıyla azalır. Söz ancak amelle tamam olur. Niyetsiz söz ve amel olmaz. Söz, amel ve niyet de ancak Sünnet'e uygun olduğu zaman geçerli olur. Yönünü kıbleye dönen hiç kimse tekfir edilmez."[251]

---

248 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.764.

249 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.795 (1074).

250 Ebu Bekir el-İsmaili, İtikadü Eimmeti'l-Hadis, s.63.

251 Allâme Abdulmuhsin el-Abbâd, *Katfü'l-Cena ed-Danî Şerhu Mukaddimeti Risaleti İbn Ebi Zeyd el-Kayravani*.

49- İmam el-Hâfız İbn Mende *rahimehullah* (ö:395 h.) şöyle der:

“İman: Dil ile söylemek, kalp ile itikâd etmek, organlarla amel etmektir. İman artar ve eksilir.”[252]

50- Uyulacak örnek İmam İbn Ebî’z-Zemeneyn diye meşhur Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Endelüsî (ö:399 h.) “*Usûlu’s-Sünne*” isimli kitabında şöyle der: “İmanın söz ve amel oluşu hakkında: Ehl-i Sünnet’e göre iman:

Kalplerle Allah’a karşı ihlâslı olmak, dillerle şahitlik etmek ve güzel bir niyetle, sünnete uygun bir şekilde organlarla amel etmektir… Allah’a iman kalple ve lisanla olur, amel de bunu tasdikler. Söz ve amel, biri diğeriyle varlığını sürdürebilen iki arkadaştır.

Bab: İmanın tamam olması, artması ve eksilmesi hakkında. Ehl-i Sünnet’e göre imanın dereceleri ve mertebeleri vardır. Tam olur, artar, eksilir. Eğer böyle olmasaydı insanlar iman konusunda eşit olurdu ve ileri gidenin geride kalana bir üstünlüğü olmazdı.”[253]

51- İsmail es-Sabunî *rahimehullah* (ö:449 h.) şöyle der: “Hadisçilerin görüşüne göre iman söz, amel ve marifettir. İtaatle artar, masiyetle eksilir.”[254]

52- Muhaddis fıkıhçı Ebu’l-Hasan Ali b. Halef b. Abdulmelik b. Battal el-Malikî *rahimehullah* (ö:449 h.) şöyle der:

“Ümmetin selef ve halefinden Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’in görüşüne göre iman söz ve ameldir; artar, eksilir. Artması ve eksilmesinin delili Buhârî’nin Allah’ın Kitabından imanın artmasına dair naklettiği şeylerdir. Bunun anlamı şudur: Bu artışı elde edemeyen kimsenin imanı bu artışı sağlayabilen kimsenin imanından eksiktir.”[255]

252 İbn Mende, *Kitâbu’l-İman*, c.2, s.341.
253 İbn Ebi’z-Zemeneyn, *Usûlu’s-Sünne*, s.207–211, Guraba Yayınevi.
254 İsmail es-Sabuni, *Akidetü’s-Selef*, s.264, Daru’l-Asıme.
255 İbn Battal, *Şerhu Sahihi’l-Buhârî*, c.1, s.56, Mektebetü’r-Rüşt.

53- Hafız el-Halimî el-Buhârî *rahimehullah* (ö:403 h.) şöyle der:

"Allah'a iman: Onun varlığını kabul ve itiraftır. Allah için iman: O'ndan geleni kabul ve O'na itaattir. Peygamber'e iman, onun peygamberliğini kabul ve itiraftır. Peygamber için iman ise ona uymak ve ona itaat etmektir… Beyan ettiğimiz bu sebepten dolayı farzları ve nafileleriyle bütün itaatlerin iman olması bize vacip kılınmıştır…

Allah ve Rasûlü için iman da gizli ve açık diye iki kısma ayrılır:

Gizli olanlar, niyetler ve kararlılıklardır ki bunlar olmadan ibadetler geçerli olmazlar.

Açık olanlar ise, organlarla açıktan eda edilenlerdir. Bunların sayısı çoktur. Bazıları şunlardır: Temizlik, namaz, hac, umre, zekât, oruç ve Allah yolunda cihâd…

İmanın artması ve eksilmesinin delillerinden birisi de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kadınlar hakkında söylemiş olduğu şu sözdür: Siz aklı ve dini eksik olanlarsınız."[256]

54- Kadı İmam Ebu Ya'la el-Ferra *rahimehullah* (ö:458 h.) imanın şer'î tanımı konusunda şöyle der:

"Şeriatte imanın tanımına gelince o, açık ve gizli bütün itaatlerdir. Gizli itaatler, kalbin amelleridir ki bu kalbin tasdiki demektir. Açık itaatler ise bedenin vacip ve mendup fiilleri yapmasıdır."[257]

55- el-Hâfız Beyhakî *rahimehullah* (ö:458 h.) şöyle der: "İman artar ve eksilir; artmayı kabul ettiği zaman eksilmeyi de kabul eder."[258]

56- el-Hâfız Ebu Ömer İbn Abdilberr *rahimehullah* (ö:460 h.) şöyle der:

"Fıkıhçılar ve hadisçiler imanın söz ve amel olduğu üzerinde

---

256 el-Halimi el-Buhârî, *el-Minhac fi Şüabi'l-İman*, c.1, s.40–63.

257 Kadı Ebu Ya'la, *Mesailü'l-İman*, s.152. Daru'l-Asıme.

258 Beyhaki, *el-İtikad*, s.115, Bab, el-Kavlü fi'l-İman.

icma ettiler. Niyetsiz amel olmaz. Onlara göre iman itaatle artar, masiyetle azalır. Onların nazarında bütün itaatler imandır."[259]

57-İmam el-Hâfız el-Beğavî *rahimehullah* (ö:516 h.) şöyle der:

"Sahabeler, tabiiler ve onlardan sonra gelen sünnet âlimleri amellerin imandan olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Delilleri Allah'ın şu âyetidir: "Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık var." Bu âyette Allah teâlâ bütün amelleri iman olarak zikretmiştir. Ayrıca Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiği hadis de bunu ifade eder.

Onlar dediler ki: İman söz, amel ve akidedir. Artması konusunda Kur'an'ın söylediği şeylere göre itaatle artar, masiyetle azalır. Kadınların vasfına dair gelen bir hadiste de eksilmeye işaret edilmiştir… Onlar müminlerin imanlarında birbirinden farklı olduklarında ve aralarında derece farkı olduğunda ittifak etmişlerdir."[260]

Şu sözler de İmam el-Beğavî'ye aittir: "Tasdik ve amelin her ikisi de hem imanın hem de İslam'ın kapsamı içine dâhildir. Bunun delili Allah'ın şu âyetleridir:

"Allah katında yegâne din İslam'dır." "Sizin için din olarak İslam'a razı oldum." "Kim İslam'dan başka din isterse bu ondan kabul edilmeyecektir."

Allah teâlâ kulları için razı olduğu ve kabul ettiği dini haber vermektedir. Bu din İslam'dır. Tasdik amele eklenmedikçe bir din Allah katında hiçbir zaman rıza ve kabul makamında olmayacaktır."[261]

259 İbn Abdilber, *et-Temhîd*, c.9, s. 238.
260 İmam el-Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, c.1, s.38–40.
261 İmam el-Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, c.1, s.10.

58- Kavvâmu's-Sünne el-Esfehanî *rahimehullah* (ö:535 h.) şöyle der: "Şeriatta iman, açık ve gizli bütün ibadetlerden ibarettir."[262]

Yine der ki: "Selef uleması şöyle dedi: … İman söz amel ve niyettir. Artar ve eksilir. İyilik ve takva ile artar, fısku fücur (günah ve masiyetle) azalır."[263]

59- Şeyh Abdulkadir el-Geylanî *rahimehullah* (ö:561 h.) şöyle der: "Biz inanıyoruz ki iman dil ile söylemek, kalp ile tanımak ve erkânıyla amel etmektir."[264]

60- Abdulğani el-Makdisî *rahimehullah* (ö:600 h.) şöyle der: "İman söz, amel ve niyettir; itaatle artar, masiyetle azalır."[265]

61- İbn Kudame el-Makdisî *rahimehullah* (ö:620 h.) şöyle der: "İman dil ile söylemek, erkânıyla amel etmek ve kalp ile bağlanmaktır. İtaatle artar, masiyetle azalır."[266]

62- İmam Nevevî *rahimehullah* (ö:676 h.) şöyle der:

"Abdurrazzak dedi ki: Hocalarımızdan ve arkadaşlarımızdan Sufyân es-Sevrî, Malik b. Enes, Ubeyd b. Ömer, el-Evzâî, Ma'mer b. Raşid, İbn Cureyc ve Sufyân b. Uyeyne'nin şöyle dediklerini duydum:

İman söz ve ameldir; artar, eksilir.

İbn Mes'ûd, Huzeyfe, Nehaî, Hasan el-Basrî, Ata, Tavus, Mücahid ve Abdullah b. Mübarek bu görüştedirler. Kulun övgüye ve müminlerin velayetine (:dostluğuna) lâyık olması demek, şu üç şeyi yerine getirmesi demektir:

Kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organlarla amel etmek."[267]

262 *el-Hucce fi Beyani'l-Mehacce*, 1/403.
263 *el-Hucce fi Beyani'l-Mehacce*, 1/262–264. Daru'r-Raye.
264 el-Geylani, *el Ğunye li Talibi Tariki'l-Hak*, 1/62. Dâru'l-Elbab, Dimeşk.
265 İmam el Makdisî, el-İktisat fi'l-İtikat, s.182. Tahk, Dr. Ahmed el-Ğamidi.
266 Lum'atu'l-İtikat, s.33. Tahkik, Abdulkadir el-Arnavut.
267 Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, c.1, s.146.

Yine şöyle der: "İtaatler iman ve din diye isimlendirilir. Bu bir gerçek olunca biliriz ki ibadeti çok olan kimsenin imanı ve dini artar, ibadeti eksik olan kimsenin dini de eksik olur."[268]

63- Şeyhulislam İbn Teymiye *rahimehullah* (ö:728 h.) şöyle der:

"Ehl-i Sünnet'in esaslarından birisi şudur: Din ve iman söz ve ameldir. Kalbin ve dilin sözü, kalbin, dilin ve organların amelidir. İman itaatle artar, masiyetle eksilir."[269]

Yine şöyle der: "Bunun içindir ki –Ehl-i Sünnet'e göre- iman, sünnetin şiarlarından söz ve ameldir. Bu konuda birden fazla kişi icma olduğunu nakletmişlerdir."[270]

64- İmam el-Hâfız İbnu'l-Kayyim *rahimehullah* (ö:751) şöyle der:

"İmanın hakikati söz ve fiilden oluşur. Söz iki kısımdır: Kalbin sözü ki bu itikattır (:kalbin inanması, bağlanmasıdır), dilin sözü ise İslam kelimesini konuşmaktır (:kelimeyi tevhidi söylemektir).

Fiil de iki kısımdır: Kalbin fiili ki bu niyet ve ihlâstır. İkincisi organların fiilidir. Bu dördü bulunmadığı zaman iman kemâliyle bulunmaz. Kalbin tasdiki bulunmadığı zaman kalan kısımların faydası olmaz."[271]

65- Müfessir İmam el-Hâfız Allâme Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesîr (ö:744 h.) Enfal sûresinin 2. âyetinin tefsirini yaparken şunları söyler:

"Buhârî ve diğer imamlar imanın artmasına ve kalplerdeki farklılığına bu ve benzeri âyetleri delil getirdiler. Nitekim ümmetin cumhurunun delili de budur. Hatta Şafi'î, Ahmed b. Hanbel ve Ebu Ubeyd gibi birden fazla imam bu konuda icma olduğunu bile söyle-

268 Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, c.2, s.68.

269 *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c.3, s.151.

270 *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c.7, s.308.

271 İbnu'l-Kayyim, *Kitâbu's-Salât ve Hukmu Târikiha*, s.54. Fasıl, fi'l-Hukmi Beyne'l-Ferikayni.

diler. Biz bunu ayrıca Buhârî şerhinin başında uzun uzun açıkladık. Allah'a hamd olsun."

O Tevbe sûresinin 124. âyetinin tefsirinde şunlar söyler:

"Bu âyet, imanın arttığının ve eksildiğinin en büyük delillerinden biridir. Selef ve haleften pek çok âlimin görüşü de budur. Hatta pek çok kişi bu konuda icma olduğunu bile söylemişlerdir. Bu mesele Buhârî şerhinin başında uzun uzun anlatılmıştır."

66- İmam İbnu Ebî'l-'Iz el-Hanefî *rahimehullah* (ö:792 h.) şöyle der:

"Neye iman denileceği konusunda insanlar arasında çok sayıda görüş ayrılığı vardır. Malik, Şafii, Ahmed b. Hanbel, Evzâî, İshak b. Rahaveyh ve diğer hadisçiler, Medineliler, Zâhiriler ve bir grup kelamcı imanın kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve erkânıyla amel olduğunu söylemişlerdir."[272]

67- İmam el-Hâfız İbn Receb el-Hanbelî *rahimehullah* (ö:795 h.) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in *"Allah'ım, bizi imanın ziyneti ile ziynetlendir ve bizi hidayete erenlerden ve erdirenlerden eyle"* hadisi [273] hakkında şöyle der:

"İmanın ziynetine gelince, iman söz, amel ve niyettir. Buna göre imanın ziyneti şunları kapsar. İmanın kalbe yerleştirilmesiyle kalbin ziynetini; iman ifade eden sözlerle dilin ziynetini; imanı ifade eden amellerle organların ziynetini kapsar."[274]

O, Buhârî'nin: İman söz ve ameldir, sözünü açıklarken şöyle der:

"Ulemanın ekserisi iman, söz ve ameldir dediler. Bütün bunlar

---

272 *Şerhu Akidet't-Tahaviye*, c.2, s.459. Tahkik, Şuayb el-Arnavut.

273 Nesai, K. *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c Sehv, B. Ed-Duau Ba'de'z-Zkr. el-Elbânî bu hadis için sahihtir dedi.

274 *Şerhu Hadisi Ammar İbn Yasir*, s.48. Tahkik, İbrahim el-Örf. Mektebetü's-Sevadi.

selefin ve hadisçi âlimlerin icmaıdır. Şafi'î bu konuda sahabelerin ve tabiilerin icma ettiklerini belirtmiştir. Ebu Sevr de bunun üzerinde icma olduğunu ifade etti. Evzâî dedi ki: Seleften bu dünyadan geçip gidenler iman ile amel arasında ayırım yapmazlardı.

Bunu birden fazla selef âlimi Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten naklettiler. Fudayl b. 'Iyad ve Veki' el-Cerrâh da bunu Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten nakledenlerdendir.

İman söz ve ameldir diyenlere gelince bunlardan bazıları şunlardır: Hasan el-Basrî, Sa'îd b. Cubeyr, Ömer b. Abdulaziz, Ata, Tavus, Mücahid, Şa'bi, Nehâî ve Zühri. Bu, Sevrî, Evzâî, İbnu'l-Mübarek, Malik, Şafi'î, Ahmed, İshak, Ebu Ubeyd, Ebu Sevr ve diğerlerinin de görüşüdür..." Yine İbn Receb el-Hanbelî şöyle der:

"İmanın artması ve eksilmesi, âlimlerin cumhurunun görüşüdür."[275]

68- Allâme es-Sefarînî (ö:1188 h.) şöyle der:

"Hadis ve selef âlimlerinin kabul ettikleri görüş göre iman: Kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve erkânıyla amel etmektir. İtaatle artar, masiyetle azalır. Dil ile ikrar olmaksızın sadece kalp ile tasdikle iman hâsıl olmaz. Bu sebeple İblis Allah'ın varlığını ve rububiyetini tasdik etse bile mümin diye isimlendirilemez."[276]

69- Şeyhulislam Müceddid Allâme İmam Muhammed b. Abdulvehhab et-Temîmî *rahimehullah* (ö:1206 h.) şöyle der:

"Tevhidin kalp, lisan ve amelle birlikte olması gerektiğinde ihtilaf yoktur. Bunlardan herhangi birisi eksik olursa o kişi Müslüman olmaz. Tevhidi bilir de onunla amel etmezse Firavun, İblis ve benzerleri gibi o da inatçı bir kâfirdir."[277]

Başka bir yerde şunları söyler: "-Allah sana merhamet etsin-

---

275 İbn Receb el-Hanbelî, *Fethu'l-Bari Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, c.1, s.5. Mektebetü'l-Ğuraba.

276 es-Sefarini, *Şerhu Sülasiyatı Müsnedi'l-İmam Ahmed*, 2/218.

277 *Keşfü'ş-Şübühat*, s.98. Tahkik, Abdullah el-Kahtani. Daru's-Sumey'î.

şunu bil ki, Allah'ın dini kalbin bağlanması, sevmesi ve buğz etmesiyle yaşanır.

Dilin söylemesi ve küfür sözünü terk etmesiyle yaşanır.

İslam'ın rükünlerini yapmasıyla ve küfre sebep olan fiilleri terk etmesiyle yaşanır.

Bu üçünden birisi ihlal edildiği zaman kişi kâfir olur ve dinden çıkar."[278]

70- Irak'ın Allâmesi Ebu'l-Fadl Şihabüddin Mahmud el-Âlûsî *rahimehullah* (ö:1270 h.) Enfal sûresinin 2. âyetini tefsir ederken şunları söyler:

"Bu âyet iman, artmayı ve eksilmeyi kabul eder diyenlerin delillerinden biridir. Fıkıhçılar, hadisçiler ve kelamcıların büyük çoğunluğu bu görüştedir. Kitap ve Sünnet'ten buna işaret eden emarelerin çokluğu sebebiyle ben de bu görüşteyim. Akıl da buna karşı değildir. Hatta bazıları buna akıl yoluyla da delil getirdiler. Çünkü imanın hakikatinde bir farklılık olmasaydı tek tek ümmetin fertlerinin, hatta günah ve masiyete dalanların imanı peygamberlerin ve meleklerin imanıyla eşit olurdu. Fertlerin imanları arasında faklılığın olmadığını iddia etmek, batıl/geçersiz bir iddia olduğuna göre bunun sonucu iman fazlalık ve noksanlık kabul etmez iddiası da batıl bir iddiadır."[279]

71- Allâme Sıddık Hasan el-Kannûcî el-Buhârî *rahimehullah* (ö:1307 h.) şöyle der: "Şer'î ve matlup bir iman ancak itikat, söz ve amel olarak var olur. İmamların çoğu bu görüştedir. Hatta Şafi'î, Ahmed, Ebu Ubeyd ve pek çok kişi imanın söz ve amel olduğu konusunda icma bulunduğunu söylemişlerdir."[280]

---

278 *ed-Dürerü's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye*, Derleyen, Abdurrahman el-Kasım, c.10, s.87.

279 el-Âlûsî, *Ruhu'l-Meani*, c.5, s.165.

280 el-Kannuci, *Buğyetü'r-Raid fi Şerhi'l-Akaid*, s.44. Hindistan baskısı.

72- Allâme Şeyh Abdurrahman b. Nasır es-Sa'dî *rahimehullah* (ö:1376 h.) **"Allah doğru yola gidenlerin hidayetini artırır."**[281] âyetini tefsir ederken şöyle der:

"Selef-i salihîn'in de dediği gibi bu âyette imanın artması ve eksilmesine delil vardır. "İmanlarını bir kat daha artırsınlar diye…" âyeti ve "Onlara Allah'ın âyetleri okunduğu zaman imanları artar" âyeti de buna delâlet eder. Realite de bunun delilidir.

Çünkü iman kalbin ve dilin sözü; kalbin dilin ve organların amelidir. Müminlerin aralarında da bu konularda büyük farklar vardır."

73- Allâme Hafız el-Hakemî *rahimehullah* (ö: 1377 h.) şöyle der:

"İman söz ve fiildir. Kalbin ve lisanın sözü; kalbin, lisanın ve organların fiilidir. İtaatle artar, masiyetle azalır. Müminler arasında iman konusunda derece farkı vardır."[282]

74- Şeyh Allâme Muhammed b. İbrahim b. Abdullatif Âlu'ş-Şeyh *rahimehullah* (ö:1389 h.) *"Keşfu'ş-Şubuhât"* isimli eseri şerh ederken şöyle der:

"İlim ehlinin icmaına göre tevhidin kalp ile dil ile ve amel ile olması gerekir. Bu üçünün de bulunması zorunludur. Kalbinde tevhide inanması, diliyle kelimeyi tevhidi söylemesi, organlarıyla amel etmesi gerekir. Bunlardan herhangi birisi eksik olursa, mesela kalbiyle inanmadığı halde diliyle kelimeyi tevhidi söylese bunun ona bir faydası yoktur. Diliyle söylemeksizin kalbiyle itikat etse bunun da ona bir yararı olmaz. Erkânıyla amel etse de diğerlerini yapmasa o kişi Müslüman olmaz. Bu icma, bir insanın itikadıyla, lisanıyla ve ameliyle muvahhit olmasının gerekliliği konusundaki icmadır."[283]

---

281 Meryem, 76.

282 *A'lamu's-Sünneti'l-Menşura li'tikadi't-Taifeti'l-Mensura*, s. 45. Tahkik Ahmed er-Ruşd.

283 *Şerhu Kitabi Keşfi'ş-Şubuhât,* s.126. Derleyen ve düzenleyen, Muhammed Abdurrahman el-Kasım.

75- Usûlcü müfessir Şeyh Muhammed el-Emin b. Muhammed el-Muhtar el-Cekeni eş-Şenkîtî *rahimehullah* (ö:393 h.) şöyle der:

"Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman, itikatla birlikte söz ve ameli de kapsar. Bu şüphesiz bir hakikattir. Pek çok sahih hadiste de bu sabittir."[284]

76- Muhaddis ve Fakih Şeyh Abdulaziz b. Abdullah b. Baz *rahimehullah* (ö: 1420 h.) şöyle der:

"Malumdur ki iman: Söz ve ameldir; itaatle artar, masiyetle eksilir.

Ehl-i Sünnet'in bu konuda başka bir ifadesi daha vardır ki o da şudur: İman söz, amel ve itikâdtır; itaatle artar, masiyetle eksilir. Her iki ifade de sahihtir/doğrudur: İman söz ve ameldir; yani kalbin ve lisanın sözü, kalbin ve organların amelidir. İman söz, amel ve itikattır; yani lisanın sözü, organların ameli ve kalbin itikâdıdır. Allah yolunda cihâd, namaz, zekât, oruç, hac ve diğer meşru amellerin tamamı hayırlı amellerdir. Bunlar imanın şubelerindendir. Ehl-i Sünnet'e göre iman bunlarla artar, bunların eksilmesiyle de azalır."[285]

77- Fıkıhçı Şeyh Allâme Muhammed b. Sâlih el-'Useymîn (ö:1421 h.) şöyle der:

"Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman, kalp ile ikrar, dil ile söylemek ve organlarla amel etmektir. Bu tanım üç unsuru ihtiva etmektedir: Kalp ile ikrar, dil ile söylemek ve organlarla amel etmek. Böyle olduğu zaman iman artacak ve eksilecektir."[286]

•• Bütün bunlar önceki ve sonraki muteber Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının sözlerinden denizde bir damla mesabesindedir. Onların hepsi aynı şeyi söylemektedirler ki o da şudur:

İman itikat, söz ve ameldir. İtaatler ve ibadetlerle artar, ma-

284 eş-Şenkîtî, *Advau'l-Beyân*, c.7, s.201.
285 *Mecmuu Fetâva ve Makalatun Mutenevvia*, c.5, s.35.
286 *Mecmuu Fetâva ve Resâil*, c.1, s.49.

siyetler ve gafletle eksilir. Oların söylediği başka bir şey yoktur. Üstelik eskiden beri bu konuda icma etmişlerdir. Onlara bunun aksine bir şeyi nispet edenler yanılmış veya onlar hakkında yalan uydurmuşlardır. Onların görüşlerini bilmiyor ve kesinlikle onların söylemedikleri bir şeyi onlara nispet ediyorlardır.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu gerçek akîde üzere vefat etmiştir. Sahabeler, tabiiler ve onlara en güzel şekilde uyan muhaddisler, fıkıhçılar ve bütün din âlimleri bu yöntemi benimsemişlerdir. Bu konuda haktan sapan ve doğrudan uzaklaşanlar hariç öncekilerden ve halef/sonrakilerden hiç kimse onlara muhalefet etmemiştir.

İmanın müsemması/kapsamı ve hakikati konusunda seleften gerçekten pek çok şey rivâyet edilmiştir. Oların hepsini burada sıralamak mümkün değildir. Bu görüşü yukarıda isimlerini zikrettiklerimizin dışında Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimlerinden pek çok kimse dile getirmiştir.

Bu konuda onların söylediklerini daha geniş bir şekilde öğrenmek isteyenler, onların kitaplarına ve eserlerine, özellikle akîdeyi Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den ve ashabından senedleriyle rivâyet eden kitaplarına müracaat etsinler. Bunlar gerçekten çoktur. Biz bunların bir kısmının listesini bu kitabın sonunda arz ettik.

İmanda İstisna

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akaidinin en belirgin özelliklerinden ve onu heva ehli bid'atçilerden ve sapık fırkalardan ayıran hususlardan biri:

■ Onların çeşitli durumlarda imanda istisna yapmayı caiz görmeleridir. Bunu yapabilirler veya yapmazlar. İmanda istisna yapmak vacip değil müstehaptır. Fakat onlara göre imanda istisna yapmak istisna yapmamaktan daha evladır. Çünkü herhangi bir kayıt düşmeksizin mutlak bir ifadeyle mümin olduğunu söylemek kişinin eksiksiz bir imana sahip olduğu zannını vererek kendisini temize çıkarması ve tezkiye etmesi demektir. Onlar imanda istisna yapmayı kişinin kendi imanından şüphe etmesi şeklinde de anlamazlar. Çünkü imanından şüphe eden kimse mümin olamaz. Onlar imanın sorgulanmasını da hoş görmezler ve bunu bid'at sayarlar.

Seleften ve haleften Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimlerinin cumhuru bu görüştedir.

İstisna kalıbı, bir Müslümana: "Sen mümin misin?" diye sorulduğu zaman kesinlik zannını vermeyen ve eksiksiz bir iman iddiasında bulunmayan bir cevapla muhatabına:

"Ben inşaallah müminim"

Veya: **"Ben Allah'a iman ettim"**

Veya: **"Umarım…"** demesidir.

Veya benzeri bir şey söylemesidir.

■ Çünkü İnanan ve imanın itikat, söz ve amel olduğunu söyleyen Müslüman bir kul: "Ben müminim" dediği zaman eksiksiz bir iman iddiasında bulunduğu zannını verecek şekilde nefsini tezkiye

etmemek/ kendisini temize çıkarmamak için istisna yapması gerekir. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Kendinizi temize çıkarmayın. O, sakınanı çok iyi bilir.”[287]

Bil ki herhangi bir Müslümanın imanî bağlılığı hangi dereceye ulaşırsa ulaşsın, ne kadar itaat ve ibadet ederse etsin ve bütün haramları terk etsin yine de eksiksiz bir iman sahibi olduğunu kesinlik ifade eden bir üslupla söyleyemez. Kendisinden istenen her şeyi yaptığını iddia edemez. Veya bu amellerinin kabul edilip edilmediğini bilemez. Belki de amellerinin boşa gitmesine sebep olan kulun bilmediği şeyler vardır.

İstisna yapmamak, kulun Allah tarafından emredilen her şeyi yaptığı veya buna müstehapları da ilave ettiği iddiasını içerir. Bunu kesin olarak ifade ederse kendisini tezkiye etmiş olur ki bilgisizce söylenmiş bir söz olur.

Çünkü iman-ı mutlak itikatları, sözleri ve görünen görünmeyen amelleri kapsar. Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’e göre istisna iman-ı mutlakda veya imanın hakikati üzerinde yapılır.

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’e göre İslam’ın en alt sınırı olan ve imanla küfrü bir birinden ayıran mutlak imanda ise istisna terk edilir, yapılmaz. Yani bu nokta imanın kemâli değil aslıdır, tamamı değil girişidir. (Artık bu sınır noktasında istisna yapılamaz.) Nitekim bir Müslüman istisna yapmadan mutlak olarak: (Ben hacceden bir kimseyim, ben oruç tutanım, ben sadaka verenim…) diyebilir.

Yine bir kimse istisna yapmadan “ben Allah’a ve Rasûlüne iman ettim” diyebilir.

Allah teâlâ yüce kitabında istisna yapmadan kendilerinin iman sahibi olduğunu söyleyen bazı müminleri anlatmaktadır. Onları anlatırken şöyle buyurmuştur:

“O muttakiler: “Ey bizim ulu Rabbimiz, biz iman ettik,

287 Necm, 32.

günahlarımızı bağışla ve bizi cehennem azabından koru!" diye yalvarırlar."[288]

"Onlar derler ki, Ya Rabbena! Biz, imana çağıran ve "Rabbinize inanın" diye tevhide davet eden bir zatı duyduk ve icabet ettik. Artık Sen bizi affet, kusurlarımızı bağışla ve iyilerle birlikte bizim canımızı al."[289]

"Peygambere indirilen Kur'an'ı dinledikleri vakit, onda aşinaları olan hakikate kavuşmaları sebebiyle gözlerinin yaşla dolup taştığını görür ve şöyle dediklerini işitirsin: "İman ettik ya Rabbena! Bizi de hakka şahitlik edenlerle beraber yaz!"[290]

"Zira kullarımdan bir zümre: 'Rabbimiz inandık, bizi bağışla, bize acı, sen acıyanların en hayırlısısın' dedikleri için, siz onlarla alay ettiniz."[291]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Allah'tan çok korktukları için, Allah'ın kaderini tasdik etmek ve kendi nefislerini tezkiye etmemek maksadıyla imanda istisnayı caiz görürler. İman etmeleri vacip olan şeylerde şüpheye düştükleri için değil, fakat imanın hakkını vermemek korkusuyla ve onun gereklerini yerine getirmek ve kemâline ulaşmak ümidiyle istisnayı caiz görürler.

Bu sebeple onlar imanda şüpheye sebep olacak bir istisnaya cevaz vermezler. Çünkü imanda şüpheye kapılmak küfürdür. Hatta onlar bu istisna ile bir yönden imanlarında şüphelerinin olmadığını, başka bir yönden de imanlarında mükemmellik iddiasında bulunmadıklarını kast ediyorlar.

Çünkü faydalı iman, Allah katında kabul gören imandır. Zira

288 Al-i İmran, 16.
289 Al-i İmran, 193.
290 Maide, 83.
291 Müminun, 109.

sâlih amel işleyen ve onu yerine getiren bir kimse amelinin Allah katında kabul edilip edilmeyeceğini bilemez. Buradaki istisna, sonucu bilmemek anlamına gelir. Kul ameli makbul olanlardan mıdır yoksa mahrum bırakılanlardan mıdır, bunu bilemez.

Bu sebeple Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat müminlerin amellerinin kabul edilmeyeceği korkusuyla bu konuda endişeli ve korku içinde olmalarını uygun görürler. Onlar Allah'ın rahmetini umarak ve gazabından korkarak korku ve ümit arasında gider gelirler.

Allah teâlâ takva sahibi sadık müminlerin vasıfları hakkında şöyle buyurdu:

"Verdiklerini, Rablerinin huzuruna dönecekleri düşüncesiyle kalpleri korkudan ürpererek verirler."[292]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

İman-ı mutlak'a sahip olduklarını kesin bir dille ifade etmeyi uygun görmezler. Çünkü iman-ı mutlak bütün itaatleri yerine getirmeyi ve bütün yasaklardan da uzak durmayı kapsar. Kim olursa olsun hiçbir Müslüman bunların tamamını eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yerine getirdiğini iddia edemez. Eğer söylerse muttakilerden (takva ehlinden) ve Allah'ın veli ve sâlih kullarından olduğunu ve daha şimdiden cennet girmeyi garantilediğini iddia etmiş olur ki bu Allah'a karşı bir haddi aşmadır. Allah korusun aklı başında hiçbir Müslüman böyle bir iddiada bulunamaz.

Onlar nefislerini tezkiye etmekten uzak dururlar. Hâlbuki nefsin, her türlü şubeleriyle eksiksiz ve mükemmel bir imana sahip olduğuna şahitlik etmesinden daha büyük bir tezkiyesi olamaz.

Allah teâlâ takva sahibi sadık müminleri gerçek müminler olarak nitelendirmiştir:

292 Müminun, 60.

"Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık var."[293]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Dindeki derin anlayışları ve Rablerine karşı hikmetli ve edepli davranmaları sebebiyle emin olmak için her şeyi Allah'ın iradesine ve dilemesine bağlarlar.

Onlar amellerini tamam olarak yapamadıkları ve istenen şekilde yerine getiremediklerinden korktukları, ayrıca nefsin tezkiyesi vehmine sebep olacağı ve onun kemâline şahitlik anlamına gelebileceği için ihtiyaten istisna yapmayı tercih ediyorlar fakat bunu vacip olarak görmüyorlar.

Onlar istisnayı terk etmeyi haram değil, mekruh görürler. İmanın aslının içinde olmak anlamını ifade ederken istisnayı terk etmeyi caiz görmediler, fakat imanın kemâli anlamını ifade ederken istisnayı terk etmeyi caiz görmediler.

İstisnanın haramlığına veya vacipliğine dair Kur'an ve Sünnet'ten herhangi bir delil gelmediği için onlar istisna yapmayı ve yapmamayı sadece caiz görüyorlar. Allah en iyi bilendir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Bir Müslümanın başkasına: "Sen mümin misin?" diye sormasını ve bu soruya cevap verilmesini hoş karşılamazlar ve bunu bid'atçi mürcienin uydurduğu bir bid'at olarak görürler. Çünkü

293 Enfal, 2-4.

bid'atçi mürcie selef-i salihîn'in akîdesinin hilafına imanın sadece bir tasdikten ibaret olduğu ve amelin imandan olmadığı görüşündedirler. Bu görüşlerini ispatlamak için bu soruyu ortaya attılar.

İstemeyerek de olsa bu soruya cevap vermek mecburiyetinde kaldıkları zaman herhangi bir kayıt koymaksızın eksiksiz bir iman iddiası anlamına gelebilecek bir cevabı vermeyi de mekruh görürler. Maksatlarının bid'atçiler ve heva ehlinin kastettikleri iman sadece sözden ibarettir demek olmadığını ifade edecek bir cevap verirler. Bir yönden imanlarından şüphe edilmesini reddederken bir yönden de imanlarında mükemmellik iddiasında bulunmadıklarını kast ederler.

Kitap ve Sünnet'te, sahabeler, büyük tabiiler ve onlara en güzel şekilde uyanlarda, selefi salihînden gelen rivâyetler, müçtehit imamlar ve âlimlerin sözleri içinde istisnanın caiz olduğuna dair pek çok delil vardır.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah, Rasûlünün rüyasını elbette doğru çıkaracaktır. İnşallah siz kiminiz başını tıraş ettirmiş, kiminiz saçlarını kısaltmış olarak, Mescid-i Haram'a korkmaksızın tam bir güvenlik içinde gireceksiniz. Ama Allah sizin bilemediğiniz şeyleri bildiğinden ondan önce, yakın bir zafer nasip etti."[294]

"İnşaallah demedikçe hiçbir şey için bunu yarın yapacağım deme. Unuttuğun zaman Rabbini an ve "Rabbimin beni bundan daha doğru bir bilgiye ulaştırcağını umarım" de."[295]

"Sefere katılmayan bazı kişilerin akıbetleri de Allah'ın emrine kalmıştır: Allah ister onları cezalandırır, ister merhamet eder. Allah alîmdir, hakîmdir (her şeyi bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.)"[296]

294 Fetih, 27.
295 Kehf, 23-24.
296 Tevbe, 106.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allah'a yemin olsun, umarım ki ben sizin Allah'tan en çok korkanınızım ve en çok muttaki olanınızım."*[297]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kabristana girdiği zaman şöyle derdi: *"Selam size ey müminler diyarının yurdu. Yarın size vaat olunana geldiniz. Ancak bekletilmektesiniz. İnşallah biz de size mutlaka katılacağız. Allah'ım! Bakîu'l-Ğarkad ehlini bağışla."*[298]

Fakih sahabi Abdullah b. Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der:

"Kim kendisinin mümin olduğuna şahitlik ederse cennetlik olduğuna da şahitlik etsin."[299]

Abdullah b. Mes'ûd'un yanında bir adam: "Ben müminim!" dedi. Abdullah b. Mes'ûd ona: "Sen cennet ehlinden misin?" diye sordu. Adam: "Umarım" dedi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd dedi ki: "İkincisini Allah'a havale ettiğin gibi birincisini de havale etmez misin?"[300]

• Sa'îd b. Cubeyr şöyle der:

"İbn Ömer'e sordum: Ölüyü yıkadıktan sonra kendim de guslediyorum, ne dersin? Dedi ki: O mümin midir? Dedim ki: Umarım mümindir. Bana şöyle cevap verdi: Mümine dokunursan bundan dolayı gusletmezsin."[301]

• Ehl-i Sünnet imamı Ahmed b. Hanbel *rahimehullah* şöyle der:

"İmanda istisna konusunda ben İbn Mes'ûd ile aynı görüşteyim. Çünkü iman söz ve ameldir. Amel, fiildir/yapmaktır. Biz sözü söyledik (:iman ettiğimizi dilimizle söyledik) fakat amelde ihmalimi-

---

297 Müslim, K.Sıyam, B. Sıhhatü Savmi Men Talea aleyhi'l-Fecru ve Hüve Cünübün.

298 Müslim, K.Cenaiz, B. Ma Yükalü ınde dühuli'l-Kabri.

299 el-el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1048 (1779); İbn Ebî Şeybe, Kitâbu'l-İman, s.49 (138). Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, c.1, s.322, (656).

300 Ebu Ubeyd el-Kasım, *"Kitâbu'l-İman"*, s.20,(9).

301 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, c.1, s.354, (654).

zin olacağından korkuyoruz. Bu sebeple "ben inşaallah müminim" diyerek istisna yapmamız benim hoşuma gidiyor."[302]

• Velid b. Müslim şöyle der: Ben Ebu Amr el-Evzâî'yi, Malik b. Enes'i, Sa'îd b. Abdulaziz'i dinledim. Onlar "Ben müminim" denilmesine itiraz etmiyorlar, fakat "Ben inşaallah müminim" diyerek imanda istisna yapmama da izin veriyorlardı.[303]

• İmam Yahya b. Sa'îd el-Kattan *rahimehullah* der ki:

"Arkadaşlarımızdan istisnayı caiz görmeyen hiç kimse ile karşılaşmadım ve bize böyle bir bilgi de ulaşmadı."[304]

• Cerir b. Abdulhamid'den rivâyet edilmiştir; o şöyle dedi:

Ben Mansur b. el-Mu'temir, Muğira b. Mukassim, A'meş, Leys b. Ebî Suleym, Ammara b. Ka'ka, İbn Şubrume, el-Ala b. el-Museyyib, İsmail b. Ebî Halid, Ata b. es-Sâib, Hamza b. Habib ez-Zeyyad, Yezîd ibni Ebî Ziyâd, Sufyân es-Sevrî, İbn Mübarek gibi şahsiyetleri ve kendilerine ulaştığım kimseleri dinledim; onlar imanda istisna yapıyorlar ve istisna yapmayan kimseleri kınıyorlardı.

• el-Hâfız Beyhakî *rahimehullah* şöyle der:

"Bunu, yani imanda istisna yapmayı sahabeden bir topluluktan, tabilerden ve selefi salihten rivâyet ettik."[305]

• Ahmed b. Hanbel'e iman hakkında soru soruldu: Bu soruya şöyle cevap verdi: "İman söz, amel ve niyettir." Ona denildi ki: Bir adam: "Sen mümin misin?" dediği zaman ne dersin? Dedi ki: "Böyle soru sormak bid'attir." Ona denildi ki: Bu soruya verilecek cevap nedir? Dedi ki: "İnşaallah müminim der, sadece burada istisna yapar."[306]

• İmam İbrahim en-Nehaî *rahimehullah* şöyle der:

---

302 Hallal, *es-Sunne*, c.3, s.600 (1056).
303 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, c.1, s.348, (744).
304 Hallal, *es-Sunne*, c.3, s.595 (1053).
305 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, c.1, s.212.
306 el-el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1057 (1797).

"Bir adamın bir adama: Sen mümin misin? diye sorması bid'attir."[307]

• İmam Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah* şöyle der:

"Bir kimseye sen mümin misin? diye sorulduğu zaman isterse cevap vermez veya şöyle der: Senin bana böyle bir soru sorman bid'attir. Ben imanımdan şüphe etmiyorum. İman artar veya eksilir diyen bir kimseyi veya ben müminim inşaallah diyen bir kimseyi azarlama. Böyle söyleyen kimse kötülenmez ve şüpheye girmiş sayılmaz."[308]

• el-Hâfız İmam el-Âcurrî *rahimehullah* şöyle der:

"Sözünü ettiğimiz ilim adamlarından hak ehlinin bir özel-liği de imanda istisna yapmalarıdır. Bu, şüphe üzerine yapılan bir istisna değildir. *–İmanda şüpheden Allah'a sığınırız.-* Fakat imanda kemâle erdikleri anlamına gelebilecek şekilde nefislerini tezkiye etmekten korktukları ve imanın hakikatine lâyık kimselerden olup olmadıklarını bilmedikleri için yapılan bir istisnadır.

Çünkü hak ehli ilim adamlarına: Sen mümin misin? diye sorulduğu zaman onlar: Ben Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, cennete, cehenneme ve benzeri şeylere inandım, derler. Bunu söyleyen ve kalbi ile tasdik eden kimse mümindir. İmanda istisna sadece onun, Allah teâlâ'nın müminleri nitelerken imanın hakikati olarak zikrettiği şeylerin gereğini tam olarak yerine getirenlerden olup olmadığını bilmediğini ifade etmesidir.

Bu, sahabilerin ve güzel bir şekilde onlara uyanların yoludur. Onlara göre amellerdeki istisna, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikte yapılan bir istisna değildir. İstisna sadece imanın hakikatinin gereği olan amellerde yapılan bir istisnadır. Onlara göre insanlar zâhirî görünüşleriyle mümindirler. Bununla birbirlerine mirasçı olurlar, bununla evlenirler ve İslam dininin hükümleri buna göre uygulanır. Fakat imanda istisna yapmak bizim açıkladığımız ve bizden önceki

307 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.880 (1212).
308 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.880 (1212).

âlimlerin açıkladığı gibidir. Bu konuda pek çok hadis rivâyet edilmiştir ve bizim söylediğimize delâlet eden haberler vardır."[309]

• Şeyhulislam İbn Teymiye *rahimehullah* şöyle der:

"İman-ı mutlak, Allah'ın kuluna emrettiği şeylerin tamamını yapmayı ve haramların tamamını terk etmeyi içerir. Bir kimse: Ben bu itibarla müminim dediği zaman, kendisinin bütün emredilenleri yerine getiren ve yasaklananları terk eden takva sahibi iyilerden olduğuna şahitlik etmiş olur. O artık Allah'ın velilerinden olur. Bu, insanın bir çeşit kendi nefsini tezkiye etmesi, bilmediği bir şeyle kendi lehine şahitlik etmesi demektir. Eğer bu şahitlik sahih (:geçerli) olsaydı, kişinin bu hal üzere ölürse cennetlik olacağına şahitlik etmesi gerekirdi. Kendisinin cennetlik olacağına hiç kimse şahitlik edemez. Kendi nefsi için imanla şahitlik etmesi, bu hal üzere ölürse cennetlik olacağına şahitlik etmesi gibidir. Başka bir ifadeyle, her ne kadar istisnayı terk etmeyi caiz görseler de istisna yapan selefin genelinin dayandığı delil budur."[310]

Yine şöyle der: "Sahabilerden, tabiin imamlarından ve selefin cumhurundan şu görüş rivâyet edilmiştir ki hadisçiler de bu görüştedirler ve bu, Ehl-i Sünnete nispet edilen görüştür: İman, söz ve ameldir; artar ve eksilir. İtaatle artar, masiyetle eksilir. İmanda istisna caizdir."[311]

Yine o şöyle der: "İbn Mes'ûd ve talebeleri, Sevrî, İbn Uyeyne ve Kûfe ulemasının ekserisi, Basra ulemasından rivâyet edilen şeylerde Yahya b. Sa'îd el-Kattan, Sünnet imamlarından Ahmed b. Hanbel ve diğerleri gibi selef metodu üzere olanlar ve hadis ehli imanda istisna yaparlardı. Bu onlardan tevatürle gelen bir rivâyettir."[312]

309 Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, c.2, s.656, Bab, Zikru'l-İstisnai Mine'l-İman. Tahk, Abdulhamid ed-Demici, Daru'l-Vatan.

310 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.446.

311 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.505.

312 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.438

İslâm'da İstisna

İstisna kalıbı, sen müslüman mısın? diye sorulduğu zaman bir kulun kendisi hakkında "İnşaallah Müslümanım" demesidir.

Selef ve halef Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in çoğunluğu imanda istisna yapmayı caiz görürlerken İslam'da istisnayı caiz görmemektedirler. Çünkü onlara göre imanın dereceleri vardır. Bu derecelerin en azı ve en aşağısı İslam'dır.

Onlar İslam ile iman arasında fark da görürler. Çünkü İslam, imandan başka bir şeydir, mümin de müslümandan farklı bir kimsedir.

Ehl-i Sünnet'e göre iman derece derecedir, mertebe mertebedir. İnsanlar iman konusunda tabaka tabakadırlar. Kimisi ihsan mertebesine ulaşmış olup muhsindir. Kimisi mümindir, kimisi müslümandır. Muhsin, bunların dince en mükemmel olanıdır. Sonra sırayla diğerleri gelir. İslam, bu derecelerin en aşağısıdır. Bu, dinin temelidir, mücmel imandır. İman ile küfür arasındaki sınır noktasıdır. Onun ötesi küfürden başka bir şey değildir, dinden imandan çıkmaktır. Bir kimse müslüman değilse kâfirdir. Fakat mümin olmayan bir kimse müslüman olabilir. Çünkü şahadet kelimelerini söyleyen ve İslam'a girmek isteyen kimse müslüman olur ve diğer kâfirlerden ayrılır. Böylece ona Müslümanlara uygulanan İslam'ın hükümleri uygulanır.

Şer'î naslar istisna yapmadan "Ben müslümanım" demenin caiz olduğuna delâlet etmektedir. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"(İnsanları) **Allah'a çağıran, sâlih amel ve "Ben Müslümanlardanım" diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?"**[313]

"Bedevî: "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz, fakat 'İslâm olduk' deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi.

---

313 Fussilet, 33.

Eğer Allah'a ve Elçisine itaat ederseniz (Allah), **yaptığınız güzel işlerden hiçbirinin sevabını size eksik vermez. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.**""[314]

Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* bu âyet hakkında şöyle der:

"Bu âyet, Ahmed b. Hanbel'in ve diğerlerinin İslam'da değil imanda istisna yapılmasının cevazına ve büyük günah işleyenlerin iman mertebesinden çıkıp İslam mertebesine girdiklerine dair ileri sürdükleri delillerdendir. el-Meymunî der ki: Ahmed b. Hanbel'e "Ben inşaallah müminim" sözü hakkındaki görüşünü sordum. Bana şöyle cevap verdi: Müminim inşaallah derim, müslümanım derim, fakat müslümanım inşaallah demem.

el-Meymunî der ki: Ahmed'e, iman ile İslam arasında ayırım mı yapıyorsun diye sordum. Ahmed: Evet, dedi. Ona sordum: Hangi delile dayanarak bunu yapıyorsun? Bana şu âyeti okudu:

"Bedevîler: "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz, fakat 'İslâm olduk' deyin.""[315]

Hişam b. Hassan el-Ezdî *rahimehullah* şöyle der:

"Hasan el-Basri ve Muhammed b. Sirin müslümanım derlerdi fakat müminim demeye çekinirlerdi."[316]

İmam Ebu Bekir el-Mervezî *rahimehullah* şöyle der:

"Ebu Abdullah'a (İmam Ahmed): Biz müminiz deriz denildi. O dedi ki: Biz müslümanız deriz."[317]

Ahmed b. Muhammed b. Hani el-Esrem *rahimehullah* şöyle der:

"Ebu Abdullah'a (İmam Ahmed) sordum: Bir kimse istisna yapmadan ben müslümanım dediği zaman ne olur? Dedi ki: Ben

---

314 Hucurat, 14.
315 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.353.
316 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, c.1, s.322 (658).
317 Hallal, *es-Sunne*, c.1, s.602 (1073).

müslümanım dediği zaman istisna yapmaz."[318]

el-Meymunî, İmam Ahmed'ten rivâyet etti ve şöyle dedi:

Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel'e dedim ki: Sen iman ile İslam'ı birbirinden ayırıyor musun? Dedi ki: Evet, müslümanım diyorum ve istisna yapmıyorum. Dedim ki: Delilin nedir? Dedi ki. Hadislerin geneli bunun delilidir. Sonra şu hadisi okudu: *"Zina eden kişi zina ettiği sırada mümin olduğu hâlde zina edemez. Hırsız hırsızlık yaptığı sırada mümin olduğu hâlde hırsızlık edemez."* Sonra şu âyeti okudu: **"Bedevîler: "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz, fakat 'İslâm olduk' deyin."** Dedim ki: Allah'ın kitabında şu âyetler vardır:

"Müminler ancak o kimselerdir ki Allah'a ve Elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. İşte (iman sözlerinde) doğru olanlar onlardır. De ki: "Siz mi Allah'a din(darlığ)ınızı öğreteceksiniz? Allah, göklerde ve yerde olanları bilir. Allah, her şeyi bilendir." İslâm olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: "Müslüman olmanızı benim başıma kakmayın. Aksine, eğer gerçekten inanmışsanız, sizi imana ilettiği için Allah, sizin başınıza kaksa yeridir.""[319] (*)

318 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.876 (1201).

319 Hallal, *es-Sunne*, c.1, s.604 (1077).

(*) **"İman mahluk mudur, değil midir?" meselesi hakkında bir uyarı**: Bu mesele bid'atçilerin ve heva ehlinin çıkardığı Halku'l-Kur'an (Kur'an'ın yaratılması) meselesinden türemiştir. Selef imamlarından pek çoğu bunu en büyük bid'atlardan saymıştır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Kur'an'ın Allah kelamı olduğu, indirildiği ve mahlûk olmadığı görüşünde ittifak etmişlerdir. Allah teâlâ dilediği zaman daima mütekellimdir. Onun kelamının sonu yoktur. Onlar bununla Kitap ve Sünnet'in ispat ettiği şeyi ispat ettiler. Kitap ve sünnete uyan isabet etmiştir. Buna göre şayet iman ile Allah'ın sıfatlarından ve kelamından bir şey kast edilirse iman mahlûk değildir. İman ile kulların fiillerinden ve sıfatlarından birisi kast edilirse bütün kullar mahlûktur.

Bu konuda daha geniş bilgi için bak Şeyhulislam İbn Teymiye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.6, s.313 ve devamı, c.7, s.652, c.8, s.422. İbn Teymiye âdeti üzere bu konuda ayrıntılı bilgi vermiştir. Allah teâlâ ona rahmet etsin. Müslümanlar adına ona en güzel karşılıkta bulunsun.

İman ve İslam

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları imanın ve İslam'ın müsemmasında (:bu isimlerin neyi kapsadığı) konusunda iki görüşe ayrıldılar: Bunlar aynı manaya mı gelir, yoksa biri diğerinden farklı bir manayı mı ifade eder?

Kur'an âyetlerini ve Peygamber hadislerini inceleyen bir kimse iman isminin bazen İslam ismine bitişik olmaksızın tek başına zikredildiğini, bazen de beraber zikredildiğini görür. Bunun tersi de olmuştur. O halde bu ikisi zaman zaman aynı manaya gelmektedir ve eş anlamlıdır. Bazen birinden diğerinin manasından farklı bir mana kast edilmektedir ve farklı anlamlıdırlar.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının çoğunluğunun kabul ettiği görüşe göre İslam'ın ifade ettiği anlam, imanın ifade ettiği anlamdan başka bir anlamdır. Aralarında umum husus, mutlak mukayyet farklılığı vardır. Bir yerde aynı manaya gelirken başka bir yerde farklı manaya gelirler. İman mutlak olarak kullanıldığı zaman onunla İslam da kast edilir. İslam mutlak olarak kullanıldığı zaman onunla iman da kast edilir.

Bazen İslam zâhirî ameller için kullanılır, iman da bâtınî ameller için kullanılır. Her ikisi de tek başlarına veya birlikte kullanılışlarına göre müsemmaları da farklılaşır.

Yani imanın ifade ettiği anlam ile İslam'ın ifade ettiği anlam arasında fark vardır.

İman daha mükemmeldir, daha üstündür ve İslam'dan daha üstün bir mertebedir.

Amel, imanın müsemmasına da dâhildir, İslam'ın müsemmasına da dâhildir.

■ Lügavî hakikat itibarıyla İslam ile iman farklı farklı şeylerdir.

İslam'ın manası, sadece Allah'a teslim olmaktır ve ibadetle sadece ona boyun eğmektir. İmanın manası ise tasdik, ikrar, marifet ve bağlılık demektir.

■ Şer'î hakikat itibarıyla iman, İslam'ı da içerir. Çünkü varlıkları birbirine bağlıdır. Bunlardan her biri diğerinin tamamlayıcısıdır. Biri diğerinden ayrılamaz. Bir arada zikredildikleri zaman farklılaşırlar, ayrıldıkları zaman manaları birleşir.

Çünkü iman genellik ifade etmesi yönüyle İslam'dan daha kapsamlıdır, imanı da İslamı da kapsar. Mümin kelimesi mümini de müslümanı da kapsar. İman, mertebece İslam'dan daha yüksektir. İman mertebesine ulaşan kimse İslam mertebesini geçmiştir. İhsan kelimesi her ikisinden daha geneldir. İhsan mertebesine ulaşan kimse İslam mertebesini de iman mertebesini de geçmiştir. Ama İslam ve iman mertebelerinde olan ihsan mertebesinde olmayabilir.

İman ve İslam kelimeleri ikisi bir arada zikredildikleri zaman delâlet ettikleri şey yani manaları farklı farklıdır; bu durumda İslam zâhirî/görünen ameller ile tefsir edilir, iman ise bâtınî/görünmeyen ameller ile tefsir edilir. Demek ki İslam lafzı daha geneldir, iman lafzı daha özeldir.

Yani her ikisi aynı lafız içinde birlikte zikredildikleri zaman her biri bu zikredilen anlamlarıyla tefsir edilirler. Ayrıldıkları zaman ise delâlet ettikleri manada birleşirler. Yani biri bir nasta zikredilir beraberinde diğeri zikredilmezse, zikredilen zikredilmeyenin manasını da taşır ve manaları bir olur.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Bedevîler: "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz, fakat 'İslâm olduk' deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve Elçisine itaat ederseniz (Allah), yaptığınız güzel işlerden hiçbirinin sevabını size eksik vermez. Allah çok

bağışlayan, çok esirgeyendir."[320] [(*)]

Bu âyet-i kerîme iman ve İslam kelimelerinin farklılığına ve aynılığına delâlet eder. Yani bu ayetteki İslam, şer'î manadaki İslam'dır. Sahibi mükâfatlandırılır. Allah teâlâ, sahibini övülmeye lâyık kılan vacip (mutlak) imanın henüz bunlar da bulunmadığını haber vermektedir. Ayette hitap edilenler münafıklar değildirler. Bilakis imanın aslına sahiptirler fakat hakikatine ulaşamamışlardır. Bu sebepledir ki münafıklardan farklı olarak itaat ettikleri zaman Allah teâlâ onların amellerini kabul etmiştir. Onlardan imanın çıkarılması, zina edenden, hırsızlık edenden, içki içenden imanın çıkarılması gibidir.

Buna göre biz deriz ki: İslam ve iman lafızda birleştikleri zaman manada ayrışmaktadırlar. Yani İslam ve iman bir nassın içinde bitişik olarak zikredildikleri zaman:

- İslam ile şahadet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, haccetmek ve diğer sâlih ameller gibi zâhiri amellerle sadece Allah'a teslim olmak, O'na itaat etmek ve bağlanmak kast edilmektedir.

- İman ile de kalbin tasdiki, ikrarı ve marifeti, yani görünmeyen İtikadî ameller kast edilmektedir. Bunlar ise Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrıyla şerriyle kaza ve kadere inanmak, tevekkül etmek, korkmak, sevmek, ümit etmek gaybi itikadî şeylerdir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mü'min kadınlar,**

320 Hucurat, 14.

(*) İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şöyle der: "Bu âyeti kerimeden imanın İslam'dan daha hususi olduğu sonucu çıkar. Nitekim Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat de bu gö-rüştedir. Cibril hadisi de buna delalet eder. Bu hadiste Peygamber'e önce İslam'dan, sonra imandan, sonra ihsandan sorulmuş ve en genelden en özele doğru bir sıra takip edilmiştir."

itaate devam eden erkekler ve itaate devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar..."[321] [(*)]

"Orada bulunan müminleri çıkardık. Zaten orada, bir hane dışında, Müslüman bir aile bulamadık."[322] [(**)]

Müminlerin emiri Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'den rivâyet edilmiştir: O şöyle dedi:

---

321 Ahzab, 35.

(*) İmam el-Hâfız Ebu'l-Kasım el-Esfehanî *rahimehullah* şöyle der: "İman ve İslam kelimeleri iki ayrı anlamı olan iki isimdir. İslam, kalp ile tasdikle beraber şahadet kelimelerini söylemekten ibarettir. İman ise bu iki kelimenin aynı manaya geldiğini söyleyenlerin aksine beraberinde kalbi tatmin hâsıl olduğu zaman bütün itaatlerden ibarettir. Bu ikisi arasında fark olduğunun delili **"Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar.."** âyetidir. Burada mümin kelimesi müslüman kelimesine atfedilmiştir. Bir şey kendisine atfedilmez, başka bir şeye atfedilir. Bundan imanın İslam'dan fazla bir anlamının olduğu anlaşılır." Bak: el-Esfehânî, *el-Hucce fî Beyâni'l-Mahacce* 1/441

322 Zariyat, 35-36.

(**) İbnu'l-Kayyim *rahimehullah* bu âyetin tefsirinde şunları söyler: "Allah teâlâ bu âyette sözün gereği olarak İslam ile imanı ayırdı. Burada çıkardık kelimesi kurtardık anlamındadır. Yani azaptan kurtarmak için çıkardık demektir. Şüphesiz bu açık ve gizli olarak elçilere uyan müminler için geçerlidir. Âyet-i kerimede **"Zaten orada, bir hane dışında, Müslüman bir aile bulamadık."** denilmesinin sebebi, mevcut çıkarılanlara İslam isminin uygun düşmesidir. Çünkü Lût'un hanımı da hane halkının bir ferdi idi ve görünüşte müslümandı. Evde mevcut olanlardan biri idi. Kurtulan topluluğun içinde yer almıyordu. Allah teâlâ burada Lût'un karısının hainliğini haber vermiş bulunmaktadır. Onun hainliği, kalbi onlarla birlikte olduğu halde kavmine misafirler aleyhine rehberlik etmesidir. Bu kadın kurtulan müminlerden olmadığı halde zâhiren müslüman hane halkındandır. Kur'an'ın manalarını ve lafızlarını yerli yerine koyan kimse onun akılları sarsan esrarını ve hikmetlerini anlar ve onun sonsuz güç ve hikmet sahibi yüce Allah'tan indiğini bilir.

Meşhur sorunun cevabı da bununla ortaya çıkar O da şudur, İslam imandan daha geneldir. İstisna kuralı aksini gerektirdiği halde daha genel olan daha özel olandan nasıl istisna edilir? Şurası açıktır ki istisna edilen müslümanlar var olma fiili ile ifade edilmeleri uygun düşenlerdir. Yoksa müminler onlardan istisna edilmiş değildirler. Bilakis onlar azaptan kurulmaları için çıkarılanlardır." Bak: İbnu'l-Kayyim, *er-Risaletu't-Tebûkiyye, s.219*, Daru'l-Vatan.

Bir gün Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında otururken, bembeyaz elbiseli, simsiyah saçlı, üzerinde yolculuk izleri görülmeyen, içimizden hiç kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında, dizini onun dizlerine dayayarak oturup avuçlarını Peygamber'in uyluklarının üzerine koydu ve dedi ki: Ey Muhammed! Bana İslam hakkında bilgi ver.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle cevap verdi: *"İslam Allah'tan başka hak ilah olmadığına, Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahitlik etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve yola gücün yettiği takdirde Kâbe'yi ziyaret etmendir."*

Doğru söyledin, dedi. Biz şaşırmıştık, hem soruyor, hem de tasdik ediyordu.

Dedi ki: Bana iman hakkında haber ver. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle dedi:

"İman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, âhiret gününe inanman, kadere, hayrına ve şerrine iman etmendir."

Doğru söyledin dedi ve sordu: Bana ihsanın ne olduğunu söyle. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

"İhsan, Allah'a sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Zira sen O'nu görmesen de O seni muhakkak görür."

Bana kıyâmetin ne zaman kopacağını haber ver diye sorunca ona şöyle dedi:

"Sorulan kişi bu konuda sorandan daha bilgili değildir."

Öyleyse alâmetlerinden haber ver deyince şöyle dedi:

"Cariyenin kendi efendisini doğurması ve yalınayak, çıplak ve fakir koyun çobanlarının bina yapma yarışına girmelerini görmendir." Sonra adam çekip gitti. Biraz bekledim. Sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

"Ey Ömer! Soru soran kişi kimdi bilir misin?" Allah ve Rasûlü daha iyi bilir dedim. Şöyle buyurdu:

"O Cebrail'dir; dininizi öğretmek için size gelmişti."[323]

Nassın içinde birbirinden ayrı düştükleri zaman manaları birleşir ve İslam, imanın tefsir edildiği mana ile tefsir edilir. Böyle bir durumda her biri dinin tamamını kapsar; dinin temel esaslarını, fürûunu, itikatlarını zâhirî ve batinî fiillerini içerir.

Yani İslam ve iman kelimeleri tek başlarına zikredildikleri zaman her biriyle de dinin tamamı, yani İslam, iman, teslimiyet, şiarlar (dinî semboller), şer'î hükümler, akîdeler, yöntemler, adap ve diğer şeyler kast edilir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah nezdinde (hak) **din İslam'dır."**[324]

"Sizin için din olarak İslam'ı seçtim."[325]

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki, (o din) ondan kabul edilmeyecek ve o, âhirette kaybedenlerden olacaktır."[326]

"Kim imanı kabul etmezse, onun ameli boşa çıkmıştır ve o, âhirette kaybedenlerdendir."[327]

"Allah'a ve Rasûlüne iman edin ve O'nun (sizi emanetçi yaptığı) yönetimini size bıraktığı mallardan harcayın. İçinizden iman edip harcayanlara büyük ecir vardır. Size ne oluyor ki, Peygamber de sizi Rabbinize iman etmeye çağırdığı halde, Allah'a inanmıyorsunuz. Oysa Allah sizden bu hususta kesin söz almıştı."[328]

"Müminler onlardır ki Allah'a ve Elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihâd ettiler. İşte (iman sözlerinde) **doğru olanlar onlardır."**[329]

---

323 Müslim, K,İman, B. İman, İslam, İhsan.
324 Al-i İmran, 19.
325 Maide, 3
326 Al-i İmran, 85
327 Maide, 5
328 Hadid, 7-8.
329 Hucurat, 15

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"İman yetmiş küsur –veya altmış küsur- şubedir. En yükseği lâ ilâhe illallâh sözüdür. En aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ imandan bir şubedir."[330]

"Müslüman, Müslümanların dilinden ve elinden emin olduğu kimsedir. Muhacir ise Allah'ın yasakladığı şeyleri terk eden kimsedir."[331]

"Müslümanın en hayırlı malının –kendi dinini fitnelerden korumak üzere- dağ başlarında ve yağış olan sahalarda güttüğü davarlardan ibaret olacağı günler yakındır."[332]

Abdulkays heyeti Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bazı şeyleri sordular ve dediler ki: Bize öyle bir şey emret ki biz de bunu kendimizden sonrakilere söyleyelim ve onunla cennete girelim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara sadece Allah'a iman etmelerini emretti ve şöyle dedi: *"Sadece Allah'a iman etmenin ne demek olduğunu bilir misiniz?"*

Dediler ki: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir. O şöyle buyurdu:

"Allah'tan başka hak ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermendir."[333]

Âmir b. Sa'd'dan rivâyet edildi. O da babası Sa'd b. Ebî Vakkas'dan haber verdi ki, şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir takım insanlara dünyalık veriyordu; Sa'd da orada oturuyordu. Derken Rasûlullah içlerinden en ziyâde beğendiğim birini bıraktı, ona vermedi. Bunun üzerine: Yâ Rasûlallah! Fulânı niçin bıraktın? Vallahi onu bir mü'min biliyorum, dedim.*"Öyle deme,*

330 Müslim, İman, İmanın Şubeleri.
331 Buhârî, İman, Müslüman Müslümanların…
332 Buhârî, K.İman, B. Mine'd-Dini el-Firaru Mine'l-Fiten.
333 Buhârî, K.İman, B.Edaü'l-Humsi mine'l-İman.

müslim (de) " buyurdu. Bir müddet sustum. Nihayet o adam hakkındaki bilgim bana galebe etti de dayanamadım, yine sözümü tekrar ederek: Fulânı niçin mahrum bıraktın? Vallahi ben onu mü'min biliyorum, dedim. Yine: *"Öyle deme, müslim (de)* " buyurdu. Ben yine sustum. Lâkin o zât hakkındaki bilgim bana galebe etti, sözümü tekrar ettim. Rasûlullah yine o sözü tekrar ettikten sonra:*"Ey Sa'd, bir adama, Allah onu yüzü koyun ateşe atmasın diye başkasını daha ziyâde sevdiğim halde ihsanda bulunduğum olur* " buyurdu.[334 (*)]

Amr b. Abese es-Sülemî *radıyallahu anh*'ten rivâyet edildi; o şöyle dedi: Bir adam dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü, İslam nedir? Şöyle buyurdu: *"Kalbini Allah'a teslim etmendir ve Müslümanların senin elinden ve dilinden emin olmasıdır."* Adam dedi ki: Hangi İslam daha hayırlıdır? *"İman"* dedi. Adam: İman nedir? diye sordu. *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmandır."* buyurdu. Adam: Hangi amel daha faziletlidir? diye sordu. *"Hicret"* buyurdu. Adam: Hicret nedir? diye sordu. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: *"Kötülüğü terk etmendir"* buyurdu. Hangi hicret daha faziletlidir? diye sordu. *"Cihâd"* buyurdu. Adam: Cihâd nedir? diye sordu. *"Karşılaştığın zaman kâfirlerle savaşmandır"* buyurdu. Adam: Hangi cihâd daha faziletlidir? diye sordu. *"Atı yaralanan ve kanı dökülen kişinin cihadı"* buyurdu ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle devam etti:

"Sonra iki amel daha vardır ki bunlar kendilerinin dışındaki amellerin en faziletlisidirler: Makbul bir hac veya umre."[335]

---

334 Buhârî, K.İman, B.el İslamü ale'l-Hakikati

(*) İbn Ebi'l-'Izz el-Hanefî bu hadisin yorumunda der ki: «İslam ismini onun için uygun gördü fakat iman ismini vermekten kaçındı. Kim bu ikisinin aynı olduğunu söylerse bu hadise muhalefet etmiş olur.»

335 Ahmed, *Müsned*, c.4, s.114; Abdurrazzak, *Musannef*, c.11, s.127 (20107); Heysemi, *Mecmeu'z-Zevaid*, c.1, s.59 Ahmed ve Taberani *Kebir*'de rivayet etti. Ravileri mevsuktur. el-Elbânî sahih olduğunu söyler. *"es-Silsiletu's-Sahiha"* no, 551. İbn Teymiye, *Kitâbu'l-İman*, s.251.

İmana göre İslam'ın durumu, şahadet kelimelerinden birine göre diğerinin durumuna benzer. Peygamber Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamberliğine şahitlik etmek, Allah'ın birliğine ve sadece O'na ibadet edileceğine şahitlik etmenin dışında başka bir şeydir.

Mesela fakir lafzı mutlak olarak kullanıldığında onun içine miskin de girer. Miskin kelimesi tek başına kullanıldığında fakiri de içine alır. İkisi birlikte zikredildiği zaman ise biri diğeri değildir / her biri ayrı ayrı anlamlar ifade ederler.

Birr (:iyilik) ve takva, günah ve düşmanlık kelimeleri de böyledir. Bu ikisi tek tek ayrı şeylerdir. Biri diğeriyle manaca ve tek bir şey olarak hükmedilmede birbiriyle irtibatlıdır.

Mutlak, mukayyet, mücerret ve bitişik kullanılışlarına göre manaya delaletleri farklı farklı olan bu isimler tek başlarına kullanıldıkları zaman bazen biri diğerinden daha genel olur, bazen genellik ve özellikte birbiriyle eşit olur. Hangisi kullanılırsa diğerini de içine alır.

İman ve İslam da böyledir. **Çünkü islamı olmayanın imanı olmaz. İmanı olmayanın da İslam'ı olmaz. Müslüman, İslam'ını sahih kılacak bir imandan yoksun değildir. Mümin de imanını gerçekleştirecek bir İslam'dan yoksun değildir.**

Fakat kâmil bir imanın kâmil bir İslam'la birlikte olması zorunludur. Kâmil bir İslam'ın ise kâmil bir imanla birlikte olması zorunlu değildir. Fakat imanın aslı (:asgari bir iman) ile birlikte olması zorunludur.

Bu ayrıntılı bilgi ile delillerin arasını birleştirmek mümkündür. Söylenecek en uygun söz budur. Şer'î naslar bununla bir bütünlük / uyum arz eder.

Bu mesele hakkında selef âlimleri arasındaki ihtilafın basit bir lâfzî ihtilaf olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü hepsi de amelin imanın kapsamı içine girdiğinde, imanın artıp eksildiğinde ve itaatle

artıp masiyetle eksildiğinde ittifak etmişlerdir. Onlar büyük günah işleyenleri imandan çıkarıp küfre dâhil etmiyorlar. Bilakis onlara da müslüman diyorlar. Günah işleyenleri imandan çıkarıp İslam'a dâhil ettikleri zaman onlar da imandan hiçbir şey kalmamıştır demediler, aksine günah işleseler bile imanın aslı onlarda kalır dediler.

İmam Zührî *rahimehullah* der ki: "Bizim görüşümüze göre İslam söz, iman ameldir."[336]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle der:

"İman, İslam ile sınırlıdır. Bir kimse zina ettiği zaman imandan çıkar, İslam'ın içinde kalır…" Yine şöyle der: "İslam imandan başka bir şeydir."[337]

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:

"İslam'ın vacip olan imanı da gerektirdiğine hükmedilse bu sözün gayesi şudur: Bunun ikisi birbirinden ayrılmaz; her müslüman mümindir ve her mümin müslümandır.

Vacip imana sahip her müslümanın cennete gireceği kast edildiği zaman bu doğrudur ve üzerinde görüş birliği vardır. Her müslümanın ibadetinin karşılığında sevaba nail olacağı kast ediliyorsa onun da beraberinde imanı olması gerekir. Her ne kadar bu iman Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kendisi için istediğini mümin kardeşi için istemeyen kişilerde, büyük günah işleyen kişilerde, bedevîlerde ve diğer bazı kişilerde olmadığını söylediği türden bir iman değilse de her müslüman ancak imanıyla birlikte müslümandır.

İslam ve eksiksiz iman birbirinden ayrılmaz denildiği zaman bu birisinin aynen diğeri olduğu anlamına gelmez. Bu ikisi beden ve ruh gibidir. Bizde ruh ancak bedenle birlikte bulunur. Diri bir beden ancak ruhla beraber bulunur. Bu, biri diğeridir anlamına gelmez. İman ruh gibidir. Çünkü beden ruhla kaimdir ve ruh bedene bitişiktir.

---

336 Hallal, *es-Sunne*, c.3, s.607 (1080)
337 Hallal, *es-Sunne*, c.3, s.607 (1080)

İslâm, beden gibidir. Beden ancak ruhla birlikte diri olur. Bu birbiriyle ayrılmayacakları anlamına gelir. Yoksa birisi hangi anlama geliyorsa diğeri de aynı anlama gelir demek değildir. Münafığın Müslümanlığı bir ölünün bedeni gibidir, ruhsuz ceset gibidir. Ruhu olmadan hiçbir diri beden olamaz. Ruhlar da türlü türlüdür. Nitekim Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Ruhlar toplanmış cemaatlerdir. Birbirleriyle tanışanlar anlaşırlar, tanışmayanlar ihtilaf ederler."*[338] Bedeni ile namaz kılan herkes her ne kadar namazının sevabını alsa da ve dünyada hakkında uygulanacak hükümler yönünde farz üzerinden düşmüş olsa da kalbi Allah'ın zikri ile huşu ile ve Kur'an'ı anlamakla nurlanacak değildir. İslam'ın dış görünüşü de namazın dış görünüşü gibidir. İman ise Allah'ı tanıyarak, O'na karşı derin bir saygı içinde ve Kur'an'ı düşünerek namaz kıldığı zaman kalbin içinde bulunduğu konumdur. Kalbi itaat eden herkesin organları da itaat eder. Fakat bunun tersi olmaz. Bu sebeple denilmiştir ki, münafıkça bir itaatten sakının; onun vücudu itaat eder fakat kalbi itaatkâr değildir. Kalp sağlıklı olursa bütün vücut sağlıklı olur. Bu, vücut ibadet ederken kalp de onun gereklerini yerine getirir anlamına gelmez."[339]

İbn Teymiyye *rahimehullah* başka bir yerde de şunları söyler:

"Bu sebeple insanlar iman ve İslam konusunda üç görüş üzere oldular: Mürcie der ki: İslam daha üstündür, iman onun içindedir. Diğerleri dediler ki, iman ve İslam aynıdır. Mutezile, hariciler ve hadisçilerden bir grup bu görüştedir. Muhammed b. Sirin onların çoğundan bu görüşü nakletti. Üçüncü bir grup daha vardır ki onlar da imanın daha üstün ve faziletli olduğunu söylerler. Pek çok yerde kitap ve sünnetin delâlet ettiği görüş de budur. Sahabelerden ve onlara en güzel şekilde tabi olanlardan nakledilen görüş de budur."[340]

---

338 Müslim, K.Birr ve Sıla, B. El-Ervahu Cünüdün Mücennedetün).

339 *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c.7, s.367.

340 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.414.

İbn Receb el-Hanbelî *rahimehullah* şöyle der:

"Bir grup dedi ki, iman ile İslam arasındaki fark şudur: İman, tasdiktir; kalbin tasdikidir. Yani kalbin bilmesi ve amel etmesidir. İslam ise boyun eğmektir, teslim olmaktır ve itaat etmektir. Bu da kalbin ve organların ameli demektir.

Âlimlerin pek çoğu bu görüştedir. Ebu'l-Fadl et-Temimi, İmam Ahmed'in öğrencilerinden bu görüşü nakletmektedir. Kelamcı grupların görüşü de budur. Fakat kelamcılara göre ameller imana değil, İslam'a girer.

Bizim arkadaşlarımıza ve diğer ehli hadise göre ise ameller imana dâhildir. Bununla beraber yukarıda da geçtiği gibi İslam'a girip girmediğinde ihtilaf etmişlerdir. Bu sebeple âlimlerden pek çoğu şöyle demişlerdir: Birlikte ve ayrı bulunmalarına göre İslam ve imanın delâlet ettikleri anlamlar değişir. Tek başlarına zikredildikleri zaman biri diğerine dâhil olur/aynı manaya gelir. Bir arada zikredildikleri zaman ise iki ayrı şey olurlar.

Cebrail'in İslam ve iman hakkında soru sorduğu hadisle Abdulkays heyetinin soru sorduğu hadisin arası bu şekilde bulunur. Cibril hadisinde Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu ikisini birbirinden ayırarak bunlara farklı anlamlar vermiş, diğerinde ise sadece iman söz konusu edildiği için Cibril hadisinde imana verdiği anlamı vermiştir.

Ebu Bekir el-İsmailî, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in pek çoğundan bu görüşü nakletmiştir. Ebu Bekir b. Ebî Şeybe'den de bu görüş nakledilmiştir. Bu meselede naslara en uygun ve en yakın görüş budur. En iyi bilen Allah'tır.

İslam ve imanın farklı şeyler olduğu görüşü Hasan el-Basri, İbn Sirin, Şüreyk, Abdurrahman el-Mehdi, Yahya b. Main ve Müemmel b. İhab gibi kişilerden rivâyet edilmiştir. Aynı şey Malik'ten de rivâyet edilmişti. Malik'ten önce bu görüş Katade, Davud b. Ebî Hind, Zühri, İbn Ebî Zeyb, Hammad b. Zeyd, Ahmed ve Ebu Hay-

seme'den nakledilmiştir. Ebu Bekir es-Sem'anî, bunun Ehl-i Sünnet'in tamamının görüşü olduğunu söylemiştir.

İbn Nasr ve İbn Abdilberr'in çoğunluk her ikisini aynı görmektedir demeleri pek kabul edilebilir bir iddia değildir. Belki şöyle denilebilir: Selefin bu ikisini birbirinden ayırmış olmalarından başka bir şey nakledilmemiştir. Allah en iyi bilendir."[341]

Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* şöyle der:

"Öncekilerden bunlara muhalefet eden hiçbir kimse görmedim. Onlar İslam ile imanı aynı şey olarak görmüşlerdir. Bu sebeple Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in geneli bunların söyledikleri şey üzeredirler."[342]

---

341 Bak: İbn Receb el-Hanbeli, *Fethu'l-Bari*, (Kitâbu'l-İman), c.1, s.129, Mektebetu'l-Ğuraba.

342 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.359.

Zâhir ve Bâtın Birbirinden Ayrılmaz

• **(Zâhir):** Ameldir. Yani lisanın söylemesi ve organların amel etmesidir.

• **(Bâtın):** İmandır. Yani kalbin sözü ve amelidir.

• Kaide: **"Amelsiz iman, imansız amel olmaz."**

Selef imamlarının koyduğu bu kaide ışığında şu hususlar açığa çıkmaktadır:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bir kulun dış görünüşü (:zâhiri) onun kalbinin ve içinin (:bâtınının) başka bir yüzüdür. Onun doğrudan yansımasıdır, ondan farklı ve değişik bir şey değildir. Batın sağlıklı/doğru ve düzgün olduğu zaman zâhir de öyle olur. Bâtın bozuk olduğu zaman zâhir de ona göre bozuk olur. Görünürde bir şey yoksa kalpte de bir şey yok demektir. Görünürde (zâhirde) bir eksiklik olduğu zaman bu, kalpte de bir eksiklik olduğuna delâlet eder. Bunun tersi olmaz, yani kalp tamam olduğu zaman zâhirde bir eksiklik olmaz o da tamam olur.

❖ Bâtının sağlıklı /doğru düzgün olması zâhirin de sağlıklı olmasını gerektirir. Çünkü bâtının düzgünlüğü zorunlu olarak zâhire (dışa) yansır ve onu da düzeltir.

❖ Bâtının bozuk olması zâhirin de bozuk olmasını gerektirir. Çünkü bâtının bozukluğu zorunlu olarak zâhire yansır ve onu da bozar.

Bundan dolayıdır ki organların amellerinde bozukluklar varken şer'i bir imanın varlığından asla söz edilemez.

Çünkü imanın aslı kalptedir. Organların amelleri bu imanın delilidir ve şahididir.

Kalpteki imanın aslı ise:

- Marifet, ilim ve tasdik şeklinde kalbin sözüdür;
- Boyun eğmek, bağlanmak, teslim olmak, niyet ve ihlâs şeklinde kalbin amelidir.

Lakin kalpte böyle bir iman gerçekleştiği zaman bunun zâhirde de gerçekleşmesi gerekir. Zâhir bâtından farklı ve ona zıt olamaz. Çünkü zâhir bâtının tercümanıdır, onunla kuvvetli bir irtibatı vardır. Kalpte tasdik, sevgi ve diğer kalbî fiiller ve ameller şeklinde yerini alan iman gerekli fiiller ve amelleri zâhirde de ortaya çıkarır.

Çünkü zâhirî ameller itaat, muhabbet, haşyet (korku) ve saygı gibi kalbî amellerle doğrudan irtibatlıdır. Hatta ilim, marifet ve tasdik gibi şeylerden oluşan kalbî sözlerin irtibâtından daha güçlü bir irtibatı vardır.

Kul, hakikati bilen tasdik eden ve ona bağlanan biri olabilir fakat kalbindeki Allah korkusu, saygısı, sevgisi ve ona itaatle bağlılığı kendisini küfrün ve şirkin karanlıklarından kurtaracak dereceye ulaşmaz veya kalbindeki haset ve kibir veya dünya sevgisi ve şehvetler kendisine galip gelebilir. Bu sebeple kalbindeki tasdik ve bazı kalbî ameller silinir zayıflar ve kaybolur. Sadece Allah'a ibadet etmeyip O'na ortak koşan müşrikler gibi böylelerin izzet ve celal sahibi Allah nazarında hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü onların kalpleri sadece Allah'a ait değildir. Bilakis orada Allah'tan başkasının sevgisi, saygısı ve itaati de vardır. Bu da onları halis tevhitten uzaklaştırır.

Müminler ise bunun zıddıdır. Onların kalpleri sadece Allah'a aittir. Sadece Allah'a ibadet ederler, O'na ortak koşmazlar. İnandık, tasdik ettik, işittik ve itaat ettik derler.

Zâhir ve bâtın birbirinden ayrılmazlar. Zâhir ancak bâtının doğru ve düzgün olmasıyla doğru ve düzgün olur. Ama bâtın böyle

değildir. Yani zâhirin doğru ve düzgün olması bâtının da böyle olduğu anlamına gelmez. Zâhirin istikamet üzere görünüp de bâtının bozuk olması münafıklık halidir. Çünkü zâhir hiçbir zaman bâtından farklı ve ona zıt olamaz. İstenen şer'î iman:

Zâhir ve bâtının imanıdır, kalbin ameliyle organların amelinin beraberliğidir. Çünkü diğerleri olmadan sadece biri ile kulun imanı sahih olmaz. Organlarının ameli olmaksızın kalbinde amelin (teslimiyet, niyet ve ihlâsın) **var olduğunu iddia eden kimsenin iman sahibi olduğu ispat edilemez. Çünkü zâhiri sözler ve fiiller imanın ayrılmaz gereklerindendir ve onun müsemmasına dâhildir.**

Bundan dolayıdır ki zâhirî ameller dinde kulun dünyadaki haline verilecek hükümlerin konusu kılınmıştır. Çünkü kulun içine değil görünen amellerine bakılır ve onun müslüman veya kâfir olduğuna bununla hükmedilir. Kim amelleriyle müslüman olduğunu gösterirse onun Müslümanlığına hükmederiz, kim küfür ifade eden fiiller ortaya koyarsa kâfir olduğuna hükmederiz.

Çünkü bir kimse ne kadar kabiliyetli olursa olsun insanların içyüzlerini ve kalplerini bilme ve öğrenme gücüne sahip değildir. Çünkü bu ancak Allah'a mahsus bir şeydir. **Allah teâlâ insanların zâhirlerini bâtınlarına/hal ve hareketlerini duygu ve düşüncelerine delil kılmıştır. Sonra zâhirlerinden kendilerine görünen şeyler gereğince bâtınlar hakkında hüküm verme hakkını onlara vermiştir. İnsanlar onlara müslümanca davranışlar sergiliyorlarsa onların zâhiren de bâtınen de müslüman olduklarına hükmedilir. Kâfirce davranışlar sergiliyorlarsa onların zâhiren de bâtınen de küfrüne hükmedilir.**

Allah teâlâ içleri ve dışları/zâhirleri ve bâtınları düzgün olan ve işittik, itaat ettik, inandık ve tasdik ettik diyen sonra inandıklarıyla amel eden sadık müminleri anlatırken şöyle buyurdu:

"Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) **harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık vardır."**[343]

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir milletin, Allah'ın ve Rasûlünün karşısına çıkan kimseleri, isterse o kimseler babaları, evlatları, kardeşleri ve sülaleleri olsun, sevip dost edindiklerini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı nakşetmiş ve kendi tarafından bir ruhla onları desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan cennetlere, hem de ebedî kalmak üzere yerleştirecektir. Allah onlardan, onlar da O'ndan razıdırlar. İşte onlar Allah'ın tarafında olanlardır. Ve iyi bilin ki, felaha erenler, Allah'ın tarafında yer alanlar olacaklardır."[344]

"Bizim ayetlerimize o kimseler iman eder ki onlar, kendilerine öğüt verildiği zaman derhal secdeye kapanırlar; Rablerini överek tesbih ederler, büyüklük taslamazlar."[345]

"Eğer Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilen vahye imanları olsaydı, kâfirleri veli edinmezlerdi. Fakat onların çoğu yoldan çıkmış kimselerdir."[346]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Kulun kalbi istikamet üzere olmadıkça imanı istikamet üzere olmaz. Lisanı istikamet üzere olmadıkça kalbi istikamet üzere olmaz. Komşusu kötülüklerinden emin olmadıkça kişi cennete giremez"[347]

---

343 Enfal, 2-4.
344 Mücadele, 22.
345 Secde, 15.
346 Maide, 81.
347 Ahmed, *Müsned*, Enes İbn Malik'ten, c.3, s.198; el-Elbânî, es-Silsiletü's-Sahiha, c.6, s.822 (2841).

"Dikkat edin vücutta bir et parçası vardır ki o sağlıklı olursa bütün vücut sağlıklı olur, o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin, o kalptir."[348]

Ömer'in azatlısı Zeyd b. Elsem el-Adevî *rahimehullah* şöyle der:

"Bu dine mensup olanlar için dört şey gereklidir: İslam'ın davetine dâhil olmak; iman etmek, Allah'ı, ilkinden sonuncusuna kadar peygamberleri, cenneti, cehennemi, öldükten sonra dirilmeyi tasdik etmek gereklidir; imanını doğrulayacak sâlih amel işlemek gereklidir ve amelini güzelleştirecek ilmi tahsil etmek gereklidir. Sonra şu âyeti okudu: "Şu da muhakkak ki inkârdan dönüş yapan, iman eden, güzel ve makbul işler yapan, böylece doğru yola giren kimseyi de affederim."[349]

Tabiinden Meymun b. Muhran el-Cezerî *rahimehullah* uzlete çekilen bir rahibi gördüğü zaman arkadaşlarına dedi ki:

"İçinizde şu rahibin ulaştığı ibadet seviyesine ulaşan kimse var mı?" Hayır, dediler. Bunun üzerine şöyle dedi:

"Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e inanmadığı halde bu ibadetinin ona ne yararı vardır?" Hiçbir yararı yoktur, dediler.

Bunun üzerine dedi ki: "Amelsiz imanın da hiçbir yararı olmayacaktır."[350]

Şeyhulislam İmam el-Evzâî *rahimehullah* şöyle der:

"İman ancak söz ile istikamet bulur (:doğrulanır). İman ve söz ancak amel ile istikamet bulur. İman, söz ve amel ise ancak Sünnet'e uygun niyetle istikamet bulur. Seleften geçip gitmiş olanlar ameli imandan, imanı amelden ayırmıyorlardı. İman şu dinlerin kendi isimlerini kapsadığı gibi kapsayıcı bir isimdir ve amelin onu tasdik etmesini de kapsar. Her kim ki dili ile iman eder, kalbi ile tanır,

---

348 Buhârî, K. İman, B. Fadlu Men istebrae Li dinihi.

349 İbn Ebî Şeybe, *K.İman*, s.49 (136). Tahk, el-Elbânî, el-Mektebü'l-İslami. Taha Suresi, 82. âyet.

350 el-Mizzi, *Tehzibü'l-Kemal*, c, 29, s.217.

ameli ile de bunu doğrularsa işte bu kopmayan bir kulptur. Her kim de dili ile söyler, kalbi ile tanımaz, ameliyle onu doğrulamazsa, onun imanı kabul edilmez ve âhirette kaybedenlerden olur."[351]

"İman söz, amel ve niyettir; artar eksilir. İtaatle artar, masiyetle eksilir. Amelle birlikte olmadıkça sadece söylemek caiz değildir. Niyetle beraber olamadıkça sadece söz ve amel caiz değildir. Sünnete uygun olmadıkça sadece söz, amel ve niyet de caiz değildir."[352]

el-Velid b. Müslim el-Kuraşi *rahimehullah* şöyle der:

Evzâî, Malik b. Enes ve Sa'îd b. Abdulaziz'i dinledim. Onlar: "İman amelsiz sözdür" diyenleri hoş karşılamazlar ve: "Amelsiz iman, imansız amel olmaz" derlerdi.[353]

el-Fudayl b. 'Iyaz *rahimehullah* şöyle der:

"Bize göre imanın içi vardır, dışı vardır; bunlar dil ile ikrar, kalp ile söylemek ve organlarla amel etmektir."[354]

Yine şöyle der: "Amelle birlikte olmadıkça sadece sözün bir yararı yoktur."[355]

Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah* şöyle der:

"İman, söz ve fiildir. Bizden öncekilerden onu biz söz ve amel olarak aldık. Amel olmadan söz olmaz."[356]

İmam Şafi'î *rahimehullah* şöyle der:

"Sahabe, tabiin ve onlardan sonra bizim kendilerine yetiştiğimiz kimseler: İman söz, fiil ve niyettir; bu üçünden birisi diğeri olmadıkça geçerli değildir diye icma ettiler."[357]

---

351 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/955–956 (1591).

352 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 1/170 (314); İbn Batta, *el-İbâne*, 1/333 (190).

353 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/930 (1086).

354 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1033 (1747).

355 Abdullah İbn Ahmed, *es-Sunne*, 1/337 (702).

356 el-Âcurri, *Kitâbu'ş-Şeria*, 2/604 (239)

357 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/956 (15939)

Abdullah el-Humeydî *rahimehullah* (ö:219 h.) şöyle der:

"İman söz ve fiildir; artar ve eksilir. Amelsiz imanın faydası yoktur. Niyetsiz söz ve amelin faydası yoktur. Sünnete uygun olmayan söz, amel ve niyetin de faydası yoktur."[358]

İmam Muhaddis İbn Batta el-Ukberî rahimehullah şöyle der: "Size Allah'ın Kitabından akıllı müminlere yol gösterecek şu gerçeği okudum: İman söz ve ameldir. Kim sözleriyle tasdik eder de ameli terk ederse yalancı olur ve imandan çıkar. Allah teâlâ sözü ancak amelle birlikte kabul eder, ameli de ancak sözle birlikte kabul eder."[359]

Ebu Amr ed-Dânî *rahimehullah* şöyle der:

"Fıkıhçıların ve hadisçilerin görüşüne göre: İman söz, amel, niyet ve sünnette isabettir.

Söz: Allah teâlâ'ya daha önce anlattığımız sıfatlarıyla şahitlik etmek, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve Allah'tan getirdiği şeylerin hepsini ikrar etmektir.

Amel: Allah'ın farz kıldığı farzlarını eda etmek ve haram kıldığı haramlardan sakınmaktır.

Niyet: Kalplerin amelleri ve itikatlarıdır.

Sünnet: Dindarlığı ilimle öğrenmektir."[360]

Şeyhulislam İbn Teymiye *rahimehullah* "*Dikkat edin, vücutta bir et parçası vardır: O sağlıklı olursa bütün vücut sağlıklı olur, o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin o kalptir*" hadisini[361] şerh ederken şunları söyler:

"Bu hadis kalbin sağlıklı olmasının zorunlu olarak vücudun sağlıklı olması sonucunu doğurduğunu beyan eder. Vücut sağlıklı olmadığı zaman bu durum kalbin de sağlıklı olmadığına delâlet eder.

---

358 el-Humeydî, *Usulü's-Sünne* veya *Müsned*, c.2, s.546.

359 İbn Batta, *el-İbâne*, c.2, s.795 (1074).

360 Ebu Amr ed-Dânî, *er-Risaletü'l-Vafiye*, s.169., Tahk, Dağş el-A'cemi, Daru'l-İmam Ahmed

361 Buhârî, İman, Fadlu Men İstebrae Li Dinihi.

İman kelimelerini söyleyen fakat amel etmeyen kimsenin kalbinin mümin olmadığı bilinir. Ancak imanını açıklaması durumunda işkenceye maruz kalacağından korkan bir kimsenin –imanını- kendi kendine ve gizlilik içinde güvendiği kimselere söylemesi gerekir. Osman'ın da dediği gibi yüzünün şekliyle ve konuşmalarıyla imanını açığa vurması gerekir.

Ne sözüyle ne de fiiliyle imanına dair hiçbir belirti görülmediği zaman bu, kalbinde de imanın olmadığına delâlet eder. Çünkü vücut kalbe tabidir. Kalpte herhangi bir şey yerleştiği zaman hangi şekilde olursa olsun onun gerektirdiği şeyler mutlaka bedende ortaya çıkar."[362]

İbn Receb el-Hanbelî *rahimehullah* bu hadisi yorumlarken şöyle der:

"Kulun azalarıyla yaptığı hareketlerin düzgünlüğü, haramlardan uzak durması ve şüpheli şeylerden sakınması, kalbin hareketinin düzgünlüğünün bir sonucudur.

Eğer onun kalbi sağlıklı ve düzgün ise onda Allah'ın sevgisinden, Onun sevdiklerinin sevgisinden, Allah korkusundan ve Onun hoşlanmadığı şeylere düşme korkusundan başka bir şey yoksa bütün azaları sağlıklı ve düzgün olur ve bunun sonucunda her türlü haramlardan uzak durur ve haramlara düşmekten sakınmak için şüphelilerden de sakınır.

Eğer kalbi bozuk ise, hevasına tabi olma duygusu ve Allah'ın hoşuna gitmese bile hevasının beğendiği şeyi yapma arzusu kalbini istila ederse, bütün azalarının hareketleri bozulur, kalbin hevaya tabi olması (:nefse uyması) sonucu tamamen masiyetlere ve şüpheli şeylere doğru yönelir.

Bu sebeple kalp organların hükümdarıdır, diğer organlar da onun askeridir denilmiştir. Onlar bununla beraber ona itaat eden as-

362 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.14, 121.

kerlerdir. O'na itaatle ve Onun emirlerini yerine getirmekle görevlidirler. Hiçbir şeyde O'na muhalefet etmezler. Eğer hükümdar iyi olursa bu askerler de iyi olurlar. Eğer hükümdar kötü olursa bu sebeple askerleri de kötü olur. Allah katında ancak selim (: iyi, temiz) bir kalp fayda verir…

Organların amelleri ancak kalbin istikametiyle istikamet bulur. Kalbî istikamet demek, onun Allah sevgisiyle, Allah'a itaat sevgisiyle dolu olması ve Allah'a karşı gelmekten nefret etmesi demektir. Vücudun hareketleri kalbin hareketine ve iradesine tabidir. Kalp sadece Allah için hareket eder ve iradesini kullanırsa kendisi de sağlıklı olur, bütün vücudun hareketleri de sağlıklı/doğru ve düzgün olur. Kalp Allah'tan başkası için hareket eder ve iradesini o yönde kullanırsa bozulur ve kalbin hareketinin bozukluğu sebebiyle vücudun hareketleri de bozulur…

Bunun anlamı şudur: Kalbin ve organların hareketleri tümüyle Allah için olursa bununla kulun imanı iç ve dış görünüş itibariyle kemâle erer. Kalbin hareketlerinin sağlıklı oluşu organların hareketlerinin de sağlıklı olması sonucunu doğurur. Kalp sağlıklı olduğu zaman, onda Allah'ın iradesinden başka bir irade olmaz. Kalpte Allah'ın iradesi hâkim olunca organlar ancak Allah'ın iradesine uygun olarak harekete geçer."[363]

Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* şöyle der:

"İmanın aslı kalptedir. O, kalbin sözü ve fiilidir; ikrar, tasdik, sevgi ve bağlılıktır. Kalpte ne varsa onun gereğinin organlar üzerinde görünmesi gerekir. Organlar onun gereğince amel etmediği zaman yokluğuna veya zayıflığına delâlet eder. Bu sebeple zâhiri ameller kalbin imanının bir gereğidir. Bunlar kalpte olanın tasdikidir, onun delili ve şahididir. Bunlar mutlak imanın tamamının bir şubesidir ve

363 Bak: İbn Receb, Camiu'l-Ulûm ve'l-Hikem, c.1, s.210, 6. hadisin şerhi, Tahk, Şuayb el-Arnavut.

bir kısmıdır. Fakat kalpte olan, organlarda olanın aslıdır. Nitekim Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir:

"Kalp hükümdar, organlar onun askeridir. Hükümdar iyi olursa, askerleri de iyi olur. Melik kötü olursa askerleri de kötü olur."[364]

Yine İbn Teymiyye der ki: "Burası düşünülmesi ve iyi anlaşılması gereken bir noktadır. Zâhirle bâtının irtibâtını bilen kimsenin bu konudaki şüphesi zail olur. Bir kimsenin vacibi (farzı) kabul ettiği halde onu yapmadığı zaman öldürülmeyeceğini söyleyen veya öyle birisi müslüman olduğu halde öldürülür, diyen fıkıhçılar vardır. Mürcie ve Cehmiyye hyeangi şüphenin içine düşmüşse ve tam bir kudretle birlikte kesin bir iradenin fiil ile hiçbir ilgisi yoktur diyen kimse hangi şüphenin içine girerek bunu söylemişse, vacibi (farzı) kabul ettiği halde onu yerine getirmeyen kimse öldürülmez diyen de aynı şüphenin içine girerek bunu söylemiştir. Bu sebeple böyle bir kimsenin öldürülmesini reddedenler bunu iman konusundaki görüşlerinin üzerine bina etmişler ve amelin imandan bir cüz olmadığını söylemişlerdir. Halbuki ameller kalbin imanının gereklerindendir. Zâhiri ameller, ister imanın gereklerinden olsun, isterse imanın bir parçası olsun zâhiri amellerden hiçbir şey olmaksızın kalbin tam bir imana sahip olması imkânsızdır."[365]

Başka bir yerde şöyle der: "Burada insanların üzerinde tartıştıkları bazı ilkeler vardır: Mesela dilde ve organlarda imana işaret eden bir söz ve amel hiç görülmediği, hatta işkence korkusu olmaksızın imana aykırı şeyler görüldüğü halde kalbin tasdiki veya tekzibi herhangi bir değer ifade eder mi? sorusu bunlardan birisidir. Selefe, müçtehit imamlara ve insanların çoğunluğuna göre bunun bir değer ifade etmesi için bunun gerektirdiği davranışları organlarıyla yerine getirmesi gerekir. **Peygamberi tasdik ettiğini, onu sevdiğini, kalben ona saygı duyduğunu söyleyen, fakat müslüman olduğunu**

364 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.644.
365 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.616.

söylemeyen ve işkence korkusu olmadığı halde İslam'ın farzlarından hiçbirini yapmayan bir kimse iç dünyasında da mümin değildir, kâfirdir."[366]

Yine o şunları söyler: "Dinin varlığı için onda mutlaka söz ve amelin de bulunması gerektiği gayet açıktır. Ne namazı, ne zekâtı, ne orucu, ne de diğer vaciplerden herhangi bir vacibi açıktan eda etmediği halde bir kimsenin Allah'a ve Rasûlüne kalbiyle veya kalbi ve diliyle iman etmiş olması mümkün değildir. Bunları Allah emrettiği için yapmıyorsa yine mümin değildir. Mesela bir kimsenin, Allah'a ve Rasûlüne iman etmediği halde emanete riayet etmesi veya doğru söylemesi ya da bir şeyi taksim ederken ve hüküm verirken adaletli davranması gibi şeyler onu küfürden çıkarmaz. Bir kimse özellikle Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrettiği vaciplerden herhangi birisini yerine getirmediği halde Allah'a ve Rasûlüne iman etmiş olamaz."[367]

Şeyhulislam *rahimehullah* ayrıca şunları ifade etmiştir: "Vacip olan zâhiri amellerde eksiklik olduğu zaman bu, kalpteki imanda da bir eksiklik demektir. Vacip olan iman kalpte kemâliyle var iken vacip zâhiri amellerin bulunmaması düşünülemez. Bilakis kâmil manada varlığı diğerinin de kâmil manada varlığını gerektirir. Nitekim birinin eksikliği diğerinin de eksik olması sonucunu doğurur. Çünkü zâhiri söz ve amel olmaksızın kalpte tam bir imanın var olabileceğini düşünmek, sebep olmaksızın tam bir sonucun olabileceğini düşünmek gibidir ki bu imkânsızdır."[368]

Yine şöyle der: "Onu kalp ile tasdik ettiği ve sevdiği zaman, bedenin duyulan sözler ve görülen ameller gibi bu tasdik ve sevginin gerektirdiği şeylerle harekete geçmesi zorunlu olarak gerekir. Bedende görülen söz ve ameller kalpte bulunan şeylerin bir gereği ve sonu-

366 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.14, s.120.
367 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.621.
368 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.582.

cudur. Onların delili ve illetidir. Nitekim bedenle söylenen ve yapılan şeylerin de kalpte bir etkisi vardır.

Bunlardan her birinin diğerine etkisi vardır. Fakat asıl olan kalptir. Beden onun fer'idir. Fer' alacağını asıldan alır. Tıpkı iman kelimesine benzetilen ağaçta olduğu gibi asıl (kök), fer'i (dalı) sabitleştirir ve güçlendirir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir."[369]

Buradaki güzel söz kelime-i tevhittir. Kökü kuvvetlendikçe, yerleştikçe ve sulandıkça, dalları da kuvvetlenir. Aynı şekilde dalları yağmurla ve rüzgârla beslendikçe bu onların kökünü de etkiler.

Kalpteki iman da böyledir. İslam açıklıktır, herkes tarafından bilinir. Görünen sözler ve fiiller görünmeyen sözlerin ve fiillerin bir gereği ve sonucu olduğu için onun varlığının da delilleridir."[370]

İmam İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye *rahimehullah* şöyle der:

"Burada bir diğer ilke daha vardır ki o da şudur: İmanın hakikati söz ve fiilden oluşur. Söz iki kısımdır: Kalbin sözü ki bu itikattır ve lisanın sözü ki İslam kelimesini söylemektir.

Fiil de iki kısımdır: Kalbin fiili ki, niyet ve ihlâstır ve organların fiilleridir.

Bu dört şey bulunmadığı zaman iman da kemâliyle bulunmaz. Kalp ile tasdik bulunmadığı zaman kalan parçalar fayda vermez. Çünkü kalbin tasdiki onun itikadının ve faydalı olmasının şartıdır.

Doğruluğuna inanmakla beraber kalbin ameli bulunmadığı zaman bu durum Ehl-i Sünnet ve mürcie arasındaki tartışmalı bir alandır. Ehl-i Sünnet böyle bir durumda imanın bulunmayacağında icma etmiştir. Kalbin ameli olmaksızın sadece tasdik etmenin bir

369 İbrahim, 24.
370 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.541-542.

yararı yoktur. Kalbin ameli ise sevmesi ve bağlanmasıdır. Nitekim İblis'in, Firavun'un ve kavminin, Yahudilerin ve müşriklerin imanlarının kendilerine bir yararı olmamıştı. Ki o müşrikler Peygamberin doğruluğuna inanıyorlar, hatta gizliden ve açıktan onun doğruluğunu kabul ediyorlar ve: O bir yalancı değil, fakat biz ona tabi olmayız ve iman etmeyiz diyorlardı.

Kalbin amelinin zail olmasıyla iman da zail olunca, azalar yapmaları gereken en önemli şeyi yapmamakla, özellikle kalbin muhabbetinin ve bağlılığının olmaması sonucunu doğurduğu zaman imanın yine zail olacağı inkâr edilemez. Yukarıda da ifade edildiği gibi kalbin bağlılığının/itikadının olmaması kesin bir tasdikin olmamasının zorunlu sonucudur. Çünkü eğer kalp itaat eder ve bağlanırsa organlar da itaat eder ve bağlanır. Onun itaat etmemesi ve bağlanmaması, itaati gerektiren tasdikin bulunmaması demektir. Ki tasdik imanın hakikatidir.

Daha önce de ifade edildiği gibi iman mücerret bir tasdik değildir. Ancak iman itaat ve bağlılığı gerektiren bir tasdiktir. Aynı şekilde hidayet de sadece hakikati bilmek ve anlamaktan ibaret değildir. Bilakis o, hakka tabi olmayı ve gereğince amel etmeyi gerektiren hakikat bilgisidir. Her ne kadar birincisi de hakikat diye isimlendirilmiş olsa bile, bu doğru yolda yürümeyi gerektiren tam bir hidayet değildir. Nitekim tasdik itikadı da her ne kadar tasdik diye isimlendirilmiş olsa bile, bu imanı gerektiren bir tasdik değildir. Bu ilkeye dikkat etmen ve onu gözetmen gerekir."[371]

Büyük âlim Ebu İshak eş-Şâtıbî şöyle der:

"Bundan dolayı zâhiri ameller bâtında olanın (:kalpteki duygu ve düşüncenin) kanıtı sayılmıştır. Eğer zâhiri davranışlarda bir bozukluk varsa bâtında da aynı şeyin olduğuna hükmedilir. Fıkıhta ve diğer tabii ve tecrübî hükümlerde bu genel bir ilkedir. Hatta şeriatın tamamında bunu dikkate almak bu yönden çok yararlıdır. Bu-

371 Kitâbu's-Salât ve Hukmu Târikiha, s.54, Tahk, Teysir Zuayter.

nun geçerliliğine dair pek çok delil vardır. Bu müminin imanına, kâfirin küfrüne, itaatkârın itaatine, isyankârın isyanına, adilin adaletine, yaralayanın yaralamasına hükmetmek için yeterli bir ölçüdür. Sözleşmeler bu ilkeye göre yapılır, anlaşmalar bununla bağlanır. Daha pek çok şey bununla sonuçlandırılır. Hatta bu yasamanın (:teşriin) genel geçer bir kuralıdır. İslam'ın özel ve genel sembolleri olan cezaların uygulanmasına nispetle sorumluluğun temelidir."[372]

372 Şâtıbî, *el-Muvafakat*, c.1, s.367, Tahk, Meşhur Hasan es-Selman.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE İMANIN RÜKÜNLERİ

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE İMANIN RÜKÜNLERİ

- **Birinci Rükün: Allah teâlâ'ya iman,**
- **İkinci Rükün: Meleklere iman,**
- **Üçüncü Rükün: Kitaplara iman,**
- **Dördüncü Rükün: Peygamberlere iman,**
- **Beşinci Rükün: Âhiret gününe iman,**
- **Altıncı Rükün: Kadere iman.**

İmanın Rükünleri

Selef-i salihîn'in yolundan giden Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat itikat, amel, hal ve hareketlerde sağlam ve açık esasların üzerinde yürürler. Bu esaslar mübarek vahyin iki türüne dayanır: Allah'ın kitabı ve ister mütevatir olsun ister âhâd olsun Peygamberinin sahih sünneti. Onlar bir de sahabeler, tabiin ve güzel bir şekilde onları izleyenlerden oluşan bu ümmetin selefinin anlayışı ışığında yol alırlar.

Onlar bu iki vahye teslim olurlar, bunların arasını birleştirir /uzlaştırırlar. Müteşabihlerini muhkemlerine gönderirler. Büyük bir saygı ile onlara itaat ederler. Bu iki vahiyde ihtilaf etmezler. Cemaatlere ve gruplara ayrılmazlar. Allah'ın sağlam ipine sımsıkı sarılırlar.

Kısa akıllarla, batıl kıyaslarla, felsefe ile keşif ve zevk gibi bahanelerle bu iki vahye karşı çıkmazlar.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* dinin temel esaslarını yeterli bir şekilde açıklamıştır. Artık hiç kimse bu esaslar üzerine yeni bir şey ihdas edemez ve bunun dinden olduğunu iddia edemez.

Bundan dolayıdır ki onlar bu büyük esaslara sarıldılar, bid'atçilerin lafızlarından sakındılar ve şer'i lafızlara yapıştılar. Bu sebepledir ki onlar selef-i salihîn'in doğal ve gerçek uzantısıdırlar.

Onların iman esasları konusundaki itikadı, altı tane rüknün tasdik edilmesi şeklinde özetlenir. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Cibril hadisinde kendisine iman hakkında soru sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe inanmandır ve hayrı ile ve şerri ile kadere inanmandır."[373]

İman bu altı rükün (:temel esas) üzerinde ayakta durur. Bunlardan herhangi birisi düştüğü zaman bir kimse kesinlikle mümin olamaz. Çünkü imanın rükünlerinden birini kaybetmiş olur. İman ancak bütün rükünleri üzerine ayakta durur. Nitekim bir bina da ancak kendi rükünleri (:temelleri) tamam olduğu zaman ayakta kalır.

Bu sebeple imanın Kitap ve Sünnet'e uygun sahih bir şekilde tam olabilmesi için mutlaka bu altı rüknün de bulunması gerekir. Bunlardan herhangi birisini inkâr eden kimse iman iddiasında bulunsa ve İslam'ın bazı rükünlerini yerine getirse bile mümin olamaz.

373 Buhârî, K, İman, B.Süalü Cibril anil İman… Müslim, K. İman, B. Beyanü'l-İman ve'l-İslam.

Birinci Rükün

Allah'a İman

Allah tebâreke ve teâlâ'ya iman etmek: O'nun varlığını, rububiyetini ve ulûhiyetini, yani sadece O'nun ibadete lâyık olduğunu, isimlerini ve sıfatlarını, yani kemâl ve yücelik sıfatlarına sahip olduğunu kesin bir şekilde tasdik etmek, kâmil manada ikrar etmek ve tam olarak itiraf etmek, izleri kulun davranışlarında görülecek bir kalp huzuruna kavuşmak, Allah'ın emirlerine bağlanıp yasaklarından sakınmaktır.

Allah teâlâ'ya iman etmek: İslam inancının temelidir ve özüdür. O asıldır. Diğer bütün inançlar ona bağlı, ona tabidir ve bu asıldan kaynaklanır.

Allah teâlâ'ya iman etmek: Onun birliğine, ibadete lâyık olduğuna, isimlerine ve sıfatlarına iman etmeyi içerir. Çünkü Allah'ın varlığı şeksiz, şüphesiz kabul edilen şeylerdendir. Onun varlığına **fıtrat, akıl, din ve duyular** delâlet eder.

Allah teâlâ'ya iman etmek: Tevhidin üç türüne de iman etmek, onlara bağlanmak ve onlarla amel etmektir. Bu üç tür tevhid:

1- Rububiyet Tevhidi

2- Ulûhiyet Tevhidi

3- İsim ve sıfatların tevhididir.

1- Rubûbiyet Tevhidi:[374]

Rububiyet tevhidi demek, sadece Allah teâlâ'nın her şeyin Rabbi ve meliki olduğunu; ortağının olmadığını, sadece Allah'ın yaratıcı olduğunu; âlemin idarecisi, tasarruf edicisi ve hükmedicisi olduğunu, kulları yarattığını, rızıklandırdığını, öldürüp dirilttiğini ve Onun hükmünü eleştirebilecek ve dışına çıkabilecek kimsenin olmadığını kesin olarak ikrar ve kabul etmektir. Onun dilediği şey olur, dilemediği şey olmaz. Göklerde ve yerde olan herkes Onun kuludur, Onun elindedir ve Onun egemenliği altındadır. Özet olarak, Rubûbiyet tevhidi **Allah teâlâ'yı fiilleriyle birlemektir.**

Allah teâlâ'nın rubûbiyetine iman etmenin vacipliğini ifade eden deliller vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."**[375]

"Bilesiniz ki, yaratmak da, emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir."[376]

"O, yerde ne varsa hepsini sizin için yaratandır."[377]

"Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır."[378]

Tevhidin bu kısmını Kureyş kâfirleri ve çeşitli din ve inanç mensuplarının çoğu da kabul eder. Hepsi de âlemin yaratıcısının sa-

---

374 Rubûbiyet, Rablik anlamına gelir. Allah'ın "Rab" ismine nispet edilen bir kelimedir. Rab kelimesinin lügatte birçok anlamı vardır. Mürebbi/terbiye edici, malik/mülk ve iktidar sahibi, seyyid/efendi, müdebbir/yönetici, düzenleyici, vali/idareci, mun'im/nimet verici, mütemmim/tamamlayıcı, kayyim/yönetici gibi anlamlar bunlardan bazılarıdır. er-Rab şeklinde elif lam takısıyla Allah'tan başkası için kullanılmaz. Allah'tan başkası için ancak izafetle (isim tamlaması halinde) kullanılır. Mesela Rabbü'l-mal yani mal sahibi gibi. Bak: *Lisanu'l-Arab ve Tacu'l-Arus*.

375 Fatiha, 1.

376 Araf, 54.

377 Bakara, 29.

378 Zariyat, 58.

dece Allah olduğuna inanırlar. Allah teâlâ onları anlatırken şöyle buyurmuştur:

"Şayet onlara: "Gökleri ve yeri yaratan kimdir?" diye soracak olursan, elbette "Allah'tır" diye cevap vereceklerdir."[379]

"De ki: Kimdir sizi gökten ve yerden rızıklandıran? Kimdir kulaklarınızı ve gözlerinizi yaratan? Kimdir ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran. Kimdir bütün işleri çekip çeviren, kâinatı yöneten. "Allah!" diyecekler, duraksamadan: De ki: "O halde sakınmaz mısınız O'nun cezasından?""[380]

"De ki: "Bütün yeryüzü ve içinde yaşayanlar kimindir söyleyin bakalım, biliyorsanız." Elbette: "Allah'ındır" diyeceklerdir. Öyleyse, sen de ki: "Neden aklınızı başınıza almıyorsunuz?" "Peki, yedi kat göğün ve yüce arşın Rabbi kimdir?" diye sor. Elbette, "Allah'tır", diyeceklerdir. Öyleyse, sen de ki: "İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" De ki: "Peki her şeyin gerçek yönetimini elinde tutan, Kendisi her şeyi koruyup gözeten, ama Kendisi himaye altında olmayan kimdir? Biliyorsanız söyleyin bakalım! Elbette, "Allah'tır" diyecekler. Sen de ki: Öyleyse nasıl oluyor da büyülenip gerçekten uzaklaşıyorsunuz?" Hayır, Biz onlara gerçeği getirdik; fakat buna rağmen onlar yalanı tercih ediyorlar."[381]

Çünkü kulların kalbi Allah'ın rubûbiyetini kabule elverişli bir fıtratta yaratılmıştır. Bunun içindir ki tevhidin sadece bu kısmına ina-nan bir kimse, tevhidin ikinci kısmına bağlanmadıkça muvahhid olamaz/tevhid inancına sahip bir kişi olarak kabul edilemez. Tevhidin ikinci kısmı da şudur:

---

379 Lokman, 25.

380 Yunus, 31.

381 Müminun, 84-90.

2- Ulûhiyet Tevhidi:[382]

İbadeti sadece Allah'a yapmaktır. "Buna ibadetin tevhidi de denilir."

Bunun anlamı, Allah teâlâ'nın gerçek ilah olduğuna ve O'ndan başka hak ilah bulunmadığına ve Onun dışındaki bütün ilahların batıl olduğuna kesin olarak inanmak; ibadeti, boyun eğmeyi ve mutlak itaati sadece O'na tahsis etmek; kim olursa olsun hiç kimseyi ve hiçbir şeyi O'na ortak etmemek; namaz, oruç, zekât, hac, dua, yardım isteme, adak, kurban, tevekkül, korku, ümit, sevgi, inabe (:tevbe ve yöneliş), haşyet (: saygı ve korku) ve tezellül (:huzurunda kendini küçük görme) gibi görünen ve görünmeyen hiçbir ibadeti O'ndan başkasına yapmamak; sevgi, korku ve ümitle ve bunların hepsiyle Allah'a ibadet etmektir. Bunların hepsiyle değil de bir kısmıyla Allah'a ibadet etmek sapıklıktır.[383]

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Rabbimiz! Ancak sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz."**[384]

"O halde, kim ilahlığını ispat edecek hiç bir delili olmamasına rağmen, Allah'ın yanı sıra başka bir ilaha taparsa, âhirette Rabbinin huzurunda hesabını verecek, cezasını çekecektir. Şurası muhakkak ki kâfirler asla iflah olmazlar."[385]

Allah teâlâ insanları ve cinleri ibadet tevhidi için yaratmıştır.

---

382 Ulûhiyet, ilahlık demektir. İtaat edilen ma'bud anlamındaki ilah kelimesinden türemiştir. İlah kelimesi gerçek ilah olan Allah'ı da, Allah'tan başka ibadet edilen batıl ilahları da, yani tapınılan her şeyi kapsar/hepsini ifade eder. Fakat gerçek ilahın yaratıcı, muktedir, rızık verici ve müdebbir (yönetici ve düzenleyici) olması gerekir. Böyle olmayan, kendisine haksız yere ibadet edilse de, ilah diye isimlendirilse de ilah değildir. Bak: *Lisanu'l-Arab*.

383 Mesela bir taraftan namaz kılıp oruç tutarken diğer taraftan sadece Allah'tan istenebilecek şeyleri başkasından istemek, Allah'tan başkası için kurban kesmek v.s. gibi. –çeviren-

384 Fatiha, 5.

385 Müminun, 117.

O şöyle buyurmaktadır:

"Ben, cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."[386]

Bu, dinin başlangıcı ve sonudur; zâhiri ve bâtınıdır; peygamberlerin ilk ve son çağrısıdır. Bunun için peygamberler gönderilmiş, bunun için kitaplar indirilmiştir. Cihadın kılıçları bunun için çekilmiş, müminlerle kâfirler cennetliklerle cehennemlikler bunun için ayrılmışlardır. Allah teâlâ'nın **"La ilahe illallah"** sözünün anlamı budur.

Bütün peygamberler insanları ulûhiyet tevhidine çağırmışlar, onu inkâr eden geçmiş ümmetler helak edilmişlerdir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki ona: "Benden başka hak ilah yoktur, öyleyse yalnız Bana ibadet edin!" diye vahyetmiş olmayalım."**[387]

Rubûbiyet tevhidi ulûhiyet tevhidini de gerektirir. Çünkü Allah'ın rubûbiyetini ikrar eden kimsenin sadece Allah'a ibadet etmesi ve hiç kimseyi ona ortak koşmaması gerekir. Çünkü müşrikler tek bir ilaha ibadet etmiyorlar müteaddit ilahlara ibadet ediyorlar ve onların kendilerini Allah'a yaklaştırdıklarını iddia ediyorlardı. Bununla beraber onlar bu ilahların fayda ve zarar vermeyeceklerini de biliyorlardı. Bu sebeple Allah teâlâ onları, rubûbiyet tevhidini itiraf etmelerine rağmen mümin olarak kabul etmedi. Aksine onları, ibadette başkasını ortak koşmaları sebebiyle kâfirler zümresine dâhil eyledi.

Kim rab, yaratıcı, rızık verici, malik, evirip çeviren, hayat veren ve öldüren, kemâl sıfatlarla muttasıf ve noksan sıfatlardan münezzeh olursa ve her şey elinde olursa tek ve ortaksız ilahın O olması ve sadece O'na ibadet edilmesi gerekir.

Bundan dolayı Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in ulûhiyet tevhidi

386 Zariyat, 56.
387 Enbiya, 25.

konusundaki itikadî anlayışı diğerlerinden farklıdır. Onlar **"Lâ ilâhe illallâh"** sözünün manasını bazılarının anladığı gibi sadece, "Allah'tan başka yaratıcı ve rızık verici yoktur" şeklinde anlamazlar. Onlara göre ulûhiyet tevhidi ancak **"Allah'tan başka hak ilah olmadığına"** şahitlik etmenin manasının gerçekleşmesiyle gerçekleşir. Yani Allah'tan başka gerçek mabut yoktur. Ulûhiyet tevhidine şahitlik etmek, sadece Allah'a ibadet etmeyi gerektirir.

İbadet: Kalbin ve lisanın söylemesi, kalbin ve organların amel etmesiyle olur.

Allah'tan başka hak ilah olmadığına şahitlik etmenin iki büyük rüknü vardır:

Birincisi: Her türlü ibadetin sadece Allah'a yapılması ve O'na bu konuda hiçbir şeyin ortak koşulmamasıdır.

İkincisi: Bu ibadetlerden hiçbirisinin Allah'tan başkasına yapılmamasıdır.

Bunun manası, yaratıcının haklarından ve özelliklerinden hiçbirisinin yaratılanlara verilmemesi, Allah'tan başkasının güç yetiremeyeceği şeylerin yaratılanlara izafe edilmemesi demektir. Yani sadece Allah'a ibadet edilir; Allah'tan başkası için namaz kılınmaz, Allah'tan başkası için secde edilmez, Allah'tan başkası için kurban kesilmez, adak adanmaz, Allah'tan başkasına tevekkül edilmez, Allah'tan başkasından medet beklenmez. O'ndan başkasına dua edilmez. Ve sadece Allah'ın özelliklerinden olan diğer şeylerde O'ndan başkasına müracaat edilmez.

Sadece Allah'a yapılan ibadet ancak iki şartla sahih olur:

Birincisi: **İhlâstır.** Yani ibadetin sadece Allah rızası için olmasıdır.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "**De ki: "Benim namazım da, her türlü ibadetlerim de, hayatım da ölümüm de hep âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. Eşi ortağı yoktur O'nun. Bana verilen emir budur ve ben Müslümanların ilkiyim."** [388]

İkincisi: **Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in izinden gitmektir.** Yani Allah'a onun meşru kıldığı şekilde ibadet etmek, emrettiği şeylere itaat etmek, haber verdiği şeyleri tasdik etmektir ve ibadetin zaman ve mekân olarak Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrettiği şeylere uygun olması ve yasakladığı şeylerden de uzak olmasıdır.

■ İbadetle, itaatle ve sevgiyle Allah teâlâ'yı birlemek, "lâ ilâhe illallâh" (:Allah'tan başka hak ilah yoktur) diye yapılan şahadeti gerçekleştirmektir.

■ Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in izinden gitmek, onun emirlerine itaat etmek, yasaklarından sakınmak ve ona kayıtsız şartsız bağlılık ise "Muhammedu'r-Rasûlullah" (:Muhammed Allah'ın elçisidir) diye yapılan şahadetin gerçekleştirilmesidir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in Metodu:

Onlar Allah teâlâ'ya ibadet ederler ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Bu sebeple Allah'tan başkasından istemezler, Allah'tan başkasından medet beklemezler, sadece onu yardıma çağırırlar, sadece O'na tevekkül ederler ve sadece O'ndan korkarlar. Ve O'na itaat ederek, O'na ibadet ederek ve sâlih ameller işleyerek O'na yaklaşırlar. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın."[389]

---

388 En'am, 162-163.
389 Nisa, 36.

3- İsim ve Sıfat Tevhidi:

Bu, en güzel isimlerin ve en yüce sıfatların Allah'a ait olduğuna kesin olarak inanmak demektir. O, bütün kemâl sıfatlara sahip ve her türlü noksan sıfatlardan beridir. O, bu özelliğiyle bütün varlıklardan ayrılır ve eşsizdir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Rablerini Kur'an ve sünnette geçen sıfatlarıyla tanırlar. Onu kendi zatını nitelendirdiği sıfatlarla nitelerler. Lafızlar, bağlamlarından koparıp manalarını değiştirmezler. Onun isimlerinde ve âyetlerinde ilhada[390] sapmazlar. Yüce Allah'ın kendisi hakkında verdiği bilgileri herhangi bir temsil, tekyif (:keyfiyetlendirme), ta'til ve tahrif[391] yoluna sapmaksızın aynen kabul ederler.

Onların bütün bunlarda uydukları kural Allah teâlâ'nın şu ayetidir: **"Onun benzeri hiçbir şey yoktur; O her şeyi işitendir ve görendir."**[392]

"En güzel isimler Allah'ındır, o halde bu isimlerle O'na dua edin. O'nun isimleri konusunda haktan sapanları terk edin. Onlar işlediklerinin cezasını çekeceklerdir."[393]

---

390 • **İlhad:** Haktan meyletmek ve sapmak demektir. Ta'til, tekyif ve temsil buna dâhildir.

391 • **Ta'til:** Allah'ın sıfatlarını kabul etmemek yahut bazılarını kabul edip bazılarını kabul etmemektir.

• **Tahrif:** Nasları lâfzen veya mana itibarıyla değişikliğe uğratıp onu zâhir (açık) anlamından uzaklaştırmak ve ancak zayıf bir ihtimalin delalet ettiği manaya çekmektir. Her tahrif aynı zamanda bir ta'til'dir, fakat her ta'til bir tahrif değildir.

• **Tekyif:** Sıfatların mahiyetlerinin nasıl olduğunu açıklamaktır.

• **Temsil:** Bir şeyin her yönden diğerine benzediğini iddia ederek aynısı olduğunu kabul etmektir.

392 Şura, 11.

393 Araf, 180.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Yüce Allah'ın sıfatlarının keyfiyeti konusunda sınırlamalar ve belirlemelerde bulunmazlar. Çünkü O, bu konuda bize herhangi bir bilgi vermemiştir. Hiç kimse de kendi kendine Allah'tan daha iyi bilecek durumda değildir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **"De ki: Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?"**[394]

"Artık Allah'a birtakım benzerler icat etmeyin. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz."[395]

Yüce Allah'tan sonra Allah'ı, Onun Peygamberinden daha iyi bilecek başka kimse yoktur ki onun hakkında yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor. O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir."[396]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Yüce Allah'ın, kendisinden önce hiçbir şeyin var olmadığı ilk; kendisinden sonra hiçbir şeyin bulunmayacağı son; kendisinin üstünde hiçbir şeyin olmadığı zâhir; kendisinin altında hiçbir şeyin bulunmadığı bâtın olduğuna inanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O ilktir, sondur, zâhirdir, bâtındır. O, her şeyi bilendir."[397]

Yine onlar inanırlar ki, Allah teâlâ'nın zatı diğer zatlara benzemez. Sıfatları da aynı şekilde başkalarının sıfatlarına benzemez. Çünkü O'na adaş, O'na denk ve O'na eş olabilecek hiçbir varlık yoktur. O, yarattığı varlıklarla kıyas edilemez. Bu bakımdan Onun kendi zatı hakkında söylediği şeyleri onlar aynen kabul ederler; hiçbir benzetme yapmazlar; Onu herhangi bir şeye benzemekten tenzih ederler ve hiçbir sıfatını da inkâr etmezler. Allah teâlâ'nın kedisi hakkında

394 Bakara, 140.
395 Nahl, 74.
396 Necm, 3-4.
397 Hadid, 3.

söylediği şeyleri kabul ederlerken de herhangi bir benzetmeye de kalkışmazlar. Onu noksan sıfatlardan tenzih ederlerken de Onun kendi zatını nitelendirdiği sıfatların hiçbirisini inkâr etmezler.[398]

Yüce Allah'ın her şeyin kuşatıcısı, her şeyin yaratıcısı ve her canlının rızıklandırıcısı olduğuna inanırlar.

"Yaratan bilmez mi hiç? O, latiftir, her şeyden haberdardır."[399]

"Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan Allah'tır."[400]

Onlar Allah teâlâ'nın yaratıklarından yüce, yüksek ve onlardan ayrı olduğuna inandıkları gibi, Onun yedi kat semanın üstünde arşa istiva ettiğine[401] ve ilminin her şeyi kuşattığına yüce kitabındaki yedi ayetle kendisi hakkında verdiği haberlere[402] uygun olarak keyfiyeti üzerinde yorum yapmaksızın inanırlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Rahman arşa istiva etti."**[403]

"Sonra arşa istiva etti."[404]

---

398 Allah teâlâ'nın zatının ve sıfatlarının keyfiyetini / nasıllığını tahayyül emek / düşünmek asla caiz değildir.

399 Mülk, 14.

400 Zariyat, 58.

401 Arşın üzerine istiva ve uluvv (yücelik, yükseklik), Allah hakkında Onun celaline yakışır şekilde kabul ettiğimiz iki sıfattır. Selefe göre istiva kelimesinin açıklaması "karar kılmak, yüce olmak, yükselmek, yukarı çıkmak" demektir. Selef bu kelimelerle tefsir ederler, fakat bundan ileri gitmez ve buna bir şey ilave etmezler. Selefin bu kelimeye getirdiği yorumlar arasında "istila etti, malik oldu, kahretti/galip geldi" anlamları yoktur. • Bunun nasıl olduğu (keyfiyeti) meçhuldür. Allah'tan başka kimse bilemez. • Buna inanmak vaciptir, çünkü bu konuda deliller vardır. • Bu konuda soru sormak ise bid'attir. Çünkü sahabe de bunun keyfiyeti hakkında Rasûlullah'a hiçbir şey sormamışlardır.

402 Bu âyet-i kerimeler sırasıyla şunlardır: Araf, 54; Yunus, 3; Ra'd, 2; Taha, 5; Furkan, 59; Secde, 4; Hadid, 4.

403 Taha, 5.

404 Hadid, 4. İshak İbn Rahuyeh bu âyet hakkında şöyle der: "İlim ehlinin icmaına göre O, arşa istiva etmiştir. Yedinci yerin en dibindeki her şeyi de bilir." Bunu ez-Zehebi *"el-Ulûvvu li'l-Aliyyi'l-Ğaffar"* isimli eserinde -sahih bir senetlerivayet etmiştir.

"Gökte olanın sizi yerin dibine geçirmesinden emin mi oldunuz? O zaman bir de bakarsınız yer çalkalanıp duruyor. Yahut gökte olanın size taş yağdıran bir kasırga göndermesinden emin mi oldunuz? Fakat bu tehdidimin ne demek olduğunu yakında öğrenirsiniz!"[405]

"Güzel sözler ancak O'na yükselir. Onları da Allah'a sâlih amel yükseltir."[406]

"Onlar üstlerindeki Rablerinden korkarlar."[407]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Ben göktekinin güvendiği bir kimse olduğum halde siz bana nasıl güvenmezsiniz?..."*[408]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat kürsi ile arşın hak olduğuna da inanırlar.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez, O çok yüksek ve yücedir, çok büyüktür."[409]

Arş yaratılmışların en büyüğü ve en yükseğidir. Arş'ın büyüklüğünü ve azametini Allah'tan başka kimse bilemez. Arş'ın ayakları vardır ve onu melekler taşımaktadır. Arş'ın yanında Kürsi'nin durumu, büyük bir çöle bırakılmış bir halka gibidir. Gökleri ve yeri kuşatmıştır. Allah Arş'a da Arş'ın dışındaki diğer varlıklara da muhtaç olmaktan münezzehtir. Şanı yüce olan Allah bundan daha yücedir. Üstelik Arş da Kürsi de Onun kudret ve egemenliğiyle taşınan iki varlıktır.

405 Mülk, 16–17.
406 Fatır, 10.
407 Nahl, 50.
408 Buhârî, K.Meğazi, B.Bisetü Aliyyyibni Ebi Talib ile'l-Yemeni.
409 Bakara, 255.

Allah teâlâ Âdem *aleyhisselam*'ı iki eli ile yaratmıştır ve O'nun her iki eli de yemindir (:sağ eldir.) O'nun iki eli kendisini nitelendirdiği gibi açıktır; dilediği gibi infak eder.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yahudiler "Allah'ın eli bağlıdır" dediler. Kendi elleri bağlandı ve söyledikleri sözden ötürü lanetlendiler. Hayır, Allah'ın iki eli de açıktır, dilediği gibi verir."[410]

"Ey İblis, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir?"[411]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah tebâreke ve teâlâ'nın ilim, kudret, kuvvet, izzet, kelam, hayat, muhabbet, rahmet, nefis, gazap, öfke, hoşlanmama, rıza, gülme, beraberlik, ayak, baldır, el, işitme, görme, yüz, göz ve buna benzer O'nun celâletine, azametine ve şanına lâyık bir şekilde gerek kendi kitabında kendini vasfettiği, gerekse Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* vasıtasıyla belirttiği sıfatlarıyla kabul ederler. Bunların nasıllığını/keyfiyetini Allah bilir, biz bilemeyiz. Çünkü O bize bu sıfatları haber vermiş ancak keyfiyetlerini bildirmemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak ki ben sizinle beraberim; işitirim ve görürüm."[412]

"O, bilendir, hikmet sahibidir."[413]

"Allah Musa ile konuştu."[414]

"Celal ve ikram sahibi Rabbinin vechi (:yüzü) kalıcıdır."[415]

410 Maide, 64.
411 Sad, 75.
412 Taha, 46.
413 Tahrim, 2.
414 Nisa, 164.
415 Rahman, 27.

"Allah onlardan onlar da Allah'tan razı olmuşlardır."[416]

"Allah onları, onlar da Allah'ı severler."[417]

"Nihayet onlar bizi öfkelendirince, kendilerinden intikam aldık."[418]

"Allah onlara öfkelendi."[419]

"O gün baldır açılır, secdeye çağrılırlar ama bunlara güçleri yetmez."[420]

"Allah. O'ndan başka hak ilah yoktur. Diridir ve kayyumdur."[421]

Ve bunlardan başka diğer sıfat âyetleri…

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, müminlerin âhirette gözleriyle Rablerini göreceklerine, bu nimetin cennet ehli için en lezzet verici nimet olduğuna, Onu ziyaret edip, kendisinin onlarla, onların da kendisiyle konuşacaklarına iman ederler. Bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Yüzler vardır ki o gün ışıl ışıl parlayacaktır. Rablerine bakacaklardır."[422]

Onlar Allah'ı on dördündeki ayı gördükleri gibi görecekler, onu görürken de hiçbir zorluk çekmeyecekler. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz siz Rabbinizi, dolunayı gördüğünüz gibi göreceksiniz; Onu görmekte hiçbir zorluk çekmeyeceksiniz."[423]

Onlar Allah teâlâ'nın gecenin son üçte birinde yücelik ve

416 Maide, 119.
417 Maide, 54..
418 Zühruf, 55.
419 Mümtehine, 13.
420 Kalem, 42.
421 Bakara, 255.
422 Kıyame, 22-23.
423 Buhârî, K.Mevakıtü's-Salât, B. Salati'l-Asr ve'l-Fecr.

büyüklüğüne yakışır şekilde dünya göğüne indiğine inanırlar. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Rabbimiz gecenin son üçte biri kaldığı zaman her gece dünya göğüne iner ve: Hani bana kim dua eder ki, duasını kabul edeyim? Kim benden isterse ona istediğini vereyim? Kim benden mağfiret dilerse, onu mağfiret edeyim? der."[424]

Yüce Allah'ın kıyâmet gününde kulları arasında hüküm vermek için yüceliğine yakışır şekilde geleceğine de inanırlar. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Hayır, yer birbiri ardınca sarsılıp dümdüz edildiği zaman. Melekler sıra sıra dizili durumda Rabbin geldiği zaman."[425]

"Neyi bekliyorlar! Buluttan gölgeler içinde Allah'ın ve meleklerin gelmesini ve işin bitirilmesini mi bekliyorlar?"[426]

Bütün bunlarda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in izlediği yol, Allah'ın ve Peygamberinin haber verdiği şeylere kesin olarak inanmak, eksiksiz olarak ikrar etmek ve onların haber verdiği şeylerle hiçbir şüphe ve tereddüde kapılmaksızın her yönüyle amel etmektir. Nitekim tabiinden fıkıhçı Muhammed b. Müslim ez-Zührî şöyle der:

"Risalet göndermek Allah'a aittir. Tebliğ etmek Peygamberin görevidir. Bize düşen de teslimiyettir."[427]

İmam Sufyân b. Uyeyne *rahimehullah* şöyle der:

"Allah teâlâ'nın Kur'an'da kendisini vasfettiği şeylerin tamamı okunduğu gibidir. Bunların tefsirini, keyfiyeti üzerinde spekülasyon yapmaksızın olduğu gibi kabul etmek gerekir."[428]

---

424 Buhârî, K.Teheccüt, B. Ed-Duau ve's-Salatü fi Âhırı'l-Leyl.
425 Fecr, 21-22.
426 Bakara, 212.
427 ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, c.5, s.377.
428 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/478 (736).

İmam Şafi'î *rahimehullah* şöyle der:

"Ben Allah'a ve Allah'ın muradı üzere Allah'tan gelenlere; Peygamber'e ve Peygamber'in muradı üzere Peygamber'den gelenlere inandım."[429]

el-Velid b. Müslim şöyle der: Ben Evzâî'ye, Sufyân b. Uyeyne'ye ve Malik b. Enes'e Allah'ın sıfatları ve görülmesi hakkındaki hadisleri sordum. Hepsi de şöyle dediler: "Bunları geldikleri gibi alınız. Keyfiyetleri üzerinde düşünmeyiniz."[430]

Malik b. Enes şöyle der: **"Bid'atçilerden sakının."** Bid'at nedir diye sorulunca şöyle cevap verdi:

"Bid'atçiler Allah'ın isimleri, sıfatları, kelamı, ilmi ve kudreti hakkında konuşup duran, sahabelerin ve güzel bir şekilde onlara tabi olanların sustukları konularda susmayan kimselerdir."[431]

Bir adam İmam Malik'e "**Rahman arşa istiva etti"** hakkında: Nasıl istiva etti? Diye sorunca şu cevabı verdi:

"İstiva bilinmeyen bir şey değildir. Fakat keyfiyeti akılla bilinmez. O'na iman etmek vaciptir. Onun hakkında soru sormak bid'attir. Ben senin ancak sapık bir kimse olabileceğini düşünüyorum."

Bu sözü söyledikten sonra onun meclisten çıkarılmasını emretti.[432]

İmam Ebu Hanife *rahimehullah* şöyle der:

"Allah'ın zatı hakkında hiç kimsenin kendiliğinden bir şey söylememesi gerekir. Aksine Allah kendi zatını ne ile nitelendirmiş ise, onu öylece nitelendirir. Bu konuda kendi görüşüne göre hiçbir

---

429 İbn Kudame el-Makdisi, *Lüm'atü'l-İ'tikadi'l-Hâdi ila Sebili'r-Raşad*, s.7.

430 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 3/572 (930). Bu sözün anlamı âyetlerde ve hadislerde sabit olan sıfatları, ta'til ve tefviz ehlinin hilafına kabul ve iman etmektir. Yani, ne ta'til ehli gibi âyet ve hadislerde gelen Allah'ın sıfatlarını te'vil ederiz ne de tefviz ehli gibi bu sıfatları kabul edip ne anlama geldiği bilinmez, deriz.

431 Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, c.1, s.217.

432. el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 3/440 (183).

şey söyleyemez. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir."[433]

Ona Allah'ın inmesi hakkında sorulunca: "O keyfiyetini bilmediğimiz bir şekilde iner" diye cevap verdi.[434]

Nuaym b. Hammad el- Huzâi *rahimehullah* şöyle der:

"Allah'ı yarattıklarına benzeten kimse kâfir olur. Allah'ın kendisini nitelendirdiği şeyleri inkâr eden kimse de kâfir olur. Ne Allah'ın kendisini nitelendirdiği, ne de Peygamberinin Onu nitelendirdiği hiçbir şey teşbih (:benzetme) değildir."[435]

Seleften bazıları şöyle der:

"İslam'ın ayağı ancak teslimiyet köprüsü üzerinde sağlam durur."[436]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah'a hamdolsun, ta'til, teşbih ve temsilden uzaktırlar.

İşte Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in Allah'a iman konusundaki akidesi ve onların imamlarının görüşleri budur. İster onların çağında olsun, isterse sonraki çağlarda olsun kim onların yolundan giderse Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve ashabının yöntemine sarılmış olur. Onların arasında bile bulunsa her kim onlara muhalefet ederse onlardan değildir.

433 İbn Ebi'l-'Iz, *Şerhu Akideti't-Tahaviye*, s.427. Tahkik, Şuayb el-Arnavut

434 Sabuni, Akidetu Ashabi'l-Hadis, s.42.

435 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/587 (936).

436 Beğavi, Şerhu's-Sünne, c.1, s.271.

İkinci Rükün

Meleklere İman

Meleklere iman, en ufak bir şüphe ve tereddüt bulunmaksızın onların var olduklarına inanmak demektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de iman ettiler. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman etti."[437]

Meleklerin varlıklarını inkâr eden bir kimse kâfir olur. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, rasûllerini ve âhiret gününü inkâr ederse hakikatten iyice uzaklaşmış, sapıklığın en koyusuna dalmış olur."[438]

Bu sebeple **Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat** icmali(:topluca) ve tafsili (:ayrıntılı) olarak meleklere inanırlar. İsimleri bildirilmeyen meleklere icmali olarak iman ederler. Tafsili olarak varlıklarına iman etmeye gelince, vahiy getirmekle görevli Cebrail, yağmuru yağdırmakla görevli Mikail, sûra üfürmekle görevli İsrafil, ruhları almakla görevli ölüm meleği ve cehennemin bekçisi Hâzin gibi Allah ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in isim isim bildirdiklerinden kendileriyle ilgili sahih delil bulunan meleklerin varlığına Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat iman eder.

437 Bakara, 285
438 Nisa, 136.

Ehl-i Sünnet'e göre bunlar Allah'ın yarattığı kullardır. Allah onları nurdan yaratmıştır. Gizli güçler değil gerçek varlıklardır. Allah'ın yarattığı türden varlıklardır.

Meleklerin hilkatleri çok büyüktür. Onlardan kimisinin iki kanadı, kimisinin üç, kimisinin dört, kimisinin de daha çok kanadı vardır. Cebrail'in altı yüz kanadının bulunduğu bildirilmiştir.

Melekler Allah'ın ordularındandır. Bunlar, Allah'ın izin vereceği haller gereği çeşitli cismani şekillerde görünme gücüne sahiptirler. Melekler Allah'a yakın ve değerli varlıklardır.

Melekler yemezler, içmezler. Allah'a ibadetten bıkmazlar, usanmazlar ve yorulmazlar. Güzellik, hayâ ve düzenlilik gibi özelliklere sahiptirler.

Melekler Allah'a itaat etmek ve isyan etmemek fıtratında yaratıldıkları için insanlardan farklıdırlar. Allah onları kendisine ibadet etmeleri ve emirleri yerine getirmeleri için yaratmıştır. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Rahman evlat edindi, dediler. O, bundan münezzehtir. Bilakis onların evlat dedikleri melekler O'nun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır. O, kendilerine sormadıkça hiç bir söz söylemezler, sadece O'nun emirlerini yerine getirirler. O onların yaptıklarını da yapacaklarını da, açıkladıklarını da gizlediklerini de bilir. Onlar, sadece O'nun razı olduğu kimse hakkında şefaat ederler. O'na duydukları tazimden ötürü çekinir, titrerler."[439]

Melekler Allah'a saygılıdırlar ve O'ndan korkarlar. Gece gündüz Allah'ı tesbih ederler. Yedinci kat semadaki Beyti Mamur'u tavaf ederler.

439 Enbiya, 26–28.

Meleklerin pek çok çeşitleri vardır.

Kimileri arşı taşımakla, kimileri vahyi ulaştırmakla, kimileri dağlarla görevlidir. Kimileri cennetin, kimileri cehennemin bekçisidirler.

Kimileri kulların amelini tespit etmekle, kimileri müminlerin, kimileri kâfirlerin ruhlarını kabzetmekle, kimileri de kabirde kula soru sormakla görevlidirler.

Onlardan müminler için istiğfar eden, onlara dua eden ve müminleri seven kimseler olduğu gibi, ilim meclislerinde ve zikir halkalarında bulunup da onlara kanat gerenler de vardır. Kimileri insanla beraber olur, ondan hiç ayrılmaz, kimileri kulları hayırlı işler yapmaya çağırır, kimileri salihlerin cenazelerine katılır, kimileri de müminlerle birlikte savaşır ve onlara Allah düşmanlarına karşı cihâdlarında destek verir.

Salihleri himaye etmekle, onların sıkıntılarını gidermekle görevli melekler olduğu gibi, azapla görevli melekler de vardır. Melekler, içinde heykel, resim, köpek ya da çan bulunan eve girmezler. İnsanların rahatsız olduğu şeylerden onlar da rahatsız olurlar.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"İçinde resim bulunan eve melek girmez."*[440] *"İçinde resim ve köpek bulunan eve melek girmez."*[441] *"Melekler içinde resim ve köpek bulunan kişilerle birlikte yolculuk etmezler."*[442]

Melekler pek çoktur. Onların sayısını ancak Allah bilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilmez ve bu, insanlar için sadece bir öğüttür."[443]

---

440 Müslim, K.Libas ve'z-Ziynet, B.Tahrimu Tasviri Sureti'l-Hayvan.
441 Müslim, K.Libas ve'z-Ziynet, B.Tahrimu Tasviri Sureti'l-Hayvan.
442 Müslim, K.Libas ve'z-Ziynet, B.Kerahiyetü'l-Kelbi ve'l-Cerasi fi's-Seferi.
443 Müddessir, 31.

Allah teâlâ onları görmemizi engellemiştir. Bu sebeple bizler onları yaratıldıkları şekilde göremeyiz. Ancak bazı kullarına onları göstermiştir. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Cebrail'i Allah'ın yarattığı şekliyle iki defa görmüştür.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun onu, Sidretü'l-Münteha'nın yanında önceden bir defa daha görmüştü."[444]

"Arkadaşınız bir mecnun değildir. Andolsun ki onu apaçık ufukta görmüştür."[445]

444 Necm, 13-14.
445 Tekvir, 22-23.

Üçüncü Rükün

Kitaplara İman

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah'ın emir ve yasaklarını vaat ve tehditlerini, Allah'ın kullarından istediği şeyleri ihtiva eden ve içlerinde hidayet ve nur bulunan kitapları peygamberlerine indirdiğine kesin olarak inanırlar. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de iman ettiler. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman etti."[446]

Allah'ın, kitaplarını insanlığı hidayete iletmek için peygamberlerine indirdiğine inanırlar. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

Elif lâm râ. (Bu,) **Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarıp o güçlü ve övgüye lâyık olan**(Allah)**ın yoluna iletmen için sana indirdiğimiz Kitaptır."**[447]

Kur'an ve Sünnette ismi geçen bu kitaplar: Kur'an, Tevrat, İncil ve Zebur ile İbrahim ve Musa'ya verilen sahifelerdir. Bunların en büyükleri Tevrat, İncil ve Kur'an'dır. Üçünün en büyüğü, nesh edicisi (:diğerlerinin hükmünü kaldıran) ve mutlak olarak en üstünü ise Kur'an'dır.

Kur'an'ın dışındaki diğer kitaplardan hiçbir şeyi korumayı Allah garanti etmemiştir. Bununla beraber onların ilim adamları ve dindarlar tarafından korunmaları istenmiştir. Ancak onlar bu kitap-

446 Bakara, 285.
447 İbrahim, 1.

ları korumadılar ve hakkıyla onlara riayet etmediler. Bu sebeple onlarda birtakım değişiklikler ve değiştirmeler yapıldı. Bu kitapların asılları kaybolmuş, hükümleri değiştirilmiştir. Bu kitapların ilk olarak tahrif edileni Tevrâttır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Kur'an'dan önceki kitaplara imanın mücmel olduğuna itikad ederler. Bu da kalp ve lisan ile ikrar etmektir. Kur'an'a imanın ise tafsili iman olması gerekir. Bu da kalp ve lisan ile ikrar etmek, içindeki emirlere uymak ve küçük büyük her meselede onu hakem kılmaktır.

Kur'an-ı Kerim:

Âlemlerin Rabbinin kelamı, O'nun apaçık kitabı ve O'nun sağlam ipidir. Allah onu güvenilir elçisi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, ümmeti için izlenecek bir yöntem olsun, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkartsın, doğru yola ve sırat-ı müstakime iletsin diye indirmiştir.

Allah teâlâ Kur'an'da öncekilerin de, sonrakilerin de haberlerini, göklerin ve yerin yaratılışını açıkladığı gibi helal ve haramı, edep ve ahlakın esaslarını, ibadet ve muamelatın hükümlerini, peygamberlerin ve salihlerin yaşantılarını, müminlerin ve kâfirlerin görecekleri karşılıkları etraflıca anlatmış, müminlerin diyarı cenneti ve kâfirlerin diyarı cehennemi tasvir etmiştir. Onu, kalplerde bulunan –küfür, nifak, kibir ve riya gibi- hastalıklara şifa, her şey için bir beyân, müminler için de bir hidayet ve rahmet olarak indirmiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Sana bu Kitabı, her şeyi açıklayan ve Müslümanlara yol gösterici, rahmet ve müjde olarak indirdik.**"[448]

Bütün ümmetin bu kitaba uymaları ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sahih olarak gelmiş olan sünnet ile birlikte onun

448 Nahl, 89.

hükümlerini kabul etmeleri gerekir. Çünkü Allah teâlâ Peygamberini bütün insanlara ve cinlere kendilerine indirilenleri açıklasın diye göndermiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlara kendilerine indirileni açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik. Umulur ki düşünürler."[449]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Kur'an'ın harf ve manalarıyla hakiki Allah kelamı olduğuna, O'ndan gelip O'na döneceğine, mahlûk olmayıp Allah tarafından indirildiğine, Allah'ın bununla gerçekten azametine ve celâline lâyık bir surette işitilen bir ses ile konuştuğuna, onu Cebrail *aleyhisselam*'ın Allah'tan işiterek aldığına, Cebrail'in de onu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e tebliğ ettiğine, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de onu Cebrail *aleyhisselam*'dan işitip kalbinde hıfzettiğine inanırlar. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* de Kur'an'ı ashabına tebliğ etmiş, ondan sonra ümmete tebliğ olunmuş ve bu şekilde bütün ümmetlere ulaşmıştır.

Bu kitabı hikmet sahibi (:hakîm) ve her şeyden haberdar olan yüce Allah apaçık bir Arapça ile indirmiş, bize de hiçbir şüphenin söz konusu olmayacağı bir tevatürle nakledilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"**Muhakkak ki bu Kur'an âlemlerin Rabbinin indirmesidir. Onu Ruhu'l-Emin** (:Cebrail) **uyarıcılardan olasın diye apaçık Arapça ile senin kalbine indirmiştir."**[450]

Kur'an-ı Kerim, Tevrât'ın Musa *aleyhisselam*'a indirildiği gibi, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e topluca bir defada indirilmedi. Olaylara göre veya bazı sorulara cevap olmak üzere, ya da durum ve

449 Nahl, 44.
450 Şuara, 192-195.

şartların gereğine uygun olarak yirmi üç yıllık bir süre içinde parça parça indirildi.

Kur'an-ı Kerim:

Levh-i Mahfuz'da yazılıdır. Göğüslerde muhafaza edilir (:ezberlerde tutulur) dillerde okunur ve sahifelerde yazılıdır. O muhkem sûrelerden, apaçık âyetlerden, harf ve kelimelerden oluşur. Muhkemi ve muteşabihi, nasih ve mensuhu, geneli ve özeli, emri ve nehyi vardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"O, elbette değerli bir Kur'an'dır, korunmuş bir Kitaptadır. Ki ona temizlerden başkası dokunmaz. Âlemlerin Rabbinden indirilmiştir."[451]

"Hayır; Kur'an kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık ayetlerdir."[452]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Kur'an'ın sûrelerinin, âyetlerinin ve kelimelerinin adedinde ittifak etmişlerdir. Bundan dolayı ondan bir harf inkâr eden yahut ona bir harf ilave eden veya eksilten kimsenin kâfir olduğuna hükmederler. Buna göre bizler Kur'an ayetlerinden her bir âyetin Allah katından indirildiğine ve bizlere de kati tevatür yoluyla nakledilip geldiğine kesin olarak iman ederiz.

Kur'an-ı Kerim, 114 sûreyi ihtiva eder. Bunlardan **86** tanesi Mekke'de, **28** tanesi Medine'de inmiştir. Hicretten önce inen sûrelere Mekki sûreler, hicretten sonra inen sûrelere Medeni sûreler denilir. Kuranı Kerim'de kesik (tek tek) harfleriyle başlayan 29 sûre vardır.

Kur'an-ı Kerim, İslam peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in en büyük ve ölümsüz mucizesidir. Semavi kitapların sonuncusudur. Nesh edilmez (:hükmü kaldırılmaz) ve değiştirilmez.

451 Vakıa, 77–80.
452 Ankebut, 49.

Allah teâlâ herhangi bir bozma, değiştirme, ilave ve eksiltme girişimine karşı onu kaldıracağı güne kadar –ki bu kıyâmet gününden önce olacaktır- koruyacağını garanti etmiştir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Zikri (:Kur'an'ı) biz indirdik ve onu koruyacak olan da elbette biziz."[453]

Kur'an-ı Kerim, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanında ve onun gözetiminde yazılmıştır. Çünkü sahabenin en seçkinlerinden vahiy kâtipliği yapan kimseler vardı. Bunlar Kur'an'dan nazil olan her şeyi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emri ile yazarlardı. Daha sonra bunlar Ebu Bekir *radıyallahu anh* zamanında mushafın iki kapağı arasında toplandı. Osman *radıyallahu anh* döneminde ise tek bir imla üzere yazılıp çoğaltıldı. Allah hepsinden razı olsun.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Kur'an'ı öğretmeye, ezberlemeye, güzel bir sesle okumaya, okunduğu zaman huşu ile dinlemeye, ümmetin selefinin metoduna göre tefsir etmeye ve onun hükümleriyle amel etmeye çok önem verirler.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sana bu mübarek Kitabı, âyetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik."[454]

Onlar, Kur'an-ı Kerim'i okuyarak Allah'a ibadet ederler. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in her bir harfinin okunması karşılığında Peygamberin de haber verdiği gibi bir hasene vardır. O şöyle demektedir: *"Her kim Allah'ın Kitabından bir harf okursa karşılığında onun için bir hasene vardır. Hasene ise on misli ile karşılık görür. Ben size elif-lam-mim bir harftir demiyorum. Elif bir harftir, lam bir harftir, mim de bir harftir."*[455]

---

453 Hicr, 9

454 Sad, 29.

455 Tirmizi, K.Fedailü'l-Kur'an, B. Ma Cae Fi Men Karae Harfen Mine'l-Kur'an. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.3, s.9.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, sadece kişisel görüşlere dayanarak Kur'an'ın tefsir edilmesini caiz görmezler. Çünkü böyle bir davranış bilgisizce konuşmaktır ve şeytani bir davranıştır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar, yeryüzünde bulunan helâl ve temiz şeylerden yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin; çünkü o, sizin apaçık düşmanınızdır. O size daima kötülük ve çirkin iş (yapmanızı), **Allah hakkında bilmediğiniz şeyler söylemenizi emreder"**[456]

Onlar Kur'an'ı, Kur'an ile tefsir eder, mücmel (:kapalı) âyetlerini apaçık âyetleriyle, mutlak âyetlerini kayıtlı âyetleriyle, genel âyetlerini hususi âyetleriyle, müteşabih âyetlerini muhkem âyetleriyle tefsir ederler.

Ve Kur'an'ı, sahih ve sabit sünnetle tefsir ederler, sonra yüce sahabenin sözleriyle, sonra tabiin imamlarının sözleriyle, sonra da Kur'an'ın indiği Arap dili yardımıyla tefsir ederler.

Ve bütün bu kaynakların ışığı altında ictihad ederler. Böylece Ehl-i Sünnet rivâyetler ile ictihadı bir araya toplamıştır.

456 Bakara, 168-169.

Dördüncü Rükün

Peygamberlere İman

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, yüce Allah'ın kullarına müjdeleyici ve uyarıcı olarak insanları hidayete sevk etmek ve onları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için hak dine davet eden seçilmiş kullarından peygamberler gönderdiğine kesin olarak inanırlar.

Onların daveti, toplumları şirk ve putperestlikten kurtarmak, çözülüp bozulmaktan arındırmak içindir. Onlar mesajları ulaştırdılar ve emaneti yerine getirdiler. Ümmetlerine öğüt verdiler ve Allah yolunda hakkıyla cihad ettiler. Doğruluklarına delil teşkil eden göz kamaştırıcı mucizeler gösterdiler. Onlar risaletlerini tebliğ etme hususunda masumdurlar. Onlardan birini inkâr eden, Allah'ı ve bütün peygamberleri inkâr etmiş olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler, bir kısmına inanır, bir kısmını da inkâr ederiz, diyerek bu ikisinin arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar, gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır. Allah ve peygamberlerine iman edip onların birini diğerinden ayırmayanlara; işte onlara Allah mükâfatlarını verecektir. Allah Gafur, Rahim olandır."[457]

Allah teâlâ değerli peygamberleri göndermedeki hikmeti yüce Kitabında şöyle açıklamaktadır:

457 Nisa, 150-152.

“(Bunları) **Müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, elçiler geldikten sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.”**[458]

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat, bütün rasûllerin tek bir asla davet ettiklerine, onun da ibadette Allah’ı birlemek ve şirkten nehyetmek olduğuna iman ederler. O halde şeriatleri zaman ve mekana göre değişse de, bütün peygamberlerin dini birdir ve o da İslam’dır. Bunun haricinde Allah hiçbir dini kabul etmeyecektir.

“Andolsun biz, her millet içinde: "Allah'a ibadet edin, tağut(a tapmak)dan kaçının" diye bir elçi gönderdik.”[459]

“Senden önce hiçbir rasûl göndermedik ki ona: Benden başka hak ilah yoktur. O halde bana ibadet edin, diye vahyetmiş olmayalım.”[460]

Yüce Allah pek çok rasûl ve nebiler göndermiş, bunlardan bir kısmını kitabında veya rasûlü aracılığı ile bize bildirmiş bir kısmını da bildirmemiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun biz, senden önce de elçiler gönderdik. Onlardan kimini sana anlattık, kimini de anlatmadık. Hiçbir elçi, Allah’ın izni olmadan bir mucize getiremez. Allah’ın emri geldiği zaman hak yerine getirilir ve işte o zaman (Allah’ın âyetlerini) boşa çıkarmağa uğraşanlar, hüsrana uğrarlar.”[461]

Kur’an-ı Kerim’de isimleri geçen peygamberler yirmi beş tanedir. Bunların isimleri şöyledir: İnsanlığın babası Âdem, İdris, Nuh, Hûd, Sâlih, İbrahim, Lût, İsmail, İshak, Ya’kûb, Yusuf, Şuayb, Eyyub, Zulkifl, Musa, Harun, Davud, Süleyman, İlyas, Elyesa, Yunus, Zeke-

---

458 Nisa, 165.
459 Nahl, 36.
460 Enbiya, 25.
461 Ğafir, 78.

riya, Yahya, İsa ve peygamberlerin sonuncusu Muhammed. Allah'ın salât ve selamı hepsinin üzerine olsun.

Yüce Allah kimi peygamberleri diğerlerinden üstün kılmıştır. Ümmet, rasûllerin nebilerden üstün olduğunu, bundan sonra da rasûllerin kendi aralarında fazilet farkının bulunduğunu, resul ve nebilerin en faziletlilerinin Ulu'l-Azm diye bilinen beş peygamber olduğunu, bunların da Muhammed, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa olduğunu icma ile kabul eder. Allah'ın salât ve selamı hepsinin üzerine olsun.

"Hani biz peygamberlerden söz almıştık, senden Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da. Evet biz onlardan pek sağlam bir söz aldık." [462]

Ulu'l-Azm peygamberlerin en faziletlisi ise İslam peygamberi, peygamberlerin sonuncusu ve âlemlerin Rabbinin peygamberi ve Ademoğullarının efendisi Abdullah oğlu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. Allah teâlâ onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Fakat o Allah'ın rasûlü ve nebilerin sonuncusudur."[463]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah'ın isimlerini zikrettiği peygamberlere de, isimlerini zikretmediklerine de, ilk peygamber Âdem 'den sonuncu ve en faziletlisi olan bizim Peygamberimiz ve önderimiz Muhammed'e kadar bütün peygamberlere inanırlar.

Peygamberlere iman, icmali bir imandır. Bizim Peygamberimiz Muhammed'e iman ise tafsili bir imandır. Bu, Müslümanların onun Rabbinden getirdiklerine ve şeriatın tamamına ayrıntılı bir şekilde uymalarını da gerektirir.

462 Ahzab, 7.
463 Ahzab, 40.

"Muhammed Allah'ın Rasûlüdür"
sallallahu aleyhi ve sellem

O, Kasım'ın babası, Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir. Geriye doğru atalarının isimleri şöyledir: Abdullah, Muttalip, Haşim, Abdumenaf, Kusay, Kilab, Mürre, Ka'b, Lüey, Galip, Fihr, Malik, Nadr, Kinane, Huzeyme, Müdrike, İlyas, Mudar, Nizar, Maad ve Adnan. Adnan, Allah'ın peygamberi İbrahim el-Halil'in oğlu İsmail'in soyundandır.

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* nebilerin ve rasûllerin sonuncusudur. Allah'ın bütün insanlar için gönderdiği bir peygamberdir. O, Allah'ın kuludur, ona ibadet edilmez; peygamberdir, yalanlanamaz. Yaratılmışların en hayırlısı, onların en faziletlisi ve efendisidir. Allah katında olanların en değerlisidir, derecesi en yüksek olandır. Vesile olarak Allah'a en yakın olanıdır. O'nun şeriatı bütün şeriatların hükmünü ortadan kaldırıcıdır. Her zaman ve her mekan için elverişli ve düzelticidir. Kıyamet gününe dek kalıcıdır.

O, hakikat ve hidayetle hem insanlara hem de cinlere gönderilen bir peygamberdir. Allah onu âlemlere rahmet olarak göndermiştir.

Allah teâlâ onun için şöyle buyurmuştur: **"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."**[464]

Allah teâlâ ona kitabını indirmiş, dinini emanet etmiş, mesajını tebliğle görevlendirmiş ve bu mesajı tebliğ ederken yanılmaktan onu korumuştur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"O kendi hevasından bir söz söylemez. O, bildirilen bir vahiyden başkası değildir."[465]

464 Enbiya, 107.
465 Necm, 3-4.

Onun risaletine (:mesajına) iman edip peygamberliğine şahitlik etmedikçe hiçbir kulun imanı sahih değildir. Ona itaat eden cennete girer, ona karşı gelip isyan eden cehenneme girer. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, hayır! Rabbine Andolsun ki onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar."[466]

Her peygamber sadece kendi toplumuna gönderildi. Hâlbuki Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ise bütün insanlara gönderildi. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Biz seni ancak bütün insanlar için müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."[467]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah teâlâ'nın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i apaçık mucizelerle[468] ve göz kamaştırıcı belgelerle desteklediğine de iman eder.

- Bu mucizelerden birisi ve en büyüğü Kur'an-ı Kerim'dir. Allah teâlâ onunla ümmetlerin en belagatlisine, en fesahatlisine ve en güzel konuşanına meydan okumuştur.[469]

- Allah'ın Peygamberini desteklediği en büyük mucizelerinden biri de Kur'an'dan sonra İsra ve Miraç mucizesidir.

---

466 Nisa, 65.

467 Sebe, 28.

468 Mucize, Allah'ın peygamber vasıtasıyla onun iddiasına uygun olarak ve onu tasdik etmek üzere ortaya çıkardığı ve beşerin güç yetiremeyeceği olağanüstü bir iştir. Mucizenin meydana gelmesi imkânsız değildir. Çünkü sebepleri de sonuçları da yaratan Allah, onların sistemini değiştirmeye de kadirdir ve bu yüzden sonuçlar daha önceki sebeplere boyun eğmeyebilir. Allah'ın sınırsız gücüne göre bunda aşılacak ve garipsenecek bir durum yoktur. Çünkü O, dilediğini göz açıp kapamadan daha hızlı yapar. Yüce Allah şöyle buyurur, **"O, bir şeyi yapmak istediği zaman sadece ol der ve oluverir."** Yasin, 82.

469 Kur'an-ı Kerim ile ilgili daha geniş bilgi için bu kitapta imanın rükünleri bölümünde üçüncü rükne müracaat ediniz.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in uyanıklık halinde iken ruhu ve bedeni ile birlikte semaya yükseldiğine iman eder. Bu olay İsra gecesinde gerçekleşti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o gece Mescid-i Haram'dan alınıp Mescid-i Aksa'ya götürüldüğü Kur'an'ın nassı ile sabittir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haramdan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksaya götüren Allah'ın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O! Gerçekten, her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur."[470]

Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* semaya yükseltildi. Yedinci kat semaya kadar çıktı. Sonra bundan da öteye, Allah'ın dilediği yere kadar, Sidretü'l-Münteha'ya kadar götürüldü. Burası Me'va cennetinin yanıdır, devamlı nimetler ve ebedilik yurdudur.

Allah teâlâ ona dilediği şeylerle ikramda bulundu, ona vahyetti ve onunla konuştu. Gece ve gündüz beş vakit namazı ona orada farz kıldı. Cennete girdi, orayı gördü. Cehennemi gördü, melekleri gördü, Cebrail'i Allah'ın yarattığı asli şekliyle gördü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kalbi gördüklerini yalanlamadı. Aksine baş gözüyle gördüğü şeylerin hepsi gerçekti. Bunlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir tazim, onu diğer peygamberlerden daha büyük bir şerefe nail etmek ve onun yüce makamının herkesin üstünde olduğunu açıkça ortaya koymak için gerçekleştirildi. Sonra Beytü'l-Makdis'e indi ve diğer peygamberlere imam olarak namaz kıldırdı. Daha sonra da tan yeri ağarmadan önce Mekke'ye geri döndü.[471]

Allah teâlâ şöyle buyurdu: **"Şimdi siz kalkmış da onun gördükleri hakkında şüphe edip kendisiyle münakaşa mı ediyorsu-**

---

470 İsra, 1.

471 Buhârî ve Müslim'de ve diğer Sünen ve Müsnet kitaplarında bu mübarek gecede meydana gelen olaylar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

nuz? Onun bir başka inişini Sidretu'l-Müntehanın yanında görmüştü. Me'va cenneti de onun yanındadır. Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da. Vallahi gördü, hem de Rabbinin ayetlerinden en büyüğünü gördü!"[472]

Peygamber ***sallallahu aleyhi ve sellem***'in diğer bazı mucizeleri şunlardır:

- Ayın yarılması: Bu, Allah'ın Peygamberine peygamberliğinin bir delili olmak üzere vermiş olduğu büyük bir mucizedir. Müşriklerin kendisinden mucize istemeleri üzerine Mekke'de gerçekleşmişti.

- Yemeğinin çoğaltılması: Bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir defadan fazla gösterdiği bir mucizedir.

- Suyun çoğalması, mübarek parmakları arasından suyun fışkırması ve yemek yerken yemeğinin tesbih etmesi gibi şeyler Peygamberin çokça görülen mucizelerindendir.

- Hastaları iyileştirmek ve sahabilerden bazılarının maddi bir ilaç olmasızın onu elinden şifaya kavuşmaları.

- Hayvanların ona karşı edepli ve saygılı olmaları, ağaçların ona boyun eğmesi ve taşların ona selam vermeleri.

- Peygambere hıyanet eden ve ona karşı inatlaşanların cezalarını hemen görmeleri.

- Bazı gaybî olayları haber vermesi, kendisinden uzak yerlerde meydana gelen olayları anında haber vermesi, henüz meydana gelmemiş gaybî olayları önceden bildirmesi ve daha sonra da onun haber verdiği şekilde bu olayların gerçekleşmesi.

- Genel olarak dualarının kabul edilmesi.

- Allah'ın onu koruması ve düşmanlarının ona bir zarar vermesini önlemesi.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

---

472 Necm, 13-18.

Ebu Cehil: Muhammed sizin aranızda yüzünü toprağa sürüyor mu? diye sordu. Ona evet denilince şöyle dedi: Lât ve Uzza'ya yemin olsun ki, eğer onu böyle yaparken görecek olursam hiç şüphesiz ya onun boynuna basarım yahut onun yüzünü toprağa bularım.

Ebu Hureyre der ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* namaz kılarken o da çıka geldi. Onun boynuna basmak istedi ise de aniden elleriyle korunarak arkasını dönüp orayı terk etti. Ona: Sana ne oluyor? diye sorduklarında şöyle cevap verdi: Benimle onun arasında içi ateş dolu bir hendek ile çok korkunç şeyler ve kanatlar vardı. Bununla ilgili olarak Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Eğer bana yaklaşmış olsaydı melekler onu parça parça kaparlardı."[473] (*)

473 Müslim, K. Sıfatü'l-Münafikîn ve Ahkamühüm, B. İnnel İnsane le yedğa.

(*) **Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e imanın hakikati konusunda bir uyarı! Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iman demek, Onu tasdik etmek, ona itaat etmek ve onun şeriatına uymak demektir.**

Bil ki ey Müslüman kardeş, Bu imanın gerektirdiği bazı hususlar ve şartlar vardır. Kulun imanı ancak bunlarla tamam olur. Âhiretini düşünen ve garantiye almak isteyen bir müslümanın bunları bilmesi, bunları ihata etmesi, itikat, söz ve amel olarak bunlara bağlanması gerekir. Bunlardan bazılarını zikredelim:

• Şüphesiz ki o bütün âlemlere gönderilmiş Allah'ın elçisidir. Sadece Arapların değil bütün insanların ve cinlerin peygamberidir.

• Nebilerin ve rasûllerin sonuncusudur, ondan sonra peygamber gelmeyecektir.

• Onun gönderilmesinden sonra ona iman etmedikçe ve ona tabi olmadıkça hiç kimsenin imanı ve İslam'ı sahih/geçerli olmaz. Çünkü onun risaleti kendisinden önceki dinlerin hükmünü kaldırmıştır.

• O mesajını çok açık bir şekilde tebliğ etmiş, emaneti yerine getirmiş, ümmetine nasihat etmiş ve onları gecesi gündüz gibi aydınlık beyaz bir yol üzere bırakmıştır. Artık onun yolundan başka Allah'a götürecek bir yol yoktur.

• O masumdur, risaletini tebliğ ederken hiçbir hata yapmamıştır.

• O, Allah'ın kulu ve elçisidir. O'nu tazim ve sevgide ifrat ve tefrite yer yoktur, aşırılıktan sakınılmalıdır.

• O'nu herkesin canından, çocuğundan, anasından, babasından ve bütün insanlardan çok sevmesi gerekir.

• Emrettiklerine itaat etmeli, haber verdiklerini tasdik etmeli, yasakladığı hususlardan uzak durmalı ve Allah'a ancak onun getirdiği şeriat ile ibadet etmelidir. O'nun yoluna uygun olarak yerine getirilmeyen, şeriatına uymayan her ibadet bid'at ve dalâlettir.

Beşinci Rükün

Âhiret Gününe İman

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, âhiret gününe itikat eder ve inanırlar. Bunun anlamı Allah'ın, yaratılmışların tamamını ölümlerinden sonra yeniden dirilteceğine, amellerine göre hesaba çekileceklerine, kıyâmet gününe ve ölümden sonra başlayıp cennetlikler cennete, cehennemlikler cehenneme girinceye kadar meydana gelecek diriliş, hesap, ödüllendirme ve cezalandırma hakkında Allah'ın kitabında ve Peygamberinin sünnetinde verilen haberlere kesin olarak inanmak ve bunları eksiksiz tasdik etmektir.

Allah teâlâ yüce kitabında pek çok yerde âhiret gününe vurgu yapmış ve âhirete imanla Allah'a imanı birlikte zikretmiştir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlar sana indirilene de senden önce indirilene de iman ederler, âhiret gününe de kesin olarak inanırlar."[474]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, kıyâmetin ne zaman kopacağının bilgisinin Allah'a ait olduğuna ve onu Allah'tan başka hiç kimsenin bilemeyeceğine inanırlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Kıyâmet saatinin bilgisi muhakkak ki Allah katındadır."[475]

Allah teâlâ kıyâmetin ne zaman kopacağını kullarından gizlemiş olmakla birlikte, onun yaklaştığına delâlet eden belirtilerin, alâmetlerin ve şartların neler olduğunu bize bildirmiştir.

474 Bakara, 4.
475 Lokman, 34.

Onlar kıyâmetin büyük ve küçük alâmetlerinden olmuş ve olacak olanların tümüne inanırlar. Çünkü bunlar da âhirete iman kapsamı içindedirler.

Kıyâmetin Küçük Alametleri:

Bunlar kıyâmetten önce farklı zamanlarda meydana gelen ve alışılagelen normal olaylardır. Bunlardan bazıları kıyâmetin büyük alâmetleriyle birlikte zuhur edebilir. Kıyâmetin küçük alâmetleri oldukça çoktur. Bunlardan sahih olarak bilgisi ulaşanların bir bölümünü zikredelim:

Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gönderilmesi, nübüvvet ve risaletin (:peygamberliğin) onunla sona ermesi, onun vefat etmesi, Beytü'l-Makdis'in fethedilmesi, fitnelerin ortaya çıkması, Yahudi ve Hıristiyanlar gibi geçmiş ümmetlerin izinden gidilmesi, deccalların ve yalancı peygamberlerin çıkması.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında yalan hadislerin uydurulması, onun sünnetinin reddedilmesi, yalanın artması, haberlerin nakledilmesinde gerekli titizliğin gösterilmemesi, ilmin ortadan kalkması, küçük ve değersiz kimselerden ilim talep edilmesi, cehalet ve bozgunculuğun ortaya çıkması, salihlerin bu dünyadan göçmesi, İslam'ın ilmiklerinin bir bir çözülmesi, diğer ümmetlerin Muhammed ümmeti aleyhine birleşmeleri, İslam'ın ve Müslümanların garip kalmaları.

Öldürmenin çoğalması, bela ve musibetlerin şiddetinden dolayı ölümün temenni edilmesi, kabirdekilere gıpta edilmesi, bela ve musibetlerin şiddetinden dolayı kişinin, ölmüş birinin yerinde olmayı temenni etmesi, ani ölümlerin, deprem ve hastalıklar sebebiyle ölümlerin çoğalması, erkeklerin azalıp kadınların sayısının artması, kadınların çıplakmış gibi giyinip ortaya çıkması, yollarda zinanın açıkça yapılması ve insanları sopalayan zalimlere yardım eden kimselerin ortaya çıkması.

Çalgı aletleri, içki, zina, faiz ve ipeğin ortaya çıkması ve bunların helal sayılması, bazı kara parçalarının batması, insanların suretlerinin değişmesi ve iftiraların çoğalması.

Emanete riayet edilmemesi, işlerin ehil olmayanlara verilmesi, insanların kötülerinin başa geçmesi, aşağılık kimselerin iyilerin üstüne çıkması ve cariyenin efendisini doğurması.

İnsanların bina yapma yarışına girmeleri, mescitlerin süsüyle övünmeleri, zamanın değişmesi, hatta putlara ibadet edilmesi ve ümmetin içinde şirkin ortaya çıkması.

Sadece tanıdık kişilere selam verilmesi, ticaretin çoğalması, pazarların birbirine yakın olması, insanların ellerinde çok miktarda servet olmasına rağmen şükredilmemesi ve cimriliğin artması.

Yalan şahitliğin çoğalması, gerçeğin gizlenmesi, hayâsızlığın karşılıklı düşmanlıkların kin ve nefretin ortaya çıkması, akrabalık bağlarının kopması ve komşuluk ilişkilerinin kötüleşmesi.

Zamanın çabuk geçmesi, bereketinin azalması, hilallerin kalınlaşması, karanlık geceler gibi fitnelerin ortaya çıkması, insanların birbirlerine yabancılaşması.

İslam'ın teşvik etiği sünnetlerin hafife alınması ve yaşlıların gençlere benzemeye çalışması.

Yırtıcı havyaların ve cansız varlıkların insanlarla konuşması, Fırat nehrinin suyunun çekilerek kıymetli altın hazinelerini ortaya çıkarması, müminin gördüğü rüyanın doğru çıkması.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Medine'sinde meydana gelecek durum da kıyâmetin alâmetlerindendir. Kıyâmet kopacağı zaman Medine şehri içindeki kötü insanları (münafıkları) dışarı atacak. Orada sadece takva sahibi sâlih kişiler kalacak..

Arap yarımadasının bağlık, bahçelik ve sulak bir hale dönmesi, Kahtan'dan bir adam çıkması ve insanların ona itaat etmesi.

Rumların sayısının artması ve Müslümanların Yahudilerle sa-

vaşmaları, hatta ağaç ve taşların dile gelerek: *"Ey müslüman! İşte bir Yahudi, gel onu öldür"* demeleri.[476]

İstanbul'un fethedilişi gibi Roma'nın da fethedilmesi ve sahih hadislerle haber verilen daha pek çok küçük alâmet.

Kıyâmetin Büyük Alametleri:

Bunlar kıyâmetin yaklaştığına delâlet eden oldukça büyük hadiselerdir. Bu alâmetler ortaya çıktığı zaman bunların akabinde kıyâmet kopar. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den geldiği şekilde bu alâmetlere inanırlar. Bunlardan bazıları şunlardır:

Mehdinin ortaya çıkması: Mehdinin adı Muhammed b. Abdullah olup Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ehli beytindendir. O doğu tarafından ortaya çıkacak, Kabe'de kendisine bey'at edilecek ve yedi yıl hüküm sürecek. Önceleri zulüm ve haksızlıklarla dolu olan yeryüzü onun zamanında adaletle dolacaktır. Mal ve mülkü hesapsız verecektir. Ümmet hiç karşılaşmadığı nimetlere onun zamanında nail olacaktır. Yeryüzü bitkilerini çıkartacak, gökyüzü yağmurunu indirecektir.

Deccal Mesih'in çıkması[477] ve Meryem oğlu İsa Mesih'in Şam'ın doğusundaki beyaz bir minarenin yanında inmesi: İsa Mesih, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şeriati ile hükmetmek ve onunla amel emek üzere inecektir. Deccal'ı öldürecek, yeryüzünde İslam ile hükmedecektir. O, hak uğrunda savaşan ve Deccal ile savaşmak için toplanan muzaffer bir topluluğa inecek, namaz kılınacağı sırada inecek ve topluluğun liderinin arkasında namaz kılacaktır.

---

476 Buhârî, K.Cihâd, B. Kıtalü'l- Yehud.

477 Deccal Mesih'in çıkması büyük bir fitnedir. Çünkü Deccal küfrün, sapıklığın ve fitnenin kaynağıdır. Bu sebeple bütün peygamberler Deccal'a karşı kendi ümmetlerini uyarmışlardır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de her namazın arkasından Deccal'ın fitnesinden Allah'a sığınmış ve ümmetini ondan sakındırmıştır.

Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması; birisi doğuda, birisi batıda, birisi de Arap yarımadasında olmak üzere üç kara parçasının yerin dibine geçmesi, duhan (:duman) çıkması, güneşin batıdan doğması, Dâbbe-tu'l-Arz'ın çıkması, insanlarla konuşması ve insanları mahşer yerine sürüp götürecek bir ateşin çıkması.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Allah ve Rasûlü'nün haber verdiği, ölümden sonraki gaybî hadiselere de inanırlar. Bunlar, ölüm baygınlığı, ölüm meleklerinin gelmesi, müminin Rabbine kavuşmasıyla sevinmesi, ölüm esnasında şeytanın bulunması, kâfirin ölüm esnasındaki imanının kabul edilmemesi, Berzah âlemi, kabrin ruh ve ceset için hazırladığı nimeti, azabı ve fitnesi, meleklerin sorgulaması, şehitlerin Rableri katında diri olmaları ve rızıklandırılmaları, bahtiyar kişilerin ruhlarının nimetler içinde yüzmeleri ve bedbaht kişilerin ruhlarının azap görmeleridir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat:

Ölülerin diriltileceği, kulların kabir-lerinden çıkartılıp sonra hesaba çekilecekleri büyük kıyâmet gününe de inanırlar.

Onlar İsrafil *aleyhisselam*'ın sûru üflemek için hazır olarak beklediğine ve sura üfürüleceğine de inanırlar. Sahih olan görüşe göre sura iki defa üfürülecek, bir görüşe göre de üç defa üfürülecektir.

Birincisi nefha-i feza' yani korku ve dehşet üfürüşüdür.

İkincisi, görünen âlemin değişikliğe uğrayacağı ve düzeninin bozulacağı nefha-i saik yani ölüm üfürüşüdür. Bunda Allah'ın helâkine hükmettiği her şey helâk olacaktır.

Üçüncüsü ise nefha-i ba's ve'l-kıyam yani yeniden diriliş ve âlemlerin Rabbinin huzurunda toplanış üfürüşüdür.

Onlar yeniden dirilişe ve Allah'ın kabirlerdeki kimseleri yeniden dirilteceğine inanırlar. İnsanlar âlemlerin Rabbinin huzurunda

yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak ayakta duracaklar, güneş onlara yaklaşacak ve amellerinin miktarına göre tere gömülecekler. Onlardan kimisi terden hareket edemez hale gelecek. İlk dirilecek ve arzın yarılıp da içerisinden ilk çıkacak kişi bizim peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* olacak.

O dehşetli günde insanlar etrafa dağılan çekirgeler gibi kabirlerinden çıkıp dağılırlar. Utançtan yere bakarak hızla davetçiye doğru koşarlar. Her tarafı hareketsizlik ve korkunç bir sessizlik kaplayacak. O esnada amel defteri açılacak, gizli saklı ne varsa ortaya dökülecek ve kalplerde gizlenen şeyler açığa çıkacak. Kıyâmet gününde Allah kullarıyla arada tercüman olmaksızın konuşacak, insanlar isimleriyle ve babalarının isimleriyle çağrılacak.

Onlar, kullarının amellerinin tartılacağı iki kefesi bulunana mizana da inanırlar.

Onlar amel defterinin açılacağına da inanırlar. Kimisi amel defterini/kitabını sağ tarafından, kimisi sol tarafından, kimisi de arkasından alacak.

Sırat, kıldan ince kılıçtan keskindir, cehennemin üzerine kurulmuş olacak, iyiler onun üzerinden geçip gidecek, kötüler ise ayağı kayıp düşecektir.[478]

Cennet ve cehennem yaratılmışlardır ve şu anda mevcutturlar. Ebedi olarak da var olmaya devam edeceklerdir. Cennet, ödüllendirilme ve devamlı nimet yurdudur. Allah onu Müslümanlar, müminler, takva sahibi muvahhitler ve sâlihler için hazırlamıştır.

---

478 Sırat, insanların cennete girmeleri için cehennemin üstüne uzatılmış bir köprüdür. İnsanlar amellerinin durumuna göre bu köprüden geçecekler. Kimisi gözü açıp kapar gibi, kimisi şimşek gibi, kimisi rüzgâr gibi, kimisi asil bir at gibi, kimisi deve binicisi gibi geçecek. Kimisi koşarak, kimisi yürüyerek, kimisi sürünerek geçecek. Kimisi de zorla alınıp cehenneme atılacak. Herkes ameline uygun bir geçişle oradan geçer. Böylece günahlardan ve kötülüklerden temizlenir. Sıratı geçebilen kimse cennete girmeye hazır hale gelir. Sıratı geçtikleri zaman cennet ile cehennem arasındaki bir köprüde durdurulurlar ve kısas yoluyla birbirlerinden haklarını alırlar. Nihayet temizlenip arındırıldıktan sonra cennete girmelerine izin verilir.

Cehennem ise cezalandırılma yurdudur. Onu da Allah teâlâ, kâfirler, müşrikler, dinsizler, putperestler, Yahudiler, Hıristiyanlar, münafıklar ve günahkârlar için hazırlamıştır.

Onlar, Muhammed ümmetinin kıyâmet gününde ilk hesaba çekilecek ve ilk cennete girecek ümmet olduğuna, cennetliklerin dörtte üçünün onlardan oluşacağına ve onlardan yetmiş bininin hesaba çekilmeden cennete gireceğine inanırlar.

Muvahhidlerin (:tevhid inancına sahip olan kimselerin) günahkarlarının cehennemde ebediyen kalmayacaklarına, günahları miktarınca azaplandırılacaklarına inanırlar. Bunlar Allah'a ortak koşmanın dışında işledikleri birtakım günahlar sebebiyle cehenneme giren kimselerdir. Müşrikler ve kafirler ise bir daha çıkmamak üzere ebediyen cehennemde kalacaklardır. Allah korusun.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in havzının kıyâmet arasatında bulunacağına da inanırlar. Bu havzın suyu sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Kokusu miskten güzeldir. Kaplarının sayısı gökteki yıldızlar kadardır. Eni bir aylık, boyu bir aylık uzunluktadır. Ondan bir defa içen ebediyen susuzluk çekmez, dinde bid'at çıkaran ondan mahrum bırakılır. Bu bilgiler sahih rivâyetlerde geçmektedir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Benim havzımın büyüklüğü bir aylık mesafe kadardır. Suyu sütten beyaz, kokusu miskten daha güzel, testileri gökteki yıldızlar gibidir. Ondan içen kimse ebediyen susuzluk çekmez."[479]

"Ben havza sizden önce varacağım. Benim yanıma gelecek olan ondan içer ve bir defa içen ebediyen susuzluk çekmez. Benim yanıma kendilerini tanıdığım, onların da beni tanıdıkları birtakım kimseler gelecek fakat onlarla benim arama engel konulacak." Bir rivâyette şöyle geçer:

479 Buhârî, K. Rikak, B.Fi'l-Havz.

"Onlar benim ümmetimdendir, diyeceğim. Bana denilecek ki: Sen onların senden sonra neler uydurduklarını biliyor musun? Bunun üzerine ben: Benden sonra dini değiştirenler benden uzak olsun! Diyeceğim."[480]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, kıyâmet günü bizim Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şefaat edeceğine ve Makam-ı Mahmûd'un sahibi olduğuna da inanırlar. O hem Mevkif'te[481] bulunan kimselerin aralarında verilecek hükmün sonuçlanması için şefaat edecek, hem de cennetliklerin cennete girmesi için şefaat edecek. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* cennete ilk girecek kişi olacak. Amcası Ebu Talib'e de azabının hafiflemesi için şefaatte bulunacak. Bu üç şefaat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aittir. Başka hiç kimse bu hususta ona ortak değildir.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* ümmetinden cennete giren bazı kimselerin derecelerinin yükselmesi için de şefaat edecektir. Ümmetinden cennete hesaba çekilmeden giren bir topluluk için de şefaat edecektir.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* iyilikleri kötülüklerine eşit olan kimselerin cennete girmeleri için şefaat edeceği gibi cehenneme girmeleri emredilen diğerleri için de cehenneme girmesinler diye şefaat edecektir.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* tevhide inanan fakat günahkâr kimselerin cehennemden çıkartılması hususunda da şefaati vardır. Onlar için şefaat edecek ve onlar da cennete girecekler.

Bu şefaatte melekler, peygamberler, şehitler, sıddîklar, sâlihler ve müminler ortaktırlar.[482]

---

480 Buhârî, K. Rikak, B.Fi'l-Havz.

481 Mahşerde insanların hesaba çekilmek üzere bekledikleri yer. –çeviren-

482 Bu şefaatin iki şartı vardır:
Birincisi Allah teâlâ'nın bu şefaat için izin vermesidir. Çünkü âyette şöyle buyrulmaktadır:

Sonra Yüce Allah birtakım kimseleri herhangi bir şefaat olmaksızın sadece kendi lütfu ve rahmeti ile cehennemden çıkaracaktır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haber verdiğine göre sâlih amel de kıyâmet gününde sahibine şefaat edecektir. O *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle haber vermektedir:

"Oruç ve Kur'an kıyâmet günü kula şefaat edecekler. Oruç şöyle diyecek: Ey Rabbim! Ben bu kulunu gündüz yemekten ve içmekten alıkoydum. Beni onun hakkında şefaatçi kıl. Kur'an da şöyle diyecek: Ben de onu geceleyin uykusundan alıkoydum, beni de onun hakkında şefaatçi kıl. Böylece bunlar da şefaatçi olacaklar."[483]

Kâfirlere gelince onlar için şefaat söz konusu değildir. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onları, yaklaşan müthiş güne karşı uyar! Yürekler ağza gelir, yutkunur da yutkunurlar. O zalim kâfirlerin ne dostları, ne de sözüne itibar edilir bir şefaatçileri olmaz."[484]

"Artık şefaat edenlerin şefaati de onlara fayda vermez."[485]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem'in* haber verdiğine göre kıyâmet günü ölüm getirilip boğazlanacak, yani ölüme son verilecektir. O şöyle buyurmaktadır:

"Onun izni olmaksızın nezdinde kim şefaat edebilir?" (Bakara, 255).
İkincisi ise Allah'ın hem şefaat edecek kimseden, hem de şefaat edilecek kimseden razı olmasıdır. Çünkü âyette şöyle buyrulmaktadır,
"Onun razı olduğu kimselerden başkasına şefaat etmezler." (Enbiya, 28).
Allah teâlâ şefaatin şartlarını şu âyetinde bir arada zikretmiştir:
"Göklerde nice melaike var ki, Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimseler hakkında geçerli olması için izin çıkmadıkça, onların şefaatleri asla fayda vermez." (Necm, 26).

483 Ahmed, *Müsned*, Müsnedu Abdullah İbn Amr, c.2, s.174. Tahkik, Ahmed Şakir, c.10, s.118 (6626). el-Elbânî, Sahihu'l-Cami es-Sağır, no, 3882.

484 Ğafir, 18.

485 Müddessir, 48.

"Cennetlikler cennete, cehennemlikler cehenneme girdiklerinde ölüm getirilip cennetle cehennem arasına bırakılacak, sonra da kesilecektir. Daha sonra bir münadi şöyle söyleyecek: Ey cennet ehli! Artık ölüm yok ve ey cehennem ehli! Artık ölüm yok. Bunun üzerine cennetlikler kat kat daha fazla sevinecekler, cehennemlikler de kat kat daha fazla üzülecekler."[486]

486 Müslim, K.Cennet ve Sıfatü Naimiha, B.en-Naru Yedhuluha el-Cebbaru…

Altıncı Rükün

Kadere İman

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, her hayır ve şerrin Allah'ın kazası ve kaderi ile meydana geldiğine ve Allah'ın dilediği şeyi yaptığına inanırlar. Her şey onun iradesine bağlıdır. Hiçbir şey onun meşietinin (:dilemesinin) ve tedbirinin (:tasarrufunun) dışına çıkamaz. O, olmuş ve olacak her şeyi olmadan önce ezelden beri bilir. Ezeli ilmine uygun olarak ve hikmeti gereğince meydana gelecek olan şeylerin kaderlerini belirler/ne zaman, nerede ve nasıl meydana geleceğini tayin eder. Kullarının hallerini, rızıklarını, ecellerini, amellerini ve diğer durumlarını bilir. Meydana gelen her şey onun ilminden, kudretinden ve iradesinden çıkar.

Özetle kader: Sonsuza kadar meydana gelecek olan her şeyin Allah'ın ezeli bilgisinde mevcut olması ve kalemin bunları yazmasıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Her şeyi yaratıp nizam veren ve her şeyin varlığını bir ölçüye göre belirleyen O'dur."[487]

"Şüphesiz biz her şeyi bir kadere göre yarattık."[488]

"Sizden önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyle cari olmuştur. Allah'ın emri, mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir."[489]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse kadere, hayrı ile şerri ile Allah'tan geldiğine iman et-

---

487 Furkan, 2.

488 Kamer, 49.

489 Ahzab, 36.

medikçe, kendisine gelip isabet eden bir şeyin başına gelmemesinin imkânsız olduğunu ve başına gelmeyen bir şeyin de kendisine isabet etmesinin imkânsız olduğunu bilmedikçe mümin olamaz."[490]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat derler ki: Kadere iman ancak dört hususla tamam olur. Bunlara kaderin mertebeleri veya rükünleri denilir. Bunlar kader meselesini anlamanın giriş kısmıdır. Kadere iman, onun rükünlerinin tamamını yerine getirmedikçe eksik kalır. Çünkü bunlar birbirine bağlıdır. Bunların hepsini kabul eden kimsenin kadere imanı tamam olur. Bunlardan birisini eksik bırakan veya inkâr eden kimsenin kadere imanı kusurludur.

Birinci Mertebe: İlim:

Allah teâlâ'nın bütün olmuş ve olacak şeyleri; olmamış şeyler şayet olacaklarsa nasıl olacaklarını, topluca ve tek tek bütün ayrıntılarıyla bildiğine iman etmektir. O, yaratılmışların neler yapacaklarını onları yaratmadan önce bildiği gibi, onların rızıklarını, amellerini, hareketlerini ve hareketsizliklerini de bilendir. O bütün bunları ezelden beri sıfatı olan kadîm ilmiyle bilir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah her şeyi çok iyi bilendir."[491]

İkinci Mertebe: Yazmak:

Bu da Allah teâlâ'nın mahlûkatın kaderleriyle ilgili olarak önceden (:ezelden) bildiği şeyleri levh-i mahfuzda yazdığına iman etmektir. Levh-i mahfuz, hiçbir şeyin eksik bırakılmayıp her şeyin yazılı olduğu kitaptır. Meydana gelmiş ve gelecek, kıyâmete kadar olacak ne varsa hepsi Allah katındaki ana kitapta (Ümmü'l-Kitap'ta)

---

490 Tirmizi, K.Kader, B. Ma Cae Enne'l-İmane bi'l-Kader. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.277.

491 Tevbe, 115.

yazılıdır. Buna ez-Zikr, el-İmâm ve Kitabu'l-Mubîn de denilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Biz her şeyi İmâm-ı Mubîn'de (levh-i mahfuz'da) tek tek yazmışızdır."[492]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona yaz diye emretti. O ne yazayım? Diye sorunca, kaderi yaz, olanı ve sonsuza kadar olacak şeyleri yaz, dedi."[493]

Üçüncü Mertebe: İrade ve Meşiet:

Yani bu varlık âleminde cereyan eden her şey rahmet ve hikmet arasında deveran eden Allah'ın iradesi ve meşieti (:dilemesi ve istemesi) ile meydana gelir. O dilediğini rahmeti ile hidayete iletir, dilediğini de hikmeti ile saptırır. Hikmet ve otoritesi eksiksiz olduğu için yaptıkları hakkında soru sorulmaz/sorumlu değildir, ancak yaratılmışlar sorumludur. Bu kabilden meydana gelen her şey, Allah'ın levh-i mahfuzda yazılı ezeli ilmine uygundur. Allah'ın meşieti etkilidir. Kudreti kapsamlıdır. Onun dilediği olur, dilemediği olmaz. Hiçbir şey onun iradesinin dışında değildir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz."[494]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bütün Âdemoğullarının kalpleri Rahman'ın parmaklarından iki parmağı arasında tek kalp gibidir. Dilediği şekilde evirip çevirir."[495]

492 Yasin, 12.
493 Tirmizi, K. Kader. B. Ma Cae fi'r-Rıza bi'l-Kaza. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2 s.229.
494 Tekvir, 29.
495 Müslim, K.Kader, B. Tasrifullahi teâlâ el-Kulûbe.

Dördüncü Mertebe: Yaratmak:

Bu, Allah teâlâ'nın her şeyin yaratıcısı olduğuna, O'ndan başka bir yaratıcı ve Rab olmadığına ve O'nun dışında her şeyin mahlûk (:yaratılmış) olduğuna inanmaktır. O her amel edeni ve amelini ve her hareket edeni ve hareketini yaratandır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Her şeyi yaratıp nizam veren ve her şeyin varlığını bir ölçüye göre belirleyen O'dur."[496]

Allah teâlâ tek başına yaratıp var edendir. O, istisnasız her şeyin yaratıcısıdır. O'ndan başka bir yaratıcı ve O'ndan başka bir Rab yoktur. O şöyle buyurmaktadır:

"Allah her şeyin yaratıcısıdır. O her şeye vekildir."[497]

"İşte Rabbiniz, bütün bunları yapan, her şeyi yaratan Allah'tır."[498]

Allah teâlâ kulların ve onların fiillerinin de yaratıcısıdır. Hayır ve şer, küfür ve iman, itaat ve masiyet cinsinden cereyan eden her şeyi Allah dilemiştir, takdir etmiştir ve yaratmıştır. O şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse iman edemez."[499]

"De ki Allah'ın bizim için yazdığından başkası asla bize isabet edemez."[500]

"Hâlbuki sizi de yaptığınız şeyleri de yaratan Yüce Allah'tır."[501]

496 Furkan, 2.
497 Zümer, 62.
498 Ğafir, 62.
499 Yunus, 100.
500 Tevbe, 51.
501 Saffat, 96.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat,

Allah teâlâ'nın itaati sevdiğine, onu emrettiğine ve bunu mükafatlandıracağına, masiyetten hoşlanmadığına, ondan nehyettiğine ve bunun ile cezalandırdığına inanırlar. Dilediği kimseyi lütfuyla hidayete iletir, dilediği kimseyi de adaletiyle saptırır. Şöyle buyurmaktadır:

"Eğer inkâr edecek olursanız bilin ki Allah sizden müstağnidir, hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, ama kullarının inkâra sapmalarına razı olmaz. Eğer şükrederseniz, bundan hoşnut olur. Hiçbir kimse başkasının günah yükünü taşımaz."[502]

"İyi düşünün ki Allah'ın Rasûlü sizin aranızda bulunmaktadır. Şayet o birçok işte size uysaydı, haliniz yaman olurdu. Ama Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi; inkârdan, fâsıklıktan ve isyandan ise sizi iğrendirdi. İşte Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak doğru yolda yürüyenler onlardır."[503]

Allah'ın saptırdığı kimsenin kendisini savunmak için ileri sürebileceği hiçbir gerekçesi olamaz. Çünkü Allah teâlâ hiçbir bahane bırakmamak için peygamberler göndermiş ve kulun amelini de kendisine izafe ederek bunun kendi kesbi (:kazancı) olduğunu söylemiş ve onu ancak gücünün yettiği şeylerle yükümlü tutmuştur. O şöyle buyurmaktadır:

"Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. "[504]

"Şüphesiz biz ona doğru -yolu- gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."[505]

---

502 Zümer, 7.
503 Hucurat, 7-8.
504 Ğafir, 17.
505 İnsan, 3.

"Müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra bir bahaneleri olmasın."[506]

"Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez."

"Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin"[507]

Fakat sonsuz rahmet sahibi olduğu için Allah'a şer nispet edilemez. Çünkü hayrı emretmiş, şerri yasaklamıştır. Şer ancak çeşitli durumlar gerektirdiğinde, Allah'ın takdiri ve hikmetiyle meydana gelir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Sana isabet eden her iyilik Allah'tandır, Sana isabet eden her kötülük de kendindendir."**[508]

Allah teâlâ zulümden münezzeh, adaletle muttasıftır. Kimseye zerre miktarı zulmetmez. Her yaptığı adalet ve rahmettir. O şöyle buyurmaktadır:

"Ben kullarıma zulmedici değilim."[509]

"Rabbin hiç kimseye zulmetmez."[510]

"Şüphe yok ki Allah zerre kadar haksızlık etmez."[511]

Allah yaptıklarından ve dilediklerinden sorumlu değildir.

"O yaptığından sorumlu tutulamaz. Hâlbuki onlar sorguya çekileceklerdir."[512]

O halde insanı ve fiillerini yaratan Allah teâlâ'dır. Ona irade, kudret, ihtiyar (:tercih) ve dileme gücü vermiştir. Bunları insana me-

---

506 Nisa, 165.
507 Kehf, 29.
508 Nisa, 79.
509 Kaf, 29.
510 Kehf, 49.
511 Nisa, 40.
512 Enbiya, 23.

cazen değil, gerçek anlamıyla fiiller onun elinden çıksın diye vermiştir. Sonra da ona hayır ile şerri birbirinden ayırt edecek bir akıl vermiş ve ancak kendi iradesi ve tercihi ile işlediği amelleri sebebiyle hesaba çekeceğini söylemiştir. İnsan mecbur değildir. Aksine onun kendi iradesi ve tercih hakkı vardır. O neyi yapacağına ve neye inanacağına kendisi karar verir. Şu kadar var ki onun meşieti (:dilemesi) Allah'ın meşietine tabidir. Allah'ın dilediği her şey olur. Allah'ın dilemediği hiçbir şey olmaz. Allah teâlâ kullarının fiillerinin de yaratıcısıdır. Onlar, o fiillerinin sadece failidirler yaratıcısı değildirler. O halde bu fiiller yaratılmaları, var edilmeleri ve takdir edilmeleri itibarıyla Allah'tan, fiil ve kesp olmaları itibarıyla kuldandır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"O (Kur'an) **herkes için, sizden doğru yola gitmek isteyenler için bir öğüttür. Âlemlerin Rabbi dilemedikçe siz dileyemezsiniz."**[513]

Allah teâlâ kaderi bahane ederek: **"Allah dileseydi biz de, babalarımız da şirk koşmazdık, hiçbir şeyi de haram kılmazdık."**[514] diyen müşrikleri reddederek onların yalanlarına karşı şöyle cevap vermiştir:

"De ki: 'Sizin elinizde ortaya koyacağınız bir bilgi, bir belge varsa hemen çıkarıp gösterin. Ama gerçek şu ki: Siz sadece kuru bir zannın ardından gidiyorsunuz düpedüz yalan atıyorsunuz.'"[515]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat,

Kaderin Allah'ın yaratmadaki bir sırrı olduğuna inanırlar. Ne Allah'a yakın bir melek, ne de gönderilmiş bir peygamber bu sırra

---

513 Tekvir, 28-29.
514 Enam, 148.
515 Enam, 148.

vâkıf değildir. Bu konuda derine dalmak ve fazla düşünmek sapıklıktır. Çünkü Allah teâlâ kader bilgisini yarattıklarından saklamıştır ve maksadını öğrenmeye çalışmalarını yasaklamıştır.

O şöyle buyurmuştur: **"O yaptığından sorumlu tutulamaz. Hâlbuki onlar sorguya çekileceklerdir."**[516]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah'ın şu buyruğuna mutlak bir teslimiyet gösterirler:

"De ki: Hepsi Allah'tandır. Bu adamlara ne oluyor ki bir türlü laf anlamıyorlar."[517]

Onlar kendilerine muhalefet edenlere bu âyeti delil gösterirler.

İşte ashab, tabiin ve onlara güzel bir şekilde uyanlardan selef-i salihîn'in iman ettikleri şeyler bunlardır. Allah hepsinden razı olsun.

516 Enbiya, 23.
517 Nisa, 78.

İman NimetiMAN NİMETİ

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE
İMAN NİMETİ

- **İmanın kalplerde yazılı olması**
- **Kalplerde imanın lezzeti**
- **Kalplerde imanın tadı**
- **İmanın kalplerdeki nuru**
- **Kalplerdeki iman sevgisi**
- **Kalplerdeki iman süsü**
- **İman kalplerde kökleşmiş bir ağaç gibidir**
- **İman kalplerde yerleşir**
- **Kalplerdeki İman Çağrısı**
- **İman dünyada ve âhirette sahibine fayda verir**
- **İmanın arttığı ve yenilendiği meclisler vardır**
- **İman daima galiptir, mağlup olmaz**
- **İmanın şubeleri, mertebeleri ve dereceleri vardır**

İman Nimeti

Şüphesiz ki iman nimeti bir müslümanın hayatında çok büyük, değerli ve yüce bir nimettir. Hatta bu hayatın en değerli nimeti iman nimetidir. Müslümanın ömrünü arındırır, hayatını bereketlendirir ve tatlandırır, sahibini dünyada yüceltir ve âhiretini garanti eder. Çünkü bu nimette gerçek bir hayat, devamlı bir mutluluk, Allah'a ibadet ve âhiretin ebedi mutluluğu vardır.

• Bu nimeti ancak tadını tadanlar bilir. Bunu ancak hakikatini yaşayanlar ve özelliklerini üzerinde taşıyanlar hisseder. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Müminler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler. Namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) **harcarlar. İşte gerçek müminler onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler, bağışlanma ve tükenmez rızık var."**[518]

• İman, yol gösterici ve aydınlatıcı bir nurdur. Kulların hayatını aydınlatır, o hayatı mutlu eder ve bereketlendirir. O dünya hayatındaki mutluluğun sırrıdır. Allah teâlâ onu rahmeti lütfu ve keremiyle dilediği kullarına verir, adaleti ve hikmetiyle de dilediği kullarını ondan mahrum bırakır. O şöyle buyurmuştur:

"De ki: "Allah dilediğini bu tür iddiaları sebebiyle saptırır. Kendisine yöneleni de hidayete erdirir."[519]

• İman, Allah'ın rahmeti ve lütfuyla samimi kullarına bağışladığı rabbani bir armağandır. Kim onu elde ederse her türlü iyiliğe

518 Enfal, 2–4
519 Ra'd, 27.

nail olur. Kim onu kaybederse her şeyi kaybeder ve artık ona hiçbir şey fayda vermez. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İslâm olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: "Müslüman olmanızı benim başıma kakmayın. Tersine, eğer gerçekten inanmışsanız, sizi imana ilettiği için Allah, sizin başınıza kaksa yeridir."” [520]

• İman Allah’a karşı sadakat gösteren, **“İşittik ve itaat ettik”** diyen; Allah’a Rab, Onun Rasûlüne peygamber olarak iman eden; Allah ve Rasûlüne itaat eden, kendisine emredilen şeyleri yapan ve yasaklanan şeylerden gizli ve açık yerlerde uzak duran kimselerin hissettiği bir nimettir. Bunların hepsini yerine getiren kimse samimi bir mümin olur, müminler topluluğu içinde ve onların hayırlılarıyla birlikte haşrolunur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Kim Allah’a ve rasûlüne itaat ederse işte onlar, Allah’ın nimetlerine mazhar ettiği nebiler, sıddîkler, şehitler ve sâlih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaştır!”[521]

• Mutlak vacip iman, kullar tarafından açık ve gizli olarak sadakatle gerçekleştirildiği zaman –ki bu, Allah’a imanla, Onun emin Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’i tasdikle ve inanç, ahlak ve amelde Allah’a ve Rasûlüne tam bir itaatle gerçekleşir- bununla dünyada makamların en yükseği ve âhirette mertebelerin en yücesi elde edilir. Bu mertebe “sıddîkler” mertebesidir. Bu mertebenin sahiplerini Allah teâlâ övmüştür. Bunlar Allah katında dünya ve âhirette peygamberlerden sonra en yüksek dereceye sahip kullardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Allah’a ve rasûllerine iman edenler, evet işte onlardır Rabbinin nezdinde sıddikler ve Hakka şahitlik edenler! Kendilerine mükemmel ecirler ve nurlar vardır. Ama kâfir olup ayetlerimizi yalan sayanlar. İşte onlar da cehennemliktirler.”[522]

520 Hucurat, 17.
521 Nisa, 69.
522 Hadid, 19.

Ebu Sa'îd el-Hudri *radıyallahu anh*'ten rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Cennet ehli üstlerindeki odalarda yaşayanları, gökyüzünde -aralarındaki üstünlükten dolayı- doğudan veya batıdan geçen inci gibi yıldızları gördüğünüz gibi görecekler." Bunlar kimsenin ulaşamadığı peygamberlerin mertebeleri midir ey Allah'ın Rasûlü? diye sordular.

"Bilakis! Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki odalarda kalanlar Allah'a iman edip peygamberleri tasdik eden birtakım adamlardır."[523]

• Allah'a itaat, teslimiyet ve ihlâstan oluşan mutlak, kapsamlı, eksiksiz ve genel bir imanla Allah katındaki bu büyük mertebelere ulaşılır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Deyiniz ki: "Biz Allah'a, bize indirilen Kur'an'a, Keza İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Ya'kûb'a ve onun torunlarına indirilene ve yine Musa'ya, İsa'ya, hülasa bütün peygamberlere Rab'leri tarafından verilen kitaplara iman ettik. Onlar arasında asla bir ayrım yapmayız. Biz yalnız O'na teslim olan Müslümanlarız.""[524]

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de. Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman etti. "O'nun rasûllerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz" dediler ve eklediler: "İşittik ve itaat ettik ya Rabbena, affını dileriz, dönüşümüz Sanadır.""[525]

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermişlerdir. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Onlar boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini

523 Müslim, K. Cennet, B. Teraa Ehlü'l-Cenneti Ehle'l-Ğurafi.
524 Bakara, 136.
525 Bakara, 285.

korurlar. Yalnız eşleri ve cariyeleri ile ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar. "İşte vâris olanlar, ebedî kalacakları Firdevs cennetine vâris olanlar onlardır onlar."[526]

• Takva sahibi, sadakatli, Allah'ın emirlerini ihlâsla yerine getiren ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine tabi olan müminlerle birlikte mutlak ve sadık bir imanın, Allah'ın lütuf ve ihsanıyla onlara bağışladığı birtakım halleri ve sıfatları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

• İmanın Kalplerde Yazılı Olması:

Allah teâlâ imanı kullarının kalbine sabit ve devamlı bir yazı olarak yazar. Allah'la beraber oldukları müddetçe iman onlardan ayrılmaz. İman kalplerde sağlam bir şekilde yerleştiği ve kökleştiği zaman hak ile batılı, doğru ile yanlışı akide temelinde ayırt etmek için kalplerin bir azığı haline gelir. Artık bundan sonra kim olursa olsun hiç kimse onu asla silemez. Çünkü o, Allah teâlâ'nın sâlih amel işleyen muttaki kullarına bir bağışıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a ve âhiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın

526 Müminun, 1-11.

tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır."[527]

İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şunları söyler: "Yani babaları veya kardeşleri bile olsa, Allah'a ve Rasûlüne düşmanlık edenlere dost olmamakla nitelendirilen kimselerin, evet böyle kimselerin kalbine Allah imanı yazmıştır. Yani onun için mutluluğu yazmış, onu kalbine yerleştirmiş, gözünde imanı süslü ve çekici göstermiştir. Süddi şöyle demiştir: Allah imanı onların kalplerine yerleştirmiştir."

Abdurrahman es-Sa'dî ise bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Yani onu resmetti, sabit kıldı, onu bir fidan gibi dikti; sarsılmaz, şek ve şüphelerden etkilenmez."

• Kalplerde İmanın Lezzeti:

Sadık mümin kalbinde imanın hoş ve leziz tadını bulur. Onu tadar ve onunla mutlu olur. Bu lezzeti tattığı zaman daima isteyecektir ve ona iştiyak duyacaktır. Çünkü o bu lezzeti bulduğu zaman dünyevi sevgilerden ve nefsanî arzulardan kurtulacaktır. Mümin bu lezzetle birlikte yaşadığı zaman dünyadaki hayatı mutluluğa, sevince, huzura ve devamlı bir istikrara, sonra âhirette temiz, değerli ve şerefli bir hayata kavuşacaktır.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa imanın lezzetini tatmış olur:

Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevmek; sevdiği kimseyi sadece Allah için sevmek; Allah onu küfürden kurtardıktan sonra küfre tekrar dönmekten ateşe atılacakmışçasına nefret etmek."[528]

İmam Nevevî bu hadisi şerh ederken şöyle der:

---

527 Mücadele, 22.

528 Buhârî, K.İman, B. Men Kerihe en Yeude fi'l-Küfr; Müslim, K.İman, B. Beyanü Hısali Men ittesafe Bihinne Vecede Halavet'l-İman.

"Bu, büyük bir hadistir. İslam'ın esaslarında biridir. Âlimler dediler ki: İmanın lezzeti demek, itaatlerden zevk almak, Allah ve Rasûlünün rızasını kazanmak için meşakkatlere katlanmak, bunu dünya malına tercih etmektir; kulun Allah'a itaat ederek onu sevmesidir ve aynı şekilde Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i sevmesidir. Çünkü Allah ve Rasûlünü gerçekten sevip sevmediği, bir kimseyi Allah ve Rasûlü için mi sevdiği ve küfre düşmekten nefret edip etmediği

Çünkü imanını yakîn ile güçlendiren, nefsi iman ile huzur bulan, göğsü iman ile genişleyen ve imanı benliğine iyice sindiren kimse ancak Allah ve Rasûlünü gerçekten sever, sevdiğini Allah ve Rasûlü için sever ve küfre düşmekten nefret eder. Ancak böyle kimseler imanın lezzetini tadar."

Allâme Ebu'l-Abbas el-Kurtubî şöyle der:

"Mümine imanın tadını tattıran bir sevginin dünyevi arzulara ve beşeri zevklere bulaşmamış sadece Allah için olan bir sevgi olması gerekir. Onu bu maksatla seven kimse maksadına ulaştığı zaman sevgisi de sona erer veya maksadına ulaşmadığı zaman O'ndan ümidini keser.

Arzuları ve yararları ister gerçekleşsin isterse gerçekleşmesin mümin devamlı Allahı sevmekle yükümlüdür.

Bu maksatların baskın olduğu bir sevgide imanın çok az bir tadı hissedilir. Hatta özellikle iman çizgilerinin silindiği şu zamanda bu lezzet tamamen yok olmuştur. Kısaca müminlerin Allah sevgisi, içinde ihlâs ve iyi niyetin mutlaka bulunduğu ibadetlerden ibarettir." [529]

• Kalplerde İmanın Tadı:

İman manevi bir şey olmasına rağmen onun hoş bir tadı ve

529 Kurtubî, *el-Müfhim lima Eşkele Min Telhisi Kitabi Müslim*. c.1, s.215, Daru İbn Kesîr.

lezzeti vardır. Bu tadı ve lezzeti samimi bir mümin kalbinde ve benliğinde hisseder, onunla birlikte yaşar.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa imanın tadını tadar: Sevdiği kimseyi sadece Allah için sevmek; Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevmek; Allah onu küfürden kurtardıktan sonra küfre tekrar dönmekten ateşe atılacakmışçasına nefret etmek."[530]

"Allah'ı Rab, İslam'ı din ve Muhammed'i peygamber olarak kabul edip razı olan kimse imanın tadını tadar."[531]

İmam Nevevî bu hadisi şerh ederken şöyle der:

"Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ***"imanın tadını tadar"*** sözünün anlamı hakkında et-Tahrir'in sahibi şöyle der:

Hadisin anlamı şudur: Allah'tan başkasını istemeyen, İslam'ın yolundan başka bir yoldan gitmeyen, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şeriatından başka bir şeriati benimsemeyen, bu niteliklerinde hiçbir şüphe bulunmayan kimse imanın lezzetini kalbine yerleştirmiş ve tadını tatmış olur."

Kadı 'Iyaz şöyle der: "***"İmanın tadını tattı"*** sözünün anlamı, imanı sahih oldu, nefsi onunla huzur buldu ve içine iyice yerleşti demektir. Çünkü onun Allah'ı Rab, Muhammed'i Peygamber ve İslam'ı din olarak kabul etmesi bundan memnuniyeti ve kalbinin sevinçle dolması sebebiyle Allah'ı tanıdığının ve basiretinin açık olduğunun delilidir. Bu hadis *"Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa imanın lezzetini tatmış olur: Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevmek.."* hadisi gibidir.

İnsan bir şeyi benimseyip de onu güzel gördüğü zaman o şey kendisine kolay gelir ve ondan dolayı hiçbir zorluk hissetmez. İşte mümin de böyledir; kalbine iman girdiği zaman Rabbine itaat eder,

---

530 Müslim, K.İman, B. Beyânu Hısali Men ittesafe Bihinne Vecede Halavet'l-İman.
531 Müslim, K. İman, B.ed-Delilu ala Enne Men Razıye billahi Rabben.

bu ona zevk verir ve bu uğurda karşılaştığı sıkıntılar ona zor gelmez."[532]

Abdurrahman es-Sa'di şöyle der: "Buna razı olmak bununla sevinmeyi, Allah'ın rububiyetiyle, Onun güzelce idaresiyle ve kendisi hakkında verdiği hükümlerle mutlu olmayı gerektirir, İslam'ı din olarak kabul etmeyi ve bununla sevinmeyi ve nimetlerin en büyüğü olan bu nimetten dolayı Allah'a hamd etmeyi gerektirir. Çünkü Allah –din olarak-onun için İslam'a razı olmuş, onda başarılı kılmış, onun için bu dini seçmiş, peygamber olarak da Muhammed'in peygamberliğini kabul etmesine rıza göstermiştir. Çünkü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* yaratıkların en üstünüdür. Bütün üstün niteliklerde onların en yücesidir. Onun ümmeti de ümmetlerin en üstünüdür, dünyada ve âhirette derecesi en yüksek olan ümmettir."[533]

• İmanın Kalplerdeki Nuru:

İman parlayan ve aydınlatan bir nurdur. Sadık müminin kalbinde doğar, ona hayat verir ve onu doğru yola, Allah'ın kendilerini nimetlendirdiği peygamberlerin, sıddîklerin, şehitlerin ve salihlerin yoluna iletir.

Sonra onu küfrün, sapıklığın, isyanın ve günahın karanlıklarından imanın, İslam'ın, hidayetin, velayetin, Kur'an'ın, sâlih amelin ve huzurun aydınlığına çıkarır.

Sonra onun organlarını, varlığını ve yolunu aydınlatır, sonra onun dünyadaki hayatına yansır, bu hayatı bereketli kılar ve mutlak olarak onu Allah'ın en mutlu kullarından biri haline getirir.

Dünya hayatından sonra da kabrinde, kıyâmet gününün dehşetinde, haşir, hesap ve sırat gününde onun yolunu aydınlatır ve so-

532 *İkmalü'l-Mu'lim Bi Fevaid-i Müslim*, c.1, s.270. Tahkik, Dr Yahya İsmail, Daru'l-Vefa.

533 *Et-Tevdîh ve'l-Beyan Li Şecerati'l-İman*, s.30, Advau's-Selef.

nunda onu çok güçlü, çok bağışlayıcı Allah'ın rahmetine, altından ırmaklar akan ve nimetleri bitip tükenmeyen ebedilik cennetine ulaştırır.

Mümin nur içinde yaşar, nur içinde döner dolaşır, nur içinde ibadet eder, nur içinde çalışır ve hareket eder, nur içinde yönelir ve cihâd eder. Onun bütün hayatı nurdur ve her işi nur üstüne nurdur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Peygamberine inanın ki O, size rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin; sizi bağışlasın. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[534]

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[535]

"Mümin erkeklerle mümin kadınları, önlerinden ve sağlarından, nurları aydınlatıp giderken gördüğün günde, (onlara): Bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir, denilir. İşte büyük kurtuluş budur."[536]

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nurları aydınlatıp gider de, "Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin" derler."[537]

534 Hadid, 28.
535 Bakara, 257.
536 Hadid, 12.
537 Tahrim, 8

İman nuru, Allah'ın nurundandır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir. Bu (kandil) birtakım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir. Orada sabah akşam O'nu (öyle kimseler) tesbih eder ki; Onlar, ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar."[538]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Rabbinin kendisine devamlı nur vermesini, nur içinde bırakmasını ve nur ile desteklemesini isterdi.

Mescide giderken, namazda iken, secdede iken ve özellikle de gece ibadet ederken çokça şu duayı söylerdi:

"Allah'ım! Kalbimi nurlandır, lisanımı nurlandır. Kulağımı nurlandır, gözümü nurlandır. Üstümü nurlandır, altımı nurlandır. Sağımı nurlandır, solumu nurlandır. Önümü nurlandır, arkamı nurlandır. Nefsimi nurlandır. Bana büyük bir nur ver ve nurumu artır. Bana nur ver ve beni nur eyle. Allah'ım bana nur ver. Sinirlerime nur, etime nur, kanıma nur ver. Saçıma nur, derime nur ver."[539]

"Allah'ım! Kalbimi nurlandır, kemiklerimi nurlandır."[540]

538 Nur, 35–37.

539 Buhârî, K. Daavât, B. Ed.-Duau ize'ntebehe bi'l-Leyli; Müslim, K. Salâti'l-Müsafirine ve Kasriha, B.ed-Duau fi Salâti'l-Leyli ve'l-Kıyami.

540 Tirmizi, K. Daavât, B. Dua, Allahümme inni Es'elüke Rahmeten Min İndike.

"Allah'ım! Nurumu artır. Allah'ım! Nurumu artır. Allah'ım! Nurumu artır."[541]

"Allah'ım! Bana nur üstüne nur ver."[542]

İman nurunun ve müminin kıymetli, şerefli ve korunmuş hayatının karşısında küfrün, şirkin, münafıklığın, zulmün, fıskın, büyük ve küçük günahların ve masiyetlerin karanlıkları vardır. Bunlar sahiplerini her yönden kuşatmışlardır. Onlar kat kat karanlıklar içindedirler. Bu karanlıkların içinden çıkamazlar. Onlar tam bir körlük içindedirler, hayatlarını yollarını ve hedeflerini göremezler. İkisi ne kadar da farklıdır!

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"**Yahut** (o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları) **engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir;** (öyle bir deniz) **ki, onu dalga üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut... Birbiri üstüne karanlıklar... İnsan, elini çıkarıp uzatsa, neredeyse onu dahi göremez. Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur."**[543]

"Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere yaptıkları böyle süslü gösterilmiştir."[544]

• Kalplerdeki İman Sevgisi:

İman sevgisi fıtridir. İnsan imanı sevmeye eğilimli bir tabiatta yaratılmıştır. İman insanın sevimli bir dostudur. İyiliğin, kurtuluşun

---

541 Buhârî, *Edebü'l-Müfret*, B. Daavâtü'n-Nebiyyi, no, 695.

542 Bak: Fethu'l-Bari, c.11, s.142, (Ed.-Duau ize'ntebehe bi'l-Leyli) hadisinin şerhi. İbn Hacer der ki: Ebu'l-Arabî'nin de dediği gibi farklı rivayetler toplam yirmi beş hasleti ihtiva ediyor. Yani yirmi beş yerde nur talebi var.

543 Nur, 40.

544 Enam, 122.

ve başarının rehberidir. Kalp sağlığıdır. Mutlu bir hayattır. Sahibinin fıtratına uygun bir istikamet içinde olmasıdır. Sadık müminin kalbinde iman sevgisi iyice yerleştiği zaman onun nuru dışına da yansır. Kendisinde imana aykırı bir yer kalmaz. İmana aykırı olan şeyler küfür, fısk ve isyandır. İman sevgisi kalbin tamamını kapladığı ve nüfuz etiği için bunlara yer kalmaz, kalbin gafletine izin vermez.

İman sevgisi Allah teâlâ'nın samimi mümin kullarına bir nimetidir ve hediyesidir. Bunlar amel eden/ibadet eden, Rablerinin çağrısına icabet eden, Onun rahmetini, affını, keremini ve cennetini isteyen kullardır. Allah teâlâ onlara imanı sevdirmiş ve küfürden nefret ettirmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

"İyi düşünün ki Allah'ın Rasûlü sizin aranızda bulunmaktadır. Şayet o birçok işte size uysaydı, haliniz yaman olurdu. Ama Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi; inkârdan, fâsıklıktan ve isyandan ise sizi iğrendirdi. İşte Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak doğru yolda yürüyenler onlardır. Allah âlimdir/her şeyi bilir ve hakîmdir/her şeyi yerli yerince yapar"[545]

Allâme Abdurrahman b. Nasır *rahimehullah* şöyle der:

"Bu, Allah'ın kuluna imanı sevdirmesi, onun kalbinde imanı güzelleştirmesi, imanın tadını tattırması, İslam'ın hükümleriyle amel etmek için organların itaat etmesi ve Allah'ın her türlü haramdan onu nefret ettirmesi nimetlerin en büyüğüdür. Allah alîmdir, bu lütuf ve nimeti kimin hak ettiğini Allah çok iyi bilir; hakîmdir, lâyık olana bu nimeti verir."[546]

İman sevgisi sadece söz ve iddia şile gerçekleşmez. Bilakis bu söz ve iddiayı sâlih amelin takip etmesi gerekir ki, kulun Rabbine karşı doğru sözlü olduğu sabit olsun.

545 Hucurat, 7-8.

546 *et-Tevdîh ve'l-Beyan Li Şecerati'l-İman*, s.22, Advau's-Selef.

Çünkü kalpte birbirine zıt iki şey birlikte bulunmaz. İman kalpte kendisine muhalif olanı öldürür, yok eder. Basit de olsa onun sevgisine yer bırakmaz. Kulun kalbini sadece imana tahsis eder.

Çünkü imanın zıddı olan küfrü, şirki, nifakı, zulmü, fıskı ve büyük küçük günahları seven kimsenin imanı sevmesi mümkün değildir.

İman sevgisinin aslı Allah sevgisidir, Peygamber sevgisidir. Aslında sevgi, sevgiliye uymaktır/onun izinden gitmektir, emrine itaat etmek, yasağından sakınmaktır. Fiili sözüne muhalif olursa o bu iddiasında samimi değildir. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"(Rasûlüm!) **De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir. De ki: Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."**[547]

• Kalplerdeki İman Süsü:

İman, sadık bir mümin için dünyada ve âhirette güzel, değerli ve nadide bir süstür. Mümin onsuz güzel ve latif görünmez. Çünkü iman süsü kalpte yerleştiği zaman bunun semeresi müminin ahlakına organlarına ve hayatına iyilik olarak yansır.

Bu sevimli süs, Allah'ın bir hediyesidir, bağışıdır ve nimetidir. Allah bu süsü, sâlih amel işleyen samimi mümin kullarından dilediğine verir, kat kat artırır ve onların kalplerine yerleştirir. Yüce Allah şöyle buyurur:

"İyi düşünün ki Allah'ın Rasûlü sizin aranızda bulunmaktadır. Şayet o birçok işte size uysaydı, haliniz yaman olurdu. Ama Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi; inkârdan, fâsıklıktan ve isyandan ise sizi iğrendirdi.

---

547 Al-i İmran, 31–32.

İşte Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak doğru yolda yürüyenler onlardır. Allah alîmdir/her şeyi bilir ve hakîmdir/her şeyi yerli yerince yapar"[548]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dualarından birisi de Allah'tan kalbini iman süsüyle süslemesini istemesiydi. O şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Bize imanı sevdir, onu kalplerimizde süsle; inkârdan, fasıklıktan ve isyandan bizi nefret ettir ve bizi doğru yolda gidenlerden eyle."[549]

• İman Kalplerde Kökleşmiş Bir Ağaçtır:

Şüphesiz ki iman, güzel, bereketli, değerli, hayırlı, faydalı, meyveli, canlı, köklü, kuvvetli, sağlam ve gelişen bir ağaca benzer. Kökü yerde sabit, dalları göğe doğru uzanmış, yüksek ulu bir ağaç. Yeşil dalları ufukları doldurmuş, kökleri yerin derinliklerine dalmış, devamlı meyve veren, her zaman meyveleri kolayca devşirilen bir ağaç.

Amel eden sadık mümin kulun imanının durumu da böyledir. O iman ağacının çekirdeğini bereketli kalp toprağına diker, onun bakımını gözetimini üstlenir. Bunun sonucunda kalpteki iman ağacı olgunlaşır, beslenir, kök salar ve kalbin derinliklerine kadar yerleşir. Gıdasını bu kalpten alır, orada gelişir ve serpilir. Uçları kalbinin semasına yükselir, dalları kalbinin etrafına yayılır ve her yönden onu kuşatır, zarının arasına kadar girer. Bu ağaç öyle güçlenir ki artık onu fırtınalar ve kasırgalar bile sarsamaz, fitneler ve nefsanî arzular onu zayıflatamaz.

Sonra bu bereketli iman ağacı, güzel, olgun ve bereketli meyveler verir: Onun meyveleri mümin kulun varlığında, duygularında ve organlarında yansımasını bulur. Ömrünün her aşamasında hatta

548 Hucurat, 7-8.

549 Ahmed, *Müsned*, Abdullah ez-Züraki'den, c.3, s.424. Buhârî, Edebü'l-Müfret, B. Daavâtü'n-Nebiyyi No, 799. el-Elbânî sahihtir, dedi.

her anında gece ve gündüz onun hayatını gölgelendirir. Evet, bu meyveler bağlılıktır, itaatlerdir, ibadetlerdir, iyiliklerdir, bütün sâlih amellerdir, huzurdur, güvendir ve kalp ferahlığıdır. İşte bu halde iken kul imanın lezzetini tadar. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir ki Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir. Kötü söz ise, gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarılabilen, kökleşip yerleşmeyen değersiz bir ağaca benzer."[550]

Bu âyet-i kerimede iman kökü yerde sabit, sağlam ve güçlü bir ağaca benzetilmiştir. Ağacın dalları, damarları ve meyveleri olduğu gibi güzel bir iman ağacı da böyledir. Kökü ilim ve kesin inançtır. Altı tane temeli vardır. Ana dalları ihlâs ve sünnete bağlılıktır. Dalları sâlih amellerdir, kalplerin ve organların amelleridir. Olgun meyveleri huzur, güven ve temiz bir hayat, övülen eserler, güzel ahlak, hoş bir tavır, Allah dostluğu, dünyada ve âhirette mutluluktur. Bütün bunlar bu ağacın kalpte dikilmiş ve kökleşmiş olmasının delilidir. İman ağacının meyveleri olgunlaştığında sahibi bunların lezzetini kalbinde hisseder ve içi huzurla dolar.

Abdurrahman b. Nasır es-Sa'dî şöyle der:

"Allah teâlâ sözlerin en güzeli olan iman sözünü bu güzel niteliklere sahip olan güzel bir ağaca benzetti. Ağacın kökleri yerde sabittir, sürekli gelişir ve büyür, sahibine ve başkalarına her an meyvelerini ve çeşitli yararlarını sunar. Bu ağaç Allah'ın nitelendirdiği bu niteliklerin farklılığına göre müminlerin kalplerinde büyük farklılıklar arz eder."[551]

---

550 İbrahim, 24-26.
551 *et-Tevdîh ve'l-Beyan Li Şecerati'l-İman*, s.8, Advau's-Selef.

• İman Kalplerde Yerleşir:

İmanın kalplerde yerleşmesi maddi değil, aslında manevi bir durumdur. Bu, imanın sevgisi, dostluğu ve kalpte kökleşmesidir.[552]

Fakat iman sadık müminin kalbine yerleştiğinde hissedilen / maddi bir duruma dönüşür, artık mümin onu hisseder, görür ve kalp onun için "iman evi" haline gelir. Yani kalp imanın evi, yurdu, konaklama ve ikamet yeri olur. İçini korur, orada ikamet etmenin güzelliğini, mutluluğunu ve rahatlığını yaşar. Onu hayatının hiçbir anında bırakmaz.

Allah teâlâ Muhacirlerden önce Medine'yi yurt edinip, oranın sahibi olan ve gönüllerine imanı yerleştiren Ensar'dan söz ederken şöyle buyurdu:

"Onlar ki muhacirlerden önce yurdu hazırlayıp imana sahip oldular, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler ve onlara verilenden ötürü nefislerinde bir sıkıntı duymazlar. İhtiyaç sahibi olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Her kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar felah bulanlardır."[553]

Abdurrahman b. Nasır es-Sa'dî bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Sonra Allah teâlâ kendilerine ganimetten pay verilen kimselere bu payın veriliş sebebini ve hikmetini açıkladı: Onlar yardıma layıktılar ve kendilerine verileni hak etmişlerdir. Bunlar ya Allah'ın rızasını kazanmayı ve Allah'ın dinine destek vermeyi arzu ettikleri ve Allah Rasûlünü sevdikleri için sevdikleri ve alışık oldukları evlerini, vatanlarını, dostlarını, yakınlarını, mallarını ve mülklerini terk ederek hicret eden muhacirler arasında yer alan kimselerdir. İman iddiasında bulunup cihad, hicret ve diğer ibadetlerle imanını ispat etmeyen kim-

552 İbn Âşur şöyle der: "Yerleşmek anlamı verilen "tebevvü'" kelimesi bir mekân edinmek anlamına gelir ki sahibi o mekâna yerleşir. Yani iman kişinin amellerinde ortaya çıktıktan sonra bu yerine geri döner." *et-Tahrir ve't-Tenvir*, c.28, s.90.

553 Haşr, 9.

senin aksine bunlar imanlarının gereği olarak amel etmişler, imanlarını sâlih amellerle ve meşakkatli ibadetlerle ispat etmişlerdir. Ya da Evs ve Hazreç kabilelerinden oluşan Ensar arasında yer alan kimselerdir. Bunlar da isteyerek ve severek iman etmişler, Allah'ın Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i barındırmışlar, yetmiş iki milletten onu korumuşlar, hicret ve iman diyarını kendilerine yurt edinmişlerdir. Öyle ki Medine artık müminlerin sığınağı haline gelmiş, muhacirler oraya sığınmışlar ve müslümanlar onun himayesinde yaşamışlardır. Çünkü o sırada diğer bütün beldeler savaş, şirk ve şer beldesi idi. Dine yardım edenler ve destek verenler hep Medine'deki Ensarın yanına yerleşmişlerdir. Böylece İslam yayılmış, güçlenmiş, müslümanlar çoğalmışlar, yavaş yavaş gelişmişler ve sonunda ilimle, Kur'an'la ve imanla kalpleri, kılıç ve kalkanla ülkeleri fethetmişlerdir."

Müminlerin emiri Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* şöyle der:

"Benden sonraki halifeye ilk muhacirlerin haklarını gözetmelerini tavsiye ediyorum. Ve yine benden sonraki halifeye, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hicret etmeden önce Medine'yi yurt edinen ve imanı gönüllerine yerleştiren Ensarın iyiliklerini kabul etmelerini ve kötülüklerini affetmelerini tavsiye ediyorum."[554]

• Kalplerdeki İman Çağrısı:

İmana yapılan çağrı, Allah ve Rasûlüne icabet eden amel sahibi sadık müminlerin kalplerine sevdirilmiştir. Çünkü o fıtri ve düzgün bir çağrıdır. Onlar Allah'ın davetçilerine hemen icabet ederler ve koşarlar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, "Rabbinize inanın!" diye imana çağıran bir davetçiyi işittik, hemen iman ettik. Artık bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, ruhumuzu iyilerle beraber al, ey Rabbimiz!"[555]

---

554 Buhârî, K.Tefsir, B. Vellezine Tebevveu'd-Dâra.

555 Al-i İmran, 193.

Bu büyük âyet-i kerime, iman çağrısının faziletini, bu çağrıyı yapanın faziletini, buna icabet edenin faziletini, bu icabetin semeresini ve bu itaatin mükâfatını açıklamaktadır.

İmana çağıran davetçi, âlemlere yönelik ölümsüz mesajın en büyüğünü taşır, ibadetlerin en yücesini ve insanlık hayatındaki en üstün ve en şerefli görevi yerine getirir. Bu görevi yerine getirenler kesin olarak yaratıkların en faziletlileri ve en şereflileridirler. Onlar Allah'ın elçileri ve peygamberleridir. Onlardan sonra bu çağrıyı yapanlar ise, peygamberlerin görevini yerine getiren kimselerdir. Allah'ın seçkin sâlih kullarıdır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: "(İnsanları) **Allah'a çağıran, sâlih amel işleyen ve "Ben Müslümanlardanım" diyenden kimin sözü daha güzeldir?"**[556]

Davetçi imana davet eder. O, Allah'ın ve rızasının, dostluğunun ve inayetinin, her türlü iyiliğin, nur, huzur, güven, bereket ve izzetin ve dünyada mutlu, şerefli ve değerli bir hayatın davetçisidir. O, bitmez tükenmez nimetleri, sonsuz bir mutluluğu ve âhiret yurdunda ebedi bir hayatı müjdeler.

Allah'ın Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* davetçilerin önderi ve en hayırlısıdır. O, insanlara hayrı öğretendir, onları doğru yola iletendir. Hüsrana götürecek yollardan sakındırandır. Saadet ve hidayet ona tabi olmakta, sapıklık ve bedbahtlık ise ona muhalefettedir. Ona icabet etmek, ona itaat etmek, onun emirlerine sarılmak ve onun mübarek rehberliğinde hidayeti bulmak istisnasız bütün Müslümanlara farzdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Rasûlüne uyun. Ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız."[557]

---

556 Fussilet, 33
557 Enfal, 24.

Müfessirlerin imamı Ebu Cafer et-Taberî bu âyeti kerimenin tefsirini yaparken şöyle der:

"Yani: Peygamber hayat verecek hakikate sizi çağırdığı zaman Allah'a ve Peygamber'e itaat ederek icabet edin."

Ebu Sa'îd b. el-Mualla *radıyallahu anh*'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir defasında namaz kılarken Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana uğramış ve beni çağırmıştı. Namazı bitirinceye kadar onun yanına gidemedim. Sonra yanına gittim. Bana dedi ki:

"Bana gelmeni engelleyen şey nedir? Allah teâlâ: "Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Rasûlüne uyun." *buyurmadı mı?"*[558]

• İman Dünyada ve Âhirette Sahibine Fayda Verir:

İman, sahibine dünya hayatında fayda verir: Onun ruhunu, kalbini ve niyetini temizler; sonra bu bedenine yansır, ahlakını, davranışlarını, ibadetini ve muamelatını temizler; sonra onu düzeltir ve her türlü iyilikte başarılı kılar; onu ve basiretini nurlandırır; huzur, güven, istikrar, izzet ve keramet verir.

Bu, iman ehlinde yani itaatkâr, takva sahibi, Allah'tan korkan, Ona derin bir saygı duyan, Ona ümit besleyen, faziletli, güzel ahlaklı, hayâlı, alçak gönüllü, muttaki ve sâlih müminlerde gözlemlenen bir durumdur.

Bu iman, sahibine âhirette de, yani hesap gününde, hasret ve nedamet gününde de fayda verecektir. O gün selim bir kalple Allah'a ge-

---

558 Buhârî, K. Tefsir, B. "Ey iman edenler Allah'a ve Rasûlüne icabet edin"

(*) Allah teâlâ şöyle buyurur, **"Kendileri iman edip zürriyetleri de iman ile kendilerinin izinden gidenlerin nesillerini de kendilerine kavuştururuz. Onların emeklerinden hiçbir şeyin mükâfatını eksiltmeyiz. Onlardan her biri kendi kazandığı şeylerin sonuçlarına bağlıdır."** (Tur, 21) **"(O yurt) Adn cennetleridir; oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber girecekler, melekler de her kapıdan onların yanına varacaklardır."** (Ra'd, 23)

lenlerin dışında mal ve evlatlar fayda vermeyecektir. O gün kâfirler canlarını mallarını, ailelerini ve etraflarında dolaşan kimseleri kaybederler; amel eden sadık müminler ve onların izinden giden nesilleride* yaptıklarının karşılığında ebediyet cennetlerindeki yerlerinde sonsuza dek kalmak üzere yerleşirler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İman edip sâlih amel işleyenlerin, Rableri tarafından hak olarak Muhammed'e indirilene inananların günahlarını Allah örtmüş ve hallerini düzeltmiştir."[559]

"Erkek veya kadın, mümin olarak kim sâlih amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."[560]

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur."[561]

"İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler, (muhacirleri) barındıran ve yardım edenler var ya, işte gerçek müminler onlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır."[562]

"İman edip sâlih ameller işleyen, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler."[563]

(*) Allah teâlâ şöyle buyurur: **"Kendileri iman edip zürriyetleri de iman ile kendilerinin izinden gidenlerin nesillerini de kendilerine kavuştururuz. Onların emeklerinden hiçbir şeyin mükâfatını eksiltmeyiz. Onlardan her biri kendi kazandığı şeylerin sonuçlarına bağlıdır."** (Tur, 21) **"(O yurt) Adn cennetleridir; oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber girecekler, melekler de her kapıdan onların yanına varacaklardır."** (Ra'd, 23)

559 Muhammed, 2

560 Nahl, 97

561 Tevbe, 72

562 Enfal, 74.

563 Bakara, 277.

"İman edip makbul ve güzel işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle cennetler ki ne zaman, meyvelerinden kendilerine bir şey ikram edilirse: "Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey!" diyecekler. Oysa bu, onların aynısı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulacaktır. Orada onların tertemiz eşleri de olacak ve onlar orada devamlı kalacaklardır."[564]

"İman edip sâlih ameller işleyenleri, içinde ebediyen kalmak üzere girecekleri, zemininden ırmaklar akan cennetlere sokacağız. Orada onlar için tertemiz eşler vardır ve onları koyu (tatlı) bir gölgeye koyarız."[565]

"Eğer Ehlikitap iman edip (kötülüklerden) **sakınsalardı, herhalde** (geçmiş) **kötülüklerini örter ve onları nimeti bol cennetlere sokardık. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden onlara indirileni** (Kur'an'ı) **doğru dürüst uygulasalardı, şüphesiz hem üstlerinden, hem de ayaklarının altından yerlerdi** (yeraltı ve yerüstü servetlerinden istifade ederek refah içinde yaşarlardı). **Onlardan aşırılığa kaçmayan** (iktisatlı, mutedil) **bir zümre vardır; fakat çoğunun yaptıkları ne kötüdür!"**[566]

"O (peygamberlerin gönderildiği) **ülkelerin halkı inansalar ve (günahtan) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık, fakat yalanladılar, biz de ettikleri yüzünden onları yakalayıverdik."**[567]

"Yunus'un kavmi müstesna, (halkını yok ettiğimiz ülkelerden) **herhangi bir ülke halkı, keşke** (kendilerine azap gelmeden) **iman etse de bu imanları kendilerine fayda verseydi! Yunus'un kavmi iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rüsvalık**

---

564 Bakara, 25.
565 Nisa, 57.
566 Maide, 65-66.
567 Araf, 96.

azabını kaldırdık ve onları bir süre (dünya nimetlerinden) **faydalandırdık.”**[568]

“Onlar neyi bekliyorlar? Meleklerin gelmesini mi veya Rabbinin gelmesini mi yahut Rabbinin bazı alâmetlerinin gelmesini mi? Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin, şüphesiz biz de beklemekteyiz!”[569]

• İmanın Arttığı ve Yenilendiği Meclisler Vardır:

İman meclisleri, Rabbani ve bereketli meclislerdir. Bu meclislerde Allah’ı zikreden, iman sahibi, itaatkâr, takvalı ve amel eden sadık müminler toplanırlar. Cemaatle namaz kılmak, Cuma namazı kılmak, ilim öğrenmek için tertip edilen meclisler ve salihlerin meclisleri böyle meclislerdir. Bu meclislerde insanlar Allah’ı anarlar, O’nun yüce Kitabını öğrenirler, onun âyetleri, hükümleri ve güzellikleri üzerinde düşünürler; Allah’ın emin Peygamberinin sahih sünnetini öğrenirler, amel etmek ve uygulamak için onun hükümleri üzerinde derinleşirler, imanı, rükünlerini, esaslarını, vaciplerini ve hallerini öğrenirler ve onun gölgeleri altında ve onun nimetleriyle yaşarlar.

Bu meclisler onların kalplerinin azığı, ruhlarının devası ve gönüllerinin huzurudur. Sıkıntılarını onlarla savarlar, onlarla dereceleri yükselir, Rahman’ın rızasını kazanırlar, kalpten endişe ve kederi atarlar ve şeytanı bu meclislerle kovarlar.

Bu imani atmosfer içerisinde birbirlerine hakkı, sabrı, namazı, duayı, sebatı, sünnete uymayı, bid’atten sakınmayı, Allah’a yönelmeyi ve Onun rızasını, affını ve bağışını istemeyi tavsiye ederler. Birbirlerine iyiliği emretmeyi ve kötülükten sakınmayı tavsiye ederler.

568 Yunus, 98.
569 Enam, 158.

İmanlarını bu meclislerde canlandırırlar ve tazelerler. Böylece onların imanları gelişir, artar ve güçlenir. Bu meclislerde imanlarına iman, nurlarına nur katarlar. Meleklerle, rahmet ve bereketle, huzur ve güvenle birlikte olurlar. Allah teâlâ onları kendi nezdinde olanların yanında anar ve günahlarını bağışlar.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."[570]

"O gün, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar (bile) birbirlerine düşman kesilirler. Ey kullarım! Bugün size korku yoktur. Sizler üzülmeyeceksiniz de. Onlar ayetlerimize inanan ve müslüman olan (kullarım)idiler. Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz."[571]

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme."[572]

"Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat olunan cennetle sevinin! derler. Biz dünya hayatında da, âhirette de sizin dostlarınızız. Orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır."[573]

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alı korlar, namazı

570 Ahzab, 21.
571 Zuhruf, 67-70.
572 Kehf, 28.
573 Fussilet, 30-31.

dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[574]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"İyi arkadaş ile kötü arkadaşın benzeri, misk sahibi ile ateş üfleyip koku saçan demirci körüğü gibidir. Misk sahibinden hiç mahrum kalmazsın; ya o miskten satın alırsın yahut ta ondan güzel koku koklarsın. Fakat demirci körüğü ya senin bedenini veya elbiseni yakar yahut ta ondan ağır bir koku koklarsın."[575]

"Allah'ın evlerinden bir evde Allah'ın kitabını okuyup onu aralarında müzakere eden hiçbir topluluk yoktur ki üzerlerine sekinet inmiş, ilahi rahmet kendilerini bürümüş, melekler onları kuşatmış ve Allah teâlâ onları (mele-i a'lada) nezdinde bulunanlara anmış olmasın."[576]

"Allah'ın yeryüzünde dolaşıp zikir meclislerini arayan melekleri vardır. Allah'ı zikreden bir topluluğu buldukları zaman: Gelin, gelin bulduk, diye birbirlerine seslenirler. Sonra gelip o meclisin etrafına otururlar. Kanatlarını dünya semasına kadar gerip orasını kuşatırlar. Onları en iyi bilen olduğu halde Rableri onlara sorar: 'Kullarım ne diyorlar?' 'Kulların seni tesbih ediyorlar, tekbir getiriyorlar, hamd ediyorlar ve seni yüceltiyorlar' derler. 'Peki, onlar beni gördüler mi?' der. 'Hayır, vallahi seni görmediler' derler. Ya beni görselerdi durumları nasıl olurdu?' der. 'Seni görseler daha çok ibadet, daha çok tesbih ederler ve seni daha çok yüceltirlerdi' derler. 'Peki, ne istiyorlar?' diye sorar. 'Senden cenneti istiyorlar' derler. 'Peki, onlar cenneti gördüler mi?' diye sorar. 'Hayır, vallahi ya Rabbi onu görmediler" derler. 'Ya onu görselerdi durumları ne olurdu?' der. 'Tabii ki ona karşı arzu ve istekleri daha da artardı' derler. 'Onlar neden sığınıyorlar? diye

574 Tevbe, 71.
575 Buhârî, K. Büyu', B. Fi'l-Attari ve Bey'ul-Miski.
576 Müslim, K. Zikr ve'd-Dua, B.Fadlü'l-İçtimai ala Tilaveti'l-Kur'an ve Bey'il-Miski.

sorar. 'Cehennemden sığınıyorlar' derler. 'Onu gördüler mi?' der. 'Hayır, vallahi onu görmediler' derler. 'Onu görselerdi durumları ne olurdu?' diye sorar. 'Onu görselerdi ondan daha çok korkarlardı, daha çok kaçarlardı' diye cevap verirler. Bunun üzerine Allah teâlâ şöyle buyurur: 'Sizi şahit gösteriyorum ki ben onları bağışladım.' Meleklerden bir tanesi bunun üzerine şöyle der: 'Ama içlerinde zikir için değil de sadece bir işi için gelip oturan falan kimse de vardır.' 'Böyle bir topluluğun arkadaşları da kötü olmaz' diye buyurur."[577]

Yüce Sahabi Abdullah b. Ravaha *radıyallahu anh* şöyle der:

"Geliniz bir saat iman edelim; geliniz Allah'ı zikredelim ve imanımızı artıralım; geliniz Allah'a itaat ederek Onu analım. Umulur ki Allah da bizi mağfireti ile anar."[578]

Muaz b. Cebel *radıyallahu anh* şöyle der:

"Bizimle otur, bir saat iman edelim. –Yani aziz ve celil olan Allah'ı zikredelim-."[579] [(*)]

• **İman Galiptir, Mağlup Olmaz:**

Samimi ve Rabbani bir iman, bütün iyiliklerin esası, her türlü izzet, şeref, kıymet, gurur, kahramanlık, cesaret, atılganlık, hürriyet, liderlik ve üstünlüğün kaynağıdır. Sahibi mutlu, huzurlu, şerefli,

577 Buhârî, K.Daavât, B.Fadlü Zikrillah; Müslim, K. Zikr ve'd-Dua, B. Fadlu Mecalisi'z-Zikr.

578 İbn Ebî Şeybe, *el-İman*, s.43 (116).

579 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/1014 (1706); Buhârî, K. İman, B. Büniye'l-İslamü ala..

(*) İbn Hacer der ki: "Bu sözlerin hangi manaya delalet ettiği açıktır. Çünkü bu imanın aslına delalet etmez. Çünkü o zaten mümindir. Hem de nasıl mümin! Bu sözler onun Allah'ı zikrederek imanını artırmak istediği şeklinde yorumlanır. Kadı Ebu Bekir İbn Arabî der ki: Bunun imanı artırmakla ilgisi yoktur. Çünkü Muaz sadece imanı yenilemek istiyor. Çünkü kul, ilkinde farz olarak iman eder, sonra tefekkür ettikçe devamlı imanını yeniler. Önce kaldırdığı, iptal ettiği şeyi sonra yerine kor, ispat eder. Çünkü imanı yenilemek de imandır." Bak: *Fethu'l-Bari* c.1, s.67, Daru's-Selam.

kıymetli, güçlü ve hak yolda sebatlı bir hayat yaşar. Duygular ve fırtınalar onu etkilemez.

Allah teâlâ mümin, muvahhit ve itaatkâr kullarına zaferi, ahiretten önce dünya hayatının imkânlarını, korkularını güvene dönüştüreceğini ve yeryüzünün egemenliğini vaat etmiştir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İzzet ve şeref Allah'ın Rasûlünün ve müminlerindir."[580]

"Kim Allah'ı, Rasûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) **üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır."**[581]

"Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz."[582]

"Andolsun ki, biz senden önce kendi kavimlerine nice peygamberler gönderdik de onlara açık deliller getirdiler. (Onları dinlemeyip) **günaha dalanların ise cezalarını hakkıyla vermişizdir. Müminlere yardım etmek de bize düşer."**[583]

"Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir: Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir."[584]

"Gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanmışsanız, üstün gelecek olan sizsiniz. Eğer siz (Uhud'da) **bir acıya uğradınızsa,** (Bedir'de de düşmanınız olan) **o kavim de benzer bir acıya uğramıştır. O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz** (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz.) **Ta ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve ara-**

580 Münafıkun, 8.
581 Maide, 56.
582 Ğafir, 51.
583 Rum, 47.
584 Saffat, 171–173.

nızdan şahitler edinsin. Allah zalimleri sevmez. Bir de (böylece) **Allah, iman edenleri günahlardan temize çıkarmak, kâfirleri de helâk etmek ister.”**[585]

Fakat Allah’ın müminlere vaat ettiği yeryüzü egemenliğinin ve iktidarının gerçekleşmesi için bir takım şartlar vardır. Bu şartlardan bazıları şunlardır:

- İmanın bütün anlamlarıyla, şartlarıyla, rükünleri ve esaslarıyla gerçekleşmesi, imana aykırı şeylerden uzak durulması, onlardan sakınılması ve savaşılması,

- Allah’a kulluğun gerçekleşmesi, her türlü sâlih amelin yapılması, büyük bir istekle bunun için çaba gösterilmesi, gizli ve açıkta Allah’tan korkulması.

Başarının ve hâkimiyetin gerektirdiği şeylere gelince bunlar namazı kılmak, zekâtı vermek, Allah’a ve Rasûlüne itaat etmektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Allah, sizlerden iman edip sâlih ameller işleyenleri, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) **kendileri için iktidar yapacağını ve** (geçirdikleri) **korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaat etti. Çünkü onlar bana ibadet ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır. Namazı kılın; zekâtı verin; Peygamber'e itaat edin ki merhamet göresiniz.”**[586]

“Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) **yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.”**[587]

Allah’ın vaat ettiği başarı ve egemenliğin gerçekleşmesi için müminlerin Allah’a tevekkülden sonra kendilerini iktidara götü-

585 Al-i İmran, 139-141.
586 Nur, 55-56.
587 Muhammed, 7

recek sebeplere sarılmaları, neye mal olursa olsun bu konuda kusur etmemeleri gerekir. Bu, ümmetin düşmanlarına karşı her çeşidi ve şekliyle askeri güç ve güvenlik tedbirleriyle birlikte kapsamlık bir hazırlık içinde olmak demektir. İslam'ın yayılmasında ümmete yardımcı olacak itikadî, eğitim, öğretim, ekonomik, basın, yayın ve siyasi alanda yapılan faaliyetler de bu hazırlık kapsamı içindedir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"**Onlara** (düşmanlara) **karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihâd için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği** (düşman) **kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size eksiksiz ödenir, siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.**"[588]

• İmanın Şubeleri, Mertebeleri ve Dereceleri Vardır:

İman birbirinden farklı şubelerden, derecelerden ve mertebelerden oluşmaktadır. Bunların bazısı bazısından üstündür. Bazısının ecri ve sevabı bazısından daha büyüktür:

İman ve itaat ehli ilimlerine ve amellerine göre birbirinden farklıdırlar ve üstündürler. Sahip oldukları ilim, kesin inanç, doğruluk, ihlâs, sevgi ve Allah'a itaat ile yapacakları sâlih amellerle, iyilik ve takva ile Allah'ın emirlerine sarılmakla ve yasaklarından sakınmakla bu mertebelere ve derecelere ulaşırlar.

Allah teâlâ yüce kitabında imanın itikadi, kavli ve görünen ve görünmeyen fiili şubelerini zikretmiş, bunları yerine getirenlerin doğruluğuna ve takvasına şahitlik etmiş, onları sadık ve takva sahibi müminler diye isimlendirmiş, sonra onlara başarı ve kurtuluşu müjdelemiştir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

588 Enfal, 60.

"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakiler ancak onlardır!"[589]

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermişlerdir. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini günahlardan korurlar. Yalnız eşleri ve cariyeleri ile ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar. "İşte vâris olanlar, ebedî kalacakları Firdevs cennetine vâris olanlar onlardır onlar."[590]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"İman yetmiş küsur –veya altmış küsur- şubedir. En yükseği la ilahe illallah sözüdür. En aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ imandan bir şubedir."[591]

589 Bakara, 177.
590 Müminun, 1–11.
591 Müslim, İman, İmanın Şubeleri.

Sadık Bir İmanın Faydaları ve Semereleri

Sahih ve samimi bir imanın faydaları, hem dünyada hem de âhirette çok değerli, güzel ve faydalı semereleri vardır.

• **Dünya hayatında:** Kalbe huzur, ruha sükûnet verir, kadere razı eder. Kulu kalplerin hastalıklarından ve şeytanın vesvesesinden korur. Dünya musibetlerine, sıkıntılarına ve fitnelerine karşı kul sadece iman ile sabredebilir.

• **Âhiret hayatında:** İman kabirdeki yalnızlıkta ve kıyâmet gününün korkularına karşı bir emniyet ve kurtuluştur. Kul Allah'ın rızasına, ebedilik cennetine, güzel meskenlere ve ebedi mutluluğa sadece iman ile nail olur.

❖ Müminlerin dünya hayatındaki mükâfatları hakkında yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Erkek veya kadın, mümin olarak kim sâlih amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."[592]

"Allah, doğru yola gidenlerin hidayetini artırır. Sürekli kalan iyi işler, Rabbinin nezdinde hem mükâfat bakımından daha hayırlı, hem de akıbetçe daha iyidir."[593]

❖ Müminlerin ölüm esnasındaki ve kabirdeki mükâfatları hakkında şöyle buyrulur:

"Allah Teâlâ sağlam sözle iman edenleri hem dünya ha-

---

592 Nahl, 97

593 Meryem, 76

yatında hem de âhirette sapasağlam tutar. Zalimleri ise Allah saptırır. Allah dilediğini yapar."[594]

❖ Müminlerin kıyâmet anında verilecek mükâfat hakkında Allah teâlâ şöyle buyurur:

"İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger; (yüzlerine) **parlaklık,** (gönüllerine) **sevinç verir."**[595]

❖ Âhirette hesap verirken müminlere verilecek mükâfat hakkında Allah teâlâ şöyle buyurur:

"İman edip sâlih ameller işleyenlerin (geçmiş) kötülüklerini elbette örteriz ve onlara, yaptıklarının daha güzeli ile karşılık veririz."[596]

❖ Âhirette hesap verdikten sonra müminlere verilecek mükâfat hakkında Allah teâlâ şöyle buyurur:

"İman edip makbul ve güzel işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle cennetler ki ne zaman, meyvelerinden kendilerine bir şey ikram edilirse: "Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey!" diyecekler. Oysa bu, onların aynısı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulacaktır. Orada onların tertemiz eşleri de olacak ve onlar orada devamlı kalacaklardır."[597]

İmanın En Büyük Faydalarından ve Semerelerinden Bazıları:

1- Sadık iman sahipleri Allah teâlâ'nın dostluğuna eren bahtiyarlardır:

Müminin dünya ve âhirette nail olduğu imanın en büyük semerelerinden biri budur. Evet, bu, Allah'ın halis dostluğudur, yar-

594 İbrahim, 27.
595 İnsan, 11.
596 Ankebut, 7
597 Bakara, 25.

dımıdır, desteğidir, hidayetidir ve duasına icabetidir. Bu mertebeye ve büyük mükâfata ancak imanın hakikatlerini yaşayanlar ve peşinden sâlih ameller işleyenler nail olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[598]

"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de. Onlar, iman edip de takvaya ermiş olanlardır."[599]

"İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu Peygamber (Muhammed) **ve** (ona) **iman edenlerdir. Allah müminlerin dostudur."**[600]

"Çünkü onlar, Allah'a karşı sana hiçbir fayda vermezler. Doğrusu zalimler birbirlerinin dostlarıdır; Allah da takva sahiplerinin dostudur."[601]

2- Sadık iman sahipleri Allah teâlâ'nın rızasına nail olurlar:

Çünkü Allah'ın rızasına eren kimse büyük bir başarıyı elde etmiş demektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"(Rasûlüm!) **De ki: Size bunlardan daha iyisini bildireyim mi? Takva sahipleri için Rableri yanında, içinden ırmaklar akan, ebediyen kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve** (hepsinin üstünde) **Allah'ın rızası vardır. Allah kullarını çok iyi görür."**[602]

598 Bakara, 257.
599 Yunus, 62,63.
600 Al-i İmrân, 68.
601 Casiye, 19.
602 Al-i İmran, 15.

“Rableri onlara, tarafından bir rahmet ve hoşnutluk ile kendileri için, içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdeler.”[603]

“Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur.”[604]

3- Sadık iman sahiplerinden Allah teâlâ dünyada da âhirette de razı olur:

Allah teâlâ yüce kitabında bu mübarek ümmetin selefinden razı olduğunu haber vermektedir. Bunlar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ashabı ve kıyâmete kadar en güzel şekilde onların izinden giden, amel de, takva sahibi sadık müminlerdir. Allah teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

“(İslâm dinine girme hususunda) **öne geçen ilk Muhacirler ve Ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur.”**[605]

“Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir.”[606]

“Allah şöyle buyuracaktır: Bu, doğrulara, doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde ebedî kalacakları,

603 Tevbe, 21.
604 Tevbe, 72.
605 Tevbe, 100.
606 Fetih, 18.

zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur.”[607]

“Allah'a ve âhiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır.”[608]

“İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır. Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir.”[609]

4- Allah sadık iman sahiplerini korur:

Allah onları bütün kötülüklerden korur, sıkıntı ve meşakkatlerden kurtarır, insan ve cin şeytanı düşmanlarının tuzaklarından onları muhafaza eder. Allah teâlâ’nın koruduğu kimseler asla hezimet yüzü görmezler, onlar daima muzafferdirler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Allah, iman edenleri korur. Şu da muhakkak ki Allah, hain ve nankör olan herkesi sevgisinden mahrum eder.”[610]

607 Maide, 119.
608 Mücadele, 22.
609 Beyyine, 7-8.
610 Hac, 38.

“Şüphesiz ki benim koruyanım, Kitab’ı indiren Allah'tır. Ve O bütün sâlih kullarını görüp gözetir.”[611]

“Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.”[612]

“Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir: Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.”[613]

5-İman sahipleri Allah ile beraberdir:

Bu, amel eden sadık müminlere özel bir beraberliktir. Bu beraberlik Allah’ın dini ile ve Peygamberinin sünneti ile olan bir beraberliktir. Bu ilahi desteğin, irşadın ve yardımın beraberliğidir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Allah müminlerle beraberdir.”[614]

“Allah, (kötülükten) **sakınanlar ve güzel amel edenlerle beraberdir.”**[615]

“Bilin ki Allah (kötülükten) **sakınanlarla beraberdir.”**[616]

“Allah sabredenlerle beraberdir.”[617]

“Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir.”[618]

Bu beraberlik Allah teâlâ’nın yüce Kitabında da anlattığı gibi mağara arkadaşı Ebu Bekir es-Sıddîk’a sözünü ettiği beraberliktir:

---

611 Araf, 196.
612 Ğafir, 51.
613 Saffat, 171-173.
614 Enfal, 19.
615 Nahl, 128.
616 Tevbe, 36.
617 Enfal, 36.
618 Muhammed, 35.

“Eğer siz ona (Rasûlullah’a) **yardım etmezseniz** (bu önemli değil)**; ona Allah yardım etmiştir. Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak** (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) **çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına. Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir, diyordu. Bunun üzerine Allah ona** (sükûnet sağlayan) **emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir.”**[619]

6- Sadık iman sahiplerini Allah teâlâ dünyada ve âhirette kurtarır:

- **Dünya hayatında:** Allah teâlâ peygamberlerini ve onlarla beraber veya onlardan sonra olup da onların izinden giden müminleri, salihleri ve ilmiyle amel eden davetçileri kurtarmıştır. O şöyle buyurmaktadır:

“Bunun üzerine onun (Yunus’un) **duasını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarırız.”**[620]

“Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca, biz de kötülükten men edenleri kurtardık, zulmedenleri de yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü şiddetli bir azap ile yakaladık.”[621]

“İman edip Allah'a karşı gelmekten sakınanları ise kurtardık.”[622]

- **Âhiret yurdunda:** Allah teâlâ peygamberlerini ve onların izinden giden müminleri, salihleri, Allah’a karşı gelmekten sakınan

619 Tevbe, 40.
620 Enbiya, 88.
621 Araf, 165.
622 Neml, 53.

amel edenleri kurtaracağını vaat etmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

“Allah, takva sahiplerini kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar.”[623]

“En büyük dehşet dahi onları tasalandırmaz. Melekler kendilerini şöyle karşılar: İşte bu size vaat edilmiş olan (mutlu) gününüzdür.”[624]

7- Allah sadık iman sahiplerinin derecelerini dünyada ve âhirette yüceltir:

Allah teâlâ iman, ilim ve yakîn sahiplerinin derecelerini dünyada ve âhirette yükseltir. Onlara dünyada saygınlık, izzet, şeref, başarı ve hâkimiyet verir. Âhirette ise bol sevap ve O güçlü Melik’in yanında ebedilik cennetlerinin en yüksek derecelerini verir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın" denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size "Kalkın" denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”[625]

“Kâfir olanlar için dünya hayatı cazip kılındı. (Bu yüzden) **onlar, iman edenler ile alay ederler. Oysaki** (iman edip) **inkârdan sakınanlar kıyâmet gününde onların üstündedir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.”**[626]

“İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır.”[627]

623 Zümer, 61.
624 Enbiya, 103.
625 Mücadele, 11.
626 Bakara, 212.
627 Enfal, 4.

“Kim de iyi davranışlarda bulunmuş bir mümin olarak O'na varırsa, üstün dereceler işte sırf bunlar içindir. İçinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan Adn cennetleri! İşte arınanların mükâfatı budur.”[628]

8- Sadık müminler izzet ve keramet sahibidirler:

Çünkü sadık, takva sahibi ve iyi müminlerin gönülleri Allah’a bağlıdır. Bu sebeple onlar güçlü, onurlu ve izzetli olurlar. Allah uğrunda ayıplayıcının ayıplamasına aldırış etmezler. Allah’tan başkası için küçülmezler, boyun eğmezler. Onlar izzeti nefis sahibidirler. İmanları kuvvetlidir.

Mümin kardeşleri ve benzerleriyle olan ilişkilerinde ise yüksek bir ahlaka iffetli bir mizaca sahiptirler, hoş ve sadedirler, toleranslıdırlar ve sevecendirler. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a amel-i sâlih ulaştırır. Kötülüklerle tuzak kuranlara gelince, onlar için çetin bir azap vardır ve onların tuzağı bozulur.”[629]

“Onlar: Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler.”[630]

“Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinenler, onların yanında izzet (güç ve şeref) **mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet yalnızca Allah'a aittir.”**[631]

---

628 Taha, 75,76.
629 Fatır, 10.
630 Münafıkun, 8.
631 Nisa, 139.

“Onların (inkârcıların) **sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün izzet** (ve üstünlük) **Allah'ındır. O, işitendir, bilendir.”**[632]

9- Sadık iman sahiplerini Allah da sever, müminler de sever:

İman sahipleri, imanlarındaki samimiyetleri, kuvvetli inançları, sâlih amelleri, Allah’a ve Rasûlüne itaatleri, icabetleri, hükümlerine tam teslimiyetleri ve sadık müminlerin bütün niteliklerini taşımaları sebebiyle hem Allah tarafından, hem de müminler tarafından sevilirler. Allah teâlâ onları sevdiği zaman yeryüzünde kabul görecekleri bir konuma yükseltir, müminlerin ve halkın gönlüne onların sevgisini ve dostluğunu yerleştirir. Bu sayede iyilikle anılırlar, güzelce övülürler, insanların dualarını alırlar, onlara örnek olurlar. Bununla hem dünya hayatında hem de âhirette mutlu olurlar.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İman edip de sâlih amel işleyenlere gelince, onlar için çok merhametli olan Allah, (gönüllerde) **bir sevgi yaratacaktır.”**[633]

“(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”[634]

“Allah güzel iş yapanları sever.”[635]

“Allah tevbe edenleri de temizlenenleri de sever.”[636]

“Allah sabredenleri sever.”[637]

“Allah tevekkül edenleri sever.”[638]

632 Yunus, 65.
633 Meryem, 96.
634 Al-i İmran, 31.
635 Bakara, 195.
636 Bakara, 222.
637 Al-i İmran, 146.
638 Al-i İmran, 159.

“Allah âdil olanları sever.”[639]

“Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.”[640]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah teâlâ bir kulunu sevdiği zaman Cebrail’i çağırır ve ona der ki: Ben filan kulumu seviyorum, sen de sev. Bunun üzerine onu Cebrail de sever. Sonra Cebrail göğe nida eder ve şöyle der: Allah filan kulunu seviyor, onu siz de sevin. Bunun özerine onu gök halkı da sever. Sonra Allah o kulunu yeryüzünde kabul göreceği bir konuma yerleştirir.”[641]

İmam Nevevî *rahimehullah* bu hadisi açıklarken şunları söyler:

“Onların bu kulu sevmelerinin sebebi onun Allah’a itaat etmesi ve Allah tarafından sevilen bir kul olmasıdır. Yeryüzünde kabul göreceği bir konuma getirilmesi demek insanların gönlüne onun sevgisinin yerleştirilmesi ve ondan razı olmaları demektir. Böylece kalpler ona meyleder ve ondan razı olurlar. Başka bir rivâyette *“onun sevgisi yerleştirilir”* ifadesi geçer.”

10- Sadık iman sahipleri için dünya hayatında ve âhiret hayatında müjdeler vardır:

İman sahipleri için dünya hayatında Allah’tan güven, huzur ve mutluluğun, iman nurunun, değerli, şerefli ve mutlu bir hayatın, dünyada ve âhirette iyiliğin müjdesi vardır.

Âhirette ise temiz ruhları vücutlarından çıktığı andan itibaren onlar için müjdeler vardır. Melekler onlara Allah’ın rahmetini, ikramını ve ihsanını müjdelerler. Cennet bahçelerinden bir bahçe olan kabirlerinde, kıyâmet meydanında dehşet ve korkuların hâkim olduğu yerlerde, nimet cennetine girinceye kadar bu müjdeler devam

639 Maide, 42.

640 Saf, 4

641 Buhârî,K. Halk, B. Zikru’l-Melaike; Müslim,K. El-Birru ve’s-Sıla ve’l-Adab, B.İza Ehabbellahü Abden..

eder. Orada onlara son müjdeler verilir. Evet, bu orada ebediyen kalacakları, celal ve ikram sahibi Rablerini görecekleri müjdesidir. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de. Onlar, iman edip de takvaya ermiş olanlardır. Dünya hayatında da âhirette de onlara müjde vardır. Allah'ın sözlerinde asla değişme yoktur. İşte bu, büyük kurtuluşun kendisidir."[642]

"Tâğut'a ibadet etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele."[643]

"İman edip iyi davranışlarda bulunanlara, içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele!"[644]

"(Kur'an'ı) **müminler için müjde olarak indirmiştir."**[645]

"(Bu kitabı) **müslümanlar için müjde olara indirdik."**[646]

"Sabredenleri müjdele."[647]

"İman edenlere, Rableri katında kendileri için yüksek bir doğruluk makamı olduğunu müjdele."[648]

"Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola iletir; iyi davranışlarda bulunan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler."[649]

"Onlar, Allah'tan gelen nimet ve keremin; Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceği müjdesinin sevinci içindedirler."[650]

"Rableri onlara, tarafından bir rahmet ve hoşnutluk ile

642 Yunus, 62-64.
643 Zümer, 17.
644 Bakara, 25.
645 Bakara, 97.
646 Nahl, 89.
647 Bakara, 155.
648 Yunus, 2.
649 İsra, 9.
650 Al-i İmran, 171.

kendileri için, içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdeler.”[651]

“O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.”[652]

11- Sadık iman sahipleri dünya hayatında ve âhirette huzur ve güven içinde olan kimselerdir:

Çünkü onlar boyun eğen, itaat eden, Allah’ın dinine teslim olan ve kaderine razı olan kimselerdir. Bu sebeple onlar güvenlik, barış, huzur, saadet, rahatlık ve sükûnet içinde olan kimselerdir. Onlar insanların korkudan, üzüntüden, endişeden, gamdan, kederden, yalnızlıktan ızdıraptan bedbahtlıktan ve azaptan en uzak olanlarıdır. Âhiret yurdundan önce daha dünya hayatında iken bütün işleri hayırdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Şimdi biliyorsanız (söyleyin), iki guruptan hangisi güvende olmaya daha lâyıktır? İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”[653]

“Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bu sayede rahatlasın diye yaptı. Zafer, yalnızca mutlak güç ve hikmet sahibi Allah katındandır.”[654]

“"Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”[655]

“Ey kullarım! Bugün size korku yoktur. Sizler üzülmeyeceksiniz de.”[656]

“Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler

651 Tevbe, 21.
652 Tevbe, 111.
653 Enam, 81-82.
654 Al-i İmran, 126.
655 Ahkaf, 13.
656 Zühruf, 68.

var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler.”[657]

“Mallarını Allah yolunda harcayıp da arkasından başa kakmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimseler var ya, onların Allah katında has mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur, üzüntü de çekmeyeceklerdir.”[658]

“İman edip sâlih amel işleyen, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler.”[659]

“Ey Âdemoğulları! Size kendi içinizden ayetlerimi anlatacak peygamberler gelir de kim (onlara karşı gelmekten) sakınır ve kendini ıslah ederse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”[660]

“En büyük dehşet dahi onları tasalandırmaz. Melekler kendilerini şöyle karşılar: İşte bu size vaat edilmiş olan (mutlu) gününüzdür.”[661]

“Erkek veya kadın, mümin olarak kim sâlih amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz.”[662]

“İmanlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O’dur.”[663]

12- İman sahipleri dünyada ve âhirette temiz bir hayatın mutluluğunu yaşarlar:

İman sahipleri temiz, değerli ve şerefli bir hayat yaşarlar. Bu

657 Bakara, 274.
658 Bakara, 262.
659 Bakara, 277.
660 Araf, 35.
661 Enbiya, 103.
662 Nahl, 97.
663 Fetih, 4.

hayatta kalp rahatı ve huzuru, gönül rahatlığı ve istikrarı, göğüs genişliği ve açıklığı ve dünya hayatının temiz ziynetleri vardır. Bu hayatta Allah teâlâ'nın onlar için taksim ettiği kanaat denilen bir hazine vardır. Onların yüzlerinde mutluluk aydınlığının, temiz bir hayatın ve yaşama zevkinin sebep olduğu nimetlerin sevinci görünür. Bu temiz hayatta nail oldukları şeyler sadece iman nimetinden yararlanmalarının ve sâlih amellerinin bir sonucudur.

Âhiret yurdunda da onlar –dünyada iken yaptıklarının bir sonucu olarak- hallerinden memnun bir hayat yaşayacaklar. Orada ebedi olarak yaşayacak olan kimseler nasıl memnun olmasınlar ki hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiç kimsenin aklına hayaline getirmediği, eşi ve benzeri olmayan nimetler orada mevcuttur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Erkek veya kadın, mümin olarak kim sâlih amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."[664]

"Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."[665]

"Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem de şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz."[666]

"De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyâmet gününde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz."[667]

"Dünya hayatında da âhirette de onlara müjde vardır.

664 Nahl, 97.
665 Ra'd, 28.
666 Ğafir, 51.
667 Araf, 32.

Allah'ın sözlerinde asla değişme yoktur. İşte bu, büyük kurtuluşun kendisidir.”[668]

“(Ey insanlar!) **O gün** (hesap için) **huzura alınırsınız; size ait hiçbir sır gizli kalmaz. Kitabı sağ tarafından verilen: "Alın, kitabımı okuyun" der. Doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum." Artık o, hoşnut kalacağı bir hayat içindedir. Yüce bir cennette, meyveleri sarkmış halde.** (Onlara denir ki:) **Geçmiş günlerde işlediklerinize** (iyi amellerinize) **karşılık, afiyetle yiyin, için.”**[669]

“O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse. İşte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur.”[670]

“Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur.”[671]

13- Sadık iman sahiplerine Allah teâlâ galibiyet ve hâkimiyet vaat etti:

Allah teâlâ müminlere âhiretten önce daha dünyada zafer, iktidar, galibiyet ve üstünlüğü, korkularını güvene çevireceğini, onları yeryüzünün halifeleri ve varisleri kılacağını vaat etti ve müjdeledi. O şöyle buyurdu:

“İzzet ve şeref Allah’ın, Rasûlünün ve müminlerindir.”[672]

“Kim Allah'ı, Rasûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır.”[673]

668 Yunus, 64.
669 Hakka, 18-24.
670 Karia, 6-7.
671 Tevbe, 72.
672 Münafıkun, 8.
673 Maide, 56.

“Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.”[674]

“Müminlere yardım etmek bize düşer.”[675]

“Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir: Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.”[676]

“Andolsun Zikir'den sonra Zebur'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır" diye yazmıştık.”[677]

“Gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanmışsanız, üstün gelecek olan sizsiniz. Eğer siz (Uhud'da) bir acıya uğradınızsa, (Bedir'de de düşmanınız olan) o kavim de benzer bir acıya uğramıştır. O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz.) Ta ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şahitler edinsin. Allah zalimleri sevmez. Bir de (böylece) Allah, iman edenleri günahlardan temize çıkarmak, kâfirleri de helâk etmek ister.”[678]

“Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) **kendileri için iktidar yapacağını ve** (geçirdikleri) **korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaat etti. Çünkü onlar bana ibadet ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır. Namazı kılın;**

674 Ğafir, 51.
675 Rum, 47.
676 Saffat, 171–173.
677 Enbiya, 105.
678 Al-i İmran, 139-141.

zekâtı verin; Peygamber'e itaat edin ki merhamet göresiniz.”[679]

“Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.”[680]

“Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır. Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O’dur.”[681]

14- İman sahiplerini Allah teâlâ imanları sebebiyle doğru yola hidayet eder:

Allah teâlâ iman sahiplerini imanları, yakinleri, Allah’ı tek ilah olarak kabul etmeleri, onun emirlerine itaat etmeleri, kopmayan sağlam bir kulpa yapışmaları ve sâlih ameller işlemeleri sebebiyle doğru yola, kendilerine nimet verdiği nebilerin ve rasûllerin yoluna iletir. Onları her türlü din ve dünya işinde, ilimde, amelde, şükürde, sabırda, rızada ve kanaatte hak yola eriştirir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

“İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, imanları sebebiyle Rableri onları kendilerini altından ırmaklar akan nimet cennetlerine götürecek olan doğru yola iletir. Onların oradaki duası: "Allah'ım! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz!" (sözleridir). **Orada birbirleriyle karşılaştıkça söyledikleri ise "selâm" dır. Onların dualarının sonu da şudur: Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.”**[682]

“Allah'a iman edip O'na sımsıkı sarılanlara gelince, Allah

679 Nur, 55-56.
680 Muhammed, 7.
681 Saf, 8-9.
682 Yunus, 9-10.

onları kendinden bir rahmet ve lütuf (deryası) içine daldıracak ve onları kendine doğru (giden) bir yola götürecektir."[683]

"Allah, kendi yolunda öldürülenlerin yaptıkları işleri zayi etmeyecektir. Onları doğru yola iletecek ve durumlarını düzeltecektir."[684]

"Allah, doğru yola gidenlerin hidayetini artırır. Sürekli kalan iyi işler, Rabbinin nezdinde hem mükâfat bakımından daha hayırlı, hem de akıbetçe daha iyidir."[685]

"Ey Ehli kitap! Rasûlümüz size Kitap'tan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir."[686]

"Elif. Lâm. Mim. İşte bu âyetler, hikmet dolu Kitab'ın ayetleridir. Güzel davrananlar için bir hidayet rehberi ve rahmet olmak üzere (indirilmiştir). O kimseler, namazı kılarlar, zekâtı verirler; onlar âhirete de kesin olarak iman ederler. İşte onlar, Rableri tarafından gösterilmiş doğru yol üzeredirler ve onlar kurtuluşa erenlerdir."[687]

"Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidâyetlerini arttırır ve sakınmalarını sağlar."[688]

15- Rahman'ın arşını taşıyan melekler iman sahiplerine istiğfar ederler:

- Sadık iman sahipleri mutlak olarak Allah'ın en mutlu kulla-

683 Nisa, 175.
684 Muhammed, 4-5.
685 Meryem, 76.
686 Maide, 15-16.
687 Lokman, 1-5.
688 Muhammed, 17.

rıdır. Arşı taşıyan ve onun civarında bulunan melekler onlar için Allah'tan bağışlanma dilerler. Bunlar meleklerin en faziletlisi ve en şereflisidirler. İman sahiplerini cehennem azabından ve dehşetinden korusun, cennetlere ve nimetlere dâhil etsin, babalarından, eşlerinden ve nesillerinden iyi halli olanları da cennette onlara kavuştursun ve onları kötülüklerden ve vebalinden korusun ve uzak tutsun diye Allah'a dua ederler.

Bu mükâfat ne büyük ve ne değerli mükâfattır. Buna nail olanlar ne mutlu ve ne saygıdeğer insanlardır! İman edip itaat edenler bu mertebeye sadece kâmil imanları, samimi inançları, müminlerin yoluna ve sırat-ı müstakime uymaları, sâlih amelleri, günah ve masiyetlerinden devamlı tevbe etmeleri sayesinde nail olmuşlardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Müminlerin de bağışlanmasını isterler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! (derler). Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz aziz ve hakîm olan sensin! Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kutruluştur."[689]

"Neredeyse yukarılarından gökler çatlayacak! Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ediyorlar ve yerdekiler için mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[690]

"Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize

689 Ğafir, 7-9.
690 Şura, 5.

rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder. Allah, müminlere karşı çok merhametlidir. Kendisine kavuştukları gün, Allah'ın onlara iltifatı, "selâm" dır. Allah onlara çok değerli mükâfat hazırlamıştır."[691]

Büyük âlim Abdurrahman es-Sa'di bu âyeti tefsir ederken şöyle demiştir:

"Yani Allah teâlâ müminlere olan rahmetinden ve lütfundan dolayı onlara salât eder, onları över; melekler de onlara salât eder ve dua ederler. Bu ise onları günahların ve cehaletin karanlıklarından, imanın, başarının, ilmin ve amelin aydınlığına çıkartır. Şüphesiz ki bu Yüce Allah'ın itaatkâr kullarına ihsan ettiği en büyük nimettir. Bu da onların bu nimete şükretmelerini ve kendilerine lütufta bulunup merhametini ihsan eden Allah'ı çokça anmalarını gerektirir. Meleklerin en faziletlileri olan ve Allah'ın arşını yüklenip onun etrafında bulunan meleklerin Rablerini hamd ile tesbih edip iman edenlere mağfiret istemeleri Allah'ın mümin kullarına lütuf ve merhametinin bir tecellisidir… Bu, yüce Allah'ın onlara dünyadaki rahmeti ve nimetidir. Âhiretteki rahmetine gelince şüphesiz ki bu en büyük rahmet, en üstün mükâfattır. Bu da Rablerinin rızasını elde etmek, Onun selamını almak, yüce kelamını işitmek, güzel cemalini görmek ve kendilerine bu büyük mükâfatı veren dışında hiç kimsenin mahiyetini bilmediği böyle bir mükâfata nail olmaktır. **"Ona kavuşacakları gün dirlik temennileri selam'dır.""**

16-İman sahiplerinin imanlarının nuru, onları dünyada ve âhirette iyiliğe götüren bir rehberdir:

İman sahipleri dünya hayatında imanlarının nuruyla, kesin inançları ve bilgileriyle yollarını aydınlatırlar ve onun üzerinde yol alırlar. Hak ile batılı, hidayet ile sapıklığı, bid'at ile sünneti bu nur ile birbirinden ayırt ederler.

---

691 Ahzab, 43-44.

Kulların önündeki bütün ışıkların söndüğü âhirette ve kıyâmet gününde ise onlar kesintisiz nimetler içinde ebedi kalacakları cennete varıncaya kadar sırat üzerinden geçerken imanlarının önlerini aydınlatacak nuruyla yürüyebileceklerdir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu! İşte kâfirlere yaptıkları böyle süslü gösterilmiştir."[692]

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Peygamberine inanın ki O, size rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin; sizi bağışlasın. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[693]

"İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola eriştirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin."[694]

"Yahut (o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları) **engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir;** (öyle bir deniz) **ki, onu dalga üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut... Birbiri üstüne karanlıklar... İnsan, elini çıkarıp uzatsa, neredeyse onu dahi göremez. Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur."**[695]

"Mümin erkeklerle mümin kadınları, önlerinden ve sağlarından, (imanları ve amellerinin) **nurları aydınlatıp giderken gördüğün günde,** (onlara): **Bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir, de-**

692 En'am, 122.
693 Hadid, 28
694 Şura, 52.
695 Nur, 40.

nilir. İşte büyük kurtuluş budur. Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın! denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir."[696]

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nurları aydınlatıp gider de, "Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin" derler."[697]

17- Musibetlerle karşılaştıkları zaman iman sahiplerinin en büyük tesellileri imandır:

Bela ve musibetlerle, mihnet ve sıkıntılarla, korku ve hüzünlerle karşılaştıkları zaman müminlerin en büyük tesellileri imanlarıdır, Allah teâlâ'ya olan kesin inançlarındaki samimiyetleridir. Sonra Allah sevgisiyle çarpan kalplerinde bu imanın lezzetini hissetmeleridir. Bu musibetlerin Allah'ın sâlih kullarına inmesinin bir imtihan ve deneme olduğunu bilmeleridir ve Allah'ın kazası ve kaderine sabretmelerinin karşılığında kerem sahibi ve bağışlayıcı Rabbin onlara bol sevap vereceğinin bilincinde ve idrakinde olmalarıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah her şeyi bilendir."[698]

"Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vaz-

696 Hadid, 12-13.
697 Tahrim, 8.
698 Teğabün, 11.

geçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir.”[699]

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.”[700]

18- Sadık iman sahipleri kolaylıkta ve zorlukta imanlarına sığınırlar:

Sadık müminler başlarına gelen her türlü iyilik ve kötülükte, itaatte ve masiyette, kolaylıkta ve zorlukta, rahatlıkta ve sıkıntıda imanlarına, tevhidlerine ve Allah’a olan ihlâslarına sığınırlar ve kendilerini onunla takviye ederler.

• Kolaylıkta, rahatlıkta, ferahlıkta, sevinçte ve mutlulukta, itaatlerde ve kalbin hoşlandığı dünya malı ve ziynetinde onlara itaatleri ve iyilikleri, sâlih amelleri, Allah’a tevazuu ve dünya kapıları kendilerine açıldığı zaman insanlara karşı kibirlenmemeyi emreden imanlarına sığınırlar, Allah’a hamd ederler, şükrederler ve kendilerine verdiği nimetlerden dolayı Onu lâyık olduğu şekilde överler. Sonra bu nimetleri Allah’ın istediği ve razı olduğu şekilde kullanırlar, sonra bu sâlih amellerle Allah’a daha çok itaat ederler ve teslimiyet içinde olurlar.

• Zorlukta, hoşlanılmayan durumlarda, üzüntülerde, sıkıntılarda, musibetlerde, mihnetlerde, masiyetlere ve günahlara düştüklerinde imanlarına sığınırlar, ona sarılırlar, imanlarının gereğini yaparlar, Allah’a sadakat gösterirler. Muhakkak ki zorlukla beraber

699 Lokman, 17.
700 Bakara, 155-157.

kolaylık, sabırla birlikte kurtuluş ve ecir, tevbe ile birlikte Allah'ın ikramı ve bağışlaması vardır. Böyle durumlarda onlar hemen tevbe ve istiğfar ederler, Allah'a yönelip kendi kendilerini ayıplarlar. Başlarına gelen musibetlerin ve günahların kendilerinden kaynaklandığını ve o günahları kendi elleriyle işlediklerini düşünürler. Bundan sonra da eksikliklerini telafi etmek ve hatalarını tamir etmek için hemen harekete geçerek yapabilecekleri itaatlere, iyiliklere ve sâlih amellere yönelirler. Allah teâlâ şöyle buyurur:

“Bir kısım insanlar, müminlere: "Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!" dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" dediler.”[701]

“Müminler ise, düşman birliklerini gördüklerinde: İşte Allah ve Rasûlü'nün bize vaat ettiği! Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir, dediler. Bu (orduların gelişi), onların ancak imanlarını ve Allah'a bağlılıklarını arttırdı.”[702]

“Onlar, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.”[703]

“Kim bir kötülük yapar yahut nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır.”[704]

“(Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve

701 Al-i İmran, 173.
702 Ahzab, 22.
703 Al-i İmran, 135.
704 Nisa, 110.

öyle sarsılmışlardı ki, nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: Allah'ın yardımı ne zaman! Diyecek duruma geldiler. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır.”[705]

“Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz; sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takva gösterirseniz, muhakkak ki bu, (yapılacak) işlerin en değerlisidir.”[706]

“Andolsun biz sizi deneyeceğiz ki içinizden cihâd edenlerle sabredenleri bilelim ve söylediğiniz sözlerin (doğru olup olmadığını) sınayalım.”[707]

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) **ile deneriz.** (Ey Peygamber!) **Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.”**[708]

“Sabırla, namazla Allah'tan yardım dileyin, şüphesiz bu, (Allah'a) **saygı gösterenlerden başkasına ağır gelir.”**[709]

“Ey inananlar, sabredin, direnin. Savaşa hazırlıklı, uyanık bulunun ve Allah'tan korkun ki, başarıya eresiniz”[710]

“Allah ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.”[711]

705 Bakara, 214.
706 Al-i İmran, 186.
707 Muhammed, 31.
708 Bakara, 155-157.
709 Bakara, 45.
710 Al-i İmran, 200.
711 Enfal, 46.

"Onlar, Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık olarak (Allah yolunda) harcayan ve kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte onlar var ya, dünya yurdunun (güzel) sonu sadece onlarındır."[712]

19- Sadık iman sahipleri öğüt ve nasihatten yararlanırlar:

Sadık iman sahipleri Kur'an âyetlerinin ve peygamber hadislerinin öğütlerinden ve hatırlatmalarından yararlanırlar. Çünkü imanın nuru, ayırt ediciliği ve bilgisi onların kalplerini aydınlatır ve onları sağlıklı, mamur ve diri kalpler haline getirir; imanlarını aydınlatır ve onları sadık ve Allah'a has bir iman haline getirir; duygularını aydınlatır ve onları fıtrata uygun temiz duygular haline getirir; iradelerini aydınlatır ve onları seçici bir irade haline getirir. Böylece bunların hepsini onlar için birer hassas meleke yapar. Bu melekeleriyle de onlar hakkı tanırlar ve ona meyledip onunla sükûnet bulurlar. Bu melekeleriyle iyiliği kötülükten ve hidayeti sapıklıktan ayırt ederler. Bu melekeleriyle sâlih amellerden zevk alırlar. Sonra imanları onları hak olan görüşe sarılmaya, ilim ve amel olarak hakka tabi olmaya sevk eder. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir."[713]

"Şüphesiz bunda iman edenler için bir ibret vardır."[714]

"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir."[715]

712 Ra'd, 22.
713 Zariyat, 55.
714 Ankebut, 44.
715 Enfal, 2.

"Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitap'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz."[716]

"Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."[717]

"Onlar öyle kimseler ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer; başlarına gelene sabrederler, namaz kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah için) harcarlar."[718]

"Ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar; İşte onlar, iyiliklere koşuşurlar ve iyilik için yarışırlar."[719]

"Herhangi bir sûre indirildiği zaman onlardan bir kısmı der ki: "Bu sizin hanginizin imanını artırdı?" İman edenlere gelince (bu sûre) **onların imanlarını artırır ve onlar sevinirler. Kalplerinde hastalık** (kâfirlik ve münafıklık) **olanlara gelince, onların da inkârlarını büsbütün artırır ve onlar artık kâfir olarak ölürler."**[720]

"Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitap'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler.

716 Zümer, 23.
717 Ra'd, 28.
718 Hac, 35.
719 Müminun, 60-61.
720 Tevbe, 124-125.

Hâlbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek payeye erişenler ise: Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır, derler. (Bu inceliği) **ancak aklıselim sahipleri düşünüp anlar.”**[721]

20- Sadık müminleri helak edici büyük günahlara düşmekten imanları korur:

Sadık müminleri kuvvetli imanları, sadece Allah’a inanmaları, imanlarındaki samimiyetleri, ihlâsları, kesintisiz ibadetleri, Allah’tan korkmaları ve O’ndan utanmaları onları Allah’ı öfkelendirecek ve cehenneme girmelerini gerektirecek helâk edici büyük günahların, masiyetlerin, kötülüklerin, fenalıkların, haram kılınmış şehevi arzuların içine düşmekten ve kötülüğü, fenalığı ve çirkinliği emreden nefse itaat etmekten korur ve bütün bunlarla onların arasında engel olur. Çünkü onların hakka imanları kalplerini bu kötü hastalıklardan temizler; onları sağlıklı, temiz, diri ve Allah sevgisi ve saygısıyla mamur hale getirir ve onları Allah’ın insanları yarattığı fıtrat üzerinde tutar. Artık bu mümin kalpler Allah’a kulluğun ve Onu sevmenin zevkini tadar. Bu da onların Allah’tan başkasını –Allah’ı sever gibi- sevmelerini engeller. Allah teâlâ şöyle buyurur:

“Gerçekten insan pek hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Başı derde düştü mü sızlanır durur. Ama servet sahibi olunca da pinti kesilir. Ancak namazlarını devamlı kılanlar böyle değildir. Onlar o kimselerdir ki mallarında isteyen ve yoksun olanların haklarını ayırırlar. Onlar hesap gününü tasdik ederler. Onlar Rab’lerinin cezasından korkarlar. Çünkü Rab’lerinin azabından kimse emin olamaz. Onlar edep yerlerini, eşleri ve cariyelerinden başkasından korurlar. Yalnız bunlarla münasebeti olanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçenler haddi aşmış, zulüm işlemiş olurlar. Onlar

721 Al-i İmran, 7.

üzerlerine aldıkları emanetlere ve verdikleri sözlere riayet ederler. Onlar şahitliklerini dürüstçe ifa ederler. Onlar namazlarını ihtimamla korurlar. İşte bunlar cennetlerde ikrama nail olacaklar."[722]

"(Rasûlüm!) **Sana vahyedilen Kitap'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette** (ibadetlerin) **en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."**[723]

"Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırırsa, şüphesiz onun yegâne barınağı cennettir."[724]

"Zina eden erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile evlenemez; zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan erkek evlenir. Bu, müminlere haram kılınmıştır."[725]

"Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı."[726]

21-Sadık iman sahipleri başarıya ulaşan ve kurtulan bir topluluktur:

Sadık müminlerin kâmil imanlarının ve samimi inançlarının semerelerinden biri de onların başarıya ulaşan, kurtuluşa eren, halis tevhid ehli, saf akide sahibi ve İbrahim'in milletine mensup hanif bir topluluk olma niteliklerini kazanmış olmalarıdır.

722 Mearic, 19-35.
723 Ankebut, 45.
724 Nâziat, 40-41.
725 Nur, 3.
726 Yusuf, 24.

Onlar Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e mensupturlar, hadislere ve seleften gelen haberlere değer verirler, şeriata uyarlar, Allah'a ve Rasûlüne teslim olurlar Kur'an ehlidirler, ilim ve ibadet ehlidirler, selamet ve kurtuluş ehlidirler.

Onların dostlukları da düşmanlıkları da Allah içindir. Allah yolunda cihâd ederler ve Allah yolunda infak ederler. İyiliği emreder, kötülüğü men ederler ve Allah'a davet ederler.

İhlâs sahibidirler, samimidirler, itaatkârdırlar, ibadet ederler, Tağuttan, şirkten, müşriklerden, bid'atlerden ve masiyetlerden uzaktırlar.

Şükrederler, ümit ve korku içinde yaşarlar, sevgi doludurlar, nasihat ederler, merhametlidirler, naziktirler, âdildirler, sabırlıdırlar, ahlaklı ve edeplidirler, geniş ufukludurlar, gayretleri yüksektir, emindirler, dengelidirler.

İnsanlar bozuldukları zaman onların bozdukları şeyleri düzelten nadir kimselerdir.

Onlar güçlüdürler, galiptirler, yeryüzünde egemendirler, halifedirler.

Kıyâmete kadar var olacaklardır.

Örnek alınacak salihlerdir.

Allah yeryüzünün ve onun üzerindekilerin varisi oluncaya / kıyâmet kopup dünyada hiç kimse kalmayıncaya kadar onlar kendilerinden sonraki müminlerin sâlih selefidirler.

Onlar Allah'ın dünya hayatında gözetip yardım ettiği, ikram edip nimetlendirdiği dostlarıdır ve seçkin kullarıdırlar.

Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de. Onlar, iman edip de takvaya ermiş olanlardır."[727]

727 Yunus, 62-63.

“Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allaha, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. "Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır" dediler.”[728]

“Müminler onlardır ki Allah’a ve Elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. İşte (iman sözlerinde) doğru olanlar onlardır.”[729]

“Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır.”[730]

22- Sadık müminler takva sahibidirler:

Sadık müminlerin kâmil imanlarının ve samimi inançlarının semerelerinden biri de takva sahibi, sâlih, başarılı, samimi, affedici, adaletli ve her iki dünyada da kurtuluşa eren kimseler olmalarıdır. Çünkü takva, imanın mertebelerinin ve derecelerinin en yükseğidir.

Takva, senin kendinle Allah arasına iman ve sâlih amelden oluşan bir engel koymandır ki bu engel seni Onun korktuğun gazabından, öfkesinden ve kötü bir şekilde cezalandırmasından koruyacaktır. Bu, Allah’a itaattir, emirlerine sarılmak, yasaklarından uzak durmaktır.

Aslında takva, senin Allah’ı görüyor gibi ibadet etmendir, her ne kadar sen O’nu görmüyorsan da o seni görmektedir.

---

728 Bakara, 285.

729 Hucurat, 15

730 Enfal, 2-4.

Allah teâlâ, önceki ve sonraki gelmiş geçmiş sâlih kullarına hep takvayı tavsiye etmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

“Sizden önce Kitap verilenlere de, size de "Allah'tan korkun!" diye tavsiye ettik.”[731]

“Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin.”[732]

Allah’a karşı takvalı olmanın hem bu dünyada, hem de âhirette büyük semereleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Allah’la beraber olmak, onun dostluğunu, rızasını, sevgisini, meleklerinin ve sâlih kullarının sevgisini kazanmak, yeryüzünde kabul edilir bir konuma gelmek, halkın övgüsünü, sevgisini, Allah’ın yardımını, desteğini, rehberliğini, düşmanların hile ve tuzaklarına karşı Onun himayesini kazanmak ve zayıf neslin onun yardımıyla korunmasını sağlamak.

Takva; nefse güven, huzur, güç, kuvvet ve saygınlık kazandırır. Sahibinden korku ve hüznü uzaklaştırır, onları şeytanın vesvesesinden ve hilesinden korur. Sahibinin dünyevi işlerinde yararlı olacak faydalı ilmi kolayca elde etmesini sağlar, her işinde kolaylığı ve başarılı olmasını, her sıkıntıdan kurtulmasını sağlar. Kula hesap edemediği yerlerden rızık gelir. Göklerin ve yerin bereket kapıları açılır. Sâlih rüyalarla müjdeler verilir. Sahibine hak ile batılı birbirinden ayırt ettirecek bir basiret nuru verir.

Takva Allah katında üstün olmanın terazisidir. Kulların her iki dünyada mutlu olmalarının vesilesi olan sâlih amellerinin kabul edilmesinin en önemli sebebidir. Dünya azabından ve kabir azabından kurtulmanın sebebidir. Günahların kefaretidir. Ateşten kurtulmanın ve büyük sevaplar kazanmanın sebebidir. Kıyâmet gününde emniyet ve güvenliğin, cenneti ve nimetlerini kazanmanın ve güçlü Melik’in

731 Nisa, 131.
732 Al-i İmran, 102.

katında hak meclisinde bulunmanın sebebidir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Takva sahipleri cennetlerde ve ırmakların kenarlarındadır. Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler."[733]

23- Sadık müminlere Allah cennet nimetlerini vaat etmiştir:

Sadık iman sahiplerine Allah teâlâ genişliği gökler ve yerin genişliği kadar olan ebedilik cennetini ve onun içindeki bitmez tükenmez nimetleri vaat etmiştir. Bu nimetlerin içinde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklına hayaline gelmeyecek şeyler, güzel meskenler ve Allah'ın rızası ve selamı vardır. Bunların en büyüğü ise âlemlerin Rabbinin görülmesi ve Onun cennet halkıyla konuşmasıdır. Kim vaat ettiği şeyi Allah'tan daha iyi gerçekleştirebilir? Rableri ibadetlerindeki ihlâslarının, dünya hayatında işledikleri sâlih amellerinin ve her şeylerini takva nuruyla aydınlatmalarının bir karşılığı olarak bu nimetleri onlar için hazırlamıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur."[734]

"İman edip sâlih amel işleyenleri de altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağız, orada ebedi kalacaklardır. Bu, Allah'ın gerçek vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?"[735]

"Allah, iman edip sâlih ameller işleyenlere vaat etmiştir: Bağışlama ve büyük mükâfat onlarındır."[736]

733 Kamer, 54-55.
734 Tevbe, 72.
735 Nisa, 122.
736 Maide, 9.

“Cennet ehli cehennem ehline: Biz Rabbimizin bize vaat ettiğini gerçek bulduk, siz de Rabbinizin size vaat ettiğini gerçek buldunuz mu? diye seslenir. "Evet!" derler. Ve aralarından bir çağrıcı, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerine olsun! diye bağırır.”[737]

“Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, öldürülürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur’an’da Allah üzerine hak bir vaattir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.”[738]

“Hepinizin dönüşü, O'nadır. Bu, Allah’ın gerçek olarak verdiği sözdür. O, yaratmağa başlar, sonra iman edip sâlih amel işleyenlere adaletle karşılık vermek için yeniden yaratır. İnkâr edenlere gelince, küfürlerinden dolayı onlara kaynar sudan bir içecek ve acı bir azap vardır.”[739]

“Takva sahiplerine vaat olunan cennetin özelliği (şudur): Onun zemininden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi süreklidir. İşte bu, (kötülüklerden) sakınanların (mutlu) sonudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir.”[740]

“O cennet, çok merhametli olan Allah'ın, kullarına gıyaben vaat ettiği Adn cennetleridir. Şüphesiz O'nun vaadi yerini bulacaktır.”[741]

“De ki: Bu mu daha iyi, yoksa takva sahiplerine vaat

737 Araf, 44.
738 Tevbe, 111.
739 Yunus, 4.
740 Ra’d, 35.
741 Meryem, 61.

edilen ebedilik cenneti mi? Orası, onlar için bir mükâfat ve (huzura kavuşacakları) bir varış yeridir.”[742]

“Fakat Rablerinden sakınanlara, üst üste yapılmış, altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Bu, Allah'ın verdiği sözdür. Allah, verdiği sözden caymaz.”[743]

“Onlar: Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kılan Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş! derler.”[744]

“Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz aziz ve hakîm olan sensin!”[745]

“Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat olunan cennetle sevinin! derler”[746]

“İşte, yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve günahlarını bağışlayacağımız bu kimseler cennetlikler arasındadırlar. Bu, kendilerine verilen doğru bir sözdür.”[747]

“Muttakîlere vaat olunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?”[748]

742 Furkan, 15.
743 Zümer, 20.
744 Zümer, 74.
745 Ğafir, 8.
746 Fussilet, 30.
747 Ahkaf, 16.
748 Muhammed, 15.

• Ve bu bereketli iman ağacının daha başka meyveleri de vardır. Mümin kısa bir zaman içinde bu meyveleri devşirecektir. Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevdiği, Allah için sevip Allah için öfkelendiği, -Allah korusun- ateşe atılmaktan nefret ettiği gibi küfre düşmekten nefret ettiği zaman meyveler erginleşmiş ve olgunlaşmış olacaktır.

Demek ki iman ebedi saadetin ve bitmez tükenmez nimetlerin sebebidir. Bu ruhun ve nefsin gıdasıdır. Şüphesiz ki kul, cesediyle değil, ruhuyla ve nefsiyle kıymetlidir.

Yüce Allah'tan bizi imanın tadıyla, hakikati ve kemâliyle rızıklandırmasını ve bizi peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle birlikte haşr etmesini dileriz.

İman Sahiplerinin Bazı Nitelikleri

İman sahibi, itaatkâr, Allah'a ve Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e tam bir teslimiyetle teslim olan sadık müminlerin, ihlâslı muttakilerin ve bildikleriyle amel eden muvahhitlerin –ki bunlar Rahman'ın gerçek ve samimi kullarıdırlar- Kur'an'da ve Sünnet'te geçen pek çok nitelikleri vardır. Bu nitelikleri bize mübarek iki vahiy, Kur'an ve Sünnet kıymetli, faziletli, bereketli, övücü, ulvi, yüce ve şerefli nitelikler olarak sunmaktadır: Onlar farklı ve mükemmel özellikleriyle, övülen ahlak ve faziletleriyle, eşsiz davranışlarıyla, üstün kişilikleriyle ve yüksek değerleriyle Allah'ın temiz ve seçkin kullarıdırlar.

Onlar Allah'ın ismi olan Rahman ismine izafe edilmeyi hak etmişler ve Onun ihlâslı kulları olmuşlardır. Nitekim Allah teâlâ Kur'an'da onları **"Rahman'ın kulları"** diye anmıştır. Nasıl böyle anmasın ki onların terbiye ve eğitimini İslam üstlenmiştir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Dedi ki: Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan (cennetten) inin! Artık benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarsa o sapmaz ve bedbaht olmaz. Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyâmet günü kör olarak haşr edeceğiz."[749]

Allah teâlâ bütün müminleri ve Müslümanları imanlı, değerli, bereketli ve mutlu bir hayat yaşamaları, sonra bununla Allah'ın sevabına, rızasına, cennetine ve ebedi nimetlerine nail olmaları için Rah-

749 Taha, 123-124.

man'ın kullarının niteliklerine sahip olmaya, bunlarla bezenmeye ve onların ahlaklarıyla ahlaklanmaya çağırmaktadır.

Yüce Rabbi ile beraber olan sadık mümin, kalbinin ve hayatının iman içinde, imanla beraber devam etmesi için bu değerli nitelikleri elde etmeye ve bu niteliklerin sahipleri gibi olmaya özen gösterir ve bunları öğrenmek için ciddiyetle çalışır sonra Allah'ın rızasını ve cenneti kazanıncaya kadar bu niteliklerle birlikte yaşar.

Rableri ve yaratıcılarının Kitabında, Peygamberleri, mürebbileri ve mürşitlerinin Sünnetinde bildirildiğine göre onların bazı vasıfları aşağıda gösterilmiştir. İmanın kemâline ulaşmamız ve içerisinde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklına hayaline gelmeyen nimetlerin bulunduğu sonsuzluk cennetine ve ebedi mutluluğa doğru ilerleyen ve yaptığı her şeyi güzel yapan müminlerle beraber olmamız için onların tuttuğu yolu tutar, onların metoduna sarılır ve onların nitelikleriyle bezeniriz.

1- Müminlerin niteliklerinden birisi onların "Rahman'ın kulları olmalarıdır:

"Rahman" Allah'ın güzel isimlerinden biridir. Rahmet kelimesinden türemiştir. Bu, rahmetin Allah'ın sıfatlarından biri olduğuna delâlet eder.

Bu isim sadece Allah'a ait bir isimdir. **"Rahim"** isminin aksine yaratıklarından hiç kimseye bu ismin verilmesi caiz değildir. **Rahman**'da **Rahim**'den daha mübalağalı bir mana vardır.

"Rahman" rahmetin bütün anlamlarını toplar. O eşsiz bir rahmet sahibidir. Onun rahmeti, dünyada mümin kâfir bütün insanları kapsayan genişliktedir. Onların hepsinin rızıklarını, geçim vasıtalarını ve yararlarına olan şeyleri yaratır. Âhirette ise sadece müminlere rahmetiyle muamele eder.

"Rahim" ise yaratıklarına dünyada ve âhirette rahmetiyle mer-

hamet ettiğine delâlet eden bir isimdir. O, rahmeti devamlı olandır, rahmeti geniş olandır ve kıyâmet gününde sadece müminlere rahmet edendir.[750]

Rahmet, hesapsız hediyelerin seliyle çağlayan çok büyük bir sıfattır. Kim Rahman'ın gerçek ve sadık bir kulu olursa Rabbinden ona hiç kimsenin sayamayacağı, tarif edemeyeceği, hakikatini ve miktarını beyan edemeyeceği sel gibi nimet ve hediyeler akar. Allah, rahmeti ve ilmiyle her şeyi kuşatmıştır. O, müminleri rahmetiyle doğru yola hidayet eder, mutluluk cennetine kor ve günahlarını bağışlar.

- İman sahipleri Allah'a itaat ederler, ibadet ederler, takva sahibidirler, Allah ve Rasûlüne tam bir teslimiyetle teslim olurlar. Onlar sadık müminlerdir, ihlâslıdırlar, bildikleriyle amel eden muvahhidlerdir, Allah'ın temiz ve seçkin kullarıdırlar. Onlar peygamberlerin varisleridirler ki iyilikler onlarla çoğalır, onlar sebebiyle rahmetler iner, belalar kalkar, sıkıntılar yok olur. Allah'a kulluğun mükemmelini onlar gerçekleştirirler ve onun şerefine nail olurlar ve Kur'an ve sünnette bildirilen Rahman'ın kullarının nitelikleriyle bezenirler.

O halde iman sahipleri, Rahmanın gerçek ve samimi kullarıdırlar. Onlar Rablerinin ismine izafe edilmeye ve nispet edilmeye ve Onun, ilmiyle amel eden ihlâslı kulları olmaya layıktırlar. Allah teâlâ onları en güzel ve en üstün niteliklerle nitelemiştir. Onlar bu mertebeye ancak Allah'ın onlara rahmeti, ikramı ve lütfu ile ulaşmışlardır. Allah teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Rahman'ın kulları öyle kimselerdir ki, yeryüzünde mütevazı olarak yürürler, cahiller kendilerine laf atarsa "Selâm" derler. Gecelerini Rablerine secde ederek, Onun divanında

---

750 Bak: *Tefsiru İbn Kesîr*, Besmelenin Tefsiri; İbn Cerir et-Taberi, *Camiu'l-Beyan*, c.1, s.43-45; İbnu'l-Kayyim, *Bedaiu'l-Fevaid*, c.s.24.

durarak geçirirler: "Rabbimiz, cehennemin azabını bizden uzaklaştır, doğrusu onun azabı gelip geçici değil, devamlıdır" derler. "Orası ne kötü bir karargâh ve ne kötü bir makamdır!" Ve harcadıkları zaman, ne israf ederler ne de cimrilik ederler; harcamaları, bu ikisinin arasında dengeli olur. Ve onlar Allah ile beraber başka ilaha yalvarmazlar. Allah'ın haram ettiği canı haksız yere öldürmezler ve zina etmezler. Kim bunları yaparsa cezasını bulur. Kıyâmet günü onun için azap kat kat artırılır ve o azabın içinde hor ve hakir olarak kalır. Ancak tevbe edip iman eden ve sâlih amel işleyenler, işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirecektir. Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir. Kim tevbe eder ve faydalı iş yaparsa o, makbul bir kimse olarak Allah'a döner. Onlar yalan ve boş sözün yanında bulunmazlar, boş söze rastladıklarında vakar ile (oradan) **geçip giderler. Ve kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman onlara karşı sağır ve kör davranmazlar. Ve: "Rabbimiz, bize gözler sevinci** (gönüller açan) **eşler ve çocuklar lütfeyle ve bizi korunanlara önder yap!" derler. İşte onlar, sabretmelerine karşılık saraylarda ödüllendirilecekler ve orada bir sağlık dileği ve selâm ile karşılanacaklardır. Orada ebedi kalacaklardır. Ne güzel karargâh ve ne güzel makamdır orası! De ki: "Duanız** (ibadetiniz) **olmadıktan sonra Rabbim sizi ne yapsın? (Size haber verdiklerimi) yalanladınız. Bu yüzden cezalandırılmanız gerekecektir."**[751]

• **Rahman'ın kullarının** bu âyeti kerimelerde anlatılan hal ve hareketlerindeki ayırt edici özellikleri on iki tanedir:

Birincisi: Onlar yeryüzünde tevazu ile yürürler:

Yani onlar yeryüzünde yumuşak, nazik bir şekilde, sükûnet, vakar, izzet, cesaret ve tevazu ile yürürler. Allah'a ve yaratıklarına

751 Furkan, 63-77.

karşı mütevazıdırlar, kibirlenip böbürlenmez. Bu, onların yapmacık ve gösteriş hastaları gibi yürüdükleri anlamına gelmez.

İkincisi: Cahiller kendilerine laf attığı zaman "Selâm" derler:

Yani cahiller, beyinsizler ve ahmaklar onlara öfkelerini kaldırmak için cahilce ve ahmakça laflar söyledikleri zaman onlara “selam” derler geçerler, selam ilanı ile cahillerin meclisinden ayrılırlar, günahtan kurtulurlar ve onların cahilliklerine cahilce karşılık vermezler.

Yani onların dışa yansıyan hal ve hareketlerindeki belirgin vasıfları:

Yumuşaklık, güzel ahlak, kötülük yapana iyilikle karşılık vermek, cahilleri bağışlamak ve onların incitici sözlerine sabretmektir.

Onların cahillerle tartışmaya ve çatışmaya girip de kıymetli vakitlerini boşa geçirmemeleri ve onlarla ağız dalaşına tenezzül etmeyip dillerini tutmaları ve böylece onların hoş olmayan sonuçlar doğuracak tasarruflarından kendilerini uzak tutmaları akıllı olduklarının bir göstergesidir.

Üçüncüsü: Gecelerini Rablerine secde ederek, Onun divanında durarak geçirirler:

Rahman’ın kullarının bir özelliği de onların geceleri de Allah’ın rızasını ve takvayı gözetmeleri, O’nun yüceliğinin, büyüklüğünün ve rahmetinin bilincinde olmaları, gecelerini Rablerine ihlâsla ibadet ederek, şirk koşmadan sadece O’na boyun bükerek, secde ederek ve namaz kılarak geçirirler.

Yani gecenin karanlıklarında her türlü gösteriş ve riyadan uzak olarak ibadete, namaza, zikre, tevbeye, Kur’an okumaya ve Kur’an âyetlerini ve hükümleri üzerinde düşünmeye zaman ayırırlar. Amelleriyle, dilleriyle ve kalpleriyle Allah’ı zikrederek teheccüde kalkarlar ve Allah’a secde ederler. O’nu yüceltirler, O’na hamd ederler, O’nu

tesbih derler, takdis ederler, korku ve ümitle O'ndan isterler ve O'nun sevabını umarlar. Onlar gerçekten mümin, sadık ve amel eden bir topluluktur. Civarındaki insanlar uykuda iken karanlık gecenin ortasında onlar bu ibadetlerle kendilerine Allah'ın azabından ve şiddetli gazabından koruyacak bir korunak edinirler.

Dördüncüsü: Rablerine dua ederlerken "Rabbimiz, cehennemin azabını bizden uzaklaştır, doğrusu onun azabı gelip geçici değil, devamlıdır" derler:

Yani Rahman'ın kulları, geceleri ibadete kalkan sadık müminler, kıyamlarında ve secdelerinde yalvarıp yakararak, ümit ve korku içinde, görmedikleri fakat gıyaben inandıkları cehennemin azabını ve korkularını kendilerinden uzaklaştırması için Rablerine dua ederler. Çünkü onun azabına takat gösterilemez, sahibinden hiç ayrılmaz, değişmez ve onu terk etmez. Onun azabı kesinlikle en şiddetli azaptır. Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse o azaptan kurtulamaz. Orası ne kötü bir karargâh ve ne kötü bir makamdır. Orası zillet ve aşağılanma diyarıdır. İşkence ve terkedilmişlik diyarıdır, Sıkıntı, bedbahtlık, pişmanlık, hasret ve ağlama diyarıdır.

Rahman'ın ihlâslı kulları dualarının hidayetlerine, sıratı müstakime ulaşmalarına, sadık imana, sâlih amele, tevbe ve istiğfar ve Allah'a yönelişe sebep olduğunu bilirler.

Onlar Allah'ın rahmeti, lütfu, mağfireti ve affı kendilerine yetişmediği müddetçe ne kadar çok ve samimi olsa bile bu amelleriyle cehennemin azabından emniyet ve güvende olamayacaklarını bilirler.

Beşincisi: Harcadıkları zaman, ne israf ederler ne de cimrilik ederler; harcamalarında, bu ikisinin arasında orta bir yol tutarlar:

Yani onları Allah yolundaki vacip ve müstehap harcamaları ne israf, ne de kısma şeklinde olmayıp dengelidir.

• İnfak ederken saçıp savurup da ihtiyacın üstünde harcama yapanlardan ve aşırı gidenlerden böylece israf kapsamına girenlerden ve korunması gereken hakları ihmal edenlerden değillerdir. Saçıp savurmak ve israf etmek, kişinin kendisinin, servetin ve toplumun haklarını zayi etmek ve bozgunculuk etmek demektir. Saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir.

• Ailelerine karşı sıkıp onların haklarını vermeyen, ihtiyaçlarını yeterince karşılamayan böylece cimrilik ve pintilik kapısından giren cimrilerden de değildirler. Cimrilik de bir hastalık ve kötülüktür. Maldan sahibinin veya etrafındakilerin yararlanmasına engel olmaktır. Nimeti inkâra sebep olur, yalana götürür, ümmeti parçalar, aralarına düşmanlık tohumları eker. Cimrilik şeytanın Âdemoğluna bir vaadidir.

Hâlbuki Rahman'ın kullarının harcamaları dengelidir, israfla cimrilik arası orta bir yoldur. Her şeyin hayırlısı en ortada olanıdır. Bu onların adaletli ve iktisatlı olduklarını gösterir.

Bu onların tarzı ve üslubudur. Dini ve dünyevi bütün işlerinde ifrat ve tefritten uzak dengeli bir hayat yaşarlar. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onları orta bir ümmet kıldık."

Altıncısı: Onlar Allah ile beraber başka ilaha yalvarmazlar:

Yani onlar kim olursa olsun hiç kimseyi Allah'a ortak koşmazlar. Namaz, oruç, zekât, hac, dua, yardım isteme, adak, kurban, tevekkül, korku, ümit, sevgi, yöneliş, saygı ve boyun eğme gibi açık ve gizli ibadet çeşitlerinden hiçbir ibadeti Allah'tan başkasına yapmazlar. Sadece Allah'a ibadet ederler. O'nun ortağı yoktur. Mülk onundur. Emir ve hüküm O'nundur. Hamd ve şükür O'na yapılır. O'nun her şeye gücü yeter. Müminler de dini sadece O'na has kılarak, İbrahim'in gittiği yoldan giderek, bütün amelleri ve fiilleriyle Ona

yönelerek ve bütün hal ve davranışlarıyla başkasından yüz çevirerek sadece O'na ibadet ederler.

Halis tevhid: Sadece Allah'a ibadet etmek, kulluğu sadece Allah'a tahsis etmek, O'nu eşten, ortaktan tenzih etmek ve bütün çeşitleri ve şekilleriyle şirkten beri olmak demek olan halis tevhid, Rahman'ın kullarının en önemli tavırlarından, niteliklerinden ve ayırt edici özelliklerindendir.

Rahmanın kulları ilimleriyle amel eden muvahhid bir topluluktur. Sadece Allah'a itaat eden, bütün varlıklarıyla O'na teslim olan ve bütün kalpleriyle O'na teslim olan bir topluluktur. Böylece onların –gizli ve açık- bütün amelleri sadece tek Allah için olur. Bu anlamıy-la tevhid yaratılışın gayesidir ki Allah teâlâ mahlûkatı bunun için yaratmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"**Ben insanları ve cinleri sadece bana ibadet etsinler diye yarattım.**"[752]

Yedincisi: Allah'ın haram ettiği canı haksız yere öldürmezler:

Yani onlar Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı bir kimseyi öldürmezler. Bu, bir müslüman da olabilir himaye altında bulunan bir kâfir de olabilir.

Bu dokunulmazlık sadece Allah'ın hakkı söz konusu olduğunda ortadan kalkar. Allah'ın hakları da şunlardır:

- Kısastır: Bir kimseyi öldürenin ceza olarak öldürülmesi,
- Evli iken zina eden kimsenin taşlanarak öldürülmesi,
- Dinden çıkan mürtedin öldürülmesi,
- İnsanları soymak ve onları öldürmek için yol kesmek gibi yeryüzünde bozgunculuk yapmak için çalışanların öldürülmesi,

752 Zariyat, 56.

• İslam dini ve Müslümanlarla savaşan, İslam davetinin karşısında duran ve onun tebliğine ve yayılmasına engel olan ve bu yüzden kanları helal olan kâfirlerin öldürülmesi.

Sekizincisi: Onlar zina etmezler.

Yani zina etmek onların adetlerinden ve fiillerinden değildir. Onlar meşru bir nikâh bağı olmaksızın bir kadınla zina suçu işlemezler. Bilakis onlar cinsel organlarını bu çirkin, kötü ve pis işten korurlar. Onlar zinadan sakınırlar. Çünkü Allah teâlâ zinayı haram kılmış, şiddetle yasaklamış ve ona ağır cezalar getirmiştir. Zina Allah'ın indirdiği bütün dinlerde haram kılınmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. O, ne kötü bir yoldur. Zina etmek büyük bir günahtır. Bu günah ancak samimi bir tevbe ile silinir.

Dokuzuncusu: Onlar yalan ve boş sözün/fiilin yanında bulunmazlar:

Yani yalan ve boş sözlerin konuşulduğu meclislerde bulunmazlar. Bunu yapmazlar, bakmazlar/dinlemezler, konuşmazlar. Bilakis bu tür meclisleri sevmezler, nefret ederler.

Ayette geçen şehâdetu'z-zûr (kötülüğe şahitlik etmek) tabiri haram kılınmış bütün söz ve fiillerdir. Yani bu bütün haramları, masiyetleri, büyük ve küçük her türlü günahı kapsar.

Rahman'ın kulları haram kılınmış söz ve fiillerin bulunduğu bu meclislerin tamamından uzak dururlar. Bunlar Allah'a ortak koşulan, Onun âyetleri hakkında bilgisizce ileri geri konuşulan, sonuçsuz ve faydasız tartışmalar yapılan, gıybet ve dedikodu edilen, küfredilen, iftira edilen, alay edilen, haram eğlenceler, müzikler ve oyunlar icra edilen, şarap içilen, kumar oynanan, ipek ve resimler sergilenen, kâfirler ve müşriklere ait bayramların kutlandığı meclisler gibi meclislerdir.

Kötülüğe şahitlik etmek, kötü ve yalan söz söylemek kapsamına girer. Bu, sırat-ı müstakimden, doğruluktan ve adaletten sap-

maktır, Yalancı, batıl ve haksız şahitliktir. Sonuçları kötü olan çok çirkin bir iştir. Hatta hakkın yüzünü değiştiren en tehlikeli ve en kötü yalan şeklidir.

Yalan şahitlik sıradan müminlerin bile yapacağı bir şey değildir ki Rahman'ın kulları böyle bir şeyi nasıl yapar? Onlar kötülüğe şahitlik bile etmediklerine kötülüğün yanında bile bulunmadıklarına göre kötü sözü elbette söylemezler ve kötü şeyleri elbette yapmazlar. Çünkü onların kalpleri daima Allah'ı anmakla ve Onun sevgisiyle meşguldür. O hale onların aydınlık kalplerinde bu tür kötü meclislere ve bu meclislerin sahiplerine yer yoktur.

Ne mutlu bu seçkin gariplere!

Onuncusu: Boş söze veya fiile rastladıklarında vakar ile oradan geçip giderler:

Yani onlar boş sözlerin konuşulduğu meclislere gitmezler, oralarda hazır bulunmazlar. İstemeden de olsa buralara yolları düştüğü zaman, kulaklarını, gözlerini ve kalplerini bu meclislerde konuşulan boş, batıl, abes ve Allah'ın zikrinden alıkoyucu sözlerle ve fiillerle kirletmemek için hızla oralardan uzaklaşırlar. Buralardan uzak durarak saygınlıklarını korurlar, vakitlerini boşa harcamaktan kurtulurlar. Hiçbir ilgi duymaksızın, tufeyli gibi oturmadan vakarlı bir şekilde oradan geçip giderler. Hatta onları ve yaptıklarını ayıplarlar, buğz ederler ve bunlardan Allah'a sığınırlar.

Çünkü güzel ahlak, yüksek gayret, açıkta ve gizlide Allah'tan korkmak ve O'na saygılı olmak Rahman'ın kullarının özelliklerindendir. Onlar bu vasıflarıyla kendilerini küçük düşürücü basit şeylerden yüksekte tutarlar ve bunlarla onurlu ve mükemmel şeylerin arayışı içinde olurlar.

Çünkü onlar basit ve düşük şeylerin kişiyi değersiz kıldığını ve himmetini ve gayretini zayıflattığını bilirler. İzzet-i nefis sahibi gönülleri büyük kimseler bunu yapmazlar.

Lağv: Hayırsız, peşinden bir fayda elde edilmeyen, sahibine dünyada ve âhirette hiçbir yararı olmayan söz demektir. Beyinsiz şarkıcıların, palyaçoların, şovmenlerin ve kıssacıların sözleri gibi.

On birincisi: Kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman onlara karşı sağır ve kör davranmazlar:

Yani onlar, dinlemeleri ve hidayete ermeleri için Rablerinin kendilerine emrettiği âyetleri okunduğu zaman göz ve kulak kesilerek, âyetlerin içerdiği hidayeti ve nuru anlayarak, manalarını ve hükümlerini bilinçli bir şekilde düşünerek secdeye kapanırlar, ihtiyaç duyarak, benimseyerek rıza, teslimiyet, neşe ve sevinçle kabul ederler.

Onlardan yüz çevirmezler, inanmayanların, tasdik etmeyenlerin veya gafillerin veya etraflarındaki Müslümanlara katılarak sadece cesetleriyle secdeye kapanan münafıkların yaptıkları gibi gözlerini ve kulaklarını kapamazlar. Bu kâfirlerin, gafillerin ve münafıkların kulakları bu manaları duymaz, gözleri görmez, kalpleri ve ruhları itaat etmez ve secde etmezler. Onlar kibirli inkârcılardır.

Rahman'ın kullarının Rablerinin âyetlerini işittikleri zamanki durumları Allah teâlâ'nın onları şu âyetlerde anlattığı gibidir:

"Bizim ayetlerimize ancak o kimseler inanırlar ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde, büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler. Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar."[753]

On ikincisi: Onlar "Rabbimiz, bize gözler sevinci (gönüller açan) eşler ve çocuklar lütfeyle ve bizi korunanlara önder yap!" diye dua ederler:

---

753 Secde, 15-16.

Yani Rahman'ın kulları Allah'tan dünya ve âhirette hayırlısını isterler:

• **Dünyadan** istedikleri şey, Allah'ın onları mutlu edecek, sevindirecek ve memnun edecek eşler, çocuklar vermesidir. Onlar Allah'ın takva sahibi hayırlı kulları olmadıkları müddetçe böyle olamazlar. Eş ve çocukların iyiliği onları hem dünyada hem de âhirette mutlu eder.

Eşlerin iyi olmaları demek, onların herkesin gördüğü ve hiç kimsenin görmediği yerde Allah'tan korkmaları, emrettiği ve yasakladığı şeylerde Ona itaat etmeleri, geçim ehli ve güzel ahlaklı olmaları, eşlerine itaat etmeleri ve bütün güzel niteliklere sahip olmaları demektir.

Çocukların ve nesillerin iyiliği ise onların Allah'ın amel eden sâlih kulları olmaları, Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeleri, hayatlarında başarılı mutlu kişiler olmaları ve babalarını hayır dua ile ve iyilikle anmalarıdır.

• **Âhiretten** istedikleri ise, Allah'tan kendilerini takva sahibi, iyi, hayırlı, sâlih, ibadet eden, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına itaat eden, amel eden kullarından olmada başarılı kılması; ilimleriyle, amelleriyle, sözleriyle, fiilleriyle ve rehberlikleriyle örnek alınan önderler yapmasıdır.

Rahman'ın kulları Allah'tan dünya hayatında en faydalı ve en yüksek imani mertebeyi isterler ki bu mertebe onları âhirette de en yüksek ve en güzel mertebeye hazırlar.

• **Rahman'ın kullarının âhiretteki mükâfatları:**

Allah teâlâ muhkem Kitabında şöyle buyurmaktadır:

"İşte onlara, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek, orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedî kalacaklardır. Orası ne güzel bir yerleşme ve ikamet yeridir. (Rasûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? (Ey inkârcılar! Siz

Rasûl'ün bildirdiklerini) kesinkes yalan saydınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır!"[754]

"Ancak tevbe edip, iman eden ve sâlih amel işleyen kimseler hariçtir. Bunlar, cennete, girecekler. Ve hiç bir haksızlığa uğratılmayacaklardır. O cennet, çok merhametli olan Allah'ın, kullarına gıyaben vaat ettiği Adn cennetleridir. Şüphesiz O'nun vadi yerini bulacaktır. Orada boş söz değil, hoş söz duyarlar. Ve orada, sabah-akşam kendilerine ait rızıkları vardır. Kullarımızdan, takva sahibi kimselere verdiğimiz cennet işte budur."[755]

"Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve Rasûlüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihâd edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur."[756]

2- Müminlerin bir diğer niteliği gayba inanmalarıdır:

Gayb: İnsana gizli kalan her şeydir. Öyleki onları Allah tebâreke ve teâlâ'dan başka hiç kimse bilmez. Çünkü hiç bir şey Allah'a gayb değildir. Ne yerde ne de göklerde hiçbirşey ona gizli kalmaz.

Gayb Alemi: İnsanın duyu organlarının algılayamadığı ve aklın kavrayamayacağı âlemdir. Bu âlemin bilgisine ve şüphe götürmez gerçekliğine akıllarla ulaşılması mümkün değildir. Bilakis onun bilgisine peygamberler kanalıyla verilen doğru haberlerle, ona işaret eden izler ve şahitlerle ulaşılır.

---

754 Furkan, 75-76.
755 Meryem, 60-63.
756 Saf, 10-12.

Gayba imanın hakikati: Allah teâlâ'nın haber verdiği gaybi şeylerin tamamını ve Onun Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haber verdiği ve organların itaatini ihtiva eden hususları ve temel esasları kesin bir şekilde tasdik etmektir. Allah'a ve sıfatlarına, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, geçmiş ümmetlerle ilgili haberlere inanmak, cin ve şeytanlara, kabir azabına ve diğer gaybi şeylere inanmak gibi.

Hayrı ile şerri ile kadere inanmak; öldükten sonraki hayata, kıyâmete ve onun dehşetli hallerine, âhiret gününe ve yeniden diriliş, haşir, neşir, hesap, mizan, sırat, cennet ve nimetleri, cehennem ve aza-bı gibi âhiretin gerçeklerine ve unsurlarına inanmak; göklerin ve ye-rin Kur'an'daki anlatılan yaratılışına ve bu güzel dinin haber verdiği diğer gaybi şeylere inanmak gibi gelecekte meydana gelecek şeylere iman etmek. Bütün bunlar gayb âlemindendir. Kim İslam'ın haber verdiği gayb âlemini inkâr ederse kâfir olur.

Müminlerin niteliklerinden birisi de Rablerinin onları tanıttığı gibi gayba inanmalarıdır. Aslında gayba iman etmek, hiç kimsenin görmediği Allah'a iman etmek demektir. Fakat müminler âlemlerin Rabbi, öncekilerin ve sonrakilerin ilahı, ödül ve ceza gününün sahibi, evrenin yaratıcısı ve idarecisi, hayat veren ve öldüren, rızık veren, çok güçlü, en güzel isimlerin ve yüce sıfatların sahibi olan Allah'a inanırlar. Çünkü onlar bu evrenin bir yaratıcısı ve idarecisi olduğuna ve bu yaratıcı ve idarecinin evrende kendi iradesini uyguladığına ve Onun istediği şeyin olup, istemediği şeyin olmadığına delâlet eden âyetleri/işaretleri, kesin delilleri ve burhanları müşahede etmektedir-ler/görmektedirler.

Müminler rububiyet tevhidine inanırlar, yani Allah teâlâ'yı büyük, hikmetli ve yüce fiilleriyle tek Rab olarak kabul ederler. Onlar ulûhiyet tevhidine de inanırlar. Yani ibadet edilmeye sadece Allah'ın lâyık olduğuna inanırlar ve sadece Ona ibadet ederler. Onlar ayrıca isim ve sıfatların tevhidine de inanırlar. Yani bu sıfatları ve

isimleri herhangi bir ta'til, tevil, teşbih veya tekyif[757] yoluna sapmaksızın aynen kabul ederler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Elif. Lâm. Mim. O kitap (Kur'an)**; onda asla şüphe yoktur. O, muttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; âhiret gününe de kesinkes inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır."**[758]

3- Müminlerin niteliklerinden bir diğeri namazı dosdoğru kılmaktır:

Namazın İslam'dan başka hiçbir ibadetin sahip olmadığı büyük bir yeri ve önemi vardır. O, ilk farz olan ibadettir; tevhitten sonra İslam'ın en önemli rüknüdür; amellerin en faziletlisidir ve Allah'ın en sevdiği ameldir. Allah teâlâ yüce kitabında onun şanını yüceltmiş ve durumunu büyütmüştür. Namazı ve namaz kılanları şereflendirmiş, diğer ibadetler arasında özel olarak zikretmiş ve kendi katında özel bir yeri olan kullarına namazı tavsiye etmiştir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* namazı gözünün nuru ve gönlünün sürunu olarak görmüş, ashabına namazın faziletini ve nasıl kılınacağını öğretmiş ve ihmal edilmemesi için uyarıda bulunmuştur. Onların kalpleri ve organları Allah'a saygısını bununla izhar etmiş, hal ve hareketleri bununla düzelmiş, ahlakları bununla güzelleşmiştir. Bu sebeple onlar dünyanın efendileri ve önderleri olmuşlardır.

---

757 • **Ta'til:** Allah'ın sıfatlarını kabul etmemek yahut bazılarını kabul edip bazılarını kabul etmemektir..

• **Tekyif:** Sıfatların mahiyetlerinin nasıl olduğunu açıklamaktır.

• **Teşbih:** Bir şeyin her yönden diğerine benzediğini iddia ederek aynısı olduğunu kabul etmektir.

758 Bakara, 1-5.

Namaz dinin direğidir. Din ancak onunla ayakta durur. Direk yıkıldığı zaman üzerindeki bina da yıkılır. O, Allah'ın ilk farz kıldığı ibadettir ve bedenî farzların en büyüğüdür. Allah teâlâ'nın onu diğer ibadetler gibi yeryüzünde Cebrail *aleyhisselam* vasıtasıyla farz kılmayıp da Peygamberi ile kendisi arasına hiçbir vasıta koymaksızın şifahi olarak doğrudan kendisinin farz kılmış olması namazın şanının büyüklüğüne delâlet eden şeylerdendir. Bu esnada Peygamberine Sidretü'l-Münteha'da perde arkasından hitap etmiştir. Bu, İsra ve Miraç gecesi yedi kat semanın üstünde olmuştur. Allah teâlâ namazın kendi katındaki öneminden dolayı onu önce elli vakit olarak farz kılmış, sonra bu ümmete ve bu ümmetin peygamberine ikramından dolayı onu gece ve gündüz beş vakte kadar indirip hafifletmiştir. Fakat bu beş vakit namaz mizanda yine de elli vakit namaza denktir. Hesap günü Allah teâlâ'nın kullarına ilk soracağı şey namazdır.

Namaz, erkek veya kadın, hür veya köle, zengin veya fakir, mukim veya seferi, sağlam veya hasta akil baliğ her müslümana farzdır. Ölmedikçe veya yükümlülüğün dayanağı olan aklını kaybetmedikçe hiçbir hal ve şartta namaz yükümlülüğü bir müslümandan düşmez. Korku ve şiddetli hastalık halinde bile düşmez. Çünkü böyle durumlarda namazını gücü ölçüsünde ayakta veya oturarak veya yatarak kılar. Hatta sadece gözüyle işaret ederek veya kalbiyle kılmaya gücü yetiyorsa öyle de olsa mutlaka kılmalıdır. Namaz gece ve gündüz günde beş defa farzdır.

Namaz, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in beraberinde cennete girmenin en önemli sebeplerinden birdir. Namaz, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dünyadan ayrılırken yaptığı en son tavsiyedir. Ölüm hastalığında son nefeslerini verirken namazı telaffuz etmiştir. Bu esnada o şöyle diyordu: *"Size namaza sarılmanızı ve kölelerinize iyi davranmanızı tavsiye ediyorum."*[759]

---

759 İbn Mace, K. El Vesaya, B. Ve Hel Eva Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem.* el-Elbânî sahih olduğunu söylemiştir.

Namaz Allah teâlâ'nın rahmetinin inmesinin sebebidir, sıkıntılı ve zor zamanlarda kula yapılan bir yardımdır.

Namaz dinden en son kaybedilecek olan şeydir. Dinin sonu da gittiği zaman geriye bir şey kalmaz. Namaz müslümanın şiarıdır, müminin unvanıdır. Namaz müslümanla kâfir arasındaki ayrılma noktasıdır.

Sahih ve huşulu bir namazın ümmeti başarıya götürecek en önemli sebeplerden biri olduğunda hiç şüphemiz yoktur. Namaz hem bu dünya, hem de âhirette felah ve kurtuluşun yoludur.

İman sahipleri namazın bütün bu anlamlarını idrak ederler. Onlar namazı ikame etmeye, huşu ile kılmaya ve onu muhafaza etmeye pek düşkündürler. Bu sebeple onu hiç ihmal etmezler. Bilakis vaktinde ve cemaatle birlikte eda ederler. Rükünlerini yerine getirirler. İhtimam gösterirler. Evsafına uygun bir namaz olması için ne gerekiyorsa onu yaparlar.

Çünkü itaatkâr müminler Allah teâlâ'nın şu âyetini iyi anlarlar:

"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın. Eğer (herhangi bir şeyden) **korkarsanız** (namazlarınızı) **yürüyerek yahut binmiş olarak** (kılın). **Güvene kavuştuğunuz zaman, bilmediğiniz şeyleri size öğreten Allah'ın öğrettiği şekilde O'nu anın (namaz kılın).**[760]

Allah teâlâ yüce kitabında iman sahiplerini şu vasıflarla vasıflandırmıştır:

"Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."[761]

"Onlar ki, namazlarında huşu içindedirler."[762]

"Onlar namazlarında devamlıdırlar."[763]

760 Bakara, 238-239.
761 Bakara, 3.
762 Müminun, 2.
763 Mearic, 23.

"Namazlarını koruyanlar"[764]

"Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Rasûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler."[765]

4- Müminlerin bir diğer niteliği: Onların itaat etmeleri, ibadet etmeleri ve kendilerini cennete sokup orada ebedi kalmalarını sağlayacak sâlih ameller işlemeleridir:

Allah teâlâ'nın Müminun sûresinin başında tanımladığı gibi Müminlerin namazda huşu içinde olmaları yani kalben başka yerde değil namazda bulunmaları, boş şeylerden yüz çevirmeleri yani faydasız söz söylememeleri, mallarının zekâtını vermeleri, zina ve benzeri günahların içine düşmemeleri, Allah teâlâ'nın hakkı olan emanetlerini gözetmeleri, sonra namazlarını devamlı, vaktinde, sınırlarını, şartlarını ve rükünlerin koruyarak kılmaları onların felahının, kurtuluşunun, başarısının, mutluluğunun, cenneti kazanmalarının ve orada ebedi kalmalarının sebebi olan özelliklerindendir. Allah teâlâ söz konusu âyette şöyle buyurmaktadır:

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermişlerdir. Onlar namazlarında tam bir saygı ve tevazu içindedirler. Boş şeylerden uzak dururlar. Zekâtı ifa ederler. Mahrem yerlerini korurlar. Yalnız eşleri ve cariyeleri ile ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçmek peşinde olanlar, işte onlardır haddi aşanlar. O müminler üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Onlar namazlarını vaktinde eda edip zayi etmekten korurlar. "İşte vâris olanlar, ebedî kalacakları Firdevs cennetine vâris olanlar onlardır onlar."[766]

764 Mearic, 34.
765 Maide, 55.
766 Müminun, 1-11.

5- Müminlerin niteliklerinden beşincisi: Onların Allah'tan korkmalarıdır:

Allah anıldığı zaman korkmaları ve ürpermeleri müminlerin özelliklerindendir. Bunun sebebi onların kuvvetli bir imana sahip olmaları ve sanki Onun huzurunda duruyormuş gibi Rablerini gözetmeleridir.

Çünkü Allah'ın azameti karşısında duydukları korku onların kalplerinden hiç ayrılmaz. Çünkü onlar Allah'ın zengin, başkalarının Onun rahmetine muhtaç, Allah'ın güçlü, başkalarının aciz, Allah'ın gönüllerde gizli olan şeyleri bildiğini ve başkalarının ise hiçbir şeyi bilmeyen cahiller olduğunu bilirler.

İman sahipleri yalnızlıkta Allah'ı andıkları zaman Ona olan saygıları ve korkularından, elem verici cezasından çekindikleri için kalpleri korkar, ruhları sarsılır, derileri ürperir ve sesleri titrer.

Allah'ın kullarına olan şefkati ve rahmetinin kemâlini, sevabının bolluğunu ve hediyesinin büyüklüğünü hatırladıkları zaman kalpleri ümitle huzur bulur, derileri yumuşar, göğüsleri genişler ve gönülleri ferahlar.

İman sahipleri Allah'ın yüceliğini, kudretini ve cezasını hatırladıkları zaman Allah'ın zikriyle yürekleri ürperir, rahmetini ve sevabının bolluğunu hatırladıkları zaman ise kalpleri sakinleşir. Bu Allah'ı tanıyan ve elem verici azabından korkanların halidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır."[767]

---

767 Enfal, 2-4.

“Rablerine olan saygıdan dolayı kötülükten sakınanlar; Rablerinin ayetlerine inananlar; Rablerine ortak tanımayanlar Ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar...”[768]

“Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitap’ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz.”[769]

“Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırırsa, şüphesiz onun yegâne barınağı cennettir.”[770]

“Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır.”[771]

“Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen kimse, (inkâr eden) kör kimse gibi olur mu? (Fakat bunu) ancak akıl sahipleri anlar. Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır.”[772]

6- Müminlerin bir diğer niteliği de: Onların imanlarında şüphe bulunmamasıdır:

İman sahiplerinin niteliklerinden birisi de onların yüce dinlerinin kendilerine farz kılıp da iman ettikleri şeylerde şüphelerinin olmamasıdır. Çünkü onlar Kur’an ve sünnetten aldıkları bilgiyle

768 Müminun, 57-60.
769 Zümer, 23.
770 Nâziat, 40-41.
771 Rahman, 46
772 Ra’d, 19-21.

ayakta duran kâmil bir imana sahiptirler, Allah'a karşı ihlâslıdırlar, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine uygun sâlih ameller işlerler, Allah'ın zikriyle kalpleri temiz hale gelmiştir, hiçbir kötülüğü akıllarına getirmezler, kalplerini iyiliklerle imar etmişlerdir. Bu iyilikler onların kalplerini şüphe, sapıklık, pis, bozuk ve bozguncu fikirlerden koruyan erişilmez bir kale haline getirmiştir.

Bu öyle bir imandır ki, semeresi şeksiz ve şüphesiz sabit ve kâmil bir yakindir. Yine bu imanın semeresi gerçek ve samimi akidelerdir, sâlih amellerdir, selim duygulardır, temiz iradelerdir, hayırlı ve parlak düşüncelerdir.

Çünkü faydalı ve samimi bir iman, Allah'ın iman edilmesini emrettiği şeylere kesin olarak inanmaktır ve hiçbir şekilde ona şüphe musallat olmaz. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Müminler onlardır ki Allah'a ve Elçisine inandılar, sonra şüphe etmediler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihâd ettiler. İşte (iman sözlerinde) **doğru olanlar onlardır."**[773]

"Fakat içlerinden ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler; Allah'a ve âhiret gününe inananlar var ya; işte onlara pek yakında büyük mükâfat vereceğiz."[774]

İman sahiplerinin içinde hiçbir şüphenin bulunmadığı akidesi hakkında Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Rabbimiz! Gelmesinde şüphe edilmeyen bir günde, insanları mutlaka toplayacak olan sensin. Allah asla sözünden dönmez."[775]

Kâmil imanları ve sâlih amelleri sebebiyle Allah teâlâ onların kalplerine yakin, huzur, sükûnet ve sebat indirir.

---

773 Hucurat, 15.
774 Nisa, 162.
775 Al-i İmran, 9.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."[776]

Allah teâlâ iman sahiplerinin imanlarının kaynağını, itikatlarının, yakinlerinin, sebatlarının, ihlâslarının, takvalarının, huşularının, korkularının ve ümitlerinin kaynağını da haber vermektedir. Bu kaynak Kur'an-ı Kerim'dir. Önceki ümmetlerin kitaplarının içermediği kesin bilgileri içeren bu büyük Kitap'ta hiçbir şüphe yoktur. Şüphenin olmaması onun zıddını gerekli kılar. Şek ve şüphenin zıddı ise sadık bir yakindir/samimi ve kesin bir inançtır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Elif lâm mim. İşte o Kitap; kendisinde hiç şüphe yoktur; muttakiler için yol göstericidir."[777]

"Bu Kitabın, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş olduğunda asla şüphe yoktur."[778]

7- Müminlerin niteliklerinden birisi de, Allah'a ve Peygamberine itaat etmeleridir:

İman sahiplerinin bir başka niteliği onların Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeleri, bu itaatlerini ve her şeyde onlardan razı olduklarını ifade etmeleri, bir konuda ihtilaf ettikleri zaman çözümünü Allah ve Rasûlünde aramaları, Allah ve Rasûlünün emrinin önüne geçmemeleri, Allah'ın Kitabına ve Onun emin Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine sarılmalarıdır. Çünkü Allah teâlâ kullarını kendisine itaate ve Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaate irşat etmektedir. O şöyle buyurmaktadır:

776 Fetih, 18.
777 Bakara, 1-2.
778 Secde, 2.

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasûlüne itaat edin. Sizden olan yöneticilere de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhirete iman ediyorsanız, hakkında ihtilafa düştüğünüz meseleyi Allah'a ve Rasûlüne arz ediniz. Böyle yapmanız hem daha hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."[779]

"Hayır, hayır! Rabbine Andolsun ki onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar."[780]

"Kim Rasûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik!"[781]

"Allah'a itaat edin, Rasûle de itaat edin ve (kötülüklerden) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz bilin ki Rasûlümüzün vazifesi apaçık duyurmak ve bildirmektir."[782]

"De ki: "Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin. Eğer sırtınızı dönerseniz bilin ki Peygamber kendi görevinden, siz de kendi yükümlülüğünüzden sorumlu olursunuz. Ama ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir.""[783]

Allah teâlâ yüce Kitabında kendisine itaat edeni ve Peygamberi'ne itaat edeni övmüş, onlara güzel bir akıbet vaat etmiş, onlardan razı olacağını ve cennetine sokacağını haber vermiştir. O şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, kim işini güzel yaparak özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı, Rabbinin yanındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir."[784]

---

779 Nisa, 59.
780 Nisa, 65.
781 Nisa, 80.
782 Maide, 92.
783 Nur, 54.
784 Bakara, 112.

“Kim Allah’a ve resulüne itaat ederse işte onlar, Allah’ın nimetlerine mazhar ettiği nebiler, sıddîkler, şehitler ve sâlih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaştır!”[785]

“Bunlar, Allah'ın (koyduğu) sınırlardır. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdırlar; işte büyük kurtuluş budur.”[786]

“Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alı korlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir.”[787]

“Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Rasûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak "İşittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir.”[788]

Allah teâlâ yüce Kitabında kendi emrine ve Peygamberinin emrine karşı gelenleri kötülemiş, onları kötü bir akıbetle, Allah’ın gazabıyla ve cehennem ateşiyle tehdit etmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

“Kim Allah'a ve Peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır.”[789]

“Küfür yoluna sapıp peygamberi dinlemeyenler o gün yerin dibine batırılmayı temenni ederler ve Allah'tan hiçbir haberi gizleyemezler.”[790]

785 Nisa, 69.
786 Nisa, 13.
787 Tevbe, 71.
788 Nur, 51.
789 Nisa, 14.
790 Nisa, 42.

"Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra, kim Peygamber'e karşı çıkar ve müminlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yönde bırakırız ve cehenneme sokarız; o ne kötü bir yerdir."[791]

"O gün, zalim kimse (pişmanlıktan) **ellerini ısırıp şöyle der: Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım!"**[792]

"Yüzleri ateşte evirilip çevrildiği gün: Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e de itaat etseydik! derler."[793]

8- Müminlerin bir niteliği de Allah'a karşı ihlâslı olmalarıdır:

İman sahiplerinin bir niteliği de dinlerini sadece Allah'a tahsis etmeleri, sadece Allah'a ibadet etmeleri, kim olursa olsun başka hiç kimseyi Ona ortak koşmamaları, niyetlerine her türlü şirk, gösteriş, riya ve hevaya uyma kirinden arındırmış olarak sadece Allah'ın rızasını almalarıdır. Çünkü ibadet edilmeye ve itaat edilmeye sadece Allah teâlâ layıktır.

Dini sadece Allah'a tahsis etmek -iman sahiplerine göre- iki önemli şeyle ayakta durur ki bunların her amelde mutlaka bulunması gerekir. Yoksa o amel Allah tarafından kabul edilmez:

- Yapılan amelin sadece Allah rızası için olması, yani eksiksiz bir ihlâs.

- Yapılan amelin Allah'ın koyduğu dine uygun olması, yani mutabaatin gerçekleşmesi.

Allah teâlâ yüce Kitabında sözde ve fiilde ihlâslı olmayı emretmiş ve onlarda şirk ve riyaya düşmekten sakındırmıştır: O şöyle buyurmaktadır:

---

791 Nisa, 115.
792 Furkan, 27.
793 Ahzab, 66.

"Ancak tevbe edip hallerini düzeltenler, Allah'a sımsıkı sarılıp dinlerini (ibadetlerini) **yalnız onun için yapanlar başkadır. İşte bunlar** (gerçekte) **müminlerle beraberdirler ve Allah müminlere yakında büyük mükâfat verecektir."**[794]

"Onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a ibadet etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur."[795]

"De ki: İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye kadirdir."[796]

"Haydi, kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah'a, Allah için dindar ve ihlâslı olarak dua edin!"[797]

"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) **bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, sâlih amel işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."**[798]

"Hâlbuki sana da, senden önceki peygamberlere de şu gerçek vahyolunmuştur ki: "İyi dikkat et! Şirke düşersen yaptığın bütün makbul işler boşa gider ve sen âhirette kaybedenlerden olursun!""[799]

"İşte bu, Allah'ın hidayetidir, kullarından dilediğini ona iletir. Eğer onlar da Allah'a ortak koşsalardı yapmakta oldukları amelleri elbette boşa giderdi."[800]

İman sahipleri sâlih ameller işlerken bile Allah'tan korkarlar ve

---

794 Nisa, 146.
795 Beyyine, 5.
796 Al-i İmran, 29.
797 Ğafir, 14.
798 Kehf, 110.
799 Zümer, 65.
800 Enam, 88.

hiç kimseden karşılık ve teşekkür beklemezler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kendileri de ihtiyaç duydukları halde yiyeceklerini, sırf Allah'ın rızasına ermek için fakire, yetime ve esire ikram ederler. Ve derler ki: "Biz size sırf Allah rızası için ikram ediyoruz, yoksa sizden karşılık istemediğimiz gibi bir teşekkür bile beklemiyoruz." Biz, yüzleri ekşiten asık suratlı o günde Rabbimizin gazabından korkarız." Allah da onları o günün felaketinden korur, onların yüzlerine nur, gönüllerine sürur verir."[801]

9- İman sahipleri Allah yolunda sabrederler:

İman sahiplerinin niteliklerinden birisi de Allah yolunda Onun kendilerine açık ve gizli olarak bol bol verdiği nimetlerine ve dünya hayatında karşılaştığı bela ve musibetlere karşı sabretmesidir. Aynı şekilde nefsinin arzu ettiği dünya malına, ziynetlerine ve fitnesine karşı sabretmesidir. Allah'a itaat ederken ve Allah'a kulluğunun gereklerini yerine getirirken sabretmesidir. Allah yoluna davette ve Allah yolunda cihattaki meşakkatlere ve bu yolu kuşatan acılara ve sıkıntılara sabretmesidir ki bunlar, Allah'ın rahmetiyle muamele ettiği kimseler hariç bir kısım insanların dayanma gücünü zayıflatır.

Çünkü onlar bilirler ki, Allah yolunda sabretmek nebiler ve rasûllerin vasfıdır ve Allah'ın mesajlarını ve dinini tebliğ ederlerken davetlerindeki başarının eksenidir. Onlar bilirler ki bir kulun emellerine ulaşması ve hedeflerinde başarılı olması için sabır son derece gereklidir ve zorunludur. Çünkü onlar Allah'ın Naim cennetinin arayışı içindedirler. Bu cennet Allah'ın en değerli mükâfatıdır. Elbette bunun bir bedeli olacaktır. **Sabreden zafere erer.**

Bundan dolayıdır ki onlar Allah'ın, mallarında ve canlarında

801 İnsan, 11.

eza, cefa ve mihnetlere, bela ve musibetlere en çok maruz kalan kullarıdır. Çünkü en ağır musibetlerle karşı karşıya kalan insanlar peygamberlerdir. Sonra sırasıyla en iyi insanlardır. Nitekim doğruyu söyleyen ve doğrulanan yüce Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de böyle haber vermektedir.

Sabır insanın kendisini Allah'a itaate hapsetmesidir, günahlardan ve haramlardan uzak durmasıdır, Allah'ın kazasına ve kaderine razı olmasıdır ve Ona teslim olmasıdır.

Sabrın şartları vardır. Bunlar, Allah teâlâ'nın rızasını isterken ihlâslı/samimi olmak, Allah'tan şikâyetçi olmamak, yerinde ve zamanında sabretmektir.

• Allah teâlâ samimi muvahhid ve mümin kullarına sabrı emretmiş, sabırsızlıktan men etmiştir. Onlara Allah'tan sabrederek yardım istemelerini emretmiştir:

"Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin, cihâd için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun ve takvalı olun ki felah bulup başarıya eresiniz."[802]

"O halde (Rasûlüm), peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme."[803]

"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."[804]

• Allah teâlâ sabreden mümin kullarını övmüş ve şöyle buyurmuştur:

"Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakiler ancak onlardır!"[805]

---

802 Al-i İmran, 200.
803 Ahkaf, 35.
804 Bakara, 153.
805 Bakara, 177.

• Allah teâlâ sabredenleri sevdiğini, nerede olurlarsa olsunlar onlarla beraber olduğunu, onlara yardım ettiğini ve onların ayaklarını sabit kıldığını haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

“Allah sabredenleri sever.”[806]

“Sabret! Allah sabredenlerle beraberdir.”[807]

• Allah teâlâ dünya ve âhirette başarı ve kurtuluşa iman sahiplerinin iki vasfı olan sabır ve takva ile ulaşılacağını açıklamakta ve şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin, cihâd için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun ve takvalı olun ki felah bulup başarıya eresiniz.”[808]

• Allah teâlâ dünya hayatında nefsin şehvetlerine ve düşmanlara karşı sabretmenin, başarının en önemli sebeplerinden biri olduğunu beyan etmiştir. Sabır, müminlerin düşmanları karşısında güçlü olmalarını sağlayan en önemli teçhizatlarıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Evet, siz sabır gösterir ve Allah'tan sakınırsanız, onlar (düşmanlarınız) **hemen şu anda üzerinize gelseler, Rabbiniz, nişanlı beş bin melekle sizi takviye eder.”**[809]

“Size bir iyilik dokunsa, bu onları tasalandırır; başınıza bir musibet gelse, buna da sevinirler. Eğer sabreder ve takvalı olursanız, onların hilesi size hiçbir zarar vermez. Şüphesiz Allah, onların yaptıklarını çepeçevre kuşatmıştır.”[810]

• Allah teâlâ dinde önderlik makamına ancak sabırla ve kesin inançla ulaşılabileceğini beyan etmiştir:

---

806 Al-i İmran146.
807 Enfal, 46.
808 Al-i İmran, 200.
809 Al-i İmran, 125.
810 Al-i İmran, 120.

"Sabrettikleri ve ayetlerimize kesinlikle inandıkları zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yola ileten önderler yetiştirmiştik."[811]

• Allah teâlâ iman sahiplerinden sabredenlere herhangi bir kayıt koymaksızın müjdeler vermiş ve başka hiç kimse için bir arada zikretmediği üç hasleti onlar için zikretmiştir:

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) **ile deneriz.** (Ey Peygamber!) **Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."**[812]

• Allah teâlâ sabreden mümin kullarının sevabını kat kat ve hesapsız artıracağını, yaptıklarının en güzeliyle ödüllendireceğini ve onları selametle ve güvenli bir şekilde cennete dâhil edeceğini beyan etmektedir:

"Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir."[813]

"Sizin yanınızdaki (dünya malı) tükenir, Allah katındakiler ise bakidir. Elbette sabırlı davrananlara yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını vereceğiz."[814]

"İşte onlara, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek, orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır."[815]

10- Müminlerin dostlukları da düşmanlıkları da Allah içindir:

İman sahiplerinin niteliklerinden birisi de dostluklarının ve

811 Secde, 24.
812 Bakara, 155-157.
813 Zümer, 10.
814 Nahl, 96.
815 Furkan, 75

düşmanlıklarının Allah için olmasıdır. Yani onlar Allah için severler, Allah için buğz ederler. Onların akidesi şu iki büyük kaide üzerine bina edilmiştir:

- **Sevgi:** Allah'ı sevmek, Onun Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem'i*, yüce Kitabını, büyük dinini ve sâlih kullarını sevmek, onları dost edinmek, onlara destek olmak, zorlukta, kolaylıkta, sıkıntıda ve rahatlıkta onları terk etmemek, canıyla, malıyla ve diliyle onlara yardım etmek.

- **Buğz:** Allah'ın düşmanlarına buğz etmek, onlardan nefret etmek, küçük görmek, terk etmek, onlardan ve bütün yaptıklarından uzak durmak, canıyla, malıyla ve diliyle onlara karşı çıkmak, bolluk-ta, darlıkta, sıkıntıda, rahatlıkta kesinlikle onları sevmemek ve yetişen nesli buna göre eğitmek ve yönlendirmek.

Çünkü dostluk ve düşmanlık akidesi dinin temel esaslarından, tevhid konularının en önemlilerinden ve onun gerektirdiği şeylerden biridir. Onun bir rüknüdür. Kişinin Müslümanlığını ve kâfirliğini belirleyen inanç meselelerinin en tehlikelilerinden biridir. Bu büyük dinin sadece teferruatla ilgili basit meselelerinden biri değildir. Bilakis küfürden kurtuluş ve İslam'a giriş ancak halis tevhidin bir rüknü olan bu rükünle gerçekleşir.

Müminlerle ve Müslümanlarla dostluk ancak kâfirlere ve müşriklere düşman olmakla gerçekleşir. Çünkü bu iki mana bir arada bulunamaz. Bunlar asla bir araya gelemeyecek olan birbirine zıt iki şeydir. Bunlardan biri kalbe yerleştiği zaman onun zıddı oradan çıkar. Bunlardan birisi zail olduğu zaman hemen onun yerini diğeri alır. Çünkü Allah'ı sevmek Onun dostlarını ve sevdiklerini de sevmeyi gerektirir. Nitekim bu sevgi şeytana, onun izinden gidenlere ve onun taraftarlarına buğz etmeyi gerektirir. İki sevginin bir arada bulunması imkânsızdır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını

tutarlar). İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez."[816]

"Ey iman edenler! Benim de sizin de düşmanlarınızı dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği reddettikleri halde, siz onlara sevgi sunuyorsunuz."[817]

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veli edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin kendileridir."[818]

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkorlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[819]

"Sizin dostunuz (veliniz) **ancak Allah'tır, Rasûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler."**[820]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

"İman bağlarının en sağlamı: Allah için dostluk ve Allah için düşmanlıktır, Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir."[821]

"Kim Allah için sever, Allah için buğz ederse, Allah için verir, Allah için men ederse imanını tamamlamış olur."[822]

"Sizden biriniz beni çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."[823]

---

816 Maide, 51.
817 Mümtehine, 1.
818 Tevbe, 23.
819 Tevbe, 71.
820 Maide, 55.
821 Bak: el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahiha*, c.2,no, 998.
822 Ebu Dâvûd, K.Sünnet, B. Ed-Delilü ala Ziyadeti'l-İman ve Naksıhi. el-Elbânî sahih olduğunu söylemiştir.
823 Buhârî, K.iman, B.Hubbü'n-Nebiyyi Mine'l-İman.

“Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa imanın lezzetini tatmış olur: Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevmek; sevdiği kimseyi sadece Allah için sevmek; Allah onu küfürden kurtardıktan sonra küfre tekrar dönmekten ateşe atılacakmışçasına nefret etmek.”[824]

“Müminden başkasıyla arkadaşlık yapma. Yemeğini sadece takva sahibi olan yesin.”[825]

Cerir *radıyallahu anh*’ten şöyle dediği rivâyet edildi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlardan biat alırken yanına geldim. Dedim ki: Ey Allah’ın Rasûlü! Uzat elini de sana biat edeyim. Bana istediğin şartı koş, sen bilirsin.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki: *“Allah’a ibadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Müslümanlara nasihat etmen ve müşriklerden ayrılman için senden biat alıyorum.”*[826]

İman sahipleri dostluk ve düşmanlıkta insanları üç kısma ayırırlar:

1- Dostluğa ve mutlak sevgiye lâyık olanlar: Bunlar Allah’a Rab olarak, O’nun elçisi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e peygamber olarak iman eden, dinin sembollerini bilip onlara inanarak ihlâslı bir şekilde amel eden, Allah’ın emirlerine ve Peygamberinin emirlerine boyun eğen, Allah’ın yasaklarından ve Peygamberinin yasaklarından sakınan ve Allah için seven, Allah için düşmanlık eden halis müminlerdir. Bütün Müslümanların bunları sevmeleri, yardım etmeleri, nerede ve hangi asırda yaşamış olursa olsunlar bunlara dostluk beslemeleri gerekir.

2- Bir yönden sevgi ve dostluğa lâyık oldukları halde başka bir yönden düşmanlığa lâyık olanlar: Bunlar asi Müslümanlardır. Bunlar hakkında hem sevgi, hem de düşmanlık duyguları beslenir. İman, itaat ve takvalarından dolayı sevilirler, küfür ve şirkin altında

---

824 Buhârî, K.İman, B. Men Kerihe en Yeude fi’l-Küfr;

825 Ebu Dâvûd, K. Adab, B. Men Yü’meru en-Yücalise. el-Elbânî hasen olduğunu söylemiştir.

826 Nesai, K.el-Bey’atü ala Firakı’l-Müşrikin. el-Elbânî sahihtir der.

kalan masiyet ve günahlarından dolayı buğz edilirler. Mesela amellerinin bir kısmı sâlih amel, bir kısmı kötü amel olan, bazı vacipleri ihmal edip küfür sınırına varmayan bazı haramları işleyen müslümanlar bu kısma dâhildir. Bu gibiler için yaptıkları iyilikler miktarınca dostluk, yaptıkları kötülükler kadar da düşmanlık beslenir. Ayrıca bunlara nasihat etmek, masiyetlerine sükût etmemek gerekir. Hatta bunlara iyilikler emredilir, kötülükleri engellenir, masiyetlerinden vazgeçinceye ve kötülüklerini terk edinceye kadar cezalandırılır ve azarlanırlar.

3- Düşmanlığa ve mutlak buğza müstahak olanlar: Bunlar Yahudiler, Hıristiyanlar, müşrikler, dinsizler, putperestler, mecusiler ve münafıklar gibi farklı gruplara mensup olsalar bile küfür ve zındıklıklarını açıkça ortaya koyan halis kâfirlerle, onların peşinden giden yıkıcı mezheplerin ve laikçi partilerin mensuplarıdır.

Bu hüküm, İslam'a mensup olup da tekfir edilmelerini gerektiren fiilleri işleyen mürtetler için de uygundur. Mesela İslam'a tamamen aykırı bir fiili işleyen veya ibadet ederken Allah'ın kullarından herhangi birini Ona ortak koşan veya Allah'tan başkasına dua etmek veya Allah'tan başkasından yardım dilemek, Allah'tan başkasına tevekkül etmek, kurban kesmek veya adakta bulunmak gibi ibadet çeşitlerinden herhangi bir ibadeti onlar için yapan veya Allah'a, Rasûlüne veya dinine söven veya farz namazları terk eden veya dinin bu asra uygun olmadığı inancına kapılarak onu hayattan koparan kimseler kendilerine gerekli deliller gösterildikten sonra da bu tavırlarında ısrar ederlerse düşmanlığa ve mutlak buğza müstahak olurlar. Hatta Müslümanların böyle mürtetlerle cihâd etmeleri, onları sıkıştırmaları ve onların yeryüzünde bozgunculuk yapmalarına fırsat vermemeleri gerekir.

İman sahipleri hiçbir hal ve şartta kâfirlere muvafakat etmezler. Çünkü onlara gizli veya açık bir şekilde muvafakat etmeleri küfürdür.

Açıktan değil de gizlice muvafakat etmeleri de küfürdür. Çünkü bu bir itikadi münafıklıktır.

Gizlide değil de açıkta muvafakat etmelerine gelince bunun iki çeşidi vardır:

1- Bu muvafakatin sadece sözlü bir tehditle değil de dövmek, öldürmek ve işkence etmek gibi bir zorlama sebebiyle olması, bu muvafakati reddettiği zaman tehdidin hemen gerçekleşeceğinin kuvvetli bir ihtimal haline gelmesi durumunda, kalbi imanla dolu olduğu ve imanın hakikatine yakini devam ettiği halde kalbiyle değil de sadece diliyle muvafakat ettiği müddetçe bir müslüman tekfir edilmez.

2- Kâfirlerin egemenliği altında olmadığı halde içinden onlara muhalefet etmesine rağmen görünürde onlara muvafakat etmek. Bu, liderlik sevdası veya makam ve mevki arzusu veya mal ya da arazi elde etmek veya menfaatlerine zarar vereceklerinden korkmak gibi dünyevi bir maksatla olabilir. Bir kimse bu maksatla kâfirlerle dostluk kurar, onların batıl fikirlerini savunur veya sessiz kalır veya onların nizamlarına uyar, onları razı etmek, dünyalık elde etmek, rahat etmek, acil olarak esenliğe kavuşmak için onların kanunlarını tatbik ederse bununla ibadet tevhidinin rükünlerinden birini terk etmiş olur. Bu rükün, Allah için dostluk ve Allah için düşmanlık rüknüdür. Bu rüknü terk etmek dinden çıkmayı ve küfrü gerektirir. İçinden onlara nefret beslemesi, şer‘î nasların da delâlet ettiği gibi kendisine hiçbir fayda sağlamaz.

İman sahipleri, düşmanlık akidesi ile iyilik, adalet ve ihsanı birbirinden ayırırlar. Onlardan beri olmak diye ifade edilen kâfirlere düşmanlık onlara sözlerle veya fiillerle kötülük yapmak, zarar vermek ve onlarla ilişkilerimizde dinimizin koyduğu kuralları ve şartları çiğnemek anlamına gelmez. Bu şartlar ve kurallar kalbî sevgi ve temayül olmaksızın adaletli davranmak ve iyilik yapma esasına dayanır. İslam bizimle onlar arasında Müslümanlara da fayda

verecek karşılıklı yarar ilişkisine izin verir. Harbî olmayıp iyi ilişkiler içinde bulunulan bazı kâfir topluluklara –bizimle savaşanlara ve bizi yurdumuzdan çıkaranlara yardım edenlere değil- dinin aleyhine olmayacak şekilde müsamahalı davranılmasını İslam kabul eder. Hikmet sahibi şeriat koyucu Allah teâlâ savaşçı olmadıkları müddetçe hepsine iyi muamele yapılmasını emreder. Bu, onlara dostluk ve sevgi beslemek anlamına gelmez. Çünkü iyilik ve ihsan şeriatın yasakladığı sevgi ve dostluğu gerektirmez. Müslümanlarla savaş halinde bulunan kâfirlere gelince onlarla ilişki şer'an icma ile haramdır.

11- İman sahiplerinin niteliklerinden birisi de onların iyiliği emretmeleri ve kötülükten men etmeleridir:

Müminler iyiliği emreder, kötülüğe engel olurlar. Onlar bu ümmetin hayırlısının ancak bu mübarek ve önemli prensiple varlığını devam ettireceğine, bunun İslam'ın ve dinin en büyük şiarlarından biri olduğuna, İslam toplumunu ve onun birliğini korumasının sebebi olduğuna ve iyiliği emretmek ve kötülükten menetmenin bu ümmetin üzerine vacip olduğuna inanırlar. Herkes gücü ölçüsünde bununla yükümlüdür. Bu konuda maslahata itibar edilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah'a iman edersiniz."[827]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin; gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin. Fakat bu imanın en zayıf olanıdır."[828]

---

827 Al-i İmran, 110.

828 Müslim, K.İman, B. Beyanü Kevni'n-Nehyi ani'l-Münkeri Mine'l-İman…

Onlar iyiliği emrederken ve kötülükten men ederken nezaketle hareket ederler, hikmetle ve güzel öğütlerle Allah'a davet ederler. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!"[829]

İman sahipleri iyiliği emrederken ve kötülüğü engellerken şu ayetle amel ederek insanlardan görecekleri eziyetlere karşı sabretmeyi uygun görürler:

"Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir."[830]

Bu önemli ilkeyi terk etmenin Allah'ın azabının ve cezasının inmesinin ve Onun lanetine müstahak olmanın sebebi olduğuna ve ümmetin hayatında sapıklık ve bozgunculuğun yayılmasına yol açacağına inanırlar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca, biz de kötülükten men edenleri kurtardık, zulmedenleri de yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü şiddetli bir azap ile yakaladık."[831]

"İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davut ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi, söz dinlememeleri ve sınırı aşmalarıdır. Onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Andolsun yaptıkları ne kötüdür!"[832]

İman sahipleri iyiliği emredip kötülükten men ettiklerinde aynı zamanda başka bir esasa bağlı kalırlar ki o da cemaati korumak,

---

829 Nahl, 125.
830 Lokman, 17.
831 Araf, 165.
832 Maide, 78-79.

kalpleri uzlaştırmak birlik içinde olmak, ayrılık ve ihtilafları bir kenara atmaktır.

12- İman sahipleri ahlaki güzelliklerle bezenirler:

İman sahiplerinin niteliklerinden biri de ahlaki güzelliklerle, söz ve davranışlarının güzel olmasıdır. Onlar Allah'ın Peygamberlerinden sonra onun en iyi ve en seçkin kullarıdırlar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Müminlerin imanca en mükemmeli, ahlakça en güzel olanıdır."[833]

"Kıyâmet günü sizin bana en sevimli ve bana en yakın olanınız, ahlakça en güzel olanınızdır."[834]

"Mizana güzel ahlaktan daha ağır başka bir şey konulmayacaktır. Güzel ahlak sahibi bir kimse bu ahlakıyla namaz kılan ve oruç tutan kimsenin derecesine yükselecektir."[835]

Müminlerin ahlakından bazıları şunlardır:

İlimde ve amelde sadece Allah'ın rızasını gözetmeleri, riyadan korkmaları, Allah'ın haramlarına saygı göstermeleri, Allah'ın haramları çiğnendiği zaman tepki göstermeleri, Allah'ın dinine, şeraitine ve hükmüne destek vermeleri, Müslümanların kutsallarına çokça saygı göstermeleri ve onların iyiliğini istemeleri açıkta ne iseler gizlide de öyle olarak münafıklığı terk etmeye çalışmaları âhiret işlerini daima dünya işlerinden önceye almaları.

Kalp inceliğine sahip olmaları, belki kendilerine acır da bağışlar ümidiyle Allah teâlâ'nın hakkını ihmal ettiklerinden dolayı çokça

833 Tirmizi, K.Rada', B Ma Cae fi Hakkı'l-Mer'eti ala Zevciha. el-Elbânî sahih olduğunu söyler.

834 Tirmizi, K.el-Birr ve's-Sıla, B. Ma Cae fi Meani'l-Ahlak. el-Elbânî sahih olduğunu söyler.

835 Tirmizi, K.el-Birr ve's-Sıla, B. Ma Cae fi Husni'l-Hulki. el-Elbânî sahih olduğunu söyler.

ağlamaları, bir cenaze gördükleri veya ölümü, ölüm baygınlığını ve kötü bir sonu hatırladıkları zaman bunlardan çokça ibret almaları, üzülmeleri ve kalpleri sarsılıncaya kadar ağlamaları.

Allah'a yakınlık derecelerinde ilerledikçe fazlasıyla mütevazı olmaları, itaatlerinde bile günahtan kurtulamadıklarını gördükleri için çokça tevbe etmeleri ve gece gündüz istiğfar etmeleri. İtaatlerindeki eksikliklerinden dolayı istiğfar ederler, Allah'ın rızasını gözetirler, yaptıkları hiçbir şeyden dolayı gurura kapılmazlar, şöhretten nefret ederler. Değil kötülükleri, itaatlerinde bile eksiklik ve kusur görürler.

Takva kelimesi üzerinde aşırı hassas olmaları, hiçbirinin takva sahibi olduğu iddiasında bulunmaması, Allah'tan çok korkmaları, akıbetin kötü olmasından çok korkmaları, Allah'ı anmaktan gaflete düşmemeleri, dünyaya önem vermemeleri, onu tamamen terk etmeleri, ev yapımına önem vermemeleri, lüks ve israfa kaçmaksızın sadece ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bir evle yetinmeleri. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah'a yemin olsun ki âhirete nispetle dünya, birinizin parmağını büyük bir denize batırıp çıkarmasından başka bir şey değildir. Artık o parmağın ne kadar ıslaklıkla çıktığına baksın yeter."[836]

İman sahipleri dinde ve dindarlarda herhangi bir yanlışlığın görülmesine asla razı olmazlar ve hemen cevabını verip reddederler. Eğer bu yanlışlığı yapan kişi mazeretli ise onun hakkında hüsnü zan beslerler. Müslüman kardeşlerinin ayıplarını ve kusurlarını hep örterler. Kendi içlerinde dindarlıklarının ve Allah'tan yeterince korkup korkmadıklarının çokça muhasebesini yaparlar. Hiç kimsenin ayıbını açıklamak istemezler. Kendi ayıp ve kusurlarıyla meşguliyetleri başkalarının kusurlarıyla meşgul almaktan onları alı koyar.

836 Müslim, K. El-Cennetü ve Sıfatü Naimiha ve Ehliha, B. Fenaü'd-Dünya ve Beyanu'l-Haşr.

Başkalarının ayıplarını örtmeye çalışırlar. Sır saklamasını bilirler. Hiç kimseye haklarında söylenen şeyleri ulaştırmazlar. İnsanlara düşmanlık etmezler. Onları çok iyi idare ederler. Hiç kimseye kötü karşılık vermezler. Hiçbir müslümana düşmanlık etmezler.

İman sahipleri bulundukları meclislerde gıybet kapısını kapatırlar. Meclislerinin günah meclisi haline gelmemesi için dillerini gıybetten korurlar. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."[837]

İman sahipleri hayâ, edep, şefkat, sükûnet, vakar, az konuşmak, az gülmek, çok susmak, konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak için hikmetle konuşmak ve dünyalık bir şeye sevinmemek gibi güzel huylarla temayüz ederler. Bunun sebebi onların akıllı olmalarıdır. Vurmak veya mal almak veya itibarlarına zarar vermek gibi kendilerine zarar verici her şeyi affederler. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."[838]

Müminler İblisle ve yardımcılarıyla savaşmaktan, onun hile ve tuzaklarını, namazda, abdestte ve diğer ibadetlerde onun vesveselerini tanımaya çalışmaktan gafil değildirler.

İman sahipleri ihtiyaçlarının fazlasını gece gündüz açık, gizli sadaka olarak verirler. Buldukları zaman helali israf etmezler.

Cimriliği kötülemek, çok cömert olmak, bol bol vermek, yolculuklarında ve ikametlerinde kardeşlere yardım etmek müminlerin

837 Hucurat, 12.
838 Al-i İmran, 134.

ahlaklarındaki güzelliklerdendir. Çünkü onlar dinde yardımlaşma ve dayanışma gayelerini ancak bununla gerçekleştirirler.

Onlar din kardeşlerine iyilik yapmayı, birbirlerini sevindirmeyi, bu konuda kardeşlerini kendilerine tercih etmeyi severler.

Misafire ikram ederler, meşru bir mazeretleri olmadıkça misafire bizzat kendileri hizmet ederler. Misafirin kendi yanlarında ikametiyle onu yedirip içirmiş olmalarını, ona yaptıkları hizmeti ve misafirin kendileri hakkındaki güzel duygularını yeterli görmezler/daha fazlasını yapmak isterler.

Kardeşlerinin davetlerine icabet ederler. Ancak yedireceği şey olan kimsenin davetine veya fakirlerin dışlanıp sadece zenginler davet edildiğinde veya masiyetlerin işlendiği davetlere icabet etmezler.

Sadece büyüklere karşı değil küçüklere karşı da, sadece yakınlara karşı değil uzaklara karşı da, sadece âlime karşı değil cahile karşı da edepli ve naziktirler.

Müminler insanların arasını düzeltirler. Çünkü bu, hayır kapılarının en faziletlisi ve iyiliğin zirvesidir. Çünkü insanların arasını düzeltmek demek, şeytanın bütün planlarını, müslümanlar arasına düşmanlık ve nefret yerleştirme ve onların arasını bozma hedeflerini boşa çıkarmak demektir.

Hasetten men ederler. Çünkü haset düşmanlık ve kine, imanın zayıflamasına, dünyayı ve içindekileri sevmeye sebep olur.

Müminler anaya babaya iyilik yapmayı, iyi olan şeylerde onlara itaat etmeyi, onlara kol kanat germeyi, nazik olmayı, sinirlenmemeyi, homurdanmamayı, özellikle yaşlandıklarında onları üzmemeyi, onlar için dua etmeyi ve bağışlanmalarını dilemeyi emrederler. Çünkü onlar anaya babaya iyilik yapmayı Allah teâlâ'nın teşvik ettiği ve karşılığında ebedi cenneti ve rızasını vaat ettiği en büyük ibadetlerden biri olarak görürler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik.

Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu.”[839]

“Rabbin, sadece kendisine ibadet etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine "of!" bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: "Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!" diyerek dua et.”[840]

Müminler iyi komşuluğu, insanlara nazik davranmayı, akrabalarla iyi ilişkiler içinde olmayı, selamı yaymayı, fakirlere, yoksullara, yetimlere ve yolda kalmışlara merhamet etmeyi emrederler.

Övünmekten, böbürlenmekten, gururlanmaktan, azgınlıktan ve insanlara tepeden bakmaktan men ederler. Her şeyde adaletli olmayı emrederler.

Kötü zandan, tecessüsten ve Müslümanların ayıplarını araştırmaktan men ederler. Çünkü bunlar sosyal ilişkileri bozar, kardeşlerin arasını açar ve aralarına fesat tohumları eker.

İman sahiplerinin övülen sıfatlarından birisi de onların Allah için kardeş olmalarıdır. Mümin müminin kardeşidir. Kendisi için istediği şeyi mümin kardeşleri için de ister. Onlar hakkında kin ve nefret duyguları taşımaz. Bilakis onların gıyabında bağışlanmaları, hidayetleri, iyilikleri ve başarıları için dua eder. Allah teâlâ şöyle buyurur:

“Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!”[841]

---

839 Ahkaf, 15.

840 İsra, 23-24.

841 Haşr, 10

"Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."[842]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

"Sizden biriniz kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olamaz."[843]

Müminler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözüyle amel ederek her müslümana karşı samimiyeti (nasihati), iyilikte ve takvada karşılıklı yardımlaşmayı vacip görürler:

"Din nasihattir/samimiyettir." Kime karşı? Dedik. Şöyle buyurdu: *"Allah'a, Kitabına, Peygamberine, Müslümanların imamlarına ve Müslümanların hapsine karşı samimiyettir."*[844]

Müminler namazların cemaatle kılınması, hac, cihad ve emirlerle kutlanan bayramlar gibi İslam'ın sembollerini muhafaza ederler. Bu emirler bid'atçi ve heva ehli olanlar hariç ister iyi olsunlar isterse kötü olsunlar fark etmez.

Onlar farz olan namazları eda etmeye ve onları ilk vakitlerinde cemaatle kılmaya koşarlar. Yatsı namazı hariç diğer namazları ilk vaktinde kılmak daha faziletlidir. Onlar namazda huşu ve huzuru emrederler.

Müminler birbirlerine gece ibadete kalkmalarını emrederler. Çünkü bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetlerinden biridir. Çünkü Allah teâlâ Peygamberine gece ibadetini ve kendisine itaat etmesi için var gücüyle çalışmasını emretmiştir.

Müminler imtihan edildikleri yerlerde sağlam dururlar. Bela ve musibetlere sabrederler, rahatlıkta şükrederler, kaderin acılarına razı olurlar. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir."[845]

---

842 Hucurat, 10.
843 Buhârî, K. İman, B. Mine'l-İmani en Yühıbbe li ehihi Ma Yuhıbbu li Nefsihi.
844 Müslim, K. İman, B. Beyanü enne'd-Dine'n-Nasihatu.
845 Zümer, 10

Allah'tan bela istemezler, bunu temenni de etmezler. Bilakis Allah'tan sağlık ve afiyet isterler. Çünkü onlar bela ve musibetle karşılaştıkları zaman sağlam kalıp kalmayacaklarını bilmezler. Fakat bir musibetle karşılaştıkları zaman da sabrederler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Allah'tan afiyet dileyiniz. Onlarla karşılaştığınız zaman sabrediniz. Biliniz ki cennet kılıçların gölgesi altındadır."[846]

Müminler mihnet ve sıkıntılı zamanlarda Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesmezler. Çünkü Allah teâlâ mümin kullarına bunu haram kılmıştır. Fakat onlar bela ve musibet günlerinde yakında bir kurtuluşun ve Allah'ın izniyle kesin bir zaferin ümidiyle yaşarlar. Çünkü onlar Allah'ın vaadine güvenirler, zorlukla beraber kolaylığın, darlıkla beraber bolluğun olduğunu bilirler. Mihnetlerin sebebini her şeyden önce kendilerinde ararlar. Musibetlere ve mihnetlere sadece kendi elleriyle işledikleri masiyetlerin, büyük ve küçük günahların veya itaat ve uyumdaki kusurların sebep olduğunu düşünürler. Allah'ın kendilerine yardımı ve desteğinin bu çeşit muhalefetlere düşmesi sebebiyle gecikebileceğini bilirler. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir."[847]

İman sahipleri yüce dinimizin de emrettiği gibi, mihnetlerde ve dine yardımda dünyevi sebeplere ve saiklere ve evrensel kanunlara güvenmedikleri gibi sebeplere sarılmak bağlamında bunları ihmal de etmezler. Bunlardan önce Allah'a takvalı olmayı, günah ve masiyetlerden istiğfar etmeyi, Allah'a güvenmeyi, rahatlıkta şükret-

---

846 Buhârî, K.Cihâd, B. Kanennebiyyü iza lem Yükatil Evvelennehar.. Müslim, K.Cihâd, B. Kerahiyyetü Temenni Likael-Aduvvi.

847 Şura, 30.

meyi ve bela anında sabretmeyi sıkıntılardan sonra kurtuluş ve ferahlığın çabuklaşmasının en önemli sebepleri olarak görürler.

İman sahiplerinin vasıflarından biri de onların dinlerinde ve dünyalarında imtihan edilmeleri ve denenmeleridir. Bela ve imtihan onların günah ve hatalarının kefaretidir, derece ve sevaplarının yükselmesinin vesilesidir. Onlar dünya hayatında gariptirler ve ebediyet yurduna doğru giden bir yolcudurlar. Onlar için dünya ebedi olan âhirete göre bir hapishane gibidir. Dünya hayatı, süsleriyle, fitneleriyle, şehvetleriyle ve masiyetleriyle onların kalpleri ve organları için bir hapishanedir. Ancak Rablerinin bu dünyadan kendilerine mubah kıldığı şeyler hariç. Çünkü onlar bunlardan dolayı kınanmazlar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İşte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı."[848]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir."[849]

İman sahiplerinin Allah'a kulluklarına delâlet eden niteliklerinden biri de onların sadece Allah'tan korkmaları, başka hiç kimseden korkmamaları, Allah'ın koyduğu cezaları uygularken acıma duygusuna kapılmamaları ve dine destek olmak için verdikleri sözde Allah'a karşı samimi olmalarıdır.

Onların en büyük ve en belirgin vasıflarından biri de Allah teâlâ'nın hükmünü sevmeleri, büyük küçük her şeyde Onun şeriatına tam olarak teslim olmalarıdır. Onlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i de öyle severler ki kim olursa olsun başka hiç kimsenin sevgisi bu sevgiye denk olamaz:

"Sizden biriniz beni çocuğundan, babasından ve bütün inanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."[850]

---

848 Ahzab, 11.
849 Tirmizi, K. Züht, B. Ma Cae fi's-Sabri ale'l-Belai. el-Elbânî sahihtir dedi.
850 Buhârî, K.iman, B.Hubbü'n-Nebiyyi Mine'l-İman.

Sadık ve ihlâslı müminler hakkındaki sözün özü şudur:

Onlar gerçeğe ulaşmada rehberlik eden ve doğru yolu gösteren iyi insanların örneğidirler. Çünkü onlar hakta sebat ederler ve itikadi konularda kararlıdır ve görüş birliği içindedirler. Hem ilim sahibidirler, hem de ibadet ederler. Hem Allah'a tevekkül ederler, hem de sebeplere sarılırlar. Hem dünyaya fazlasıyla sahiptirler ama gönüllerinde ona yer vermezler. Ümitle korku, sevgi ile buğz arasında bulunurlar. Müminlere ve Müslümanlara marşı merhametli ve yumuşak, din düşmanı kâfirlere, müşriklere ve onların dostlarına karşı sert ve acımasızdırlar.

Onlar insanların ahlakça en güzelidirler, Allah'a itaat ederek nefislerini temizlemede onların en gayretlisidirler, huy ve davranışça onların en mükemmelidirler. Hayırlı ve insanlara yararlı olmadıkça konuşmazlar.

Birbirlerini sevmeleri, birbirlerine merhamet etmeleri, aralarında yardımlaşmaları, birbirlerinin kusurlarını örtmeleri ve sadece din temelinde dost ve düşman olmaları onların vasfıdır.

Onlar nimete karşı nankörlüğün cezasından korkarlar. Bu sebeple onları büyük küçük her türlü nimete karşı Allah'a şükretmede ve hamd etmede insanların en isteklisi ve devamlısı olarak görürsün.

Onların belirgin niteliklerinden biri de zaman ve mekânın değişmesiyle birlikte onların değişmemesidir.

Kur'an'da Geçtiği Şekliyle Müminlerin Bazı Nitelikleri

Müminlerin vasıflarından söz eden Kur'an âyetleri:

• Onların gayba inanmaları ve âhiretten korkmalarından söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Elif. Lâm. Mim. O kitap (Kur'an)**; onda asla şüphe yoktur. O, muttakiler** (sakınanlar ve arınmak isteyenler) **için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; âhiret gününe de kesinkes inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır."**[851]

"Onlar, kesinlikle Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini düşünen ve bunu kabullenen kimselerdir."[852]

"Onlar, görmedikleri halde Rablerine candan saygı gösterirler. Yine onlar, kıyâmetten korkan kimselerdir."[853]

"Onlar ki, namazı kılarlar, zekâtı verirler ve âhirete de kesin olarak inanırlar."[854]

"Onlar, ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar."[855]

"Onlar Rablerinin azabından korkanlardır."[856]

---

851 Bakara, 1-5.
852 Bakara, 46.
853 Enbiya, 49.
854 Neml, 3.
855 Nur, 37.
856 Mearic, 27.

"O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak verdikleri sözü yerine getirirler."[857]

"Çünkü biz suratsız, çok katı bir gün(ün azâbın)dan ötürü Rabbimizden korkarız." (derler).[858]

- Onların Allah'ı sevmelerinden ve Onun emirlerine bağlılıklarından söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını Allah'a denk tutar ve onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) **çok daha fazladır. Keşke zalimler azabı gördükleri zaman** (anlayacakları gibi) **bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu önceden anlayabilselerdi."**[859]

"İnsanlardan öyleleri de var ki, Allah'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir."[860]

"İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihâd edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafur ve rahîmdir."[861]

"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir."[862]

"Herhangi bir sûre indirildiği zaman onlardan bir kısmı der ki: "Bu sizin hanginizin imanını artırdı?" İman edenlere gelince (bu sûre) onların imanlarını artırır ve onlar sevinirler."[863]

---

857 İnsan, 7.
858 İnsan, 10.
859 Bakara, 165.
860 Bakara, 207.
861 Bakara, 218.
862 Enfal, 2.
863 Tevbe, 124.

“Onlar Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözeten, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir.”[864]

“Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Rasûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak "İşittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir.”[865]

“Bizim âyetlerimize ancak o kimseler inanırlar ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde, büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler.”[866]

“Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitap’ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz.”[867]

“O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter.”[868]

- Bütün peygamberlere ve kitaplara inanmalarından söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Elif. Lâm. Mim. O kitap (Kur’an); onda asla şüphe yoktur. O, muttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) **için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar,**

864 Ra’d, 1.
865 Nur, 51.
866 Secde, 15.
867 Zümer, 23.
868 Ahzab, 39.

sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; âhiret gününe de kesinkes inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.”[869]

“Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allaha, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. "Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır" dediler.”[870]

“Allah'a ve peygamberlerine iman eden ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara (gelince) işte Allah onlara bir gün mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”[871]

“Fakat içlerinden ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler; Allah'a ve âhiret gününe inananlar var ya; işte onlara pek yakında büyük mükâfat vereceğiz.”[872]

• Onların namazı kılmalarından, zekâtı vermelerinden ve Allah yolunda infak etmelerinden söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz

869 Bakara, 1-5.
870 Bakara, 285.
871 Nisa, 152.
872 Nisa, 162.

kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakiler ancak onlardır!"[873]

"Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Rasûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler."[874]

"Onlar öyle kimseler ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer; başlarına gelene sabrederler, namaz kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah için) **harcarlar."**[875]

"Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar."[876]

• Onların müslüman kardeşlerini sevmelerinden söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alı korlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[877]

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alı korlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[878]

873 Bakara, 177.
874 Maide, 55.
875 Hac, 35.
876 Şura, 38.
877 Tevbe, 71.
878 Tevbe, 71.

“Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.”[879]

“Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. "Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz." Derler.”[880]

“Onlar, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar.”[881]

- Kötülüklerden ve yasaklardan sakındıklarından söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur**:**

“Onlar, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.”[882]

“Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler.”[883]

“Onlar, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar.”[884]

“Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada (bile), sizi en iyi

879 Ali İmran, 134.
880 İnsan, 8,9.
881 Şura, 37.
882 Al-i İmran, 135.
883 Araf, 201.
884 Şura, 37.

bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir.”[885]

“Onlar edep yerlerini, eşleri ve cariyelerinden başkasından korurlar. Yalnız bunlarla münasebeti olanlar ayıplanamazlar. Ama bu sınırın ötesine geçenler haddi aşmış, zulüm işlemiş olurlar. Onlar üzerlerine aldıkları emanetlere ve verdikleri sözlere riayet ederler. Onlar şahitliklerini dürüstçe ifa ederler.”[886]

• Onların genel olarak vasıflarından ve güzel ahlaklarından söz eden âyetler:

“Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır.”[887]

“Onlar tevbe edenler, ibadet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlardır. O müminleri müjdele!”[888]

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) **yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine**

885 Necm, 32.
886 Mearic, 29-33.
887 Enfal, 2-4.
888 Tevbe, 112.

getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakiler ancak onlardır!"[889]

"O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler."[890]

"Onlar, Allah'a ve âhiret gününe inanırlar; iyiliği emreder, kötülükten menederler; hayırlı işlere koşuşurlar. İşte bunlar iyi insanlardandır."[891]

"Onlar, Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık olarak (Allah yolunda) harcayan ve kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte onlar var ya, dünya yurdunun (güzel) sonu sadece onlarındır."[892]

"Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve: Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selam olsun. Biz kendini bilmezleri (arkadaş edinmek) istemeyiz, derler."[893]

"Tâğut'a ibadet etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele: O kullarımı ki, onlar sözü dinlerler, sonra da en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Gerçek akıl sahipleri de onlardır."[894]

- Onların dünyadaki mükâfatlarından söz eden âyetler:

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâ-

889 Bakara, 177.
890 Bakara, 156.
891 Al-i İmran, 114.
892 Ra'd, 22.
893 Kasas, 33.
894 Zümer, 17,18.

ğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[895]

"Erkek veya kadın, mümin olarak kim sâlih amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."[896]

"İman edip de sâlih amel işleyenlere gelince, onlar için çok merhametli olan Allah, (gönüllerde) **bir sevgi yaratacaktır."**[897]

"İmanlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah bilendir, her şeyi hikmetle yapandır."[898]

"İyi düşünün ki Allah'ın Rasûlü sizin aranızda bulunmaktadır. Şayet o birçok işte size uysaydı, haliniz yaman olurdu. Ama Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi; inkârdan, fâsıklıktan ve isyandan ise sizi iğrendirdi. İşte Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak doğru yolda yürüyenler onlardır. Allah alîmdir/her şeyi bilir ve hakîmdir/her şeyi yerli yerince yapar"[899]

895 Bakara, 257.
896 Nahl, 97
897 Meryem, 96.
898 Fetih, 4.
899 Hucurat, 7.

Müminler ve Onların Vasıfları Hakkında Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamlarının Görüşleri

1- Yüce sahabi Abdullah b. Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der:

"Mümine her türlü damga vurulabilir, sadece hainlik ve yalancılık damgası vurulamaz."[900]

"Allah'a kavuşmadıkça mümine rahat yoktur."[901]

2- Yüce sahabi Ubey b. Ka'b *radıyallahu anh* şöyle der:

"Müminin dört hasleti vardır: Bela ve musibetle karşılaştığı zaman sabreder, kendisine bir şey verildiği zaman şükreder, bir şey söylediğinde doğruyu söyler, bir hüküm verdiği zaman adaletli olur.

O, beş tane nurun içerisinde dolaşır. O, Allah teâlâ'nın: "Kat kat nur" dediği kimsedir". Onun konuşması nurdur, ilmi nurdur, girişi nurdur, çıkışı nurdur, kıyâmet günü varacağı yer nurdur.

Kâfir ise beş tane karanlığın içerisinde dolaşır: Onun konuşması karanlıktır, ameli karanlıktır, girişi karanlıktır, çıkışı karanlıktır, kıyâmet günü varacağı yer de karanlıklardır."[902]

3- Yüce sahabi Ammar b. Yasir *radıyallahu anh* şöyle der:

"Şu üç hasleti kendisinde tamamlamış olan kimse imanını tamamlamış olur: Kendisine karşı adaletli olmak, İmkânları kısıtlı iken dahi infak etmek ve herkese selam vermek."[903]

4- Yüce sahabi Abdullah b. Amr b. el-As *radıyallahu anhuma* şöyle der:

"İnsanlar öyle bir zamanda yaşayacaklar ki, mescitte toplanacaklar ve namaz kılacaklar, fakat içlerinde bir tane mümin olmayacak."[904]

---

900 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-İman*, (80) s.35.
901 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.1, s.136.
902 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.1, s.255.
903 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-İman*, (131) s.48.
904 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-İman*, (101) s.40.

5- Yüce tabii Hasan el-Basri *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin, Allah teâlâ ne söylemişse onun söylediği gibi olduğunu bilen kimsedir. Mümin, insanların amelce en güzel olanı ve Allah'tan en çok korkanıdır. Dağ gibi malı infak etse bizzat görmeden emin olmaz. İyiliği, hayrı ve ibadeti arttıkça korkusu da artar ve ben kurtulamam, der. Münafık ise şöyle der: İnsanların çoğu günahkârdır. Ben bağışlanacağım. Bende bir kötülük yok. Münafık böyle der, amel etmeyi unutur ve Allah'a temennide bulunur."[905]

"Mümin bir kul bir günah işlediği zaman bundan dolayı devamlı üzüntü duyar."[906]

"Müminin gülmesi kalbinin gaflette olduğunu gösterir."[907]

"Korku ve ümit, müminin iki binitidir."[908]

6- Fudayl b. 'Iyad *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin az konuşur çok iş yapar; münafık ise çok konuşur az iş yapar. Müminin konuşması hikmettir, susması tefekkürdür, bakışı ibrettir, işi gücü iyiliktir. Böyle olduğun zaman daima ibadet içinde olmuş olursun."[909]

"İmrenmek imandandır, haset etmek ise bir çeşit münafıklıktır. Mümin imrenir, haset etmez. Münafık ise haset eder, imrenmez. Mümin örter, öğüt verir ve nasihat eder. Facir ise perdeyi yırtar, ayıplar ve kusurları ifşa eder."[910]

7- Malik b. Dinar *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin misali, nerede olursa olsun güzelliği beraberinde olan inci gibidir."[911]

---

905 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.153.
906 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.158.
907 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.152.
908 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.156.
909 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.98.
910 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8 s.95.
911 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.377.

"Müminle münafık, kurtla kuzu anlaşıncaya kadar anlaşamazlar."[912]

"Ey insanlar! Mümin, içindeki hüzün ve sıkıntıdan dolayı iğne yutmuş koyun gibidir; midesinde bulunan iğneden dolayı yediği şeylerin koyuna hiçbir faydası olmaz."[913]

8- Tâbiinden Vehb b. Münebbih *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin öğrenmek için başkalarının içine karışır, yanlış yapmamak için sükût eder, anlaşılır olmak için konuşur, huzurlu olmak için yalnız kalır."[914]

9- Örnek bir âlim olan Seleme b. Dinar *rahimehullah* şöyle der:

"Müminden beklenen en iyi haslet, onun insanların içinde kendisi için en çok korkan ve bütün müslümanlar için en çok ümit taşıyan kimse olmasıdır."[915]

10- Zâhid Şakîk b. İbrahim el-Belhî *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin iki hasletle meşguldür, münafık da iki hasletle meşguldür. Mümin ibretler ve tefekkürle, münafık ise hırs ve beklentilerle meşguldür."[916]

"Müminin misali hurma ağacı dikip de onun meyve yerine diken vermesinden korkan adamın misali gibidir."[917]

11- Muravvik b. Meşmuh el-Aceli *rahimehullah* şöyle der:

"Dünyada müminin misalini hep, denizde bir tahta parçasının üzerine tutunup da Allah belki kendisini kurtarır ümidiyle: Ya Rabbi! Ya Rabbi! Diyen adamın misali gibi gördüm."[918]

---

912 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.376.
913 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.377.
914 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.4, s.68.
915 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.3, s.33.
916 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.71.
917 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, 8, c.68.
918 İbn Ebî Şeybe, Kitâbu'l-Musannif (Kitâbu'z-Zühd), c.13, s.484, no16996.

12- Katade b. Diame el-Basrî *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin sadece üç yerde tanınırdı. Bunlar: Kendisini örten ev, imar ettiği mescit ve zararsız dünyevi bir ihtiyaç."[919]

13- Rabbani örnek bir zahit olan Hatem b. el-Unvan el-Esam *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin şu beş şeye galip gelemez: Allah'a, kazaya, rızka, ölüme ve şeytana."[920]

"Münafık dünyadan aldığı şeyi hırsla alır, almadığını şüphe ettiği için almaz ve gösteriş için infak eder. Mümin ise korkarak alır, sıkıntı içinde tutar ve samimiyetle itaat ederek Allah için infak eder."[921]

14- Mutarrıf b. Abdillah b. eş-Şihhîr *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin ümidiyle korkusu tartılmış olsaydı ikisi birbirine denk olurdu."[922]

15- Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr el-Leysî *rahimehullah* şöyle der:

"İlim müminin yitiğidir; onu aramak için erkenden çıkar ve nerede bulursa onu hemen alır. Başkası da ilmi ondan talep eder."[923]

16- Muhammed b. Aclan el- Kuraşi *rahimehullah* şöyle der:

"Nerede olursa olsun mümin mümini sever."[924]

17- er-Rabi' b. Huseym es-Sevrî *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin ölümden daha hayırlı beklediği bir şey yoktur."[925]

18- İmam Mesruk b. el-Ecda' el-Hemdani *rahimehullah* şöyle der:

---

919 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.2, s.341.
920 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.79.
921 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.79.
922 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Musannif* (Kitâbu'z-Zühd), c.13, s.478, no16972.
923 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.79.
924 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.23.
925 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Musannif* (Kitâbu'z-Zühd), c.13, s.394, no.16793.

"Mümin için dünya dertlerinden kurtulup Allah'ın azabından emin olduğu mezarlıktan daha hayırlı başka bir şey yoktur."[926]

19- Talha b. Musarrif el-Mukri *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin İblis şeytanıyla olan kavgası, Rabia ve Mudar kabilelerinin kavgasından daha büyüktür."[927]

20- Muhammed b. Sûka el-Ğanevi *rahimehullah* şöyle der:

"Mümin Allah korkusundan bir deri bir kemik kalır, benzi sararır."[928]

21- Tavus b. Keysan *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin dinini ancak onun kabri korur.."[929]

22- Halid b. Ma'dan el-Külâî *rahimehullah* şöyle der:

"Müminin en kötü hali ayakta durmasıdır, facirin en iyi hali ise uyumasıdır."[930]

23- Hani b. Kelsum b. Şureyk *rahimehullah* şöyle der:

"Fakir müminin misali, hastalığını bilen doktorun yanındaki bir hastanın misali gibidir. Canının çektiği şeyleri bekler durur. Şayet yiyecek olsa ölür. İşte Allah teâlâ mümini dünyadan böyle korur."[931]

24- Tabii Hayseme b. Abdurrahman el-Ca'fi *rahimehullah* şöyle der:

"Ne mutlu mümine! Kendisinden sonra neslini nasıl da koruyor."[932]

25- Muhammed b. el-Munkedir *rahimehullah* şöyle der:

"Allah teâlâ mümin kuluyla birlikte onun çocuğunu ve çocu-

---

926 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Musannif* (Kitâbu'z-Zühd), c.13, s.402, no.16715.
927 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.5, s.19.
928 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.3, s.5.
929 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.4, s.6.
930 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.5, s.211.
931 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.6, s.119.
932 İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Musannif (Kitâbu'z-Züh*d), c.13, s.449, no.16874.

ğunun çocuğunu da korur. Onun evini de civarındaki evleri de korur. Mümin kul aralarında bulunduğu müddetçe onlar daima korunma ve afiyet içindedirler."[933]

Bunlar Rahman'ın mümin ve itaatkâr kullarının pek çok niteliğinden az bir bölümüdür. Müslümanlar olarak bugün biz başarı, mutluluk, kurtuluş, izzet, şeref, efendilik, güçlü milletlere köle olmamak istiyorsak, hatta dünya ve âhirette iyilik istiyorsak, adlarını tarihin altın harflerle yazdığı bu büyük şahsiyetlerin sarıldıkları şeylere bizim de sımsıkı sarılmamız, sözleriyle ve fiilleriyle onları örnek almamız gerekir. Çünkü onlar Allah'ın Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e uydular, onun ahlakıyla ahlaklandılar, onun emirlerini yerine getirdiler ve Allah'ın şu âyetinde buyurduğu gibi oldular:

"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah'a iman edersiniz."[934]

"İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır. Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O'na saygı gösterenler) **içindir."**[935]

933 Ebu Nuaym el-İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.3, s.148.
934 Al-i İmran, 110.
935 Beyyine, 7-8.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE
İMANI ZEDELEYEN ŞEYLER
(MASİYETLER VE İMAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ)

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE İMANI ZEDELEYEN ŞEYLER

- **Masiyetler ve iman üzerindeki etkileri**
- **Masiyetler büyük ve küçük diye kısımlara ayrılır**
- **Günahların kefaretleri**
- **Genel olarak masiyet ve günahların tehlikeleri**
- **Küçük günahlarda ısrar etmenin ve hafife almanın kötü sonuçları**
- **Küçük günahlar büyük günahlara dönüşebilir**
- **Masiyetlerde ısrar etmenin hükmü**
- **Masiyetlerin kulun dini, dünyası ve âhireti üzerindeki zararları etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların kalp üzerindeki etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların din üzerindeki etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların beden üzerindeki etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların rızık üzerindeki etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların halk ve fert üzerindeki etkileri**
- **Masiyetlerin ve günahların toplum üzerindeki etkileri**
- **Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in masiyet ve günahlar hakkındaki sözleri**
- **Masiyet ve günahlardan korunma ve tedavi olma yolları**
- **Şirkin dışında büyük günah işlemenin hükmü**
- **Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının büyük günah işleyenler hakkındaki görüşleri**
- **Günahkâr muvahhitlerden cezayı düşüren sebepler**
- **Kıyâmet gününde günahkâr muvahhitlerin tabakaları**

Masiyetler ve İman Üzerindeki Etkileri

Artık biliyoruz ki iman söz ve ameldir, itaatlerle artar, masiyetler ve günahlarla eksilir. İmanın şubeleri ve dereceleri vardır; bunları tamamlayanlar imanı da tamamlamış olurlar, bunları ihmal edip eksik bırakanlar bu ihmalleri ölçüsünde imanlarını da eksiltmiş olurlar. Bu ihmal ister bazı itaatlerin terki şeklinde olsun, isterse bazı haramların işlenmesi şeklinde olsun.

Bu şubeler sâlih amellerdir. Bunların en yükseği "Lâ ilâhe illallâh"tır. En düşüğü ise yoldan gelip geçenlere zarar veren bir şeyi uzaklaştırmaktır. Bu ikisi arasında birbirinden farklı başka şubeler vardır. Bunların arasında da en yükseğe yakın olanları vardır, en aşağıdakine yakın olanlar vardır.

Küfür de böyledir. Onun da şubeleri ve farklı dereceleri vardır. Bunlar büyük günahlar, masiyetler ve küçük günahlardır.

• Bu şubelerden yani masiyetlerden bazısı insanı İslam'dan çıkarır. Masiyetler imanın aslına aykırı olduğu, onu yıktığı, büyük küfür veya en büyük şirk diye isimlendirildiği zaman kişiyi dinden çıkarır. Bu çeşit küfrü veya şirki Allah ancak samimi bir tevbe ile ve imanı yenilemekle affeder. Yoksa affetmez.

• Bu şubelerin bir kısmı kişiyi İslam'dan çıkarıcı değildir. Çünkü bunlar imanın aslına aykırı değildir. Fakat onu eksiltir ve zayıflatır. Onun vacip veya müstehap olan kemâline aykırıdır. Bunlar bazı emredilen şeylerin terk edilmesi, masiyet ve günah cinsinden bazı yasakların işlenmesidir. Bunlar küçük küfür veya küçük şirk veya küfrün dışındaki küfür diye isimlendirilir. Bu tür masiyetleri ve gü-

nahları işleyen bir kimse öldüğü zaman Allah'ın dilemesine kalmıştır; dilerse adaleti ve hikmetiyle affeder, dilerse lütfu, keremi ve rahmetiyle affeder. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) **dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah** (ile) **iftira etmiş olur."**[936]

"İyi düşünün ki Allah'ın Rasûlü sizin aranızda bulunmaktadır. Şayet o birçok işte size uysaydı, haliniz yaman olurdu. Ama Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi; inkârdan, fâsıklıktan ve isyandan ise sizi iğrendirdi. İşte Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak doğru yolda yürüyenler onlardır. Allah âlimdir/her şeyi bilir ve hakîmdir/her şeyi yerli yerince yapar"[937] [(*)]

---

936 Nisa, 48.

937 Hucurat, 7-8.

(*) İbn Kesîr bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Yani sizi küfürden ve fasıklıktan nefret ettirdi. Bunlar büyük günahlar ve bütün masiyetlerdir. Bu iman nimetindeki kemalin derece derece azalmasıdır." Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demektedir: "Muhammed İbn Nasr el-Mervezi der ki: Masiyetlerin kimisi küfür olup, kimisi küfür olmayınca Allah teâlâ bunları birbirinden ayırdı ve üç çeşit yaptı, Bunların bir kısmı küfür, bir kısmı fasıklık, bir kısmı da isyandır, yani ne küfür ne de fasıklıktır. Allah teâlâ bunların hepsinden de müminleri nefret ettirdiğini haber vermektedir. İtaatlerin tamamı imanın içine girdiği ve hiç birisi imanın dışına çıkmadığı için onların arasında bir ayırım yapmadı ve dedi ki: Size imanı, farzları ve diğer itaatleri sevdirdi, hatta bunları güzelleştirdi. Şöyle buyurdu: **"Allah size imanı sevdirdi".** İtaatlerin hepsi bunun içine girer. Çünkü Allah teâlâ müminlere namazı, zekâtı, diğer ibadetleri ve dindarlığı sevdirdi. Bunları sevdirdiğini ve kalplerde güzelleştirdiğini haber verdi. Onlar bütün masiyetlerden de nefret ederler. Küfür, fasıklık, diğer masiyetler ve dindarlığı sevmemek gibi şeyler buna dâhildir Çünkü Allah teâlâ bunlardan müminleri nefret ettirdiğini haber vermektedir." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.42.

Masiyetler İki Kısma Ayrılır: BÜYÜK GÜNAHLAR, KÜÇÜK GÜNAHLAR

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre küfrün veya şirkin dışındaki masiyetler iki kısma ayrılır: Büyük günahlar, küçük günahlar.

• **Büyük Günahlar:** Dünyada haklarında şer'î bir had veya ceza uygulanan ya da cehennem azabıyla veya lanet ve ilahi azap ile tehdit olunan bütün günahlardır.

• **Küçük Günahlar:** Dünyada haklarında şer'î bir had veya ceza uygulanmayan ve âhirette herhangi bir tehdide konu olmayan bütün günahlardır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat bu tasnifi yaparken Kitap, Sünnet ve icmadan deliller getirmişlerdir. (*)

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız."[938] (**)

"Onlar, günahın büyüklerinden ve çirkin işlerden kaçınırlar, yalnız bazı küçük hatalar işleyebilirler."[939]

"Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, onda yazılı olanlar-

(*) İbnu'l-Kayyim şöyle der: "Kur'an ve sünnetin nassı, selefin icmaı, akıl ve man-tık günahların büyük ve küçük günahlar diye kısımlara ayrılmasını gerektirir." Bak: Medaricü's-Salikin, c.1, s.342

938 Nisa, 31.

(**) Kurtubî der ki: "Allah teâlâ bu surede büyük günahları yasaklayınca, bunlardan sakınanların işledikleri küçük günahlardan affedeceğini vaat etti. Bu, günahların içinde büyük olanların da, küçük olanların da bulundu-ğuna delalet eder. Tefsirciler topluluğu da fıkıhçılar topluluğu da bu görüştedirler." Bak: *Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, c.5, s.104

939 Necm, 32.

dan korkmuş olduklarını görürsün. "Vay halimize! derler, bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!" Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez.”[940] [(*)]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Beş vakit namaz, Cumaya kadar Cuma namazı ve Ramazana kadar Ramazan orucu kişi büyük günahlardan sakındığı sürece aralarındaki küçük günahlara kefaret olurlar.”[941] [(**)]

Ebu Hureyre’den şöyle rivâyet edildi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Helake sürükleyen şu yedi şeyden sakının.” Bunlar nelerdir ey Allah’ın Rasûlü? diye sordular O şöyle cevap verdi: *“Allah’a ortak koşmak, haksız yere Allah’ın haram kıldığı bir canı öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak, hiçbir şeyden haberi olmayan iffetli mümin kadınlara iftira etmek.”*[942]

---

940 Kehf, 49.

(*) İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şöyle der: “Yani, Büyük küçük hiçbir günah, kü-çük de olsa hiçbir amel bırakmamış **“hepsini sayıp dökmüştür”** yani onları zapt edip muhafaza etmiştir.”

941 Müslim, K. Taharet, B. Es-Salavatü’l-Hams ve’l-Cum’a ile’l-Cum’a…

(**) İmam Nevevî şöyle der: “Şeriat, namaz ve onun gibi ibadetlerin kefaret olduğu günahları küçük günah, kefareti olmayanları da büyük günah diye isimlendirmiştir.” Bak: Şerhu’n-Nevevî ala Sahihi Müslim, c.2, s85.

942 Buhârî, K. Vesaya, B. Kavlullahi teâlâ, Ve âtü’l-yetama emvalehüm.

Günahların Kefaretleri

• Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat hiç kimsenin günahsız olamayacağında ittifak etmiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer Allah, insanları zulümleri yüzünden cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları takdir edilen bir müddete kadar erteliyor. Ecelleri geldiği zaman onlar ne bir saat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler."[943]

"Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları (hemen) **cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince (gerekeni yapar). Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir."**[944] [(*)]

• Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat farzları eda ederken büyük günahlardan da sakınmanın küçük günahlara kefaret olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Aynı şekilde iyilikleri, itaatleri ve mutlak anlamda sâlih amelleri çoğaltmak da kötülüklerin ve günahların pek çoğuna kefaret olur. İyilikler kalp ile olur, dil ile olur, organlar ile olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[945]

---

943 Nahl, 61.

944 Fatır, 45.

(*) İbn Hazm şöyle der: "Bir müslüman buluğ çağına geldiği zaman kendisine mükâfat ve ceza yazılacak hale de gelmiş olur. Bir kimsenin günahsız olması mümkün değildir. İbn Hazm bunu dedikten sonra bu âyeti okudu. Sonra şöyle dedi, Evet doğru. Nefsine zulmetmeyen ve günah işlemeyen kimse yoktur." Bak: *Muhalla*, , c.7, s.475, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

945 Hud, 114.

“Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız.”[946]

“Her kim de makbul ve güzel işler yapmış mümin olarak onun huzuruna gelirse, onlara da pek yüksek mevkiler vardır. Zemininden ırmaklar akan Adn cennetleri var. Onlar oraya ebedi kalmak üzere girecekler. İşte kötülüklerden arınanların mükâfatı budur.”[947]

• Onlar ister küfür, ister büyük, ister küçük, hangi günah olursa olsun masiyet ve günahlardan dolayı yapılacak samimi ihlâslı ve içtenlikli bir tevbenin, aşağıdaki şartları taşıdığı takdirde Allah tarafından kabul edileceğinde görüş birliği etmişlerdir. Bu şartlar şunlardır:

Günahı tamamen terk etmek, pişmanlık duymak, ileride bir daha ona dönmeyeceğine karar vermek, elinde mevcutsa haksızlık ettiği kimselerin haklarını kendilerine iade etmek, doğru yola koyulmak, bütün bunları Allah’ın sevabını ve rahmetini elde etmek, azabından ve cezasından kaçmak için yapmak, bunları ölmeden önce yapmak. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: “O, kullarının tevbesini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.”[948]

Tevbe, kulun masiyeti bırakıp Allah’a itaate dönmesidir, Allah’ın emrini yerine getirmektir, Onun hidayetini bulmaktır, affını ve rızasını istemektir.

Tevbe etmek, her müslümanın gücü ölçüsünde hiç ayrılmadığı ve bırakmadığı bir hasleti olmalıdır. Tevbenin belli bir günahtan dolayı olması gerekmez. Her zaman yapılmalıdır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.”[949]

---

946 Nisa, 31.
947 Taha, 75-76.
948 Şura, 25.
949 Nur, 31.

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar."[950]

• Onlar istiğfar ve Allah'a samimi bir yönelişin günahlara kefaret olacağında ve azabı engelleyeceğinde görüş birliği içindedirler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler."[951]

"Ve onlar mağfiret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir."[952]

İstiğfar Allah'tan bağışlanmayı dilemektir. Kalp ile lisan ile organlar ile olur. İstiğfar etmek, her müslümanın gücü ölçüsünde hiç ayrılmadığı ve bırakmadığı bir hasleti olmalıdır. İstiğfarın belli bir günahtan dolayı olması gerekmez. Her zaman yapılmalıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ve (bu Kitap)**Rabbinizden mağfiret dilemeniz, sonra da ona tevbe etmeniz için** (indirildi. Eğer bu emrolunanları yaparsanız), **Allah sizi, tayin edilmiş bir süreye kadar güzel bir şekilde yaşatır, fazlasını yapan herkese de iyiliğinin karşılığını verir. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin başınıza gelecek büyük bir günün azabından korkarım."**[953]

950 Tahrim, 8.
951 Al-i İmran, 135.
952 Enfal, 33.
953 Hud, 3.

Genel Olarak Masiyet ve Günahların Tehlikeleri

Büyük olsun küçük olsun her çeşidiyle masiyet ve günahlar çok önemlidir ve bunların Allah katındaki tehlikeleri büyüktür. Bunlar suç, günah, kötülük, bozulma, azgınlık, zulüm, edepsizlik, fasıklık, isyan, sapıklık, küfür ve şirk arasında deveran eder.

Bu sebeple her müslümanın bunlardan korkması ve bunların fitneye düşmeye veya elem verici bir azaba sebep olmasından ya da dünya ve âhirette kötü akıbetten sakınması gerekir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."[954]

"De ki: Ben, Rabbime isyan edersem gerçekten büyük bir günün (kıyâmetin) azabından korkarım."[955]

"Onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar."[956]

954 Ahzab, 36.
955 Enam, 15.
956 Nur, 63.

Küçük Günahlarda Israr Etmenin ve Hafife Almanın Kötü Sonuçları

Küçük dahi olsa masiyetleri ve günahları küçümsemek ve hafife almak, onların içine düşmeyi önemsememek, sahibinin kalbi ölünceye ve helak oluncaya kadar onlarda ısrar etmek ve devam etmek İslam'ın esaslarına, Peygamberinin sünnetine, sahabilerin ve bütün selef âlimlerin yoluna aykırıdır ve dinin hükümlerini hafife almak demektir. Çünkü bu güzel dinin yasakladığı her şey çok önemlidir ve Allah katında bir masiyettir, bunlardan sakınılması gerekir ve içine düşüldüğünde tevbe edilmelidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Andolsun yaptıkları ne kötüdür! Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dostluk ettiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için (âhiret hayatları için) önceden hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar!"[957]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Günahları küçük gören/önemsemeyen davranışlardan sakının; çünkü bunlar bir kişide bulunursa onu helake sürükler."[958]

"Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. O günahtan elini çekip istiğfar ettiği zaman o nokta silinir ve kalbi yine parlar. Aynı günahı tekrar işlerse o siyahlık artar. Nihayet tüm kalbini kaplar. İşte Allah'ın: "Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kö-

957 Maide, 78-79.

958 Ahmed, *Müsned*, c.1, s.402 Abdullah İbn Mesud'a isnat edilen rivayetlerden Büyük âlim Ahmed Şakir'in *Müsned* tahkikinde bunun sahih olduğunu söyler; c.5, s.312 (3818).

tülükler/günahlar) kalplerini kirletmiştir." *ayetindeki kir budur."*[959]

Yüce sahabi Enes b. Malik *radıyallahu anh* şöyle der:

"Sizin işlediğiniz ve arpa tanesi kadar küçük gördüğünüz öyle amelleriniz var ki biz bunları Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanında helak edici günahlardan sayardık."[960]

Bu ümmetin fakihi Abdullah b. Abbas *radıyallahu anhuma* şöyle der:

"İstiğfarla birlikte büyük günah olmaz, ısrar edilirken küçük günah küçük olarak kalmaz."[961]

Fakih sahabi Abdullah b. Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der:

"Mümin günahlarını sanki dağın altındaki bir sütun gibi görür ve onun üzerine düşüvereceğinden korkar. Günahı hafife alan facir ise günahlarını burnunun üzerinden geçen bir sinek gibi görür."[962]

Allah bize de sana da hidayetin yolunu göstersin, şunu bil ki değerli Müslüman kardeşim:

Hiçbir müslümanın Allah'ın tuzağından, şiddetli cezasından ve azabından emin olmaması, ne kadar küçük olursa olsun masiyet ve günahları hafife almaması herhangi bir günahın içine düştüğü zaman hemen tevbe ve istiğfar etmesi gerekir. İşlediği günahın küçüklüğüne değil, isyan ettiği ve emrine karşı geldiği kimsenin büyüklüğüne bakması gerekir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinizin bağışına ve takva sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun! O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever. Yine onlar ki, bir kötülük yaptıkların-

959 Tirmizi, K. Tefsir, B. Suretül-Mutaffifin. el-Elbânî "*Sahîhu Suneni't-Tirmizî*"de bunun hasen olduğunu söyler. c.3, s.127. Ayet, Mutaffifin, 14.

960 Buhârî, K. Rikak, B. Ma Yutteka Min Muhkıraiz-Zünub.

961 Taberi, Camiu'l-Beyan, c.8, s.245.

962 Buhârî, K. Deavat, B. Tevbe.

da, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler. İşte onların mükâfatı, Rableri tarafından bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlerdir. Böyle amel edenlerin mükâfatı ne güzeldir!"[963]

"Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) **hatırlayıp hemen gerçeği görürler."**[964]

Büyük tabiin âlimi Bilal b. Sa'd es-Sekûnî şöyle der:

"Sen yaptığın hatanın küçüklüğüne bakma, bu hatayı kime karşı yaptığına bak."[965]

Örnek bir âlim olan el-Fudayl b. 'Iyad şöyle der:

"Sen bir günahı ne kadar küçük görürsen o günah Allah katında o kadar büyür; ne kadar büyük görürsen Allah nazarında o kadar küçülür."[966]

---

963 Ali İmran, 133-136.
964 Araf, 201.
965 Bak: İbnu'l-Kayyim, *el-Cevabü'l-Kâfi*, s.149, Daru İbn Huzeyme.
966 Bak: İbnu'l-Kayyim, *el-Cevabü'l-Kâfi*, s.149, Daru İbn Huzeyme.

Küçük Günahlar Büyük Günahlara Dönüşebilir

Küçük günahlar ve masiyetler aşağıda zikredeceğimiz sebeplerle büyüyebilir ve büyük günahlara dönüşebilir:[967]

1- Küçük günahlarda ısrar etmek ve devamlı yapmak.

2- Günah ve masiyeti küçük görmek ve önemsememek.

3- Masiyeti işlerken sevinmek ve onlarla övünmek.

4- Günah ve masiyeti işleyip sonra bunu açık açık anlatmak. Çünkü işlediği günahı açıklamak affedilmez.

5- Küçük günah işleyen kimsenin kendisine uyulan bir âlim olması. Çünkü bu özelliği olan bir kimse insanların gözünün önünde bir günah işlerse onun günahı büyük olur.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre masiyetler ve günahlar azlıkları ve çoklukları ölçüsünde imanın kalması ve gitmesi yönünde değil, fakat imanın eksilmesi yönünde etkili olurlar. Sadece günahları işlemek ve onlarda ısrarcı olmak, beraberinde onları helal görmek veya ister kalp ile ister dil ile isterse azalarla hükmünü basite almak gibi küfre götürücü bir sebep olmadıkça kişiyi dinden çıkarmaz.

967 İbn Kudame el-Makdisi, *Muhtasaru Minhaci'l-Kasıdin*, s.278, Daru'l-Beyan.

Masiyetlerde Israr Etmenin Hükmü

Masiyetlerde ısrar etmek, onlara dalmak, devam etmek, onları terk etmemek, onlardan tevbe istiğfar etmemek, kalben günaha azimli/kararlı olmak, bundan bir rahatsızlık duymamak veya işlediği günahtan dolayı sevinmek ya da bunu açık açık anlatmaya gelince:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bunun hükmü, büyük günahları işleyen kimsenin hükmü gibidir. Böyle bir kimsenin sonunun kötü olacağından korkulur.

Çünkü masiyetler küfrün habercisidirler. Bunlar ondan kaynaklanır ve sonunda ona sebep olur. Masiyetleri çokça işlemek –Allah korusun- küfre ve mürtetliğe düşmeye yol açabilir. Çünkü masiyetlerde ısrar etmek ve onlara dalmak bu günahların sahibini kuşatmasına kalbini işgal etmesine ve onda imandan hiçbir şey bırakmayacak kadar köreltmesine sebep olur.

"Hayır! Kim bir kötülük eder de kötülüğü kendisini çepeçevre kuşatırsa işte o kimseler cehennemliktirler. Onlar orada devamlı kalırlar."[968]

Bu ümmetin fakihi Abdullah b. Abbas *radıyallahu anhuma* şöyle der:

"İstiğfarla birlikte büyük günah olmaz, ısrar edilirken küçük günah küçük olarak kalmaz."[969]

968 Bakara, 81.
969 Taberi, Camiu'l-Beyan, c.8, s.245.

Masiyetler, Kulun Dini, Dünyası ve Âhireti Üzerindeki Zararlı Etkileri

Masiyet ve günahların kul için dünyada ve âhirette kalbe ve vücuda Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği kötü ve zararlı etkileri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır[970]:

• **Masiyet ve günahların kalp üzerindeki etkileri:**

1- Masiyet ve günahların kulun kalbi üzerideki zararı dereceleri farklı da olsa zehirlerin bedenler üzerindeki zararı gibidir. Dünyadaki ve âhiretteki kötülüklerin sebebi sadece masiyetler ve günahlar değil mi?

2-İlimden mahrumiyet: Çünkü ilim, Allah teâlâ'nın takva sahibi müminin kalbine bıraktığı bir nurdur.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah her şeyi bilmektedir."[971]

Masiyet, bu nuru söndürür, kalbin basiretini köreltir, ilmin yollarını kapatır, hidayetin kaynaklarına perde olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur."[972]

İmam Şâfiî, hicret diyarının imamı İmam Malik'in huzurunda oturup ona bir şeyler okudu. İmam Malik onun aklına, parlak zekâsına ve mükemmel anlayışına hayran oldu ve ona şöyle dedi:

---

970 Bak: İbnu'l-Kayyım, *el-Cevabü'l-Kâfi li men Seele ani'd-Devai'ş-Şafi.* (özetlenerek).
971 Bakara, 282.
972 Hac, 46.

"Allah teâlâ'nın senin kalbine bir nur bıraktığını görüyorum. Sakın o nuru masiyetin karanlığıyla söndürme."

İmam Şâfiî der ki:

Veki'e hafızamın zayıfladığını şikâyet etmiştim
Bana tavsiye etti masiyetleri terk etmemi

İlmin bir lütuf olduğunu söyledi
Allah'ın lütfu asiye gelmez dedi

3- Günahkârın kalbinde, kendisiyle Allah teâlâ arasında hissettiği ve hiçbir lezzetin telafi edemediği ve beraberinde hiçbir lezzetin bulunmadığı bir yalnızlık duygusu. Dünyanın bütün lezzetleri birleşse bile bu yalnızlığı gideremez. Günahlar çoğaldıkça bu yalnızlık duygusu da çoğalır. Sadece bu yalnızlığın içine düşmekten sakınmak için bu günahlar terkedilmiş olsaydı bile onları terk etmek ancak akıllı kişilere yakışırdı.

Ve insanlarla, özellikle de Allah'ın sâlih kullarıyla kendisi arasında meydana gelen soğukluk ve yabancılaşma.

4- Gecenin karanlığını hissetmesi gibi kalbinde gerçekten bir karanlığı hissetmesi. Böylece kalbi ve bedeni zayıf düşer ve onu itaat ve ibadetten mahrum eder.

İman ve itaat kalbin organlara akseden bir nurudur. Küfür, fasıklık ve masiyet ise kat kat karanlıktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[973]

5- Masiyetler ister istemez kulun kalbindeki Allah'a olan saygı-

973 Bakara, 257.

yı zayıflatır. Allah'a olan saygı eğer kulun kalbine tam olarak yerleşmiş olsa kul günah işlemeye cesaret edemez. Çünkü kulun kalbindeki Allah'a saygı, Onun yasaklarına saygı göstermeyi gerektirir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Durum böyle. Her kim, Allah'ın emir ve yasaklarına saygı gösterirse, bu, Rabbinin katında kendisi için daha hayırlıdır."[974]

6- Masiyetler kalbin iradesini zayıflatır. Böylece kalpte günah işleme iradesi güçlenir, tevbe iradesi zayıflar, sonunda tevbe etme isteği o kalpten tamamen kaybolur. Kalbinin yarısı bile ölse tevbe etmez ve yalancıların çokça yaptıkları gibi sadece dille tevbe ve istiğfar eder. Artık kalbi masiyete bağlıdır, masiyette ısrarlıdır, imkân buldukça günah işlemeye kararlıdır. Bu, kalp hastalıklarının en büyüklerindendir ve helake en yakın olanıdır.

Masiyetler tevbeden alı kor, sahibi şeytanın esiridir, şehvetlerinin ve kötülüğü emreden nefsinin mahkûmudur.

7- Masiyetlerin tekrarı, onların dostluk ve sevgisinin kalbe yerleşmesine sebep olur. Hatta sonunda o masiyetleri işleyen kimse onlarla övünmeye başar ve böylece iflah olmaz hale gelir. Çünkü masiyet benzeri bir masiyeti basitleştirir ve onu küçük görmesine sebep olur. Bunların çoğalması kalpte günahı büyük görme duygusunu zayıflatır ve artık büyük günahları bile küçük görmeye başlar.

Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç) **tur."**[975]

Sonunda masiyet sahibi Allah'ın emrini, yasağını ve dinini unutur. Bu yüzden Allah teâlâ da ona nefsini ve aklını unutturur.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

974 Hac, 30.
975 Nur, 15.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir."[976]

8- Masiyetler ve günahlar çoğaldığı zaman kalbe mühür vurulur, yalnızlık içine düşer, zihni alt üst olur; hayrı şerri, hakkı batılı, iyiliği kötülüğü karıştırır ve sahibi gafillerden olur. İyice kirleninceye kadar kalbi paslanır. Sonra bu kir kalbin üzerini bir mühür, bir kilit olacak şekilde kaplar. Kalp bir örtü, bir perde içinde kalır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletmiştir."[977]

"Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fâsıklar topluluğunu doğru yola iletmez."[978]

9- Masiyetler ve günahlar kalbin Allah'a ve âhirete olan seyrini yavaşlatır, engeller, durdurur ve arkasını döndürmese bile Allah'a doğru bir adım dahi attırmaz. Kalbin Allah'a olan yolculuğu ancak itaatle ve takva ile olur. Kalp günahlar sebebiyle hastalandığı zaman kendisini harekete geçiren bu gücü zayıflar. Gücü tamamen yok olduğu zaman ise Allah'tan kopar, sonra da Allah onun kalbine bir korku verir.

10- Masiyetler ve günahlar kalplerin gayretini öldürür, her türlü iyiliğin kaynağı olan utanma duygusunu giderir. Nurunu söndürür, basiretini köreltir, kalbi hastalar, ilmin yollarını kapatır, hidayeti engeller.

Masiyet sahibinin günahlara bulaşması arttıkça kalbindeki ken-

---

976 Haşr, 18-19.
977 Mutaffifin, 14.
978 Saf, 5.

disini, ailesini ve genel olarak bütün insanları kıskanma/kötülükten koruma duygusu çıkar gider ve bu duygu gerçekten zayıflar, artık bu kötülüğü ne kendisi için ne de başkaları için kötü görmez. Bu noktaya geldiği zaman ise helakin kapısından girer.

11- Masiyet ve günahlar sahiplerinin kalplerinde korku, ürküntü, ümitsizlik ve keder bırakır. Günahkârı daima korkak, ürkek ve kederli görürsün. Çünkü itaat Allah'ın, dünyada ve âhiretteki cezalarından emin olanların sığındıkları en büyük kaledir. Bu kalenin dışına çıkanları her yönden korkular kuşatır. Kim Allah'a itaat ederse onun korkuları güvene dönüşür. Kim Allah'a isyan ederse onun da güveni korkuya dönüşür.

Kim Allah'tan korkarsa Allah onu her şeyden emin kılar. Kim Allah'tan korkmazsa Allah onu her şeyden korkar hale getirir.

12- Masiyetler ve günahlar kalbi hastalandırır, onu sıhhatinden ve istikametinden alıkoyarak hastalığa ve bozulmaya doğru götürür. Masiyetin kalplerdeki etkisi ölümcül hastalıkların vücutlar üzerindeki etkisi gibidir. Hatta onlardan daha şiddetlidir. Çünkü onları terk etmenin ötesinde başka bir devası yoktur!

13- Masiyetler ve günahlar nefisleri/benlikleri alçaltır, küçültür, zelil kılar, gömer, değerini düşürür, neticede nefisler çok küçük ve çok değersiz bir şey haline gelir.

İtaat ise nefisleri geliştirir, arındırır, büyütür ve yüceltir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir, onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir."[979]

14- Masiyetler ve günahlar zillete ve alçalmaya sebep olur. Nefisleri küçültür ve onursuzlaştırır. Her türlü izzet ve şeref Allah'a itaattedir. Her türlü zillet ise Allah'a isyandadır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

---

979 Şems, 9–10.

"İzzet ve şeref, Allah'ın, Rasûlünün ve müminlerindir."[980]

"Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır."[981]

15- Masiyetler ve günahlar aklı ifsat eder, onu etkiler ve nurunu giderir. Aklın nuru gittiği zaman zayıflar, eksilir ve kaybolur. Bir kişi Allah'a isyan ettikçe kalbindeki nur kaybolur. Bir öğüt verici olarak kötülükten onu Kur'an men eder, iman men eder, ölüm men eder, cehennem men eder. Fakat günahları işleyerek elinden kaçırdığı dünya ve âhirete ait iyilikler günahlarla kazandığı sevinç ve zevklerden kat kat fazladır. O halde hiç aklıselim sahibi birisi bütün bunları hafife almaya cesaret eder mi? Şüphesiz ki masiyet ve günahlar aklı tamamen ifsat etmese bile onun kemâlini eksiltir. Birisi Allah'a itaat eden, diğeri Allah'a isyan eden akılca eşit iki kişi bulamazsın. Bunlardan Allah'a itaat eden diğerinden mutlaka daha akıllıdır, fikri daha sağlamdır, görüşü daha isabetlidir, doğruyla beraberdir.

16- Masiyetler ve günahlar göğsü daraltır/sıkıntı verir, yalnızlaştırır. Allah'a itaatten yüz çevirmek, kalbi Allah'tan başkasına bağlamak, Onu anmaktan gafil olmak ve O'ndan başkasını sevmek insanın içini daraltan en büyük sebeplerdendir. Kim Allah'tan başkasını severse onunla azap edilir ve kalbi onun sevgisine hapsedilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir."[982]

• Masiyet ve günahların din üzerindeki etkileri:

17- İtaatler itaatleri çekip getirdiği gibi günahlar da günahları

980 Münafikun, 8.
981 Fatır, 10.
982 Enam, 125.

çeker. Böylece günahkârlar günahların ve şehvetlerin esiri ve tiryakisi olurlar. Onlardan ayrılamazlar.

18- Masiyetler ve günahlar itaatten uzaklaşmanın en önemli sebeplerindendir. Günahın itaatten alıkoymasından başka hiçbir cezası olmasa bile bu zararı yeter. Çünkü masiyetler itaatlerden mahrum eder ve sâlih amellerin yolunu keser.

19- Masiyet ve günahlar sahibini Rabbi katında değersizleştirir, derecesinin ve değerinin düşmesine sebep olur. Kulun Rabbi katındaki değeri düşünce artık ona hiç kimse değer vermez. Allah teâlâ onun insanların gönlündeki heybetini kaldırır. Onu umursamazlar, hafife alırlar. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“**Allah kimi hor ve hakir kılarsa, artık onu değerli kılacak bir kimse yoktur.**”[983]

20- Masiyet ve günahlar kulun Allah teâlâ’nın lanetine, Peygamberi’nin ve meleklerinin lanetine sebep olur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* içki içene, içki verene, sıkana, sıktırana, satana, satın alana, parasını yiyene, taşıyana, taşıttırana lanet etti. Rüşvet alana, rüşvet verene ve rüşvete aracılık edene lanet etti. Hülle yapan ve hülle yaptırana lanet etti. Faiz yiyene, yedirene, bu işte kâtiplik ve şahitlik yapana lanet etti. Anasına babasına lanet eden kimseye lanet etti. Arazinin sınırlarını değiştiren kimseye lanet etti. Bid’atçiye lanet etti. Dövme yapana ve yaptırana lanet etti. Peruk yapana yaptırana lanet etti. Hırsıza lanet etti, Kadın kıyafeti giyen erkeğe ve erkek kıyafeti giyen kadına lanet etti. Allah’tan başkası adına kurban kesen kimseye lanet etti. Resim yapanlara lanet etti. Homoseksüel ilişkide bulunanlara lanet etti. Müslümana zarar veren veya ona hile yapan kimseye lanet etti. Sahabeye söven kimseye lanet etti. Allah teâlâ’nın indirdiği hidayeti ve âyetleri gizleyenlere lanet etti. Kâfirlerin yolunu müminlerin yolundan daha doğru görenlere lanet etti. Ve daha başka şeylere lanet etti.

983 Hac, 18.

21- Masiyetler ve günahlar Allah'ın, Rasûlünün ve meleklerinin duasından mahrumiyete yol açar. Çünkü Allah teâlâ Peygamberine ve meleklerine müminler için dua etmelerini emretmiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Müminlerin de bağışlanmasını isterler ve şöyle derler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz aziz ve hakîm olan sensin! Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur."[984]

Meleklerin tevbe eden ve Allah'ın Kitabına ve Peygamberinin sünnetine tabi olan müminler için yaptıkları bu mübarek duanın kabulünü onlardan başkası istemez. Onlar için Kitab'a ve Sünnet'e uymaktan başka çıkar yol yoktur.

22- Masiyetler ve günahlar kul ile Rabbin arasındaki bağın kopmasına sebep olur. Bu bağ koptuğu zaman bütün iyilik yolları kapanır ve kötülük yolları açılır. Bu da Allah teâlâ'nın günahkâr kulunu unutmasına sebep olur. Allah onu, kötülüğü emreden nefsine ve onun başını derde sokmak için bekleyip duran şeytanına havale eder. Bu, kurtuluşu olmayan bir helâk demektir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da

---

984 Ğafir, 7-9.

onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir."[985]

23- Masiyetler ve günahlar Allah teâlâ'nın günahkâr kullarını sevmemesine yol açar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez."[986]

"Allah hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez."[987]

"Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."[988]

"Allah bozgunculuğu sevmez."[989]

"Allah küfürde ve günahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez."[990]

24- Masiyetler ve günahlar sahibini ihsan dairesinden çıkarır. Muhsinler ve müminlerin sevabına engel olur. Şüphesiz ki ihsan kalbe hâkim olduğu zaman masiyetlere mani olur. Çünkü muhsin yani ihsan mertebesinde olan kişi sanki Allah'ı görüyormuş gibi ibadet eder. Bu, değil günah işlemek, onunla günah isteği arasına bir perde olur.

25- Masiyetler ve günahlar sahibini mümin, iyi insan, muhsin, muttaki, sâlih, abid gibi övgü ve şeref ifade eden isimlerden soyar ve ona facir, asi, muhalif, bozguncu pis ve benzeri çirkin isimleri giydirir.

• Masiyet ve günahların beden üzerindeki etkileri:

26- Masiyetler, günahlar ve kötülükler bedeni zayıf düşürür:

Şöyle ki, müminin kuvveti Rabbinden, sonra kalbinden, imanından ve itikadından kaynaklanır. Rabbine olan imanı güçlendikçe kalbi güçlenir, sonra bedeni güçlenir.

985 Haşr, 18-19.
986 Nisa, 36.
987 Nisa, 107.
988 Kasas, 77.
989 Bakara, 25.
990 Bakara, 276.

Asi ve günahkâra gelince bedeni güçlü olsa bile bu beden ihtiyaç anında çok zayıf bir şey olur. Kendisine en çok lazım olduğu zaman kuvveti ona ihanet eder.

Müslüman kardeş! İslam düşmanı Farslılar, Romalılar ve diğerlerinin gücünü bir düşün. En çok muhtaç oldukları bir sırada bedenlerindeki kuvvet onlara nasıl ihanet etti. Müminler kalplerinin sonra bedenlerinin gücüyle onları nasıl yendi.

27- Masiyetler ve günahlar işledikleri suçlardan dolayı günahkârların şer'i bir cezayla cezalandırılmalarını gerektirir. Bu cezalar hadler, kefaretler ve tazirlerdir.

- Hadler, mürtedin öldürülmesi, zina haddi, hırsızlık haddi, iftira haddi ve içki içme haddidir.
- Kefaretlere gelince bunlardan bazıları şunlardır: Yanlışlıkla adam öldürmenin kefareti, zıhar kefareti, Ramazan günü cinsel ilişkide bulunmanın kefareti, ihramlı iken, hayızlı iken, loğusa iken cinsel ilişkide bulunmanın kefareti ve yemin kefareti.
- Tazir cezalarına gelince bunlar müslüman bir yönetimin uygun gördüğü caydırıcı cezalardır.

28- Günahkârların suçları işlemeleri ve Allah teâlâ'nın emirlerine muhalefet etmeleri sebebiyle cezalandırılmaları Allah'ın koyduğu kanunların bir gereğidir. Bunlar iki çeşittir:

❖ **Kalpler hakkında takdir edilen ilahi cezalar:**

Kalbe vuran bedeni elem ve acılar ile kalbe hayat veren ve onun iyiliğine sebep olan maddelerin arkasının kesilmesi. Bunlar kesilince zıtları ortaya çıkar.

❖ **Bedenlere takdir edilen ilahi cezalar:**

Bunlar da iki çeşittir: Dünyevi cezalar, uhrevi cezalar. Yani cezalar şer'i cezalar ve ilahi cezalar diye çeşitlere ayrılır.

Bunlar da ya kalbe isabet eden cezalardır veya bedene isabet eden cezalardır, ya da her ikisine de isabet eden cezalardır. Ölümden

sonra berzah âleminde çekilen cezalar vardır, mahşerde çekilen cezalar vardır.

Özet olarak Allah'ın takdir ettiği ilahi cezalar (sünnetullah'taki cezalar):

İnsanın dinine veya dünyasına ya da her ikisine birden isabet eden fitneler, mihnetler ve daha başka şekillerde karşılaştığı imtihanlardır. Bunlar da üç çeşittir:

Bunlardan kimisi dereceleri yükselten imtihanlardır/bela ve musibetlerdir, kimisi günahlara kefaret olan bela ve musibetlerdir. Kimisi insanın zulmünün, haddi aşmasının ve Rabbine isyanının cezası olarak verilen bela ve musibetlerdir.

Bu sonuncusu müslümana da kâfire de şamildir. Herkes günahına ve suçuna göre cezasını çeker.

• Masiyet ve günahların rızka etkileri:

29- Masiyet ve günahlar rızıktan mahrumiyetin en önemli sebeplerinden biridir. Nasıl ki takva rızkın sebebi ise takvayı terk etmek de fakirliğin sebebidir. Ne kadar masiyet terk edilirse o kadar rızık celp edilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur."[991]

30- Masiyet ve günahlar elde edilen nimetleri yok eder, ulaşan nimetleri keser. Yani nimet gider, musibet gelir. Kulun kaybettiği her nimet de başına gelen her musibet de mutlaka bir günah sebebiyledir. Kul içinde bulunduğu hali değiştirmedikçe, itaati bırakıp isyan etmedikçe, şükrü bırakıp nankörlük etmedikçe, Onun rızasına sebep olacak şeyleri bırakıp gazabına sebep olacak şeyleri yapmadık-

991 Talak, 2-3.

ça Allah teâlâ da kuluna verdiği nimetini değiştirmez. Kul halini değiştirdiği zaman göreceği karşılık da ona uygun bir şekilde değiştirilir.

"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) **Allah çoğunu affeder."**[992]

"Bu cezanın sebebi şudur: Bir millet kendilerinde bulunan güzel ahlâk ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da onlara verdiği nimeti, güzel durumu değiştirmez. Bir de şundan ki: Allah her şeyi hakkıyla işitir ve bilir (dolayısıyla herkese neye lâyıksa onu verir)."[993]

31- Masiyet ve günahlar malın bereketini gideren ve yok eden sebeplerdendir. Alış verişinde yalan söyleyen ve malın ayıbını gizleyen kimsenin bereketsizlikle cezalandırılması bundan dolayıdır.

• Masiyetlerin ve günahların halk ve fert üzerindeki etkileri:

32- Masiyet ve günahlar günahkârın işlerini zorlaştıran sebeplerdendir. Bu, günahkâra isabet eden en büyük musibetlerden biridir. Bir işe yönelince ya önünün kapandığını, ya da işinin zorlaştığını görür. Allah teâlâ kendisinden korkan kulunun işini kolaylaştırır, kendisinden korkmayan kulunun işini zorlaştırır.

Aman Allah'ım! Kul, nerden kaynaklandığını bilmediği halde, hayır ve iyilik kapılarının kendisine birer birer kapandığını, yolların zorlaştığını nasıl da görüveriyor? Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir."[994]

33- Masiyet ve günahlar bereketleri yok eder: Ömrün bereke-

---

992 Şura, 30.
993 Enfal, 53.
994 Talak, 4.

tini alır, onu kısaltır; rızkın bereketini alır daraltır; ilmin bereketini alır zorlaştırır; ameli bereketsizleştirir, riyaya bulaştırır; itaati bereketsizleştirir, ihlâsı kaldırır. Özet olarak din ve dünyanın bereketini yok eder. Allah korusun.

34- Masiyet ve günahlar insanın en büyük düşmanına kendi eliyle yaptığı bir yardımdır. Çünkü şeytanın insana ilk giriş yeri nefistir. Şeytan nefse girme imkânını bulduğu zaman onu bozar: Gözden, kulaktan, dilden, ağızdan, elden ve ayaktan gedikler açar ve oralardan girer. O halde masiyetler, kulun kendisine karşı kullansın diye düşmanının eline verdiği bir silahtır.

35- Masiyet ve günahların sahibine çektirdiği cezalardan birisi de dünyada, berzah âleminde ve âhirette yaşayacağı sıkıntılı bir hayattır. Ne büyük azap! Allah'tan afiyet ve esenlik dileriz. O şöyle buyurmaktadır:

"Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyâmet günü kör olarak haşr edeceğiz."[995]

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir."[996]

İtaat kulun göğsünü genişletir ve ferahlatır, masiyet daraltır. Günahkâr sanki masiyetin günahından boğulacakmış gibi bir güçlük ve daralma hisseder. Çünkü göğüs darlığının en büyük sebeplerinden birisi Allah'tan yüz çevirmek, kalbi başkasına bağlamak, Onun zikrinden gafil olmak ve O'ndan başkasını sevmektir.

Gönlü ferah ve kalbi huzur bulamaz. Nefis ancak ilahına ve hak mabuduna ibadet etmekle huzur bulur. Allah'tan başka bütün

995 Taha, 124.
996 Enam, 125.

ilahlar batıldır. Kim Allah ile huzur buluyorsa o tamamen huzura kavuşur. Allah ile huzur bulmayan kimse dünyadan hasret ve pişmanlıklarla kopar. Allah korusun. Allah'tan afiyet ve esenlik dileriz.

• Masiyet ve günahların toplum üzerindeki etkileri:

Masiyet ve günahların kötülükleri hem insanlara, hem hayvanlara hem de bitkilere zarar verir. Çünkü bela yeryüzüne indiği zaman bütün topluma yayılır. Günahkâra sadece günahının cezası yetmez, günahsızların laneti de onu bulur.

Tabii imamlarından Mücahid b. Cebr *rahimehullah* şöyle der:

"Hayvanlar şiddetli kuraklık olduğu ve yağmur yağmadığı seneler günahkâr insanlara lanet ederler ve şöyle derler: Bunun sebebi Âdemoğlunun masiyetinin uğursuzluğudur."[997]

37-Masiyet ve günahlar karada, denizde ve havada meydana gelen su baskınları, denge bozuklukları, depremler, volkanlar gibi felaketlerin ve ülkelerin ve insanların bozulmaların en önemli sebeplerindendir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"İnsanların elleriyle kazandıkları (günahları) yüzünden, karada ve denizde fesat çıktı. Belki dönerler diye, (Allah) onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırıyor."[998]

38- Masiyetler ve günahlar geçmiş ümmetlerin yok olmalarının sebebi olmuştur: Şüphesiz ki dünyadaki ve âhiretteki bütün zararlar masiyetler ve günahlar sebebiyle meydana gelir.

• Âdem ile Havva'yı cennetten, lezzet, nimet, sevinç ve mutluluk yurdundan çıkarıp elemler, acılar ve musibetler diyarına gönderen sebep nedir?

• İblisi melekût âleminden çıkartan; kovulmasına, lanetlenmesine, içinin dışının değiştirilmesine; suretinin en çirkin, en kötü ve

---

997 Ebu Nuaym el- İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.3, s.286.
998 Rum, 41.

en iğrenç bir şekle, içinin dışından da fena bir duruma dönüşmesine; yakının uzakla, rahmetin lanetle, güzelliğin çirkinlikle, cennetin cehennemle ve imanın küfürle değiştirilmesine sebep olan nedir?

• Yeryüzünde yaşayanların tamamını suya gark edip, hatta suları dağların tepelerine kadar yükselten sebep nedir?

• Ad kavmine rüzgârı musallat eden sebep nedir? Bu öyle bir rüzgârdır ki onların cesetlerini içi boş hurma kütükleri gibi yere fırlatıp attı, uğradığı beldelerini, tarlalarını, ekinlerini ve hayvanlarını yerle bir etti ve onlar kıyâmete kadar bütün milletler için bir ibret oldu.

• Lût kavminin kasabalarını ortadan kaldıran sebep nedir? Onlar öyle bir helâke uğradılar ki melekler onların sadece köpeklerinin havlama seslerini duydular, sonra bu kasabaların altını üstüne getirdiler, onların tamamını yok ettiler, sonra bunun peşinden üzerlerine gökten taşlar yağdırdılar, başka milletlere ve benzeri suçlulara verilmeyen cezaların hepsi bunlara verildi. Bunlar zalimlere uzak şeyler değildir.

• Şuayb'in kavmine gölgeler gibi azap bulutlarını gönderen, başlarının üzerine bu bulutlar gelince alev alev ateşleri yağdıran sebep nedir?

• Firavun'un suda boğulmasına sebep nedir? Kavminin denizde gark olmasına, iktidarının, yalan ve iftiraya dayanarak iddia ettiği rabliğinin elinden gitmesine sebep olan şey nedir?

• Karun'u, yurdunu ve taraftarlarını yerin dibine batıran şey nedir?

• Nuh'tan sonraki nesilleri çeşitli cezalarla helâk eden ve onları yerle bir eden sebep nedir?

• Ress Ashabını toptan yok eden çığlığın sebebi nedir?

• İsrail oğullarının üzerine güçlü kuvvetli kavimlerin gönderilmesinin sebebi nedir? Onlar İsrailoğullarını evlerin arasına va-

rıncaya kadar aradılar, erkekleri öldürdüler, çocukları ve kadınları esir aldılar, beldeleri yakıp yıktılar, malları gasp ettiler. Bu kavimler sonra ikinci bir defa onların üzerlerine gönderildiler, yakalayabildiklerini öldürdüler ve istila ettikleri her yeri tahrip ettiler.

Onların türlü türlü cezalara musallat edilmelerinin sebebi nedir? Onlar bazen öldürülerek, esir edilerek ve beldeleri tahrip edilerek, bazen meliklerin zulmüne maruz kalarak bazen de maymun ve domuz şekline getirilerek cezalandırıldılar. Rab teâlâ onlara takdir ettiği diğer cezaları şöyle haber vermektedir:

"Rabbin, elbette kıyâmet gününe kadar onlara en kötü eziyeti yapacak kimseler göndereceğini ilân etti. Şüphesiz Rabbin cezayı çabuk verendir. Ve O çok bağışlayan, pek esirgeyendir."[999]

Şüphesiz bu cezalar bu kavimlerin hepsine isabet etti. Onların helakine sebep, günahları ve günahlarındaki ısrarlarından başka bir şey değildir.

39- Masiyetler ve günahlar helak olan milletlerin geride bıraktıkları miraslarıdır:

Bil ki: Her bir masiyet, Allah teâlâ'nın günahları sebebiyle helak ettiği milletlerden kalma birer mirastır. Eşcinsellik Lût kavminden kalma bir mirastır. Hakkını alırken fazla almak, verirken eksik vermek Şuayb kavminden kalma bir mirastır. Yeryüzünde büyüklük taslayarak bozgunculuk yapmak Firavun kavminden kalmıştır. Kibir ve zorbalık Hûd kavminden kalmıştır. Masiyetler bu ümmetlerden bazılarının elbiseleridir. Onlar Allah teâlâ'nın düşmanlarıdır.

40- Masiyetler, günahlar ve dinden yüz çevirmeler ümmetlerin başına gelen hezimetlerin en önemli sebeplerindendir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

---

999 Araf, 167.

“Ey iman edenler! Herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki başarıya erişesiniz. Allah ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir. Çalım satmak, insanlara gösteriş yapmak ve (insanları) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından çıkanlar (kâfirler) gibi olmayın. Allah onların yaptıklarını çepeçevre kuşatmıştır.”[1000]

“Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz. İnkâr edenlere gelince, onların hakkı yıkımdır. Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır.”[1001]

“Andolsun ki, biz senden önce kendi kavimlerine nice peygamberler gönderdik de onlara açık deliller getirdiler. (Onları dinlemeyip) **günaha dalanların ise cezalarını hakkıyla vermişizdir. Müminlere yardım etmek de bize düşer.”**[1002]

1000 Enfal, 45–47.
1001 Muhammed, 7,8.
1002 Rum, 47.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamlarının Masiyet ve Günahlar Hakkındaki Sözleri

1- Müminlerin emiri Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* şöyle der:

"Günah işlediklerini bildiğin ahlaksızlarla arkadaşlık yapma. Düşmanından uzak dur. Güvenilir olmadıkça arkadaşına karşı dikkatli ol. Ancak Allah'a karşı derin bir saygı içinde olan ve kabirlerin yanından geçerken duygulanan kimseye güvenilir. İtaat ederken boyun bük, ma-siyetten kendini koru ve Allah'tan korkanlarla istişare et."[1003]

Yine şöyle dedi: "Ey Mekkeliler! Şu Hareminizde Allah'tan korkun:

Sizin şu Hareminizde sizden önce kimin ikamet ettiğini bilir misiniz? Burada filanlar, falanlar vardı, buranın saygınlığına aykırı hareket etiler ve helak oldular. Ömer Hareme saygısızlıktan helak olanlardan isimlerini sayabildiklerini saydı ve sonra şöyle dedi:

Vallahi başka bir yerde on tane hata yapmam, Mekke'de tek bir hata yapmamdan benim için daha hayırlıdır."[1004]

Yine Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* Fudayl b. Zeyd er-Rukkaşi'ye şöyle dedi:

"İnsanlar seni kendi nefsinle uğraşmaktan alı koymasın. Çünkü durum senin başkalarına değil kendine yoğunlaşmanı gerektiriyor. Gününü lak lakla tüketme. Çünkü söylediğin şeyler muhafaza edilmektedir. Önceden işlenen bir günahı yeni bir iyilikten daha güzel ve daha süratli telafi edecek başka bir şey yoktur."[1005]

Müminlerin annesi Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle der:

1003 Süyuti, *ed-Dürrü'l-Mensur*, c.7, s.22.
1004 Beyhaki, *Şuabü'l-İman*, c.7, s.567.
1005 Veki' İbn el-Cerrah, *Kitâbu'z-Zühd*, c.2, s537.

"Günahları azaltın. Şüphesiz ki siz günahların azlığından daha faziletli başka hiçbir şeyle Allah'ın huzuruna çıkamazsınız."[1006]

2- Aişe *radıyallahu anhâ* Muaviye'ye şöyle yazdı:

"Sana söylemek istediğim şudur: Kul Allah'a karşı masiyet işlediği zaman daha önce kendisini öven insanlar artık onu kötülerler."[1007]

3- Ebu'd-Derda *radıyallahu anh* Salim b. Ebî'l-Ca'd'e şöyle der:

"Kişi, farkında olmadan müminlerin kalplerinin kendisine lanet etmesinden sakınsın. Sonra dedi ki: Bu nasıl olur, bilir misin? Hayır, dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: Kul gizli gizli Allah'a isyan eder. Allah da o farkına varmadan müminlerin kalplerine onun nefretini yerleştirir."[1008]

Ebu'd-Derda *radıyallahu anh* Seleme b. Mahled'e şöyle yazdı:

"Şunu demek istiyorum: Kul Allah'a itaat anlamında bir şey yaptığı zaman Allah onu sever. Allah onu sevdiği zaman insanlara da sevdirir. Kul Allah'a masiyet anlamında bir şey yaptığı zaman Allah ona buğz eder. Allah ona buğz ettiği zaman insanları da ona buğz ettirir."[1009]

4- Bir adam İbn Abbas *radıyallahu anh*'e şöyle sordu: Günahı da çok, ameli de çok veya günahı da az, ameli de az olan kişi hakkında ne dersin? O şöyle cevap verdi:

"Hiçbir şey selamete denk değildir."[1010]

5- Ebu Eyyub el-Ensari *radıyallahu anh* şöyle der:

"Kişi bir iyilik yapar, yaptığı bu iyiliğe güvenir ve basit kötülükler yapmaya başlar. Sonunda öyle bir hale gelir ki Allah'ın huzu-

---

1006 Veki' İbn el-Cerrah, Kitâbu'z-Zühd, c.2, s535.
1007 Ahmed İbn Hanbel, Kitâbu'z-Zühd, c.2, s.146.
1008 Ebu Nuaym el- İsfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.1, s.213.
1009 Ahmed İbn Hanbel, Kitâbu'z-Zühd, c.2, s.56.
1010 Veki' İbn el-Cerrah, Kitâbu'z-Zühd, c.2, s535.

runa o kötülüklerle kuşatılmış olarak gelir. Kişi bir kötülük yapar, sonra ondan ayrılır ve Allah'ın huzuruna güvenli olarak gelir."[1011]

6- Urve b. Amir el-Mekkî isimli tabii şöyle der:

"Kıyâmet günü kişiye günahları gösterilir. Günahlarından birinin yanından geçerken şöyle der: Ben seni işlediğimden dolayı endişeye kapılmıştım. Böyle dediği için affedilir."[1012]

7- Yüce tabii Hasan el-Basri şöyle der:

"Mümin bir günah işler ve cennete girinceye kadar devamlı onun tasasını çeker."[1013]

8- Zahid tâbii Talk b. el-Anzî şöyle der:

"Takva Allah'a itaatle amel etmektir, Onun rahmetini ummaktır, Allah'tan bir nur üzere olmaktır. Takva Allah'ın azabından korkarak Allah'a isyanı terk etmektir, Allah'tan bir nur üzere olmaktır."[1014]

9- İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye şöyle der:

"Şundan tuhaf bir şey olamaz: Onu tanıdığın halde Onu sevmemen, Onun davetçisini duyduğun halde Ona icabette geç kalman, Onunla ilişkideki kazancın miktarını bildiğin halde başkasıyla ilişki içinde olman, Onun öfkesinin miktarını bildiğin halde ona karşı gelmen, Ona isyan etmekteki yalnızlığın acısını bildiğin halde Ona itaatle dostluğunu talep etmemen, onun sözünden başkasına dalmanın kalbe verdiği sıkıntıyı tattığın halde Onu anarak ve Ona yalvararak göğsünü genişletme özlemini çekmemen, kalbi başkasına bağladığın zaman acıyı tattığın halde başkasını bırakıp da bir türlü Ona yönelmemen!

Bundan daha tuhaf olanı ise, Ona olan ihtiyacını ve en çok Ona muhtaç olduğunu bildiğin halde O'ndan yüz çevirmen ve seni O'ndan uzaklaştıracak şeylere rağbet etmendir."[1015]

1011 Abdullah İbn Mübarek, *Kitâbu'z-Zühd*, s.52–53.
1012 Abdullah İbn Mübarek, *Kitâbu'z-Zühd*, s.52–53.
1013 Ahmed İbn Hanbel, *Kitâbu'z-Zühd*, c.2, s.236.
1014 İbn Ebî Şeybe *Kitâbu'l-Musannef* (*Kitâbu'l-İman*) c.11,s.23, No, 10405.
1015 İbnu'l-Kayyim, s.119. Daru İbn Huzeyme.

Masiyet ve Günahlardan Korunma ve Tedavi Olma Yolları

Masiyet ve günahların cezasından kendilerini koruyacak kurtarıcıları onlara açıklaması Allah'ın kulları için bir rahmetidir. Bunlar, cezalar onların üzerine inmeden önce masiyet ve günahlardan korur ve tedavi eder. Başlarına geldiği zaman da onları tehlikelerden, suçlardan ve musibetlerden kurtarırlar, dünyada ve âhirette mutluluklarına sebep olurlar. Bu kurtarıcılardan bazıları şunlardır:

1- Samimi bir tevbe ve istiğfar: Büyük küçük bütün günahlardan samimi bir şekilde tevbe etmek ve devamlı istiğfar etmek. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[1016]

"Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz."[1017]

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar."[1018]

2- Takva: Gizlilikte ve açıklıkta Allah'a karşı takvalı olmak. Bu, Allah'tan bir nur ile Ona itaat etmek, Onun sevabını ummak, Ona isyanı terk etmek, öfkesinden ve cezasından korkmak ve kendisiyle Allah'ın gazabı arasına bundan kendisini koruyacak bir engel koymaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

1016 Zümer, 53.
1017 Nur, 31.
1018 Tahrim, 8.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[1019]

3- Dua: Dua etmek ve Allah'a iltica etmek. Bu, sadık müminin silahıdır, istenmeyen şeylerin def edilmesinin ve istenen şeylerin elde edilmesinin en güçlü sebeplerinden biridir ve belanın savılması için en faydalı ilaçlardan biridir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez. Islah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır."[1020]

4- Allah'ın Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e uymak: Bütün itikadi konularda, sözlerde ve fiillerde onun sünnetini rehber edinmek.

5- İyiliği emretmek ve kötülükten nehy etmek: Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."[1021]

"Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca, biz de kötülükten men edenleri kurtardık, zulmedenleri de yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü şiddetli bir azap ile yakaladık."[1022]

1019 Haşr, 18.
1020 Araf, 55-56.
1021 Al-i İmran, 104.
1022 Araf, 165.

Şirkin Dışında Büyük Günah İşlemenin Hükmü

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat tevhid ehlinden olup da büyük günah işleyen bir kimsenin, bunun helal olduğunu iddia etmedikçe tekfir edilmeyeceğinde, onun dinden çıkartılamayacağında, cehenneme girse bile orada ebedi kalmayacağında ve iman isminin ondan çekilip alınamayacağında icma etmişlerdir. Böyle bir kimse, tekfirini gerektirmeyecek bir masiyeti veya günahı işlediği zaman veya terk ettiği zaman tekfirini gerektirmeyen ve imandan çıkarmayan bir vacibi terk ettiği zaman tekfir edilemez ve imandan çıkartılamaz. Ancak imana aykırı bir inanca sahip olursa veya imana aykırı bir söz veya davranışta bulunursa veya şirk koşarsa o zaman tekfir edilir.

Ehli kıble olup da büyük günah işleyen kimseden mutlak anlamıyla iman kaldırılmaz; büyük günah işlediği, fasık olduğu ve masiyetleri işlediği için iman ondan çıkmaz fakat buna tam iman da denilemez, sadece bu günahlarla imanı eksilir. İman ondan tamamen gitmez. İmanın mutlak olanı -yani imanın aslı veya icmali iman- devam eder. Çünkü büyük günah işlemek cehennemde ebedi kalmaya sebep değildir. Ebedi cehennemlik olmanın sebebi sadece Allah'a ortak koşmaktır.

O dünyada eksik imanlı bir mümindir; imanıyla mümin, büyük günahıyla fasıktır. Mutlak anlamıyla iman ismi ona verilemez, mutlak anlamıyla iman ismi ondan çekilip alınmaz. (Bu isim kayda bağlı olarak verilir, mesela tam bir mümin denilmez de fasık mümin denilir.) Büyük günahta ısrar ederek ve ondan tevbe etmeden öldüğü zaman âhiretteki durumu Allah'a kalmıştır. Onun dilemesi ve rahmeti altındadır; dilerse onu bağışlar, dilerse ona azap eder.

Yani büyük günah işleyen kimsenin[1023] Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iki hükmü vardır: Dünyadaki hükmü, âhiretteki hükmü:

• **Dünyadaki hükmü:**

O eksik imanlı bir mümindir. Büyük günah işlediği ve nefsine zulmettiği için Allah'a asi olmuştur ve fasıktır. Ona kayıtsız şartsız iman ismi verilmesi sahih değildir. Bilakis o mutlak/genel manada bir imana ve İslam ismine sahiptir. İslam ismiyle diğer Müslümanların hak ettiği muamelelere o da layıktır.

Eğer hakkında had/ceza uygulanmayan veya had uygulanan bir ceza işlenmiş de bundan tevbe etmişse Allah teâlâ onun tevbesini lütfu ve ihsanıyla kabul eder. Veya had/uygulanan bir günah işlemiş de bu ceza kendisine uygulanmışsa çektiği ceza onun için bir kefaret, kendisiyle ilgili hüküm de bütün Müslümanların hükmü gibi olur. Hamd ve minnet Allah içindir.

• **Âhiretteki hükmü:**

İşlediği büyük günahtan, fasıklığından, zulmünden ve masiyetlerinden tevbe etmemişse ve hakkında da had uygulanmamışsa onun âhiretteki işi Allah'a kalmıştır; dilerse affeder, günahını bağışlar ve baştan cennete koyar. Bu Onun rahmetinin, lütfunun ve kereminin bir sonucudur.

Dilerse ona günahı miktarınca azap eder. Bu da adaletinin bir sonucudur. Çünkü O cezalandırılmayı hak etmiştir fakat cehennemde ebediyen kalmayı hak etmemiştir. Bilakis zerre miktarı da olsa imanı olsa cehennemden çıkacaktır. Cennete girmesi kaçınılmazdır. Çünkü muvahhit olan kişi cehennemde ebedi kalmayacaktır.

Çünkü Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iman bölünme ve parçalanmayı kabul eder. Cehenneme giren bir kimseyi az bir imanı sebebiyle lütfu, rahmeti ve keremiyle oradan çıkarır.

1023 Ehli kıble olması ve işlediği günahın helal olduğunu iddia etmemesi şartıyla.

Bununla anlaşılmıştır ki masiyetler ve günahlar ne kadar büyük olursa olsun, gitmesi ve kalması yönünden imanın aslı üzerinde etkili değildir. Sadece imanın eksilmesi ve artması yönünden etkilidir. Bu sebepledir ki müminler imanlarında birbirlerinden farklıdırlar. Kimisi ortadadır. Kimisi nefsine zulmedendir. Kimisi de hayırda ve iyilikte öne geçendir. Her birinin Allah katında derecesi vardır.

Bunun içindir ki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imanın aslını ortadan kaldıran büyük günah hariç ehli kıbleden hiç kimseyi tekfir etmezler.

•• Buna karşılık onlar dinde haram kılındığı zorunlu olarak bilinmesi gerekli şeylerin helal olduğunu iddia ederek yapan kimsenin kâfir olduğunda da icma ettiler. Çünkü bunda Allah'a ve Rasûlüne karşı açıkça büyüklenme ve yalanlama vardır. Bu çeşitten bir büyük günahın açık bir küfür olduğunda şüphe yoktur.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in Kitap ve Sünnet'ten Büyük Günah İşleyenlerin Hükmü Hakkında Getirdikleri Delilller ve İmamların Görüşleri

Allah teâlâ yüce kitabında şöyle buyurdu:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büyük bir günah (ile) iftira etmiş olur."[1024] [(*)]

Bu âyeti kerime Allah'a şirk koşmanın dışındaki bütün günahların affedilip edilmeyeceğinin Allah'ın dilemesine bağlı olduğuna delâlet etmektedir.

Yani bir kul tevbe etmeden şirk üzere öldüğü zaman Allah teâlâ onu asla bağışlamaz. Allah korusun müşrik ebedi olarak cehennem ateşinde kalacaktır. Muvahhid bir kul şirkin dışında bazı masiyetleri ve günahları işlediği zaman, bunlar büyük günahlar bile olsa, bunlardan tevbe de etmemiş olsa, arz dolusu hatalarla da gelse bu kulun işi Allah'ın dilemesine kalmıştır; dilerse onu affeder, dilerse günahından dolayı azap eder. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[1025]

"Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). **Ancak**

1024 Nisa, 48,116.

(*) Bu âyetin daha geniş tefsiri için Bak: *Tefsiru't-Taberi*; *Tefsiru İbn Kesîr*; İbn Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari* c.1, s.84; el-Mervezi, *Ta'zimu Kadri's-Salât*; İbn Teymiyye, *el-İmanu'l-Evsat*, s.36

1025 Zümer, 53.

her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) **tarafından bir miktar bağışlanırsa artık** (taraflar) **hakkaniyete uymalı ve** (öldüren) **ona** (gereken diyeti) **güzellikle ödemelidir. Bu söylenenler, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim bundan sonra haddi aşarsa muhakkak onun için elem verici bir azap vardır."**[1026]

Allah teâlâ bu âyeti kerimede müminlerden öldürenin de ölenin de iman sahibi olduğunu, aralarında iman kardeşliği bulunduğunu ifade etmekte ve maktulü katilin kardeşi olarak isimlendirmektedir:

"**..her kimin cezası, kardeşi** (öldürülenin velisi) **tarafından bir miktar bağışlanırsa..**"

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever. Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."[1027] [(*)]

Yani adam öldürmek büyük günahlardan bir günahtır. Bununla beraber Allah teâlâ bu katillerden iman ismini çekip almadı. Birbirleriyle savaşmalarına ve haksızlık etmelerine rağmen müminler ve dinde kardeşler diye isimlendirdi, aralarının düzeltilmesini emretti. Ne birbirlerini öldürenlerin, ne de onların arasını düzeltmeye çalışan diğer müminlerin aralarındaki din kardeşliğini reddetmedi. Bilakis aralarında mutlak bir iman kardeşliğinin varlığını ispat etti.

1026 Bakara, 178.

1027 Hucurat, 9-10.

(*) Bu âyetin daha geniş tefsiri için Bak: *Tefsiru't-Taberi*; *Tefsiru İbn Kesîr*; İbn Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari* c.1, s.21; *Tefsiru'l-Beğavi*; *Tefsir İbn Sa'di*

Çünkü iman ve iman kardeşliği, şirkin dışındaki büyük günahlar gibi adam öldürme günahıyla da ortadan kalkmaz. [(*)]

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"**İnkâr edenlere,** (sana düşmanlıktan) **vazgeçerlerse, geçmiş günahlarının bağışlanacağını söyle. Yok, geri dönerlerse kendilerinden öncekilerin hali gözlerinin önündedir!"**[1028] [(**)]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Kalbinde hardal tanesi kadar imanı olan kimse cehenneme girmez. Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olan kimse de cennete girmez."[1029]

"Kim hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmadan ölürse cennete girer. Kim Allah'a bir şeyi ortak koşarak ölürse cehenneme girer."[1030]

Ubade b. es-Samit *radıyallahu anh*'ten rivâyet edilmiştir. O, Bedir savaşında bulundu ve Akabe gecesinin önde gelenlerinden idi. Dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarınızı öldürmemek, kendiliğinizden uyduracağınız hiçbir yalanla kimseye iftira etmemek ve hiçbir iyi işte bana karşı gelmemek üzere bana biat ediniz (:söz veriniz). İçinizden kim sözünde durursa onun ecrini ve mükâfatını Allah verecektir. Bu söylediklerimden dolayı başına bir şey gelir de dünyada bir zarar görürse/sıkıntı çekerse bu onun için bir kefarettir. Bunlardan birini yapıp da yaptığı fiili Allah gizlerse işi Allah'a kalmıştır. Dilerse onu affeder, dilerse cezalandırır."* Ubade

(*) Bak: İmam Şafii, el-Ümm, c.4, s.214.

1028 Enfal, 38.

(**) İbn Abdilber şöyle der: "Bunun tövbe etmeyen kimsenin öldükten sonraki durumu olduğu malumdur. Çünkü şirk koşan kimse ölmeden önce tövbe eder ve şirkten vazgeçmiş olarak ölürse tıpkı diğer bütün günahları tövbe ile affe-dildiği gibi bu günahı da affedilir. Bu âyet buna delalet eder." Bak: et-Temhid, c.18, s.16

1029 Müslim, K.İman, B. Tahrimü'l-Kibr ve Beyanuhu.

1030 Müslim, K.İman, B.Men Mate La Yüşrikü billahi Şey'en Dehale'l-Cennete.

dedi ki: Biz de bu şart üzere ona biat ettik.[1031] (*)

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allah teâlâ şöyle buyurur: Kim bana hiçbir şeyi ortak koşmadan dünya kadar günahla karşıma gelse ben de onun kadar bağışla onu karşılarım."*[1032] (**)

Ebu Zer *radıyallahu anh*'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Cebrail aleyhisselam bana geldi ve senin ümmetinden Allah'a hiç ortak koşmadan ölen kimse cennete girer diye bana müjdeledi." Dedim ki: Zina da etmiş olsa, hırsızlık da yapmış olsa yine cennete girer mi? Şöyle cevap verdi: ***"Zina da etmiş olsa, hırsızlık da yapmış olsa yine cennete girer"***[1033] (***)

1031 Buhârî, K.İman, B. Alametü'l-İman Hubbü'l-Ensar.

(*) Hadis şuna delalet eder, Hadiste sözü edilen günahları işleyen kişiye had uygulanmış olsa, yani dünyevi cezasını çekmiş olsa, bu onun için bir kefaret olur. Büyük günahlarda ısrar ederken ölürse durumu Allah'ın dilemesine kalmıştır. Bu, ancak şirkin dışındaki günahlarda böyledir. Bu, böyle günah işleyenlerin imanının kaldığına delildir. Bu günahlara bulaşması eğer küfür olsaydı öldürülmesine ve dinden çıktığına hükmedilirdi. Cezasını çekmesi kefaret sayılmazdı. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat bu görüşte icma etmişlerdir. Bak: Nevevî, c.2,s.41; İbn Hacer, *Fethu'l-Bari* c.1,s.65; Mervezi, *Ta'zimü Kadri's-Salât,* c.2,s.616,617.

1032 Müslim, K.Zikir ve Dua, B. Efdalü'z-Zikri ve'd-Dua.

(**) İbn Receb şöyle der: "Kim tevhide inanarak dünya dolusu ve buna yakın bir günahla Allah'ın huzuruna çıkarsa Allah da onu bir o kadar bağışla karşılar. Fakat bu, Allah'ın dilemesine bağlıdır. Dilerse onu bağışlar, dilerse günahıyla cezalandırır, sonra akıbeti ebedi cehennemde kalmamaktır. Bilakis oradan çıkar, sonra cennete girer." Bak: *Camiu'l-Ulum ve'l-Hikem*, s.374

1033 Müslim, K.İman, B.Men Mate La Yüşrikü billahi Şey'en Dehale'l-Cennete.

(***) Hadis şu manaya delalet eder, Zina ve hırsızlık gibi bazı günahları olduğu halde tevhid inancı üzere ölen bir kimse tamamen imandan çıkmaz, fakat eksik imanlı olur. Bunun delili onun cennete girmesidir. Fakat bu, Allah'ın dilemesine bağlıdır. Bak: en-Nevevî, c.2, s.41; *Fethu'l-Bari*, c.3,s.111. Ben derim ki, Ancak işlediği günahın helal olduğunu iddia etmemesi şarttır. Yoksa Allah ko-rusun küfrüne hükmedilir.

Ehl-i Sünnet İmamlarının Şirkin Dışında Büyük Günah İşleyenlerin Hükmü Konusundaki Sözleri

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in halifesi Ebu Bekir es-Sıddık *radıyallahu anh* şöyle der:

"Yalandan sakının. Çünkü yalan imana engel olur."[1034]

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle der:

"İman temiz ve lekesizdir. Kim zina ederse iman ondan ayrılır. Eğer kendisini ayıplar ve bu günahtan dönerse iman da ona döner."[1035]

Ebu'd-Derda *radıyallahu anh* şöyle der:

"İman ancak birinizin gömleği gibidir, onu bir kere çıkarır, sonra giyinir. Allah'a yemin olsun ki bir kul imandan tamamen soyunup da onu kaybetmedikçe imanından emin olamaz."[1036]

İbn Abbas *radıyallahu anhumâ*'dan rivâyet edildiğine göre o kölelerini tek tek çağırarak onlara şöyle dedi:

"Seni evlendirmeyeyim mi? Zina eden hiçbir kul yoktur ki Allah ondan imanın nurunu çekip almış olmasın."[1037]

İkrime İbn Abbas'a sordu: İman ondan nasıl çekilip alınır? İbn Abbas şöyle cevap verdi:

"İşte böyle. –Parmaklarını birbirine geçirdi sonra onları çıkarıp ayırdı.- Eğer tevbe ederse iman ona şu şekilde döner. –Parmaklarını tekrar birbirine geçirdi."[1038]

1034 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 6/1090 (1873).
1035 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 6/1091 (1870)
1036 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 6/1091 (1871).
1037 İbn Hacer, Fethu'l-Bari, c.12, s.59; el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, (1866),
1038 Buhârî, K. Hudud, B. İsmü'z-Zünat.

İmam Ebu Hanife şöyle der:

"Hiçbir müslümanı herhangi bir günahından dolayı onu helal görmedikçe büyük bir günah bile olsa onu tekfir etmeyiz."[1039]

İmam Malik şöyle der:

"Bir kimse Allah'a ortak koşmadıktan sonra bütün büyük günahları işlese sonra da bu eğilimlerinden ve bid'atlerimden vazgeçmiş olsa cennete girer."[1040]

İmam Şafi'î şöyle der:

"Tekrar savaşmak için geri çekilmek ve başka bir birliğe katılmak gibi meşru bir gerekçe olmaksızın savaştan kaçan kimsenin Allah'ın gazabına uğrayacağından korkarım. Ancak Allah affederse o başka."[1041]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle der:

"Kişi imandan çıkıp İslam'a girebilir. Allah'a ortak koşmak veya Allah'ın farzlarından herhangi bir farzı bile bile reddetmek hariç hiçbir şey onu İslam'dan çıkaramaz. Bu farzlardan herhangi birisini tembellikle veya önemsemeyerek terk ederse işi Allah'a kalmıştır. Allah onu dilerse affeder, dilerse azap eder."[1042]

İmam Ebu Ubeyd el Kâsım b. Sellâm şöyle der:

"Masiyetler ve günahlar imanı yok etmez ve küfrü gerektirmez. Fakat bunlar imanın hakikatini ve ihlâsını/saflığını ortadan kaldırır ki Allah iman sahiplerini bununla vasıflandırmış ve kitabının pek çok yerinde bunu onlara şart koşmuştur."[1043]

İmam Buhârî "*Sahih*"inde bir bölüm açarak orada büyük günah işleyenin tekfir edilmeyeceğine kesin olarak hükmetti ve şöyle dedi:

1039 Ebu Hanife, *Metnu Fıkhi'l-Ekber*.

1040 Ebu Nuaym el-Esfehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.6, s.325.

1041 *Kitâbu'l-Ümm*, c.4,s. l69.

1042 İbn Receb el-Hanbelî, *Tabakatü'l-Hanabile*, 1/343. Müsedde İbn Müserhed'in Risalesinin içinde.

1043 *Kitâbu'l-İman*, s.40,. Tahk, el-Elbânî.

"Masiyetlerin cahiliye işi olduğu ve şirk hariç bunları işleyen kimsenin tekfir edilmeyeceği babı/konusu. Çünkü Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* günah işleyen kimseye:

"Sen kendisinde cahiliye kalıntısı bulunan bir kişisin" dedi. Allah teâlâ da şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındakileri ise dilediği kimseler için bağışlar."* [Nisa:48,116]"[1044]

İmam Ebu Cafer et-Tahavî "*el-Akidetu't-Tahâvî*" de şöyle der:

"Biz ehli kıbleden hiç kimseyi herhangi bir günahtan dolayı – onu helal görmedikçe tekfir etmeyiz."

İmam et-Tahâvî şunu da ifade etmiştir: "Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmetinden büyük günah işleyenler muvahhid olarak öldükleri zaman tevbe etmemiş bile olsalar cehennemde ebedi kalmayacaklardır."

İmam Ebu'l-Hasan el-Eş'arî şöyle der:

"Biz, zina, hırsızlık ve şarap içmek gibi işlediği herhangi bir günahtan dolayı ehli kıbleden hiç kimseyi tekfir etmeyiz. Fakat Hariciler bu tür günahları işleyenlerin tekfir edileceği inancındadırlar ve onların kâfir olduklarını iddia ederler. Biz deriz ki: Bu büyük günahlardan zina, hırsızlık ve benzeri herhangi birini, haramlığına inanmaksızın ve helal olduğunu iddia ederek işleyen kimse kâfir olur."[1045]

İmam Ebu Bekir el-İsmailî hadisçilerin ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikadını nakletti ve şöyle dedi:

"Onlar diyorlar ki: Tevhid ehli olan ve Müslümanların kıblesine doğru namaz kılan kimse eğer günah işlerse veya Allah'ın birliğine inanmasına, yükümlülüklerini kabul etmesine ve Allah'a itaat etmesine rağmen küçük büyük pek çok miktarda günah işlerse

1044 Buhârî, K.İman, B.el-Measi min Emri'l-Cahiliye.

1045 İmam el-Eş'ari, *el-İbâne an Usûli'd-Diyâne*, Bab, Fi İbâneti Kavli Ehli'l-Hak ve's-Sünne.

bundan dolayı tekfir edilmez. Onlar böyle bir kimsenin bağışlanacağı umudunu taşırlar. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Bunun dışındakileri Allah dilediği kimse için bağışlar.""[1046]

İmam İbn Batta el-Ukberi şöyle der:

"Âlimler ehli kıbleden hiç kimsenin herhangi bir günah sebebiyle tekfir edilemeyeceğinde görüş birliği içindedirler. Bu konuda onların aralarında ihtilaf yoktur. Biz onları masiyetten dolayı İslam'dan çıkarmayız. İyilerin akıbetinden umutluyuz, kötülerin akıbetinden korkarız."[1047]

Ebu İsmail es-Sabunî, selef imamlarının hadisçilerin ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikadını nakletti ve şöyle dedi:

"Ehl-i Sünnet, bir müminin büyük-küçük pek çok günah işlese bile tekfir edilmeyeceğine inanırlar. Tevbe etmeden dünyadan ayrılırsa ve tevhid ve ihlâs üzere vefat ederse onun işi Allah'a kalmıştır; dilerse onu affeder, cehenneme uğratmadan, işlediği ve kıyâmete kadar yüklendiği günahları sebebiyle cezalandırmadan cennete sokar, dilerse de bir müddet cehennem azabıyla onu cezalandırır. Cezalandırdığı zaman da orada devamlı kalmaz; bilakis onu azat eder, cehennemden çıkartır ve devamlı kalacağı cennetin nimetlerine kavuşturur."[1048]

İmam el-Beğavi şöyle der:

"Ehl-i Sünnet, bir müminin herhangi bir günahı işlemekle onun mubahlığına itikat etmediği müddetçe imandan çıkmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Büyük günahlardan birisini işlediği zaman tevbe etmeden ölürse hadiste ifade edildiğine göre cehennemde ebedi kalmaz. Fakat onun işi Allah'a kalmıştır; dilerse affeder, dilerse

---

1046 İmam el-İsmaili, *İtikadü Ehli'l-Hadis*, s.43, Tahk, Dr. Muhammed el-Hamis.

1047 *eş-Şerhu ve'l-İbânetü ala Usuli's-Sünne ve'd-Diyane* veya diğer ismiyle *el-İbâneti's-Suğra,* s.292, Tahk, Dr. Rıza İbn Na'san Mu'tî.

1048 *Akidetü's-Selef ve Ashabi'l-Hadis*, s.276, Tahk, Dr. Nasır İbn Abdirrahman el-Cüdey'.

günahı ölçüsünde onu cezalandırır sonra da rahmetiyle cennete koyar."[1049]

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:

"Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in temel ilkelerinden birisi de şudur: Din ve iman, söz ve ameldir. Kalbin ve lisanın sözü; kalbin, lisanın ve azaların amelidir. İman itaatle artar, masiyetle azalır. Bununla beraber onlar:

Haricilerin aksine mutlak masiyet ve büyük günahtan dolayı ehli kıbleyi tekfir etmezler. Bilakis masiyetlerle birlikte iman kardeşliği sabittir/devam eder. Nitekim Allah teâlâ kısas âyetinde şöyle buyurmaktadır:

"**Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa artık (taraflar) hakkaniyete uymalı**"…

Fasıkın (:günahkârın) İslam dinine mensubiyetini tamamen ortadan kaldırmazlar/ona müslüman demeye devam ederler. Mutezilenin dediği gibi onu ebedi cehennemlik olarak görmezler. Bununla beraber fasık, genel olarak iman ismine dâhil olur/ona mümin denilir. Nitekim: "**Adam öldüren kimsenin mümin bir köle azat etmesi gerekir.**" *(Nisa:92)* âyetinde (âyetin tamamı okunduğunda da anlaşılacağı gibi) katilden mümin diye söz edilmektedir.

Fasık bazen genel manada iman ismine dâhil edilmemektedir. Mesela:

"**Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.**"[1050]

Âyetinde söz konusu özellikleri taşımayan fasıklar, müminler sınıfı içinde zikredilmemiştir.

1049 el-Beğavi, Şerhu's-Sünne, c.1, s.103.
1050 Enfal, 2.

O halde biz günahkâra imanı eksik mümin deriz veya imanıyla mümin, büyük günahıyla fasık deriz. Ona mutlak/tam olarak mümin ismi de verilmez, bu isimden tamamen de soyutlanamaz."[1051]

İmam İbn Ebî'l-'Izz el-Hanefî şöyle der:

"Ehl-i Sünnetin tamamı, -Haricilerin dediklerinin aksine- büyük günah işleyen kimsenin onu bütünüyle dinden çıkartacak şekilde kâfir olmayacağını ittifakla kabul etmişlerdir. Çünkü kişiyi dinden çıkartacak şekilde kâfir olsaydı, o takdirde her durumda öldürülmesi gereken bir mürted olurdu. Kısas hakkına sahip kimsenin (:maktulün yakınının) onu affetmesi de kabul edilemezdi. Zina içki içmek gibi suçlarda da şer'i cezalar (:hadler) uygulanamazdı. Ancak böyle bir görüşün batıl ve fasit olduğu İslam dininin ihtiva ettiği hükümlerden kesin olarak bilinmektedir.

Yine Ehl-i Sünnet böyle bir kimsenin imandan ve İslam'dan çıkmadığında, küfre girmediğinde ve kâfirlerle beraber ebedi olarak cehennemde kalmayı hak etmediğinde ittifak etmişlerdir."[1052]

İmam İbn Receb el-Hanbelî şöyle der:

"Allah tarafından bağışlanmanın sebeplerinden birisi tevhittir ve tevhid en büyük sebebidir. Onu kaybeden bağışlanmayı da kaybeder. Tevhid inancıyla Allah'ın huzuruna gelen kişi, bağışlanması için en büyük sebebi de beraberinde getirmiş olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındakileri ise dilediği kimseler için bağışlar."** [Nisa:48,116]. Kim tevhide inanarak dünya dolusu ve buna yakın bir günahla Allah'ın huzuruna çıkarsa Allah da onu bir o kadar bağışla karşılar. Fakat bu, Allah'ın dilemesine bağlıdır. Dilerse onu bağışlar, dilerse günahıyla cezalandırır, sonra akıbeti ebedi cehennemde kalmamaktır. Bilakis oradan çıkar, sonra cennete girer.

1051 *el-Akidetü'l-Vasıtıyye bi Haşiyet eş-Şeyh İbn Mani'*, s.81, Tahk, Eşref Abdulmaksut.

1052 İbn Ebi'l-'Izz, *Şerhu'l-Akideti't-Tahaviyye*, s.442, Tahkik, Şuayb el-Arnavut.

Bazıları dediler ki: Muvahhid, kâfirlerin ateşe atıldıkları gibi ateşe atılmaz. Orada kâfirlerin karşılaştıkları şeylerle de karşılaşmaz. Orada kâfirlerin ebedi kaldığı gibi de ebedi kalmaz. Kulun tevhide bağlılığı ve bu konudaki ihlâsı tam olursa ve kalbi, lisanı ve organlarıyla tevhidin bütün şartlarını yerine getirirse veya ölüm esnasında kalbi ve lisanıyla yerine getirirse bu onun geçmişte işlediği bütün günahlarının affını gerektirir ve tamamen cehenneme girmesini engeller.

Kimin kalbi kelimeyi tevhidi gerçekleştirirse o kalp Allah'a saygısından, Onu yüceltmesinden, heybetinden, korkusundan, ümidinden ve Ona tevekkülünden dolayı Allah sevgisinden başka her şeyi kendisinden çıkartır atar. İşte o zaman deniz köpükleri kadar da olsa bütün günahları ve hataları yakılır ve daha önce kötülüklerin iyiliklerle değiştirildiğinden söz eden hadiste de belirtildiği gibi bazen bunlar iyiliklere bile dönüşür. Çünkü tevhid en büyük iksirdir. Bu iksirden zerre kadarı hata ve günah dağlarının üzerine konmuş olsa, Müsned ve diğer hadis kitaplarında da belirtildiği gibi bunları iyiliklere dönüştürür."[1053]

1053 İbn Receb el-Hanbelî, *Camiu'l-Ulüm ve'l-Hikem*, s.416, 417. *Şerhu Hadisi's-Sani ve'l-Erbeun*

Günahkâr Muvahhidlerden Cezayı Düşüren Sebepler

Allah teâlâ günahkârları günahları sebebiyle dünyada ve âhirette karşılaşacakları bir takım cezalarla tehdit etmiştir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, masiyetler içine düşen günahkâr mümin kullarını bu cezalardan kurtulmaları için Allah teâlâ'nın birtakım sebepler belirlediği/ve yarattığını ittifakla kabul ederler. Allah teâlâ kendisinden bir lütuf, ikram ve iyilik olarak onlar için Kur'an'da, Sünnet'te ve Ehl-i Sünnet imamlarının sözlerinin içinde pek çok delil vardır.[1054] Bu sebeplerden bazıları şunlardır:

1- Samimi tevbe ve devamlı istiğfar:

Tevbe sadece dilden değil gönülden ve samimi bir şekilde yapıldığı, bununla beraber geçmiş günahlardan pişmanlık duyulduğu, onlardan dolayı istiğfar edildiği ve bir daha onlara dönmemeye azmedildiği zaman Allah teâlâ lütfu, ihsanı ve merhametiyle böyle bir tevbeyi kabul eder. Ancak işlenen günah bir insan hakkı ihlali olduğu zaman mümkün ise hak sahibi ile helalleşmek de gerekir. Tevbenin kabulü için bu şartların hepsi bulunduğu zaman bu tevbe samimi bir tevbe olur. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler. Ancak tevbe edip, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler hariçtir. Bunlar, cennete girecekler. Ve hiç bir haksızlığa uğratılmayacaklardır."[1055]

1054 Bak: İbn Teymiye, *Mecmûul-Fetâva*, c.7, s.486–501; *Şerhu'l-Akideti't-Tahaviye*, s.451-456.

1055 Meryem, 59-60.

"Hâla Allah'a tevbe edip O'ndan bağışlanmayı dilemeyecekler mi? Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir."[1056]

"Hâlbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfiret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir."[1057]

Sadece Allah için yapılan samimi bir tevbenin Allah katındaki önemi ve değeri çok büyüktür. Allah teâlâ şirk koşmak veya haksız yere adam öldürmek veya zina etmek gibi en büyük günahlardan bile olsa tevbe eden ve kendisine yönelen kimseyi affedip bağışlayacağını hatta onların kötülüklerini iyiliklere dönüştüreceğini vaat etmiştir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ve onlar Allah ile beraber başka ilaha yalvarmazlar. Allah'ın haram ettiği canı haksız yere öldürmezler ve zina etmezler. Kim bunları yaparsa cezasını bulur. Kıyâmet günü onun için azâb kat kat yapılır ve o azabın içinde hor ve hakir olarak kalır. Ancak tevbe edip inanan ve sâlih amel işleyen, işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere değiştirecektir. Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir."[1058]

2- Sâlih ameller:

Ameller sâlih amel olduğu, sadece Allah rızası için yapıldığı, Allah'ın şeriatına ve Peygamber'in sünnetine uyulduğu ve şeriatın belirlediği zaman ve mekânda yapıldığında bu amellerin günah ve masiyetlere kefaret olacağını Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ittifakla kabul etmişlerdir. Çünkü iyilikler on misliyle kötülükler ise misliyle karşılık görecektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt

1056 Maide, 74.
1057 Enfal, 33.
1058 Furkan, 68-70.

almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[1059]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Nerede olursan ol Allah'tan kork. Kötülüğün arkasından hemen onu silecek bir iyilik yap. İnsanlara karşı güzel ahlaklı ol."*[1060]

3- Dünyada kulun başına gelen musibetler:

Kul bu musibetlere karşı sabrettiği, Allah'ı zikrettiği, Ona hamd ettiği ve istiğfar etiği zaman sevap kazanır ve çektiği sıkıntılar da onun hatalarına kefaret olur. Bu sıkıntılara karşı sabırsızlanıp öfkelendiği zaman ise günah kazanır ve önceki yaptığı hatalar da olduğu gibi kalır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

"Müslüman ne zaman bir fenalığa ve hastalığa, keder ve üzüntüye, eza ve cefaya, hatta vücuduna batan bir dikene maruz kalırsa Allah teâlâ bunları mutlaka onun günahlarına kefaret kılar ve onları örter."[1061]

4- Ölünün arkasından yapılan hayırlar ve iyilikler:

Müminlerin bir kul için onun hayatında veya ölümünden sonra yaptıkları hayır/sadaka, dua, istiğfar ve rahmet dileme gibi ameller Allah katında onun için bir şefaattir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"[1062]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

1059 Hûd, 114.

1060 Tirmizi, K. Birr ve's-Sıla. B.Ma cae fi Muaşereti'n-Nas. el-Elbânî bu hadisin sahih olduğunu söyler. Bak: *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.191.

1061 Buhârî, K.Merza, B. Ma cae fi Keffareti'l-Merazı.

1062 Haşr, 10

"Bir insan öldüğü zaman ameli kesilir (defteri kapanır). Ancak sadaka-i cariyesi (faydası ölümünden sonra da devam eden iyilikleri) veya faydalı bir ilmi veya kendisine dua eden hayırlı bir evladı olan kimsenin defteri kapanmaz."[1063]

5- Kabir azabı:

Mümin bir kulun kabirde karşılaştığı fitneler, baskılar ve korkular onun günahlarına kefaret olur.

6- Kıyâmet gününün korkuları, üzüntüleri ve sıkıntıları:

Kulun ölüm anından itibaren Allah'ın onu kıyâmet gününün hesabından kurtarıncaya ve onu cennete sokuncaya kadar çektiği sıkıntılar onun için bir kefarettir.

7- Kıyâmet günündeki şefaat:

Bu, hasret ve pişmanlık gününde mümin kulları için Allah'ın bir rahmetidir. O gün selim bir kalp ile Allah'a gelenler hariç ne malın, ne de evladın hiçbir faydası yoktur.

Allah korusun bu çetin günde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ümmetine şefaat edecektir. Sonra Allah'ın kendilerine şefaat izni verdiği melekler, diğer peygamberler, şehitler, sıddıklar, salihler ve müminler şefaat edeceklerdir.

Bu korkunç günde şefaatlerin en büyüğü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmeti için olan şefaatidir:

- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mevkıf'te[(*)] bulunan kimselerin aralarında verilecek hükmün sonuçlanması için şefaat edecek. Bu şefaate Makam-ı Mahmud denilir.

- Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* ümmetinden cennete giren bazı kimselerin derecelerinin yükselmesi için de şefaat edecek.

1063 Müslim, K.Vasiyet, B.Ma Yelhaku' İnsanü Mines-Sevabi Ba'de Vefatihi.

(*) Mahşerde insanların hesaba çekilmek üzere bekledikleri yer. –çeviren-

• Ümmetinden cennete hesaba çekilmeden giren bir topluluk için de şefaat edecek.

• Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* iyilikleri kötülüklerine eşit olan kimselerin cennete girmeleri için şefaat edeceği gibi cehenneme girmeleri emredilen diğerleri için de cehenneme girmesinler diye şefaat edecektir.

• Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tevhide inanan fakat günahkâr kimselerin cehennemden çıkartılması hususunda da şefaati vardır. Onlar için şefaat edecek ve onlar da cennete girecekler.

• Sonra Allah teâlâ bazı insanları da hiçbir şefaat olmaksızın kendi lütfu, merhameti ve keremiyle cehennemden çıkaracak.

8- Gafur ve Rahim olan Allah'ın rahmeti, affı ve mağfireti:

Merhametlilerin en merhametlisi olan Allah teâlâ'nın affı, muvahhid kulun cehennem ateşinden, onun küçük düşürücü azabından kurtuluşunun ve Naim cennetine kavuşmasının en önemli sebebidir. Bu, hiç kimsenin şefaati olmaksızın Allah'ın bir lütfu, rahmeti, keremi ve ihsanıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"**Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını,** (günahları) **dilediği kimse için bağışlar.**"[1064]

Büyük Arş'ın sahibi yüce Allah'tan bizleri rahmetine, lütfuna, cennetine nail olan sâlih muttaki ve muvahhit kullarından eylemesini dileriz.

Ve bizlere kıyâmet gününde, lütfuyla ve ihsanıyla muamele etmesini ve günahlarımızı bağışlamasını dileriz. Allah'ım âmin.

1064 Nisa, 48.

Kıyâmet Gününde Günahkâr Muvahhidlerin Tabakları

Kitap, Sünnet ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının sözleri şuna delâlet etmektedir:

Muvahhid günahkârlar her ne kadar cezayı hak etmiş olsalar bile Allah'ın lütfu, keremi ve ihsanıyla cehennemde sürekli kalmayacaklar. Onlar kıyâmet gününde üç tabakadırlar:

Birinci Tabaka: İyilikleri kötülüklerinden ağır gelenler. Bunlar hemen cennete girecekler ve cehennem ateşinin azabı bunlara asla değmeyecek.

İkinci Tabaka: İyilikleri kötülüklerine eşit ve denk olanlar. Bunların kötülükleri cennete girmelerini, iyilikleri de cehenneme girmelerini engelleyecek. İlim sahiplerinin en sahih görüşüne göre bunlar Araf'ta bekletilenlerdir. Allah teâlâ bunların cennetle cehennem arasında bekletildiklerini haber vermektedir. Orada Allah'ın dilediği kadar bekleyecekler, sonra cennete girmelerine izin verilecek.

Üçüncü Tabaka: Tevhidin aslını korumalarına rağmen büyük günahlarda ve kötülüklerde ısrar eden kimseler olarak Allah'ın huzuruna varanlar, bu sebeple de kötülükleri iyiliklerinden ağır gelenler. Bunlar Allah'ın meşieti/iradesi altında olmakla beraber tehdidi hak etmiş kimselerdir. Allah dilerse onları bağışlar, dilerse azap edip cezalandırır. Bunların içinde kendisi için şefaat edilip cezadan kurtulacak olanlar vardır, günahları miktarınca cehenneme girecekler vardır. Cehenneme gireceklerden kimisi topuklarına kadar yanacak, kimisi baldırlarının yarısına kadar, kimisi dizlerine kadar, kimisi böğürlerine kadar kimisi de daha yukarısından itibaren ateşe girecektir. Hatta onlardan öyleleri vardır ki o kimselerin vücutlarından

sadece secde izinin olduğu kısım ateşten etkilenmeyecektir. Çünkü Allah ateşe secde izini yemesini haram kılmıştır.

Bunlar Allah'ın kendileri hakkında Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ondan sonra diğer peygamberlerin, velilerin, meleklerin ve Allah'ın kendilerine ikramda bulunduğu diğer kimselerin şefaat etmelerine izin vereceği kimselerdir. Allah teâlâ şefaatten yararlanacaklar için bir sınır koyacak ve onları cehennemden çıkaracak, sonra tekrar bir sınır koyacak ve onları da çıkartacak. Sonra bu şekilde devam edecek. Nihayet kalbinde bir dinar ağırlığında hayır bulunanlar çıkartılacak sonra yarım dinar kadar olanlar, sonra arpa tanesi, sonra hardal tanesi, sonra zerre kadar ve daha az hayır olanlar çıkarılacaklar ve en sonunda şefaatçiler diyecekler ki: (Ya Rabbi! Cehennem de hiçbir hayır bırakmadık.)

Allah teâlâ sayılarını kendisinden başka kimsenin bilmediği toplulukları şefaatçilerin şefaati olmadan kendisi cehennemden çıkaracaktır. Hangi ameli işlerse işlesin. Muvahhidlerden hiçbir kimse cehennemde kalmayacak. Fakat onlardan imanı büyük, günahı hafif olanların hepsinin cehennemde çekecekleri azap daha hafif olacak, orada daha az kalacaklar ve oradan daha çabuk çıkacaklardır. Buna karşılık imanı zayıf fakat günahı büyük olanların durumu yukarıdakilerin zıddı olacak. Allah korusun.

Burası anlayışların sapıttığı ve ayakların kaydığı bir makamdır. Allah teâlâ iman edenleri ihtilaflı konularda kendi izniyle hakka hidayet etsin, Allah dilediğini doğru yola iletir.[1065]

1065 Hafız el-Hakemi, *Mearicü'l-Kabul*, c.3, s.1196. Daru İbn el-Cevzi, Özetlenerek nakledilmiştir.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE İMANDAN ÇIKARAN ŞEYLER

(NEVAKIZU'L-İMAN)

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'E GÖRE
İMANDAN ÇIKARAN ŞEYLER

• Gerekli tanımlar: Nakız, ridde, küfür, şirk, nifak, fısk, zulüm, heva, dostluk ve düşmanlık kavramlarının tarifleri,

• Tekfir konusundaki kaideler ve kurallar,

*** Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in tekfir konusuna bakışı,**

*** Müslümanı tekfir etmenin tehlikesi**

*** Mutlak tekfir ile belirli bir şahsı tekfir arasındaki fark**

*** Küfür ve iman meselelerinde zâhire itibar etmek**

*** Vaat ve tehdit**

*** Küfrü sabit olan kimsenin tekfir edilmesi**

• Tekfiri engelleyen haller: Acizlik, cehalet, hata / yanılma, tevil, ikrah, taklit

• Muayyen bir şahıs küfrü sabit olduktan sonra bundan nasıl kurtulur?

Gerekli ve Önemli Tanımlar

İmanı bozan ve ortadan kaldıran şeyleri açıklamaya başlamadan önce bizim bunları anlamamıza yardımcı olması için Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in tekfir konusundaki bazı kavramlarını, kurallarını, esaslarını ve prensiplerini açıklamayı zaruri görüyoruz.

Istılahları tanımlamak zaruri bir meseledir ve bu, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesini anlamak açısından çok önemlidir. Çünkü hükümler doğru bir tanım üzerine bina edilirler. Onların ıstılahlarının ve akidevi kurallarının doğru tanımını bütün açıklığıyla anlayamadığımız zaman akidelerini anlamakta daha başta ihtilafa düşeriz.

Çünkü konu nasıl bir ilim için gerekli ise ıstılah da her ilim için gereklidir. Meselelerini metotlarını, ıstılahlarını (kavramlarını) ve gayesini belirlemedikçe her hangi bir ilmin içine dalmak mümkün değildir. Her ilmin uzmanlarının üzerinde anlaştıkları ıstılahları vardır. Herhangi bir ilme başlamak o ilmin ıstılahlarını çok hassas bir şekilde tanımaya ve tanımlamaya bağlıdır. Çünkü o ilmin meselelerini başka ilimlerin meselelerinden ayırmak ancak bununla mümkündür.

Istılah (:Terim, kavram):

"Bir grup insanın bir lafzı mananın karşısına koymasıdır. Bir başka tarife göre de ıstılah, bir şeyden neyin kast edildiğini açıklamak için onu sözlük anlamından çıkarıp başka bir anlama taşımaktır."[1066]

1066 Cürcani, *Tarifat,* s.28.

Şer'î anlamı ile ıstılah:

Müslüman âlimlerin şer'i maksatlarını ifade ederken üzerinde anlaştıkları ve İslami ilimlerden her bir ilme ait lafızlar ve terkiplerdir.

İslam akidesinin ıstılahları iki kısma ayrılır:

1- Akîdeye ait sahih/doğru ıstılahlar: Bunlar Kitap'ta, Sünnet'te ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının sözlerinde geçen veya geçmesede sahih manalara delâlet eden lafızlardır.

2- Akideye ait bozuk ıstılahlar: Bunlar Kitap'ta, Sünnet'te ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının sözlerinde geçmeyen veya Kitap ve Sünnet'in lafızlarından olup da bağlamlarından koparılan ve yanlış yerlerde kullanılan lafızlardır.

• **Bir uyarı ve bir fayda! Değerli müslüman kardeşim şunu bil ki: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in diğer bid'at fırkalardan ayrıldığı en önemli esaslardan birisi onların, şer'i delillerle de sabit olduğu gibi imanın şubelerinin, mertebelerinin ve derecelerinin olduğunu kabul etmeleridir. İmanın mukabili ve zıddı olan küfür, şirk, nifak, fısk ve zulmün de şubeleri, mertebeleri ve derekeleri vardır. Bu ıstılahlar da Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre iki kısma ayrılır: Büyük olanları ve küçük olanları. Bunlardan büyüğü dinden çıkarır, küçüğü çıkarmaz. Bu taksim aslı itibariyle Kur'an ve Sünnete dayanmaktadır. Kur'an ve Sünnette bu lafızların kullanımını tahkik eden Ehl-i Sünnet imamları naslardan yola çıkarak bu taksime gitmişlerdir. Bu taksimle onlar çelişkiye, ifrat ve tefrite, hükmü genelleştirme ve tafsilatı kabul etmeme durumuna düşmekten kurtuldular. Nitekim onların muhalifleri böyle durumlara düştüler.**

1
Nakız'ın Tanımı

Sözlükte Nakız:

Nakız kelimesinin sözlük anlamı bağlanmış bir düğümü çözen, sağlam bir binayı yıkan demektir. Nakız kelimesi bir şeyi bozan, iptal eden, düğümü açan anlamına gelir. Bozmak, çözmek anlamındaki nakz kelimesi bükmek ve kurmak anlamındaki ibram kelimesinin zıddıdır. İpi çözdüm anlamında نقضت الحبل (nekaztü'l-hable) denir.

Senin muhalifin anlamında senin nakîzın denilir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve Allah'ı üzerinize şahit tutarak, pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah, yapacağınız şeyleri pekiyi bilir. Bir toplum diğer bir toplumdan (sayıca ve malca) **daha çok olduğu için yeminlerinizi, aranızda bir fesat aracı edinerek ipliğini sağlamca büktükten sonra, çözüp bozan (kadın) gibi olmayın. Allah, bununla sizi imtihan etmektedir. Hakkında ihtilafa düşmekte olduğunuz şeyi kıyâmet gününde mutlaka size açıklayacaktır."**[1067]

"Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır."[1068]

"Onlar öyle (fâsıklar) **ki, kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler."**[1069]

1067 Nahl, 91–92.
1068 Ra'd, 20.
1069 Bakara, 27.

"Onlar, kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra her defasında hiç çekinmeden ahitlerini bozan kimselerdir."[1070] [1071]

Istılahta Nakız:

Istılahta nakız, kulun imanını izale eden ve kesintiye uğratan, tekfirini gerektiren inanç, söz ve fiildir. Sonra kulun imanı bunlarla yok olur. Bunlar onu İslam dairesinden küfrün içine sokan şeylerdir. Allah korusun.

Fıkıhçıların kullandığı fıkıh ıstılahında inancı, sözleri ve fiilleriyle küfre girip imanını kaybeden kimseye mürted ismi verilir.

Fıkıh kitaplarında **(Mürted ve Hükümleri)** diye isimlendirilen bir konu başlığı bulunur.

1070 Enfal, 56.
1071 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.7, s.242, *Tehzibu'l-Luğa,* c.8, s.344.

2
Ridde'nin Tanımı

Sözlükte Ridde:

Sözlükte "ridde" bir şeyin kendisini değiştirmek veya bir halden bir hale çevirmek demektir. "Ben onu çevirdim, o da çevrildi" anlamında: رددتُ فا رتدَّ denilir. ردَّه: onu çevirdi/döndürdü demektir. "Onu ondan kabul etmedi" anlamında ردَّ الشئ عليه denilir.

İrtidat ve ridde, geldiği yoldan geri dönmek demektir. Fakat ridde küfre mahsustur/küfre geri dönmeyi ifade eder. İrtidat ise küfür hakkında da kullanılır, başka bir şey hakkında da kullanılır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey kavmim geriye dönmeyin"[1072]

Ridde, irtidattan türetilmiş bir isimdir, değişmek, bir şeyden başka bir şeye dönmek demektir. İslam'dan dönmek de buradan türetilmiştir.

Mürted, geriye dönen demektir. O, dininden dönen, İslam'ı kabul ettikten sonra kâfir olan kimsedir. [1073]

Istılahta Ridde:

Riddenin ıstılah anlamı, İslam'ı kabul ettikten sonra isteyerek kâfir olmaktır. Küfre dönüş, akıl sahibi ve erginlik çağına gelmiş bir müslümandan çıkan İslam'a aykırı bir inançla veya bir davranışla veya bir şüphe ile gerçekleşir. Bütün bunları ister alay etmek maksadıyla yapsın, isterse inadından yapsın böylece o, dininden çıkar canı ve malı heder olur.

1072 Maide, 21.

1073 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.3, s.172; *el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, s.191; *en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis,* c.2,s.214.

Mürted: Müslüman olduktan sonra küfre dönen kimsedir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Sizden kim, dininden döner ve kâfir olarak ölürse, onların yaptıkları işler dünyada da ahrette de boşa gider. Onlar cehennemliktirler ve orada devamlı kalırlar.**"[1074]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Kim dinini değiştirirse onu öldürün."*[1075]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre ridde iki çeşittir:

Mücerret ridde: İslam'a savaş açmadan ve Müslümanlara herhangi bir eziyet vermeden bir şahsın dinden çıkmasıdır. Onun hakkında uygulanacak hükmün esası şudur: Böyle bir mürted –asli kâfir gibi- öldürülmeden önce kendisinden tevbe etmesi istenir. Şayet tevbe eder ve küfründen dönerse kabul edilir, dönmezse öldürülür.[1076]

Ağır ridde: Bu, irtidat ettikten sonra İslam'a savaş açan ve Müslümanlara eziyet eden bir şahsın riddesidir. Bunun hakkında uygulanacak hükmün esası şudur: Böyle bir mürtetten tevbe etmesi istenmez, -zındık gibi- yakalandıktan sonra yapacağı tevbe kabul edilmez. Küfründen dolayı öldürülür.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ancak akıllı bir kimsenin dinden dönmesinin geçerli sayılacağını ittifakla kabul ederler. Çocuk ve mecnun gibi akıllı olmayan, uyku veya hastalık veya mubah bir ilacı içmesi sebebiyle aklı giden kimseye gelince böylelerinin dinden çıkması geçerli değildir, sözlerine dayanılarak haklarında mürtetlik hükmü verilemez. Bu konuda ihtilaf yoktur.[1077]

1074 Bakara, 217.

1075 Buhârî, K.Cihâd ve's-Siyer, B.La Yüazzebü biazabillahi.

1076 Bazı âlimler ridde cezasının engellemek için tövbe etmesinin kabul edilmeyeceği görüşündedir.

1077 Bu konuda aşağıdaki fıkıh kitaplarına Bak: İmam Şafii, *el-Ümm*, Muhtasaru'l-Müzeni hamişli, c.5, s.165, c.6, s.145. Remli, *Nihayetü'l-Muhtac*, c.7,

3
Küfür'ün Tanımı

• **Sözlükte Küfür:**

Küfür kelimesinin sözlük anlamı örtmek ve gizlemek demektir. Zırhını elbisesiyle örten kimseye: قدكفر درعه denilir. Silahını gizleyen adama el-Mükeffir denilir. Çiftçi toprağa atıp üzerini örttüğü zaman كفـَّرالزارع البذ ر فى الارض denilir

Her şeyi gizlediği için gece, kâfir diye adlandırılır.

Küfür, imanın zıddıdır. Hakkı gizlemek olduğu için bununla adlandırılmıştır. Küfür, nimetin inkârıdır ve şükrün zıddıdır. Kâfir, Allah'ın nimetlerini inkâr eden kimsedir.[1078]

Istılahta küfür:

Istılahta küfür, imana aykırı olan inanç, söz veya ameldir. Çeşitli şubeleri ve farklı mertebeleri vardır.

Küfür, imanın zıddıdır ve imansızlıktır.

İman: Bir kimsenin, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği iman esaslarına; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamber-

---

s.413. Nevevî, *Ravzatu't-Talibin*, c.1, s.64. Kaylûbî ve Umeyra, c.4, s.174. Serahsî, *Mebsut,* c.10, s.98. Kasani, c.9, s.4282. İbn Humam, *Fethu'l-Kadir*, s.686. İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Raik*, c.5,s.129. İbn Âbidin, *Haşiyetu Reddi'l-Muhtar*, c.4,s.231. *Haşiyetü'd-Desuki ale'ş-Şerhi'l-Kebir*, c.4, s.201. *Bulğatu's-Salik*, c.2,s.416. el-Uleyş, *Fethu'l-Aliyyü'l-Malik*, c.2, s.281. İbn Kudame, *el-Muğni*, c.9, s.3. *el-Kâfi*, c.3, s.155. *el-Mukni'* c.3, s.514. *Metalibu Uli'n-Nuha*, c.6, s.275. *el-Mübdi' Fi Şer'il-Mukni'* c.9, s.170. *Ğayetu'l-Münteha*, c.3, s.335. İbn Hazm, *el-Muhalla*, c.11, s.188. İbnu'l-Kayyim, *İ'lamu'l-Muvakkıin*, c.3, s.131. Şeyhulislam İbn Teymiye, *Mecmûul-Fetâvâ*, v.7, s.471.

1078 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.5, s.144. *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa*, K-f-r maddesi. Kamusu'l-Muhit, Faslu'l-Kaf Babu'r-Ra. Tâcu'l-Arus, c.14, s.14. *Müfredatu'l-Kur'an*, s.714, *Mucemu'l-Vasit*, s.791.

lerine, âhiret gününe, kaza ve kadere, hayrına ve şerrine içiyle dışıyla tam olarak inanması ve içiyle dışıyla bununla amel etmesidir. Yani bütün zâhiri ve bâtıni itaatlerdir.

Küfür: İmana aykırı olan inanç, söz veya ameldir.

Küfür, Allah'ı reddetmek ve Ona inanmamaktır veya Onun Peygamberinin getirdiği şeriata inanmamaktır veya bu şeriatın içinden herhangi bir şeyi inkâr etmektir ya da bunların bir kısmına inanıp, bir kısmına inanmamaktır. Bunları ister yalanlasın, ister yalanlamasın fark etmez. Çünkü sadece şüphe veya tereddüt etmesi veya yüz çevirmesi veya haset etmesi ve kibirlenmesi veya dine ve Peygamber'e buğz etmesi, ona sövmesi veya düşmanlık etmesi veya onu Allah'ın hükmüne uymaktan alıkoyan bazı heves ve arzulara uyması da küfürdür.

Küfür, kalbin itikadıyla, fiille, sözle şüphe ve terk ile meydana gelir.

İman ve küfür birbirinin zıddıdır. İkisi asla bir arada bulunmaz. Birinin varlığı ile diğer yok olur. İki zıddın bir arada bulunmayacağı aklın kabul ettiği bir kuraldır.

Küfrün bir takım esasları ve farklı şubeleri/mertebeleri vardır:

Bunlardan bir kısmı İslam dininden çıkmayı gerektirir. Bir kısmı daha aşağı derecededir.

Şer'i naslarda küfür kelimesi bazen büyük küfür, yani dinden çıkaran küfür anlamında geçer, bazen de dinden çıkarmayan küçük küfür anlamında geçer. Bunun sebebi, imanın şubeleri olduğu gibi küfrün de şubelerinin olmasıdır ve yine imanın söz ve amel olması gibi, küfrün de söz ve amel olmasıdır.

Nasıl ki itaatlerin hepsi imanın şubelerinden ise bütün günahlar ve masiyetler de küfrün şubelerindendir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre, bir kulda imanın bazı şubeleriyle, imanın aslına ve hakikatine aykırı olmayan küfrün veya nifakın bazı şubelerinin birlikte bulunmaları mümkündür. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur. (*)

"Onlar o gün imandan daha çok küfre yakın idiler."[1079] (*)

"Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler."[1080] (**)

Kâfirler şeriat nazarında iki sınıftırlar:

Birinci sınıf: Temelden kâfir olanlar, yani İslam dinine hiç girmemiş olanlar. Bunlar dehriler, filozoflar, müşrikler, Mecusiler, putperestler, ehli kitap Yahudileri ve Hıristiyanlarıyla diğer kâfir milletlerdir. Bunların küfrüne Kitap, Sünnet ve icma delâlet etmektedir. Bunlar ebedi olarak cehennemde kalacaklar ve cennete girmekten mahrum bırakılacaklardır. Bunların durumu dinde zaruri olarak bilinen şeylerdendir.

Müslümanların bu kâfirleri kabul edip icabet edinceye kadar İslam'a çağırmaları gerekir. Kabul etmedikleri takdirde güçleri yetti-

---

1079 Al-i İmran, 167.

(*) İbn Kesîr –Allah rahmet eylesin- bu âyet hakkında şöyle der: "Bir şahsın durumunun halden hale değişebileceğine bu âyeti delil getirdiler. Çünkü kişi bir durumda küfre daha yakın, bir durumda imana daha yakın olabilir."
Büyük âlim ibnu's-Sa'di şöyle der: "Bu ayetlerde bir kulda hem iman, hem de küfür hasletinin olabileceğine ve bunlardan birine diğerinden daha yakın olabileceğine delil vardır."

1080 Yusuf, 106.

(**) İbnu'l-Kayyim bu âyet hakkında şöyle der: "Bu âyet onların şirkle karışık bir imana sahip olduklarını ifade etmektedir. Eğer bu şirkin yanında Peygamber'in yalanlanması da bulunsaydı onların Allah'a imanlarının kendilerine hiçbir faydası olmazdı. Onlar çeşitli şirklere bulaştıkları halde Allah'ın peygamberlerine de imanları varsa bu şirkler onları peygamberlere ve âhiret gününe imandan çıkarmaz ancak büyük günahları işleyenlerden daha büyük bir tehdide müstahak olurlar." *Medaricü's-Salikin*, c.1, s.282.

ği zaman onlarla savaşmaları gerekir. Ta ki İslam'a girsinler veya boyunlarını büküp kendi elleriyle cizyelerini versinler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine Kitap verilenlerden Allah'a ve âhiret gününe inanmayan, Allah ve Rasûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."[1081]

İkinci sınıf: Mürtetlerdir. Bunlar İslam'a müntesiptirler fakat kendilerinden İslam'ı bozan bir inanç veya söz veya fiil sudur eden kimselerdir. Bunlar bazı İslami sembolleri yerine getirseler bile İslam'a aykırı inanç, söz ve fiillerinden dolayı tekfir edilirler. Bâtıniler, aşırı Rafızîler, Kadıyaniler ve benzerleri gibi.

Şeriatta küfür iki çeşittir:

Büyük küfür ve Küçük küfür.

■ Birincisi: Dinden çıkaran büyük küfür:

Bu imana aykırıdır. Sahibini dinden çıkartır. Cehennemde devamlı kalmayı gerektirir. Şefaatçilerin şefaati fayda vermez. Bu küfür, itikatla, sözle, fiille, şüphe ve tereddütle, terkle, yüz çevirmekle ve kibirlenmekle meydana gelir.

Bu küfrün pek çok çeşitleri vardır. Bunlardan herhangi birisiyle Allah'ın huzuruna varan kimse bağışlanmaz ve kıyâmet günündeki şefaat ona fayda vermez. En önemlileri şunlardır:

1- İnkâr ve yalanlama küfrü:

Bu zâhir ve bâtın olarak/açıktan ve gizliden yapılan yalanlamadır. Mesela peygamberlerin yalan söylediklerine ve onların gerçek diye verdikleri haberlerin gerçek olmadığına inanmak veya Pey-

---

1081 Tevbe, 29.

gamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gerçek dışı şeyler söylediğini iddia etmek gibi. Allah'ın emri ve nehyinin kendi iddiasının tamamen tersi olduğunu bilmesine rağmen bir kimsenin Allah'ın herhangi bir şeyi haram kıldığını veya helal kıldığını söylemesi de böyledir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a karşı yalan uyduran yahut kendisine hak gelmişken onu yalan sayandan daha zalimi kimdir? Cehennemde kâfirlere yer mi yok!"[1082]

2- Tasdikle birlikte Umursamayarak ve kibirlenerek reddetme küfrü:

Kalben Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bilmek ve tanımakla birlikte zâhirde/hal ve hareketleriyle ona karşı itaatsizlik göstermek ve ona bağlanmamaktır. Çünkü böyle olan kişi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in rabbinden getirdiği şeylerin hak olduğunu bilir fakat küstahlığı, gururu ve kibri yüzünden hakkı ve hak yoldan gidenleri reddeder. Allah teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar şöyle dediler: Sana düşük seviyeli kimseler tâbi olup dururken, biz sana iman eder miyiz hiç!"[1083]

3- Şüphe küfrü:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in doğruluğunu kesin olarak kabullenemeyip bu konuda şüphe etmesi ve ona tabi olurken tereddüt göstermesidir. Çünkü iman konusunda istenilen şey Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Rabbinden getirdiği şeylere kesin olarak inanmaktır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği şeylere tabi olmada tereddüt geçiren veya hakikatin onun getirdiklerinin hilafına da olmasını caiz gören bir kimse şüphe küfrüyle kâfir olmuş olur. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Sizden öncekilerin, Nuh, Âd ve Semud kavimlerinin ve

1082 Ankebut, 68.
1083 Şuara, 111.

onlardan sonrakilerin haberleri size gelmedi mi? Onları Allah'tan başkası bilmez. Peygamberleri kendilerine mucizeler getirdi de onlar, ellerini peygamberlerinin ağızlarına bastılar ve dediler ki: Biz, size gönderileni inkâr ettik ve bizi kendisine çağırdığınız şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz.”[1084]

4- Yüz çevirme/terk küfrü:

Kulaklarını ve kalbini Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in getirdiği mesaja kapatmasıdır. Böylece bu mesajı ne tasdik eder, ne de yalanlar; Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e ne dost olur ne de düşman. Onun getirdiği şeylere kulak vermez. Hakkı terk eder, onu öğrenmez ve onunla amel etmez. Hakkın zikredildiği/dile getirildiği yerlerden kaçar. İşte böyle bir kimse yüz çevirme küfrüyle kâfirdir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“İnkâr edenler, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.”**[1085]

5- Münafıklık küfrü:

Bu da kalben inkâr etmekle ve şerre tabi olmakla birlikte zahiren müslüman görünmek ve hayra tabi olmaktır. Bu tür küfür, batının zâhire/için dışa muhalefetidir. Açıktan söylenen sözlerin ve fiillerin kalpteki inancın tersi/zıddı olmasıdır.

Münafık: Sözü fiiline, içi dışına aykırı olan kimsedir. O İslam’a bir kapıdan girer, diğer bir kapıdan çıkar. Zâhiren imana girer, batınen ondan çıkar. Bu en büyük münafıklıktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlardan bazıları da vardır ki, inanmadıkları halde "Allah'a ve âhiret gününe inandık" derler.”[1086]

6- Sövme ve alay etme küfrü:

İster alay etmek, isterse kâfirlere hoş görünmek için olsun, ister

1084 İbrahim, 9.
1085 Ahkaf, 3.
1086 Bakara, 8.

tartışma halinde isterse öfke halinde olsun, İslam dininin bilinmesi zorunlu olan şeylerinden herhangi birisiyle alay etmesi veya onda bir eksiklik bulması ya da ona sövmesidir. Bunu yapan kimsenin küfründe bütün imamlar icma etmişlerdir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) **sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz?** (Boşuna) **özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz. Sizden** (tevbe eden) **bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz."**[1087]

7- Buğz/ve nefret küfrü:

İslam dininden veya hükümlerinden herhangi birinden veya Allah'ın şeriatından ya da indirdiği şeylerden hoşlanmamaktır. Veya İslam Peygamberinden ve onun getirdiği şeriattan ya da onun içindeki herhangi bir şeyden hoşlanmamak ve onun olmamasını temenni etmektir. Veya ilim adamlarının dinden olduğu üzerinde icma ettikleri herhangi bir şeyi beğenmemektir.

Çünkü bu büyük dine saygı göstermenin gereği onu sevmektir. Allah'ı, Onun güvenilir Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, onun indirdiği şeriatının emir ve yasaklarını sevmektir ve onun dostlarını sevmektir. Sevgi "La ilahe illallah"ın şartlarından bir şarttır.

Buğz ve nefret, sevgi ve kabullenmenin, bağlılık ve teslimiyetin zıddıdır. Buğz ve nefretin gayesi hakka ve hak dostlarına düşmanlıktır ve beğenmezliktir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır."[1088]

1087 Tevbe, 65–66
1088 Muhammed, 9

■ İkincisi: Dinden Çıkarmayan Küçük Küfür:

Bu, imanın aslına aykırı olmayan, fakat onu eksilten ve zayıflatan küfürdür. Sahibinden İslam sıfatını /Müslümanlık vasfını çekip almaz. Âlimler arasında "küfrün altındaki küfür" diye meşhur olmuştur. Bu küfrün sahibi bundan tevbe etmediği zaman Allah'ın gazabına uğrayacağından büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Şeriatın sahibi engelleme ve tehdit mahiyetinde bazı masiyetleri ve günahları küfür diye ifade etmiştir. Çünkü bunlar küfrün özelliklerindendir. Bununla beraber büyük küfür derecesine ulaşmaz. Bu neviden olanlar büyük günahlardır.

Bu küfür, cehennemde ebedi kalmamak üzere tehdit ve cezayı hak etmeyi gerektiren küfürdür. Bu küfrün sahibi şefaat-çilerin şefaatine nail olanlardandır. Bu küfrün pek çok şekli vardır. Bazıları şunlardır:

1- Nimeti inkâr/küfran-ı nimet:

Bu, inanarak olmasa da diliyle nimeti Allah'tan başkasına nispet etmektir. Veya kullardan birinin kendisine yaptığı iyiliği inkâr etmektir.

Allah teâlâ şöyle buyurur: **"Onlar Allah'ın nimetini bilirler (itiraf ederler). Sonra da onu inkâr ederler. Onların çoğu kâfirdir."**[1089]

Mesela bir adamın nimeti atalarına dayandırmak üzere "benim şu servetim bana atalarımdan kaldı" demesi veya bir kimsenin "filan şahıs olmasaydı şöyle şöyle olmazdı" demesi gibi insanların pek çoğunun dilinde dolaşan bir takım sözler böyledir. Onlar bunun Allah'ın bir lütfu olduğunu bilmelerine rağmen yine de bu sözleriyle sahip oldukları nimet ve serveti onlara nispet etmeyi kast ederler.

Abdulharis (:Haris'in kulu), Abdurresul (:Rasûlün kulu) ve Abdulhüseyn (Hüseyin'in kulu) gibi isimlendirmeler de bu küfürdendir. Çünkü o ismin sahibinin yaratıcısı ve nimetlendiricisi Allah

---

1089 Nahl, 83.

olmasına rağmen böyle bir isimlendirmeyle başkasının kulu yapılmış olmaktadır.

2- Kocasına ve iyiliğe karşı nankörlük:

İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivâyet edilmiştir: O şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: *"Bana cehennem götserildi. Bir de gördüm ki cehennemliklerin çoğu kadınlardır. Onlar küfrederler."*

Bunun üzerine: Allah'a mı küfrederler? Diye soruldu?

Buyurdu ki: *"Onlar kocalarına karşı nankörlük ederler (:küfranı nimette bulunurlar). Birisine çok uzun süre iyilik etsen de sonra senden (hoşuna gitmeyen) bir şey görse: Ben senden hiçbir iyilik görmedim ki der."*[1090]

3- Allah'tan başkası adına yemin etmek:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: *"Kim Allah'tan başkasıyla yemin ederse kâfir olur veya müşrik olur."* buyurdu.[1091]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yemin eden kişi, yemin ettiği mahlûku kalbinde Allah'ı büyük gördüğü gibi büyük görmedikçe, bu tür küfür ve şirkin sahibini İslam'dan çıkarmayacağında icma etmişlerdir.

4- Müslümanlarla savaşmak:

Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Müslümana sövmek fasıklık, onunla savaşmak küfürdür."*[1092]

"Benden sonra biriniz diğerini vuracak şekilde kâfirler olarak geriye /eski günlere dönmeyin."[1093]

1090 Buhârî, K.İman, B. Küfrün Ba'de küfr.

1091 Tirmizi, K, Eyman ve'n-Nüzür, B.Fi Kerahiyeti'l-Hılfi bi Ğayrillahi. el-Elbânî sahih kabul etti. Bak: *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.99.

1092 Buhârî, K.İman, B.Havfi'l-Mümin Min en Yahbeta Ameluhu ve hüve La Yeş'uru.

1093 Buhârî, K.Fiten, B. La Terciu Ba'di Küffara..

Bu küfrün sahibini dinden çıkarmadığında müçtehit imamların ittifakı vardır. Çünkü şu âyeti kerimeden dolayı onlar iman vasfını kaybetmezler:

"Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin."[1094]

5- Nesebe sövmek ve ölünün arkasından feryat ederek ağlamak:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"İnsanlarda iki huy vardır ki onlar küfürdür: Nesebe sövmek /saldırmak ve ölünün arkasından feryat ederek ağlamak."*[1095]

6- Babasından başkasına intisap etmek:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Sakın babalarınızdan yüz çevirmeyin; her kim babasından yüz çevirirse küfretmiş olur."*[1096]

"Her kim babasından başkasına -babası olmadığını bile bile- nesep iddia ederse küfretmiş olur. Kim nesep bağı bulunmadığı bir topluluğa nesep iddiasında bulunursa cehennemdeki yerini hazırlasın."[1097]

• Küçük küfrün çeşitleri sayılamayacak kadar çoktur. Büyük küfür, büyük nifak veya büyük şirk, büyük günah ya da büyük zulüm derecesine ulaşmadığı halde şer'i naslarda küfür diye isimlendirilenlerin hepsi küçük küfürdür.

1094 Hucurat, 9.
1095 Müslim, K. İman, B. Itlaku İsmi'l-Küfri ale't-Ta'ni fi'n-Nesebi ve'n-Niyaha.
1096 Buhârî, K. Feraiz, B. Men İdea ila Ğayri Ebihi.
1097 Buhârî, K. Feraiz, B. Men İdea ila Ğayri Ebihi.

4
Şirk'in Tanımı

• Sözlükte Şirk:

Şirkin sözlük anlamı birleştirmek, aralarında benzerlik bulunmak demektir. Tek olmak, eşi olmamak anlamına gelen infirat kelimesinin zıddıdır. Karıştırmak, eşlik etmek, ortak olmak anlamlarında kullanılır.

"Bir işte onunla ortaklığa girdim" anlamında: شاركتُه فى الأمر وشركته فيه أشركته شركاً dersin. "Onunla bunu paylaştım" anlamında: شركته فيه –شركته شركاً dersin. "Şirket" kelimesi de bu kökten gelir. "Onu ortak yaptım anlamında أشركته denilir.[1098]

• Istılahta şirk:

Şirk, Allah'a ortak koşmak demektir. Bu ortak ister rububiyette ortak olsun, ister ulûhiyette olsun, isterse isim ve sıfatlarda olsun aynıdır. Yani şirk, tevhitte Allah'a ortak koşmaktır. Bu sebeple şirk tevhidin zıddıdır. Nitekim küfür de imanın zıddıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Artık bile bile Allah'a ortak koşmayın."[1099]

İnsanların içine düştükleri şirk genellikle ulûhiyet konusunda görülmektedir. Mesela Allah'la beraber başkasına da dua eden veya kurban, adak, korku, ümit, sevgi, saygı, yönelme, dua, tevbe, tazim, yüceltme, yardım dileme, itaat etme ve tevekkül etme gibi ibadet türlerinden herhangi birisini Allah'tan başkasına da yapan kimseler ulûhiyet konusunda şirke düşmüşler demektir.

1098 Bak: *Lisanu'l-Arap*, c.7,s.99. *Tacu'l-Arus*, c.7,s.148. *Tehzibu'l-Luğa*, c.10, s.17. *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa*, c.3, s.265.

1099 Bakara, 22.

Şirk, kesin olarak günahların en büyüğüdür. Çünkü şirk yaratılanı bir takım özelliklerinde yaratana benzetmek demektir. İlah olmanın özelliklerinden bazıları şunlardır:

• Her yönden tam bir mükemmellik,

• Zarar vermek, fayda vermek ve engellemek gibi şeylere sadece onun gücünün yetmesi,

• Büyük sevgi ve alçakgönüllülükle birlikte her türlü ibadetin ona yapılarak kayıtsız şartsız kulluğun ona tahsis edilmesi.

Herhangi birini Allah'a ortak koşan kimse onu Allah'a benzetmiş olur. Benzetmelerin en çirkini de budur. Bizzat aciz ve fakir bir kimseyi, bizzat muktedir/güçlü ve hiçbir şeye/kimseye muhtaç olamayana benzetmektir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki şirk en büyük zulümdür."[1100]

Zulüm: Bir şeyi konulması gereken yere koymamaktır.

Allah'tan başkasına ibadet eden kimse de ibadeti yapılması gereken yerde yapmıyor ve ibadete lâyık olmayan kimseye ibadet ediyor demektir. Bu en büyük zulümdür.

Allah teâlâ tevbe eden kimsenin şirkten başka bütün günahlarını affeder. O şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındakileri ise dilediği kimseler için bağışlar."[1101]

Şirk bütün amelleri boşa giderir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Peygamber!) **Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyedildi: Andolsun ki eğer Allah'a ortak koşarsan amelin boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun."**[1102]

1100 Lokman, 13.
1101 Nisa, 48.
1102 Zümer, 65.

"Onların yaptıkları her bir (iyi) işi ele alırız, onu saçılmış zerreler haline getiririz (değersiz kılarız)."[1103]

Müşrike cennet haram kılınmıştır, o cehennemde ebediyen kalacaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Biliniz ki kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcılar yoktur."[1104]

Müşriğin canı ve malı helaldir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tevbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın. Allah yarlıgayan, esirgeyendir." [1105]

Müşrik öldüğü zaman yıkanmaz, kefenlenmez, namazı kılınmaz, Müslümanların mezarlığına defnedilmez. Onun pis kokusundan başkaları rahatsız olmasın diye insanlardan uzak bir yere bir çukur kazılarak oraya defnedilir.

Şirk şeriatta iki çeşittir:

Büyük şirk, küçük şirk.

• Büyük Şirk:

Büyük küfür manasına gelir. Bütün amelleri boşa giderir, sahibini İslam'dan çıkarır, tevbe etmeden öldüğü takdirde onun ebediyen cehennemde kalmasına sebep olur ve kıyâmet gününde şefaatçilerin şefaati ona fayda vermez.

Büyük şirk:

İbadet sayılan şeylerden herhangi birisiyle Allah'tan başkasına

---

1103 Furkan, 23.
1104 Maide, 72.
1105 Tevbe, 5.

ibadet etmektir. Allah'tan başkasına dua etmek, Allah'tan başkasını Allah sever gibi sevmek, O'ndan başkasından korkmak, O'ndan başkasının fayda ve zarar vereceğine inanmak veya saygıda ve korkuda Allah ile başkasını eşit tutmak, Allah'tan başkasına kurbanlar ve adaklarla yaklaşmak, Allah'tan başkasının gücünün yetmeyeceği şeylerde başkalarına güvenmek ve dayanmak, yasama ve hüküm vermede Allah'tan başkasına itaat etmek gibi.

Kâinatta Allah ile beraber peygamberlerin, salihlerin ve velilerin de tasarruf gücüne sahip olduklarına inanmak ve sadece Allah'a yapılması gereken diğer ibadetlerle başkalarına da ibadet etmek, bunların hepsi büyük şirktir.

Büyük şirk üç kısımdır:

1- İktidarda, yönetimde, yaratmada veya rızık vermede ve Rabliğin diğer özelliklerinde Allah'a ortak koşmak.

2- Ulûhiyette Allah'a ortak koşmak:

Allah'tan başkasının da ibadet edilmeye müstahak olduğuna inanmak veya Allah'tan başkasına da herhangi bir şekilde ibadet etmek.

3- İsimlerinde ve sıfatlarında Yüce Allah'a ortak koşmak:

İsimlerinden veya sıfatlarından herhangi birisinde Allah'a benzeyen ve onun gibi olan varlıkların varlığına inanmak veya Onu, yaratıklarının sıfatlarından herhangi bir sıfatla vasıflandırmaktır.

Kim Allah'ın isimlerinden herhangi bir ismi Allah'tan başka birisine isim olarak verirse, hem de bu yaratığın bu ismin Allah'a mahsus anlamıyla muttasıf olduğuna inanarak bunu yaparsa veya o yaratığı sadece Allah'a mahsus sıfatlardan herhangi bir sıfatla vasıflandırırsa isim ve sıfatlarında Allah'a ortak koşmuş olur.

Aynı şekilde kim Allah teâlâ'yı yaratıkların sıfatlarından bir sıfatla vasıflandırırsa sıfatlarda Allah'a ortak koşmuş olur.

• **Küçük Şirk:**

Bu, şer'i naslarda şirk diye isimlendirilen bazı günahlardır. Bunlar büyük şirk derecesine ulaşmazlar, fakat büyük şirke düşmeye vesile ve sebeptirler. Büyük şirk ise büyük günahların en büyüğüdür.

Bu şirk sahibini İslam'dan çıkarmaz, imanın aslını ortadan kaldırmaz fakat gerekli olan kemâl derecesine ulaşmasına mani olur.

Hükmü: Bu şirke düşen kimse tevbe etmeden öldüğü zaman Allah'ın dilemesi altındadır. İşi Allah'a kalmıştır, dilerse affe-der, dilerse azap eder. Azap edilse bile ebedi cehennemde kalmaz. Allah'ın izniyle şefaatçilerin şefaatine nail olur.

Küçük şirk iki kısımdır:

Birinci kısım: Dil ve azalarla şirk koşmaktır ki bunlar sözler ve fiillerdir:

Sözler: Mesela Allah'tan başkasına yemin etmek ve Allah'ın dilediği ve senin dilediğin olur" gibi sözler söylemek şirktir. Ama Allah'ın dilediği, sonra filanın dilediği olur" demek caizdir. En doğrusu ise: "Sadece Allah'ın dilediği olur" demektir.

Allah'tan başkasını padişahlar padişahı, hâkimler hâkimi gibi isimlerle isimlendirmek de şirktir. Bir kimseyi Abdunnebi (:Peygamber'in kulu) ve Abdulhasen (:Hasan'ın kulu) gibi isimlerle isimlendirmek de şirktir.

Şirk ifade eden fiillere gelince, belayı kaldırmak ve def etmek için parmağına yüzük takmak ve ip bağlamak, nazardan sakınmak için nazarlık/muska takmak, birtakım şeyler gördüğü veya işittiği zaman bunlardan uğursuzluk manası çıkarmak ve daha önce niyetlendiği bir şeyi bu sebeple yapmaktan vazgeçmek ve şeriata/dine aykırı şeyleri yapmak şirktir.

İkinci kısım: Gizli şirktir. Bu, niyet şirkidir. Yani insanların beğenisini kazanmak maksadıyla onlar görsünler ve duysunlar diye yapmak/ibadet etmek, bazı amellerde dünyevi maksatlar gütmek gizli şirktir.

5
Nifak'ın Tanımı

• Sözlükte Nifak:

Nifak kelimesi "nefak" (النفق)'tan türetilmiştir. Nefak, arzın içine gizlenen tünel demektir. Nifak'a nifak denilmesinin sebebi münafığın küfrünü gizlemesi ve onu göstermemesidir.

Bir görüşe göre de bu kelime tarla faresinin yuvası anlamına gelen "nafikau'l-yerbu" (نافقاءاليـربوع)'dan türetilmiştir. Çünkü bu yuvanın üstü yeryüzü ile aynı seviyededir. Altta gizli bir çukur vardır. Tarla faresi bunu ihtiyaç anında tehlikeden kurtulmak için hazırlar ve avcılarını ancak bununla aldatabilir. Münafık da aynı şekilde içinde gizlediği şeyden farklı bir görünümde olur.[1106]

• Istılahta Nifak:

İslam'ı ve hayrı açığa çıkarmak, küfrü ve şerri gizlemektir.

Nifak bâtının zâhire muhalefetidir. Açıktan söylenen sözlerin ve fiillerin kalpteki inancın tersi / zıddı olmasıdır.

Yani kalben inanmadığı ve reddettiği halde zâhirde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği şeylere uyduğunu göstermektir. Münafık imanı açıklayan, küfrü gizleyendir.

Münafık: Sözü fiiline, içi dışına aykırı olan kimsedir.

O, İslam'a bir kapıdan girer, diğer kapıdan çıkar. Zâhiren imana girer, bâtınen ondan çıkar.

Nifak şer'i bir kavramdır. Her ne kadar onun lügatteki anlamı bilinmiş olsa da Araplar onu bu özel anlamıyla bilmiyorlardı.[1107]

Allah teâlâ yüce kitabında münafıklardan şöyle söz ediyor:

1106 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.1, s.358. *Tacu'l-Arus*, c.13, s.463. *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa*, c.5, s.454. *Müfredatu'l-Kur'an*, s.819.

1107 *Lisanu'l-Arab*, c.1, s.359. İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.30.

"İnsanlardan bazıları da vardır ki, inanmadıkları halde "Allah'a ve âhiret gününe inandık" derler."[1108]

"Onların (münafıkların) durumu, (karanlık gecede) bir ateş yakan kimse misalidir. O ateş yanıp da etrafını aydınlattığı anda Allah, hemen onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde bırakır; (artık hiçbir şeyi) görmezler. Onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple onlar geri dönemezler. Yahut (onların durumu), gökten sağanak halinde boşanan, içinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan yağmur(a tutulmuş kimselerin durumu) gibidir. O münafıklar yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Hâlbuki Allah, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır. (O esnada) şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler, karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar. Allah dileseydi elbette onların kulaklarını sağır, gözlerini kör ederdi. Allah şüphesiz her şeye kâdirdir."[1109]

"Münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine haber verecek bir sûrenin müminlere indirilmesinden çekinirler. De ki: Siz alay edin! Allah o çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır. Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz."[1110]

"Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar."[1111]

1108 Bakara, 8.
1109 Bakara, 17-20.
1110 Tevbe, 64,65.
1111 Münafikun, 3.

"Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihâd et, onlara karşı sert davran. Onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü bir varış yeridir! (Ey Muhammed! O sözleri) **söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki o küfür sözünü elbette söylediler ve müslüman olduktan sonra kâfir oldular. Başaramadıkları bir şeye** (Peygambere suikast yapmaya) **de yeltendiler. Ve sırf Allah ve Rasûlü kendi lütuflarından onları zenginleştirdiği için öç almaya kalkıştılar. Eğer tevbe ederlerse onlar için daha hayırlı olur. Yüz çevirirlerse Allah onları dünyada da, âhirette de elem verici bir azaba çarptıracaktır. Yeryüzünde onların ne dostu ne de yardımcısı vardır."**[1112]

Bu sebeple Allah teâlâ münafıkların kâfirlerden daha kötü olduklarını belirtmiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurur: **"Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın."**[1113]

• Zındık ve Zındıklık:

Burada fıkıhçıların münafıklar için kullandıkları bir başka kavram daha vardır: Onlar münafık için **"zındık"** lafzını kullanırlar. Aslında bu, yabancı/Arapça olmayan bir kelimedir. Fakat fıkıhçıların dilinde yaygın olarak kullanılmaktadır.[1114]

Zındık, kâfirlik akidelerine inanması ve İslami sembolleri izhar

---

1112 Tevbe, 73,74.

1113 Nisa, 140.

1114 Şeyhulislam İbn Teymiyye zındık kelimesi hakkında şöyle der: "Bu kelime Arapçalaşmış yabancı bir kelimedir. İslamın yayılmasından sonra Farisilerden Arapçaya geçmiş ve zamanla Arapçalaşmış bir kelimedir." Bak: *Buğyetu'l-Mürtad,* s.38.
İbn Hacer bu kelime hakkında şöyle der: "Zındık Arapçalaşmış Farsça bir kelimedir. "Zende kerd" zamanın devamlılığı demektir. "Zende" hayat "kerd" ise amel demektir." Bak: *Fethu'l-Bari* c.12, s.270.

etmesi açısından münafıklıkla aynıdır. Fakat zındık genellikle küfrünü ve sapıklığını açıklar, alenen veya dolaylı yollardan onun propagandasını yapar ve onunla bilinir. Tıpkı Bâtıni gruplar ve benzerleri gibi.

Zındık, mürtetten daha özeldir. Her zındık mürtettir fakat her mürtet zındık değildir.

Zındık: Müslüman bir yönetici tarafından ele geçirildiği ve küfrü bilindiği zaman öldürülür. İlim adamları arasındaki tercih edilen görüşe göre tevbe etmesi istenmez. Fakat yakalanmadan önce tevbe ederse, tevbesinde samimi olursa, küfürden tamamen uzaklaşır, bunu itiraf eder ve tevbesini açıklarsa bu durumda tevbesi kabul edilir ve öldürülmez.[1115] Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Ancak, siz kendilerini yenip ele geçirmeden önce tevbe edenler müstesna; biliniz ki Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[1116]

Müslümanların halifeleri dini ve ehlini korumak için zındıkların peşini hiç bırakmadılar, onları öldürdüler ve toplumdan söküp attılar. Nitekim Müminlerin emiri Ali b. Ebî Tâlib *radıyallahu anh* onları öldürmüştür.[1117] Abbasi halifesi Mehdi de zındıkları izlemek ve onları öldürmekle meşhurdur. Kendisinden sonrası için de bunu vasiyet etmiştir.[1118]

Şeriatta münafıklık iki çeşittir:

Münafıklık da tıpkı küfür ve şirk gibi derece derece ve mertebe mertebedir. Bir kısmı İslam'dan çıkarır bir kısmı çıkarmaz.

1115 İbnu'l-Kayyim *İ'lamu'l-Muvakkıin*, c.3,s.142,143. İbn Teymiye, *es-Sarimu'l-Meslûl,* s.340 ve devamı.

1116 Maide, 34.

1117 Bunu Buhârî rivayet etmiştir. Bak: İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, c.12, s.267.

1118 Bak: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* c.1, s.149–158.

Birincisi: Büyük nifaktır; dinden çıkarıcıdır ve cehennemin en alt mertebesinde devamlı kalmayı gerektiricidir:

Bu, kalpte küfrü gizlemek ve imanı dil ve azalarla izhar etmektir. Sahibinden imanı gidermesi ve onu ebedi cehennemlik yapması açısından büyük küfür hangi sonuçları doğuruyorsa bu tür nifak da aynı sonuçları doğurur. Fakat münafığın çekeceği ceza kâfirin çekeceği cezadan daha şiddetlidir. Çünkü o öldüğü zaman cehennemin en altında olacaktır.

Münafık, içinde gizlediği din karşıtlığını açığa vurmadığı ve zâhirde İslam'ın görünen amellerinden işlediği zaman o, zâhirde müslümandır, dünyada ona İslam'ın hükümleri uygulanır ve Müslümanlara uygulanan muamele ona da uygulanır. Çünkü biz kalpleri yarıp içindekilere bakmakla emrolunmadık. Aslında bu insanoğlunun gücü ve kudreti dâhilinde olan bir şey de değildir.

Çünkü dünyada hakkında İslami hükümlerin uygulandığı zahiri iman, sahibi gerçek müminlerden olan bâtıni imanı zorunlu kılmaz. (Yani zâhirde mümin olan ve mümin muamelesi gören bir kimse gerçekte mümin olmayabilir.)

Nifak kelimesi Kur'an'da mutlak olarak/yalın halinde zikredildiği zaman bununla kast edilen şey imanı nefyeden (:yok eden) büyük nifaktır. Hâlbuki küfür böyle değildir. Küfür Kur'an'da –bazen- küçük küfür anlamına gelir. Zulüm, fısk ve şirk de böyledir. Sünnette ise küçük nifak da geçmektedir.

Münafıklar kâfirlerin en kötü ve en fena türüdür. Çünkü onlar küfürlerine yalanı, aldatmayı ve müminlere hileyi de ilave etmişlerdir. Bu sebeple Allah teâlâ, müminler onların tuzaklarına düşmesin ve oyunlarına gelmesinler diye Kur'an'da onların vasıflarını bize ayrıntılı bir şekilde haber vermiş ve onları hep kötü vasıflarla vasıflandırmıştır. Onların bazı vasıfları şunlardır:

- Küfür ve imansızlık

• Allah'ın ve Rasûlünün hükümlerinden yüz çevirmek

• Din ve dindarlarla alay etmek

• Tamamen din düşmanlarına meyletmek, müminlere ve Müslümanlara karşı onlara yardım etmek ve destek vermek.

Nifakın bazı çeşitleri şunlardır:

Allah'ın getirdiği şeyleri veya onların bazılarını yalanladığı ya da Peygamber'i veya onun getirdiği şeylerin bazılarını yalanladığı halde dış görünüşüyle müslüman görüntüsü veren, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaatin vacipliğine inanmayan veya ona eziyet eden ya da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dinine yardım etmekten hoşlanmayan veya dinin sancağının kırılmasına sevinen veya imanları, Allah'a ve Rasûlüne itaatleri sebebiyle müminlerle alay eden veya şeriattan yüz çeviren ve dinden çıkarıcı diğer küfür inançlarına sahip olan kimseler hep münafıklık yapmaktadırlar.

Bu tür münafıklar her zaman her yerde bulunurlar.

İkincisi: Küçük nifaktır; dinden çıkarıcı değildir:

Bu, ameli münafıklıktır. Vaciplerde görülen gizlilik ve açıklık farklılığıdır. Bu tür münafıklıkta sahibi imanın aslını kalbinde muhafaza ettiği halde münafıkların amellerinden herhangi birini yaptığı için bu vasfı alır. Sahibi dinden çıkmaz. İman tamamen kendisinden gitmez. Müslüman ismini de kaybetmez. Diğer günahkârlar gibi o da cehennemde devamlı kalmamak üzere azaba maruz bırakılır. Sahibi, Allah'ın izniyle şefaatçilerin şefaatine nail olanlardandır.

Nifakın bu türü bir mukaddimedir ve bunu bir alışkanlık ve adet haline getirenler için büyük nifaka götüren bir yoldur.

Mesela hadiste sözü edilen yalan, vaadini yerine getirmeme, emanete hıyanet, düşmanlıkta/husumette haddi aşmak, ahde vefasızlık, amelin aslında mevcut olmayan gösteriş ve gönlünde aksini giz-

lediği halde başkasına dost görünme ve ona hizmet etme gibi davranışlar bu tür münafıklığın örnekleridir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Şu dört huy her kimde bulunursa halis münafık olur. Her kimde bunlardan biri bulunursa onu bırakıncaya kadar kendisinde münafıklıktan bir haslet kalmış olur: Kendisine güvenildiği zaman/emanet verildiği zaman hainlik eder, konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman ihanet eder, husumet zamanınıda haddi aşar."[1119]

"Münafıklığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisinde emanet edildiği zaman hıyanet eder."[1120]

"İmanın alâmeti Ensar'ı sevmektir, münafıklığın alâmeti Ensar'a buğsetmektir."[1121]

"Kim (Allah yolunda) cihâd veya bunu gönlünden ge-çirmeden ölürse nifaktan bir şube üzere ölür."[1122]

1119 Buhârî, K.İman, B.Alametü'l-Münafık.
1120 Buhârî, K.İman, B.Alametü'l-Münafık
1121 Buhârî, K.İman, B.Alametü'l-iman Hubbü'l-Ensar.
1122 Müslim, K.İmare, B.Zemmü Men Mate ve lem Yağzü.

6
Fıskın Tanımı

• "Fısk"ın Sözlük Anlamı:

Fısk kelimesi bir şeyin veya bir maksadın dışına çıkmak anlamına gelir. Fısk itaatten çıkmaktır.

Fısk: Fücur (:ahlaksızlık, günahkârlık) anlamına da gelir. Yaş hurma kabuğundan çıktığında ve fare deliğinden çıktığında: فسقتْ denilir. Pisliği ve kötülüğünden dolayı fareye "füveysika" denilir. Fasika kelimesinin ismi tasğiridir.

Tefsik, tadil'in (:düzeltmenin) zıddıdır. Dünyada geniş ve rahat oldu, üzülmedi, kendisini zorlamadı anlamında فسَّق فلان فى الدنيا فسقا denilir.

Fasık, bir isimdir. Çoğulu fussak ve feseka gelir.[1123]

• Istılahta Fısk:

İsyan, Allah'ın emrini terk etmek, Ona itaatten çıkmak, hak yoldan, istikametten ve ona yönelişten ayrılmak, zulüm, ahlaksızlık bozgunculuk ve zarar yoluna girmek demektir. Bu çıkış bazen fiilen, bazen itikaden ve fiilen olur. Kâfir ve günahkâr müslüman fasık kapsamına girer.

Fısk, küfürden daha geneldir. Çünkü bu kelime küfrü ve onun altındaki büyük ve küçük bütün günahları kapsar. Bu ismi az veya çok günah işleyen bir kişiye kullanmak uygun düşer. Ancak âlimler ve halk arasında bu ismin çok günah hakkında kullanıldığı bilinir.

Fasık bir adam denildiği zaman günah işleyen ve meşru sınırları aşan adam anlaşılır.

1123 Bak: *Lisanu'l-Arab,* c.1,s.308. *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa,* c.4, s.502. *Mufredatü'l-Kur'an,* s.572. *Mısbahu'l-Munir,* s.180.

Tevilsiz kasten büyük günah işleyerek veya küçük günahlarda ısrar ederek “Rabbine itaatten çıktı” anlamında فسق عن أمره denilir. Büyük günah işlemede tevilsizlik kaydını koymak gerekir. Çünkü haddi aşan bir kimse fasık değildir. Ama günahı helal saymaya gelince, günah ister büyük olsun ister küçük olsun küfürdür.[1124]

Fasık lafzı kâfir için veya büyük günahlar işleyip de bu günahlarına kefaret olacak hiçbir iyiliği bulunmayan günahkâr müslüman için kullanılır.

Her kâfir aynı zamanda bir fasıktır, fakat her fasık kâfir değildir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“**Andolsun ki sana apaçık âyetler indirdik.** (Ey Muhammed!) **Onları ancak fasıklar inkâr eder.**”[1125]

Fısk kelimesi şer’i naslarda yalın halde kullanıldığı zaman bazen kişiyi İslam’dan çıkarıcı küfür kast edilir, bazen de günahın derecesine ve günahkârın kendi durumuna göre küfrün altındaki günah ve masiyetler kast edilir.

Dinde fısk iki çeşittir: Büyük fısk, küçük fısk.

Büyük fısk: Büyük küfrün ve büyük şirkin eş anlamlısıdır. Sahibini İslam’dan çıkarır, imanı ondan tamamen alır götürür, tevbe etmeden ölürse ebedi cehennemde kalır, kıyâmet günü şefaatçilerin şefaati kendisine fayda vermez. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Rasûlünü inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler.”[1126]

1124 Bak: Rağıb el-Esfehani, el-Mufredat, s.52. İbn Atıyye, el-Muharraru’l-Veciz, c.1, s.155. el Âlusi, Ruhu’l-Meani, c.s.210. Şevkâni, c.1,s.75. Kurtubî, el-Cami’ li Ahkami’l-Kur’an, c.s.235. Tefsiru İbn Kesîr, c.s.62.

1125 Bakara, 99.

1126 Tevbe, 84.

"Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır/fasıktırlar."[1127]

"Yoldan çıkanlar ise, onların varacakları yer ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde geri çevrilirler ve kendilerine: Yalandır deyip durduğunuz cehennem azabını tadın! denir."[1128]

"Öyle ya, mümin olan, yoldan çıkmış/fasık kimse gibi midir? Bunlar elbette bir olamazlar."[1129]

"Münafıklar fâsıkların ta kendileridir."[1130]

"Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez."[1131]

"İşte böylece Rabbinin yoldan çıkanlar/fasıklar hakkındaki "Onlar inanmazlar" sözü gerçekleşmiş oldu."[1132]

Küçük fısk: Taksim yönünden bu küçük küfür ve küçük şirk gibidir. Fıskın altında bir fısktır. Sahibini imanın aslından uzaklaştırmayan veya imanı tamamen alıp götürmeyen ve İslam sıfatını çekip almayan masiyettir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İffetli kadınlara zina isnat edip de buna dair dört şahit getiremeyen herkese seksen değnek vurun ve bundan böyle, onların şahitliklerini artık ebediyen kabul etmeyin. Çünkü bunlar gerçekten fâsıkların ta kendileridir."[1133]

"Ey iman edenler size bir fasık haber getirirse onun doğruluğunu araştırın."[1134]

"Ne yazan, ne de şahit zarara uğratılsın. Eğer bunu yapar-

1127 Nur, 55.
1128 Secde, 20.
1129 Secde, 18.
1130 Tevbe, 67.
1131 Maide, 108.
1132 Yunus, 33.
1133 Nur, 4.
1134 Hucurat 6.

sanız (zarar verirseniz) şüphe yok ki bu, sizin yoldan çıkmanız demektir."[1135]

"Kim o aylarda hacca niyet ederse (ihramını giyerse), hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur."[1136]

"Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir."[1137]

"Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır."[1138]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Müslümana sövmek fasıklık, onunla savaşmak küfürdür."*[1139]

1135 Bakara.282.
1136 Bakara, 197.
1137 Hucurat, 11.
1138 Hucurat, 7.
1139 Buhârî, K.İman, B.Havfi'l-Mümin Min en Yahbeta Ameluhu ve hüve La Yeş'uru.

7
Zulüm'ün Tanımı

• Sözlükte Zulüm:

Ona zulmetti (:haksızlık etti) anlamındaki ظلمه (za-le-me)'den isimdir. Bu kökten isim yapmak için zulüm de denilir, mazleme de denilir. Karanlık anlamında zulmet denilir. Çoğulu zulumat'tır. Cehalet, şirk ve fısk da bu kelime ile ifade edilir.

Zulmün aslı, bir şeyi kendisine ait yere koymamaktır. Bu ya ona bir ilave yapmak veya ondan eksiltmek veya onun vaktinden ya da yerinden ayrılmaktır / sapmaktır.

Zulüm: Aşmaktır, geçmektir, aslı cevrdir / adaletsizliktir, haddi aşmaktır, gayeden sapmaktır.[1140]

• Istılahta Zulüm:

Bir terim olarak zulmün anlamı adaletsizlik ve düşmanlıktır, hakkı engellemektir, haddi aşmaktır, gayri meşru bir şekilde değiştirmek, eksiltmek veya noksanlaştırmak suretiyle adaletten sapmaktır.

Yani ister sözle olsun ister fiille olsun şer'i haktan ayrılıp batıla geçmektir. Dinin izin verdiği haddi aşmak veya tevbe etmeksizin ve düzeltmeksizin adaleti düşüren bir günahı işlemek diye de manalandırılmıştır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre zulmün farklı mertebeleri vardır. Küfre ve diğer büyük günahlara zulüm denildiği gibi büyük günahların altındaki günahlara da zulüm denilmiştir. Çünkü ne kadar

---

1140 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.11, s.373. *Mısbahu'l-Munir*, s.146. *Müfredatu'l-Kur'an*, s.573. *et-Ta'rifat,* s.144. Tehanevi, *Keşşafu Istılahati'l-Funun*, za-le-me maddesi. Kal'aci, *el-Mevsuatu'l-Fıkhi'l-Muyessera*, c.2, s.134.

küçük olursa olsun her günahta bir zulüm vardır. En azından kulun kendisine zulmü vardır.

Zulüm üç çeşittir:

• Kul ile Rabbi arasındaki zulümdür ki bunun en büyüğü küfür, şirk ve nifaktır.

• Kulun kendisi ile diğer kullar ve yaratıklar arasındaki zulümdür. Bu onların haklarına tecavüz etmek şeklinde olur. Onların ırzlarına, bedenlerine ve mallarına bir tecavüzdür.

• Kulun kendi nefsine olan zulmüdür ki bu da günah ve masiyetleri işleyerek Allah'ın koyduğu sınırları aşmak şeklinde olur.[1141]

Zulüm her türlüsü ve her şekliyle şeran haram kılınmıştır. Allah teâlâ zulmü kendisine de kullarına da haram kılmıştır. Çünkü zulümde Allah'ın emrine muhalefet ve kulların haklarına tecavüz vardır. Allah teâlâ zalimleri her iki dünyada da cezalandırmakla tehdit etmiştir. O şöyle buyurmuştur:

"Bütün yüzler (insanlar)**, diri ve her şeye hâkim olan Allah için eğilip boyun bükmüştür. Zulüm yüklenen ise, gerçekten perişan olmuştur."**[1142]

"Allah zalimleri sevmez."[1143]

Allah teâlâ zulümden münezzehtir:

Allah teâlâ hakkında zulüm imkânsızdır. Çünkü O en güzel sıfatlarla muttasıftır ve noksan sıfatlardan münezzehtir. Çünkü zulüm bir saldırı ve haddi aşmadır. Her ikisi de kulların Rabbi hakkında imkânsızdır. Bilakis O mülk sahiplerinin de mülklerinin de yaratı-

1141 *Müfredatu'l-Kur'an*, s.573. *et-Ta'rifat,* s.144. Tehanevi, *Keşşafu Istılahati'l-Fu-nun,* za-le-me maddesi. Kal'aci, *el-Mevsuatu'l-Fıkhi'l-Muyessera*, c.2, s.134. *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.28, s.183.

1142 Taha, 111.

1143 Al-i İmran, 57

cısıdır ve bununla onlara lütufta bulunmuştur. Onun hükmünü bozacak ve reddedecek hiç kimse yoktur. O şanı yücedir. Şöyle buyurmaktadır:

"Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara asla zulmedici değilim."[1144]

"Allah teâlâ kullarına zerre miktarı bile zulmetmez."[1145]

"Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez."[1146]

Ebu Zer el-Ğıfari *radıyallahu anh*'ten şöyle rivâyet edildi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Rabbinden şöyle dediğini rivâyet etti:

"Ey kullarım! Ben kendim için zulmü haram kıldım ve onu sizin kendi aranızda da haram kıldım. O halde birbirinize zulmetmeyin."[1147]

Dine göre iki türlü zulüm vardır: Büyük zulüm, küçük zulüm.

Büyük zulüm: Büyük küfrün ve büyük şirkin eş anlamlısıdır. Sahibini İslam'dan çıkarır, imanı ondan tamamen alır götürür, tevbe etmeden ölürse ebedi cehennemde kalır, kıyâmet günü şefaatçilerin şefaati kendisine fayda vermez.

Zulümlerin en büyüğü âlemlerin Rabbi, her şeyin yaratıcısı, meliki, tek ve ortaksız Yüce Allah'a ortak koşmaktır. Hiçbir zulüm bu zulme denk olamaz. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki şirk en büyük zulümdür."[1148]

"Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim vardır!"[1149]

"Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir!"[1150]

"Allah zalimler için elem verici bir azap hazırlamıştır."[1151]

1144 Kaf, 29.
1145 Nisa, 40.
1146 Kehf, 49.
1147 Müslim, K.Birr ve's-Sıla ve'l-Adab, B.Tahrimü'z-Zulm.
1148 Lokman, 29.
1149 Enam, 93.
1150 Zümer, 32.
1151 İnsan, 31.

"Bilin ki Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir."[1152]

Aşağıdaki âyetler zulüm kelimesinin şer'i naslarda mutlak anlamda kullanıldığına ve bununla küfür ve şirkin kast edildiğine delâlet etmektedir:

"Zulmettiğiniz için bugün (nedamet) **size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz, azapta ortaksınız."**[1153]

"Yalnız onlardan haksızlık edenler (:zulmedenler) başka! Siz de onlardan değil, Ben'den çekinin ve o tarafa yöne-lin ki size olan nimetlerimi tamamlayayım"[1154]

"Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar, ayetlerimize karşı haksızlık (:zulüm) ettiklerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır."[1155]

"Onlar, şu cevabı verdiler: Biz güçlü kuvvetli kimseleriz, zorlu savaş erbabıyız; buyruk ise senindir; artık ne buyuracağını sen düşün. Melike: Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler ve halkının ulularını alçaltırlar. (Herhalde) onlar da böyle yapacaklardır, dedi."[1156]

Küçük Zulüm: Bu tıpkı küçük küfür ve küçük şirk gibidir. Bu zulmün altında bir zulümdür. Sahibini imanın aslından uzaklaştırmayan veya imanı tamamen alıp götürmeyen ve İslam ismini ondan çekip almayan zulümdür. Büyük küçük günahları işleyerek kulun kendisine zulmetmesi ve kulların birbirlerinin haklarına tecavüz etmeleri böyle bir zulümdür.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır**: "Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Fakat haksızlık ederek ve**

1152 Hûd, 18.
1153 Zühruf, 39.
1154 Bakara, 150.
1155 Araf, 9.
1156 Neml, 33-34.

zarar vermek için onları nikâh altında tutmayın. Kim bunu yaparsa muhakkak kendine zulmetmiş olur."[1157]

"Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler."[1158]

"Sonra Kitab'ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik. Onlardan (insanlardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır. İşte büyük fazilet budur."[1159]

"Ona: Köşke gir! dendi. Melike onu görünce derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleyman: Bu, billûrdan yapılmış, şeffaf bir zemindir, dedi. Melike dedi ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime zulmetmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."[1160]

"Biz her peygamberi -Allah'ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Rasûl de onlar için istiğfar etseydi Allah'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı."[1161]

"(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[1162]

1157 Bakara, 231.
1158 Al-i İmran, 135.
1159 Fatır, 32.
1160 Neml, 44.
1161 Nisa, 64.
1162 Araf, 23.

8
Hevâ'nın Tanımı

• Sözlükte Hevâ:

Heva (هــواء) kelimesi medli olarak yazılır, yer ile gök arasındaki boşluk demektir. Çoğulu الأهــوية (ehviye)'dir. Heva sahipleri demektir. Boş olan her şey hevadır.

قلب الهواء : Boş demektir. Kur'an'da **"Onların kalpleri bomboştur"**[1163] buyrulur. Yani onların akılları yoktur demektir. Heva ve hava aynı anlama gelir.

هَــوَى يَهْــوى هَــوِيًّا : "Yukarıdan aşağıya düştü" demektir.

أهــوْى يَدَهُ وبيـَدِه الى الشئ: "Bir şeyi almak için elini uzatmak veya eli ile uzanmak" demektir.

Nefsin isteği anlamında: هــوَى النفــس denir. Çoğulu "ehva"dır.

Heva: İnsanın bir şeyi sevmesi ve bu sevginin onun kalbine galip gelmesidir. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsinin kötü arzularına mani olursa varacağı yer cennettir."[1164]

Yani nefsini şehvetlerden, günah ve masiyet işlemeye çağıran şeylerden alıkoyarsa demektir.

Başka bir âyette: **"Şeytanların aklını çelip şaşırttığı kimse gibi"**[1165] mealinde: كالذي استهوته الشياطين buyrulur.

Heva kelimesi, meyl, sevgi ve aşk anlamına da gelir. Hayır ve şerrin girişinde olur. Bir şeyi istemek ve temenni etmek anlamına da gelir.

1163 İbrahim, 43.
1164 Nâziat, 40-41.
1165 Enam, 71.

Fakat mutlak olarak heva ile konuştuğun zaman bu ancak kötü bir konuşma olur. Güzel bir arzu isabetli bir istek denildiği zaman manası mutlak anlamın dışına çıkar.

Kur'an'da heva kelimesi sadece kötüleme sığasıyla zikredilmiştir.[1166]

Heva kökünden türetilen kelimelerin genellikle mutlak kötüleme anlamlarını ihtiva ettiği anlaşılmış bulunmaktadır. Bunlar hakka aykırı eğilim, düşüklük, boşluk, acelecilik, haram şehvetlere düşmek, şeytanların etkisi altında kalmak, şaşkınlık, sapıklık, mecnunluk ahlaksızlık zulüm ve diğer kötü anlamlar etrafında dönerler.

Büyük âlim Tehanevi şöyle der:

"الهوى"Heva kelimesi mastardır. Bir şeyi sevdiği ve istediği zaman هــواه denilir. Çoğulu "الأهواء" ehva'dır. Sonra ister iyi olsun ister kötü olsun istenen ve arzu edilen şeyler bununla isimlendirildi. Daha sonra genellikle kötü şeyler için kullanılır oldu.

Bir kimse kötülenmek istendiği zaman "hevasına uydu" denilir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in yolundan sapan kimseler için ehlü'l-ehva denilir.)[1167]

• Istılahta Heva:

Heva, hidayetin zıddıdır. Nefsin istediği şeye meyletmektir, itidal sınırından çıktığı zaman kalbin istediği şeye meyletmektir. Bu meyil inançlar görüşler ve tutulan yollar konusunda olur.[1168]

1166 Bak: *Lisanu'l-Arab*, c.15, s.370. *Kamusu'l-Muhit*, s.1735. *Muhtaru's-Sıhah*, s.292. *Mısbahu'l-Munir*, S.246. *el-Mufredat*, s.849. İbnu'l-Kayyim, *Ravzatu'l-Muhibbin ve Nuzhetu'l-Muştakîn,* s.23.

1167 Tehanevi, *Keşşafu Istılahati'l-Funun ve'l-Ulum*, s.17454, Mektebetu Lübnan.

1168 Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Bu sebeple Kitap ve Sünnetin gereğinin dışına çıkıp da heva ehlinden olan âlimler ve âbitler oldu. Nitekim selef bunları ehlü'l-ehva diye isimlendirdi. Çünkü ilme tabi olmayan herkes hevasına tabi olmuş olur. Dini bilmek ise ancak Allah'ın Peygamberini gönderdiği hida-yetle olur." *el-İstikamet*, c.2, s.224.

Allah teâlâ'nın Kitabının ve Peygamberi'nin sünnetinin gerektirdiği şeylerin dışına çıkmak hevadır. Böyle kimselere heva sahibi kimseler denir. İlme ve hakka uymayan herkes heva sahibidir. Çünkü heva, şer'i naslara uymanın zıddıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer sana cevap veremezlerse, bil ki onlar, sırf hevalarına uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevasına uyandan daha sapık kim olabilir! Elbette Allah zalim kavmi doğru yola iletmez."[1169]

Bu sebeple Kur'an'da heva sadece kötüleme sığasıyla geçmektedir. Heva, Peygamberlerin getirdikleri hak ve hidayetten yüz çevirmenin sebebidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun biz Musa'ya Kitabı verdik. Ondan sonra ardı ardına peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya da mucizeler verdik. Ve onu, Rûhu'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik. (Ne var ki) nefislerinizin arzu etmediği şeyleri söyleyen bir elçi geldikçe ona karşı büyüklük tasladınız. (Size gelen) peygamberlerden bir kısmını yalanladınız, bir kısmını da öldürdünüz."[1170] [1171]

"Yemin olsun ki sen ehlikitaba her türlü âyeti (mucizeyi) getirsen yine de onlar senin kıblene dönmezler. Sen de onların kıblesine dönecek değilsin. Onlar da birbirlerinin kıblesine dönmezler. Sana gelen ilimden sonra eğer onların arzularına (hevalarına) uyacak olursan, işte o zaman sen hakkı çiğneyenlerden olursun."[1172]

Bu sebepledir ki bu, yani nefislerin arzusu, heva diye isimlen-

1169 Kasas, 50.

1170 Bakara, 87.

1171 Bak: Prof. Dr. Nasır el-Akl, *Dirasatun fi'l-Ehva ve'l-Firak ve'l-Bideı ve Mevkıfu's-Selefi Minha*, s.26.

1172 Bakara, 145.

dirildi. Çünkü sahibini sapıklığa ve ayrılığa sonra da ateşe düşürür. Allah korusun. İbn Abbas *radıyallahu anh* der ki:

(Sahibini ateşe düşürdüğü için (nefsin arzusu) heva diye isimlendirildi).[1173]

Sapıklık ve küfrün ve peşinden gelen bid'atlerin, masiyetlerin ve büyük günahların temelinde hevaya uymak vardır. Bunun da farklı dereceleri vardır:

- Küfürde ve imana aykırı şeylerde hevaya uyulduğu ve Allah'ın dışında heva da ilahlaştırılıp ona da ibadet edildiği ve itaat edildiği zaman şer'i naslarda hevaya uymak tabiri böyle bir durumu ifade etmek için kullanıldığında bununla kişiyi İslam'dan çıkaran büyük küfür kast edilmiş olur.

- İçki içmek, zina yapmak ve hırsızlık yapmak gibi küfrün altındaki ve imana aykırı olmayan, onu ortadan kaldırmayan masiyetlerde hevaya uyulduğu zaman şer'i naslarda hevaya uymak tabiri böyle bir durumu ifade etmek için kullanıldığı zaman bununla büyük küfrün altındaki fısk, masiyet ve büyük günahlar kast edilmiş olur. Bu ise kişiyi İslam'dan çıkarmayan küçük küfürdür.

Dini yönden heva iki çeşittir:

- **Büyük küfür manasına gelen heva:** Allah teâlâ bu konuda şöyle buyurdu:

"Baksana şu kendi heva ve heveslerini ilah edinen kimseye! Artık sen mi vekil olacaksın ona, işlerini sen mi yürüteceksin?"[1174] (*)

1173 İbn Batta, Şerhu'l-İbâne, el-İbânetü's-Suğra, s.124.

1174 Furkan, 23.

(*) İbn Kesîr bu âyet hakkında şöyle der: "Bir kimse bir şeyi güzel gördükçe ve o şey nefsine hoş geldikçe o, onun dini ve mezhebi olur."
Şeyhulislam İbn Teymiyye bu âyet hakkında şöyle der: "Kim hoşlandığı şeyin kulu kölesi olursa onu kendisine ilah edinmiş olur. Hevasını kendisine

“Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, hevalarına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme.”[1175]

“Ayetlerimizi yalanlayanların ve âhiret gününe inanmayanların hevalarına uyma. Onlar, Rablerine eş tutuyorlar.”[1176]

“Dinlerine uymadıkça Yahudiler de Hıristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların hevalarına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”[1177]

• **Küçük küfür anlamına gelen heva:** Allah teâlâ bu konuda şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Haktan yana olup var gücünüzle ve bütün işlerinizde adaleti gerçekleştirin. Allah için şahitlik eden insanlar olun. Bu hükmünüz ve şahitliğiniz isterse bizzat kendiniz, anneniz, babanız ve yakın akrabalarınız aleyhinde olsun. İsterse onlar zengin veya fakir bulunsun; çünkü Allah her ikisine de sizden daha yakındır. Onun için, sakın nefsinizin arzusuna uyarak adaletten ayrılmayın. Eğer dilinizi eğip

---

ilah edinen kimse ibadete layık olana değil kendi hevasına kul köle olmuş olur. Hevasını kendisine ilah edinen kimsenin hevasına olan sevgisi müşriklerin putlarına olan sevgisi gibidir. Bu Allah için bir sevgi değil, müşriklerin sevgisi gibi ve buzağıya tapanların buzağı sevgisi gibi Allah ile beraber bir sevgidir. Nefisler Allah’ı sevdiklerini iddia ederler fakat bu, nefsin arzu ettiği şeyi sevdiği bir şirk sevgisi olur. O, nefsinin arzu ettiği şeyin sevgisini Allah sevgisine ortak etmiştir. Nefis hevayı görememiştir. Çünkü senin bir şeyi sevmiş olman kör ve sağır eder.” Bak: *Mecmûu’l-Fetâvâ*, c.8, s.359.

1175 Kehf, 28.

1176 Enam, 153.

1177 Bakara, 120.

bükerek gerçeği olduğu gibi söylemekten çekinir veya büsbütün şahitlikten kaçarsanız, iyi bilin ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[1178]

"Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır."[1179]

"Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsinin kötü arzularına mani olursa varacağı yer cennettir."[1180]

1178 Nisa, 135.
1179 Sad, 26.
1180 Nâziat, 40,41.

9
Dostluk ve Düşmanlık Tanımı

• Sözlükte Dostluk ve Düşmanlık:

Dostluk: Muhabbet ve sevgi demektir. Kimi başlangıçta karşılıksız seversen onu kendine dost edinirsin ve onunla dost olursun. Yani onu kendine yaklaştırırsın. Velayet/dostluk, adavetin/düşmanlığın zıddıdır.

Kısaca dostluk, sevgi, yardım ve tabi olmaktır. Bu kelime bir şeye yakınlığı ve yaklaşmayı ifade eder.[1181]

Düşmanlık anlamına gelen **muadat** kelimesi bir mastardır: عادى يعادى معاداة

Düşmanlık, husumet ve uzaklık demektir. Zarar verme kastı ve intikam arzusu ile kalbe yerleşen bir duygudur. Düşman, dostun zıddıdır.

Özet olarak düşmanlık: Uzaklaşmak, ihtilaf, buğz ve nefrettir. Dostluğun tamamen zıddıdır.[1182]

Şer'i Istılahta Dostluk ve Düşmanlık:

Dostluğun esası sevgidir, düşmanlığın esası ise buğzdur. Kalp ve organların yardım, destek, sevgi, ikram, saygı, yakınlık, cihâd ve hicret gibi dostluğun ve düşmanlığın hakikatine giren amelleri bu iki duygudan kaynaklanır.

O halde dostluk: Sözle veya fiille veya niyetle bir şeye yaklaşmak demektir. Açıktan veya gizliden birbirini seven iki kişi arasında

---

1181 Ezheri, Tehzibu'l-Luğa, c.15, s.452. İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c.15, s.409.. Zebidi, Tacü'l-Arus, c.20,s.310. Firuzabadi, Kamusu'l-Muhit, s.1732.

1182 İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c.15, s.36. Zebidi, Tacu'l-Arus, c.19,s.662.

olur. Allah için dostluk ancak sevgi ve desteğin birlikte bulunmasıyla gerçekleşir.

Düşmanlık bunun zıddıdır. Düşmanlık buğzdur, uzaklıktır ve beri olmaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[1183]

Buradan anlıyoruz ki bu kelimelerin lügat ve ıstılah anlamları arasında neredeyse hiç fark yok gibidir. Allah teâlâ müminlere, Allah, Rasûlü, Kitabı, dini, mümin kulları ve genel olarak bütün müslümanlar için tam bir sevgi ve dostluk beslemelerini vacip kılmıştır. Çünkü mümin müminin kardeşidir. O sadece mümin kardeşiyle dost olur. Allah teâlâ müminlerin velisi ve Mevlasıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."[1184]

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alı korlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[1185]

"İman edip de hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihâd edenler ve (muhacirleri) barındırıp yardım edenler var ya, işte onların bir kısmı diğer bir kısmının dostlarıdır."[1186]

1183 Bakara, 257.
1184 Hucurat, 10.
1185 Tevbe, 71.
1186 Enfal, 72.

"Sonradan iman eden ve hicret edip de sizinle beraber cihad edenler de sizdendir."[1187]

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"[1188]

Ve yine anlıyoruz ki, Allah teâlâ müminlere kâfirler, müşrikler, putperestler, dinsizler, münafıklar ve onların peşinden gidenler için düşmanlık beslemelerini vacip kılmıştır. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kâfir olanlar da birbirlerinin yardımcılarıdır. Eğer siz onu (Allah'ın emirlerini) yerine getirmezseniz yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur."[1189]

Müminler ve Müslümanların dostluğu ancak müşriklerden ve kâfirlerden beri ve uzak olmakla gerçekleşebilir. Çünkü iki mana birlikte gerçekleşmez. Bu ikisi birbirinin zıddıdır. Asla bir arada bulunmazlar. Bunlardan biri kalpte yer ettiği zaman zıddı yok olur. Birisi kalpte zail olduğu zaman diğeri gelir onun yerine yerleşir. Çünkü Allah sevgisi Onun dostlarını ve sevdiklerini sevmeyi gerektirir. Ayrıca bu sevgi, şeytanlara, onun peşinden gidenlere ve onun hizbine buğz etmeyi gerektirir. İki sevginin bir arada bulunması imkânsızdır.[1190]

1187 Enfal, 75.

1188 Haşr, 10.

1189 Enfal, 73.

1190 Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Dostluk, düşmanlığın zıddıdır. Dostluğun esası sevgi ve yakınlıktır. Düşmanlığın esası ise buğz ve uzaklıktır. Denildi ki veli, itaatleri peşi peşine yaptığı için veli diye isimlendirildi. Birinci görüş daha sahihtir. Veli, yakın demektir. Bu şuna yakındır anlamında هذا يلي هذا denilir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* miras hadisinde şöyle buyurdu: *"Farz olan hisseleri sahiplerine verdikten sonra kalanı ölen kimsenin en yakını olan erkeğe/erkeklere verin"* buyururken "en yakın" anlamına gelen "evla" kelimesini kullanır… Allah'ın dostu, Onun sevdiği, razı olduğu, buğz ettiği ve kızdığı şeylerde Ona uyduğu ve Ona tabi olunca,

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Ey iman edenler! Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez."[1191]

"Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Rasûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler."[1192]

Onun sevdiğini emredip buğz ettiğine mani olunca, Allah'ın dostuna düşmanlık eden kimse de aslında Allah'a düşmanlık etmiş olur." Bak: *el-Furkan Beyne Evliyâü'r-Rahman ve Evliyâu'ş-Şeytan,* s.53.

İbnu'l-Kayyim şöyle der: "Dostluk ancak düşmanlıkla birlikte sahih olur. Nitekim Allah teâlâ sevdiği muvahhidlerin önderi İbrahim *aleyhisselam*'dan söz ederken şöyle buyurdu: **"İbrahim dedi ki: İyi ama neye taptığınızı (biraz olsun) düşündünüz mü? İster siz, ister eski atalarınız iyi bilin ki onlar benim düşmanımdır; ancak âlemlerin Rabbi (benim dostumdur)."** (Şuara, 75–77). Allah dostu İbra-him'in bu dostluğu ancak putlara olan düşmanlığıyla birlikte gerçek bir dostluktur. Dostluk, Allah için olmadıkça ve Allah'tan başka bütün mabut-lardan uzak olunmadıkça dostluk değildir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır, **"İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." Şu kadar var ki, İbrahim babasına: "Andolsun senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez" demişti. (O müminler şöyle dediler:) Rabbimiz! Ancak sana dayandık, sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır."** (Mümtehine, 4) **"Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir. Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler."** (Zühruf, 26-28). Yani Allah için bu dostluğu ve Allah'tan başka bütün mabutlara olan bu düşmanlığı kendisinden sonra gelen peygamberlere ve onların izleyicilerine kalıcı bir miras olarak bıraktı. Bu,"La ilahe illallah" sözüdür. Bu, muvahhit-lerin önderi İbrahim'in kıyamete kadar izinden gideceklere bıraktığı bir mi-rastır." Bak: *ed-Dau ve'd-Devau,* s.331,

1191 Maide, 51.

1192 Maide, 55.

Müslümanlar Arasında Dostluğun Vacipliği:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat: Dostluk ve düşmanlık prensibinin şeran bütün Müslümanlara vacip olduğuna inanırlar. Bu bir ibadettir; Allah'a bununla ibadet etmek gerekir. Hatta bu **"La ilahe illallah"** diye ifade edilen tevhide şahadetin bir gereğidir ve onun şartlarından bir şarttır. Akide ve iman esaslarının en büyük esasıdır. Halis tevhidin bir rüknüdür. Bütün Müslümanların bunu gözetmesi ve bununla amel etmesi gerekir. Kur'an ve Sünnet'te bunu tekit etmek ve Müslümanlara bunu yerleştirmek için çok sayıda nas gelmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez."[1193]

"Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr ettikleri, Rabbiniz Allah'a inandığınızdan dolayı Elçiyi ve sizi (yurdunuzdan) çıkardıkları halde siz onlara sevgi iletiyorsunuz."[1194]

"Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dostluk ettiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için (âhiret hayatları için) önceden hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar! Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları (müşrikleri) dost edinmezlerdi; fakat onların çoğu yoldan çıkmışlardır."[1195]

"Kâfir olanlar da birbirlerinin dostudur. Eğer siz onu (Al-

1193 Tevbe, 24.
1194 Mümtehine, 1.
1195 Maide, 80-81.

lah'ın emirlerini) yerine getirmezseniz yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur."[1196] [(*)]

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veli edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin kendileridir."[1197]

"Allah'a ve âhiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır."[1198]

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkorlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[1199]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Sizden biriniz beni çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."[1200]

"Müminden başkasıyla arkadaşlık yapma. Yemeğini sadece takva sahibi olan yesin."[1201]

1196 Enfal, 73.

(*) İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şöyle der: "Müşriklerden uzaklaşıp müminlerle dost olmazsanız insanlar arasında fitne çıkar, işler karışır, mümin kâfir karışır ve insanlar arasında büyük bir bozulma meydana gelir."

1197 Tevbe, 23.

1198 Mücadele, 22.

1199 Tevbe, 71.

1200 Buhârî, K.iman, B.Hubbü'n-Nebiyyi Mine'l-İman.

1201 Ebu Dâvûd, K. Adab, B. Men Yu'meru en-Yucalise. el-Elbânî hasendir dedi.

Cerir *radıyallahu anh*'ten rivâyet edildi. O şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlardan biat alırken yanına geldim. Dedim ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Uzat elini de sana biat edeyim. Bana istediğin şartı koş, sen bilirsin.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki: *"Allah'a ibadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Müslümanlara nasihat etmen ve müşriklerden ayrılman için senden biat alıyorum."*[1202]

Bu Kur'an âyetleri ve Peygamber hadislerinin tamamı "Dostluk ve Düşmanlık" akidesinin bu büyük dinin en önemli esaslarından biri olduğunu, en yakınlarımızdan bile olsalar Allah'a ve Rasûlüne muhalefet ettikleri müddetçe her çeşidiyle kâfirler ve din düşmanlarına karşı sevgi ve dostluk beslenmeyeceğini ve onlara yardım edilemeyeceğini açıkça ifade etmektedir.

Allah seni her iki cihanda da aziz etsin ey değerli müslüman kardeşim, şunu bil ki:

Kim hak dinin esaslarından bu önemli esası yerine getirirse o gerçek ve sadık bir mümindir, Allah'ın yardımına ve desteğine mazhar olmuş samimi bir mücahittir. Çünkü bu esası tamamlamak imanın kemâlindendir, kulluğu tamamlamaktır ve tevhidi gerçekleştirmektir. [*]

1202 Nesai, K. el-Bey'atu ala Firakı'l-Muşrikin. el-Elbânî sahihtir dedi.

[*] Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Tevhide şahadeti gerçekleştirmek, sadece Allah için sevmeyi ve sadece Allah için buğz etmeyi, sadece Allah için dost olmayı ve sadece Allah için düşman olmayı, Allah'ın sevdiklerini sevmeyi ve Allah'ın buğz ettiklerine buğz etmeyi, Allah'ın emrettiğini emretmeyi, yasakladığını yasaklamayı, sadece Allah'tan ümit etmeyi ve Allah'tan korkmayı gerektirir. İbrahim'in dini budur. Bu, Allah'ın bütün Peygamberleri gönderdiği İslam'dır.) Bak: *el-İhticacu bi'l-Kader*, s.62, el-Mektebu'l-İslami. İbn Teymiyye ayrıca şunları söyler: Açıkta ve gizlide Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine ve şeriatına uymak Allah sevgisinin bir gereğidir. Nitekim Allah yolunda cihad etmek, Onun dostlarını dost edinmek ve düşmanlarını düşman bilmek de bu sevginin hakikatidir." Bak: *et-Tuhfetu'l-Irakıyye*, s.101, Mektebetu'l-Menar.

Dostluk ve Düşmanlık İlkesi Dinin Temel Esaslarından Biridir:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in inancına göre, dostluk ve düşmanlık akidesi dinde önemli bir esastır, akidenin bir rüknüdür, ibadet tevhididir ve İslam şeriatında onun önemli bir yeri vardır. Bunu şu şekilde açıklamak gerekir:

Birincisi: Bu akide **"Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim"** sözleriyle ifade edilen tevhide şahadetin bir parçasıdır. Bu, Allah'tan başka ibadet edilen her şeyden beri olmak demektir. Nitekim Allah teâlâ:

"Allah'a ibadet edin, tağuttan sakının"[1203] buyurdu.

Tağut, Allah'ın dışındaki ibadet edilen her şeydir. Haddini aşan, kendisine ibadete çağıran ve ibadette ve itaatte Allah'ın hakkına saldıran herkes tağuttur.

İkincisi: Bu akide imanın sıhhatinin şartıdır, onun en sağlam bağıdır, Allah'ın rızasını kazanmak ancak bu şartın gerçekleşmesiyle mümkündür. Allah teâlâ münafıkları kötülerken şöyle buyurur:

"Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dostluk ettiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için (âhiret hayatları için) **önceden hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar! Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları** (müşrikleri) **dost edinmezlerdi; fakat onların çoğu yoldan çıkmışlardır."**[1204]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

"İman bağlarının en sağlamı, Allah için dostluk, Allah için düşmanlık, Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir."[1205]

1203 Nahl, 36.

1204 Maide, 80-81.

1205 Bu hadisinin tahrici için Bak: el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahiha,* no, 998.

Üçüncüsü: İman, bu akidenin gerçekleşmesiyle tamamlanmış olur.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için mani olursa imanını tamamlamış olur."[1206]

Dördüncüsü: Bu akide müminin imanın tadını tatmasının ve yakinin zevkine varmasının sebebidir. Çünkü Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek âhiretteki iyilik kapılarından en büyük kapıdır, dünyada ise imanın tadını tatmanın sebeplerinden biridir.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa imanın lezzetini tatmış olur:

Allah ve Rasûlünü başka her şeyden daha çok sevmek; sevdiği kimseyi sadece Allah için sevmek; Allah onu küfürden kurtardıktan sonra küfre tekrar dönmekten ateşe atılacakmışçasına nefret etmek."[1207]

Beşincisi: Çünkü kim Allah'tan başkasını, onun dinini ve o dine mensup olanları severse Allah'a küfretmiş olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Gökleri ve yeri yoktan var eden, yedirdiği halde yedirilmeyen Allah'tan başkasını mı dost edineceğim! De ki: Bana müslüman olanların ilki olmam emredildi ve sakın müşriklerden olma! (denildi)."[1208]

Altıncısı: Bu akide öyle bir bağdır ki Rabbani bir İslam toplumu bununla birbirine kenetlenir ve binası bununla tamamlanır.

1206 Ebu Dâvûd, Sünnet, İmanın Artması ve Eksilmesinin Delili; el-Elbânî, *Sahihu Süneni Ebi Dâvûd,* c.3,s.886.

1207 Buhârî, K.İman, B. Men Kerihe en Yeude fi'l-Küfr; Müslim, K.İman, B. Beya-nu Hısali Men ittesafe Bihinne Vecede Halavet'l-İman.

1208 Enam, 14.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Sizden biriniz kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe mümin olamaz."[1209]

Dostluk ve Düşmanlık Konusunda İnsanların Kısımları:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yüce Kitabın ve sahih sünnetin de delâlet ettiği gibi dostluk ve düşmanlıkta insanları üç kısma ayırırlar:

Birincisi: Dostluğa ve mutlak sevgiye lâyık olanlar:

Bunlar Allah'a Rab olarak Onun elçisi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e peygamber olarak iman eden, dinin sembollerini bilip onlara inanarak ihlâslı bir şekilde amel eden, Allah'ın emirlerine ve Peygamberinin emirlerine boyun eğen, Allah'ın yasaklarından ve Peygamberinin yasaklarından sakınan ve Allah için seven, Allah için düşmanlık eden halis müminlerdir. Bütün Müslümanların bunları sevmeleri, yardım etmeleri, nerede ve hangi asırda yaşamış olursa olsunlar bunlara dostluk beslemeleri gerekir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sizin dostunuz (veliniz) **ancak Allah'tır, Rasûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler. Kim Allah'ı, Rasûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır."**[1210] [(*)]

1209 Buhârî, K.İman, B. Mine'li-İman en Yuhibbe Li Ehihi Ma Yuhıbbu Li Nefsihi.

1210 Maide, 55,56.

(*) Abdurrahman İbn Nasır es-Sadi bu âyetin tefsirinde şunları söyler: "Allah teâlâ Yahudi, Hıristiyan ve diğer kâfirleri dost edinmeyi yasaklayıp onları dost edinmenin sonunun kesin bir hüsran olacağını zikrettikten sonra kimlerin dost edinilmesi gerektiğini tek tek haber vermiş ve onları dost edinmenin sağlayacağı fayda ve maslahatı zikretmiştir. O şöyle buyurmuştur: **"Sizin dostunuz** (veliniz) **ancak Allah'tır, Rasûlüdür."** Allah'ın dostluğuna ancak iman ve takva ile erişilir. Mümin ve takva sahibi olan herkes Allah'ın velisidir/dostudur. Allah'ın dostu olan kimse aynı zamanda onun Peygamberinin de dostudur. Allah'ı ve Peygamberini dost edinen kimse bu dostluğun bir tamamlayıcı unsuru olarak Allah ve Rasûlünü dost edinen kimseleri

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Müslüman müslümânın (din) kardeşidir. Müslüman müslümâna zulmetmez, müslümân müslümânı (tehlikede ve musibette) terk de etmez."[1211]

"Müminin müminle dayanışması tuğlaları bir birine geçmiş bir bina gibidir."[1212]

"Birbirlerini sevmede, merhamette ve şefkatte müminler tıpkı bir vücut gibidirler. Vücudun bir organı hastalandığı zaman diğer organlar uykusuzlukla ve ateşlenerek bundan etkilenir."[1213]

İkincisi: Bir yönden sevgi ve dostluğa lâyık oldukları halde başka bir yönden düşmanlığa lâyık olanlar: Bunlar asi Müslümanlardır. Bunlar hakkında hem sevgi, hem de düşmanlık duyguları beslenir. İman, itaat ve takvalarından dolayı sevilirler, küfür ve şirkin altında kalan masiyet ve günahlarından dolayı buğz edilirler. Mesela amellerinin bir kısmı sâlih amel, bir kısmı kötü amel olan, bazı vacipleri ihmal edip küfür sınırına varmayan bazı haramları işleyen müslümanlar bu kısma dâhildir. Bu gibiler için yaptıkları iyilikler miktarınca dostluk, yaptıkları kötülükler kadar da düşmanlık beslenir. Ayrıca bunlara nasihat etmek, masiyetlerine sükût etmemek gerekir. Hatta bunlara iyilikler emredilir, kötülükleri engellenir, masiyetlerinden vazgeçinceye ve kötülüklerini terk edinceye kadar cezalandırılır ve azarlanırlar. Nitekim Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Abdullah isimli ve merkep lakaplı bir adama böyle yapmıştır. Bu adam içki içtiği için cezalandırılmak üzere Rasûlullah *sallallahu aleyhi*

---

de kendisine dost edinir. Bunlar ise içleri ve dışları ile iman eden, namazı şartları, farzları ve tamamlayıcı unsurları ile birlikte hakkıyla kılarak Mabuda ihlâsla ibadet eden, insanlara iyilik eden ve mallarından hak sahiplerine zekâtı veren müminlerdir. Bu âyeti kerime, sadece sözü edilen kimselerin dost edinilmesi ve diğerlerinin dost edinilmesinden uzak durulması gerektiğinin delilidir."

1211 Buhârî, K.Mezalim, B. La Yazlimü'l-Müslimü'l-Müslime.

1212 Buhârî, K. Mezalim, B. Nusrati'l-Mazlum.

1213 Müslim, K.Bir ve's-Sıla ve'l-Adab, B. Terahumü'l-Müminin.

ve sellem'in huzuruna getirilince bazı sahabeler ona lanet etmişlerdi. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Ona lanet etmeyin; Vallahi ben onun Allah ve Rasûlünü sevdiğini biliyorum."[1214]

Buna rağmen Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* adamın cezasını infaz etmiştir.

Üçüncüsü: Düşmanlığa ve mutlak buğza müstahak olanlar: Bunlar Yahudiler, Hıristiyanlar, müşrikler, dinsizler, putperestler, Mecusiler ve münafıklar gibi farklı gruplara mensup olsalar bile küfür ve zındıklıklarını açıkça ortaya koyan halis kâfirlerle, onların peşinden giden yıkıcı mezheplerin ve laikçi partilerin mensuplarıdır.

Bu hüküm, İslam'a mensup olup da tekfir edilmelerini gerektiren fiilleri işleyen mürtetler için de uygundur. Mesela İslam'a tamamen aykırı bir fiili işleyen veya ibadet ederken Allah'ın kullarından her hangi birini Ona ortak koşan veya Allah'tan başkasına dua etmek veya Allah'tan başkasından yardım dilemek, Allah'tan başkasına tevekkül etmek, kurban kesmek veya adakta bulunmak gibi ibadet çeşitlerinden herhangi bir ibadeti onlar için yapan veya Allah'a Rasûlüne veya dinine söven veya farz namazları terk eden veya dinin bu asra uygun olmadığı inancına kapılarak onu hayattan koparan kimsele kendilerine gerekli deliller gösterildikten sonra da bu tavırlarında ısrar ederlerse düşmanlığa ve mutlak buğza müstahak olurlar. Hatta Müslümanların böyle mürtetlerle cihad etmeleri, onları sıkıştırmaları ve onların yeryüzünde bozgunculuk yapmalarına fırsat vermemeleri gerekir. Allah teâlâ şöyle buyurur:

"Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihâd et, onlara karşı sert davran. Onların varacağı yer cehennemdir. O gidilecek yer ne de kötüdür!"[1215]

Çünkü küfür ve şirkten nefret etmek, samimi bir imanın, halis

1214 Buhârî, K. Hudud, B. Ma Yekrahu Men Leane Şaribe'l-Hamri.
1215 Tevbe, 73; Tahrim, 9.

tevhidin ve akide sevgisinin alâmetidir ve Allah'a, Onun dinine, Peygamberine, sadık ve muvahhid mümin kullarına dostluğun bir ilanıdır.

Küfür ve şirkten nefret etmek, kâfirlerden ve müşriklerden nefret etmeyi, onlarla savaşmayı, onlara karşı çıkmayı, planlarını açığa çıkarmayı, tuzaklarından ve fikirlerinden sakınmayı, bozgunculuklarını ve pisliklerini açıklamayı gerektirir. Allah için dostluk ve düşmanlığın en yüksek mertebesi budur.(*)

Allah için Dost Olmanın Hukuku ve Gerektirdiği Şeyler:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah için dostluğun birtakım gerekleri ve hukukunun olduğu görüşündedir. Bir müslümanın Müslümanlığının, imanının ve sadakatinin tam olabilmesi ve Allah korusun şirke ve küfre düşmekten kurtulması için bu gerekleri ve hukuku yerine getirmesi gerekir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Birincisi: Küfür diyarından Müslümanların diyarına hicret etmektir. Zayıflar ve meşru sebeplerle hicrete güçleri yetmeyenler bundan istisna edilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine yazık eden kimselere melekler, canlarını alırken: "Ne işte idiniz!" dediler. Bunlar: "Biz yeryüzünde çare-

---

(*) Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Bilinmelidir ki, sana haksızlık da etse ve sana saldırsa da müminle dost olmak gerekir. Sana verse ve iyilik de yapsa kâfire de düşman olmak gerekir. Çünkü din tamamen Allah'ın olsun da Allah'ın dostları sevilsin, düşmanlarına buğz edilsin, dostlarına saygı götserilsin, düşmanları aşağılansın, sevap dostlarının ve ceza düşmanlarının olsun diye Allah teâlâ peygamberler gönderdi ve kitaplar indirdi. Bir adamda hem hayır, hem şer, hem isyan, hem itaat, hem sünnet, hem bidat bir arada bulunduğu zaman kendisindeki hayır ve iyilik miktarınca dostluğu ve sevabı hak eder, kendisindeki şer ve kötülük miktarınca da düşmanlığı ve cezayı hak eder. Bir adamda ona hem iyilik yapılmasını gerektiren hem de hakareti gerektiren şeyler bir arada bulunabilir. Mesela fakir bir hırsızın hırsızlık yaptığı için hem eli kesilir hem de Beytülmalden ihtiyacını karşılayacak kadar bir şeyler verilir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in üzerinde görüş birliğine vardıkları ve Haricilerin, Mutezilenin ve onlara muvafakat edenlerin karşı çıktıkları esas budur." Bak: *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c.27, s.209.

sizdik" diye cevap verdiler. Melekler de: "Allah'ın yeri geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!" dediler. İşte onların barınağı cehennemdir; orası ne kötü bir gidiş yeridir. Erkekler, kadınlar ve çocuklardan (gerçekten) aciz olup hiçbir çareye gücü yetmeyenler, hiç bir yol bulamayanlar müstesnadır. İşte bunları, umulur ki Allah affeder; Allah çok affedicidir, bağışlayıcıdır."[1216]

İkincisi: Müslümanların cemaatine katılmak, onlardan ayrılmamak, iyilik ve takvada onlarla yardımlaşmak, iyiliği emredip kötülükten men etmektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra, kim Peygamber'e karşı çıkar ve müminlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yönde bırakırız ve cehenneme sokarız; o ne kötü bir yerdir."[1217]

Üçüncüsü: Kendisi için hangi iyiliği istiyorsa onu Müslümanlar için de istemek, hangi kötülüğü savıyorsa onu Müslümanlardan da savmak, onları sevmeye, onlarla bir arada bulunmaya ve onlarla istişare etmeye çalışmaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."[1218]

Dördüncüsü: Onların kusurlarını araştırmamaktır veya haberlerini ve sırlarını düşmanlarına nakletmemektir, onlara zarar vermemektir ve onların aralarını düzeltmektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

1216 Nisa, 97-99.
1217 Nisa, 115.
1218 Haşr, 9.

“Birbirinizin kusurlarını araştırmayın.”[1219]

“Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever. Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.”[1220]

Beşincisi: Düşmanları karşısında Müslümanlara destek vermektir, kolaylıkta ve zorlukta, sıkıntıda ve rahatlıkta, her zaman ve her yerde onları asla yalnız bırakmamaktır, canla, malla ve dille onlara yardım etmektir, sevinçlerine ve üzüntülerine ortak olmaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Eğer onlar din hususunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavim aleyhine olmaksızın (o Müslümanlara) **yardım etmek üzerinize borçtur. Allah yapacaklarınızı hakkıyla görmektedir.”**[1221]

Altıncısı: Hasta ziyaret etmek, cenazelere katılmak, onlara nazik davranmak, yumuşaklık, incelik ve onlara şefkat kanatlarını germek, onlara dua etmek ve bağışlanmalarını dilemek, zayıflarına yardım etmek, selam vermek, muamelede onları aldatmamak veya mallarını haksız yere yememek veya onların pazarlık ettiği malı araya girip satın almamak veya müslüman kardeşinin evlenme teklif ettiği kadına evlenme teklifinde bulunmamak ve üç günden fazla küsmemek gibi haklarına riayet etmek.

Yedincisi: Müslümanların kutsallarına saygısızlık etmemek: Mesela onları tekfir etmemek, canlarını, mallarını, ırzlarını ve na-

---

1219 Hucurat, 12.
1220 Hucurat, 9-10.
1221 Enfal, 72.

muslarını helal görmemek veya onlara zulmetmemek, sövmemek ve lanet etmemek veya onlara saldırmamak veya onlar hakkında kötü zanda bulunmamak, gıybetlerini yapmamak veya aralarını bozmak için laf taşımamaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir. Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."[1222]

Kâfirlere Düşman Olmanın Gerektirdiği Şeyler:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah için düşmanlığın da birtakım gerektirdiği şeyler olduğuna inanırlar. Şirke ve küfre düşmemesi, müşriklerle ve kâfirlerle aynı saflarda olmaması için sadık bir müslümanın hayatta bunlara riayet etmesi ve bunları dikkate alması gerekir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Birincisi: Şirkten, küfürden, müşriklerden, kâfirlerden, onların çeşitli mezheplerinden nefret etmek, onlara karşı düşmanlık beslemek; onlardan, küfürlerinden, şirklerinden, inançlarından, kanunlarından, şirke dayalı yasama sistemlerinden, ilahlarından ve Allah'tan başka taptıklarından beri olduğunu ve bunların hiçbirinden razı olmadığını ilan etmektir. Nitekim peygamberlerin atası, muvahhitlerin

1222 Hucurat, 11-12.

önderi, Allah'ın peygamberi ve dostu İbrahim *aleyhisselam* bütün küfür milletinin ortasında korkmadan ve tereddüt etmeden kâfirlerden ve müşriklerden beri olduğunu ilan etmişti. Onların arasında tek başına idi fakat gücünü Rabbinden alıyor ve Onun desteğine güveniyordu. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir. Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler."[1223]

İkincisi: Kâfirleri dost ve yardımcı edinmemek veya onlarla beraber olmamak, onlara güvenmemek, onlara sevgi veya saygı beslememek veya yüzlerine karşı gülmemek, yakınlarından ve akrabalarından bile olsalar onlardan tamamen ayrılmaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Benim de sizin de düşmanlarınızı dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği reddettikleri halde, siz onlara sevgi sunuyorsunuz."[1224]

Üçüncüsü: Genel olarak küfür beldelerinden hicret etmek, oralarda oturmamak, onların sayısının çok görülmesine sebep olmamak ve oralara yolculuk yapmamaktır. Ancak zaruret varsa ve dininin emirlerini açıkça yerine getirebilecekse, dinine davet edebilecekse ve diniyle gurur duyabilecekse ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözüne muhalif durumuna düşmeyecekse oralarda kalabilir: *"Müşriklerin arasında ikamet eden her müslümandan ben beriyim."*[1225]

Dördüncüsü: Dini ve dünyevi yönden onların özelliklerinden

1223 Zuhruf, 26-27.

1224 Mümtehine, 1.

1225 Tirmizi, K.Siyer, B.Kerahiyetü'l-Mukami Beyne Ezhuri'l-Müşrikin. el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.119.

olan şeylerde onlara benzememektir. Din işlerinde onlara benzemek şu şekillerde olur: Dini sembollerinde, ibadet yöntemlerinde onlara benzemek veya kitaplarını tercüme etmek ve okunmalarını kolaylaştırmak, hiçbir süzgeçten geçirmeden ve şer'i kuralları gözetmeden onların ilimlerini olduğu gibi almak veya yönetimde ve eğitimde onların kanunlarını almak, bunları uygulamak ve insanları bunlara uymaya mecbur etmek.

Dünya işlerinde onlara benzemeye gelince bu onlara ahlaklarında, edeplerinde ve özel âdetlerinde benzemektir. Mesela yeme, içme ve giyim ve kuşamda onların yolundan gitmek veya onların isimlerini kullanmak ve benzeri âdetlerini, geleneklerini ve müslümanlar arasında yaygın olmayan şeylerini taklit etmek gibi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Kim bir topluluğa benzerse onlardandır."*[1226]

Çünkü birine benzemek içinde ona karşı bir çeşit sevgi, dostluk ve hayranlığa sebep olur. İçindeki sevgi dışında da benzemeye yol açar.

Beşincisi: Kâfirlere yardım etmemek veya onları övmemek veya onların üstünlüklerinin ve yardımlarının propagandasını yapmamak veya Müslümanlara karşı onlarla birlikte komplo kurmamak veya Müslümanların sırlarını onlara vermemek veya onlara güvenmemek, mecbur kalmadıkça ve benzeri kâfirlere karşı olmadıkça onlardan yardım istememektir. Bilakis onların sohbetlerini ve meclislerini terk etmeli ve Müslümanların sırlarını korumak için onları sırdaş ve yoldaş edinmemelidir, önemli işlerini yaptırmak için onlara fırsat vermemelidir. Allah teâlâ onların güvenilmez olduklarını haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Kendi dışınızdakileri sırdaş edinme-

1226 Ebu Dâvûd, K.Libas, B. Fi Lübsi'ş-Şehveti. el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: *Sahihi Süneni Ebi Dâvûd,* c.2, s.761.

yin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri durmazlar, hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Gerçekten, kin ve düşmanlıkları ağızlarından (dökülen sözlerinden) belli olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) **ise daha büyüktür. Eğer düşünüp anlıyorsanız, ayetlerimizi size açıklamış bulunuyoruz.”**[1227]

Altıncısı: Kâfirlerin bayramlarına ve dini törenlerine katılmamak ve böyle günler münasebetiyle onları tebrik etmemektir. Selef âlimlerinin çoğunluğu “**Onlar yalana şahitlik etmezler.**” âyetini[1228] kâfirlerin ve müşriklerin bayramlarında bulunmazlar diye tefsir etmişlerdir.

Ve yine onlara sözle ve fiille saygı göstermemektir. Mesela onlara sayın, efendi gibi sözlerle hitap etmemektir. Çünkü Allah teâlâ onları alçaltmıştır.

Yedincisi: Onlara acımamak ve Allah’tan bağışlanmalarını dilememektir. Çünkü böyle bir şey yapmak onları sevmek ve içinde bulundukları bozuk ve batıl durumlarını onaylamak anlamına gelir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“(Kâfir olarak ölüp) **cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar,** (Allah'a) **ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara.”**[1229]

Sekizincisi: Dinin aleyhine olacak şekilde onlara yağcılık, dalkavukluk ve yaltaklık yapmamak veya onların kötülüklerine ve batıllarına sessiz kalmamaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İstediler ki, sen yağcılık yapasın da onlar da yağcılık yapsınlar.”[1230]

1227 Al-i İmran, 118.
1228 Furkan, 72.
1229 Tevbe, 113.
1230 Kalem, 9.

"Zulmedenlere meyletmeyin; sonra size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız)**. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra** (O'ndan da) **yardım göremezsiniz!"**[1231]

Dokuzuncusu: Onların hakemliğine müracaat etmemek, onların hükmüne veya bazı hükümlerine razı olmamak, onların arzu ve isteklerine uymamak, onların işlerinden herhangi bir işte onların peşinden gitmemektir. Çünkü onlara tabi olmak, Allah'ın hükmünü ve Peygamberinin hükmünü terk etmek demektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse onlar kâfirlerin ta kendileridir."[1232]

"Dinlerine uymadıkça Yahudiler de Hıristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, and olsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır."[1233]

Onuncusu: Emrettikleri veya işaret ettikleri şeylerde kâfirlere ve müşriklere uymamaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahtır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de Allah'a ortak koşanlar olursunuz."[1234]

"Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir guruba uyarsanız imanınızdan sonra sizi yeniden inkârcılığa sevk ederler."[1235]

"Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık.

1231 Hûd, 113.
1232 Maide, 44.
1233 Bakara, 120.
1234 Enam, 121.
1235 Al-i İmran, 100.

Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma.”[1236]

On birincisi: Onlarla karşılaşıldığı zaman İslam’ın selamı olan “es-Selamu Aleykum” sözünü onlara ilk söyleyen olmamaktır.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Yahudilerle Hıristiyanlara evvelâ siz selâm vermeyin. Onlardan birine bir yolda rastlarsanız, onu yolun dar yerine sıkıştırın.”[1237] (*)

1236 Casiye, 18.

1237 Müslim, K.Selam, B. En-Nehyü an İbtidai Ehlilkitabi es-Selame.

(*) **Kâfirlere Muvafakat Etmenin Hükümleri,** Âlimler kâfirlere muvafakat etmenin hükümlerini Akaid kitaplarında ayrıntılı bir şekilde anlatmışlardır. Bunların özeti şudur. Bir müslümanın kâfirlere muvafakat etmesinin üç hali vardır. Bunlar aşağıda anlatıldığı gibidir:

Birinci Durum: Zâhirde ve bâtında/açıkça veya gizlice onlara muvafakat etmek. Bu, kâfirleri kayıtsız şartsız dost edinmektir. Şu şekillerde olabilir: Onları sevmek, onlara meyletmek, onlara benzemek, iltica etmek, onlardan yardım istemek ve isteklerine boyun eğmek. Buna “mutlak dostluk” denir. Bu mürtetliktir, en büyük küfürdür, sahibi müslüman olduğunu iddia etse ve bazı dini sembolleri açıkça yerine getirse bile icma ile onu dinden çıkarıcıdır.

İkinci Durum: Zâhirde değil de bâtında/açıktan değil de gizlice onlara muvafakat etmek, Bu da icma ile dinden çıkaran bir küfürdür. Çünkü bu, itikadi münafıklıktır. (Büyük münafıklık).

Üçüncü Durum: Bâtında değil de zâhirde/içinden değil de dışından onlara muvafakat etmek. Bu muvafakat da iki türlü olur.

Birincisi: Zorlama ve tehdit sebebiyle onlara muvafakat etmesidir. Ancak bu zorlamanın sadece sözlü bir tehdit değil, dayak, öldürmek ve işkence etmek gibi fiili bir tehdit olması ve karşı çıktığı zaman bu tehdidin hemen gerçekleşeceğine dair kuvvetli bir kanaatin oluşması gerekir. Böyle bir durumda bir müslüman kalbi imanla dolu olduğu ve imanın hakikatine kesin olarak inandığı halde kalbi ile değil de sadece dili ile kâfirlere muvafakat ettiği zaman tekfir edilemez.

İkincisi: Kâfirlerin ve müşriklerin idaresinde olmadığı halde onlara içinden muhalefet etmesine rağmen zâhirde/görünürde muvafakat etmesidir. Bunun sebebi, liderlik sevdası, makam ve mevki arzusu veya mal ve arazi beklentisi veya menfaatlerine zarar geleceği korkusu gibi dünyevi bir sebep olabilir. Onları memnun etmek, dünyadan pay kapmak, rahata kavuşmak ve hemen selamete ermek için onlarla dost olur, onların batıllarını savunur veya sessiz kalır veya sistemlerine tabi olur veya kanunlarını tatbik eder. Böylece ibadet tevhidinin rükünlerinden bir rükün olan Allah için dost olmak ve Allah için

Kâfirlerle Dost Olmanın Dereceleri Vardır:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, müminlerin birbirleriyle dost, kâfirler ve müşriklerle düşman olmalarının şeran vacip; birbirleriyle düşman, kâfirler ve müşriklerle düşman olmalarının şeran haram olduğu görüşündedirler. Kâfirlerle dost olmanın da farklı şubeleri ve dereceleri vardır. Bunlardan bazıları mürtet olmayı ve İslam'dan çıkmayı gerektirir, bir kısmı ise bunun altındaki büyük günahlar ve haramlardır. Kendisine veli edinmek, dost edinmek anlamına gelen "tevelli" kelimesinin karşılıklı dost olmak anlamına gelen "muvalat"tan daha özel bir anlamı vardır. Kâfirleri kendisine veli edinen herkes kâfirdir, mürtettir. Fakat kâfirlerle dost olmanın her çeşidi sahibini kâfir etmez. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre kâfirlerle dost olmanın iki kısmı vardır:

Birincisi: Muvalatu'l-Kübra, yani büyük dostluk: Bu, sahibini İslam'dan çıkarır ve Allah korusun onu küfre ve mürtetliğe düşürür. Bu, kalple ve amelle olur veya her ikisiyle birlikte olur.

---

düşman olmak rüknünü terk edebilir. Bu terk onun dinden çıkmasına ve küfrüne sebep olur. İçinden onlardan hoşlanmaması kendisine hiçbir fayda temin etmez. Nitekim şer'i naslar buna delalet etmektedir.

Allah için düşman olmak akidesiyle kâfirlere iyilik yapmak ve adaletli davranmak arasındaki fark:

Onlardan beri olmak ve uzak durmak diye ifade edilen kâfirlere olan düşmanlığımız, onlara sözlerle ve fiillerle kötülük yapmak ve dinimizin onlarla ilişkiler için koyduğu şartları ve kuralları çiğnememiz anlamına gelmez. Bu şartlar ve kurallar kalbi bir sevgi ve eğilim olmaksızın adalet ve iyilik temeli üzerine bina edilmiştir. İslam onlarla aramızda Müslümanların da yararına olacak karşılıklı yarar ilişkisine izin vermiştir. Bizimle savaş halinde olmayan -bizimle savaşanlara ve yurdumuzdan çıkarmak isteyenlere yardım edenlere değil- bizimle anlaşan ve barış anlaşması yapan kâfirlerden bazı gruplara karşı dinimizin aleyhine olmamak şartıyla hoşgörülü olmamızı istemiştir. Şeriat koyucu hikmet sahibi Allah savaşçı olmadıkları müddetçe herkesle iyi ilişkiler içinde ol-mamızı emretmiştir. Bu, onları dost edinmek ve sevmek anlamına gelmez. Çünkü iyilik yapmak ve iyi ilişkiler içine olmak İslam şeriatında yasaklanan sevgi ve dostluğu gerektirmez. Fakat bu kâfirler savaşçı oldukları zaman onlarla iyi ilişkiler içinde olmak icma ile şeran haramdır.

Kalple dost edinmek: Onları sevmekle, onların sevdiklerini sevmekle, onlarla karşılıklı dostluk kurmakla, onları memnun etmekle onların buğz ettiklerine buğz etmekle ve düşman olmakla, kalben onlara muvafakat etmekle ve içtenlikle onlara meyletmekle olur.

Fiil ile dost edinmeye gelince: Bu, kâfirlere yardım etmekle, onları savunmakla, Müslümanlara karşı onlarla anlaşmakla veya Müslümanlara işkence yapmak için onlarla işbirliği yapmakla veya onlara mal, beden ve fikir yardımı yapmakla olur.

Hem kalben hem de fiilen dost edinmeye gelince bu, hem zahirde, hem de bâtında onlara muvafakat etmektir. Yani açıktan onlara itaat etmek ve içinden de onlara meyletmektir.

Muvalatu's-Suğra: Bu dost olmanın altında bir dostluktur. Bunun, büyük dostluk şekillerinin altında çeşitli mertebeleri vardır. Bunlar büyük günahlardır ve masiyetlerdir. Sahibini helâkin kenarına ve tehditle karşı karşıya getirir. Fakat onu İslam'dan çıkarmaz.

İtikadı sağlam olmasına, içinde küfre girmek ve İslam'dan çıkmak gibi bir niyet olmamasına ve bunun bir masiyet olduğunu bilmesine ve günahtan korkmasına rağmen sırf dünyevi ve maddi gayelerle veya ırkî ve kabilevî bağlarla bazı kâfirlere dost olması, meyletmesi ve yağcılık etmesidir. Böyle bir kimsenin durumu helal saymamakla birlikte bazı günahları işleyen günahkâr kimselerin durumu gibidir. Her günahın, günahkârın niyet ve maksadına göre tehdit ve kötülenmekten payı ve nasibi vardır.

10
Tekfir Konusundaki Kaideler ve Kurallar

1- Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in Tekfir Konusundaki Görüşü:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat inancının esaslarından birisi şudur: Onlar tekfiri gerektiren bir günahı işleyen hiçbir müslümanı kendisine hüccet ikâme etmedikçe tekfir etmezler. Bu hüccet, reddedenin kâfir olacağı, kendisi ile şartların yerine geldiği, tekfire engel hususların ortadan kalktığı, cahilin ve tevilcinin şüphelerinin son bulduğu bir hüccettir.(*)

Ehl-i Sünnet, kalbi imanla dolu olduğu zaman tehdit altında kalan kişiyi tekfir etmez.

Onlar büyük günahlardan bile olsa şirkten başka işlediği bir günahından dolayı hiçbir müslümanı tekfir etmezler. Çünkü onlar büyük günah işleyen kimsenin küfrüne hükmetmezler, işlediği günahı helal görmedikçe onun sadece fasıklığına ve imanının noksanlığına hükmederler. Kul günahı üzere öldüğü zaman işi Allah'a kalmıştır, dilerse affeder, dilerse azap eder. Sapık fırkalar bunun aksi görüştedirler. Onlar büyük günah işleyenin küfrüne hükmederler. Mutezile ise onun iki menzile arasındaki bir menzilede olacağını söylerler.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat masiyet veya küfürle bid'atçi duruma düşenler hakkında genel bir hüküm koymayı, herhangi bir bid'ati işleyen muayyen bir şahıs hakkında onun günahkâr veya fasık veya

---

(*) Bunun açıklığa kavuşturulması gerekli gizli kapaklı durumlar için gerekli olduğu bilinmelidir. Allah'ın varlığını inkâr etmesi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlaması, onun peygamberliğinin herkese şamil olduğunu ve ondan sonra bir daha peygamber gelmeyeceğini inkâr etmesi gibi açıkça küfür olduğu bilinen şeylerde kendisine belge sunulması şart değildir.

kâfir olduğuna hükmetmekten ayırırlar. Durumu aydınlığa kavuşmadıkça onun hakkında böyle bir hüküm vermezler. Bu da ancak delille ve şüphenin ortadan kaldırılmasıyla olur. Şartlar gerçekleşmedikçe ve engeller kalkmadıkça muayyen bir şahsı tekfir etmezler. Bu, onların ayırt edici özelliklerindendir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağışlar."[1238]

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[1239]

Ebu Hureyre'den (rivâyet edildiğine göre) Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"İsrail oğullarının içinde biri hayra diğeri de şerre yönelmiş iki kişi vardı. Birisi günah işlemekle, diğeri de ibadetle meşguldü. İbadetle meşgul olan devamlı olarak diğerini günah işlerken görür ve (her defasında da ona): "Vazgeç" derdi. (Yine) bir gün (onu böyle) günah üzerinde bulup ona "vazgeç" dedi o da: Benim karşımdan çekil, benim Rabbim seni benim üzerime bir gözetleyici olarak mı gönderdi? diye cevap verdi. Bunun üzerine (beriki): Allah'a yemin olsun ki (böyle devam edersen) Allah seni affetmez yahut ta seni cennete sokmaz, dedi. Bir süre sonra ikisi de vefat ettiler ve âlemlerin Rabbi huzurunda bir araya geldiler. (Yüce Allah) şu ibadete düşkün olana: Sen beni (m kullarıma nasıl muamele yapacağımı kesinlikle) biliyor muydun yahut benim elimde olan (tasarruf imkânın)a sahip miydin, (de kulum hakkında benim adıma böyle kesin bir hüküm verebildin) dedi. Günahkâr olana: Git rahmetimle cennet(im)e gir, buyurdu. Diğeri için

---

1238 Nisa, 48.
1239 Zümer, 53.

de: "Bunu cehenneme götürün" emrini verdi. Ebu Hureyre dedi ki: "Varlığım elinde olana zata yemin olsun ki (sözü geçen abit adam diğeri için böyle kesin bir hüküm vermekle) öyle bir söz söylemiş oldu ki, (bu kelime) (kendi) dünyasını da âhiretini de helak etti."[1240]

2- Bir Müslümanı Tekfir Etme Tehlikesi:

Tekfir bağlı kalınması gereken şer'i ve tevkîfî hükümlerden biridir. Bu hüküm Kitap ve Sünnet'le sabittir; Allah'ın hakkıdır ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hakkıdır. Hiç kimse açık ve kesin şer'i bir delil olmadıkça tekfir edilemez. Sadece heva ve hevese dayanarak veya bilgisizce veya akli ya da zannî bir kıyasla tekfir hükmü verilemez. Veya bize muhalefet eden bizi tekfir ediyorsa onu tekfir edebiliriz.

İslam açık ve kesin bir delil ve belge olmaksızın bir müslümanın tekfirini kesin bir şekilde yasaklamış ve bu duruma düşmekten şiddetle sakındırmıştır. Bir müslümanı tekfir etmenin korkunç bir şey olduğunu ve onun ırzını ve saygınlığını korumanın gerekliliğini ifade eden pek çok şer'i delil vardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[1241] [(*)]

1240 Ebu Dâvûd, K.Edep, B. Fin-Nehyi ani'l-Bağyi.

1241 Nisa, 94.

(*) İbn Cerir et-Taberi bu âyetin tefsirinde şöyle der: ""İyi anlayıp dinleyin" diye mana verilen فتبينوا kelimesinin anlamı, durumlarından şüphelendiğiniz kimselerin öldürülmesinde acele etmeyin, sizinle, Allah ile ve Peygamberi ile savaştıklarını kesin olarak öğrenmedikçe hiç kimseyi öldürmek için hemen ileri atılmayın demektir."

"Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz."[1242]

"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir."[1243]

"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."[1244]

Kaide: "Kesin olarak müslüman olduğu bilinen kimsenin bu Müslümanlığı şüphe ile ortadan kalkmaz."

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat bu önemli prensibi ittifakla kabul etmişlerdir. Bu sebeple onlar tekfir meselesinde son derece dikkatlidirler. Çünkü bir müslümanı tekfir etmek son derece tehlikeli bir iştir. Korkunç sonuçları vardır. Belge ve kanıt olmadan öyle bir şeye dalmamak lazımdır. Görünürde düzgün bir müslüman hakkında şer'i bir delil gereği bunun aksi gerçekleşinceye kadar müslüman ve düzgün birisi olduğunu kabul etmek esastır. Çare bulunduğu müddetçe tekfirden sakınmak gerekir. Tekfir kapısı çok tehlikeli bir kapıdır. Bu konuda gerekli olan şeyi bilmeyen kimsenin ayağı kayar ve sapıtabilir. Büyük âlimler bu konuda çok ihtiyatlı davranmışlar ve kurtulmuşlardır. Acemiler ise cesaret göstermişler bu yüzden düşmüşler ve ayakları kaymıştır.[*]

1242 Hucurat, 6.
1243 Hucurat, 11.
1244 İsra, 36.
(*) Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Müslümanlardan hiç kimse yanılsa bile hiç kimsenin delil getirmedikçe ve bir belge ortaya koymadıkça tekfir

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kimseyi elinde delil olmaksızın başka bir kimseyi tekfir etmekten sakındırmış ve şöyle buyurmuştur:

"Herhangi bir kimse kardeşine: Ey kâfir diyecek olursa bu söze o ikisinden birisi lâyık olur. Eğer dediği gibi ise mesele yok. Aksi takdirde bu söz mutlaka kendisine döner."[1245]

"Her kim bir kimseyi kâfir diye çağırır veya düşman olmadığı halde Ona Allah'ın düşmanı derse, sözü kendi aleyhine döner."[1246]

"Kimse kimseyi fasıklıkla itham edemez, küfürle itham edemez. Eğer itham ederse itham ettiği kimse fasık ve kâfir değilse o itham kendisine döner."[1247]

"Her kim de bir mümine lanet ederse, bu da onu öldürmek gibi(günah)dir. Her kim de bir mümine küfür isnat ederse, bu da onu öldürmek gibi(günah)dır."[1248]

"Bir adam kardeşine: Ey kâfir dediği zaman bu söz ikisinden birine ulaşır."[1249]

"Ubade b. Samit *radıyallahu anh*'ten rivâyet edildi; *o* şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bizi (biat için) çağırdı. Biz de kendisiyle biatleştik. Ubâde dedi ki: Peygamber'e, Ensar üzerine bir borç olarak bizden aldığı ahit ve misakta şöyle söyleyip biat ettik: *"Allah ve Rasûlü'nün emirlerini dinleyip onlara hem neşeli, hem kederli zamanımızda; hem zor, hem kolay hâlimizde itaat etmek ve âmirlerimiz*

---

etmeye hakkı yoktur. **Kesin olarak müslüman olduğu bilinen kimsenin bu Müslümanlığı şüphe ile ortadan kalkmaz.** Ancak bir delil ve belge ortaya konduktan sonra ve şüphe zail olduktan sonra ortadan kalkar." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.12, s.501.

1245 Müslim, K.İman, B. Beyanü Hali İmani Mimmen Kale Li Ehihi, Ya Kâfir.

1246 Müslim, K.İman, B. Beyanü Hali İmani Men Rağıbe An Ebihi ve hüve Ya'lemü.

1247 Buhârî, K.Edeb, B.Ma Yünha Mine's-Sebabi ve'l-La'ni.

1248 Buhârî, K.Edeb, B.Ma Yünha Mine's-Sebabi ve'l-La'ni.

1249 Buhârî, K.Edeb, B.Men Ekfera Ehahü Bi ğayri Tevilin Fehüve Kema Kale.

kendi arzularını nefislerimiz üzerine tercih etseler dahi onlara itaat etmek ve niza (ve kıtal) etmemek üzere biat ettik, ancak emirin açık bir küfrünü görseniz, onun küfrü hakkında yanınızda Allah'ın Kitabı'ndan kuvvetli bir deliliniz olması hâli müstesnadır."[1250]

Çünkü tekfir, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: *"Kim dinini değiştirirse onu öldürün"*[1251] emri sebebiyle daha önce Müslümanlığını açıklamış ve kelimeyi şahadeti getirmiş bir kimsenin kanının helal sayılması sonucunu doğuran şer'i bir hükümdür.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat tekfir edilen şahsın küfrünün bir takım hükümlere sebep olduğunda icma etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Tekfir edilen şahsın müslüman hanımı artık onun için helal değildir, onun nikâhı altında kalması haramdır. Çocukları da onun otoritesi altında kalamaz. Çünkü müslüman bir kadının kâfir bir erkeğe eş olması icma ile caiz değildir.

2- Mürtetlik cezasının –ki bu ceza mürtet olan kişinin öldürülmesidir- uygulanması için mahkeme karşısına çıkarılması vaciptir. Çünkü o, müslüman olduktan sonra kâfir olmuştur. Bu yargılama, kendisinden tevbe etmesi istendikten, belgeler tamamlandıktan ve şüpheler ortadan kalktıktan sonra yapılır.

3- İrtidat ve küfür üzere öldüğü zaman hakkında Müslümanlara uygulanan hükümler uygulanmaz; yıkanmaz, namazı kılınmaz, müslüman mezarlığına gömülmez, kendisine mirasçı olunamaz. Bir yakını öldüğü zaman o da ona mirasçı olamaz.

4- Küfür üzere öldüğü zaman –Allah korusun- Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine ve cehennemde ebediyen kalmaya müstahak olur, kendisi için rahmetle dua edilmez ve merhamet edilmez.

1250 Buhârî, K. Fiten, B. Seteravne Ba'di Ümuran Tünkiruneha.

1251 Buhârî, K. Cihâd ve's-Siyer, B. La Yüazzebü Bi azabillah.

3- Mutlak Tekfir İle Belirli Bir Şahsın Tekfiri Arasındaki Fark:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in prensiplerinden birisi de mutlak tekfir ile muayyen tekfiri birbirinden ayırt etmektir. Çünkü bir müslüman Kitap, Sünnet ve icmaın küfür olduğuna delâlet ettiği bir sözü söyleyebilir veya bir fiili işleyebilir. Fakat Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bu söz veya fiilin küfür olduğunu söylemekle bizzat o şahsı tekfir etmek arasında zorunlu bir bağlantı yoktur. Tekfir edici bir fiili işleyen herkesin mutlaka küfrüne hükmedilmez. Bir söz veya fiil küfür olabilir, fakat o sözü söyleyen veya o fiili işleyen kişinin küfrüne ancak birtakım şartlarla hükmedilebilir. Çünkü onun hakkında tekfirini gerektirici şartların bulunduğunun ve tekfirini engelleyici manilerin de bulunmadığının ispatlanması zorunludur.

Mesela kişi İslam'a henüz yeni girmiş olabilir ve kendisini mazeretli kılacak bir bilgisizliğin içinde olabilir. Hal böyle olunca da kendisine bir açıklama yapıldığı ve bilgilendirildiği zaman sözünden ve fiilinden dönebilir. Herhangi bir şeyi hatalı bir teville tevil ederek inkâr etmiş olabilir. Bütün bunlar tekfire mani hallerdir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat tekfir konusunda genel bir ifade kullanırlar ve: Şöyle şöyle söyleyen veya şöyle şöyle yapan kimse kâfirdir, derler. Fakat iş, o sözü söyleyen veya o fiili işleyen muayyen bir şahsa taalluk ettiği zaman bu konudaki şatları taşımadığı ve engeller ortadan kalkmadığı müddetçe kesinlikle onun küfrüne hüküm vermezler. Şartları taşıdığı zaman kendisine öyle bir belge sunulur ki o belgeyi reddeden kimse tekfir edilir. Çünkü bu, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaati diğerlerinden ayıran çok önemli bir kuraldır.

Çünkü tekfir, herkesin dilediği kimseye karşı kendi keyfine göre kullanacağı bir hak değildir. Bu konuda şeriatın kurallarına müracaat etmek gerekir. Kim Allah ve Rasûlü tarafından tekfir edilmişse ve delil getirilmişse o kâfirdir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye –Allah rahmet eylesin- şöyle der:

“Bir fiil veya söz küfür olabilir. Herhangi bir belirleme yapılmaksızın bu sözü söyleyen kimsenin kâfir olacağı söylenebilir. Fakat bir kimse bu sözü söylediği veya bu fiili işlediği zaman, kendisine reddedenin kâfir olmasına sebep olan bir delil getirilmedikçe tekfir edilmez. Bu, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’e göre tehdit naslarındaki değişmez bir kuraldır. Ehli kıbleden muayyen bir şahsın aleyhinde onun cehennemlik olduğunda şahitlik edilemez. Çünkü şartları taşımaması ve engellerin varlığı sebebiyle cehennem ehlinden olmaması da mümkündür.”[1252]

O halde tekfir konusunda tür ile ferdi birbirinden ayırt etmekte zorunluluk vardır. Çünkü küfür olan her şeyle muayyen bir şahıs tekfir edilemez. Bir sözü söylemenin küfür olduğuna hükmetmekle, o sözü söyleyen belli bir kişinin kâfir olduğuna hükmetmeyi birbirine karıştırmamak gerekir. Çünkü tevilci, mazeretli ve cahilin hükmü ile inatçı ve günahkâr kişinin hükmü elbette aynı değildir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye –Allah rahmet eylesin- şöyle der:

“Tevilci, mazeretli ve cahilin hükmü ile inatçı ve günahkârın hükmü aynı değildir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.”[1253]

Yine İbn Teymiye şöyle der: “Bu mesele bilinince artık böyle cahil kimseler ve benzerlerinin her ne kadar bu sözlerinin küfür olduğunda şüphe olmasa bile –kâfirlerle birlikte aynı muameleye tabi tutulmamaları için- her birine peygamberlere muhalefet ettiklerini açıkça ortaya koyan bir belge gönderilmedikçe üzerlerine gidilmesi caiz değildir. Bu bid’atlerin bazısı bazısından daha büyük olsa ve bazı bid’atçilerde olan iman bazılarında olmasa bile bütün muayyen kişilerin tekfiri konusunda söylenecek söz budur. Müslümanlardan hiç kimse kendisine bir delil gösterilmedikçe ve o belgenin ne anlama

1252 *Mecmûu’l-Fetâvâ*, c.35, s.165.
1253 Mecmûatü’r-Resail ve’l-Mesail, c.5, s.382.

geldiği beyan edilmedikçe ne kadar hata ederse etsin ve ne kadar yanılırsa yanılsın tekfir edilemez. **Müslümanlığı kesin bir bilgi ile sabit olan kimsenin bu Müslümanlığı şüphe ile ortadan kaldırılamaz.** Bilakis ancak bir delil/belge gösterildikten sonra onun Müslümanlığının zail olduğuna hükmedilebilir."[1254]

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ten şöyle rivâyet edildi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle anlattı:

"Bir adam nefsine karşı aşırı gitti, çok günah işledi. Ölüm vakti geldiğinde çocuklarına bir vasiyette bulundu ve şöyle dedi:

Ben öldüğüm zaman cesedimi yakın sonra onu toz haline getirin ve bir denizde rüzgâra atıverin. Vallahi eğer Allah beni yakalarsa mutlaka hiç kimseye vermediği azabı bana verecektir. Onlar da böylece yaptılar. Allah onu dirilteceği zaman arza emretti ve aldığını geri ver dedi. Adam ayağa kalkıverdi. Allah ona dedi ki: Neye böyle yaptın? Adam şöyle cevap verdi:

Senden korktuğum için Ya Rabbi! Bu cevap üzerine Allah onu affetti."[1255]

Şeyhulislam İbn Teymiye bu hadis hakkında şöyle der:

"Bu adam Allah'ın kudreti ve külleri rüzgârda dağıldığı zaman onu yeniden diriltebileceği hakkında şüpheye düştü. Hatta Allah'ın kendisini yeniden diriltemeyeceğine inanıyordu. Böyle bir inancın küfür olduğunda Müslümanların ittifakı vardır. Fakat adam cahildi, bunu bilmiyordu. Aynı zamanda Allah'ın kendisini cezalandıracağından korkan bir mümindi. Bu sebeple Allah Tarafından affedildi. O halde Peygamber'e tabi olmak için hırsla gayret gösteren bir tevilci affedilmeye böyle bir cahilden daha layıktır."[1256]

Bunu böylece öğrendikten sonra şunu bil ki cahil ve benzer-

1254 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.12, s.500.
1255 Müslim, K.Tevbe, B. Fi Seati Rahmetillahi.
1256 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.231.

lerinden muayyen bir kâfiri aleyhine bir belge sunmadıkça hemen tekfir etmek caiz değildir. Delilin ve belgenin onun anlayabileceği seviyede olması gerekir. Belgeyi ve delilleri kavrayabilmeleri ve Şariin muradını öz olarak anlayabilmeleri için onların akıllarının alabileceği şekilde anlatılır.

Sahabiler, tabiiler ve onları izleyenlerden oluşan sâlih selefin hayatını inceleyen kimse bu sözün hakikatini anlar ve onların mezhebinin ve yolunun bu olduğunu bilir; onların adalet ve insaf üzere olduklarını, hakkı söylediklerini, hak üzere sebat ettiklerini ve insanların hidayeti için canla başla çalıştıklarını görür. Çünkü Allah teâlâ onlara faydalı ilmi ve sâlih ameli nasip etmişti.

4- Küfür ve İman Meselelerinde Zâhire İtibar Edilmesi:(*)

İman ve küfür meselelerinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in prensiplerinden birisi de şudur: Onlar insanların dış görünüşlerine bakarak mümin veya kâfir olduklarına hükmederler. Bir kimse kâfir görüntüsü verirse onun küfrüne hükmederler, mümin görüntüsü verirse onun içyüzünü araştırmaksızın imanına hükmederler. Çünkü kalplerde olan şeyi bilmek sadece Allah'a mahsustur. O bu konuda tektir ve ortağı yoktur. Allah teâlâ insanların zâhirlerini bâtınlarının delili kıldı. Sonra zâhirlerinden kendilerine görünen şeyler gereğince onlara bâtınlar hakkında hükmetme yetkisi verdi. Eğer müslüman görüntüsü verdilerse onların zâhiren de bâtınen de müslüman olduklarına hükmedildi. Eğer kâfir görüntüsü verdilerse zâhiren de batınen de kâfirliklerine hükmedildi.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bir kulun dış görünüşü (:zahiri) onun kalbinin ve içinin (:bâtınının) başka bir yüzüdür. Onun doğrudan yansımasıdır, ondan farklı ve değişik bir şey değildir. Batın sağlıklı/doğru ve düzgün olduğu zaman zâhir de öyle olur. Bâtın

(*) Bu kitabın "Zâhir ve Bâtın Birbirinden Ayrılmaz" bölümüne bak.

bozuk olduğu zaman zâhir de ona göre bozuk olur. Görünürde bir şey yoksa kalpte de bir şey yok demektir. Görünürde (zâhirde) bir eksiklik olduğu zaman bu, kalpte de bir eksiklik olduğuna delâlet eder. Bunu tersi olmaz, yani kalp tamam olduğu zaman zâhirde bir eksiklik olmaz o da tamam olur.

Bundan dolayıdır ki zâhirî ameller dinde kulun dünyadaki haline verilecek hükümlerin konusu kılınmıştır. Çünkü kulun içine değil görünen amellerine bakılır ve onun müslüman veya kâfir olduğuna bununla hükmedilir. Kim amelleriyle müslüman olduğunu gösterirse onun Müslümanlığına hükmederiz, kim küfür ifade eden fiiller ortaya koyarsa kâfir olduğuna hükmederiz.

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[1257][(*)]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan başka hak ilâh olmadığına ve Muhammed'in Rasûlullah olduğuna (zâhirde) şahadet, namazı ikame, zekâtı eda edinceye kadar insanlarla muharebe etmem bana emrolundu. Onlar bu işleri yapınca -Müslümanlık hakkının gereği (olan hadler) müstesna- İslâm

1257 Nisa, 94.

(*) Allah rahmet eylesin büyük âlim Şevkâni bu âyeti tefsir ederken der ki, "Yani, kendi elleriyle gelip size teslim olana sen müminsin demeyin. Silm ve selam, teslim olmak anlamına gelir. İslam anlamına geldiği de söylenmiş olup bu takdirde kelimeyi şahadeti söyleyene sen müminsin demeyin demek olur. İslamın selamını vermek anlamına da geldiği söylenmiş olup bu takdirde size es-Selamün Aleyküm diyen kimseye sen mümin değilsin demeyin demek olur. Burada Müslümanların, herhangi bir kâfirin müslüman olduğuna işaret eden söz ve davranışlarını görmezlikten gelmeler ve bunu sırf takıyye için yapıyor demeleri yasaklanmaktadır."

hakkı olmak üzere canlarını ve mallarını benim elimden kurtarırlar. (Bâtınlarından dolayı olan) hesaplarına gelince, o (hesabı görmek) Allah'a aittir.” [1258](**)

5- Vaat ve Tehdit:(***)

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in esaslarından birisi de vaat ve tehdit içeren naslara iman etmektir. Onlar bu naslara aynen iman ederler, geçerli kılarlar, tevile yeltenerek karşı çıkmazlar ve vaat ve

---

1258 Buhârî, İman, “Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirlerse yollarını serbest bırakın.” (Tevbe, 5) babı.

(**) Hafız İbn Hacer el-Askalani şöyle der: ““***hesaplarına gelince, o (hesabı görmek) Allah'a aittir.”*** yani iç durumlarının hesabını Allah görür demektir. Bunda zâhir amellerin kabulüne ve zâhirin gerektirdiğiyle hükmetmeye delil vardır.” Bak: *Fethu'l-Bari* c.1, s.105. Daru's-Selam.
İmam Beğavi şöyle der: “Bu hadis, insanların birbirleriyle ilişkilerinde işlerinin içlerindeki niyetlere göre değil, dış görünüşlerine göre cereyan edeceğine, dini sembolleri açıkça ifade eden kimseye bunun gerektirdiği hükmün uygulanacağına, iç yüzünün araştırılmayacağına, savaş meydanında sünnetsiz düşman cesetleri arasında bulunan sünnetli bir cesedin onlardan ayrı defnedileceğine ve Müslümanların beldesinde bulunan yitik bir çocuğun Müslümanlığına hükmedileceğine delildir.” *Şerhu's-Sünne*, c.1, s.70. el-Mektebu'l-İslami.

(***) “Vaat ve Tehdit” • Vaat, iyilik ve sevabı haber vermek için kullanılır. Bu hayır ve sevap Allah'ın fazlından, lütfundan, rahmetinden ve kereminden kaynaklanan bir hayır ve sevaptır. Allah teâlâ'nın kendisine itaat edenlere sevap, mükâfat ve ebedi nimetler vaat ettiğini ifade eden naslar vardır. Bu vaatler mutlaka gerçekleşecektir. Allah'ın vaadini yerine getirmemesi imkânsızdır. Bu, kulların Allah'a karşı bir hakkıdır. Çünkü Allah teâlâ sevap vermeyi kendisine vacip kılmıştır. Vaadin gereği ise söz ve amel olarak imanın gerçekleşmesi ve imana aykırı bir şeyin yapılmamasıdır.
• Tehdit (vaid) ise şerri ve cezayı haber vermek için kullanılır. Bu da Allah'ın adaletinden ve gazabından kaynaklanır. Günah ve masiyet işleyenlere azap ve ceza ile tehdit içeren şer'i naslar da vardır. Tehdidin gerekçesi itikadi ve ameli küfürdür veya itikadi ve ameli yönden büyük günahlar işlemektir. Her ikisi de dünyada veya âhirette gerçekleşecek şeylerdir. Her ikisi de maddi veya manevidir. Bunlar ceza ve mükâfatın hak edildiğini haber vermektir. Şartlar bulunur ve engeller olmazsa gerçekleşir. Bu, teşvik ve korkutmanın en güzel şekilde gerçekleştirilmesi içindir.

tehdit naslarıyla hükmederler. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçekten büyük bir günah işlemiştir."[1259]

Onlar kim olursa olsun kulların akıbetlerinin müphem olduğuna ve ne ile sonuçlanacağını kimsenin bilemeyeceğine inanırlar. Mümin hiç hesap edemeyeceği yerden yavaş yavaş gelebilecek Allah'ın azabından ya da günahlarından dolayı vereceği azaptan emin olmaz. Tevhid ve doğru bir yol üzere olduğu müddetçe Allah'ın rahmetinden de asla ümidini kesmez. Onlara göre kurtuluşun yolu güven ve yeis, korku ile ümit arasındaki orta yoldadır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bir adam insanların gördüğü yerlerde cennetliklerin amelini işler hâlbuki o cehennemliktir. Bir adam da vardır ki insanların gördükleri yerlerde cehennemliklerin amelini işler, hâlbuki o cennetliktir."[1260]

"Sizden biriniz cennetliklerin yaptığını yapar, hatta cennetle kendisi arasında bir arşından başka mesafe kalmaz, fakat kitap (kader) onu geçmiş bulunur da, cehennemliklerin yaptığını yapar ve cehenneme girer. Ve yine muhakkak ki, sizden biriniz cehennemliklerin yaptığını yapar, hatta cehennemle kendisi arasında bir arşından fazla mesafe kalmaz. Fakat kitap onu geçmiş olur da, cennetliklerin yaptığını yapar ve cennete girer."[1261]

Fakat onlar görünürde müslüman olarak ölen müminlerin ve muttakilerin genelinin inşaallah cennetlik olduklarına şahitlik ederler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

1259 Nisa, 48.
1260 Buhârî, K.Cihad ve's-Siyer, B.la Yükalü Filanün Şehidün.
1261 Müslim, K.Kader, B.Keyfiyyetü Halki'l-Âdem

“İman edip makbul ve güzel işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle cennetler ki ne zaman, meyvelerinden kendilerine bir şey ikram edilirse: “Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey!” diyecekler. Oysa bu, onların aynısı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulacaktır. Orada onların tertemiz eşleri de olacak ve onlar orada devamlı kalacaklardır.”[1262]

“Takva sahipleri cennetlerde ve ırmakların kenarlarındadır. Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler.”[1263]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Kim Allah’tan başka ilah olmadığını bilerek ölürse cennete girer.”[1264]

Onlar cehennem ehli olan kâfirlerin, münafıkların ve müşriklerin veya İslam’dan başka bir dini benimseyenlerin bu halleri üzere ölürlerse ebedi cehennemlik olacaklarına şahitlik ederler.

Veya şirk üzere ölen kimse kesin olarak cehenneme girer. Veya büyük bir küfür hali görünen kimseye kâfir hükmü verilir ve kâfirlere yapılan muamele ona da yapılır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki, (o din) **ondan kabul edilmeyecek ve o, âhirette kaybedenlerden olacaktır.”**[1265]

“İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar cehennemliktir, onlar orada ebedî kalırlar.”[1266]

1262 Bakara, 25.

1263 Kamer, 54-55.

1264 Müslim, K.İman, B. ed-Delilü ala men Mate ale’t-Tevhit Dehale’l-Cenne.

1265 Al-i İmran, 85

1266 Bakara, 39

"Ehli kitap ve müşriklerden olan inkârcılar, içinde ebedî olarak kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte halkın en şerlileri onlardır."[1267]

"Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar."[1268]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah ve Rasûlünün kesin hüküm verdikleri hariç kim olursa olsun ehli kıbleden hiç kimsenin kesin cennetlik veya kesin cehennemlik olduğunu iddia etmezler. Fakat onların durumlarını Allah'a havale ederler, iyiler için ümit beslerler, kötülerin akıbetinden korkarlar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cennetlik olduklarına şahitlik ettiği kimselere onlar da şahitlik ederler. Onlar cennetle müjdelenen on sahabi ve cennetlikleri sabit olan diğer sahabiler için şahitlik ederler. Bunlardan bazıları şunlardır: Ukaşe b. Muhsan, Abdullah b. Selam, Âli Yasir, Bilal b. Rabah, Cafer b. Ebî Tâlib, Amr b. Sabit, Zeyd b. Harise, Abdullah b. Ravaha, peygamber'in kızı Fatıma, bütün eşleri Hatice, Aişe, Safiye, Hafsa ve diğer eşleri ile başka pek çok kimse. Hepsinden Allah razı olsun.

Cehennemlik olduklarına dair haklarında nas gelenlere ise onların da cehennemlik olduklarına şahitlik ederiz. Ebu Leheb ve karısı Ümmü Cemil ve cehennemlikleri sabit olmuş diğer kimseler bunlardandır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah'ın lütfuyla koruyup rahmetiyle cennetine dâhil ettikleri hariç, ameli güzel bile olsa hiç kimseye cennetin vacip olmadığına inanırlar.

Allah teâlâ şöyle buyurur: **"Eğer üstünüzde Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, içinizden hiçbir kimse asla temize çıkamazdı. Fakat Allah dilediğini arındırır. Allah işitir ve bilir."**[1269]

1267 Beyyine, 6.
1268 Nisa, 145.
1269 Nur, 21.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: *"Ameliyle cennete girecek hiç kimse yoktur."* buyurunca: Sen de mi ya Rasûlullah! denildi. Şöyle buyurdu: *"Rabbim beni rahmetiyle korumadıkça ben de."*[1270]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat –küfrü gerektiren şeylerin dışında- günahkâr olup da tehdide muhatap olan herkesin azap görmelerinin bir zorunluluk olmadığına inanırlar. Ehl-i Sünnete göre onları Allah işledikleri itaatlerden veya tevbelerinden ya da başlarına gelen musibetlerin günahlarına kefaret olmasından dolayı affedebilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[1271]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Bir adam yolda yürürken dikenli bir dala rastladı ve yoldan alıp uzaklaştırdı. Bunun üzerine Allah kendisine teşekkür etti ve onu affetti."[1272]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat her yaratılanın bir eceli olduğuna ve Allah izin vermedikçe hiç kimsenin ölmeyeceğine inanırlar. Herkesin ölümü belli bir vakte bağlanmıştır. Ölsün veya öldürülsün vakti saati gelen ne bir saat geciktirilir ne de bir saat öne alınır. Belirlenen süre bittiği zaman ölür.

Allah teâlâ şöyle buyurur: **"Allah izin vermedikçe hiç bir kişi ölemez. Bu, belli bir vakte bağlanmış, takdir edilmiştir."**[1273]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah teâlâ'nın müminlere cennet vaadinin gerçek bir vaat olduğuna, muvahhid günahkârlara yönelik

---

1270 Müslim, K. Münafıkların Sıfatları, B.Len Yedhule Ehadün el-cennete bi Amelihi..

1271 Zümer, 53.

1272 Buhârî, K.Cemaat ve İmamet, B. Fazlü't-Tehcir.

1273 Al-i İmran, 145.

azap tehdidinin ve kâfirler ve münafıkların cehennemde azap edilmelerinin hak olduğuna inanırlar. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"İman edip sâlih ameller işleyenleri de altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağız, orada ebedi kalacaklardır. Bu, Allah'ın gerçek vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?"[1274]

Fakat Allah teâlâ günahkâr müminleri lütfu, keremi ve şefaatçilerin şefaatiyle bağışlayacağını, onlardan hiçbirini cehennemde sürekli bırakmayacağını şirk koşanların dışındakileri oradan çıkaracağını vaat etmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındakileri ise dilediği kimseler için bağışlar."[1275]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, muayyen bir kişinin küfrüne veya onun cehennemlik olduğuna hükmetmezler. Çünkü bu, öldükten sonra kâfire verilecek bir hükümdür. Muayyen bir kişinin küfrüne hükmettikleri zaman ise tevbe etmiş olma ihtimali ve sonunun iyi olma ihtimali sebebiyle cehennemde ebedi kalacağına şahitlik etmezler. Küfrüne hükmetmek zorunluluğu olsa bile, küfür üzere ölme kaydını koyarlar.

Onlara göre kişinin son durumuna itibar edilir. Son nefesini iman ile vermişse mümindir ve daha önce hangi kötülükleri yaparsa yapsın inşaallah cennetliktir.

Son nefesini kâfir olarak vermişse kâfirdir ve daha önce hangi sâlih amelleri yapmış olursa olsun Allah korusun cehennemliktir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat kişinin sonundaki imana veya küfre itibar eder. Kim kâfir olarak bilinir ve ölmeden önce tevbesi ve imanı görünmezse küfrüne ve Allah korusun ebedi cehennemlik olduğuna hükmedilir.

1274 Nisa, 122.
1275 Nisa, 48-116.

Bu kural Müslümanlardan küfrü ve mürtetliği sabit olanlara uygulanır. Aslında kâfir olanlara gelince, onlardan İslam'a girenler ve bunu açıkça ilan edenler hariç hepsi ebedi olarak cehennemde kalacaklardır.

6- Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Küfrü Sabit Olanları Tekfir Ederler:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikat prensiplerinden birisi de onların küfrü sabit olan kimseyi şartları bulunduğu ve engeller olmadığı zaman tekfir etmeleridir.

Bundan önceki bölümlerde öğrendik ki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, tekfir konusunda insanların en dikkatli olanlarıdır. Onların imamları bir çare buldukları müddetçe muayyen bir şahsı tekfir etmezlerdi. Ayrıca açık bir delil, kesin bir belge ve ciddi bir yarar olmaksızın tekfire atılmanın tehlikelerini beyan ederlerdi. Fakat onların bu dikkatleri şer'i şartlarıyla küfrü sabit olan kimse hakkında kâfir hükmünü vermelerine mani olmazdı! Allah ve Rasûlünün tekfir ettiği kimseyi tekfir etmede tereddüt etmezlerdi. Çünkü şer'i naslar kâfirin veya tekfiri gerektirici söz ve fiilde bulunan kimsenin tekfir edilmesinin caiz olduğuna delâlet etmektedir. Hatta onlar böyle bir kimseyi tekfir etmeyi itikatlarının bir prensibi haline getirdiler, kâfiri tekfir etmeyen ya da onun küfründe şüpheye düşen kimsenin küfrüne hükmettiler. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler, bir kısmına inanır, bir kısmını da inkâr ederiz, diyerek bu ikisinin arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar, gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır."[1276]

"O halde, kim ilahlığını ispat edecek hiç bir delili ol-

1276 Nisa, 150-152.

mamasına rağmen, Allah'ın yanı sıra başka bir ilaha taparsa, âhirette Rabbinin huzurunda hesabını verecek, cezasını çekecektir. Şurası muhakkak ki kâfirler asla iflah olmazlar."[1277]

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veli edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin kendileridir."[1278]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah'a bir şeyi ortak sayarak ölen kimse cehenneme girer"[1279]

"Bizimle onlar (münafık, müşrik ve kâfirler) arasındaki fark namazdır. Kim onu terk ederse kâfir olur."[1280]

"Ben müşrikler arasında ikamet eden her müslümana uzağım"[1281]

İmam Sufyân b. Uyeyne şöyle der: "Kur'an Allah'ın kelamıdır. Kim mahlûktur derse kâfirdir. Kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir."[1282]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle der: "Bir şey meydana gelmedikçe Allah onu bilmez diyen Kaderî kâfirdir."[1283]

İmam Malik şöyle der: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabına kim söverse onun İslam'dan nasibi yoktur."[1284]

İmam Evzâî şöyle der: "Kim Ebu Bekir es-Sıddık'a söverse dininden çıkmış olur ve onun kanı helal olur."[1285]

1277 Müminun, 117.

1278 Tevbe, 23.

1279 Buhârî, K.Cenaiz, B.Fi'l-Cenaiz ve Men Kane Âhıru Kelamihi La ilahe illallah.

1280 Tirmizi, K.İman, B. Terkü's-Salât. el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: Sahihu Süneni't-Tirmizi, c.2, s.329.

1281 Ebu Dâvûd, K. Cihâd, B. en-Nehyü an Katli Men İ'tesame Bi's-Sücud. el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: Sahihu Süneni Ebi Dâvûd, c.2, s.329.

1282 Ahmed İbn Hanbel, *Kitâbu's-Sünne*, c.1, s.112.

1283 Hallal, *Kitâbu's-Sünne*, s.529.

1284 İbn Batta, *el-İbânetü's-Suğra*, s.529.

1285 İbn Batta, el-İbânetü's-Suğra, s.162.

Şer'i naslar ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının sözleri, kâfiri veya tekfir etmeyi gerektirici söz veya fiillerin sahibini tekfir etmenin cevazına delâlet etmektedir.

Büyük âlim Kadı 'Iyad, dinin esasları ile ilgili olarak müçtehitlerin isabetli görüşlerini naklederken bu konuda âlimlerin icma ettiklerini nakleder ve şöyle der:

"Onlar Yahudiler ve Hıristiyanlardan hiç kimseyi tekfir etmeyenlerin ve Müslümanların dininden ayrılan kimselerin veya onların küfründe şüphe ve tereddüt edenlerin küfründe icma edildiğini söylediler."[1286]

Şeyhulislam Muhammed b. Abdulvehhab, kâfirleri ve müşrikleri tekfir etmemeyi veya onların küfründe şüphe etmeyi İslam'a aykırı şeylerden biri olarak kabul etti ve bu konuda icma olduğunu nakletti. O şöyle der: **"Kim müşrikleri tekfir etmezse veya onların küfründe şüphe ederse veya onların tuttukları yolun doğru olduğunu kabul ederse icma ile kâfir olur."**[1287]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in kâfirleri, müşrikleri veya küfrü ve mürtetliği sabit olan kimseleri tekfire önem vermeleri kedi arzularının bir sonucu değildir. Onlar bununla sadece Allah'a itaat etmeyi ve kiminle dost olacaklarını ve kimden uzak duracaklarını bilme görevini yerine getirmeyi murat etmişlerdir. Çünkü iman veya küfür yönünden bir şahsın durumunu tanımak bir mümine, şayet tanıdığı kişi müminse onu severek, kâfirse ondan uzak durarak Allah'a kul olmayı temin edecektir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için engellerse imanını tamamlamış olur."[1288]

1286 Bak: *eş-Şifa bi Tarifi Hukuku'l-Mustafa*, s.846, Fasıl, Fi Tahkiki'l-Kavl fi İkfari'l-Müteevvilin, Tahkik, Abduh Ali Köşk, Mektebetu'l-Ğazali, Daru'l-Feyha.

1287 *Müellefatu Muhammed İbn Abdulvehhab,* el-Kısmu'l-Hamis, er-Resailu'ş-Şahsiyye, s.213.

1288 Ebu Dâvûd, K. Sünnet, B.Ziyadetü'l-İman ve Noksanuhu. el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: Sahihu Süneni Ebi Dâvûd, c.3, s.886.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in kâfirleri tekfir etmeleri, onlara düşman olmaları ve buğz etmeleri Allah'ın emrini yerine getirmekten başka bir şey değildir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"(Âyetlerimizi) **inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerinedir."**[1289]

Onların bir kâfir olduğu için sevmedikleri bir kulu imana girdikten sonra sevmeleri de Allah'ın emrine icabetlerinin bir gereğidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"İnkâr edenlere, (sana düşmanlıktan) **vazgeçerlerse, geçmiş günahlarının bağışlanacağını söyle. Yok, geri dönerlerse kendilerinden öncekilerin hali gözlerinin önündedir!"**[1290]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in bir kimseye dost olmaları veya düşman olmaları o kimsenin kişiliğinin bir parçası olan iman ve küfür nitelikleri temeline dayanır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur."[1291]

7- Muayyen Bir Şahıs Küfre Düştükten sonra Bundan Nasıl Kurtulur?

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, muayyen bir şahıs küfre düştüğü ve küfrü sabit olduğu zaman bunu bilinen şartlarıyla birlikte samimi bir tevbeden başka hiçbir şeyin silip yok edemeyeceğinde icma etmişlerdir. Çünkü tevbe bütün günahları ve kötülükleri yok eder.[*]

1289 Bakara, 161.
1290 Enfal, 38.
1291 Al-i İmran, 28.
(*) Tövbenin şartları hakkında bu kitabın "Masiyetler ve İman Üzerindeki Etkileri" bölümüne bakınız.

Mani zail oluncaya kadar başlangıçta kendisini küfre dâhil etmeyi engelleyen yukarıdaki manilerin aksine tevbe, muayyen bir şahıs içine düştüğü küfürden vazgeçtikten sonra kendisine küfür ismi verilmesini engelleyen yegâne engeldir.

Allah teâlâ kalpten gelen samimi bir yönelişle kendisine yönelen sadık kulunun tevbesini kabul eder, onun bütün günahlarını hatalarını, masiyetlerini küfrünü, şirkini ve diğer bütün kötülüklerini bağışlar. Tevbe eden ve bu dünyada Allah'a yönelen herkesin tevbesini Allah kabul eder ve onu bağışlar. Bütün günahları bağışlattıran tevbeden başka hiçbir şey yoktur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[1292]

"Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenler elbette kâfir olmuşlardır. Oysa yalnız bir tek hak ilah vardır, başka hak ilah yoktur. Bu dediklerinden vazgeçmezlerse elbette onlardan inkâr edenlere acı bir azâb dokunacaktır. Hâlâ Allah'a tevbe edip O'ndan af dilemiyorlar mı? Allah bağışlayandır, esirgeyendir."[1293]

"Fakat tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, artık onlar dinde kardeşlerinizdir. Biz, bilen bir kavme ayetlerimizi böyle açıklıyoruz."[1294]

"İnkâr edenlere, (sana düşmanlıktan) vazgeçerlerse, geçmiş günahlarının bağışlanacağını söyle. Yok, geri dönerlerse kendilerinden öncekilerin hali gözlerinin önündedir!"[1295]

"Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün, O'na teslim olun, sonra size yardım edilmez."[1296]

1292 Zümer, 53.
1293 Maide, 73-74.
1294 Tevbe, 11.
1295 Enfal, 38.
1296 Zümer, 54.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:

"Allah'ın Kitabı ve Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetiyle sabit olmuştur ki, tevbe eden herkesin tevbesini Allah kabul eder. Malumdur ki Peygambere söven ve ona büyücü, şair, mecnun, başkalarınca öğretilmiş ve yalancı gibi sözler söyleyen savaşçı kâfirler daha sonra tevbe ettiler ve Allah da onların tevbelerini kabul etti. Harbilerden bir topluluk Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sövüyorlardı. Bunlar daha sonra çok iyi birer müslüman oldular ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından kabul edildiler. Bunların içinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in amcasının oğlu Sufyân ibnu'l-Haris b. Abdulmuttalip ve Abdullah b. Sa'd b. Ebî's-Serh de vardı ki bu irtidat etmişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iftira ederdi ve "Ona Kur'an'ı ben öğrettim" derdi. Bu adam sonra tevbe etti, tekrar müslüman oldu ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e biat etti."[1297]

Küfür üzere ölen kimseye gelince o tehdide ve cehennemde ebedi kalmaya müstahaktır. Onun hakkında Allah teâlâ'nın şu âyetleri tahakkuk etmiştir:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."[1298]

"İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar cehennemliktir, onlar orada ebedî kalırlar."[1299]

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."[1300]

"Bilinmelidir ki inkâr edenlerin ne malları ne de evlâtları

1297 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.291.
1298 Nisa, 116.
1299 Bakara, 39.
1300 Bakara, 257.

Allah huzurunda kendilerine bir fayda sağlayacaktır. İşte onlar cehennemin yakıtıdır."[1301]

"Allah'ın, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaları sebebiyle, kâfirlerin kalplerine yakında korku salacağız. Gidecekleri yer de cehennemdir. Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür!"[1302]

"O (Allah), Kitap'ta size şöyle indirmiştir ki: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya (konuya geçinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir."[1303]

"Allah'a ortak koşanlar, kendilerinin kâfirliğine bizzat kendileri şahitlik ederlerken, Allah'ın mescitlerini imar etme salâhiyetleri yoktur. Onların bütün işleri boşa gitmiştir. Ve onlar ateşte ebedî kalacaklardır."[1304]

"İnkâr edenlere de cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler, cehennem azabı da onlara biraz olsun hafifletilmez. İşte biz, küfürde ileri giden her nankörü böyle cezalandırırız."[1305]

"(Benim yaptığım) ancak Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Artık kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse, bilsin ki ona, (kendi gibilerle birlikte) içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır."[1306]

1301 Al-i İmran, 10.
1302 Al-i İmran, 151.
1303 Nisa, 140.
1304 Tevbe, 17.
1305 Fatır, 36.
1306 Cin, 23.

11
Tekfiri Engelleyen Haller

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre muayyen bir şahsı tekfir etmenin önünde birtakım engeller vardır. Ancak şartların tamam olmasından ve muayyen tekfire mani hallerin ortadan kalkmasından sonra belirli bir kişi tekfir edilebilir. Bu manilerden bazıları ve en önemlileri şunlardır:

[**Acizlik, cehalet, hata, tevil, zorlama ve taklit**].

Birincisi-ACİZLİK:

İslam şeriatı kolay ve basittir, sağlamdır / eksiksizdir ve hayatın bütün alanlarını kapsayıcıdır. Bütün beldelere ve güçleri ve kudretlerine göre bütün kullara uygundur. Hükümleri kulun ferahlık ve rahatlık durumlarına farklı farklıdır. Kul güç ve kudretinin yetmeyeceği şeyle yükümlü değildir.

"Allah hiç kimseyi güç yetiremeyeceği şeyle yükümlü tutmaz."[1307]

"O halde gücünüz yettiğince Allah'a karşı gelmekten sakının."[1308]

"Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz."[1309]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Ben size bir şeyi emrettiğim zaman onu gücünüz yettiğince yerine getirin."[1310]

1307 Bakara, 286.
1308 Teğabün, 16.
1309 Talak, 7.
1310 Buhârî, K. İ'tisam, B. el-İktidaü bi Süneni Rasûl.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, mükellefin bazı vacipleri yapmaktan aciz kaldığı, diğer bazıların yapabildiği ve gücünün yettiğince Allah'tan korktuğu zaman yapabildiklerini yapmasının vacip olduğunda ve yapamadıklarının kendisinden düştüğünde ittifak etmişlerdir.

Onların bağlı oldukları fıkhî kurallardan birisi şudur: **"Zor olan şeyler sebebiyle kolay olan şeylerin yükümlülüğü düşmez."**[1311]

Veya **"Acizlikle birlikte vaciplik kalkar, zaruretle birlikte haramlık kalkar."**[1312]

Bu, bütün şartlar vacipler ve rükünlerin güç ve kudretle sınırlı olduğu anlamına gelir. Acizlik ve güçsüzlük halinde bunlar mükelleften düşer. Ya bedeli vardır veya tamamen düşer. Çünkü yükümlülüğün şartı, yükümlünün ona olan kudretidir. Gücü yetmeyen mükellefin şer'an onunla yükümlü olması sahih değildir.

Bu şer'i hükümlerin ve yürürlükteki kuralların ışığında Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah'ın din olarak belirlediği şeyleri veya bunların bir kısmını edadan aciz olmanın teklife mani hallerden olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. **Bir kimse gücü yettiğince Allah'tan korktuğu halde elinde olmayarak, iradesinin ve rızasının dışında kasıtsız olarak herhangi bir yükümlülüğü terk ettiği zaman o mazurdur ve bu terkinden dolayı cezalandırılmaz.**

Mesela küfür diyarında oldukları halde kendilerine İslam daveti ulaşıp da müslüman olan fakat İslam diyarına hicret etmeye imkân bulamayan ve İslam'ın bütün hükümlerini yerine getiremeyen kimseler böyledirler. Çünkü onların İslamı açıkça yaşamaları engellenebilir veya kendilerine dinin bütün hükümlerini öğretecek kimse yanlarında bulunmayabilir. Onlar bu hal üzere ölürlerse inşaallah cennetliktirler.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Şeriatın temel prensiplerinden birisi de bütün kaynaklarında gücü yetenle gücü yetmeyeni,

---

1311 Bak: Süyuti, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, s.159. İbn es-Sübki, c.1, s.159.

1312 İbnu'l-Kayyim, *İ'lamü'l-Muvakkıîn*, c.2, s.22.

ihmal eden ile aşırı gideni, ihmalkâr olmayanla aşırı gitmeyeni ayırmaktır. Bu ikisini birbirinden ayırmak kabul edilen çok önemi bir prensiptir. Bu, dengeli bir ümmetin tuttuğu orta bir yoldur. Farklı iki görüş arasındaki adaletli tavır bununla ortaya çıkar."[1313]

Yine şöyle der: "Ya öğrenme imkânı olmadığı için –mesela peygamberin mesajının kendisine ulaşmaması gibi- veya amel etme imkânı olmadığı için vacip imanın bir kısmını acizlik sebebiyle terk eden kimse aciz olduğu şeyle mükellef değildir. Bu bölüm aslında vacip imanın ve dinin bir bölümü olmasına rağmen onun için imanın ve vacip dinin bölümü değildir. Onun durumu hastalık, düşman saldırısı korkusu, hayız ve namazı tamamlamaktan onu aciz bırakan diğer özürler sebebiyle namazı tam kılmayan kimsenin durumu gibidir. Onların namazı kılabildikleri kadarıyla sahihtir, böyle durumlarda onlar bu kadarlık bir namazla yükümlüdürler. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Hepsinde hayır olmakla birlikte kuvvetli mümin zayıf müminden daha hayırlıdır ve Allah'a daha sevimlidir.""*[1314]

Yine İbn Teymiyye şöyle der: "Kâfirlerin durumu da böyledir; Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in davet kendisine küfür diyarında ulaşan, onun Allah'ın elçisi olduğunu öğrenip ona indirilen şeylere iman eden –Necaşi ve diğerlerinin yaptığı gibi- gücü yettiğince Allah'ın yasaklarından sakınan fakat hicreti ve dinini açıkça yaşaması engellendiği için bir İslam diyarına hicret edemeyen ve İslam'ın emirlerinin tamamını yerine getiremeyen ve İslam'ın bütün hükümlerini kendisine öğretecek kimseyi yanında bulamayan kimse cennet ehli bir mümindir. Nitekim Firavunun kavmi ile bir arada yaşayan Firavun ailesi ve Firavun'un karısı mümin idi. Hatta Mısırlılarla beraber yaşayan Yusuf da aynı durumda idi. Çünkü Mısır halkı kâfir

1313 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.21, s.141.

1314 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.12, s.478. Bu hadisi Müslim rivayet etmiştir, K.Kader, B. Fi'l-Emri Bi'l-Kudreti ve Terki'l-Aczi.

idi ve Yusuf İslam dininden bildiği her şeyi onlarla birlikte iken yaşama imkânına sahip olamamıştı. Onları tevhide çağırmıştı fakat onlar bu daveti kabul etmemişlerdi… Necaşi'nin durumu da bundan farklı değildi. Her ne kadar o Hıristiyanların meliki ise de İslam'a girme konusunda kavmi ona itaat etmemişti. Bilakis onunla beraber onlardan sadece bir kişi İslam'a girmişti. Bu sebeple, öldüğü zaman orada onun cenaze namazını kılacak hiç kimse yoktu da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'de onun namazını kılmıştı… Necaşi ve benzerleri bağlanmaya güçlerinin yetmediği İslami hükümleri uygulamamış olsalar bile cennetteki mutlu kimselerden olmuşlardır. Onlar ancak hükmedebildikleri şeylerle hükmetmişlerdir."[1315]

İmam İbnu'l-Kayyim şöyle der:

"Allah ve Rasûlünün vacip kıldığı veya ibadet için şart veya rükün kıldığı ve sahih ve geçerliliğini kendisine bağladığı şeyler güç yetirme haliyle mukayyettir. Çünkü güç yetirme hali emredilen şeyin yerine getirilebileceği bir haldir. Acizlik hali ise güçsüzlük halidir ve güç yetirme halinde emredilen şey güçsüzlük halinde emredilmemiş demektir. İbadetin sıhhati ona bağlı değildir."[1316]

İkincisi-CEHALET:

Cehalet[(*)] kişinin kendisinden uzaklaştırması için büyük gayret

1315 Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.19, s.217–219.

1316 Bak: *Tehzibü Süneni Ebi Dâvûd*, c.1, s.48.

(*) • Cehl sözlükte, "İlmin zıddı demektir. Techil, Bir kimsenin cahil olduğunu söylemektir. Cehalet, Bilmeden bir şeyi yapmaktır. Müchile, Seni cahil bırakan şeydir. Cahiliye, Arapların İslam'dan önceki Allah'ı ve Hanif dinini bilmeme, soy sopla övünme, kibirlenme ve diğer kötü fiil ve amelleri işleme halidir." Bk, *Lisanü'l-Arap*, c.11, s.129. *Muhtaru's-Sıhah*, s.55.

• Istılahta cehalet, Kişinin bilgisiz kalması veya bir şeye bulunduğu hale aykırı bir şekilde inanılmasıdır. İki kısımdır, Basit cehalet, mürekkep cehalet.

Basit cehalet, Bilinmesi şanından olan bir şeyi bilmemektir

Mürekkep cehalet, Bir şeyi olduğundan farklı bir şekilde bilmek ve o şekilde olduğuna kesin olarak inanmaktır.

Bk. el-Esfehani, *el-Mufredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, s.209, Cürcani, *Ta'rifat*, s.80.

göstermesi gereken kötü ve çirkin bir sıfattır. Çünkü cehalet her türlü masiyet ve günahın sebebi, teşvikçisi, saiki, dünyada ve âhirette hüsrana düşmenin sebebidir.

Cehaletin ilacı, özellikle dini konularda soru sormak ve öğrenmek için ciddi bir gayret sarf etmektir. Kişinin cehalet hali ancak bununla ortadan kalkar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Cehalet hastalığının şifası soru sormaktır."[1317]

Daha önce öğrendiğimiz gibi Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in yöntemi dinin bütün meselelerinde ve işlerinde aşırı ile müsamahasız arasında ifratçı ile tefritçi arasında orta bir yoldur. Cehalet mazereti konusunda da böyledir.

• Bir tarafta cahilin durumunu, cehaletinin sebebini ve cehalet konusunu incelemek gibi Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının koydukları prensipleri dikkate almaksızın cehaleti bütün meselelerde ve her durumda mutlak olarak bir mazeret kabul edenler vardır. Bunlar mazereti geçerli olmayanları da mazeretli sayarlar ve İslam dairesine dâhil edilmeleri doğru olmayan müşrikleri, mürtetleri ve onlara uyanları da İslam beldelerinde ve müslümanlar arasında yaşamalarına, Allah'ın kelamını, Peygamberi'nin sözlerini, âlimlerin ve davetçilerin sözlerini işitmelerine rağmen cahil oldukları iddiasıyla İslam dairesine dâhil ederler. Böyle kimselere aleyhlerinde belgeler getirildiği halde bulundukları hali devam ettirmeyi tercih ederler. Bunlar mazeretli olamazlar.

• Diğer tarafta hiçbir durumda ve hiçbir meselede cehaleti mutlak olarak mazeret kabul etmeyenler vardır. Bunlar, bazı Müslümanları mazeretleri cehalet kapsamı içine girdiği halde tekfire mani kuralları dikkate almaksızın hemen tekfir eder ve İslam dairesinden çıkartırlar.

1317 Ebu Dâvûd, K. Taharet, B. el-mecruhu Yeteyemmemü, el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: Sahihu Süneni Ebi Dâvûd, c.1, s.69.

•• Hak ve doğru olan bu ikisinin ortasıdır. Bu, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in yoludur. Bu, meseleleri tasnif etmektir. Şekillere değil manalara bakarak ve şer'i kurallara göre hükmetmektir.

Onlara göre cehalet iki türlüdür: İster dinin temel esaslarında ve fürûunda olsun, isterse küfür ve masiyetlerde olsun sahibini mazur kılan cehalet ve sahibini mazur kılmayan cehalet.

Çünkü –Ehl-i Sünnete göre- imanın şartlarından birisi inanan kişide inandığı şeyle ilgili bir bilgi ve marifetin mevcut olmasıdır. Çünkü yükümlülük ancak şer'i bir yasayla söz konusu olur. Cezalandırma da ancak bir uyarıdan sonra olur. Cehalet ve bilmemek Âdemoğlunda asli bir durumdur. Gücü ve imkânları ölçüsünde onu kaldırması gerekir. Ümmet, özellikle itikatla ilgili şeyleri bilmeyenlere öğretmekle mükelleftir. Bu sebeple dini işlerden herhangi birini bilmediği için inkâr eden ve bilmediğini bilmesini sağlayacak bir tebliğle karşılaşmayan kimse görünürde şirk ve küfrün içine düşse bile aşağıdaki sebeplerden dolayı tekfir edilemez:

• Bu kişi yeni müslüman olmuş olabilir veya müslüman olmadan önce bunun tekfiri gerektirici bir şey olduğunu bilmiyor olabilir veya ilim diyarından ve ilim adamlarından uzak bir köyde yetişmiş ve kendisine herhangi bir tebliğ ulaşmamış olabilir.

• Veya meşru gerekçelerle darulharpte yaşıyor olabilir.

•Veya İslam risaletinin ve tevhidin izlerinin silindiği, şirkin açık bir şekilde yayıldığı ve dinin ölçülerinin altüst olduğu; şirkin tevhid, bid'atin sünnet haline geldiği, sapmaların çoğaldığı, batıl ve küfrün cazip hale getirildiği ve alimleri tarafından da onaylandığı ve onlardan başka hak dini öğretecek kimsenin bulunmadığı ve dinin sadece onların içinde öğrenildiği bir beldede yaşıyor olabilir.[*]

---

[*] Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Bu cins insanlar şu zamanda pek çoktur. Çünkü ilim ve imanın davetçileri azalmıştır. Beldelerin çoğunda risaletin izleri zayıflamıştır. Bunların çoğunun yanında hidayeti tanıyabilecek-

• Yanılma, unutma veya caiz içtihat gibi herhangi bir yolla kasıtsız olarak tekfir edici bir duruma düşebilir.

• Veya bu tekfir edici meselenin üzerinde icma edilen açık ve cehaletin mazeret olarak kabul edildiği meselelerden olmayıp, bilakis âlimlerden başka kimselerin bilemeyeceği ve açıklamayı gerektiren meselelerden olmasıdır.

Böyle bir şahıstan küfrü gerektirici bir söz veya fiil çıktığı zaman kendisine nebevi bir belge sunulmadıkça tekfir edilemez ve cezalandırılamaz. Çünkü bazı itikadi meselelerle ilgili cehalet Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında yeni İslam'a girmiş bazı sahabelerde de kasıtsız olarak görüldüğü olmuştur. Bununla beraber Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları tekfir etmemiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"(Bunları) Müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) **ki, elçiler geldikten sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir."**[1318]

"Kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üslenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) **azap edecek değiliz."**[1319] [(*)]

---

leri risalet izleri ve peygamberlik mirası yoktur. Pek çoğuna da bunlar ulaşmamıştır. Fetret dönemlerinde ve fetret mekânlarında kişi sahip olduğu az bir imanla bile se-vaba nail olur ve Allah kendisine belge ulaşıp da durumunu düzelten kimseyi nasıl affederse belge ulaşmayan kimseyi de affeder." *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.35, s.165.

1318 Nisa, 165.

1319 İsra, 15.

(*) İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şöyle der: "Bu âyet, Allah'ın adaletini ve Peygamberler vasıtasıyla mesajını göndermedikçe hiç kimseye azap etmeyeceğini haber vermektedir. Nitekim başka ayetlerde şöyle buyurmaktadır, **"Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir**

Allah teâlâ şöyle buyurdu:

“Allah hiç kimseyi güç yetiremeyeceği şeyle yükümlü tutmaz.”[1320] [(*)]

Ebû Vâkıd el Leysî *radiyallahu anh*’den şöyle rivâyet edildi: Biz henüz yeni müslüman olduğumuzda –Mekke’nin fethi günü müslüman olmuşlardı- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Huneyn’e çıkmıştık. el-Leysi sözünün devamında der ki: Bir ağaca rastladık ve dedik ki: Ya Rasûlallah! Onların Zat-ü Envatı olduğu gibi bize de bir “Zat-u Envat” tayin et. Kâfirlerin etrafında ibadet ettikleri, silahlarını astıkları ve Zat-u Envat diye isimlendirdikleri bir sedir ağaçları vardı. Biz böyle söyleyince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah-u ekber! nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki bu söz İsrail oğullarının Musa’ya: ***“Ey Musa! Bize o insanların taptıkları***

---

topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar. Onlar şöyle cevap verirler: Evet, doğrusu bize, (bu azap ile) korkutan bir peygamber gelmişti; fakat biz (onu) yalan saymış ve, Allah'ın bir şey gönderdiği yok; siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz! demiştik.” (Mülk, 8,9). **“O küfredenler, bölük halinde cehenneme sürülür. Nihayet oraya geldikleri zaman kapıları açılır, bekçileri onlara, Size, içinizden Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi? derler. "Evet, geldi" derler ama azap sözü kâfirlerin üzerine hak olmuştur.”** (Zümer, 71). “**Onlar orada şöyle feryat ederler: “Ey yüce Rabbimiz! Ne olur, çıkar bizi buradan, dünyaya geri gönder de, daha önce yaptıklarımızdan başka, güzel ve makbul işler yapalım!” Allah onlara şöyle buyurur: “Biz, size, düşünüp ibret alacak, gerçeği görecek kimsenin düşüneceği kadar bir ömür vermedik mi? Hem size peygamber de gelip uyardı. Öyleyse tadın azabı! Zalimlerin hiç bir yardımcısı yoktur!”** (Fatır, 37). Ve Allah teâlâ’nın kendilerine Peygamber göndermedikçe hiç kimseyi cehenneme sokmayacağına delalet eden diğer âyetleri.

1320 Bakara, 286.

(*) İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şöyle der: “Yani Allah teâlâ hiç kimseye takatinin üstünde bir şey yüklemez. Bu Onun yaratıklarına bir lütfudur, şefkatidir ve ihsanıdır.”

ilahlar gibi bir ilah yap" *(Araf:138) demelerine benzedi. Vallahi siz cahil bir topluluksunuz. Siz kendinizden öncekilerin yoluna aynen uyacaksınız."*[1321] (*)

İbn Abbas *radıyallahu anhumâ*'dan rivâyet edildi. O şöyle demişti: Bir adam Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e; bir tulum şarap hediye etti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

"Bilir misin ki, Allah bunu haram kılmıştır?" buyurdu. Adam: Hayır, cevabını verdi ve hemen birine bir şeyler fısıldadı. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: *"Ona ne fısıldadın?"* diye sordu. Adam: Şarabı satmasını emrettim; dedi. *"Onun içilmesini haram kılan (Allah), satılmasını da haram kılmıştır."* buyurdular. Bunun üzerine adam tulumu açarak içindeki (akıp) gitti.[1322] (**)

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat insanların durumlarının, şartlarının,

---

1321 İbn Ebi Asım, Kitâbu's-Sünne, B. "Ümmetim Yetmiş iki Fırka'ya Ayrılacak" hadisi, no, 76. Tirmizi, K.Fiten, B.Sizden öncekilerin yoluna aynen uyacaksınız hadisi. Ahmed, Müsnet, c.5, s.217, el-Elbânî hasendir dedi.

(*) Şeyh Süleyman İbn Abdullah İbn Abdulvehhab şöyle der: ""Biz henüz yeni müslüman olduğumuz sırada" sözü diğerlerinin bu meseleyi bildiklerinin delilidir. Kalbinin adet edindiği batılı terk eden kimse kalbinde bu batıl alışkanlıklarının kalıntılarından emin olamaz. Bunu müellif söyler." Yani Muhammed İbn Abdulvehhab söyler. Bak: *Teysiru'l-Azizi'l-Hamid Bi Şerhi Kitabi't-Tevhit,* s.175. B. Men Teberrake Bi Şecerin ev Hacerin ve Nahviha.
Şeyh Muhammed el-Faki *"Fethu'l-Mecid"* isimli kitaba yazdığı ta'likın 141. Sayfasında şöyle der: "İstedikleri şey küçük bir şirk değildir. Eğer küçük şirk olsaydı Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu İsrail oğullarının **"Bize o insanların taptıkları ilahlar gibi bir ilah yap"** sözleriyle bir tutmazdı ve buna yemin etmezdi. Bilakis bu, İsrail oğullarının Musa'dan talep ettikleri gibi büyük bir şirktir. Ancak onları bu isteklerinden dolayı tekfir etmedi. Çünkü henüz yeni müslüman olmuşlardı, istedikleri şeyi yapmamışlardı yapmaya atılmamışlardı. Sadece istemişlerdi. Bu noktayı iyi düşün!!."

1322 Müslim, K.Müsakat, B. Tahrimü Bey'i'l-Hamri.

(**) İbn Abdilber der ki: Bu hadis, bilmeyenlerin günahının kaldırıldığına delildir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Biz bir peygamber göndermedikçe azap edecek değiliz."** Öğrenme imkânı olup da öğrenmeyen kimse ise günahkârdır. Allah en iyi bilendir." Bak: *et-Temhid*, c.4, s.145.

mekânlarının ve zamanlarının beldeden beldeye, zamandan zamana, doğru bilginin yayılması, davetçileri, araçları veya yayılmaması ya da yabancı batıl fikirlerin yayılması yönünden farklılıklar gösterdiğini dikkate alırlar. Çünkü herkes dince zorunlu olan bilgileri öğrenmede aynı derecede olmayabilirler. Belki bir kısmı diğerlerinin bilmediği şeyleri bilirler ya da bazılarının hiç bilmediği akaid meseleleri diğer bazılarınca çok iyi bilinebilir ya da bunun aksi olabilir.(*)

Bununla beraber bu, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat nazarında cehaletin cehalet iddiasında bulunan herkes için geçerli bir mazeret olacağı anlamına gelmez. Onlara göre cehaletin birtakım dereceleri vardır:

Tevhid, şirk, kesin olarak haram kılınan şeyler ve ilim adamlarının üzerinde icma ettikleri farzlar ve vacipler gibi dinde bilinmesi zorunlu olan apaçık şeyleri bilmemek,(**) Allah'ın isimleri ve sıfat-

(*) Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "İnsanların pek çoğu nebevi bilgilerin çoğunun silindiği, hatta Allah'ın Peygamberi vasıtasıyla gönderdiği Kitabını tebliğ edecek kimsenin kalmadığı yerlerde ve zamanlarda yetişmiş olabilir. Bu yüzden pek çok kimse Allah'ın Peygamberi vasıtasıyla gönderdiği şeyleri bi-lemez, orada bunları kendilerine tebliğ edecek kimse de olmayabilir. Bu du-rumda olan kimseler tekfir edilemez. Bu sebeple müçtehit imamlar ilim ve iman ehlinden uzak köylerde yaşayıp da bu açık ve mütevatir hükümlerden herhangi bir şeyi inkar eden ve yeni müslüman olan kimselerin bu bilgileri öğreninceye kadar tekfir edilemeyecekleri konusunda ittifak etmişlerdir." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.11, s.407

(**) Bilinmesi zorunlu apaçık meseleler ve bunların altında tasnif edilen şeyler hakkında âlimlerin görüşleri şunlardır,

- İmam Ebu Hanife der ki: "Hiç kimse yaratıcısını bilmediği için mazur sayılamaz. Çünkü göklerin ve yerin yaratılışını, kendi yaratılışını ve Allah'ın yarattığı şeyleri gördükleri için bütün insanların Rablerini tanımaları vaciptir. Farzlara gelince bunları bilmeyen ve kendisine tebliğ edilmeyen kimsenin aleyhine mahkûm edici bir hüccet getirilemez." Kasani, *Bedaiu's-Sanai'*, c.9, s.4378.
- Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Sadece Allah'a ibadet etmek dinin temelidir ve Allah'ın peygamberlerle gönderdiği ve onun için kitaplar indirdiği tevhittir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Senden önce gönderdiğimiz elçierimize (ümmetlerine) sor! Rahman'dan başka tapılacak ilahlar** (edinin diye) **emretmiş miyiz?"**(Zühruf, 45).*Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.397.

larını ayrıntılarıyla bilmek, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikadına aykırı fırkaların itikatlarını ve bunların şer'i naslara aykırı görüşlerini bilmek gibi sadece belli kişilerin bilebileceği şeyleri bilmemek bunların dışındadır. Müslümanların genelince bilinmeyen füru meseleleri ve diğer zor meseleler de böyledir. Yani bunları bilmemek bir mazeret olabilir.

Soru sormaktan ve öğrenmekten aciz olan veya kendisine öğretecek kimseyi bulamayan bir cahil, bu imkânlara sahip fakat görevini yapmayan ihmalkâr cahil gibi değildir veya dini ilimleri öğrenmekten yüz çeviren veya kibrinden öğrenmeyen veya boş şeylerle meşguliyeti kendisini öğrenmekten alıkoyan veya atalarından gördüğünü taklit eden gibi değildir. Böylesinin Allah katında mazereti olamaz.(**)

• Büyük âlim Celaluddin es-Süyuti şöyle der: "İnsanların ortaklaşa bildiği bir şeyin haramlığını bilmeyen hiç kimsenin mazereti kabul edilemez. Ancak yakında müslüman olmuşsa veya âlimlerden uzak bir köyde yetişmişse onun mazereti kabul edilir. Mesela zinanın, adam öldürmenin, hırsızlığın, içki içmenin, namazda konuşmanın, oruçlu iken bir şey yemenin ve bir kimseyi cinayetle suçlayıp aleyhinde şahitlik ederek ölümüne sebebiyet vermenin haram oluşu gibi şeyler herkes tarafından bilinir. Şahit şahitliğinden döndüğü ve başka bir şahitle birlikte, Biz kasten yalan söyledik, bizim şahitliğimizle kısas edilip öldürüleceğini bilmiyorduk demeleri mazeret olarak kabul edilmez. Çünkü bu, insanların geneli tarafından bilinir." Bak: *el-Eşbah ve'n-Nezair*, B.Men Yukbeli Da've'l-Cehli ve Men La Yukbelu., s.200.

• İbn Receb el-Hanbelî şöyle der: "Darulislam'da Müslümanların arasında yaşayan bir kimse zina edip de zinanın haram olduğunu bilmediğini iddia ettiği zaman onun bu mazereti kabul edilmez. Çünkü aslında bunu bilmiyor olsa bile görünen durum onu yalanlamaktadır." Bak: *el-Kavaid fi'l-Mezhebi'l-İmam Ahmed*, s.323.

(**) •İmam Şafii şöyle der: "Eğer cahil cehaleti sebebiyle mazur olsaydı cahil olmak bilgili olmaktan daha hayırlı olurdu. Çünkü o zaman kul yükümlülüğün yüklerini sırtından atar, kalbi sert ihtar darbelerinden kurtulur ve kulun tebliğden ve yapabilme imkânından sonra hükmü bilmeme gerekçesine ihtiyacı kalmazdı. **"Elçiler geldikten sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın."** [Nisa, 165]." Zerkeşi, *el-Mensur fi'l-Kavaid*, c.2, s.17.

• İmam el-Karafi el-Maliki şöyle der: "Şer'i kural, kulun kurtulabileceği hiçbir cehaletin cahile gerekçe olamayacağına delalet eder. Allah teâlâ peygam-

Çünkü Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre cehalet geçici bir mazerettir ve bazı şartların bulunmamasına bağlıdır. Bu şartlar bulunduğu zaman cehalet mazeret sayılmaz. Bilakis sahibi için bir kötüleme vesilesi ve aleyhine delil olur. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yoksa O'ndan başka birtakım tanrılar mı edindiler? De ki: Haydi delillerinizi getirin! İşte benimle beraber olanların Kitab'ı ve benden öncekilerin Kitab'ı. Hayır, onların çoğu hakkı bilmezler; bu yüzden de yüz çevirirler."[1323][(*)]

---

berleri vasıtasıyla kullarına mesajlarını göndermiş, sonra bunları öğrenmelerini, sonra bunlarla amel etmelerini onlara vacip kılmıştır. Bunları bilmek ve amel etmek vaciptir. Kim öğrenmeyi ve amel etmeyi terk eder de cahil kalırsa iki tane vacibi terk ettiği için iki tane günah işlemiş olur. Kim öğrenir de amel etmezse ameli terk ettiği için bir tane günah işlemiş olur. Kim hem öğrenir, hem amel ederse kurtulur." Bak: *el-Füruk*, c.4, s.264.

• İmam İbnu'l-Lehham el-Hanbelî şöyle der: "Bu durum açıklığa kavuşunca artık buna terettüp eden hükmü bilmeyenle ilgili meseleleri yani hükmü bilmeyen kişi mazur olur mu, olmaz mı? anlamış oluruz. Mazurdur dediğimiz zaman bu mazeret ancak hükmü öğrenmede bir kusuru ve ihmali olmadığı zaman söz konusu olur. Ama hükmü öğrenmede kusuru ve ihmali olduğu zaman asla mazur olamaz." Bk. *el-Kavaidü ve'l-Fevaidü'l-Usuliyye*, Kaide, 8, s.87.

• Büyük âlim İbn Baz şöyle der: "Cehalet iddiası ve mazereti konusu ayrıntılı bir konudur. Bilmeyen herkes mazur sayılmaz. İslam'ın getirdiği, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve Allah'ın kitabının açıkladığı ve müslümanlar arasında yayılan meselelerde, özelikle akideyle ve dinin aslıyla ilgili konularda cehalet/bilmemek bir mazeret olarak kabul edilemez. Allah teâlâ Peygamberini insanlara dinlerini açıklasın ve şerh etsin diye göndermiştir. Apaçık tebliğ eden tebliğci bu dini onlara tebliğ etmiş, ümmete dinin gerçeğini izah etmiş, onlara her şeyi şerh etmiş ve onları gecesi gündüzü gibi bir aydınlıkta, Allah'ın hidayet ve nur kitabında bırakmıştır." Bak: *Fetâva ve Tenbihat*, s.239. Derleyen, Eşref Abdulmaksud.

1323 Enbiya, 24.

(*) Büyük âlim Şevkâni bu âyetin tefsirinde şöyle der: "Sonra onların aleyhine bir delil ortaya çıkınca onları hakikat konularında cahil olmakla suçladı ve **"onların çoğu bilmezler"** buyurdu. Allah teâlâ onları önce delil getirmelerini isteyerek azarladı, sonra hak ile batılı birbirinden ayırt edemeyecek kadar hakikatin cahili oldukları için onlara delil getirmenin de bir tesiri olmayacağını beyan etti, **"bu yüzden de yüz çevirirler."** Bu, kendisinden önceki onarın çoğu bilmezler, bölümünün bir açıklamasıdır. Yani onların çoğunu istila etmiş olan bu cehalet sebebiyle hakikati kabulden yüz çeviriyorlar.

"Ve eğer ortak koşanlardan biri güvence dileyip yanına gelmek isterse, onu yanına al ki, Allah'ın sözünü işitsin; sonra onu güven içinde bulunacağı yere ulaştır. Bu onların, bilmeyen bir topluluk olmaları sebebiyledir."[1324][(*)]

"Hayır! "Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz" derler."[1325]

"Öyleyse siz de, bu gerçeği bildiğiniz halde Allah'a eşler koşmayın."[1326][(**)]

"Dünya hayatını âhirete tercih edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve onun eğriliğini isteyenler var ya, işte onlar derin bir sapıklık içindedirler."[1327]

"Bu (azap), onların dünya hayatını âhirete tercih etmele-

Tevhitten ve Peygamber'e tabi olmaktan devamlı uzak duruyorlar. Delili incelemiyorlar, burhanı düşünmüyorlar… Ayet Allah'a ibadet emriyle sona erdi, **"şu halde bana ibadet edin"** (Enbiya, 25)

1324 Tevbe, 6.

(*) Büyük âlim Kâsımî bu âyeti tefsir ederken şöyle der: "Yani kendileriyle savaşmakla emrolunduğun müşriklerden birisi sana sığınırsa, yani anlaşmalı ayların bitiminden sonra senden sığınma talebinde bulunursa onun bu talebine olumlu cevap ver. Ta ki Allah'ın kelamını işitsin. Yani ona okuyacağın Kur'an'ı dinlesin, onun üzerinde düşünsün ve işin gerçeğini inceleme imkânını bulsun ve böylece Allah'ın hücceti/belgesi ona ulaşmış olsun. Sonunda İslam'ı kabul ederse Müslümanların haklarından o da yararlanır. Eğer Müslümanlığı kabul etmezse güvenlikli bir yere ve güvende olacağı kendi vatanına onu geri gönderirsin. Daha sonra istersen yine onunla savaşırsın. **"Bu,"** yani onlara güvenlik garantisi vermekteki maksat ve sebep, onların bilmeyen cahil bir topluluk olmalarıdır. Çünkü dinlemeleri, hakikati anlamaları ve bahaneleri kalmaması için onlara bu güvenlik garantisinin verilmesi zorunludur."

1325 Zühruf, 22.

1326 Bakara, 22.

(**) Büyük âlim İbn Sa'dî **"bu gerçeği bildiğiniz halde"** âyetini tefsir ederken şöyle der: "Ne yaratmada, ne rızık vermede, ne yönetmede, ne de kendisine ibadet etmede Allah'ın bir ortağı ve dengi yoktur. Bunu bildiğiniz halde Onunla beraber başka ilahlara nasıl ibadet edersiniz? Gerçekten bu çok şaşılacak ve çok ahmakça bir şeydir."

1327 İbrahim, 3.

rinden ve Allah'ın kâfirler topluluğunu hidayete erdirmemesinden ötürüdür.”[1328]

Üçüncüsü-HATA/YANILMA:(*)

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat, şeriata muhalefet maksadıyla değil de hakikati öğrenmek ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e uymak için içtihat ederken hata edildiği zaman ilmi ve ameli meselelerde yapılan kasıtsız hataların tekfire engel olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu tür bir hata, sahibine belge sunulmadığı müddetçe bağışlanır. Bunun hükmü cahilin ve tevilcinin hükmü gibidir. Önüne bir belge konulmadıkça tekfir edilemez. İçtihat edilmesi caiz bir konuda içtihat eden bir müçtehit ise, yanılsa bile yaptığı içtihattan dolayı kendisine bir sevap vardır. Müçtehit değilse ve yanılırsa haddi aştığı için günahkâr olur.

Çünkü Allah teâlâ Müslümanlara güçleri ve imkânları ölçüsünde hakkı arayıp bulmalarını emretmiştir. Onları güçlerinin yetmeye-

---

1328 Nahl, 107.

(*) • Sözlükte hata doğrunun zıddıdır. Yoldan saptı, anlamında أخطأ الطريق denilir. Atıcı isabet etmedi anlamında أخطأ الرامى denilir. الخطأ Kasıtsız yapılan yanlışlık, الخطء Kasıtlı yapılan yanlışlık için kullanılır. Doğruyu murat ettiği halde doğruya isabet edemeyen kişiye المخطىء denilir. Yapılmaması/olmaması gereken şe-yi kasten yapan kişiye الخاطى denilir. Hatanın yönden sapmak anlamına geldiği de söylenmiştir. Yani kişi güzel bir şey yapmak ister fakat istediğinin hilafına bir durum ortaya çıkar, buna hata denilir. Hülasa kişi bir şeyi murat eder, kast eder fakat kişinin muradının ve kastının dışında başka bir şey meydana gelir. Bak: *Lisanu’l-Arab*, c.1, s.65–68. el-Esfehani, *Müfredatü Elfazı’l-Kur’an*, s.287, 288.

• Istılahta hata, “Mükelleften iradesi dışında ve kasıtsız olarak çıkan her türlü söz veya fiildir.” Bak: Dr. Hüseyin el-Cebûrî, *Avarizu’l-Ehliyyeti İnde’l-Usuliyyin*, s.395, 396. Cürcani, *Ta’rifat*, s.99.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: “Sahabe, ilk dört halife ve selefin cumhuru kasıtsız yapılan yanlışlığa hata demişlerdir. Nitekim Kur’an ve sünnetin pek çok yerinde hata bu anlamda kullanılmıştır.” Bak: *Mecmûu’l-Fetâvâ*, c.20, s.24.

ceği bir şeyle yükümlü tutmamıştır. İçtihatlarında hakka isabet etmezlerse Allah hiç kimseyi gücünün yetmeyeceği şeyle yükümlü tutmaz. Bu, Allah teâlâ'nın kullarına rahmetinin kemâlindendir.

O şöyle buyurmaktadır:

"Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz. Herkesin kazandığı iyilik kendi lehine, işlediği fenalık da kendi aleyhinedir. Ya Rabbena! Eğer unuttuk veya kasıtsız olarak yanlış yaptıysak bundan dolayı bizi sorumlu tutma. Ya Rabbena! Bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ya Rabbena! Takat getiremeyeceğimiz şeylerle bizi yükümlü tutma. Affet bizi, lütfen bağışla kusurlarımızı, merhamet buyur bize! Sensin Mevlâ'mız, yardımcımız! Kâfir topluluklara karşı Sen yardım eyle bize."[1329]

"Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğerki ölünün ailesi o diyeti bağışlamış ola. (Bu takdirde diyet vermez). Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdan ise mümin bir köle azat etmek lâzımdır. Eğer kendileriyle aramızda antlaşma bulunan bir toplumdan ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tevbesinin kabulü için iki ay peş peşe oruç tutması lâzımdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır."[1330]

"Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nispet ederek

1329 Bakara, 286.
1330 Nisa, 92-93.

çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."[1331]

"O halde gücünüz yettiğince Allah'a isyandan kaçının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir."[1332]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Ümmetimin yanılmasını, unutmasını ve zorlandığı şey (in günahın) Allah Teâlâ şüphesiz affetmiştir."[1333][(*)]

"Bir hâkim hükmedeceği zaman içtihat eder, yani hakkı arayıp hükmeder de sonra bu hükümde isabet ederse, o hâkime iki ecir vardır

1331 Ahzab, 5.

1332 Teğabün, 16.

1333 İbn Mace, K.Talak, B.Talaku'l-Mükrehi ve'n-Nâsî, el-Elbânî sahihtir dedi. Bak: Sahih İbn Mace,c.s.347.

(*) İmam İbn Receb el-Hanbelî şöyle der: "Hata, Bir şeyi yapmayı kast etmek fakat kast ettiğinden farklı bir şeyi yapmış olmaktır. Mesela bir kâfiri öldürmeyi kast ettiği halde bir müslümanın ölümüne sebep olmak gibi. Unutmak, Bildiği hatırladığı bir şeyi yaparken unutmasıdır. Her ikisi de günahı yok anlamında bağışlanmıştır fakat bu, unutmasından dolayı herhangi bir hüküm/sonuç doğurmasını ortadan kaldırmaz. Mesela abdest almayı unutan kimse abdestli olduğunu zannederek namaz kıldığı zaman bunun kendisine bir günahı yoktur fakat daha sonra abdestsiz olarak namaz kıldığını anlarsa kuvvetli olan görüşe göre bu namazı iade etmesi gerekir. Allah en iyi bilendir. Unutan ve hata edenler kendilerinden günahın kalkması anlamında bağışlanmışlardır. Çünkü günah, maksatlar ve niyetlerin sonucudur. Unutan ve hata edenin ise günah işlemek gibi bir maksadı ve niyeti yoktur. Bu sebeple onlara bir günah yoktur. Fakat bunlardan hükümlerin kaldırılmasına gelince bu nasların böyle bir muradı yoktur. Hükmün kalması ve kalkması için başka bir delile ihtiyaç vardır." Bak: *Camiu'l-Ulûm ve'l-Hikem*, h.no, 39, s.361–375.

(hakkı aramak ve isabet etmek sevapları). Eğer hâkim hükmedeceği zaman hakkı içtihat edip arar, fakat sonunda hata ederse, bu hâkime de bir ecir vardır (hakikati arama sevabı vardır)"[1334][(*)]

"Allah'ın, tevbe ettiği vakit kulunun tevbesine sevinmesi, birinizin devesi üzerinde çorak bir yerde bulunup devesi kaçtığı, üzerinde de yiyeceği içeceği bulunduğu ve ondan ümidini kestiği, nihayet bir ağacın yanına gelerek gölgesinde yattığı, devesinden ümidini kestiği, o bu halde iken aniden deve karşısına dikiliverdiği, yularından tuttuğu, sonra sevincinin şiddetinden:

—Allah'ım! Sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim, dediği; sevincinin şiddetinden yanıldığı zamanki sevincinden daha çok sever."[1335]

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:

"Tekfire gelince: Doğrusu, Muhammed ümmetinden kim hakikati bulmak maksadıyla içtihat eder de yanılırsa tekfir edilmez, bu yanılgısı affedilir. Peygamberin getirdiği şeyleri kim tam bir açıklık ve kesinlikle öğrenir ve hidayet/doğru yol kendisine açık ve kesin bir şekilde anlatıldıktan sonra Peygamber'e karşı gelirse ve müminlerin tuttuğu yoldan başka bir yol tutarsa o kâfirdir. Kim hevasına uyar da hakikat arayışında kusur ederse ve bilgisizce konuşursa o asidir, günahkârdır; sonra fasık olabilir ve iyilikleri kötülüklerine ağır basa-

---

1334 Buhârî, K. İ'tisam, B.Ecru'l-Hâkimi İzectehede.

(*) el-Hatip el-Bağdadi şöyle der: "En azından içtihadındaki ihmali ve gevşekliğinden dolayı günahkar olması gerekirken içtihatta hata edenin bu hatası nasıl ödüllendirilebilir? Diye sorulursa buna cevap olarak şöyle denilir, Burada bir yanlış anlama var. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hata edene sevabı hatasından dolayı değil içtihadından dolayı vaat etti, hatasını bağışladı. Çünkü müçtehidin maksadı hata etmek değildi. İçtihadında isabet edene gelince onun içtihadına bir ecir, isabetine de bir ecir olmak üzere iki ecri vardır." Bak: *el-Fakih ve'l-Mütefakkih*, c.1, s.475. B. el-Kavlü Lisahihi'l-İhticac ve Lüzumi'l-Ameli bih. H.no, 516. Daru İbnu'l-Cevzi.

1335 Müslim, K.Tevbe, B. Fi'l-Haddı ale't-Tevbeti ve'l-Ferahi Biha.

bilir. O halde tekfir kişinin durumuna göre değişir."[1336]

Allah rahmet eylesin yine şöyle der: "Benzeri bir konuda mümin bir müçtehit hakikati ararken bütün gücünü ortaya koyarsa Allah onun hatasını bağışlar. Ondan bir tür kusur hâsıl olursa, her ne kadar bu söze küfür denilse bile bu, küfür derecesine ulaşmayan bir günahtır. Nitekim Kur'an'ın mahlûk olduğunu söylemek, âhirette Allah'ın görüleceğini inkâr etmek gibi Cehmiyye'ye ait bazı görüşleri söyleyenleri selef küfür ismiyle isimlendirmiştir. Bunlar Allah'ın mahlûkatından yüce ve arşın üstünde olduğunu inkâr etmenin altında kalan şeylerdendir. Onlara göre bu sözlerin sahibini tekfir etmek açıkça bilinen şeylerdendir. Mutlak tekfir, mutlak tehdit gibidir (Yani şahıs ismi vermeden şöyle şöyle yapan cehennemliktir demek gibi). Kendisine terk edeni kâfir eden bir belge sunulmadıkça muayyen bir şahsın tekfir edilmesi gerekmez."[1337]

Allah rahmet eylesin İbn Teymiyye şunları da söyler: "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Müslümanların âlimlerinin sırf hata ettikleri için tekfir edilmelerinin caiz olmadığı görüşünde ittifak etmişlerdir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünden başka herkesin sözü alınabilir de terk edilebilir de. Yaptığı bir hata sebebiyle sözlerinin bir kısmı terk edilen kimseler ne tekfir edilirler, ne fasık olurlar, ne de günahkâr olurlar. Çünkü Allah teâlâ müminlerin şöyle dua ettiklerini haber vermektedir:

"Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma."[1338]

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen sahih bir hadiste kulun bu duasına Allah teâlâ'nın şöyle cevap verdiği rivâyet edilir: *"Öyle yaptım."*

1336 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.12, s.180.
1337 *el-İstikamet*, c.1, s.163.
1338 Bakara, 286.

Müslümanların âlimleri, peygamberlerin küçük günahlar ve hatalar işlemeleri caizdir diyerek peygamberlerin ismet sıfatını tartışan hiçbir müslüman âlimin tekfir edilemeyeceğinde ittifak etmişlerdir. Onların bu sözleri kabul edilmez fakat böyle dediler diye hiç biri de tekfir edilmez. Bunda müslümanlar ittifak etmişlerdir. Müslümanlar peygamberlerin bu tür şeylerden de masum olduğu görüşündedirler. Eğer böyle diyenler kâfir olsaydı Şafiiler, Malikiler, Hanefiler, Hanbelîler, hadisçiler, tefsirciler ve tasavvufçulardan pek çok kimsenin tekfir edilmesi gerekirdi ki onların kâfir olmadıklarında Müslümanlar ittifak etmişlerdir. Hatta bunların imamları bile bu görüştedirler."[1339]

İbn Teymiyye başka bir yerde şöyle söyler: "Sahabeler ve Müslümanların imamları, hatalı söz söyleyen herkesin, bu sözü sünnete aykırı bile olsa bundan dolayı tekfir edilemeyeceğinde icma etmişlerdir. Hata eden herkesin tekfir edilmesi icmaya aykırıdır. Fakat insanlar tekfir meselelerinde ihtilaf etmişlerdir. Ben bunu başka bir yerde geniş bir şekilde açıkladım."[1340]

İmam Bedrüddin ez-Zerkeşi şöyle der:

"Âlimler müçtehitlerin görüşlerine hüküm vermede ihtilaf ettiler: Her müçtehit isabetli midir yoksa birisi mi isabetlidir?... Şafii, Ebu Hanife, Malik ve fıkıhçıların çoğu hangisinin olduğunu belirtmemekle beraber bunlardan birinin haklı ve isabetli olduğu görüşündedirler. Hangisinin isabetli olduğunu da Allah bilir. Çünkü tek bir şeyin tek bir zamanda ve tek bir şahısta helal ve haram olması mümkün değildir. Çünkü sahabeler de bir takım meselelerde tartışıyorlardı/ihtilaf ediyorlardı, her biri kendi görüşü için deliller getiriyordu ve biri diğerine yanıldığını söylüyordu. Bu onların her birinin gerçeği bulma arayışının bir gereğidir.

1339 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.35,s.100. Müslim, K.İman, B. Beyanü ennehu La Yükellifü illa Ma Yutaku.

1340 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.7, s.675.

Sonra onlar her müçtehidin isabet edip etmeyeceğinde de ihtilaf etmişlerdir. Şafiilere göre hangisinin isabet ettiği belli olmamakla beraber onlardan sadece birisi isabet eder. Biri hariç hepsi hata eder. Malik ve diğerleri de bu görüştedir. Ebu Yusuf ve diğerleri de bu görüştedir."[1341]

Dördüncüsü-TEVİL:

Tevil:(*) Burada tevilden maksat caiz bir içtihatla veya taklit sebebiyle şer'i nassı, delâlet ettiği anlama zıt bir şekilde kendi yerinden başka bir yere koymaktır. Bu, bâtılı hak olarak göstermek, is-

---

1341 *Bahru'l-Muhit Fi Uveli'l-Fıkh.*

(*) •Lügatte tevil, Tef'il babından bir kelimedir, **أوّل يؤوّل تأويلا**. Sülasisi, **آل يؤول**, Döndü, rücu etti anlamına gelir. **الأول**, Rücu demektir. **آل الشيء يؤول أولا ومآلا**, Rücu etti demektir. **أوّل اليه الشيء**, Ona rücu etti, avdet etti anlamına gelir. **أُلتُ عن الشيء**, Bir şeyden vazgeçtim demektir.Tevil kelimesinin sözlükteki bütün kul-lanımları geri dönmek, avdet etmek anlamına gelir.) Bak: *Lisanü'l-Arab*, c.11, s.32–34. *Tehzibü'l-Lüğa*, c.15, s.437.

• Istılahta tevilin üç anlamı vardır,

1- Teville kast edilen şey, zâhirine muvafık da olsa sözün dönüp dolaşıp vardığı hakikatidir. Kitap ve sünnette tevil lafzıyla bu mana murat edilmiştir.) Şeyhulislam İbn Teymiye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.36.

2- Teville kast edilen şey, tefsir, beyan, şerh, kelamın üzerinde düşünülmesi ve değerlendirme yapılmasıdır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in amcasının oğlu Abdullah İbn Abbas *radıyallahu anhumâ* için yapmış olduğu, ***"Allah'ım! Onu dinde fakih kıl ve ona tevili öğret"*** duasındaki teville kast edilen şey budur. Bu hadisin tahrici için Bak: es-Silsiletü's-Sahiha, h. no, 2589.

3- Tevil, Beraberindeki bir delil sebebiyle kuvvetli ve tercih edilen manayı bırakıp zayıf manayı almaktır. Tevilin bu türünü selef imamları bilmezlerdi, hatta onların tamamı bu tür bir tevili kötülemişlerdir. Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Sonraki âlimlerin ıstılahında tevil, bir delil sebebiyle lafzın tercih edilen ihtimalini bırakıp tercih edilmeyen ihtimalini almaktır. Böylece onların ıstılahına göre lafzın açık delaletine uygun manası tevil olmaz. Onlar Allah teâlâ'nın tevil lafzıyla bunu kast ettiğini, nasların sözlük anlamlarına muhalif tevillerinin olduğunu ve bu tevilleri Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğini ve tevilcilerin de bilemeyeceğini zannettiler." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.5, s.35; c.3, s.55 ve 288; c.4, s.68; c.13, s.270,313.)

ter itikatla olsun ister sözle olsun ister fiille olsun tevil sonucu ve kasıtsız bir şekilde küfre düşmektir.

• Ehl-i Sünnet imamları dinin temel esaslarından olmamak şartıyla ilimde ve Arap dilinde bir izahı bulunan caiz tevilin,(*) muayyen bir kişinin tekfirine mani hallerin en geniş kapsamlısı olduğunda ittifak etmişlerdir. Söz konusu tevil, şer'i delilleri anlamadaki bir kusur sebebiyle veya hakka ve doğru yola tabi olmayı engelleyici bir şüpheye istinaden ortaya çıkmış olabilir. Maksat muhalefet, karşı çıkma, yalanlama, ret veya inatçılık veya sırf şehvet ve nefsanî arzulara uymak üzere şer'i naslarla oynamak değil, sadece aksi görüşün hak olduğuna ve hakka ulaşma niyetiyle bu yolu tercih ettiğine inanmaktır. Bu tür hatalı teviller genellikle açık seçik olmayan ve bilinmeyen kapalı meselelerde olur.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bu tür tevilin hükmü genel olarak cahile verilecek hükümle aynıdır. Çünkü hükme konu olan şeyin aralarında müşterek olması itibarıyla cahilin mazur sayılacağına delâlet eden delillerin aynısı tevilci için de uygundur.

Bu türde bir tevilci, güzel bir itikada sahip olduğu, şeraite uymak gayesini güttüğü, imanlı ve iyi halli olduğu halde hata ettiği zaman kendisine bir delil sunuluncaya, tevil şüphesi ve nastaki anlama problemi veya kafasındaki karışıklıklar kendisinden zail oluncaya kadar mazurdur. Gerçeği anlayınca da döner. İnşaallah böyle bir tevil ondan affedilecektir.

Ümmetin içinde bu tür tevile düşenler çok olmuştur. Hatta kötülendiği halde sahabe zamanında da bu tür teviller vuku bulmuştur. Dinde bilinmesi zorunlu olan bazı şer'i hükümleri işlevsiz hale getirmediği fakat kasıtsız bir muhalefete yol açtığı zaman bu, genellikle

(*) İbn Hacer el-Askalani şöyle der: "Âlimler dediler ki, Arap dilinde izin verilen ve ilmi yönden de izah edilebilen tevili yapan her tevilci yaptığı tevilinde mazurdur, günahkâr değildir." Bak: *Fethu'l-Bari* c.12, s.380, K. İstitabetü'l-Mürteddine ve'l-Muanidin ve Kıtalühüm, B. Ma Câe fi'l-Müteevvilin.

cehaletten kaynaklanan veya cehalete sebep olan yanılma kabilinden bir tevildir. Bazı şer'i hükümleri işlevsiz hale getiren bir tevil olursa bu çok kötüdür. Çünkü böyle bir tevil sapıklığın ve bozulmanın sebeplerindendir ve dinde aşırılığa götüren bir vasıtadır.

Allah teâlâ yüce kitabında şöyle buyurmaktadır:

"Onları (evlât edindiklerinizi) **babalarına nispet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."**[1342][(*)]

Sünnette şöyle bir olay geçer: Hâtıb b. EbîBeltea *radıyallahu anh* Mek-ke'nin fethinden önce bir kadın vasıtasıyla Mekkelilere bir mektup göndererek fetih hazırlıklarını onlara haber verince Ömer ibnu'l-Hattab *radıyallahu anh* onun hakkında: "O bir münafıktır" demişti.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onların yakasını bıraktı, Hâtıb'ın yaptığını ve Ömer'in söylediğini tevil ederek her ikisini de mazur gördü.[1343] Allah teâlâ bu önemli olay hakkında şu âyeti kerimeyi indirdi:

1342 Ahzab, 5.

(*) Hafız İbn Hacer el-Askalani şöyle der:
"İbnu't-Tin der ki: Buhârî **"Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok;"** âyetini her şeyde uyguladı. Başkaları ise, Bu özel bir hükümdür, o da bir adamın kendi oğlu olmadığı halde birine ey oğlum dediği zamanki durumla ilgili hükümdür… Ayetin sözü edilen şey hakkında indiği kesin olsa bile genel hüküm ifade etmesi için delil olarak kullanılmasına mani bir durum yoktur. Âlimler günahın düşmesinde âyetin genel hükmüyle istidlal edilebileceğinde icma ettiler." *Fethu'l-Bari* c.11, s671, K.el-Eyman ve'n-Nüzul, B. İza Hanese Nasiyen fi'l-Eyman.

1343 Buhârî, K.Tefsir, B. La Tettehizû Aduvvi ve Adüvveküm Evliyâ. Edebü'l-Müfret, B. Men Kale Li Âhara, Ya Münafiku..

"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin. Oysa onlar, size gelen gerçeği inkâr etmişlerdir."[1344] [(*)]

Yine Sünnette geçtiğine göre Üseyd b. Hudayr *radıyallahu anh* ifk olayında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önünde Sa'd b. Ubade'nin yüzüne karşı: *"Sen muhakkak münafıksın ki, münafıklar hesabına bizimle mücadele ediyorsun!"* demişti.[1345]

Yine Sünnette geçtiğine göre Usâme b. Zeyd *radıyallahu anhumâ* bir savaşta "la ilahe illallah" diyen bir savaşçıyı bu sözü ölümden korunmak için söylediğini zannederek öldürünce Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisini şiddetle azarlamıştı. Bununla beraber kendisine ne kısas uygulamış, ne diyet, ne de kefaret ödetmişti. Çün-kü Usâme bu fiili bir tevil sonucu işlemişti.[1346] [(**)]

1344 Mümtehine, 1

(*) Büyük âlim müfessir Muhammed el-Emin eş-Şenkîtî şöyle der:
"Bütün müfessirler bu âyetlerin Hâtıb İbn Ebî Beltea ve onun Mekke'nin fethinden önce fetih hazırlıklarını Mekkelilere haber vermek için bir kadınla gönderdiği mektup kıssası hakkında nazil olduğunda icma etmişlerdir." Bak: *Advau'l-Beyan*, c.8, s.130.

1345 Buhârî, K. Meğazi, B. Hadisü'l-İfk.

1346 Buhârî, K. Meğazi, B. Ba'sü'n-Nebiyyi Usâme İbn Zeyd ile'l-Hurkat.

(**) Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Bir müslüman tevil sonucu bir cinayet işlediği veya tekfirde bulunduğu zaman bundan dolayı tekfir edilmez. Nitekim Ömer İbnu'l-Hattab, Hâtıb İbn Ebî Beltea için, Ya Rasûlallah beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım dediği zaman Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştu: *"Şüphesiz o Bedir'de bulundu. Ne biliyorsun belki de Allah teâlâ Bedir'de bulunanların durumunu bildi de onlara: Ne yaparsanız yapın ben sizi affettim, dedi."* Bu hadis Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde mevcuttur. Buhârî ve Müslim'de ifk hadisi de mevcuttur, Üseyd İbnu'l-Hydayr, Sa'd İbn Ubade'ye, Sen muhakkak münafıksın ki, münafıklar hesabına bizimle mücadele ediyorsun! demişti. İki grup birbirleriyle kıyasıya tartışmışlardı da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* aralarına girerek onları yatıştırmıştı. Bunlar Bedir savaşına katılan kimselerdi. İçlerinde birbirlerine sen münafıksın diyenler vardı. Fakat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hiçbirini tekfir etmedi, bilakis hepsinin cennetlik olduklarına

• Burada bâtınilerin, filozofların ve diğer aşırıların tevilleri vardır ki bunların mazur görülemeyeceğinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları ittifak etmişlerdir. Çünkü onların gerçek durumu dini icmalen ve tafsilen (:toptan ve ayrıntılarıyla) yalanlamaktır veya dinin olmazsa olmaz bir esasını yalanlamak, mütevatir yolla gelen bilgilerle açıkça haram olduğu bilinen şeyleri helal görmek, mütevatir yolla gelen bilgilerle haram olduğu bilinen şeyleri bile bile inkâr emektir. Ya da tek Allah'a ibadet etmemektir. Mesela filozofların yeniden dirilişi ve mahşerde toplanmayı inkâr etmeleri, Allah teâlâ'nın cüz'iyyatı bilmediğini söylemeleri veya Kur'an'ın tahrife uğradığını iddia etmeleri ya da aşırı Kabirperestlerin yaptıkları gibi ölülerin faydaya ve zarara muktedir olduğuna inanmaları ve şer'i esaslara dayanmayan buna benzer aşırı itikatlar mazur görülme-yen tevillere dayanırlar.

Büyük âlim ibnu'l-Vezir el-Yemani şöyle der:

"Herkes için bilinmesi zorunlu olan bu şeyleri bile bile inkâr eden ve tevili mümkün olmayan şeyleri tevil adına gizleyen kimselerin küfründe ihtilaf yoktur. Mesela Allah'ın bütün güzel isimlerini hatta bütün Kur'an'ı ve şer'i hükümleri, öldükten sonra dirilmeyi, kıyâmeti, cenneti ve cehennemi sapık bir şekilde tevil edenlerin tekfirinde ihtilaf yoktur."[1347]

şahitlik etti. Yine Buhârî ve Müslim'de anlatıldığına göre Usame İbn Zeyd bir savaşta "la ilahe illallah" diyen birini öldürmüştü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e durum haber verilince bu ona çok ağır gelmiş ve defalarca: *"Ey Usame! Demek sen onu la ilahe illallah dedikten sonra öldürdün ha?!"* demişti. O kadar ki Usame: Ben, keşke bu günden önce İslâm'a girmiş olmayaydım diye temenni ettim, dedi. Bununla beraber kendisine ne kısas uygulamamış, ne diyet, ne de kefaret ödetmişti. Çünkü Usame adamın bu sözü ölümden korunmak için söylediğini zannettiği için böyle birini öldürmenin caiz olduğu zannına bir tevil sonucu varmıştı. Selefin durumu da böyle idi. Cemel, Sıffîn ve benzeri savaşlara katılanların hepsi müslüman ve mümin oldukları halde birbirleriyle savaşmışlardı." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.383

1347 İsaru'l-Hak ale'l-Halk, Faslün fi Zikri Men Yekûlü bi'r-Racai ve Men La Yekûlü Bi'l-İrca, s.377.

Yine el-Yemani şöyle der: "İndirilen lafzı zorunlu olarak bildiği zorunlu olarak bilinen kimselerden olduğu zaman bunu yalanlayan veya bile bile inkâr eden kimse kâfir olur. İndirilen şeylere iman etmede birbirlerine muvafakat eden ve tevilde ihtilaf eden gruplara gelince bunlardan hiçbiri tekfir edilmez. Ancak yalanlamak için tevil yapan fakat yaptığı bu tevili Müslümanları aldatmak ve dine tuzak kurmak tevili olarak isimlendiren kimseler tekfir edilirler. Mesela Allah teâlâ'nın mevcut, âlim ve kadir gibi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından zâhiri anlamlarıyla anlattığı herkes tarafından zorunlu olarak bilinen sıfatlarını inkâr eden Karamita gibi gruplar böyledirler."[1348]

Büyük Hanefi âlimi Molla Aliyyü'l-Kari şöyle der:

"Cesetlerin yeniden dirilecekleri, evrenin sonradan yaratıldığı ve Allah teâlâ'nın cüziyyatı bildiği konularında gelen nasları tevil eden kişilere gelince bunlar tekfir edilirler. Çünkü bunların zâhiri anlamlarıyla dinden olduğu kesin olarak bilinir. Büyük günah işleyenlerin cehennemde ebedi kalmayacakları konusundaki nasların tevili ise haklarındaki delillerin birbiriyle çelişmesi sebebiyle tekfire sebep olmaz."[1349]

Sünnetin savunucusu imam İsmail el-Esfehani şöyle der:

"Tevilci hata ettiği zaman, imanına bağlı birisi ise teviline bakılır: Eğer bu tevil Allah'ın Kitabının bazı hükümlerine veya mazeret bırakmayan sünnete veya icmaa aykırılığa yol açan bir durumla ilgili olursa tekfir edilir, mazur görülmez. Çünkü bunlarla ilgili bir şüphe onu mazur gösterecek güçte olmayan zayıf bir şüphedir. Çünkü onun şahidi bu asıllardan biridir ve son derece açıktır. –Bu şer'i delillere dayanan bir konuda yapılan aykırı bir tevil mazur görülemez– …"[1350]

1348 *el-Avasım ve'l-Kavasım An Sünneti Ebi'l-Kasım sallallahu aleyhi ve sellem,* c.4, s.176.
1349 *Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber*, s.70.
1350 *el-Hucce fi Beyani'l-Mehacce*, c.2, s.510.

Beşincisi-ZORLAMA (:İKRAH)

Sözle veya fiile küfre zorlanma(*) birtakım kuralları ve şer'i şartlarıyla Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre muayyen bir şahsın tekfirine mani hallerden biridir.

Allah teâlâ şöyle buyurdu: **"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken, dini inkâr etmeye mecbur bırakılıp da yalnız dilleriyle inkâr sözünü söyleyenler hariç, kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederek gönlünü inkâra açar, göğsüne küfrü yerleştirirse, onlara Allah tarafından bir gazap, hem de müthiş bir azap vardır."**[1351]

İbn Kesîr bu âyetin tefsirinde şunları söyler:

"Allah teâlâ'nın **"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken, dini inkâr etmeye mecbur bırakılırsa"** âyeti, lisanıyla küfür sözünü söyleyenlerden ve tehdit altında lafzıyla müşriklere uyanlardan kalbi imanla dolu olanları istisna ediyor. Çünkü onun kalbi dilinin söyle-

---

(*) • Zorlama diye tercüme ettiğimiz ikrah kelimesi sözlükte meşakkat, zor kullanma, mecbur etme, rıza, istek ve iradeye aykırılık gibi anlamlara gelir. Lügat kitaplarında şöyle geçer: "كره الشيء كرها وكراهة وكراهية, İsteğinin zıddı demektir. Buna kerih ve mekruh da denir. Onu bir şeye zorladı anlamında, أكرهه عليه denir. Onu ona kerih kıldı anlamında, كرّه اليه الامر denilir. المكره , İnsana meşakkat ve zorluk veren şey demektir. Çoğulu mekarih gelir. Meşakkat anlamında kürh ve ikrah denilir. Zorlukla yaptı anlamında قام على كره denilir. Birini ayağa kalkmaya zorladı anlamında, أقامه على كره denilir. Kâsâni der ki: İkisi de aynı anlam gelir. Zorla ona yükledi anlamında أكرهه على كذا denilir." Bak: *Mucemu'l-Vasit,* c.2, s.785. *Muhtaru's-Sıhah,* s.239.

• Istılahta ikrah/zorlama: Bir başkasını zorla istemediği şeyi yapmaya mecbur etmektir. Bu, rızanın olmamasıdır, iradenin bozulmasıdır, korkutma ve tehditle zorlananın istemediği şeye zorlanmasıdır. Zorlanan kişinin bu işe rızası yoktur, iradesi zorla gasp edilmiştir, seçim hakkı elinden alınmıştır. Lügatlerde şöyle geçer, "İkrah, bir başkasına kendiliğinden istemediği bir şeyi korkutarak yaptırmaktır. Yaptıranın korkutmaya gücü yeter ve diğeri de bundan dolayı korkuya kapılır. Başkasına istemediği, yapı olarak ve şeran razı olmadığı bir şeyi yaptırmaktır diye de mana verilmiştir." Bak: *et-Ta'rifat*, s.33. *Avaridu'l-Ehliyye Inde'l-Usuliyyin,* s.472.

1351 Nahl, 106.

diğini reddederken ve Allah'a ve peygamberine imanın huzuruyla dolu iken dayak ve işkenceye maruz kaldığı için bu sözleri söylemek mecburiyetinde bırakılmıştır. İbn Abbas'tan rivâyet edildiğine göre bu âyet, Ammar b. Yasir hakkında nazil oldu. O, Muhammed'e küfretmesi için müşriklerden işkence gördüğü zaman tehdit altında onların isteklerine boyun eğmiş ve sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek özür dilemişti. İşte bu olay üzerine bu âyet na-zil olmuştu. İbn Cerir, Ebu Ubeyde Muhammed b. Ammar b. Yasir'den şöyle rivâyet etti: Müşrikler Ammar b. Yasir'i yakaladılar ve ona işkence yaptılar. O kadar işkence yaptılar ki Ammar onların istedikleri bazı şeylerde onların fikrine yaklaştı. Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek şikâyette bulundu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki: ***"Kalbini nasıl hissediyorsun?"*** Yasir: İmanın huzurunu kalbimden hiç kaybetmedim dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki: ***"Sana aynı şeyi yaparlarsa sen de aynı şeyi yap."*** Bu sebeple âlimler, küfre zorlanan kimsenin hayatını kurtarmak için kendisinden istenen şeyi kabul etmesinin de reddetmesinin de caiz olduğunda ittifak ettiler. Nitekim Bilal *radıyallahu anh*'e müşrikler yapacaklarını yaptılar fakat o yine de onları reddetti. Yalancı Müseyleme, Habib b. Zeyd el-Ensari'ye işkence edip vücudunu paramparça ettiği zaman o, diliyle de imanında sebat etti. **Müslümanın ölümüne bile yol açsa dininde sebat etmesi daha faziletlidir.**"[1352]

Hanefi âlim Ebu Bekir el-Cessas şöyle der: "Bu, tehdit ve zorlama halinde küfür sözünü açıkça söylemenin cevazına delildir."[1353]

Kadı Ebu Bekir ibnu'l-Arabi şöyle der:

"Küfür, dinin temel bir konusu olduğu halde Allah teâlâ tehdit halinde buna izin verip bağışlayınca âlimler de dinin fer'i meselelerini buna göre değerlendirdiler. Yani zorlama halinde küfür gibi bir

---

1352 Bak. İbn Kesîr, Nahl, 106. âyetin tefsirinden kısaltılarak alınmıştır. Ayrıca Bak: *Tefsiru Taberi*, c.14, s.122.

1353 el-Cessas, *Ahkâmu'l-Kur'an*, c.3, s.192.

meselede müsamaha gösterildiği zaman aynı hüküm fer'i meseleler için de geçerli olur. Fıkıhçılardan gelen meşhur haberler de buna delâlet etmektedir:

"Benim ümmetimden yanılma, unutma ve zorlama halinde işledikleri fiillerin sorumluluğu kaldırılmıştır.""[1354]

• Allah teâlâ şöyle buyurdu: **"Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Dönüş yalnız Allah'adır."**[1355]

Müfessirlerin önderi b. Cerir et-Taberi bu âyetin tefsirinde şöyle der:

"Onların ellerinde size karşı kullanabilecekleri bir güç bulunması ve sizin de bundan kendinize bir zarar gelebileceğinden korkmanız, içinizden onlara düşmanlık beslediğiniz, küfürlerine taraftar olmadığınız ve Müslümanların aleyhine olacak şekilde onlara yardım etmediğiniz halde dillerinizle dost görünmeniz hariç."

İbn Kesîr bu yeti tefsir ederken şunları söyler:

"Yani bazı beldelerde veya bazı zamanlarda onların şerrinden korkan kimseler hariç. Bunların içlerinden ve niyetleriyle değil de dıştan onlardan korkmaları ve sakınmaları caizdir."

el-Kurtubî, bu âyetin tefsirinde şunları söyler:

"Bir mümin kâfirlerin içinde ikamet ettiği zaman, eğer onların kendisine bir kötülük yapmasından korkarsa kalbi imanla dolu olduğu halde dille onlara şirin görünmesi caizdir. Sakınmak ancak korku, öldürme veya bir organını kesme veya büyük bir işkence ile birlikte helal olur. Kim küfre zorlanırsa onun sert bir tavır takınması ve küfür sözü söylemeyi kabul etmemesi doğru olur, bu onun için caizdir."

Büyük âlim İbnu's-Sa'dî bu âyetin tefsirinde şunları söyler:

1354 İbnul-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, c.3, 1180.
1355 Al-i İmran, 28.

"Yani kendinize gelecek bir zarardan korkacak olursanız, ancak o zaman canınızı koruyacak bir sakınmayı dil ile yapmanız ve sakınmayı sağlayacak bir tedbiri ortaya koymanız sizin için helal olur."

Bu ümmetin büyük âlimi İbn Abbas *radıyallahu anhumâ* şöyle der:

"Sakınmak, kalbi imanla dolu olduğu halde dil ile kendisini koruyacak bir söz söylemektir."[1356]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah teâlâ ümmetimden yanılma, unutma ve zorlama halinde işledikleri fiillerin sorumluluğunu kaldırılmıştır."[1357]

Büyük hadisçi İbn Hacer el-Askalani şöyle der:

"İbn Battal, İbnu'l-Münzir'e tabi olarak şöyle der: Âlimler, küfre zorlanan bir kimsenin kalbi imanla dolu iken ölümden korktuğu için küfrettiği zaman tekfir dilemeyeceğinde ve eşiyle arasındaki nikah bağının kopmayacağında icma ettiler."[1358]

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:

"Allah teâlâ zorlamayla karşı karşıya kaldığında bir adamın kalbi imanla dolu olduğu zaman dili ile küfür sözü söylemesine izin verdi. Göğsünü küfre açan kimsenin durumu böyle değildir. Allah teâlâ müminlerin kâfirlerle dost olmalarını yasaklamış olmakla beraber onların kâfirlerden sakınmalarını mubah kılmıştır."[1359]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e Göre Zorlamanın Tekfire Mani Olmasının Şartları:[*]

1356 Bunu İbn Ebi Hatim Tefsirinde tahriç etti, c.2, s.629, no, 3382.

1357 İbn Mace, K.Talak, B. Talaku'l-Mükreh. el-Elbânî sahih olduğunu söyler, Sahihu Süneni İbn Mace, c.1, s.347.

1358 *Fethu'l-Bari* c.12, s.393 (K. İkrah).

1359 *İstikamet*, c.2, s.319.

(*) Bu şartların neler olduğunu delilleriyle birlikte öğrenmek için bak: *Fethu'l-Bari* c.12, s.390. Süyuti, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, s.209. *Bedaiu's-Sanai*, c.7, s.175. *el-Muğni*, c.7, s.120. eş-Şafiiyyü's-Sağir, *Nihayetü'l-Muhtaç*, c.6, s.446, el-Cebûri, *Avarizu'l-Ehliyye*, s.472. Dr. Sâlih İbn Humeyd, *Raf'u'l-Harac fi'ş-Şeria*, s.242. Dr. İsa Şakra, *el-İkrah ve Eseruhu fi't-Tasarrufat,* s.43. Dr. İbrahim el-Arvan, s.57. Dr. Fahri Ebu Safiye, *el-İkrah fi'ş-Şeriati'l-İslamiyye*, s.30.

Zorlanma ve tehdit altında bulunduğunu iddia eden herkesin iddiası kabul edilmez. Zorlama ve tehdidin meşru bir mazeret olarak kabul edilebilmesi için zorlanan kimsede birtakım şartların bulunması gerekir. Bu şartlardan bazıları şunlardır:

1- Tehdit edenin ya idareciliği veya üstünlüğü veya aşırı saldırganlığı sebebiyle bu tehdidini gerçekleştirebilecek güçte olması gerekir.

2- Tehdit edilenin ne kişisel direnişle, ne başkasından alacağı yardımla ne de kaçarak bu tehdidi kendisinden uzaklaştırmaktan aciz olması gerekir.

3- Zorlamanın kişinin katlanamayacağı bir tehdidi içermesi gerekir. Mesela onu ölüme kadar götürecek şiddetli bir dayak veya organlarının kesilmesi, ateşte yakılması cinsinden şiddetli bir işkence veya fiilen öldürmek gibi şeyler böyledir. Ama sövmek ve hakaret etmek ve kişinin katlanabileceği çaptaki bir dayak gibi şeyler ikrah ve zorlama sayılmaz.

4- Tehdidin sadece sözde kalmaması, fiilen de var olması, zor ve tehditle karşı karşıya kalan kimsenin de bunu kabul etmediği zaman tehdidin kesin olarak gerçekleşeceğine kuvvetle kanaat getirmesi gerekir. Mesela tehdit edenin elinde kılıçla tehdit edilenin başında beklemesi ve istediği gerçekleşinceye kadar tehdidini sürdürmesi böyledir. Yani ileride olacak bir tehditle değil hemen başına gelecek bir tehditle karşı karşıya kalması gerekir. Tehdit eden tehdit ettiği kişiye şöyle şöyle yapmazsan seni yarın veya daha sonra öldüreceğim derse bu durumda tehdit edilmiş kabul edilmez.

5- Tehdidin tehdit edilenin bedeniyle ilgili olması gerekir. Malıyla veya akrabasından başka birinin bedeniyle ilgili tehdit, tehdit sayılmaz. Eğer küfretmezsen babanı veya kardeşini öldürürüz veya onlara işkence ederiz veya malını ve gücünü elinden alırız denilirse küfretmesi caiz olmaz ve tehdit edilmiş sayılmaz. Çünkü tehdit kendisi hakkında yapılmamıştır.

6- Zorlanan kişinin üzerinde küfre devam ettiğine işaret eden bir görüntünün olmaması gerekir. Çünkü zaruretler kendi miktarınca takdir olunur. Bir kişi tekfiri gerektiren bir sözü söylemeye veya bir fiili işlemeye zorlandığı zaman başındaki belayı savacak bir söz söyler veya bir fiili işler, fazlasını söyleyemez ve yapamaz.

Zorlananın hali böyle olduğu zaman, şer'i zaruret halinde olması itibarıyla tehditle sürüklendiği şeyi yapması kendisi için caiz olur. Böyle bir durumda dine aykırı bir şeyi izhar etmesi mubah olur. Küfür sözü söylerse veya yaparsa günah işlemiş olmaz. Çünkü bu durumda insanda rıza yok olur ve seçime fesat karışır, irade ve kasıt ortadan kalkar. Bunun dışında bir durumda ise iki kötülükten küçük olanını yapmak suretiyle daha büyük olan defedilir.

Bu durumda dahi kendisinden küfür vaki olan müslüman küfre kalbiyle değil de diliyle muvafakat gösterdiği müddetçe tekfir edilmez. Çünkü kendisinde küfre ve kâfirlere karşı bir nefret ve öfke vardır, kalbi imanla doludur, imanın hakikatine kesin olarak inanmaktadır. Çünkü kalbe yaratıklar hükmedemezler. Zorlama sadece organlara ulaşır. Tehditle kalplere küfür yerleşemez. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre gerekli şart budur ve bunun üzerinde icma vardır.

Büyük âlim Şevkâni **"fakat kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederek gönlünü inkâra açar, göğsüne küfrü yerleştirirse,"** âyeti hakkında şöyle dedi: "Yani küfre itikat ederse, küfür kendisine hoş gelirse ve küfürle huzur bulursa."

Ebu Bekir ibnu'l-Arabî şöyle der:

"Allah'a küfretmeye gelince zorlanan kimse için bu ihtilafsız caizdir. Ancak kalbi imanla dolu olduğu halde sadece diliyle söylemesi şartıyla bu caizdir. Eğer küfürde kalbine lisanı yardım ederse günahkâr ve kâfir olur. Çünkü zorlamanın içe hükmü geçmez, onun hükmü ancak dışa geçer."[1360]

1360 *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*, c.4, s.496.

İbnu'l-Cevzi bu âyetin tefsirinde şöyle der:

"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken," sözü yani imanla huzur bulmuş ve onunla razı iken demektir. **"fakat kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederek gönlünü inkâra açar, göğsüne küfrü yerleştirirse,"** âyeti hakkında Katade şöyle dedi: Kim küfrü tercih eder ve seçerse demektir. İbn Kuteybe şöyle dedi: Kim göğsünü küfrü kabule açarsa demektir. Ebu Ubeyde şöyle dedi: Kimin nefsi küfrün peşinden giderse ve ondan memnun olursa demektir. Gönlüme hoş gelen şey anlamında ما ينشرح صدرى بذلك denilir."

İbn Kesîr şöyle bu âyeti tefsir ederken şöyle der:

"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken, dini inkâr etmeye mecbur bırakılıp da yalnız dilleriyle inkâr sözünü söyleyenler hariç," sözü diliyle küfreden ve tehdit altında kalarak sözleriyle müşriklere muvafakat edenlerden bir istisnadır. Çünkü onun kalbi söylediğini reddettiği, Allah ve Rasûlüne imanla dolu olduğu halde dayak ve eziyete maruz kaldığı için o küfür sözünü söylemiştir."

Azimetle Amel Etmek ve Sabretmek Ruhsatlarla Amel Etmekten Daha Hayırlıdır:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, sözle veya fiille küfre zorlanıp da öldürülünceye kadar sabrı tercih eden kimsenin Allah katındaki ecir ve sevabının ruhsatı tercih eden kimseden daha büyük olduğunda icma etmişlerdir. Çünkü dinde asıl olan hak üzere sabretmek ve sebat etmektir. Sakınmayı mazeret edinmek ise sadece günahı ve yasağı kaldırmak için geçici bir durumdur. Azimetle amel etmenin de Allah katında yüksek bir derecesi vardır ve her ne kadar mubah da olsa ruhsatlarla amel etmekten daha evladır.

Allah teâlâ Uhdud ashabının dinlerinde nasıl sabrettiklerini anlatırken şöyle buyurdu:

"Burçlara sahip gökyüzüne. Geleceği bildirilmiş olan güne. (O günde) tanıklık edene ve edilene ant olsun ki, kahroldu o hendeğin sahipleri. O çıralı ateşin. Onlar (yakanlar) da başlarına oturmuşlar. Müminlere yapmakta oldukları işkenceyi seyrediyorlardı. Onlardan, sırf, aziz ve hamîd olan Allah'a iman ettikleri için intikam aldılar. O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü kendisine aittir ve Allah her şeye şahittir. Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır. İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur."[1361]

Habbâb İbnu'l-Eret *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Kâbe'nin gölgesinde kaftanını yastık ederek dayandığı bir sırada kendisine (Kureyş müşriklerinin işkencelerinden) şikâyet etmiştik:

Ya Rasûlullah! Bizim için Allah'tan yardım dileyemez misin? (Bunların zulmünden) kurtulmamız için Allah'a dua edemez misin? demiştik.

Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

"Sizden önceki ümmetler içinde öyle (mazlum) kişi bulunmuştur ki, müşrikler tarafından yakalanır, onun için yerde bir çukur kazılır, o kişi o çukurun içine gömülürdü. Sonra büyük bir testere getirilir, onun başı üzerine konulurdu da başı iki kısma ayrılırdı. (Bir başkasına da) demir taraklar ile etinin altındaki kemiği ve sinirleri taranırdı da, bu işkenceler o mümini dininden çevirmezdi..."[1362] [(*)]

1361 Büruc, 1-11.

1362 Buhârî, K.İkrah, B.Men İhtara'd-Darbe ve'l-Katle ve'l-Hevane Ale'l-Küfri.

(*) Kurtubî şöyle der: "Geçmiş ümmetlerin Allah'ın rızasını kazanmak için baskılara ve zulümlere sabretmeleri ve kendilerine yapılan işkenceleri def etmek için içlerinden imanı gizledikleri halde zâhiren küfretmemelerinin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından bu şekilde methedilmeleri ruhsata değer vermeyip de dayağı ve işkenceyi tercih eden kimse için bir delildir." Bak: Tef-siru'l-Kurtubî, c.10, s.124, Nahl suresi, 106. âyetin tefsiri.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Şehitlerin efendisi Hamza'dır ve bir de zalim bir hükümdarın karşısına dikilip de ona iyiliği tavsiye ettiği ve kötülükten sakındırdığı için öldürülen adamdır."*[1363]

İmam Beğavi şöyle der:

"Âlimler küfür kelimesini söylemeye zorlanan kimsenin diliyle bu kelimeyi söylemesinin caiz olduğunda icma etmişlerdir. Bu kelimeyi inanmadan sadece diliyle söylediği zaman kâfir olmaz. Öldürülünceye kadar söylememek için direnirse bu daha faziletlidir."[1364]

İbn Battal şöyle der:

"Küfre zorlanıp da öldürülmeyi tercih eden kimsenin Allah katındaki ecrinin ruhsatı tercih edenden daha büyük olduğunda ittifak ettiler."[1365]

• Küfür sözü söyleyip de benim maksadım şaka yapmaktı diyen kimseye gelince, müçtehit imamların icmaına göre bu adam zâhiren de bâtınen de kâfirdir. Çünkü küfür hükmü ciddiyi de, alaycıyı da, şakacıyı da, tartışma halinde söylenmiş olmayı da, öfke halinde olmayı da aynı ölçüde bağlar. Bunların âhiretteki durumları Allah'a kalmıştır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine haber verecek bir sûrenin müminlere indirilmesinden çekinirler. De ki: Siz alay edin! Allah o çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır. Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tek-rar

---

1363 Hâkim, Müstedrek, c.33,s.195. el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler. Bak: es-Silsileti's-Sahiha, c.1, s.716, no, 375.

1364 *Mealimu't-Tenzil*, c.5, s.46

1365 *Fethu'l-Bari* c.12, s.396, K. İkrah.

kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz."[1366]

İmam İbn Kudame şöyle der:

"İster şakadan olsun ister ciddi olsun kim Allah'a söverse kâfir olur. Aynı şekilde Allah ile veya O'nun ayetleriyle veya peygamberleriyle veya kitaplarıyla alay eden kimse de böyledir, kâfir olur."[1367]

Şeyhulislam İbn Teymiye şöyle der:

"İhtiyaç olmadığı halde söylediği sözün küfür kelimesi olduğunu bilerek ve kasıtlı olarak dili ile küfür kelimesini söyleyen kimse bununla hem zâhiren, hem bâtınen kâfir olur. Onun için bâtınen mümin olabilir denilmesi caiz değildir. Bunu söyleyen kişi İslam'dan çıkmış olur."[1368]

Altıncısı-TAKLİT:(*)

Taklit: "Bir mükellefin delilini bilmeden başkasının mezhebine bağlanması demektir."

1366 Tevbe, 64–66.

1367 *El-Muğni*, c.10, s.113.

1368 *Es-Sarimü'l-Meslul ala Şatimi'r-Rasûl.*

(*) • Taklit kelimesinin sözlük manası bir şeyi boyuna çepeçevre kuşatacak şekilde koymak/takmak demektir. Boyunu çepeçevre kuşatan şeye gerdanlık anlamında kılâde denilir. Çoğulu kalaid gelir. Hacda kesilen hedy kurbanlarının boyunlarına takılan gerdanlıklara kalaid denilmiştir. Nitekim âyette: **"Ne kurbanlıklara ne de onlardaki gerdanlıklara.."** (Maide, 5) ifadesi geçer. Sanki mukallit bir müçtehidin benimsediği hükmü taklitçinin boynundaki bir gerdanlık gibi görür. Bu kelime işi bir şahsa havale etmede istiare olarak kullanılır ki sanki o işi onun boynuna bağlamış gibidir. Bak: *Lisanü'l-Arap*, c.3, s.367. *Muhtaru's-Sıhah*, s.584. Şevkâni, *İrşadü'l-Fühul*, s.265. Âmidi. *El-İhkâm*, c.4, s.221.

• Istılahta taklit: Delilini bilmediği başka bir kimsenin görüşünü veya sözünü almaktır veya bağlayıcı bir delili olmaksızın başkasının sözünü kabul etmektir. Veya sözü hüccet/delil olmayan kimsenin sözüne uymaktır. Veya söyleyeni için bir delil olmayan bir görüşe müracaat etmektir. Özet olarak taklit, bir mükellefin şer'i bir hükümde sözü aslında delil olmayan kimsenin görüşüne bağlanması demektir. Bak: Şevkâni, *İrşadü'l-Fühul*, s.265. İbn Hazm, *el-İhkâm*, c, 2, s.736. Sa'd eş-Şeseri, *Taklit ve Ahkâmühu*, s.16.

• Taklit ancak şer'i delili bilmemekle meydana gelir. Çünkü taklit, şer'i delilini bilmeksizin başkasının sözüne tabi olmaktır. Yani sen, kim olursa olsun bir kimseye, ona uymanı gerektiren elinde bir delil olmadığı halde tabi oluyorsan sen onun hakta ve batılda, doğruda ve yanlışta taklitçisi olmuşsun demektir.

Allah teâlâ'nın dininde bu şekilde bir taklit sahih değildir, makbul değildir. İlim adamları arasında taklidin bir ilim olmadığında ihtilaf yoktur. Mukallide âlim denilmez ve onun fetva vermesi caiz değildir. Çünkü fetva verebilmenin şartlarından birisi de şer'i ilimlerin delillerini bilmektir. Ayrıca Allah teâlâ bize âlimlere sormamızı emretmiştir.

Allah teâlâ kör taklidi ve çirkin taassubu kötülemiş, pek çok âyette onları yasaklamış ve haram kılmıştır. O şöyle buyurmaktadır:

"Onlara (müşriklere)**: Allah'ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, "Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız" dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseler?"**[1369]

"Onlara, "Allah'ın indirdiğine ve Rasûl'e gelin" denildiği vakit, "Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter" derler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?"[1370]

"Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi. Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız)? deyince, dediler ki: Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz."[1371]

1369 Bakara, 170.
1370 Maide, 104.
1371 Zühruf, 23-24.

"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."[1372]

"De ki: Rabbim ancak açık ve gizli kötülükleri, günahı ve haksız yere sınırı aşmayı, hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi, Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."[1373]

• İttiba/tabi olmak ise şahısların görüşlerine değil, şer'i delile bağlanmaktır. Tabi olmak, şer'i delilin gerektirdiği söz veya fiildir. Bu söz veya fiil bir delilin ve hüccetin üzerine bina edilmiştir. Yani kim olursa olsun eğer delil onun görüşüne uymanı gerektiriyor da sen ona uyuyorsan, ona tabi olan bir kimse olmuş olursun.

Tabi olmak, Allah'ın dininde caiz kılınmıştır. Sen aslında o âlimin sözüne değil ondaki parlak delile uyarsın. O delil şer'i bir delildir.

Dinde asıl olan, tabi olmaktır. Çünkü tabi olmak Kur'an ve Sünnet'le, Allah'ın indirdiğiyle amel etmektir. Taklit ise bu asıldan istisna edilen bir durumdur.

Tabi olmak, İslam'da bir hüccettir/delildir, sahih bir ilimdir. Çünkü o, Allah teâlâ'nın sözüdür, emin peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözüdür ve değerli sahabilerinin sözüdür. Bunun dışındakiler taklit diye isimlendirilir. Tabi olmanın vacipliğine delâlet eden çok sayıda delil vardır.[*]

1372 İsra, 36.

1373 Araf, 33.

(*) Büyük âlim Şenkîtî şöyle der: "Şunu bil ki, tabi olmak ile taklit etmek arasındaki farkı ve tabi olunacak yerde taklit etmenin kesinlikle caiz olmadığını iyi bilmek gerekir. Bunun açıklaması şöyledir: Allah'ın Kitabından veya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinden ya da Müslümanların icmaından delili açıkça bilinen hiçbir hükümde taklit asla caiz değildir. Çünkü nassa aykırı her içtihat batıl bir içtihattır. Taklit ancak içtihat alanında caizdir. Çünkü Kitap ve Sünnet'in nasları bütün müçtehitlerin üzerinde egemendir. Kim olursa olsun hiç kimsenin onlara muhalefet etmeye hakkı yoktur. Kitap, Sünnet ve icmaa aykırı hususlarda taklit caiz değildir. Çünkü hak olmayan şey örnek alınmaz. Nasların delalet ettiği şeylerde sadece o naslara

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!"[1374]

"Rabbinden sana vahyolunana uy. O'ndan başka tanrı yoktur. Müşriklerden yüz çevir."[1375]

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan idarecilere de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Rasûl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."[1376]

"De ki: Ben ancak Rabbimden bana vahyolunana uyarım. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen basiretlerdir (kalp gözlerini açan beyanlardır)**; inanan bir kavim için hidayet ve rahmettir."**[1377]

"İşte bu (Kur'an), bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Buna tabi olun ve Allah'tan korkun ki size merhamet edilsin."[1378] [(*)]

---

tabi olmak vardır. Hiç kimsenin karşı çıkamayacağı Kitap ve Sünnet naslarının delalet ettiği şeylerde ne içtihat yapılabilir, ne de taklit. Tabi olmak ile taklit etmek arasındaki fark ilim ehlince bilinen bir şeydir. Bunun anlamında ilim ehlinden neredeyse hiç kimsenin bir ihtilafı yoktur." Bak: *Advau'l-Beyan*, c.7, s.547.

1374 Araf, 3.

1375 Enam, 106.

1376 Nisa, 59.

1377 Araf, 203.

1378 Enam, 155.

(*) Büyük âlim Muhammed el-Emin eş-Şenkîti şöyle der: "Usulcülerin müçtehit için ileri sürdükleri şartlar sadece içtihat için ileri sürdükleri şartlardır. Tabi olma mahalli içtihat mahalli değildir. İçtihat ve tabi olmak ayrı ayrı şeyler olmasına, her ikisini yeri farklı olmasına rağmen müçtehit için ileri sürülen şartları tabi olanda da aramak gördüğün gibi bu ikisini birbirine karıştırtmak demektir ve ne yaptığını bilmemektir. Vahye tabi olmakta, tabi olduğu bu vahiyden amel ettiği şeyi bilmenin dışında başka bir şartın olmayacağı,

"Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) tâbi olun."[1379]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e Göre İki Türlü Taklit Vardır(*):

---

hadisi bilmenin ve onunla amel etmenin, âyeti bilmenin ve onunla amel etmenin sahih olacağı bir gerçektir. Ayete ve hadise tabi olmak için ayrıca içtihadın şartlarına da sahip olmak gerekmez. Mükellefin Kitap ve Sünnet'ten ihtiyacı olan şeyleri öğrenmesi ve öğrendiği şeylerin hepsiyle amel etmesi gerekir. Nitekim bu ümmetin iyiliklerine şahit olunan ilk nesilleri böyle bir durumda bulunuyorlardı." Bak: Advau'l-Beyan, c.7, s.550.

Şenkiti şunları da söyler, "Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının ve Müslümanların genelinin bildikleri ve benimsedikleri kesin gerçeklerden birisi de şudur, Zâhiri anlamı bırakıp tercih edilen muhtemel anlamı almak için sahih ve şer'i bir delil bulunmadıkça hiçbir durumda Allah'ın Kitabının ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinin zâhirinden ayrılmak caiz değildir." Bak: Advau'l-Beyan, c.7, s.437.

1379 Zümer, 55.

(*) Büyük âlim, usulcü müfessir Muhammed el-Emin eş-Şenkîtî şöyle der:

"Şu bir gerçektir ki taklidin de caiz olanı vardır, caiz olmayanı vardır, bir de sahabilerden ve faziletli diğer üç nesilden oluşan öncekilerin ve sonrakilerin karşı çıktıkları taklit vardır… Müslümanlardan hemen hemen hiç kimsenin karşı çıkmadığı caiz taklit yeni ortaya çıkan bir meselede halkın fetvaya ehil bir âlimi taklit etmesidir ki bu tür taklit Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında da yaygındı ve bunda bir ihtilaf yoktu. Halk karşılaştığı bir meselenin hükmünü Rasûlullah'ın ashabından dilediği birine sorardı ve onun verdiği fetva ile amel ederdi. Başka bir mesele ile karşılaştığı zaman ilk fetva aldığı sahabi ile irtibat kurmaz, onu da dilediği başka bir sahabiye sorar sonra onun verdiği fetva ile amel ederdi… İhtilafsız caiz olmayan taklide gelince bu, bir müçtehidin kendi içtihadıyla kendisine net bir şekilde ortaya çıkan hükmü bırakıp başka bir müçtehidin buna muhalif hükmünü taklit etmesidir. Çünkü bir müçtehit içtihadı sonunda kendisi için açık ve net bir hükme varmışsa onun artık buna aykırı başka bir hükmü taklit etmesinin caiz olmadığında icma edilmiştir. Sonraki sahabilerin ve hayırla yâd edilen diğer nesillerin karşı çıktıkları taklit türüne gelince bu, diğer bütün âlimleri bırakıp sadece muayyen bir şahsı taklit etmektir. Ki bunun caiz olduğuna dair Kitap ve Sünnet'te herhangi bir şey geçmemektedir ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından ve hayırla yâd edilen diğer üç nesilden hiç kimse böyle bir taklidin caiz olduğunu söylememiştir. Bu, müçtehit imamların görüşlerine aykırıdır. Onlardan hiçbiri Müslümanların diğer bütün âlimlerini bırakıp da sadece muayyen birinin görü-

1-Kötülenen Taklit:

Şer'i delilini bilmeden başka birine tabi olmak ve ona taassup derecesinde bağlanmaktır. Kitap ve Sünnet'te açıkça gördüğü hakikat kendi taklit ettiği mezhebine aykırı olsa bile, kesin şer'i delile aykırı şeylerde kendi mezhebini taklitte ısrar etmektir.

Yani diğer âlimleri bırakıp sadece muayyen birini, onun bütün sözlerini ve fiillerini taklit etmektir. Aksi sabit olsa bile onun görüşlerinin dışına çıkmamak hakkı sadece onda görmek hükümleri ondan almak ve onun görüşlerini sanki mukallidin tabi olması gereken şer'i naslar gibi görmektir.

Bu tür bir taklit akıl noksanlığına, Kitap ve Sünnet bilgisinin azlığına delâlet eder. Bu şeran haramdır. Çünkü bu, şer'i delili bilmeksizin ve ona müracaat etmeksizin sadece cehalet ve körü körüne bağlılık üzerine kurulan bir taklittir. Bu taklidin sahibi, taklit ettiği kişinin fanatik bir taraftarı olur. Fanatiklik ise kötülenmiştir, batıldır ve şeran haram kılınmıştır. Bu kâfirlere ve cahiliye ehline mahsus bir haslettir. Kâfirler ise cahiliye ehlindendirler.(**)

şünde donup kalmayı kabul etmemişlerdir. Sadece muayyen bir âlimin taklit edilmesi dördüncü asırdan sonra ortaya çıkan bir bidattir. Kim bunun aksini iddia ederse bize ilk üç asırdan sadece muayyen bir şahsın mezhebine bağlı kalmış tek bir şahıs göstersin. Bunu asla gösteremeyecektir. Çünkü böyle bir şey hiç olmamıştır." Bak: *Advau'l-Beyan*, c.7, s.488.

(**) Şunu iyi bil ki, selef âlimleri ve istisnasız bütün müçtehit imamlar kör taklitten sakındırmışlardır. Çünkü taklidin bu türü, zayıflığın ve müslümanlar arasındaki ihtilafların sebeplerinden biridir. Birlik ve beraberlikte ve ihtilaf edildiğinde Allah'a ve Rasûlüne müracaat etmekte büyük hayır vardır. Bu sebeple sahabelerin bütün meselelerde muayyen bir kişiyi taklit ettiklerini hiç görmedik. Aynı şekilde dört mezhebin imamı da kendi görüşlerinde taassup göstermezlerdi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini gördükleri zaman kendi görüşlerini terk ederlerdi ve başkalarını da şer'i delillerini bilmeksizin kendilerini taklit etmekten men ederlerdi. Çünkü onlar İslamın maksatlarını bilen, hidayet ve din önderleri idiler. Onlara taassup yakışmazdı. İçtihat, ancak ilimden bol nasibi olanların ulaştıkları yüksek bir

2-Mubah Taklit:

Bu, şer'i hükümlere ulaşma yollarını bilmeyen, onları öğrenmeye gücü yetmeyen, o hükümlerin delillerini anlama imkânına sahip olmayan avam için geçerlidir.

Bunun örneği, şeriatı bilmeyen avamın herhangi bir dini meselede veya başına gelen herhangi bir durumda ilmi, içtihadı ve takvasıyla tanınan güvenilir Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimlerinden muteber bir âlimi taklit etmesidir. Bu tür bir taklit caizdir. İlim adamları arasında bu konuda ihtilaf yoktur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanından beri de bilinmektedir. Fakat bu, avamın fetva sorduğu kişiden delili istemesine mani değildir. Çünkü din olarak gördüğü şeyin gerçekten Allah'ın dini olduğundan emin olması bir müslümanın hakkıdır, ta ki gönlü tatmin olsun. Kitap ve Sünnet'ten veya ümmetin icmaından delili açıkça bilinen bir meselede hiçbir durumda taklit caiz değildir. Nassa aykırı her içtihat batıl bir içtihattır.

Bu tür taklit, şer'i delile uyma esasına dayanır. Âlimler bunu da

---

mertebedir. Sahibi için ilim bir şereftir. İlim onları taassuptan alıkoyar, onları apaçık hakikate ulaştırır ve her iki dünyada derecelerini yükseltir.

- İmam Ebu Hanife şöyle der: "Hadis sahih olduğu zaman benim mezhebim işte o hadistir." Yine o şöyle der: "Nereden aldığımızı bilmeden hiç kimsenin bizim görüşümüzü alması helal değildir."
- İmam Malik şöyle der: "Ben bir beşerim, hata da edebilirim, isabet de edebilirim. Benim görüşüme bakın inceleyin; Kitap ve Sünnet'e uygun olanların hepsini alın, Kitap ve Sünnet'e uygun olmayanların hepsini terk edin."
- İmam Şafii şöyle der: "Hangi mesele olursa olsun hadisçilerin elinde onunla ilgili benim görüşüme aykırı sahih bir hadis ortaya çıktığı zaman hayatımda da ölümümden sonra da ben o görüşten vazgeçer, sahih hadise uyarım."
- İmam Ahmed şöyle der: "Beni de taklit etme, Malik'i de taklit etme, Şafii'yi de taklit etme, Evzâî'yi de taklit etme. Onlar nereden almışlarsa sen de oradan al."

Onların bu konuda söyledikleri şeyler cidden sayılamayacak kadar çoktur. Çünkü onlar Allah teâlâ'nın şu âyetinin anlamını çok iyi kavramışlardı: **"Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!"**[Araf, 3].

tabi olma olarak kabul etmişlerdir. Çünkü avam herhangi bir şahsa sözünden dolayı değil, dayandığı şer'i delilinden dolayı tabi olur. Bu tür bir taklidin cevazında ihtilaf yoktur.

Avama bu tür bir taklit caiz olunca onun her meselede muayyen bir mezhebi taklit etmesi de gerekmez. Çünkü hakikat, muteber İslam mezheplerinden herhangi bir mezhebin tekelinde değildir. O halde avamın da hakikati araştırması, doğruya en yakın olana tabi olması ve elinden geldiğince Allah'tan korkması gerekir. Kendi görüşünün hakikate aykırı olduğunu görünce de hemen hakikate dönmesi gerekir. Çünkü şer'i delillerle amel etmek tabi olmak demektir.

Buna karşılık Rabbine karşı samimi olan bir müslümanın, ruhsatların peşinde koşarak, nefsine kolay geleni ve hevasına yakın olanı arayarak mezhepler arasında dolaşması caiz değildir. Çünkü bu çirkin ve şeran yasaklanmış bir telfiktir.

Şeyhulislam İbn Teymiye şöyle der:

"Ümmetin büyük çoğunluğuna göre içtihat genel olarak caizdir, taklit de caizdir. Onlar içtihadı herkese vacip görmedikleri gibi, taklidi de herkese haram görmezler. İçtihat, içtihada gücü yeten için caizdir. Taklit ise içtihattan aciz olanlar için caizdir.

İçtihada gücü yeten için taklit caiz midir, değil midir? Konusuna gelince, bu konuda ihtilaf vardır. Sahih olan görüşe göre böyle bir kimsenin içtihattan aciz kaldığı durumlarda taklide yönelmesi caizdir. Bu acizlik ya delillerin denkliğinden veya içtihat için yeterli zamanın olmamasından, ya da delili açıkça görememesinden dolayı olabilir. Böyle bir durumda içtihattan acze düştüğünde acze düştüğü şeyin vacipliği kendisinden düşer ve onun alternatifine intikal eder ki o da taklittir. Tıpkı su ile abdest almak imkânı olmayan kimsenin teyemmüm etmesi gibi.

Avam da böyledir; bazı meselelerde içtihada imkân bulduğu zaman –o meselelerde- içtihat etmesi caizdir.

İçtihat, parçalanma kabul eden bir makamdır, kudret ve acziyete itibar edilir/gücü yeten içtihat eder, gücü yetmeyen taklit eder."[1380]

Taklit Meşru Bir Mazeret Olur mu?

• Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının cumhuru avamın ve delilleri anlamaya, incelemeye ve araştırma yapmaya gücü yetmeyen kimselerin akaid ve ahkâm konularındaki taklidi caiz görürler.

Taklidi ve taklitçileri kötüleyen/eleştiren deliller sebebiyle ister akaid konularında olsun, isterse ahkâm konularında olsun bir âlimin veya inceleme ve araştırma yapmaya gücü yeten bir ilim talebesinin içtihat ettiği ve o meselede gerçeği açıkça ortaya çıkardığı zaman bir başkasını taklit etmesi haramdır.

• Onlar taklidin tekfire mani hallerden birisi olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir. Çünkü mukallit cahildir, delili veya hücceti anlamaz, basiret ve anlayışı yoktur. Kendisine bir belge gösterilinceye ve öğretilinceye kadar mazurdur. Mazeretteki durumu, cahilin ve tevilcinin durumu gibidir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye, Kur'an'ın mahluk olduğunu ve Allah'ın âhirette görülmeyeceğini iddia eden ve insanları bu iddiaları üzerine imtihan edip kabul etmeyenleri cezalandıran, hatta kendilerine muvafakat etmeyenleri cezalandıran Cehmiye'nin görüşünü savunan yöneticilere karşı İmam Ahmed'in takındığı tavrı şöyle anlatır:

"Bütün bunlara rağmen Ahmed b. Hanbel onlara merhamet etti ve onların bağışlanmaları için dua etti. Çünkü bu iddialarıyla Peygamberi yalanlamış olduklarının kendilerine açıklanmadığını, onların Peygamberin getirdiği şeyleri bile bile inkâr etmediklerini, fakat tevil yaparak yanıldıklarını ve bunu söyleyenleri taklit ettiklerini biliyordu."[1381]

1380 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.20, s.203.
1381 *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.23, s.349.

İmam İbnu'l-Kayyim bid'atçilerin kısımlarını ve onların şahitliklerinin kabul edilip edilmeyeceğini anlatırken şöyle dedi:

"Rafiziler, Kaderiler, Cehmiler, aşırı Mürciiler gibi İslam'ı kabul eden fakat bazı temel esaslarında ona muhalefet eden bid'atçiler kısım kısımdırlar:

• Bunlardan birincisi basiretsiz taklitçi cahillerdir. Bunlar hidayeti öğrenmeye güçleri yetmediği zaman tekfir edilmezler, fasıklıkla it-ham edilmezler ve şahitlikleri reddedilmez. Bunlar hakkındaki hüküm hiçbir çareye güçleri yetmeyen ve hiçbir yol bulamayan zayıf kalmış erkekler, kadınlar ve çocuklar hakkındaki hüküm gibidir. Umulur ki Allah bunları affeder. Allah affedicidir, bağışlayandır.

• İkincisi, soru sormaya, hidayeti istemeye ve hakikati bilmeye imkânı olduğu halde dünyevi ve idari meşguliyetleri, zevki sefası ve maişeti yüzünden bunu terk eden kimselerdir. Bunlar ihmalkârdır ve tehdidi hak etmişlerdir. Güçleri ölçüsünde takvalı olmaları gerekirken bunu terk ettikleri için günahkârdırlar. Bunlar hakkında verilecek hüküm, bazı vacipleri terk eden emsalleri hakkında verilen hükmün aynısıdır. Bunlardaki bid'at ve heva yönü sünnet ve hidayet yönüne galip gelirse şahitlikleri kabul edilmez, sünnet ve hidayet yönü galip gelirse şahitlikleri kabul edilir.

• Üçüncüsü soru sorabilen ilmi araştırabilen, hidayet kendisine açıklanan fakat taklit, taassup, kin ve inat yüzünden hidayeti terk eden kısımdır ki bunlar en azından fasık derecesindedirler ve tekfir edilmeleri içtihat konusudur ve ayrıntılıdır…"[1382]

1382 *et-Turuku'l-Hikemiyye fi's-Siyaseti'ş-Şer'iyye*, (0naltıncı yol) s.233, Tahk, Dr. Muhammed Cemil Ğazi.

İmandan Çıkaran Şeyler (Nevâkizu'l-İmân)

Bu kitabın önceki bölümlerinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre imanın muhtevasını, tarifini, hakikatini, şartlarını, rükünlerini, mertebelerini, derecelerini, semerelerini, nimetlerini iman ehlinin vasıflarını ve onu zedeleyen büyük küçük günahları öğrendik.

Bütün bunları yüce Allah'ın şerefli kitabında ve Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in temiz sünnetinde beyan ettikleri şekilde ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının ve muteber âlimlerinin görüşleri ve anlayışları çerçevesinde öğrendik.

Bizim için açıklığa kavuşmuştur ki iman sadece kalp ile veya dil ile tasdik ya da iman izharı ve iddiasından ibaret değildir. Bilakis onun sahibini bağlayan bir takım gerekleri, şartları ve rükünleri vardır ki iman ancak bunlarla gerçekleşir ve sahih olur.

İmanın bu sahih anlayışından şunu da anlamış bulunmaktayız:

Allah'ın emirlerini yerine getirenler ve yasaklarından sakınanlar, iman davasının gerçek ve samimi müntesipleridirler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ashabının, tabiinlerin ve güzel bir şekilde onlara tabi olanların inandığı bu imana bağlanan ve onunla amel eden kişi bahtiyardır.

Cehalet, tevil, şüphe ve hevasına uyma sonucu şeytanın peşinden ve izinden giderek bu imandan uzaklaşan, ameli terk eden veya onu önemsemeyen kişi bedbahttır ve gerçekten başkasını değil, kendisini aldatan yalancılardandır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri**

okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır."[1383]

İmanın hakikatini Rabbimizin bizden razı olduğu şekliyle öğrendiğimize göre sahibini terk edinceye kadar bu hakikatin bağlarını tek tek kopartan ve yok eden şeyleri de öğrenmemiz gerekir.

Müslüman bir kul, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in beyan ettiği şekilde imanın hakikatiyle vasıflanabilir. Fakat bilmeden / farkında olmadan kendisini imanın hakikatinden çıkartıp küfür dairesine sokan bir itikada saplanabilir ya da bir şüpheye düşebilir!!

Sahibinin tekfirine sebep olan, imandan uzaklaştırıcı inançlar, sözler ve davranışlar bu kitapta sayılması mümkün olmayacak kadar çoktur. Bu sebeple ben bunların genel esaslarını ve bazı örnek-lerini arz edeceğim.[*]

Mutlaka Gerekli Önemli Bir Bilgi:

Ey muvahhid kardeşim! Allah bize de sana da saf imanı bilmeyi nasip etsin, şunu bil ki:

Daha önce de öğrendiğimiz gibi –Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre- iman:

İnanç, söz ve ameldir; itaatlerle artar, masiyetlerle azalır, onunla amel etmek ve gereklerini yerine getirmek yönünden bölünme ve parçalanma kabul eder. Cehenneme giren bir kimseyi Allah teâlâ az

---

1383 Enfal, 2-4.

(*) İmandan uzaklaştıran şeylerin delillerini daha geniş bir şekilde öğrenmek isteyenlerin Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesinin kaynaklarına müracaat etmesi gerekir. Allah'a hamd olsun bunlar pek çoktur. Bazılarını bu kitabın sonunda zikrettim.

bir imanı sayesinde oradan çıkartır. -Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre- büyük günah işleyen kimse imandan çıkmaz; o imanı noksan bir mümindir; imanıyla mümin, büyük günahıyla fasıktır, âhirette Allah'ın dilemesi altındadır; dilerse onu affeder, dilerse azap eder.

İtikat yönünden, Allah katından gelen şeylere inanmak, onları kabul etmek ve teslim olmak yönünden ise iman müsemmasıyla ve rükünleriyle birlikte külli bir hakikattir, bölünme ve parçalanma kabul etmez. Pek çok şube/bölüm bu hakikatin içinde yer alır. Allah'ın emrettiği gibi bunların hepsine bir bütün olarak iman etmek gerekir. Bu bölümlerden herhangi birini veya onlardan bir meseleyi inkâr etmek diğer bölümleri ve meseleleri de inkâr etmek ve iman dairesinden çıkıp küfrün sınırları içine girmek demektir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yoksa siz Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyâmet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir."[1384]

"Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip "Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız" diyenler ve bunlar (iman ile küfür) **arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; işte gerçekten kâfirler bunlardır. Ve biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır."**[1385]

Bunlar ve daha pek çok naslar iman ve bağlılığın eksiksiz bir bütün olduğuna, imanın unsurlarında, rükünlerinde ve kapsamında parçalanmayı kabul etmediğine açık ve net bir şekilde delâlet etmektedir.

1384 Bakara, 85.
1385 Nisa, 150-151.

Unsurlarından herhangi birisinin harap olmasıyla iman da harap olur. Kim imanın meselelerinden cüzi bir meseleyi kötüler veya kim masiyeti helal sayar ya da İslam'ın sembollerinden herhangi bir sembole itiraz ederse bu, şüpheden ve tevilden kaynaklanmadığı, maniler bulunmayıp şartlar bulunduğu zaman imanın tamamını kötülemiş olur.

Demek ki iman, dağılmış ve saçılmış parçalar değildir ki unsurlarından ve rükünlerinden istediğimizi alalım, istediğimizi terk edelim, sonra da iman dairesinde kalalım!

Kim imanın unsurlarından veya parçalarından veya rükünlerinden herhangi bir şeyin inkârına delâlet eden bir sözü söyler ve-ya bir fiili işlerse ya da bir şeye inanırsa imanını mahvetmiş ve İslam dairesinden çıkmış olur; imanın bazı bölümlerini yerine getirmiş olsa bile hakkında mürtetliğin hükümleri uygulanır.

Tevbe etmediği zaman Allah korusun ebedî cehennemde kalır.

İmandan Çıkaran Şeyler ve Çeşitleri

Yukarıda imandan çıkaran birtakım şeylerin olduğunu öğrendiğimize göre bunların mutlak manada günahlardan daha büyük şeyler olduğunu da bilmemiz gerekir. Kim bunlardan birini işlerse veya içine düşerse onun imanı gider, yıkılır. Çünkü iman, bunlardan biriyle birlikte devam edemez. Bu, bütün sâlih amellerin boşa gitmesine sebep olur, sahibini İslam dairesinden çıkarır ve küfrün sınırlarına dâhil eder. Allah teâlâ onunla birlikte ölen kimseyi bağışlamaz. Aksine onu irtikâp eden kimse Allah korusun ebedi olarak cehennem ateşinde kalır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gerçekten, inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, onların hiçbirinden -fidye olarak dünya dolusu altın verecek olsa dahi- kabul edilmeyecektir. Onlar için acı bir azap vardır; hiç yardımcıları da yoktur."[1386]

"İnkâr edenlere de cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler, cehennem azabı da onlara biraz olsun hafifletilmez. İşte biz, küfürde ileri giden her nankörü böyle cezalandırırız."[1387]

"İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz."[1388]

"Kim imanı inkâr ederse bütün yaptığı işler boşa gider ve o, âhirette de ziyana uğrayanlardan olur."[1389]

İmandan çıkaran şeylerin tehlikesini bilmemiz onları ve on-

1386 Al-i İmran, 91.
1387 Fatır, 36.
1388 Muhammed, 34.
1389 Maide, 5

larla ilgili incelikleri öğrenmemiz, çeşitlerini, şekillerini ve hallerini tanımamız gerekir.

Bunlar itikat, söz ve fiil şeklinde meydana gelirler ve imanın rükünlerini/direklerini yıkan, bağlarını koparan ve sahibini imandan sonra küfre sokan şeylerdir.

Şunu bil ki, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imandan çıkaran şeyleri belirlerken orta bir yol izlemiştir: Bunlarda şiddet gösteren ve imandan çıkarmayan şeyleri de çıkaran şeylere dâhil eden bir aşırılık ile bunlarda gevşeklik gösteren ve sahibini dinden çıkarmayan mücerret haramlar ve büyük günahlar olarak gören aşırılık arasında orta bir yol.

İmandan çıkaran bu şeyleri aşağıdaki başlıklar altında sıralamamız ve özetlememiz mümkündür:

1-Rububiyet tevhidine aykırı olan şeyler

2-Ulûhiyet tevhidine aykırı olan şeyler

3-İsim ve sıfatların tevhidine aykırı olan şeyler

4- Dinin geneline aykırı olan şeyler

1-Rububiyet Tevhidine Aykırı Olan Şeyler:

- **Rububiyet Tevhidi[1390]:**

"Rububiyet tevhidi, Allah teâlâ'nın her şeyin Rabbi, maliki, yaratıcısı, rızık vericisi olduğunu, Onun hayat verip dirilttiğini, fayda ve zarar verenin O olduğunu, zor durumda kalındığında yapılan dualara sadece Onun karşılık verdiğini, her şeyin ve her türlü hayrın Onun elinde olduğunu, Onun her şeye gücünün yettiğini ve bu konuda hiçbir ortağının olmadığını kabul ve ikrar etmektir."[1391]

Rububiyet tevhidi demek, sadece Allah teâlâ'nın her şeyin Rabbi ve meliki olduğunu; ortağının olmadığını, sadece Allah'ın yaratıcı olduğunu; âlemin idarecisi, tasarruf edicisi ve hükmedicisi olduğunu, kulları yarattığını, rızıklandırdığını, öldürüp dirilttiğini ve Onun hükmünü eleştirebilecek kimsenin olmadığını kesin olarak ikrar ve kabul etmektir. Onun dilediği şey olur, dilemediği şey olmaz. Göklerde ve yerde olan herkes Onun kuludur, Onun elindedir ve Onun egemenliği altındadır. Hülasa Rubûbiyet tevhidi **Allah teâlâ'yı fiilleriyle birlemektir.**

O halde içinde Allah'ın yaratıcılığını, rızık verici olduğunu, hayat verip dirilttiğini inkârın veya Allah'ın rablik özelliklerini veya bunların bir kısmını inkârın bulunduğu her inanç veya her söz veya fiil küfürdür, irtidattır / dinden çıkmaktır.

Veya bu özelliklerden herhangi birisinin yaratıklarından birisinde de olduğunu iddia etmek de böyledir. Firavun'un **"Ben sizin en yüce Rabbinizim"**[1392] demesi gibi rububiyet iddiasında bulunmak bunun örneğidir.

Veya yaratmada ve yoktan var etmede her yönden Ona eşit olmasa bile başka bir yaratıcının ve Allah'ın ortağının olduğunu

1390 Bu konuda kitabımızın daha önce geçen ilgili bölümüne bakınız.

1391 Süleyman İbn Abdullah İbn Muhammed İbn Abdulvehhab, *Teysiru'l-Azizi'l-Hamid Fi Şerhi Kitabi't-Tevhid*, s.25.

1392 Naziat, 24.

iddia etmek veya mülk veya rızık veya tasarrufun ve Allah'ın fiillerinden ve özelliklerinden olan diğer şeylerin Allah'tan başkasında da olabileceğini iddia etmek de böyledir. Aynı şekilde bu iddiayı tasdik eden kimse de kâfir olur.

Kim bunlardan herhangi birisinin içine düştüğü halde bu hal üzere ölürse şirk üzere ölmüş olur. Bu rububiyet şirkidir ve Allah teâlâ'nın şu âyetlerinin kapsamı altına girer:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçek-ten büyük bir günah işlemiştir."[1393]

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."[1394]

"(Ey Peygamber!) **Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyedildi: Andolsun ki eğer Allah'a ortak koşarsan amelin boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun."**[1395]

"Biliniz ki kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcılar yoktur."[1396]

Çünkü Allah teâlâ tevhidi ve ibadette şirk koşmamayı rızasını kazanmak ve cennete girebilmek için şart koştu. O şöyle buyurdu:

"Her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, sâlih amel işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."[1397]

Şirk, mutlak manada günahlardan daha büyüktür. Çünkü aciz ve muhtaç bir yaratığı, birtakım özelliklerinde güçlü ve zengin yaratıcıya benzetmektir ki bu, çok çirkin bir benzetmedir.

1393 Nisa, 48.
1394 Nisa, 116.
1395 Zümer, 65.
1396 Maide, 72
1397 Kehf, 110.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır**: "Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti."**[1398]

Rububiyet tevhidinde şirke düşmenin bazı örnekleri şunlardır:

- Yaratmak, rızık ve hayat vermek, öldürmek ve yönetmekte Allah'ın ortağı olduğuna inanmak.

- Evrende Allah ile birlikte velilerin de tasarrufta bulunduğuna inanmak.

- İnsan hayatı üzerinde Allah'ın dışında burçların, yıldızların, bunların hareketlerinin ve yörüngelerinin de etkili olduğuna ve tasarrufta bulunduğuna inanmak.

- Allah'tan başka yaratılmışın da yaratılmışa rızık verebileceğine veya rızkına mani olabileceğine veya ona fayda veya zarar verebileceğine inanmak.

- Allah'tan başka birinin de gaybı bileceğine inanmak.

- Allah'ın yaratıklarına hulul ettiğine ve O'nun her yerde olduğuna inanmak.

- Şifayı veya devayı doktordan bilmek veya kulun hayattaki başarısını onun zekâsına, çalışma ve gayretine bağlamak.

- Kanun koyma ve yasama hakkının mahlûka (:insanlara) ait olduğuna inanmak. Bunlar insanların malları, ırz ve namusları üzerinde hüküm koyan sistemlerdir.

Ve imana aykırı olup da onu yok eden diğer itikatlar / inançlar.

1398 Lokman, 13.

2-Ulûhiyet Tevhidine Aykırı Olan Şeyler:

Ulûhiyet Tevhidi[1399]**: Kulların fiilleriyle Allah'ı birlemeleridir.**

Bu, "İbadet Tevhidi" diye de isimlendirilir. Yani Allah teâlâ'nın hak ilah olduğuna, O'ndan başka ilah olmadığına ve Onun dışındaki bütün mabutların batıl olduğuna kesin olarak itikat etmek ve tam olarak iman etmek; sadece Ona ibadet etmek, boyun eğmek ve sadece Ona itaat etmek; kim olursa olsun hiç kimseyi Ona ortak etmemek ve hiçbir şekilde Allah'tan başkasına ibadet etmemektir. İbadetin örnekleri şunlardır: Namaz, oruç, zekât, hac, dua, yardım isteme, adak, kurban, tevekkül, ümit, korku, sevgi, yöneliş, derin bir saygı, boyun eğme ve görünen görünmeyen diğer ibadetler. Bütün bunları sadece Allah'a yapmak ve sevgi, korku ve ümitle sadece Allah'a ibadet etmek, Allah'ı ilahlığında birlemek demektir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a ibadet edin ve Ona hiçbir şeyi ortak koşmayın."[1400]

Bütün peygamberler ilk olarak sadece Allah'a ibadet etmeye, Ona ortak koşmamaya ve her türlüsü ve her çeşidiyle şirkten uzak durmaya çağırmışlardır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun ki biz, "Allah'a ibadet edin ve Tağut'tan sakının" diye (emretmeleri için) **her ümmete bir peygamber gönderdik. Allah, onlardan bir kısmını doğru yola iletti. Onlardan bir kısmı da sapıklığı hak ettiler."**[1401]

Uluhiyet tevhidi: İbadette, boyun eğmede ve mutlak itaatte Allah'ı birlemek, kim olursa olsun hiç kimseyi Ona ortak koşmamak ve hiçbir şekilde O'ndan başkasına ibadet etmemektir. Yani sadece

---

1399 Bu konuda kitabımızın daha önce geçen ilgili bölümüne bakınız.

1400 Nisa, 36.

1401 Nahl, 36.

Allah teâlâ gerçek mabuttur, Onun dışındakilerin hepsi sahte mabutlardır ve hiçbir şekilde ibadete lâyık değillerdir.

Kim, müminlerin inandığının dışına çıkarak bundan başkasına inanırsa veya bu manaya aykırı bir söz söylerse veya bir fiil işlerse veya Allah'ın ulûhiyetteki hakkını inkâr ederse veya ondan bir şeyi eksiltirse veya herhangi bir şekilde O'ndan başkasına ibadet ederse, şartlar bulunup engeller de olmazsa kâfir olur ve İslam'dan çıkar.

Geçmiş ümmetlerin çoğu ve İslam'ın içindeki insanların çoğu ulûhiyet tevhidi konusunda şirke veya küfre düşmüşlerdir. Çünkü onlar Allah'ın rububiyetini inkâr etmediler, bilakis Allah teâlâ'nın rab, yaratıcı, rızık verici, hayat veren ve öldüren olduğunu kabul ettiler. Fakat onlar herhangi bir şekilde Allah'tan başkasına da ibadet ettiler. Allah da onları ibadette başkasını kendisine ortak koşmalarından dolayı kâfirlerin arasına dâhil etti.

Ortağı olmayan tek Allah'a ibadet etmek, yüce yaratıcının kullarını yaratmasındaki gayesidir. Kulların dünyada imtihan edilecekleri konu da budur. O halde Yaratıcının kendisine ibadet edilme hakkını ihlal etmek ve bunu O'ndan başkasına da vermek İmana ve İslam'a aykırıdır. Bu iki şeyden birisini ihtiva eden her inanç, söz veya amel, sahibini İslam'dan çıkarır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."[1402]

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabın-

1402 Yusuf, 40.

dan kendinizi kurtarmış) **olursunuz. O Rab ki, yeri sizin için bir döşek, göğü de (kubbemsi) bir tavan yaptı. Gökten su indirerek onunla, size besin olsun diye** (yerden) **çeşitli ürünler çıkardı. Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın.”**[1403]

Ulûhiyet ve ibadet tevhidinde imana aykırı şeylerden bazı örnekler:

• İbadetlerde ve dini sembollerde Allah'ı birlememek:

Allah ile birlikte başka birisine de ibadet etmek.

Mesela Allah'tan başkası için namaz kılmak, rükû ve secde etmek, Allah'tan başkası için oruç tutmak, tavaf yapmak, kurban kesmek, adak adamak, saygı göstermek ve boyun bükmek.

Veya Allah'tan başkasına dua etmek ve Allah ile beraber başkasına da dua etmek veya bir iyiliğin celbinde ya da bir kötülüğün definde O'ndan başkasından yardım istemek.

Veya O'ndan başkasına güvenmek, O'ndan başkasından yardım istemek veya O'ndan başkasına korku ve ümit beslemek veya O'ndan başkasına boyun eğmek veya herhangi bir ibadet çeşidiyle O'ndan başkasına yaklaşmak veya O'ndan başkasına kayıtsız şartsız itaat etmek.

• Dostluk ve sevgide Allah'ı birlememek:

Allah'ı sever gibi başkasını sevmek veya ister bir melik olsun ister bir peygamber olsun, ister bir veli olsun, isterse kabir, taş veya ağaç olsun Allah'a saygı gösterir gibi başkasına saygı göstermek.

• Hüküm koyma ve yasamada Allah'ı birlememek:

Mesela emirlerine bağlanmak ve yasaklarından sakınmakta Allah'tan başkasına da itaat etmek ve boyun eğmek.

Veya helal kılma, haram kılma ve kanun koyma gibi Allah'ın izin vermediği yasama hakkını bir şahsa vermek veya Allah'ın şeri-

1403 Bakara, 21-22.

atının bu zamana ve bu mekâna uygun olmadığına inanmak. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tâğut'u tanımamaları kendilerine emrolunduğu halde, Tâğutun önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor."[1404]

"Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var? Eğer erteleme sözü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zalimlere can yakıcı bir azap vardır."[1405]

Bil ki ey müslüman kardeş, imana aykırı bu gibi şeylerden herhangi birisini getiren veya bunlara razı olan veya bir kısmıyla amel eden veya ibadet tevhidiyle ilgili diğer aykırı davranışlarda bulunan kimse kâfir olur.

1404 Nisa, 60.
1405 Şura, 21.

3-İsim ve Sıfatların Tevhidine Aykırı Olan Şeyler:

İsim ve sıfatların tevhidi:[1406] Bu, en güzel isimlerin ve en yüce sıfatların Allah'a ait olduğuna kesin olarak inanmak demektir. O, bütün kemâl sıfatlara sahip ve her türlü noksan sıfatlardan beridir. O, bu özelliğiyle bütün varlıklardan ayrılır ve eşsizdir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Rablerini Kur'an ve sünnette geçen sıfatlarıyla tanırlar. Onu kendi zatını nitelendirdiği sıfatlarla nitelerler. Lafızları bağlamlarından koparıp manalarını değiştirmezler. Onun isimlerinde ve âyetlerinde ilhada sapmazlar. Yüce Allah'ın kendisi hakkında verdiği bilgileri herhangi bir temsil, tekyif (:keyfiyetlendirme), ta'til ve tahrif yoluna sapmaksızın aynen kabul ederler.

Onların bütün bunlarda uydukları kural Allah teâlâ'nın şu ayetidir:**"Onun benzeri hiçbir şey yoktur; O her şeyi işitendir ve görendir."**[1407]

Allah teâlâ kendi Kitabında ve Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in lisanıyla kendisinin birtakım sıfatlarının ve isimlerinin olduğunu bildirmiş, yine birtakım sıfatları da kendisinden reddetmiştir. Kim Allah'ın kendisi için ispat ettiği/varlığını bildirdiği şeylerden herhangi birisini eksiltirse veya Allah'ın kendisinden reddettiği şeylerden herhangi birisinin Allah'ta var olduğunu iddia ederse şartların bulunması, manilerin olmamasıyla birlikte küfre girmiş olur.

İsimlerin ve sıfatların tevhidini ihlal eden şeyler: Teşbih, tatil ve Allah'ı lâyık olmadığı şeylerle isimlendirmek ve vasıflandırmaktır.

Bunun bazı örnekleri şunlardır:

- Allah'ın isimlerini veya sıfatlarını veya isimlerinin ve sıfatlarının bir kısmını inkâr etmek veya Allah'ın kendisinden reddettiği sıfatları ona nispet etmek.

- Allah'ın isimleri ve sıfatları konusunda sapıtmak veya bunları

1406 Bu konuda kitabımızın daha önce geçen ilgili bölümüne bakınız.

1407 Şura, 11

reddetmek veya manalarını inkâr etmek veya onlara yanlış manalar vermek veya batıl tevillerle onları kastettikleri gerçek manalardan uzaklaştırmak veyahutta Kitap ve Sünnet'te sabit, Allah'ın celal ve azametinin gereği olan sıfatlarını ta'til etmek/inkâr etmek. Nitekim Cehmiyye bunların sıfatları ve manaları ihtiva etmeyen mücerret lafızlar olduğunu söyler.

- Allah teâlâ'yı yüceliğine lâyık olmayan şeylerle isimlendirmek. Mesela Hıristiyanların onu baba olarak isimlendirmesi, filozofların "mucibü'l-vücut bi zatihi" veya "illetü faile" diye isimlendirmesi gibi.

- Allah teâlâ'yı beri olduğu noksanlıklarla nitelendirmek. Mesela pis Yahudilerin: Allah fakirdir veya Allah yaratıkları yarattıktan sonra istirahata çekilmiştir veya Allah'ın eli bağlıdır demeleri gibi.

- Allah'ın sıfatlarını yaratıkların sıfatlarına benzetmek

Veya Onu tenzih edilmesi gerekli bir sıfatla vasıflandırmak. Mesela Allah'ın ortağı ve çocuğu olduğunu iddia etmek veya Ona uyku, dalgınlık ve gaflet gibi Âdemoğluna arız olan eksiklik sıfatlarıyla vasfetmek.

4- Dinin Geneline Aykırı Olan Şeyler:

İslam dini, ister itikatlar ve ibadetler yönünden olsun, isterse muamelat ve ahlak yönünden olsun ilahi bir kanundur. Yani o, Allah'ın emir ve yasaklarıdır.

Allah teâlâ kulları için yararlı ve zararlı olan şeyleri yegâne bilendir. Nasıl bilmesin ki O, onların yaratıcısıdır ve mürebbisidir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Hüküm ancak Allah'ındır. O hakkı anlatır ve O, doğru hüküm verenlerin en hayırlısıdır."[1408]

"Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!"[1409]

Bu ilahi kanuna uymak aklı başında herkese farzdır. Herhangi bir şekilde ona muhalefet etmek asla caiz değildir. Çünkü ona uymak kulları yaratmanın gayesi ve maksadıdır. Aksi takdirde onları boşuna yaratmış ve ihmal etmiş olurdu. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?"[1410]

Allah'ın emirlerinden herhangi birine muhalefetle tamamına muhalefet arasında Allah katında hiçbir fark yoktur/ikisi de birdir. Onun emirlerine ve bu emirlerden herhangi birisine itiraz da Allah teâlâ'ya itirazdır. Bu küfürdür ve dinden çıkmaktır.

Bu dine inanmanın gereği Allah'ın emirlerini uygulamak, yasaklarından sakınmak, şüphe ve tereddüde kapılmaksızın kayıtsız şartsız teslimiyettir.

Allah'ın şeriatının önünde bir müslümanın görevi "işittik, itaat ettik, inandık ve tasdik ettik" diyerek Onun hükmüne teslim olmak ve razı olmaktır, başka bir şey değildir.

1408 Enam, 57.
1409 Araf, 54.
1410 Müminun, 115.

Allah'ın sadık kulları olan sahabilerin, büyük tabiilerin şiarı ve günümüze kadar güzel bir şekilde onlara tabi olan salihlerin ve sadıkların şiarı bu idi. Kıyâmet gününe kadar da durum böyle olacaktır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Rasûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak "İşittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir. Her kim Allah'a ve Rasûlüne itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa, işte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir."[1411]

Kâfirlerin geçmişte, günümüzde ve gelecekteki âdeti ise Allah'ın şeriatına itiraz, istihza/alay etme ve saldırmaktan ibarettir.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Vay haline, her yalancı ve günahkâr kişinin! O, Allah'ın kendisine okunan âyetlerini işitir de sonra büyüklük taslayarak sanki hiç onları duymamış gibi (küfründe) direnir. İşte onu acı bir azap ile müjdele! (O) ayetlerimizden bir şey öğrendiği zaman onlarla alay eder. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır!"[1412]

O halde Allah'ın dinine itiraz ve hoşnutsuzluk küfürdür ve dinden çıkmaktır. Çünkü bu itiraz ve saldırı, mesajın sahibi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itiraz ve saldırıyı veya onun haber verdiği ve getirdiği şeyleri inkârı gerektirir. Bu ise imana aykırıdır ve İslam'dan irtidat etmektir.

Aynı şekilde bu şeriatla amel eden Müslümanlarla alay etmek veya bu dinin sembollerinden/simgelerinden birisine sarılmaları sebebiyle onlarla alay etmek veya bu yüzden onlara düşmanca davranmak da küfürdür ve mürtetliktir. Çünkü bu davranış, Allah'ın diniyle savaşmaktır, ona karşı çıkmaktır ve insanları Allah'ın yolundan

1411 Nur, 51-52.
1412 Casiye, 7-9.

engellemektir. Bu alay, gerçekte dinin bizzat kendisine, sonra onun tebliğcisi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, sonra da onun indiricisi Allah'a yönelik bir alay ve istihzadır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz günahkârlar, (dünyada) **iman edenlere gülerlerdi. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi. Ailelerine döndüklerinde,** (alaylarından dolayı) **keyiflenerek dönerlerdi. Müminleri gördüklerinde: "Şüphesiz bunlar sapıtmış" derlerdi. Hâlbuki onlar, müminleri denetleyici olarak gönderilmediler. İşte o gün (âhirette) de iman edenler kâfirlere gülerler. Koltuklar üzerinde etrafa bakarlar."**[1413]

"Kâfir olanlar için dünya hayatı cazip kılındı. (Bu yüzden) onlar, iman edenler ile alay ederler. Oysaki (iman edip) inkârdan sakınanlar kıyâmet gününde onların üstündedir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir."[1414]

Kişiyi imandan çıkaran bu aykırılıklar, İslam dinine veya onun şeriatına veya Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'e veya Peygamberin sünnetine karşı bir saygısızlığı ifade eden inanç, söz ve fiillerdir. Bunlar ya bir iftira veya kusur bulma veya istihza veya yalanlama veyahut ta şüphe ve tereddüt şeklinde tezahür eder.

Bunların hepsi de imana aykırı ve İslam'dan irtidat olarak kabul edilen şeylerdir. Allah korusun.

1413 Mutaffifin, 29-35.
1414 Bakara, 212.

Kişiyi İmandan Çıkaran Bazı İtikat, Söz ve Fiillerden Örnekler

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için kişiyi imandan çıkaran inanç, fiil ve sözlere dair –ayrıntıya girmeden- bazı örnekleri zikredelim:

Birincisi: Kişiyi İmandan Çıkaran İnançlar:

Bunlar, açık bir küfür oldukları ve sahibini İslam'dan çıkardıkları kesin şer'i delillerle sabit batıl itikatlardır. Kişi bunları konuşmasa ve bir şey yapmasa bile sadece kalbin itikadıyla imandan çıkar.

1- Allah'ın varlığını inkâr etmek, O'nun varlığından şüphe etmek, O'nun rabliğinde ortağının olduğuna inanmak, evrenin ezelî olduğuna inanmak.

2- Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamberliğini yalanlamak, bundan şüphe etmek, O'nun bütün insanlığa peygamber olarak gönderildiğini ve son peygamber olduğunu inkâr etmek veya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haber verdiği bazı şeyleri inkâr etmek, O'na ait olduğu ispatlandıktan sonra bunları inkâr etmek.

3- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'ın kendisine vahyettiği şeyleri tebliğle görevli olduğu halde onun bu vahiyden bazı şeyleri gizlediğine inanmak.

4- İslam'ın beş şartından, imanın altı şartından herhangi birisini, cenneti ve cehennemi, sevap ve cezayı, cinleri ve melekleri, Allah'ın âhirette görüleceğini yalanlamak, şüphe etmek. İsra ve miraç gibi üzerinde icma edilen şeylerden herhangi birisini inkâr etmek veya şüphe etmek. Allah ve Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve*

sellem'in haber verdiği bazı gaybî şeyleri ve diğerlerini şüphe ile karşılamak.

5- Kur'an'dan herhangi bir şeyi inkâr etmek, Kur'an'a ilave yapıldığına inanmak, Kur'an'ın zâhiri ve bâtını olduğuna, bâtının zâhirine muhalif olduğuna ve bu bâtının herkese değil bazı Müslümanlara mahsus olduğuna inanmak.

6- İslam'dan başka bir şeriata inanmak ve beşeriyet için onun daha elverişli olduğuna itikat etmek veya onunla amel etmek ve onu tatbik etmek.

7- Dinsiz, müşrik, mürted ve zındık kafirlerin kâfir olmadıklarına inanmak, onların küfründe şüphe etmek, tuttukları yolun doğru olduğuna inanmak veya dinin aleyhine olacak şekilde onlarla dostluk ilişkileri kurmak.

8- Kiliselerin veya havraların Allah'ın evleri olduğuna, oralarda Allah'a ibadet edildiğine ve Allah'ın birlendiğine; Yahudilerin ve Hıristiyanların bu mekânlarda yaptıkları şeylerin de Allah'a ibadet, O'na ve peygamberlerine itaat olduğuna inanmak.

9- Beş vakit namaz, zekât, oruç, hac vs. gibi dinde zaruri olarak bilinen herhangi bir şeyin farzıyetini inkâr etmek.

10- Alışveriş ve nikâh gibi dinde zaruri olarak bilinen bir mubahın haramlığına inanmak veya adam öldürme, zina, faiz veya emir ve yasak koyma hakkını veya haram ve helal kılma hakkını veya yasama hakkını Allah'tan başkasına vermek gibi dinde zaruri olarak bilinen bir haramın mubahlığına inanmak veya aralarındaki anlaşmazlıklarda Allah'tan başkasının hakemliğine müracaat etmenin cevazına inanmak.

11- Kendilerinden sabit olan bir şeyde Allah'ın peygamberlerinden herhangi birisini inkâr etmek.

12- Allah korusun rablik ve ilahlık sıfatlarının yaratıklarda da olduğuna inanmak.

13- Peygamberlik iddiasında bulunmak veya böyle bir iddiada bulunan kimseyi tasdik etmek.

14- Bazı kimselerin İslam şeriatının dışına çıkmalarının caiz olduğuna veya bir şahsın İslam'dan başka bir dine bağlanmasının caiz olduğuna inanmak.

15- Sahabilerin pek çoğunun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra dinden çıktıklarına veya fasık olduklarına inanmak.

16- Ebu Bekir Sıddık *radıyallahu anh*'in sahabe olduğunu ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e karşı sadakat gösterdiğini inkâr etmek. Çünkü bu, Kur'an'ın nassını yalanlamak demektir.

17- Küfre rıza göstermek, kâfir olmaya azimli ve kararlı olmak veya ilerde şöyle şöyle olursa kâfir olacağını söylemek.

18- Küfrü ifade eden sözleri söyleyen kimseye razı olarak gülmek.

19- Apaçık delili olan ve üzerinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in ittifak ettiği küfre düşürücü amellerde herhangi bir amelin küfür olduğunda şüphe etmek.

Ve kişiyi imandan çıkaran diğer itikadi aykırılıklar.

İkincisi: Kişiyi İmandan Çıkaran Sözler:

Bunlar, açık bir küfür oldukları ve sahibini İslam'dan çıkardıkları kesin şer'i delillerle sabit olan sarih lafızlardır. Bu sözleri sadece söylemek imana aykırıdır ve sahibini dinden çıkarırı

1- Allah teâlâ'ya sövmek, ona ayıp nispet etmek, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ya da peygamberlerden herhangi birine sövmek, meleklere sövmek veya İslam dinine sövmek.

2- Allah ile Onun şerefli Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ile alay etmek ve bunlarda bir eksiklik bulmak. Veya

Allah'ın kelamıyla, O'nun yüce kitabı Kur'an-ı Azim ile veya diğer kitaplarla veya O'nun ayetlerinden bir ayetle veya peygamberleri ile veya peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ile alay etmek. Mesela onun doğruluğu, güvenilirliği, iffeti ve namusuna saldırmak; şehvetine düşkündü, çok kadınla evlendi gibi ileri geri laflar etmek; siyah renkli idi veya sarı renkli idi gibi sözlerle alay etmek ve onu hafife almak veya onun sünnetiyle alay etmek ve akla uymadığı bahanesiyle reddetmek ve kabul etmemek.

3- Allah teâlâ'nın isimleriyle alay etmek ve O'nda bir kusur bulmak veya O'nun cenneti vaat etmesini ve cehennemle tehdit etmesini alay konusu yapmak. Mesela bazılarının "Allah bana cenneti verse bile girmem", "Peygamber ve nebiler benim yanımda şöyle şöyle şahitlik etseler bile ben onların şahitliğini kabul etmem", "Namaz kılmaya başladığımdan beri hiçbir iyilikle karşılaşmadım" veya "Sana namazın ne faydası oldu?" gibi sözler söylemek.

4- Mukaddes şeriatın hükümleriyle alay etmek ve onları hafife almak, onları çirkin vasıflarla vasıflandırmak, mesela hırsızın elini kesmek tiksindirici bir cezadır veya zina edeni recmetmek zulümdür gibi sözler söylemek.

5- Sakal koymak ve kadınların örtüsü gibi kesin İslami simgeler veya ibadetlerle ilgili simgelerle ve diğerleriyle alay etmek ve onları hafife almak.

6- Allah'ın bütün emirlerine veya herhangi bir emrine karşı çıkmak.

7- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ırzına, namusuna saldırmak veya tebliğini itham etmek veya alay etmek.

8- Peygamberlere, velilere ve salihlere dua etmek, sıkıntılı ve zor zamanlarda onlardan medet beklemek, sadece Allah'ın gücünün yettiği şeyleri onlardan istemek ve aynı şekilde onlara sığınmak.

9- Ben Allah'tan korkmam veya ben Allah'ı sevmem, demek.

10- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bizim üzerimize namazı veya zekâtı veya orucu veya haccı vacip kılmadı demek.

11- Dinle devletin veya hayatın diğer konularıyla dinin hiçbir ilişkisi yoktur demek veya İslam'ın prensipleri bu zamana uygun değildir, demek.

12- İslam dinine bağlanan bir kimseye: Sen gericisin, demek.

13- İslam dini ve prensipleri, Müslümanların veya müslüman ülkelerin geri kalmasının sebebidir, demek.

14- Bir şahsın düşmanından söz ederken: Eğer o benim Rabbim olsaydı ona ibadet etmezdim veya o bir peygamber olsaydı ona iman etmezdim, demesi.

15- Bir kimsenin (La havle vela kuvvete illa billâh) diyen kişiye: Bu söz ne besler ne karın doyurur, demesi.

16- Peygamberlik iddiasında bulunmasa dahi kendisine vahiy geldiği iddiasında bulunmak.

17- Gaybı bildiği iddiasında bulunmak veya gelecekte vaki olacak şeyin kesinliğini iddia etmek.

18- Bir kimsenin çocuğundan ve eşinden söz ederken: O bana Allah ve Rasûlünden daha sevgilidir demesi.

19- Bir kimsenin "Allah benim servetimi eksiltti, ben de Onun hakkını kısacağım ve artık namaz kılmayacağım" demesi.

20- Bir kimsenin sevdiği birisine: Allah bana cenneti verse bile sensiz oraya girmem, demesi.

21- Sadece Ramazanda namaz kılan bir kimsenin sonra: "Bu bile çoktur" veya: "Bu yeterlidir ve çoktur" demesi.

22- Fasık bir kimsenin kendisine: "Haydi namaz kıl da namazın lezzetini tat" denildiği zaman: Terk etmenin lezzetini tatmak için namaz kılmıyorum" demesi.

23- Def namelerinin veya çeşitli çalgı aletlerinin eşliğinde Kur'an okumak.

24- Kur'an'dan herhangi bir şeyi ayıplamak veya onu alay ve eğlence şeklince okumak.

25- Sahabenin veya onların çoğunun adaletine saldırmak ve mesela onlardan söz ederken: Fasıklar veya sapıklar diye söz etmek.

26- Ali *radıyallahu anh*'in tanrı veya peygamber olduğunu söylemek.

27- Cebrail *aleyhisselam*'ın emanete hıyanet ettiğini ve vahyi Ali'ye indireceği yerde Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e indirdiğini iddia etmek.

28- Allah teâlâ yedi kat semanın üstünden kendisini temize çıkardığı halde müminlerin annesi Aişe *radıyallahu anhâ*'ya iftira etmek.

Ve imana ve İslam'a aykırı diğer çirkin sözler.

Üçüncüsü: Kişiyi İmandan Çıkaran Fiiller:

Bunlar, bile bile inkâr veya helal sayma veya inanma veya kasıt şartı olmaksızın açık bir küfür oldukları ve sahibini dinden çıkardıkları kesin şer'i delillerle sabit olan fiillerdir. Bunların küfür olması için sadece yapılması yeterlidir.

1- Allah'tan başkasına secde etmek, Allah'tan başkasına adakta bulunmak, Allah'tan başkası için kurban kesmek.

2- Allah teâlâ'nın isimlerinden bir ismiyle veya emriyle veya tehdidiyle alay etmek veya alkollü içki içerken, zina ederken ve sigara içerken hafife alarak Allah'ın ismini zikretmek/besmele çekmek.

3- Mushaf-ı Şerîf'i hafife almak, onu pisliklerin içine atmak, kasıtlı olarak onu ayağıyla çiğnemek, eliyle, ayağıyla veya dudağıyla küçümseyici bir işaretle ona işaret etmek veya onu hafife alacak şekilde def ve diğer müzik aletleri eşliğinde okumak. Bu gibi şeyler Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisiyle ve bütün din kitaplarınca haram kılınmıştır.

4- Velilere ve salihlere yaklaşmak ve onlardan dua talep etmek

ve yardım istemek için onların türbelerini ve kabirlerini tavaf etmek.

5- Allah teâlâ anıldığında veya Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem* anıldığında veya İslam anıldığında veya İslam'a davet anıldığında öfke ve hoşnutsuzluğunu göstermek.

6- Haç gibi veya Mecusi başlığı gibi kâfirlere ve onların dinlerine ait dini sembolleri bilerek, kasıtlı olarak ve onların dinlerinden razı olarak giymek.

7- Kâfirlerin ibadetlerine ortak olmak, onlar gibi namaz kılmak ve benzeri şeyler.

8- İslam'ın izlerini/alâmetlerini yıkmak. Mesela içinde ibadet yapılacak bir şey için İslam'ın mescitlerini yıkmak gibi.

9- Kâfirler için ibadethaneler inşa etmek, bu konuda onlara yardım etmek, kilise ve benzeri şeyler inşa etmek. Aynı şekilde insanların etrafında tavaf edecekleri, oraları kasdederek dua ve adaklarla ve diğer şirk amelleriyle gidecekleri türbeler inşa etmek.

10- Kâfirlerden başkasının yapmadığında, Müslümanların icma ettikleri bir fiili işlemek.

11- Sihir ve büyü yapmayı öğrenmek, onu uygulamak ve öğretmek.

12- İslam dininden tam olarak yüz çevirmek, onu ne öğrenmek, ne de onunla amel etmek.

13- Dinsiz, müşrik ve mürted kafirleri tekfir etmemek, onlarla dost olmak veya onların yollarını onayladığını göstermek ve sözleriyle, fiilleriyle ve niyetleriyle onlara yaklaşmak.

14- İslam düşmanı kâfirlerle ve müşriklerle dost olmak, Müslümanların aleyhine olacak şekilde onlara destek vermek ve Müslümanlarla savaşmalarında onlara yardım etmek.

15- Kâfirlerin ve müşriklerin bayramlarına katılmak ve bu münasebetle onları kutlamak.

16- İslam'a ve Müslümanlara veya bu dinin getirdiği her şeye veya onun emin Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerine buğz etmek.

17- İslam'ın hükümlerinden herhangi bir hükmü benimsememekten yüz çevirmek.

18- Hükmetme ve yasamada Allah'ın tek ve ortaksız olduğunu kabul etmemek.

Allah'ın indirdiği şeylerden başkasıyla hükmetmek veya Allah'ın şeriatına aykırı kanunlar çıkarmak, onları uygulamak ve onlara bağlanmak: Kim Allah'ın koyduğu hükmün dışında ona aykırı bir hüküm koyarsa, Allah'ın kullarına onunla hükmederse veya Allah'ın koyduğu hükmü değiştirirse veya onu etkisiz kılarsa veya onunla hükmetmezse, onu tâğuti bir hükümle değiştirirse ve onunla hükmederse bu büyük küfürdür, kişiyi imandan çıkaran şeylerdendir ve İslam'dan irtidat etmektir.

Bunun helal olduğunu kabul etmek de şart değildir. Bunu yapmak zaten Allah'ın şeriatına bağlanmaktan vazgeçmek ve onu reddetmektir, Allah'tan başkasına hüküm koyma yetkisini tanımaktır. Allah'ın getirdiği şeylerden hoşlanmamak ve onları değersiz görmektir. Diliyle açıkça ifade etmese bile Allah'ın şeriatından başkasına tabi olmayı caiz görmenin delilidir. Çünkü hal dili söz dilinden daha kuvvetlidir.(*)

(*) Bil ki küfre düşen bir kimsenin tekfir edilmesi için onu helal görmesini şart koşmanın selef âlimleri nezdinde bir dayanağı yoktur. Çünkü Allah teâlâ büyük küfrü bu kayıtlara bağlamadı. Bunun delili Allah teâlâ'nın: **"Biz lafa dalmış şakalaşıyorduk"** diyenleri mazur görmemesi ve mücerret fiilleri sebebiyle onların küfrüne hükmetmesidir. Allah teâlâ konu ile ilgili ayetlerde şöyle buyurmaktadır: **"Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun âyetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz."**[Tevbe, 65-66]

Bu tutum ve davranışın dinden çıkarmasının sebebi şudur: Hüküm koymak, helal kılmak ve haram kılmak Allah'a ait özelliklerdendir. Bu, ortağı olmayan, sadece Allah'a ait bir haktır. Helal, Allah ve Rasûlünün helal kıldığıdır. Haram, Allah ve Rasûlünün haram kıldığıdır. Bu sebeple Allah'tan başka kim şeriat/hüküm koyarsa ve insanları Allah'ın şeriatından başka bir şeye mecbur ederse Allah'ın kendisine ait bir şeyde Ona karşı çıkmış olur, Onun hakkına tecavüz etmiş ve onu kendisine lâyık görmüş olur ve Allah'ın şeriatını reddetmiş olur. Bu, Allah'a ortak koşmak demektir ve sahibi de apaçık bir müşriktir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var?"[1415](*)

Tağutun mahkemesine müracaat eden veya kendisi ve başkası hakkında onu hakem tayin eden sonra da iman iddiasında bulunan kimseye gelince bu yalancı bir iddiadır ve Allah katında hiçbir değeri yoktur. Çünkü Allah teâlâ kendisine ve Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaat etmeyi imanın gereklerinden kıldı. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"De ki: Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."[1416](**)

1415 Şura, 21.

(*) Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der:
"Bir kimse üzerinde icma edilen bir haramı helal saydığı veya üzerinde icma edilen bir helali haram saydığı veya üzerinde icma edilen bir hükmü değiştirdiği zaman ittifakla kâfir olur." *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.3, s.267.

1416 Al-i İmran, 32.

(**) Büyük âlim Muhammed İbn İbrahim Âlu'ş-Şeyh rahimehullah şöyle der:
"İnsanlar arasında hüküm verme konusunda, lanetli bir kanunu Rûhu'l-Emin Cebrail'in apaçık Arapça bir lisanla uyarıcılardan olması için Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kalbine indirdiği hükümlerin mertebesinde görmek ve ihtilaf edildiğinde ona müracaat etmek çok büyük ve açık bir küfürdür." Allah rahmet eylesin o şöyle der: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği şeylerden başkasının hakemliğine müracaat etmekle, iman bir kulun kalbinde asla bir araya gelemez." Bak: *Risaletü Tahkimi'l-Kavanin*.

Allah teâlâ kendisine ve Peygamberine itaatten yüz çevirmenin küfür olduğunu bildirmiştir. Onlardan hangi şekilde yüz çevirmek, Allah'ın dinini işlevsiz hale getirmekten, onu tağutun hükmüyle değiştirmekten ve kullar arasında tağutun hükmüyle hükmetmekten daha büyüktür.

Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen bu yöneticiler ister kanun koyucular olsun, ister Onun hükmünü başka bir hükümle değiştirenler olsun isterse tağutî hükümleri dışardan getirerek uygulayanlar veya Allah'ın hükmü ile tağutun hükmünü eşit görenler ya da Allah'ın hükmüyle hükmetmekten yüz çevirenler olsun Allah teâlâ onların küfrüne hükmetmiş ve yüce kitabında onları kâfirler, zalimler ve fasıklar olarak isimlendirmiştir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) **ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir."**

"Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) **ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir."**

"Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) **ile hükmetmezse işte onlar fasıkların ta kendileridir."**[1417][(*)]

1417 Maide, 44–47.

(*) Büyük âlim Muhammed Emin eş-Şenkîtî rahimehullah bu üç âyet hakkında şöyle dedi: "Bil ki bu konuda söylenecek şey şudur, Küfür, zulüm ve fısk kelimeleri, her biriyle bazen masiyet manası kastedilerek kullanılır, bazen de dinden çıkaran küfür manası kast edilerek kullanılır… **"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse"** âyeti, peygamberlere karşı gelerek ve Allah'ın hükümlerini iptal ederek hükmetmezse demektir ki, böyle yapan kimsenin zalimliği, fasıklığı ve kâfirliği tamamıyla dinden çıkarıcı bir küfürdür." *Advau'l-Beyan*, c.2, s.104. Allah rahmet eylesin o şunları da söyler:
"Allah'ın, Peygamberlerinin diliyle ifade ettiği şeriatına muhalefet etmek için şeytanın kendi dostlarının diliyle ortaya koyduğu beşeri kanunlara tabi olanların küfründen ve şirkinden şüphe edilemez. Bundan ancak Allah'ın basiretini kapattığı ve kendilerine vahyin nurunu göstermediği kimseler ve benzerleri şüphe ederler." *Advau'l-Beyan*, c.4, s.83.

Yine o şöyle der: "Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın şeriatına aykırı bir hukuk sistemiyle hükmetmek göklerin ve yerin yaratıcısına küfretmek demektir. Mesela mirasta erkeğin kadından fazla almasının adaletli bir taksim olmadığını ve her ikisinin de eşit alması gerektiğini iddia etmek, çok eşliliğin zulüm olduğunu, talakın kadın için zulüm olduğunu, recim, el kesme ve benzeri cezaların bir vahşet olduğunu ve insana uygulanamayacağını iddia etmek ve benzeri iddialarda bulunmak böyledir. Toplumdaki kişiler, onların malları, ırzları ve namusları, nesepleri akılları ve dinleri hakkında bu tür bir hukuk sistemiyle hükmetmek, göklerin ve yerin yaratıcısına küfretmek ve bütün mahlûkatın yaratıcısı tarafından konulan göklerin nizamına karşı çıkmak demektir. O, yarattığı şeylerin yararının nerede olduğunu en iyi bilendir ve O, beraberinde başka bir hüküm koyucunun bulunmasından çok beridir ve çok büyüktür." *Advau'l-Beyan*, c.4, s.84.

Büyük âlim Muhammed İbn İbrahim Âlu'ş-Şeyh rahimehullah şöyle der:

"Allah'ın indirdiklerinin gayrisiyle hükmetme küfrü itikat veya amel küfrü olmaktan hali değildir. Birincisinin çeşitleri şunlardır, … Sonra şöyle der: Bunlardan beşincisi, Şeriata ve onun hükümlerine karşı büyüklenme, Allah'a ve Rasûlüne karşı gelme ve şer'i mahkemelere benzerlik yönünden en büyüğü, en kapsamlısı ve en açık olanıdır. Bunlar hazırlık, yardım ve destek, kuruluş, hüküm, bağlayıcılık, kaynaklar ve dayanaklar yönünden şer'i mahkemelere benzerler. Nitekim şer'i mahkemelerin kaynakları ve dayanakları vardır ve hepsi de Allah'ın Kitabına ve Onun Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine dayanır. Bu mahkemelerin kaynakları ise çeşitli hukuk sistemlerinden ve Fransız kanunu, İngiliz kanunu ve Amerikan kanunu gibi pek çok kanundan derlenmiş kanunlardır… Şu anda bu mahkemeler pek çok İslam ülkesinde hazırdır, tamamlanmıştır ve kapılarını açmıştır. İnsanlar peş peşe topluluklar halinde bu mahkemelere müracaat etmektedirler. Bu mahkemelerin yargıçları da onların arasında bu kanunların Kitap ve Sünnet'in hükümlerine aykırı hükümleriyle hükmetmektedirler. Bu mahkemelerin verdikleri kararlar bağlayıcıdır, onları zorlayıcıdır ve kesindir. Hangi küfür bu küfrün üstündedir ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine şahitlik etmeye böyle bir muhalefetin ötesinde başka hangi muhalefet vardır?". Bak: *Risaletü Tahkimi'l-Kavanin.*

Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullah bu konuda şunları söyler:

"Hâkim dindar olur fakat bilgisizce hüküm verirse cehennemlik olur. Hâkim bilgili olur fakat bildiği gerçeklere aykırı bir hüküm verirse yine cehennemlik olur. Adaletsiz ve bilgisizce hüküm verdiği zaman cehennemlik olmaya layık olur. Bir şahsa ait muayyen bir davada durum böyledir. Ama Müslümanların dini hakkında genel bir hükümle hükmedip de bu hükmüyle hakkı batıl, sünneti bidat, bidati sünnet, iyiliği kötülük, kötülüğü iyilik kıldığı ve Allah ve Rasûlünün emrettiği şeyleri yasakladığı, yasakladığı şeyleri emrettiği zaman bu başka bir durumdur ve bu durumla ilgili hüküm âlemlerin Rabbi, peygamberlerin İlahı ve din gününün sahibi, dünyada ve

19- Farziyetini kabul etse bile namazı terk etmek de dinden çıkarıcı en büyük küfürlerden biridir. Çünkü itaatten tamamen yüz çevirmeye sebep olan bir şey, imanın sıhhatinin şartı olan kalbin amelinden mahrum kalma sonucunu doğurur.

Çünkü namazın İslam'da çok büyük bir yeri vardır. Başka hiçbir ibadet ona denk olamaz. Namaz kulun imanının sıhhati için olmazsa olmaz amellerin en kuvvetlisidir ve farzların en büyüğü, en

---

âhirette her türlü hamd kendisinin olan Allah'a aittir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır, **"Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz"**[Kasas, 88]. **"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter."**[Fetih, 27]." Bak: *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.35, s.88.

• **Ey muvahhid kardeş şunu bil ki, Allah'ın hükümlerini değiştiren, İslam şeriatını uzaklaştırıp onun yerine Tağutun hükümlerini koyan veya onun hükümlerini ithal eden ve bu hükümleri, Allah'ın hükümlerinin alternatifi kılan bu kanun koyucular koydukları ve değiştirdikleri hükümlerin halka Allah'ın hükümlerinden daha yararlı olduğuna inandıkları için böyle yapmışlardır. Şüphesiz bu, İslam'dan ve dinden çıkmaktır ve tevhide aykırıdır. Onlar Müslümanların itaatinden çıkmışlardır. Müslümanların onların sözlerini asla dinlememeleri ve itaat etmemeleri gerekir.** Çünkü onlar yönetici olma gayelerini kaybetmişlerdir. Çünkü onlar Allah'ın hükümlerini uygulamaları için yönetici tayin edilmişler ve itaat edilmeyi bunun için hak etmişlerdi. Müslümanların yöneticisi ancak Allah'ın şeriatıyla hükmettiği, dini koruduğu ve yaydığı, hükümlerini uyguladığı, davet ettikten sonra İslam'a karşı çıkanlarla cihâd ettiği ve Müslümanlara dost, din düşmanlarına düşman olduğu müddetçe yönetme ve itaat edilme yetkisine ve hakkına sahip olur. İslam şeriatıyla hükmettiği ve Müslümanların işlerini yapmadığı zaman yönetici olma hakkını ve anlamını kaybetmiş olur. Bu konudaki takdir yetkisine sahip ve ümmeti temsil eden uzmanlar kurulu tarafından hemen görevinden uzaklaştırılması ve meşru yöneticiliğin maksatlarını gerçekleştirecek başka birisinin tayin edilmesi gerekir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat sadece zulmü ve günahı yüzünden yöneticilere karşı çıkılmasının caiz olmadığını söylerken –çünkü zulüm ve günah dinin hükümlerinin değiştirilmesi ve yerine başka hükümlerin konulması anlamına gelmez- Allah'ın diniyle hükmeden zalim yöneticiyi kastetmişlerdir. Çünkü selefi sâlih, Allah'ın diniyle hükmetmeyen bir yönetimi tanımamışlardı. Çünkü onlara göre Allah'ın diniyle hükmetmeyen bir yönetim asla meşru bir yönetim değildir. Meşru yönetim ancak dinin hükümlerini ayakta tutan yönetimdir. Daha sonra bu, iyi ve adil bir yönetim veya günahkâr ve zalim bir yönetim olur.

önemlisi ve en yücesidir. Dinin direği, Müslümanların sembolü ve İslam ile küfür arasındaki sınır noktasıdır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"İslam beş esas üzerine bina edilmiştir: Bunlar Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmaktır."*[1418]

"İşin başı İslam'dır, onun direği namazdır ve en yüksek zirvesi cihattır."[1419]

"Kişi ile şirk ve küfür arasında namazın terki vardır."[1420]

"Kâfirlerle aramızdaki fark, kılmak için söz verdiğimiz namazdır. Kim namaz kılmayı terk ederse kâfir olur."[1421]

"Kim bile bile namazı terk ederse Allah ve Rasûlünün himayesinden uzaklaşır."[1422]

Abdullah b. Amr *radıyallahu anhumâ*'dan rivâyet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir gün namazı anlattı ve şöyle buyurdu: *"Kim ona, kurallarına uyarak devam ederse, o kıyâmet günü onun için ışık, delil ve Cehennem ateşinden kurtarıcı olur. Kim de ona kurallarına uyarak devam etmezse, onun için ne ışık, ne kurtarıcı, ne de delil vardır ve bu kimse kıyâmet günü Karun, Hâman, Fir'avn ve Ubeyy b. Halef ile beraber olur!"*[1423]

Namaz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ölüm hastalığı

1418 Buhârî, K. İman, B. el-iman ve Kavlünnebiyyi Büniye'l-İslami Ala Hamsin.

1419 Tirmizi, K. İman, B. Macae fi Hurmeti's-Salati. el-Elbânî sahihtir dedi.

1420 Müslim, K. İman, B. Beyani Itlakı İsmi'l-Küfr ala Men Terake's-Salate.

1421 Nesai, K. Salat, B. Hukmün Fi Tariki's-Salât. el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler.

1422 Ahmed, *Müsned*, c.6, s.421. Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübra*, c.7, s.304. İbn Nasr el-Mervezi, *Tazimi Kadri's-Salat*, c.2, s.886. el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler. Bak: *Sahihu't-Terğib*, h.no, 570, İmam Ahmed'in rivayet ettiği Muaz İbn Cebel hadisi.

1423 Ahmed, *Müsned*, c.2, s.169. Darimi, K. Rikak, B. Fi'l-Muhafizı ale's-Salat. Heysemi der ki: (Bunu Ahmed ve Taberani, *el-Kebir* ve *el-Evsat*'ta rivayet etti, Ahmed'in ravileri sikadır.) Bak: *el-Mecme'*, c.1, s.292.

esnasında son nefeslerini verirken yaptığı en son vasiyetidir.

"Namaza dikkat edin! Namaza dikkat edin! Emriniz altındakilere iyi davranınız."[1424]

Namaz kişinin Müslümanlığının en büyük delilidir. Onun tekfirine ve hakkında kötü zan beslenmesine mani olur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Her kim bizim kıldığımız namazı kılar, kıblemize karşı durur ve kestiğimizi yerse, Allah'ın ve Allah elçisinin himayesini hak eden Müslüman, işte odur. Artık öyle olan bir kimsenin ahd ve emânı hususunda Allah'a ve Rasûlüne hıyanet etmeyin".[1425] [(*)]

1424 İbn Mace, K. Vesaya, B. Ve Hel Evsa Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem.* el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler.

1425 Buhârî, K.Ebvabi'l-Kıble, B.İstikbali'l-Kıble.

(*) Sadece namazı terk edenin tekfirine hükmedileceğine delalet eden daha başka naslar da vardır. Bu naslar namazın kasten terki ile tembellik ve önemsemezlik sebebiyle terk etmek arasında bir fark görmemiştir. Hikmet sahibi şari namazı terk etmeyi tekfir sebebi olarak belirledi. Malumdur ki namazı her terk eden onu inkâr etiği için terk etmez. Bilakis inkâr ettiği için terk edenler olduğu gibi, inkâr etmediği halde terk edenler de vardır. Hafız Ebu Bekir el-Beyhaki der ki:

"İmanın dışında namazdan başka küfrü ortadan kaldıran başka hiçbir ibadet yoktur. Allah teâlâ namazı iman olarak isimlendirdi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de sadece namazın terkini küfür olarak isimlendirdi." *Şuabu'l-İman*, c.3, s.33.

Sahabenin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözlerinden anladığı şey de budur. Hatta onlar bu konuda namazı diğer ibadetlerden ayırdılar ve diğer amellerin değil de sadece namazın terkini tekfir sebebi olarak gördüler. Büyük tabii Abdullah İbn Şakik el-Ukayli bu konuda sahabenin icmaı olduğunu nakletti ve şöyle der:

"Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı, amellerden sadece namazın terkini küfür olarak görürlerdi." Bunu Tirmizi, K. İman, B. Ma Cae fi Terki's-Salât'da rivayet etti. el-Elbânî de sahih olduğunu söyler.

Büyük âlim Şevkâni şöyle der: "Üsluptan öyle anlaşılıyor ki sahabenin bu konuda icmaı vardır. Çünkü Rasûlullah'ın ashabı ifadesi çoğuldur ve muzaftır. Bu üslup icmaı ifade eden şeylerdendir." *Neylü'l-Evtar*, c.2, s.16. İbnu'l-Kayyim şöyle der: **"Sahabilerden bunun aksini düşünen kimse yoktur."**

Ömer İbn el-Hattab *radıyallahu anh* aldığı ölümcül yaranın baygınlığından ayılır ayılmaz şöyle der: "*İnsanlar namazı kıldılar mı? Biz evet kıldılar dedik. Bunun üzerine şöyle dedi, Namazı terk edenin İslam'da nasibi yoktur.*"

İbn Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der: "*Namazı terk eden kimsenin dini yoktur.*"

Ebu'd-Derda *radıyallahu anh* şöyle der: "*Namazı olmayanın imanı olmaz, abdesti olmayanın namazı olmaz.*"

Abdullah İbn Abbas *radıyallahu anhumâ* şöyle der: "*Kim namazı terk ederse kâfir olur.*"

Cabir İbn Abdullah *radıyallahu anh* şöyle der: "*Kim namaz kılmazsa o kâfirdir.*"

Ali İbn Ebu Talip *radıyallahu anh* şöyle der: "Kim namaz kılmazsa o kâfirdir."

Hafız el-Münziri et-Terğib ve't-Terhib isimli kitabının namaz bölümünde namazı kasten terk eden ve onu önemsemeyerek vaktini geçiren kimse hakkında pek çok rivayet nakletti ve namazı terk eden kimsenin hükmü konusunda sahabilerin görüşünü naklettikten sonra şunları söyler, "Sahabilerden bir topluluk ve onlardan sonrakiler namazı vakti çıkıncaya kadar kasten terk eden kimsenin tekfirine hükmetmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır, Ömer İbn el-Hattab, Abdullah İbn Mes'ûd, Abdullah İbn Abbas, Muaz İbn Cebel, Cabir İbn Abdullah, Abdullah İbn el-Mübarek. Sahabe olmayanlardan bazıları da şunlardır, Ahmed İbn el-Hanbel, İshak İbn Rahuyeh, Abdullah İbn el-Mübarek, en-Nehai, el-Hakem İbn Utbe ve Eyyup es-Sahtiyani, Ebu Dâvûd et-Tayalisi, Ebu Bekir İbn Şeybe, Züheyr İbn Harb ve diğerleri. *Allah onlardan razı olsun.*"

İmam el-Hâfız İshâk b. Rahaveyh şöyle der: "Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sahih yoldan gelen rivayetlere göre namazı kasten terk eden kimse kâfirdir. Keza ilmi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den alanlardan günümüze kadar gelen ilim adamlarına göre de namazı hiçbir mazereti olmaksızın kasten vakti çıkıncaya kadar terk eden kimse kâfirdir." *Ta'zimü Kadri's-Salât*, c.2, s.930.

Şeyhulislam İbn Teymiye şöyle der: **"Selefin çoğu namazı terk eden kimsenin kâfir olarak öldürüleceği görüşündedirler. Bu tamamen onun farz olduğunu kabul etmesine rağmen böyledir."** *Mecmuû'l-Fetâvâ*, c.28, s.308.

Allah teâlâ yüce Kitabında namazı terk eden kimsenin kıyamet günündeki halini şöyle anlatmaktadır,

"Öyle ya, (Allah'a) teslimiyet gösterenleri, (o) günahkârlar gibi tutar mıyız hiç? Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz? Yoksa size ait bir kitap var da, (bu batıl inanışları) onda mı okuyorsunuz? Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır (diye mi yazılı)? Yoksa "Ne hükmederseniz mutlaka sizindir" diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var? Sor onlara,

- Bunlar kişiyi imandan çıkaran bazı itikatlar, sözler ve fiillerdir. Bu şekillerden herhangi birisiyle vaki olduğu zaman bu aykırılıklara bulaşan kimsenin dinden çıkarıcı bir küfürle kâfir olduğu kabul edilir.

Bu iddiayı onların hangisi savunacak? Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğru iseler, hadi getirsinler ortaklarını! O gün incikten açılır ve secdeye davet edilirler; fakat güç getiremezler.
Gözleri horluktan aşağı düşmüş bir halde kendilerini zillet bürür. Hâlbuki onlar, sapasağlam iken de secdeye davet ediliyorlardı (fakat yine secde etmiyorlardı” [Kalem, 35-43]
“Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir. Ancak sağdakiler başka. Onlar cennetler içinde günahkârların durumunu sorarlar: "Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?" diye. Onlar şöyle cevap verirler, Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksulu doyurmuyorduk, (Bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk. Ceza gününü de yalan sayıyorduk. Sonunda bize ölüm geldi çattı. Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez.” [Müddessir, 38-47].
“Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler. Ancak tevbe edip, iman eden ve sâlih amel işleyenler hariçtir. Bunlar, cennete, girecekler. Ve hiç bir haksızlığa uğratılmayacaklardır.” [Meryem, 59-60].
“Onlar, kendilerine: "Allah'ın huzurunda eğilin!" denildiği vakit eğilmezler, O gün, (hakikatleri) yalan sayanların vay haline!” [Mürselat, 48-49]. Ve diğer âyeti kerimeler.

Din ve Dindarlarla Alay Etmekten Sakınmak

Yukarıda zikredilen imandan çıkarıcı aykırılıklardan bir şeyle veya içinde Allah'ın zikri veya Kur'an veya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* veya dini sembollerden bir sembol bulunan herhangi bir şeyle şaka olarak bile olsa alay ve istihza etmek küfürdür ve İslam dininden çıkarır. Çünkü küçümseme ve hafife alma İslam'dan çıkmaya sebeptir. Şaka yolluda olsa bu sözleri söylemek İslam'ı ve onun sembollerini küçümsemek ve hafife almak demektir. Çünkü dinin temeli Allah'a saygıya ve Onun gönderdiği dine, yüce Peygamberine ve Müslümanların kutsallarına saygı göstermeye dayanır. Onların ırzlarına dil uzatılamaz, onlarla alay edilemez ve onlar ayıplanamaz, ayıpları aranamaz ve dinlerine ve dini sembollerine bağlılıkları sebebiyle hiç kimse onlarla istihza edemez.

Bunlarla istihza etmek bu büyük kurala aykırıdır, saf tevhide aykırıdır. Hem de şiddetle aykırıdır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre bu İslam'a aykırı şeylerdendir ve böyle bir şey yapan kimsenin hemen tevbe etmesi gerekir.

Çünkü Allah'la veya Onun kelamıyla veya emin Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ile veya büyük dini ile veya Rablerinin emirlerine sarıldıkları için mümin Müslümanlarla alay ve istihza etmek kâfirlerin sıfatlarından bir sıfattır ve münafıkların hasletlerinden bir haslettir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine haber verecek bir sûrenin müminlere indirilmesinden çekinirler. De ki: Siz alay edin! Allah o çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır. Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun

ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz?"[1426](*)

"Allah ve Rasûlünü incitenlere Allah, dünyada ve âhirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır. Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir."[1427]

"Sadakalar hususunda, müminlerden gönüllü verenleri ve güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya, Allah işte onları maskaraya çevirmiştir. Ve onlar için elem verici azap vardır. (Ey Muhammed!) Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Rasûlünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez."[1428]

"O (Allah), Kitap'ta size şöyle indirmiştir ki: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya (konuya ge-

---

1426 Tevbe, 64–65.

(*) İmam Ebu Bekir el-Cessas bu âyet hakkında şöyle der: "Bu âyetler, herhangi bir zorlama olmaksızın küfür kelimesini şaka yollu ve ciddi olarak söyleyenin aynı olduğuna delalet etmektedir. Çünkü bu münafıklar ne söyledilerse hepsini şaka olarak söylediklerini ifade ettiler. Allah teâlâ da onların bunu alay ve eğlence olsun diye söyledikleri için kafir olduklarını haber verdi. Hasan ve Katade'nin rivayet ettiklerine göre münafıklar Tebük savaşında şöyle dediler, Bu adam Şam'ın saraylarını ve kalelerini fethedeceğini mi umuyor! Hiç böyle bir şey olabilir mi? Allah teâlâ onların bu sözlerini Peygamberine bildirdi. İster şaka ister ciddi hangi şekilde olursa olsun bu sözün küfür olduğunu haber verdi. Bu âyetler küfür kelimesini söylemede şakacı ve ciddinin aynı hükme muhatap olduğunun delilidir. Yine bu, Allah'ın ayetleriyle veya dinin hükümlerinden herhangi bir hükümle alay etmenin bunu yapan kimsenin küfrüne delalet eder." *Ahkamu'l-Kur'an*, c.3, s.142.

1427 Ahzab, 57,58.

1428 Tevbe, 79,80.

çinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir."[1429]

"Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma."[1430]

"Allah ve Rasûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için âhirette de büyük azap vardır. Ancak, siz kendilerini yenip ele geçirmeden önce tevbe edenler müstesna; biliniz ki Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[1431]

"Gerçekten onlar, kendilerine Hak geldiğinde onu yalanlamışlardı. Fakat yakında onlara alay ettikleri şeyin haberleri gelecektir. Görmediler mi ki, onlardan önce yeryüzünde size vermediğimiz bütün imkânları kendilerine verdiğimiz, gökten üzerlerine bol bol yağmurlar indirip evlerinin altından ırmaklar akıttığımız nice nesilleri helâk ettik. Biz onları, günahları sebebiyle helâk ettik ve onların ardından başka nesiller yarattık. Eğer sana kâğıt üzerine yazılmış bir kitap indirseydik de onlar elleriyle onu tutmuş olsalardı, yine de inkâr ediciler: Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir, derlerdi. Muhammed'e (görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya! Dediler. Eğer biz öyle bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine göz bile açtırılmazdı. Eğer peygamberi

1429 Nisa, 140.
1430 Enam, 68.
1431 Maide, 33-34.

bir melek kılsaydık muhakkak ki onu insan suretine sokar onları yine düşmekte oldukları kuşkuya düşürürdük. Senden önceki peygamberlerle de alay edilmiş, bu yüzden onlarla alay edenleri alay ettikleri şey (azap) kuşatıvermişti."[1432]

"Sonunda, Allah'ın âyetlerini yalan sayarak ve onları alaya alarak kötülük yapanların akıbetleri pek fena oldu."[1433]

"Namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu davranış, onların düşünemeyen bir toplum olmalarındandır."[1434]

"(O) ayetlerimizden bir şey öğrendiği zaman onlarla alay eder. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır!"[1435]

1432 Enam, 5-10.
1433 Rum, 10.
1434 Maide, 58.
1435 Casiye, 9.

• Allah bize de sana da nimetlendirdiği kimselerin yolunu öğretsin ey müslüman kardeş şunu bil ki:

Her müslümanın dini ve âhireti için çok dikkatli olması, bu aykırılıkları basit görmemesi, bunlara dalmaktan sakınması ve kendisini dinden çıkaracak bir şeyi telaffuz etmemesi gerekir. Çünkü şahadet kelimelerini söylemek İslam'a girmekle tamamlanır. Erkânı ile amel etmek onu takip eder. Aynı şekilde İslam'a aykırı bunun zıddı şeyleri söylemek ise Allah korusun kişiyi dinden çıkarır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç) tur."[1436]

"İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın."[1437]

"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."[1438]

"Ey iman edenler! "Râinâ" demeyin, "unzurnâ" deyin. (Söylenenleri) dinleyin. Kâfirler için elem verici bir azap vardır."[1439]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Bir adam kendince sakınca görmediği öyle bir söz söyler ki, onunla cehennemin yetmiş yıllık derinine gider."*[1440]

Dilin tehlikesi ve dille işlenen günahların büyüklüğü sebebiyle Muaz b. Cebel'den gelen uzun bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

1436 Nur, 15.

1437 Kaf, 18.

1438 İsra, 36.

1439 Bakara, 104.

1440 Tirmizi, K. Züht, B. Macae fi Men Tekelleme bi'l-Kelimeti Le Yüzhikünnase. el-Elbânî bunun sahih olduğunu söyler. Bak: *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.268.

"Anan hasretine yansın Ey Muâz! İnsanları yüzükoyun ve burunları yerde süründürerek Cehenneme dolduran dillerin kazandığından başkası değildir."[1441]

Fakih sahabi Abdullah b. Mes'ûd *radıyallahu anh* şöyle der:

"Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki yeryüzünde dil kadar uzun süre hapsedilmeye muhtaç başka bir şey yoktur."[1442]

Nitekim kendisinden böyle bir şey vaki olan kimse de hemen şahadet getirmeli ve istiğfar edip pişman olmalı ve benzeri bir şeyi bir daha asla yapmayacağına azmetmelidir. Çünkü tevbe kendisinden önceki işlenmiş günahları siler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Kim ki yemin etse ve yemininde Lat ve Uzza hakkı için dese (bunun kefareti için) hemen la ilahe illallah desin ve kim ki arkadaşına: Gel seninle kumar oynayalım, dese hemen tasadduk etsin."[1443]

1441 Tirmizi, K.İman, B. Ma Cae fi Hurmeti's-Salât. el-Elbânî, bu hadisin sahih olduğunu söyler. Bak: *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*, c.2, s.328.

1442 Ebu Nuaym el-Esbehani, *Hılyetu'l-Evliyâ*, c.1, s.134.

1443 Buhârî, K. Tefsir, B. Ma Cae "Eferaeytümü'l-Late ve'l-Uzza".

Küfrün İnanç, Söz ve Fiil Şeklinde Ortaya Çıktığına Dair Ehl-i Sünnet vel-Cemaat İmamlarının Sözleri

1- İmam Sufyân b. Uyeyne *–Allah rahmet eylesin-* kendisine mürcie hakkında soru sorulduğunda şöyle der:

"Onlar, iman sözdür, derler. Biz ise iman söz ve ameldir, deriz. Mürcie, farzların terkinde kalbiyle ısrar ederek Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik eden kimseye cennetin vacip olduğunu söylerler ve farzları terk etmeyi, haramları işlemek seviyesinde bir günah olarak isimlendirirler. Hâlbuki bu ikisi aynı seviyede değildir. Helal olduğuna inanmaksızın haram işlemek bir masiyettir. Cehalet ve mazeret olmaksızın farzları bile bile terk etmek ise küfürdür."[1444]

2- İmam Şafii –Allah rahmet eylesin- kendisine Allah'ın ayetlerinden herhangi bir şeyi şaka malzemesi olarak kullanan kimse hakkında sorulunca: "o kâfirdir" dedi ve şu âyeti okuyarak delil getirdi:

"Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz."[1445]

3- İmam Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydi *–Allah rahmet eylesin-* şöyle der:

"İnsanların, namazı, zekâtı, orucu ve haccı kabul eden, fakat ölünceye kadar bunların hiçbirisini yapmayan veya ölünceye kadar kıbleye arkasını dönerek namaz kılan kimse, farzları ve kıbleye dön-

1444 İmam Abdullah İbn Ahmed, *Kitâbu's-Sünne*, c.1, s.957 (1594).
1445 Tevbe, 65-66.

meyi kabul ettiği zaman inkârcı olmadığı müddetçe mümindir" dedikleri bana haber verildi. Ben derim ki, bu apaçık bir küfürdür ve Allah'ın kitabına, Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine ve Müslümanların fiiline aykırıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a ibadet etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur."[1446]

4- İmam İshak b. Rahveyh *–Allah rahmet eylesin-* şöyle der:

"Onların, tekfirinde icma ettikleri ve inkârcıya verdikleri hüküm gibi hakkında hüküm verdikleri kimselerden birisi de, Allah'a ve O'ndan gelen şeylere iman edip de sonra bir peygamberi öldüren veya o peygamberi kabul etse bile öldürülmesine yardım eden mümindir. İshak b. Rahveyh şöyle der: Peygamberleri öldürmek haramdır. Böyle bir cinayeti işleyen kimse kâfirdir. Peygambere söven ve herhangi bir takıyye zorunluluğu ve korku olmaksızın onun sözünü reddeden kimse de böyledir."[1447]

5- Fakîh İmam Ebu Sevr İbrahim b. Halid el-Kelbi *–Allah rahmet eylesin-* şöyle der:

"Bil ki iman, kalp ile tasdik, dil ile söylemek ve azalarla amel etmektir. Böyle olduğu için eğer bir adam: Ben Allah'ın birliğine ve peygamberlerin getirdikleri şeylerin hak olduğuna şahitlik ederim derse ve bütün şeriatları kabul ettiğini diliyle ikrar etse, sonra da kalbim bunlardan hiçbir şeye inanmadı ve hiçbirini tasdik etmiyorum derse bu adamın müslüman olmadığında ilim adamları arasında ihtilaf yoktur.

Eğer Mesih Allah'tır derse ve İslam'ın hükmünü inkâr ederse, kalbim buna inanmadı derse, bunu açığa vurduğu için kâfirdir, mümin değildir."[1448]

1446 el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 5/975 (1594) Ayet, Beyyine, 5.
1447 İmam Mervezi, *Ta'zimü Kadri's-Salat*, c.2, s.930 (991).
1448 el-el-Lâlekâî, *Şerhu Usûlu İ'tikâdi Ehli's-Sunne*, 4/932 (1590).

6- İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah babasına şöyle bir soru sordu: Bir adam bir adama (hakaret ederek mesela): Hayvan oğlu hayvan! Seni de, seni yaratanı da… derse ne olur? Ahmed b. Hanbel şöyle cevap verdi: "O, İslam'dan çıkmıştır." Oğlu tekrar sordu: Boynu vurulur mu? Ahmed b. Hanbel şöyle dedi: "Evet, boynu vurulur."[1449]

7- İmam Muhammed b. Suhnun el-Maliki –*Allah rahmet eylesin*- şöyle der:

"Âlimler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i kötüleyen ve onda kusur bulan kimsenin kâfir olduğunda icma ettiler. Allah'ın azabıyla tehdit edilmek onun için de geçerlidir. Ümmet tarafından o ölüme mahkûm edilir. Onun kâfir olduğu ve azap göreceği konusunda şüpheye düşen kimse kâfir olur."[1450]

8- İmam el-Berbehari –*Allah rahmet eylesin*- şöyle der:

"Allah'ın kitabından herhangi bir âyeti veya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinden herhangi bir şeyi reddetmedikçe veya Allah'tan başkası için kurban kesmedikçe ya da Allah'tan başkası için namaz kılmadıkça ehli kıble'den hiç kimse İslam'dan çıkmaz. Eğer bunlardan birini yaparsa senin onu İslam'dan çıkarman / İslam'ın dışına çıktığını söylemen gerekir. Bunlardan herhangi birisini yapmadığı zaman hakikaten olmasa bile ismen mümindir ve müslümandır."[1451]

9- İmam Ebu'l-Hasan el-Eş'ari –*Allah rahmet eylesin*- şöyle der:

"Küfrü istemek küfürdür. İçerisinde Allah'a küfredilecek bir kilise inşa etmek küfürdür. Çünkü bu, küfrü istemek demektir."[1452]

10- İmam Nevevî –*Allah rahmet eylesin*- mürtetliği tarif ederken şöyle der:

1449 *Mesailu'l-İmam Ahmed Rivayetubnihi Abdullah*, 2,1291.

1450 el-Kadı Iyad, *eş-Şifa bi Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa*, c.2, s.214.

1451 el-Berbehari, *Şerhu's-Sünne*, s.73. (50). Daru's-Selef.

1452 İmam el-Karafi, *Envaru'l-Büruk fi Envai'l-Füruk*, c.1, s.225.

"İrtidat, İslam ile alakayı kesmektir. Bu, bazen küfür olan bir sözle meydana gelir, bazen de bir fiille meydana gelir. Küfrü gerektiren fiiller, putlara veya güneşe secde etmek, mushafı pislik içine atmak ve güneşe ibadeti ihtiva eden sihir yapmak gibi kasıtlı olarak ve din ile açıkça istihza etmek maksadıyla işlenen fiillerdir. İmam Nevevî der ki: Hocamdan gelen bazı yorumlara göre bir fiil kendi başına küfür olmaz. Nevevî der ki: Bu, yorumcudan kaynaklanan büyük bir hatadır. Bunun hata olduğuna dikkat çekmek için zikrettim. İster inanarak, ister inat ederek, isterse alay etmek maksadıyla söylensin fark etmez. Küfür olan bir sözle irtidat olayı yani dinden çıkma olayı meydana gelir."[1453]

11- Şeyhulislam İbn Teymiyye –*Allah rahmet eylesin*- şöyle der:

"Allah'a söven ve Peygamberine söven bir kimse bunun haram olduğuna ister inansın, isterse böyle bir itikattan gafil olsun zâhiren ve bâtınen kâfir olur. Bu, fıkıhçıların ve iman söz ve ameldir diyen diğer Ehl-i Sünnetin görüşüdür."[1454]

12- Kadı Ebu Bekir İbn el-Arabî -*Allah rahmet eylesin*- şu âyetin tefsirinde şöyle der:

"Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz."[1455]

İster ciddi olsun ister şaka olsun söyledikleri şeyler bundan hali değildir. Nasıl olursa olsun küfürdür. Çünkü şakadan küfretmek de küfürdür. Müçtehit imamlar arasında bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur. Çünkü araştırma yapmak gerçeğin ve ilmin kardeşidir, alay ve istihza ise batılın ve cehaletin kardeşidir. Âlimlerimiz dediler ki: Allah teâlâ'nın şu ayetine iyi bakın:

1453 Nevevî, *Ravdatu't-Talibin*, c.10, s.64 (Kitâbu'r-Ridde).

1454 *es-Sârimü'l-Meslul ala Şatimi'r-Rasûl*, c.3, s.1955.Ramadi li'n-Neşr.

1455 Tevbe, 65-66.

"Musa, kavmine: Allah bir sığır kesmenizi emrediyor, demişti de: Bizimle alay mı ediyorsun? demişlerdi. O da: Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım, demişti."[1456]

13- İmam İbn Kesîr –Allah rahmet eylesin- Nahl sûresi 106-109. âyetlerini tefsir ederken şunları söyler:

"Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır. Bu (azap), onların dünya hayatını âhirete tercih etmelerinden ve Allah'ın kâfirler topluluğunu hidayete erdirmemesinden ötürüdür. İşte onlar Allah'ın, kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. Ve onlar gafillerin kendileridir. Hiç şüphesiz onlar âhirette ziyana uğrayanların ta kendileridir."[1457]

"Allah teâlâ iman ettikten ve derin bir kavrayış sahibi olduktan sonra kendisini inkâr eden, gönlünü küfre açan ve küfürle tatmin olan kimsenin durumunu haber verdi. İmanı öğrenip de sonra ondan döndükleri için Allah onlara gazap etti. Âhiret hayatında onlar için büyük bir azap vardır. Çünkü onlar dünyayı âhirete tercih ettiler. Böylece dinsizlik cinsinden neye yöneldilerse dünya hayatı için yöneldiler. Allah da onların kalplerine hidayet vermedi ve hak din üzere onları sebatlı kılmadı. Sonunda kalpleri mühürlendi. Artık o kalplerle kendilerine yararlı hiçbir şeyi kavrayamazlar. Kulaklarını ve gözlerini de mühürledi. Onlardan da bir fayda göremezler. Başlarına gelecek şeylerden gafildirler."

14- İmam İbn Receb el-Hanbelî –*Allah rahmet eylesin*- şöyle der:

"Bir kimse kelimeyi şahadeti kabul ettiği halde dinini terk edebilir ve cemaatten ayrılabilir. Nitekim hepsini bildiği halde İslam'ın rükünlerinden herhangi bir şeyi inkâr ettiği veya Allah'a ve Rasûlüne

---

1456 Bakara, 67.

1457 Nahl, 106-109.

sövdüğü veya bazı melekleri veya peygamberleri ya da Kur'an'da zikredilen kitapları inkâr ettiği zaman da dinden çıkmış olur."[1458]

Yine İbn Receb "İslam beş şey üzerine bina edilmiştir" hadisini açıklarken şöyle der:

"Bu hadis İslam'ın beş esas üzerine bina edildiğine ve İslam'ın bir bina gibi olduğuna delâlet eder. Bu beş esas binanın direkleridir ve onu ayakta tutan payandalardır. Bunların hepsi zail olduğu zaman bina yıkılır. Onların zevalinden sonra bina artık ayakta kalamaz. Bu rükünlerin en büyüğü olan şahadet kelimeleri zail olursa durum yine aynı olur. Kelimeyi şahadetin zevali, ona aykırı şeylerin yerine getirilmesiyle olur. Kelimeyi şahadet kendi zıddıyla bir arada bulunmaz.

Kalan dört rüknün zevaline gelince bu konuda âlimler ihtilaf etmişlerdir… Bu konuda hadis âlimlerinin pek çoğu namazı terk edenin kâfir olduğu görüşündedirler.

İshak b. Rahaveyh, hadis âlimlerinin bu konuda icma ettiklerini nakletti. Hatta o "bu rükünleri kabul etmekle beraber terk etmekle hiç kimse kâfir olmaz" diyen kimsenin sözünün mürcienin sözlerinden olduğunu söyler. Bunun böyle olduğunu Âdem ile İblis'in durumu ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamber olarak gönderildiğini dilleriyle itiraf ettikleri halde onun şeriatıyla amel etmeyen Yahudi âlimlerinin durumu yeterince açıklamaktadır.

Ata'dan ve İbn Ömer'in azatlısı Nafi'den şöyle rivâyet edildi: Onlara şu soru soruldu: Namaz farzdır, fakat ben kılmam, diyen kimsenin durumu nedir? Onlar bu soruya şöyle cevap verdiler: Bu kişi kâfirdir. Aynı şeyi İmam Ahmed de böyle der.

Harb, İshak'tan nakletti: O şöyle dedi: Mürcie taifesi şu sözlerinden dolayı gündeme geldi: Farz namazları, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı ve farzların genelini inkâr etmeksizin terk eden kişiyi biz tekfir etmeyiz. Onun durumu Allah'a irca olunur/havale edilir.

1458 İbn Receb, *Camiu'l-ulum ve'l-Hikem* (14.hadisin şerhi).

Çünkü o kişi bunları kabul etmektedir. Bunlar hakkında hiç şüphe yoktur, yani bunların Mürcie olduklarında tereddüt yoktur.

İshak'ın bu sözlerinden, bu farzları terk etmekle kişinin kâfir olduğunu söylemek istediği anlaşılmaktadır.

İbnu'l-Mübarek ve kendisinden meşhur olan görüşe göre Ahmed ve İshak da bu görüştedirler. Yukarıda da geçtiği gibi İshak bu konuda ilim adamlarının icma ettiklerini haber verdi. Eyyup dedi ki: Namazı terk küfürdür, bunda ihtilaf edilmemiştir.

Abdullah b. Şakik der ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı namazdan başka hiçbir amelin terkini küfür olarak görmedi. Bunu Tirmizi tahriç etti.[1459]

Ali, Sa'd, İbn Mes'ûd ve diğer sahabilerin şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir: Kim namazı terk ederse kâfir olur."[1460]

15- Büyük âlim Mer'î b. Yusuf el-Kermî el-Makdisi mürtetliği şöyle tarif etti:

"Mürtet, müslüman olduktan sonra küfre giren kimsedir. Küfür dört şeyden biriyle hâsıl olur:

Sözle: Allah'a ve Rasûlüne veya meleklerine sövmek veya peygamberlik iddiasında bulunmak veya Allah'a ortak koşmak gibi.

Fiille: Putlara ve benzeri şeylere secde etmek, mushafı pisliğin içine atmak gibi.

İtikatla: Allah'ın ortağının olduğuna veya zinanın ve alkollü içkinin helal olduğuna veya ekmeğin haram olduğuna ve buna benzer üzerinde kesin icma olan şeylere inanmak.

Veya bunlardan birisinde **şüpheye düşmekle** küfür meydana gelir."[1461]

1459 Tirmizi, K.İman, B. Ma Cae fi Terki's-Salat. el-Elbânî bu hadisin sahih olduğunu söyler.

1460 İbn Receb, *Fethu'l-Bari*,c.1, s.22, h.no, 8, Şerhu Kitâbu'l-İman.

1461 *Delilü't-Talib*, s.317.

İmanı Terk Etmenin ve Ondan Yüzçevirmenin Sebepleri(*)

Yukarıdaki verilen bilgilerden anlamış bulunuyoruz ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen haberlerdeki gibi sahih bir iman insanı hem bu dünyada hem de âhirette mutluluğa götürür.

Böyle bir iman kişinin içini dışını imar eder, inançlarını, ahlakını, edebini her halini düzeltir, bütün kulları her türlü iyiliğe, uygun olan şeylere ve en doğru yola iletir.

• Durum bizim anlattığımız gibi olduğuna göre acaba niçin insanların çoğunluğu dinden ve imandan yüz çeviriyorlar, din ile savaşıyorlar ve onunla alay ediyorlar?

Hâlbuki durum bunun aksi olması gerekmez miydi? Çünkü onların iyi ile kötü, hayır ile şer, faydalı ile zararlı arasında seçim yapmalarını sağlayacak akılları ve zekâları vardır.

• Evet, ey akıllı müslüman kardeşim, durumun böyle olması farz edilir. Çünkü Allah teâlâ Âdemoğluna iyiyi kötüden, hakkı batıldan ve faydalıyı zararlıdan ayırt edecek akıl nimetini vermiştir. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar ve amel etmiyorlar.

Bil ki ey müslüman kardeş, Allah teâlâ yüce kitabında bu meseleyi açıklığa kavuşturdu. İmandan çıkmanın gerçek sebeplerini ve onu engelleyen manileri zikrederek bu sorunun cevabını verdi. Hal böyle olunca, insanların çoğunluğunun imandan yüz çevirdiğini görmesi bir kulu korkutmaz ve bunu yadırgamaz. Allah teâlâ dine inanmamanın sebeplerini ve bunun pek çok engellerini insanlığın çoğun-

---

(*) Bu bölümü büyük âlim Abdurrahman İbn Nasır es-Sadi'nin *Ta'limü Usulu'l-İman ve Beyanu Mevanıihi* isimli eserinden özetleyerek naklettim. Bak: s.33. (Daru Advau's-Selef).

luğunun bir gerçeği olarak zikretmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Cehalet/Bilgisizlik:

İmanı bilmemek, onu gerçek manasıyla tanımamak, onun yüce prensiplerine ve çok değerli nasihatlerine vakıf olamamak ve faydalı ilimlerin cahili olmak, sağlam gerçeklere ve övülmüş bir ahlaka ulaşmanın önündeki en büyük engeldir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Bilakis, onlar ilmini kavrayamadıkları ve yorumu kendilerine asla gelmemiş olan (Kur'an'ı) yalanladılar. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Şimdi bak, zalimlerin sonu nasıl oldu!"[1462]

Allah teâlâ onların yalanlamalarının cehaletlerinden, ilmini kavrayamamalarından ve kulların hakka dönmelerini ve gerçeği itiraf etmelerini gerektiren azabı görmemelerinden kaynaklanmaktadır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Fakat onların çoğu cahildirler."[1463]

"Fakat onların çoğu bilmezler."[1464]

"Onlar, sağırdırlar, dilsizdirler kördürler. Bu sebeple düşünmezler." [1465]

"Bunda aklını çalıştıran bir topluluk için deliller vardır."[1466]

• Cehalet ya basit olur:

Liderlerinin ve efendilerinin peşinden giderek Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanlayan ve onun davetini reddeden sıradan

1462 Yunus, 39.
1463 Enam, 111.
1464 Enam, 37.
1465 Bakara, 171.
1466 Rum, 24.

insanların pek çoğunun durumu böyledir. Onlar azabı gördükleri vakit:

“Ey Rabbimiz! Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yolda saptırdılar, derler.”[1467]

• **Veya mürekkep cehalet olur:** Bu da iki kısımdır:

Birincisi: Kişinin kavminin ve atalarının dini üzere olmasıdır. Onlarla birlikte yetişip büyüyen kimse hakikatle karşılaştığı zaman ona bakmaz. Baksa bile içinde yetiştiği dinin memnuniyeti ve kavmine bağlılığı sebebiyle bu bakış çok eksik bir bakıştır. Peygamberleri yalanlayan ve onların davetini reddedenlerin çoğunluğunu bunlar teşkil eder. Allah teâlâ bunlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi.”[1468]

Bu, sahibinin batıl üzere olduğu halde hak üzere olduğunu zannettiği kör bir taklittir.

Materyalist dinsizlerin çoğu da bu gruba girer. Onların bilgileri tamı tamına önderlerini taklitten ibarettir. Önderleri bir söz söylediği zaman onu sanki indirilmiş bir vahiy gibi kabul ederler. Onlar yanlış bir nazariyeyi ilk defa ortaya attıkları zaman ittifak halinde ve çelişki içinde onların peşinden giderler. Bu önderler basireti kapanmış her fanatik için bir fitnedir.

Mürekkep cehaletin ikinci çeşidi ise:

Tabii ve kevnî ilimlerde maharet sahibi olmuş önde gelen kâfirlerin ve dinsizlerin durumudur. Onlar başkalarını cahil ve bilgisiz görürler. Bilinen şeylerin sadece kendi zayıf ve dar kapsamlı bilgilerden ibaret olduğunu zannederler. Peygamberlerine ve onların izleyicilerine karşı büyüklük taslarlar.

1467 Ahzab, 67.
1468 Zühruf, 23.

Onlar, ilimleri sadece insan duyularının elde ettiği bilgilerden ve beşeri tecrübelerin ulaştığı sonuçlardan ibaret olduğunu zannederler. Bunun dışındakileri inkâr ederler. Her ne olursa olsun hakkı yalanlarlar. Allah ve Rasûlünün gayb konusunda haber verdiği her şeyi yalanlarlar. Bunlar Allah teâlâ'nın şu hükmüne dâhil olmaya en lâyık olan insanlardır:

"Peygamberleri onlara apaçık bilgiler getirince, onlar kendilerinde bulunan (beşeri) **bilgiye güvendiler** (onu alaya aldılar)**. Alaya aldıkları şey kendilerini boğuverdi."**[1469]

Onların kendi ilimlerine –tabii ilimlere- ve bu ilimlerdeki maharetlerine güvenmeleri, yanlarındaki batıla sarılmayı kendileri için uygun görmelerinin en önemli sebebidir. Bu ilimlere güvenmeleri, onları üstün görmelerini, methetmelerini ve onları peygamberlerin getirdiği hidayete ve ilme tercih etmelerini gerektirir. Üstelik bununla da yetinmezler, işi peygamberlerin ilimleriyle alay etmeye ve onları kötülemeye kadar götürürler. Alaya almış oldukları şeyler onları bir gün boğuverecektir.

Bu inkârcılar sahih bir dine sahip olmayan çağdaş ilimlerle meşgul kimselerin pek çoğu tarafından aldatılırlar. Bu konudaki sorumluluk bu inkârdan koruyacak dini öğretim ve eğitimi vermeyen okullara aittir.

Bir öğrenci bu okullardan mezun olduğu, dini ilimlerden nasibini almadığı, dini ahlakla ahlaklanmadığı ve başkasının bilmediği şeyleri kendisinin bildiğini zannettiği zaman dini ve dindarları küçük görür ve bu materyalist inkârcılara kolayca bağlanır.

İslam dinine verilen en büyük zarar budur.

Müslümanların her şeyden önce bu okullara yönelik yapmaları gereken şeyler şunlardır:

- Her şeyden önce dini ilimlerin öğretilmesine özen gösterilmesi

1469 Ğafir, 83.

• Başarı veya başarısızlığın başkasına değil, bu ilimlerdeki başarısına bağlanması, diğer ilimlerdeki başarının da onlardaki başarıya tabi olması.

Bu okullarla işleri üstlenenlerin ve onları yönetenlerin en önemli görevi budur. Sorumluluk mevkiinde olanlar veya bu konuda söz sahibi olanlar Allah'tan korksunlar ve ecir ve mükâfatı Allah'tan beklesinler.

Bil ki, bu konunun ihmal edilmesi İslam toplumu için büyük bir tehlike kaynağıdır. İslam toplumunun düzelmesi, kurtuluşu ve iyiliği ise bu konuya verilecek öneme bağlıdır.

2- Çekememezlik ve Haddi Aşmak:

Yahudilerin durumu böyledir. Onlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem'i* ve onun getirdiği hakikati kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyorlardı. Fakat onlar dünyevi maksatları ve süfli arzuları iman nimetine tercih ettikleri için bile bile hakikati gizliyorlardı.

Bu hastalık kendileriyle ilgili haberlerden ve biyografilerden de anlaşıldığına göre pek çok Kureyş reisinin de imana girmesini engelledi.

Bu hastalık diğer bir hastalıktan kaynaklanmaktadır ki o da kibirdir.

3- Kibir:

Hakka tabi olmayı engelleyen şeylerin en büyüğü kibirdir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Yeryüzünde haksız yere kibirlenenleri ayetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların ayetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir."[1470]

1470 Araf, 146.

Hakkı reddetmek ve halkı küçük görmek anlamına gelen kibir, apaçık âyetleri ve delilleri ortaya çıktıktan sonra pek çok kimseyi hakka tabi olmaktan alıkoydu. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Kendileri de bunlara yakinen inandıkları halde, zulüm ve kibirlerinden ötürü onları inkâr ettiler. Bozguncuların sonunun nice olduğuna bir bak!"[1471]

4- Haktan ve İmandan Yüz Çevirmek:

Sem'î nakli delillerden ve sağlam akli delillerden yüz çevirmek de imanın en önemli engellerindendir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Kim Rahman'ı zikretmekten gafil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar."[1472]

"Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, (şimdi) şu alevli cehennemin mahkûmları arasında olmazdık! derler."[1473]

Akılsızlıklarını ve vurdumduymazlıklarını itiraf eden benzeri kişilerin peygamberlerin verecekleri bilgilere ve Allah'tan indirilen kitaplara karşı bir istek ve arzuları ve doğruyu bulabilecekleri bir akılları yoktur. Onlar sadece akli zannettikleri birtakım yanlış görüşlere ve nazariyelere sahiptirler. Bu görüşler birer cehalet örneğidirler. Onlar kendilerini hakka tabi olmaktan alıkoyan sapık liderlerin peşinden giderler. Sonunda cehennem ateşine varırlar. Büyüklük taslayanların vardıkları yer ne kötüdür.

1471 Neml, 14.
1472 Zühruf, 36-37.
1473 Mülk, 10.

5- Tanıdıktan Sonra İmanı Reddetmek:

Bazıları da imanın ne olduğu açıkça belli olduktan sonra reddederler. Bu durumda olan bir kimse kalbinin değişime uğraması, iyiyi kötü, kötüyü de iyi olarak görmesi şeklinde cezalandırılır. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar yoldan sapınca Allah da kalplerini saptırmıştı."[1474]

"Yine O'na iman etmedikleri ilk durumdaki gibi onların gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz. Ve onları şaşkın olarak azgınlıkları içerisinde bırakırız."[1475]

Çünkü ceza/karşılık amelin/suçun cinsinden olur. Allah teâlâ onların başına kendi istedikleri şeyi getirir.

"Çünkü onlar Allah'ı bırakıp şeytanları dost edindiler."[1476]

6- Lüks ve İsrafa Dalmak:

Lüks ve israfa düşkünlük kişiyi heves ve arzularına tabi kılar, zararlı şehvetlerinin esiri yapar. Nitekim Allah teâlâ bu engeli pek çok âyette zikretmiştir. Mesela:

"Evet, onları da atalarını da barındırdık. Nihayet ömür kendilerine (hiç bitmeyecekmiş gibi) **uzun geldi."**[1477]

"Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahate dalmışlardı."[1478]

Böyle kimseler, lüks ve aşırılıklarını dengeleyecek, yararlı bir noktadan ileri geçmemelerini sağlayacak, zararlı zevklere dalmalarını engelleyecek sahih bir dinle karşılaştıkları zaman bunun kendilerini zevklerinden ve imkânlarından mahrum bırakacağına inanırlar.

1474 Saf, 5.
1475 Enam, 110.
1476 Araf, 30.
1477 Enbiya, 44.
1478 Vakıa, 45.

Batıl heveslere sahip olan kimse her vesileyle hevasına yardım eder. Din, Allah'a ibadetin, nimeti verenin nimetine şükretmenin ve şehvetlere dalmamanın gerekliliğini söylediği zaman ürkerek kaçarlar.

7- Hakkı ve Hak Ehlini Küçük Görmek:

Yalanlayıcıların peygamberleri ve onlara tabi olanları hor görmeleri, onların kusurlu olduklarına inanmaları, onlarla alay etmeleri ve onlara karşı kibirlenmeleri, kalplerine imanın ulaşmasını engelleyen şeylerdendir. Nitekim Nuh *aleyhisselam*'ın kavmi ona şöyle demişti:

"Senin peşine hep düşük seviyeli kimseler düşmüşken, biz sana hiç inanır mıyız?"[1479]

"Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: "Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Bizden, basit görüşle hareket eden alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu görmüyoruz. Ve sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis sizin yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz.""[1480]

Bu hastalığın kaynağı kibirdir. Kişi kibirlendiği ve kendini büyük gördüğü zaman başkasını küçük görür ve onun ortaya koyduğu gerçekleri kabul etmekten nefret eder. Hatta eğer bu reddettikleri şey kendisine saygı duydukları birisi tarafından söylenirse tereddütsüz kabul ederler.

8- Fısk (Günahkârlık):

Günahkârlık ilim ve amel olarak hakkın kabulü önündeki en büyük engellerdendir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Böylece fasık (günahkâr) olanların inanmayacaklarına dair Rabbinin söylediği söz gerçekleşti."[1481]

1479 Şuara, 111.
1480 Hud, 27.
1481 Yunus, 33.

Fısk, kulun Allah'a itaatten çıkıp şeytana itaate yönelmesidir.

Allah teâlâ bu durumda olan kimseyi ıslah etmez. Bilakis onu zalim nefsine bırakır, o da inat ve sapıklık sebebiyle batılın içinde dolaşır durur. Bütün hareketleri kötülük ve bozgunculuktan ibarettir. Günahkârlık batıl ile beraberdir. Onu haktan uzaklaştırır. Çünkü kalp Allah'a bağlılıktan ve itaatten çıktığı zaman her inatçı şeytan tarafından kolayca güdülmesi kaçınılmaz hale gelir:

"Onun (şeytan) hakkında şöyle yazılmıştır: Kim onu yoldaş edinirse bilsin ki (şeytan) kendisini saptıracak ve alevli ateşin azabına sürükleyecektir."[1482]

9- İlimleri ve Gerçekleri Dar Bir Çerçeveye Hapsetmek:

Materyalist sapıklar ilimleri sadece duyuların kavrayabildiği şeylerle sınırlarken böyle yapmaktadırlar. Onlar duyularla kavrayabildikleri şeyleri kabul ediyorlar ve kavrayamadıkları şeyleri, başka yollarla ve duyularla kavradıklarından daha açık, daha parlak ve daha çok delillerle sabit olsalar bile kabul etmiyorlar. Bu bir fitnedir ve şüphedir; pek çok kimse bununla sapıtmaktadır.

Rab teâlâ'nın varlığını, peygamberleri ve peygamberlerin verdiği gayp haberlerini bu çirkin yöntemle inkâr ettiler ki bu haberlerin doğruluğuna dair çeşitli deliller ve burhanlar vardır, hatta bunların gerçekliği delillerle müşahede edilmektedir.

Zorunlu ve kesin olarak bilinir ki hangi gerçeği ispat ederse etsin hiçbir yöntem ve delil, Yüce Yaratıcının varlığını, birliğini ve yegâne yaratıcı ve yönetici olduğunu ispat eden delillerin seviyesine ulaşamaz ve onlara yaklaşamaz.

Bu konuda nakli, akli, hissi ve fıtri deliller vardır.

Allah teâlâ gerçeği, kendisinin ve peygamberlerinin hak olduğunu, cezasının hak olduğunu, bütün haberlerinin hak olduğunu ve

1482 Hac, 4.

dininin hak olduğunu açıklayan delilleri insanın hem iç dünyasında hem de dış dünyasında açıkça ortaya koymuştur. Haktan uzaklaştıktan sonra sapıklıktan başka ne kalır? Fakat materyalistlerin inadı ve kibri, kendilerine dünyada ve âhirette fayda verecek hakka tabi olmanın önünde bir engel teşkil etmektedir. Hakka tabi olmaktan başka hiçbir şeyin faydası yoktur.

Fakat basiretli bir mümin basiretinin nuruyla onların apaçık bir sapıklık ve koyu bir körlük içinde olduklarını bilir. Hidayet nimetinden dolayı Allah'a hamd ederiz.

10- Materyalistlerin ve Onlara Tabi Olanların Yanıldıklarını Kabul Etmemeleri:

Bu materyalistler zannediyorlar ki beşeriyet ancak maddenin ve tabii ilimlerin yükseldiği şu zamanlarda rüştüne ve akli olgunluğa erdi. Bundan önce rüşte ermemişlerdi.

Bunda gerçekler karşısında bir mugalâta ve böbürlenme cüretkârlığı ve habis fikirlerin değiştiremeyeceği en alt seviyedeki akıl sahiplerinin bile fark ettiği bir yalan vardır.

Eğer onlar, madde, sanat, icatlar ve fiziki olaylara hükmetmek ancak son dönemde en iyi kıvama geldi ve tamamlandı derlerse herkes onları tasdik eder.

Şüphesiz akılların ve sahih ilimlerin kemâline ve eksikliğine ancak etkileriyle, işaretleriyle ve hedefleriyle hükmedilir.

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği ve Müslümanların da ondan alıp uyguladıkları zaman onları dini ve dünyevi her türlü iyiliğe ve salaha ulaştıran, bütün milletleri onların önünde saygıyla eğilmeye sevk eden, inanç, ahlak, din, dünya, rahmet ve hikmetteki kemâle ve yüceliğe bak. Onlar öyle bir kemâle ulaştılar ki, onların yolundan gitmedikçe herhangi bir kimsenin bu seviyeye ulaşması mümkün değildir.

Sonra bir de şehevi arzularını serbest bırakan ve en alçak derecelere düşünceye kadar bu arzularının önüne hiçbir sınır koymayan materyalist liberallerin içinde bulundukları ahlaki seviyeye bak. Eğer onları birbirine bağlayan maddi güç olmasaydı bu serbestlik ve anarşi onları hemen helake götürürdü. Allah teâlâ şöyle buyurdu:

"Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor."[1483]

Sonra dinlerinin getirdiği edep, terbiye ve ahlaktan, kalkınmış milletlerin dünyalarını düzene koyan bazı kalıntılar ve izler olmasaydı onların maddi kalkınmışlıklarının hiçbir dünyevi kıymeti olmazdı. Dini kaybedenler, temiz bir hayattan, mevcut rahattan ve dünyevi saadetten tamamen mahrum kaldılar. Müşahede edilen şeyler bunun kuvvetli delilidir.

Arap müşrikleri ile rububiyet tevhidi ve âhiret gibi bazı iman esaslarını kabul eden benzerleri bu materyalistlerden şüphesiz çok daha iyidirler.

Sonra zorunlu olarak bilinmektedir ki peygamberler bir bütün halinde ve ayrıntılı olarak vahyi ve hidayeti getirdiler. Nuru, ilmi ve her yönden mutlak iyiliği ve güzelliği getirdiler. Sağlıklı akıllar da bunu kabul ettiler ve bunlara son derece ihtiyaçlarının olduğunu anladılar, peygamberlerin getirdiği şeye itaat ettiler. Onlar anladılar ki ilkinden sonuna kadar bütün akıllar birleşseler bile peygamberlerin getirdiği kitapların ve faydalı hakikatlerin seviyesine ulaşamazlar. Onlar olmasaydı apaçık bir sapıklık, büyük bir körlük ve sürekli bedbahtlık ve helak içinde olurlardı. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber gönder-

---

1483 İbrahim, 42.

mekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler."[1484]

Demek ki akıllar sağlıklı bir rüşte eremediler ve ancak peygamberlerin getirdikleri şeylerle olgunlaştılar. Bundan dolayıdır ki insanların çoğu batılın süslediği lafızlarla aldatılırlar ve hakikat, basiret ve sağlıklı ilim olmaksızın bu lafızlarla reddedilirler. Çünkü onlar dini ilimleri ve ahlaki yücelikleri gericilik/irtica olarak yaftalarlar, bunlara aykırı ilimleri de uygarlık ve yenilik diye adlandırırlar.

Her aklıselim sahibince malumdur ki, temellerinde dinin hidayetine ve onun eğilimlerine dayanmayan bütün kültür ve yenilikler dünyada da âhirette de kötülük ve zarardan başka bir şey değildir.

Maddi yönden gelişmiş milletlerin ahlaki seviyelerinin düşük oluşunu ve zararlı olan her şeye yönelip faydalı olan her şeyi terk etmelerini düşünen bir kimse, sağlıklı bir ilerlemenin ve uygarlığın ancak peygamberlerin hidayeti ve onların vereceği sağlıklı bilgilerle akılların eğitilmesi sayesinde gerçekleşeceğini anlarlar.

İslam dininin getirdiği Kitap ve Sünneti bir bütün halinde ve ayrıntılı olarak düşünüp inceleyen kimse beşeriyetin kurtuluşunun ancak onun hidayeti ve irşadına dönmekle gerçekleşeceğini anlar. İslam'ın hidayeti ve irşadı inançları, ahlakı ve amelleri düzelttiği gibi dünya işlerini de düzeltir, toplumun iyiliğine ve yararına olan her şeye yönlendirir.

Başarıyı ihsan eden ve doğru yola hidayet eden Allah'tır.

Muhammed'e, onun ailesin ve bütün arkadaşlarına salat ve selam olsun.

1484 Al-i İmran, 164.

İMAN KONUSUNDA
EHLİSÜNNET VE'L-CEMAAT METODUNA GÖRE
YAZILMIŞ KİTAPLAR

"BU KİTABIN KAYNAKLARI"

İman Konusunda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Metoduna Göre Yazılmış Kitaplar

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in müçtehit imamlarından eşsiz âlimler ve muteber ilim talebeleri imanla ilgili meselelerde selef-i salihîn'in metoduna göre çok sayıda kitap telif ettiler, temellerinin yerleşmesine, ayrıntılarının açıklanmasına, problemlerinin çözümlenmesine önem verdiler. Bütün bunlara Allah'ın kitabından, Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinden ve sahabenin önde gelenlerinin, değerli tabiilerin ve en güzel şekilde onların izinden gidenlerin görüş-lerinden deliller getirdiler.

Bid'atçileri ve heva ehlini reddettiler, onların kusurlarını, görüşlerinin geçersizliğini ve itikatlarının bozukluğunu ortaya çıkardılar. Batıla apaçık hakikatle, cehalete ilimle, bid'ate sahih sünnetle karşı koydular. Bid'atçilerin ve heva ehlinin silahlarını ellerinden aldılar, hakkı yerleştirdiler, batılı geçersiz kıldılar. Bütün bunları sadece dini ve onun hükümlerini korumak ve saf tevhid inancını himaye etmek için yaptılar.

İman konusunda telif edilen ve esasında benim de **"Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e Göre İman"** isimli bu kitabımı hazırlarken müracaat ettiğim bu kitaplardan bazılarını burada zikretmem faydalı olacaktır.

Değerli kardeşim! Selef-i sâlihîn imamlarının bu büyük eserlerinin listesini burada zikretmemin sebebi, seni kendi akiden konusunda belge, bilgi ve basiret sahibi kılmak içindir. Böylece sen bu konuda kimi izlediğini ve bu akideyi nereden aldığını öğrenmiş ola-

caksın. Ayrıca iman meselelerinde ve akide ile ilgili diğer meselelerde bu sahih akidenin –yani Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesinin- bu tevhid dininin temeli olduğunu, sonraki asırlarda karşılaştığı tahrifatın, selef-i salihîn bu dinin Peygamberinden aldığı sahih akideye sonradan sokuşturulduğunu öğrenmiş olacaksın.

Bu kitabın daha önceki bölümlerinde ümmetin âlimlerinden büyük bir topluluğun kendi yazdıkları eserlerde imanla ilgili meseleleri selef-i salihîn metoduna uygun olarak ele aldıklarını öğrenmiş bulunuyoruz. O halde kim, imanla ilgili meseleleri, onun kapsamını, hakikatini, derecelerini, mertebelerini şubelerini, rükünlerini, nimetlerini, meyvelerini, iman sahiplerinin sıfatlarını ve imanla ilgili diğer konuları ve hükümleri Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in delilleriyle birlikte öğrenmek isteyen kimse onların kitaplarına ve kaynaklarına baksın. Bunların bir kısmı müstakil eserlerdir, bir kısmı da akide konusunda yazılmış genel eserlerdir.

Ben bu kitapların hepsini değil sadece örnek olmak üzere sadece matbu olanlardan bazılarını zikredeceğim:

1- "Kitabu'l-İman" İmam Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellam el-Bağdadi; (vefatı: h.224).

2- "Kitabu'l-İman" İmam Ebu Bekir b. Ebî Şeybe; (Vefatı: h.235).

3- "Kitabu'l-İman" İmam İbn Ebî Ömer el-Adeni; (vefatı: h.234).

4- "Kitabu'l-İman" İmam Muhammed b. İshak b. Mende; (vefatı: h.395).

5- "Mesailu'l-İman" el-Kadi Ebu Ya'la İbnu'l-Ferra el-Bağdadi; (vefatı: h.458).

6- "Kitabu'l-İman" Şeyhulislam İbn Teymiye el-Harrani ed-Dimişkî; (vefatı: h.728).

7- **"Şuabu'l-İman"** İmam el-Hafız Ebu Bekir Ahmed ibnu'l-

Hüseyin el-Beyhakî; (vefatı: h.458).

8- "Muhtasaru Şuabu'l-İman li'l-Beyhaki" İmam Ebu'l-Meali Ömer b. Abdurrahman el-Kazvini; (vefatı: h.699).

9- "Şuabu'l-İman" Abdulcelil b. Musa el-Kasri el-Endelüsi el-Kurtubî; (vefatı: h.608).

10- "Sahihu Şuabu'l-İman" Şeyh Halid b. Abdurrahman el-Ak.

11- "el-Burhan fi Şuabi'l-İman" Ali eş-Şerbeci.

12- "et-Tavdih ve'l-Beyan Lişecerati'l-İman" Şeyhu'l-Allame Abdurrahman b. Nasır es-Sa'di.

13- "Ta'limu Usûli'l-İman ve Beyanu Mevanııhi" Şeyhu'l-Allame Abdurrahman b. Nasır es-Sa'di.

14- "el-İman Beyne's-Selef ve'l-Mütekellimin" Dr. Ahmed b. Atıyye el-Ğamidi.

15- "el-İman; Erkanuhu, Hakikatuhu, Nevakızuhu" Dr. Muhammed Naim Yasin.

16- "Kavaidu fi Beyani Hakikati'l-İman inde Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa" Şeyh Adil b. Muhammed b. Ali eş-Şehani.

17- "Hakikatu'l-İman inde Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa" Muhammed b. Abdi'l-Hadi el-Mısri

18- "**Fıkhu'l-İman Ala Menheci's-Selefi's-Sâlih"** Dr. Vemiz b. Remzi b. Sıddik el-Umri.

19- "et-Tibyan li Alakati'l-Ameli bi Müsemme'l-İman" Ebu Muaviye Ali b. Ahmed b. Yusuf

20- el-İman; Tarifühu, Erkânuhu, Nevakızuhu ve Âsâruhu" el-Emin el-Hac Muhammed Ahmed.

21- "Akvalu Zevi'l-İrfan fi Enne A'mali'l-Cevarih Dahiletun fi Müsemme'l-İman" Şeyh Dr. Isam b. Abdullah es-Sinânî.

22- "**Ziyadetu'l-İman ve Noksanuhu ve Hukmu'l-İstisnai Fihi"**

Şeyh Dr. Abdurrezzak b. Abdulmuhsin el-Abbad el-Bedr.

23- "el- Haddu'l-Fasıl Beyne'l-İmani ve'l-Küfr" Şeyh Abdurrahman b. Abdulhalik el-Yusuf.

24- "el-İman: Tarif ve Müteferrikat" Şeyh Abdulkadir es-Safi.

25- "Tenbihu'l-İhvan ila Hakikati'l-İman ve'r-Reddu ale'l-Muhalifin" Ali İbn Abdulaziz Musa.

26- "Meseletü'l-İman; Dirasetün Ta'sîliyyetün" Dr. Ali b. Abdulaziz b. Ali eş-Şibl.

27- "Hakikatü'l-İman ve Bideu'l-İrca fi'l-Kadimi ve'l-Hadis" Dr. Said b. Nasır b. Abdulaziz eş-Şüseri.

28- "Kitabu'l-İman; Mefhumu'l-İman ve Levazimuhu inde Ehli'l-Hadis ve's-Sünne ve'l-Eser" Amr b. Abdulmün'im es-Selim.

29- "el-İman; Hakikatühu ve Ziyadetuhu ve Semeratuhu" Şeyhul-Allame Abdullah b. Muhammed el-Ğuneyman

30- "**el-İman, Hakikatuhu ve Semeratuhu"** Şeyhu'l-Allame Abdulaziz b. Abdillah er-Racihi.

31- "Esile ve'l-Ecvibe fi'l-İmani ve'l-Küfr" Şeyhu'l-Allame Abdulaziz b. Abdillah er-Racihi.

32- "Mesail fi'l-İman" Şeyhu'l-Allame Sâlih b. Fevzan el-Fevzan.

33- "Hakikatu'l-İslam ve'l-İman ve Menziletü'l-Amel fi'l-İman" Mansur b. Abdilaziz es-Simari.

34- "Kitabu'l-İman" Şeyh Abdulmecid ez-Zindani.

35- "Fî Zılali'l-İman" Dr Salah Abdulfettah el-Halidi

36- "Şeceratü'l-İman" Şeyh Ahmed Ferid

37- "el-İman Huve'l-Esas" Dr. Abdulkadir el-Ehdel

38- "Erkânu'l-İman" Dr. Muhammed b. Muhammed el-Emin el-Ensari.

39- "Beyanu Erkâni'l-İman" Abdullah b. Sâlih el-Kusayyir.

40- "Şerhu Hadisi Cibril; el-İslam ve'l-İman ve'l-İhsan" Şeyh Abdullah b. Muhammed Aluş

41- "Şerhu Usûlu'l-İman" Şeyhul-Allame Muhammed b. Sâlih el-Useymîn.

42- "el-İman; Erkanuhu ve Semeratuhu fi Dav'il-Kitabi ve's-Sünne" Dr. Muhammed b. Abdulkadir Hennadi.

43- **"Nuru'l-İman ve Zulumatu'n-Nifak fi Dav'i'l-Kitabi ve's-Sünne** Dr. Said b. Ali b. Vehf el-Kahtani.

44- "İza Sahha'l-İman" Abdullah b. Fehd es-Selum.

45- "Rekaizu'l-İman" Şeyh Muhammed Kutup

46- "Menhecu'l-Kur'an fi'd-Daveti ile'l-İman" Dr. Ali b. Muhammed Nasır el-Fakihi

47- "Nevakızu'l-İman; el-Kavliyyetü ve'l-Fi'liyyetu" Dr. Abdulaziz b. Muhammed b. Ali el-Abdullatif

48- "Nevakızu'l-İmani'l-İ'tikadiyyeti ve Zavabitu't-Tekfir inde's-Selef" Dr. Muhammed b. Abdillah el-Vehibi.

49- "Zâhiratu'l-İrca fi'l-Fikri'l-İslâmî" Dr. Sefer b. Abdurrahman el-Havali

50- "Beraetu Ehli'l-Hadis ve's-Sünne Min Bid'ati'l-Mürcie" Muhammed b. Said b. Abdullah el-Kesiri

51- "Cevabun fi'l-İman ve Nevakızuhu" Şeyhu'l-Allame Abdurrahman b. Nasır el-Berrak.

52- "Der'ul-Fitne an Ehli sünne" Şeyhul-Allame Bekr b. Abdullah Ebu Zeyd.

53- "et-Tahzir mine'l-İrca ve Ba'zu Kütübi'd-Daiyeti ileyhi" Suudi Arabistan İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonundan Çıkan Fetvalar Mecmuası.

54- "Eseru'l-İman Fi Tahsini'l-Ümmeti'l-İslamiyye Zıdde'l-Efkari'l-Heddame" Abdullah b. Abdurrahman el-Cürbu'.

55- "el-Cehlu bi Mesaili'l-İ'tikadi ve Hukmuhu" Abdurrezzak b. Tahir b. Ahmed el-Meaş.

56- "Ârizu'l-Cehli ve Eseruhu ala Ahkami'l-İtikadi inde Ehli's-Sünneti ve'l-Cemaati" Ebu'l-Ula b. Raşid b. Ebî'l-Ula er-Raşd.

57- "el-İstihzau bi'd-Din Ahkamuhu ve Âsaruhu" Ahmed b. Muhammed b. Hasin el-Kuraşi.

• Akide ve onun içinde yer alan iman meseleleri hakkında yazılan genel eserlere özellikle de senetli akait kitaplarına gelince bunlar gerçekten burada sayılamayacak kadar çoktur. Fakat biz bunların en önemlilerini burada zikredeceğiz:

1- "Kitâbu's-Sünne" İmam Ebu Abdirrahman ibnu'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani; (vefatı: h.290)

2- "Kitâbu's-Sünne" İmam Ebu Bekir Ahmed b. Amr b. Ebî Âsım; (vefatı: h.287).

3- "Kitâbu's-Sünne" İmam el-Hafız Ebu Bekir Ahmed b. Muhammed b. Harun b. Yezid el-Hallal; (vefatı: h.322).

4- "Kitâbu's-Sünne" İmam el-Hafız Muhammed b. Nasr el-Mervezi; (vefatı: h.294).

5- "Kitâbu's-Sünne" İmam el-Hafız el-Hasan b. Ali el-Berbehari; (vefatı: h.329)

6- "Kitâbu's-Sünne" İmam Ebu Bekir Muhammed ibnu'l-Hüseyin el-âcuri; (vefatı: h.360).

7- "el-İbâne an Şeriati'l-Firkati'n-Naciyeti ve Mücanebeti'l-Firakı'l-Mezmume" İmam el-Hafız Ebu Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Batta el-Ukberi el-Hanbelî; (vefat: h.387).

8- "Riyazu'l-Cenne bi Tahrici Usûli's-Sünne" İmam Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Mürri el-Endelüsi b. Zemeneyn; (vefatı: h.399).

9- "Şerhu Usûli İtikadi Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa mine'l-Ki-

tabi ve'[s-Sünne](https://example.com) ve İcmai's-Sahabe ve't-Tabiin Min Ba'dihim" İmam el-Hafız Ebu'l-Kasım Hibetullah İbnu'l-Hüseyn et-Taberi el-Lâlekâi; (vefatı: h.418).

10- "Akidetu's-Selef ve Ashabu'l-Hadis" İmam el-Hafız Ebî Osman İsmail b. Abdurrahman es-Sabuni; (vefatı: h.449).

11- "el-Hucce fi Beyani'l-Mehacce ve Şerhu Akideti Ehli's-Sünne" İmam el-Hafız Kavvamu's-Sünne Ebu'l-Kasım İsmail b. M-hammed b. el-Fadl et-Teymi el-Esbehani; (vefatı: h.535).

12- "Lüm'atu'l-İ'tikad; el-Hâdi ila Sebili'r-Reşad" İmam Muvaffakuddin Ebî Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudame el-Makdisi; (vefatı: h.620).

Ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri tarafından yazılmış ve onların kaynakları içine yayılmış diğer eserler…

Konu ile ilgili söyleyeceklerim bundan ibarettir. Yüce Allah'tan bu çalışmamı isabetli ve kendi rızasına uygun kılmasını dilerim. Şüphesiz bana işimde yardımcı olan ve buna gücü yeten O'dur.

Salât ve selam, müjdeleyici rehber, Peygamberimiz, mürşidimiz, önderimiz ve bizi Allah'ın rızasına ve cennete götüren rahmet ve savaş peygamberi Muhammed'e ve onun temiz ailesine, nurlu ashabına ve kıyâmet gününe kadar en güzel şekilde onların peşinden gidenlere olsun.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

İçindekiler

İman Nimeti

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e Göre İmanı Zedeleyen Şeyler

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e Göre İmandan Çıkaran Şeyler

تم بحمد الله